

הצעת חוק השולחן ערוך התשפ"ה-2025

פרק ד': חושן משפט

סימן א': מינוי השופטים בארץ ובחוצה לארץ.

ובו ו סעיפים

1. (א) בזמן הזה דנים הדיינים דיני הודאות והלוואות וכתובות אשה וירושות ומתנות ומזיק ממון חבירו שהם הדברים המצויים תמיד ויש בהם חסרון כיס אבל דברים שאינם מצויים אע"פ שיש בהם חסרון כיס כגון בהמה שחבלה בחבירתה או דברים שאין בהם חסרון כיס אע"פ שהם מצויים כגון תשלומי כפל וכן כל הקנסות שקנסו חכמים כתוקע לחבירו (פי' שתוקע בקול באזנו ומבעיתו) וכסוטר את חבירו (פי' מכה בידו על הלחי) וכן כל המשלם יותר ממה שהזיק או שמשלם חצי נזק אין דנין אותו

אלא מומחים הסמוכים בא"י חוץ מחצי נזק
צרורות מפני שהוא ממון ואינו קנס.

(ב) אדם שחבל בחבירו אין מגבין דיינים
שאינם סמוכים בא"י נזק צער ופגם ובושת
וכופר אבל שבת וריפוי מגבין.

(ג) בהמה שהזיקה את האדם אין גובין
נזקו דיינים שאינם סמוכים בא"י מפני
שהוא דבר שאינו מצוי אבל אדם שהזיק
בהמת חבירו משלם נזק שלם בכל מקום וכן
בהמה שהזיקה בשן ורגל הואיל והיא
מועדת (להן) מתחלתה הרי זה דבר מצוי
ומגבין אותו דיינים שאינן סמוכין בא"י וכן
מי שגנב או גזל מגבין ממנו הקרן בלבד.

(ד) דיני דגרמי וכן דין המוסר דנין אותם
דיינים שאינם סמוכים בא"י.

(ה) אע"פ שדיינים שאינם סמוכים בא"י
אינן מגבין קנסות מנדין אותו עד שיפיס

לבעל דינו וכיון שיתן לו שיעור הראוי לו מתירין לו (בין נתפייס בעל דינו בין לא נתפייס) וכן אם תפס הניזק שיעור מה שראוי לו ליטול אין מוציאין מידו.

(ו) המבייש בדברים מנדין אותו עד שיפייסנו כראוי לפי כבודו.

סימן ב': בית דין מכין ועונשין לצורך שעה. ובו

סעיף אחד

2. (א) כל ב"ד אפילו אינם סמוכים בא"י אם רואים שהעם פרוצים בעבירות (ושהוא צורך שעה) (טור) דנין בין מיתה בין ממון בין כל דיני עונש ואפילו אין בדבר עדות גמורה ואם הוא אלם חובטים אותו ע"י עכו"ם (ויש להם כח להפקיר ממונו ולאבדו כפי מה שרואים לגדור פרצת הדור) (טור בשם הרמב"ם בפרק כ"ד מסנהדרין) וכל

מעשיהם יהיו לשם שמים ודוקא גדול הדור
או טובי העיר שהמחוס ב"ד עליהם.

סימן ג': בכמה דינין דנין. ובו ד סעיפים

3. (א) אין ב"ד פחות מג' וכל שלשה נקראים
ב"ד אפילו הדיוטות (דאי אפשר דלית בהו
חד דידוע סברות בדינים אבל אי לית בהו חד
דידע פסילי לדון) (טור בשם אביו הרא"ש
ריש סנהדרין) ומ"מ יכולי לקבל הטענות
ולשלחם לפני מורה (מהר"ם פאדווי"ה סי'
מ"ג) והם דנים את האדם בעל כרחו אם
הנתבע מסרב לירד לדין או שאינו רוצה לדון
עם התובע בעירו אבל אם רוצה לדון עמו
בעירו אלא שאינו חפץ בג' שבירר התובע אז
זה בורר לו א' וזה בורר לו אחד.

(ב) פחות משלשה אין דיניהם דין אפי' לא
טעו אא"כ קבלום בעלי דינים או שהוא
מומחה לרבים.

(ג) אע"פ שיחיד מומחה לרבים מותר לו לדון יחידי מצות חכמים שיושיב עמו אחרים.

(ד) אע"פ שב"ד של שלשה ב"ד שלם הוא כל זמן שהם רבים הרי זה משובח ומוטב שיחתוך הדין ב"א מבעשרה וצריך שיהיו כל היושבים בב"ד ת"ח וראוים ואסור לאדם חכם שישב בדין עד שידע עם מי יושב שמא ישב עם אנשים שאינם הגונים ונמצא בכלל קשר בוגדים לא בכלל ב"ד מי שאינו מומחה ולא קבלוהו עליו בעלי דינים אע"פ שנטל רשות מראש הגולה אין דינו דין אפי' לא טעה וכל א' מבעלי דינים אם רצה חוזר ודן בפני ב"ד.

סימן ד': כיצד אדם עושה דין לעצמו. ובו סעיף

אחד

4. (א) יכול אדם לעשות דין לעצמו אם רואה שלו ביד אחר שגזלו יכול לקחתו מידו ואם האחר עומד כנגדו יכול להכותו עד שיניחנו (אם לא יכול להציל בענין אחר) (טור) אפי' הוא דבר שאין בו הפסד אם ימתין עד שיעמידנו בדין והוא שיכול לברר ששלו הוא נוטל בדין מ"מ אין לו רשות למשכנו בחובו.

סימן ה': באיזה יום דנין ובאיזה זמן ביום. ובו ה

סעיפים

5. (א) אסור לדון בשבת וי"ט ואם עבר ודן דינו דין.

(ב) אין דנין בע"ש ובעי"ט ואם הזמינו לבעל דין לבא לב"ד א"צ לבא ואפילו הזמינו לבא אחר שבת ויו"ט ולא בא אין קונסין אותו.

(ג) זמן ישיבת הדיינים מהבוקר עד סוף שעה חמישית (מכאן ואילך אין צריכים לישוב) (טור) .

(ד) אין יושבין בדין מתחילת שעה שביעית אפי' לגמור הדין עד שיתפללו תפלת המנחה ואם התחילו אפי' תחלת דין (אין) מפסיקין אפי' לכשיגיע זמן מנחה קטנה ובלבד שיהיה להם שהות להתפלל אחר שיגמרו הדין (ואם ישבו סמוך למנחה קטנה מפסיקין) (טור) .

(ה) מאימתי הוי התחלת הדין משיתחילו בעלי דינים לטעון או שנתעטפו הדיינים (ועיין בא"ח סי' רל"ב) .

סימן ו': על כמה דנין. ובו סעיף אחד

6. (א) אין הדיינים יושבים לדון בדין פחות משוה פרוטה ואם הוזקקו לשוה פרוטה גומרים דינם אפי' לפחות משוה פרוטה.

סימן ז': מי ראוי לדון והפסולים מחמת שנאה

וקורבה. ובו יב סעיפים

7. (א) ב"ד של ג' שהיה אחד מהם גר ה"ז

פסול לדון לישראל אא"כ היתה אמו (או

אביו) (מרדכי בשם תוס' פ"ב מ"ח) מישראל

וגר דן את חבירו הגר אע"פ שאין אמו

מישראל (וע' בי"ד סי' רס"ט) .

(ב) ממזר ואפי' שלשתן ממזרים הרי אלו

כשרים לדון לכל וכן אם היה כל אחד מהם

סומא באחת מעיניו כשר אבל הסומא בשתי

עיניו פסול.

(ג) וי"א שאינו ראוי לדון אלא מבן י"ח

ומעלה והביא שתי שערות וי"א דמבן י"ג

ומעלה כשר ואפילו לא הביא שתי שערות.

(ד) אשה פסולה לדון.

(ה) יש אומרים דשתויי יין מותרים לדון דיני ממונות אין עד נעשה דיין ודוקא עד שמעיד כגון אם העיד א' מהדיינים בפני חבריו על מעשה שראה אינו יכול להצטרף עמהם לדון על אותו מעשה אבל אם אינו מעיד כגון שהג' דיינים ראו המעשה אפי' כווננו ראייתן בתורת עדות אם ראוהו ביום נעשים דיינים ודנים על המעשה ההוא אבל אם ראוהו בלילה אין דנין ע"פ עצמן אבל בעדות אחרים דנין ואם הוזמנו להעיד אף בעדות אחרים אין דנין וי"א שאף בהוזמנו להעיד דנים בעדות אחרים (וכל זה בדין דאורייתא אבל בדבר דרבנן עד נעשה דיין) (תוס' פ"ב דכתובות ונ"י שם ופ' אד"מ) .

(ו) מי שתובעין אותו לדון לפני דיין שקטן ממנו אין הדיין יכול לכופו לילך לפניו אלא מכנפי מאן דאיכא התם מחכימי ומעיינים ביניהו.

(ז) אסור לאדם לדון למי שהוא אוהבו
אע"פ שאינו שושבינו ולא ריעו אשר כנפשו
ולא למי ששונאו אע"פ שאינו אויב לו ולא
מבקש רעתו אלא צריך שיהיו השני בעלי
הדינים שוים בעיני הדיינים ובלבם ואם לא
היה מכיר את שום אחד מהם ולא את
מעשיו אין לך דיין צדיק כמוהו.

(ח) שני ת"ח השונאים זה את זה אסורים
לישב בדין יחד שמפני השנאה שביניהם דעת
כל אחד מהם לסתור דברי חבירו.

(ט) כל הפסולים (להעיד) מחמת קורבה
או מחמת עבירה פסולים לדון (וע"ל סי' ל"ג
ול"ד פרטי הפסולים לענין עדות וה"ה לענין
דיינות שהדיינים לא יהיו קרובים זה לזה
ולא לעדים) (ר"ן פ"ב דכתובות ותשובת
רשב"א סי' תש"ץ) (ע"ל סי' ל"ג סעיף י"ז) .

(י) דיין שיודע בחבירו שהוא גזלן או רשע
אין לו להצטרף עמו.

(יא) ב"ד של ג' צריך שיהיה בכל אחד מהם
ז' דברים חכמה ענוה יראה שנאת ממון
אהבת האמת אהבת הבריות להם בעלי שם
טוב (וע"ל סי' ח' סעי' א').

(יב) כל דבר שיש לדיין בו צד הנאה אינו
יכול לדון עליו לפיכך בני העיר שנגנב ס"ת
שלהם אין דנין אותו בדייני אותה העיר
אא"כ יש להם ס"ת אחרת והאומר תנו מנה
לעניי עירי אין דנין בדייני אותה העיר (וע"ל
סי' ד' דאם חד מחזיק בשלהם עבדי דינא
לנפשיהו ועיין לקמן סי' ל"ז סעיף י"ט
וסעיף כ' מאלו הדינים) ולפיכך עסקי המס
אין דנין בדייני אות' העיר מפני שיש להם או
לקרוביהם חלק בו (ואם הוא מס פרטי כגון
שאינו נוהג אלא זמן קצוב יכולין קצת מן

הקהל להסתלק ושלא יהיה להם הנאה מזה ודיינין) (תשו' הרא"ש כ"ו סי' י"ח כת' דלא מהני סילוק ובכלל צ"ט כתב דמהני וצריך לחלק בין מס פרטי) ואם עשו תקנה או שיש מנהג בעיר שדייני העיר ידונו אף על ענין המסים דינם דין (ועיין לקמן ס"ס ל"ז סעיף כ"ב מזה) .

סימן ח': שלא למנות דין שאינו הגון וגודל שכר הדיין ועונשו. ובו ה' סעיפים

8. (א) כל המעמיד דין שאינו הגון ואינו חכם בחכמת התורה ואינו ראוי להיות דין אע"פ שהוא כולו מחמדים ויש בו טובות אחרות הרי זה שהעמידו עובר בל"ת.

(ב) צריכים הדיינים לישב באימה וביראה בעטיפה ובכובד ראש ואסור להקל ראש ולישב לספר בדבר בטילה בב"ד ויראה הדיין כאלו חרב מונחת לו על צוארו וכאלו

גיהנם פתוח לו מתחתיו וידע את מי הוא דן
ולפני מי הוא דן ומי הוא עתיד להפרע ממנו
אם נוטה מקו הדין וכל דיין שאינו דן דין
אמת גורם לשכינה שתסתלק מישראל וכל
דיין שנוטל ממון מזה ונותנו לזה שלא כדין
הקב"ה נוטל ממנו נפשות וכל דיין שדן דין
אמת לאמתו אפי' שעה אחת כאלו תיקן כל
העולם כולו וגורם לשכינה שתשרה בישראל
(שמא יאמר הדיין מה לי לצרה הזאת ת"ל
ועמכם בדבר המשפט אין לדיין אלא מה
שעיניו רואות) (טור) .

(ג) דרך חכמים הראשונים בורחים
מלהתמנות ודוחקים עצמם הרבה שלא
לישב בדין עד שידעו שאין שם ראוי כמוהו
ושאם ימנעו עצמם מהדין תתקלקל השורה
ואעפ"כ לא היו יושבים בדין עד שהיו
מכבידים עליהם העם והזקינים ומפצירים
בם.

(ד) אסור לדיין להתנהג בשררה וגסות על הצבור אלא בענוה ויראה וכל פרנס המטיל אימה יתירה על הצבור שלא לשם שמים אינו רואה בן ת"ח לעולם וכן אסור לנהוג בהם קלות ראש אע"פ שהם עמי הארץ ולא יפסיעו על ראשי עם קודש וצריך שיסבול טורח הציבור ומשאם ומצוה על הציבור לנהוג כבוד בדיין ויהיה אימתו עליהם וגם הוא לא יתבזה ולא ינהוג קלות ראש לפניהם שכיון שנתמנה אדם פרנס על הצבור אסור לו לעשות מלאכה בפני ג' כדי שלא יתבזה בפניהם וק"ו שאסור לו לאכול ולשתות (ולהשתכר טור) בפני רבים.

(ה) אף בשליח ב"ד אסור לנהוג קלות ראש והמצערו יש רשות לב"ד להכותו מכת מרדות והשליח נאמן כשנים להעיד שביזהו כדי לנדותו.

סימן ט': שלא ליקח שוחד והתרת שכר בטלה.

ובו ח סעיפים

9. (א) מאוד מאוד צריך הדיין ליזהר שלא

ליקח שוחד אפי' לזכות את הזכאי ואם

לקחו צריך להחזירו כשיתבענו הנותן וכשם

שהלוקחו עובר בלא תעשה כך הנותנו עובר

בלפני עור לא תתן מכשול ולא שוחד ממון

בלבד אלא אפי' שוחד דברים וכל דיין ששאל

שאלה פסול לדון זה שהשאילו במה דברים

כשלא היה לו לדיין להשאיל אבל היה לו

להשאיל כשר שהרי גם זה שואל ממנו.

(ב) אם קדם התובע ושלח מנחה לדיין

קודם שיזמין לנתבע לדין אין הנתבע יכול

לפוסלו אא"כ הדיין רוצה לחשוך עצמו

מאותו דין ממדת חסידותו (כגון שיודע

שנתקרב דעתו לזה) (טור) .

(ג) נהגו לעשות לב"ד קופה שפוסקין ממון לפרנסת ב"ד ומגבין אותה בתחלת השנה או בסופה ואין בו משום תורת שוחד ותורת אגרא כי חובה על ישראל לפרנס דייניהם וחכמיהם וגם אם יש נדבות או הקדישות סתם לוקחים מהם.

(ד) כל דיין שיושב ומגדיל שכר לסופרים ולשמשים הרי זה בכלל הנוטים אחרי הבצע.

(ה) הנוטל שכר לדון כל דיניו שדן בטלים אלא א"כ ידוע שלא נטל בהם שכר ואם אינו נוטל אלא שכר בטילתו מותר והוא שיהיה ניכר לכל שאינו נוטל אלא שכר בטלתו כגון שיש לו מלאכה ידועה לעשות בשעה שיש לו לדון אומר לבעלי הדין תנו לי שכר פעולה של אותה מלאכה שאתבטל ממנה והוא שיקבל משניהם בשוה אבל אם אינו ניכר כגון (שאין

לו מלאכה ידועה אלא) שאומר שמא יזדמן
לי שכר בקניית סחורה וסרסרות ובשביל זה
מבקש שכר אסור (ע"ל סי' ל"ד סעי' י"ח) .

(ו) אין לדיין להניח לתלמיד בור שישב
לפניו שלא ישא ויתן עמו ויטה מדרך האמת.

(ז) תלמיד היושב לפני רבו ורואה זכות
לעני והרב רוצה לחייבו חייב ללמד עליו
זכות ואם שותק עובר משום מדבר שקר
תרחק.

(ח) תלמיד היושב לפני רבו ורואה שטועה
בדין אל יאמר אשתוק עד שיגמור הדין
ואסתרנו ואחזור ואבננו כדי שיקרא על שמי
אלא יאמר לו דרך כבוד רבי כך וכך למדתני.

סימן י': להיות מתון בדין ושימלך בגדול ממנו.

ובוד סעיפים

10. (א) צריך הדיין להיות מתון בדין שלא יפסיקנו עד שיחמיצנו וישא ויתן בו ויהיה ברור לו כשמש והגס לבו בהוראה וקופץ ופוסק הדין קודם שיחקרנו היטב בינו לבין עצמו עד שיהיה ברור לו כשמש הרי זה שוטה רשע וגס רוח.

(ב) כל מי שבא לידו דין ומדמהו לדין אחר שבא לידו כבר ופסקו ויש עמו בעיר גדול ממנו בחכמה ואינו נמלך בו ה"ז בכלל הרשעים שלבם גס בהורא'.

(ג) כי רבים חללים הפילה זה ת"ח שלא הגיע להוראה ומורה ועצומים כל הרוגיה זה שהגיע להוראה ואינו מורה והוא שיהיה הדור צריך לו אבל ידע שיש שם ראוי להוראה ומונע עצמו מההוראה ה"ז משובח וכל המונע עצמו מן הדין מונע ממנו איבה וגזל ושבועת שוא.

(ד) יהיה בעיני הדיין דין של פרוטה כדין של מאה מנה.

סימן י"א: כיצד מזמינים לדין ועל פי מי. ובו ו

סעיפים

11. (א) כיצד מזמינים בעל דין לדין שולחים לו ב"ד שלוחם שיבא ליום המזומן לדין לא בא מזמינים אותו פעם שנית לא בא מזמינים אותו פעם שלישית לא בא ממתינים לו כל היום לא בא מנדין אותו למחרתו בד"א במי שהיה בכפרים ויוצא ונכנס אבל מי שהוא מצוי בעיר אין קובעים לו זמן אלא פעם אחת ואם לא בא כל אותו יום מנדין אותו למחרתו.

(ב) שליח שאמר פלוני שלחני בשם א' מהדיינים ולא רצה לבוא אין כותבין עליו פתיחא של שמתא עד שיאמר בשם שלשתן ואם יש בהם מומחה חולקין לו כבוד

ומזכירין לו שם המומחה (נ"י פ' אלו
מגלחין) בד"א שהלך השליח ביום שאינו
ידוע לישיבת הדיינים אבל ביום הידוע
שהדיינים יושבים בו לדין הכל יודעים שכל
הדיינים מקובצים ואע"פ שבא השליח בשם
אחד כאלו בא בשם שלשתן.

(ג) מי שהוא במדינה והלך שליח ב"ד ולא
מצאו אין קובעים לו זמן עד שימצאו
השליח ויאמר לו היה בכפר אם דרכו לבא
באותו היום אומר השליח אפי' לאחד
מהשכנים אפי' אשה אם יבוא פלו' הודיעוהו
שב"ד קבעו לו זמן שיבא היום לב"ד ואם לא
בא מנדין אותו לערב (וכ"ש ע"פ שליח ב"ד
אע"פ שלא חזר ואמר עשיתי שליחותי)
(טור) בד"א כשאין בדרך שדרכו לילך בה על
מקום ב"ד אבל אם דרכו עליהם אין מנדין
אותו עד שיודיעו השליח בעצמו שמא לא
אמרו לו השכנים שהרי הם אומרים דרכו על

פתח ב"ד וכבר הלך (אליהם) ונפטר וכן אם
לא בא במדינה עד למחר אין סומכים על
השכנים שמא שכחו ולא אמרו לו.

(ד) מי שכתבו עליו נידוי על שלא בא ואמר
אבוא אין קורעין כתב הנדוי עד שיבא אבל
מי שכתבו עליו נידוי על שהיה מסרב לעשות
ציווי ב"ד מיד כשאומר הריני מקבל עלי
לעשות ציווי ב"ד קורעים כתב הנידוי והוא
נותן שכר הסופר.

(ה) נשים יקרות (או ת"ח שתורתו
אומנתו) אם מזמנים אותם לבא לב"ד וכן
אם הנתבע יכול למנות שליח שיהא במקומו
לב"ד יתבאר בסי' צ"ו ובסי' קכ"ד.

(ו) הדיין יכול לחתום בשטר הזמנה מן
הצד.

סימן י"ב: דיין שבאו לפניו רך וקשה וכל דיני

פשרה. ובו יט סעיפים

12. (א) שנים שבאו לפניך לדין א' רך וא' קשה עד שלא תשמע דבריהם או משתשמע דבריהם ואי אתה יודע להיכן הדין נוטה אתה רשאי לומר להם איני נזקק לכם שמא יתחייב הקשה ונמצא רודף אחר הדיין אבל משתשמע דבריהם ותדע להיכן הדין נוטה אי אתה רשאי לומר איני נזקק לכם ואם היה ממונה לרבים חייב להזקק להם.

(ב) מצוה לומר לבעלי דינים בתחלה הדין אתם רוצים או הפשרה אם רצו בפשרה עושים ביניהם פשרה וכשם שמוזהר שלא להטות הדין כך מוזהר שלא יטה הפשרה לאחד יותר מחבירו וכל ב"ד שעושה פשרה תמיד הרי זה משובח בד"א קודם גמר דין אע"פ ששמע דבריהם ויודע להיכן הדין נוטה מצוה לבצוע אבל אחר שגמר הדין ואמר איש פלוני אתה זכאי איש פלוני אתה חייב אינו רשאי לעשות פשרה ביניהם אבל

אחר שאינו דיין רשאי לעשות פשרה ביניהם
שלא במושב דין הקבוע למשפט ואם חייבו
ב"ד שבועה לאחד מהם רשאי הב"ד לעשות
פשרה ביניהם כדי ליפטר מעונש שבועה
(ואין ב"ד יכולין לכופ ליכנס לפנים משורת
הדין אע"פ שנראה להם שהוא מן הראוי)
(ב"י בשם ר"י ובשם הרא"ש) וי"ח (מרדכי
פ"ב דמציעא) .

(ג) מותר לב"ד לוותר בממון היתומים
חוץ מן הדין כדי להשקיטם ממריבות.

(ד) יש כח ביד ב"ד לגזור ולהחרים
שתתקיים הפשרה ושלא יוכלו היתומים
למחות כשיגדילו.

(ה) יש כח לדיין לעשות דין כעין הפשרה
במקום שאין הדבר יכול להתברר ואינו
רשאי להוציא הדין חלוק מתחת ידו בלי
גמר.

(ו) מי שתובעים אותו ממון שהוא מוחזק בו אסור לבקש צדדים להשמט כדי שיתרצה הלה לעשות עמו פשרה וימחול לו על השאר.

(ז) אע"פ שנתרצו הבעלי דינין בפשרה בב"ד יכולים לחזור בהם כ"ז שלא קנו מידם דפשרה צריכה קנין אפי' בשלשה אבל אם קנו מידם אין יכולים לחזור בהם אפילו ביחיד וי"א דדוקא בשנים.

(ח) מחילה א"צ קנין (וע"ל סי' רמ"א).

(ט) שנים שקיבלו פשרנים בקנין וקנס חמשים ואחר הפשרה אמר א' מבעלי דינים אשלם הקנס ולא אקיים הפשרה אין בדבריו כלום.

(י) אם טוען הבע"ד שלא קבעו עליו זמן הפשרנים שגזרו עליו לעשות ושהוא יעשה כשיזדמן אין דבריו כלום אלא יעשה מיד.

(יא) אם ראובן הפחיד את שמעון למסרו
אם לא יתן לו ממון שהיו דנין עליו ואין לו
בו זכות כפי הדין ועשו פשרה בקנין וביטול
מודעא יכול לחזור בו.

(יב) שנים חלוקים בבנין שבקרקע ופשרו
ביניהם בלא קנין כיון שקיבלו עליהם ובנה
זה קצת וזה קצת כדברי הפשרנים אינם
יכולים לחזור בהם.

(יג) פשרה בלא קנין וקבל הנתבע גזירתם
ועשה שטר הן בלשון הודאה הן בלשון חיוב
אינו יכול לחזור בו.

(יד) הכופר בפקדון ונתפשר עמו ומחל לו
ואח"כ מצא עדים יכול לחזור בו.

(טו) וה"ה למי שנתפשר מפני שלא היה לו
ראיה או שטר ואחר כך מצא.

(טז) דין פשרה בטעות יתבאר בסוף סימן כ"ה.

(יז) מי שנתחייב שבועה לחבירו ופייסו התובע למחול לו ואמר לו יהי כדברך אינו יכול לחזור בו.

(יח) אם רבים הם הפשרנים י"א שאין הולכים אחר הרוב אלא צריך שיסכימו כולם.

(יט) פשרה בלא קנין ונתנו משכון ביד הפשרנים אינו כלום אא"כ אמרו דלא כאסמכתא או מעכשיו ואם היה המשכון שטר חוב אינו כלום.

(כ) צריכים הדיינים להתרחק בכל היכולת שלא יקבלו עליהם לדון דין תורה.

סימן י"ג: כיצד בוררים הדיינים כשאין בעלי דינים מסכימין יחד. ובו ז' סעיפים

13. (א) א' מבעלי דינים שאמר איש פלוני ידון לי ואמר בעל דינו פלוני ידון לי הרי אלו שני דיינים שברר זה א' וזה א' בוררים להם דיין שלישי וא"צ שיהי' הדיין השלישי ברצון הבעלי דינים ושלשתם דנים אותם שמתוך כך יצא הדין לאמתו אפילו (לא) הי' הא' שבירר בעל הדין חכם גדול וסמוך אינו יכול לכוף את בעל דינו שידון אצל זה אלא גם הוא בורר מי שירצה.

(ב) כותבים פלוני בירר את פלוני ופלוני בירר את פלוני וכל זמן שלא כתבו יכולין לחזור בהם ומשכתבו אין יכולין לחזור בהם לפיכך אין כותבין אלא מדעת שניהם ושניהם נותנים שכר הסופר.

(ג) אין כופין את האדם שיתן טענותיו בכתב ואין לדיין לקבל טענות בכתב אלא ישמעו טענותיהם מפיהם ויצוו לסופר

לכותבם ולא יכתבו אלא מדעת שניהם ושניהם נותנים שכר הסופר.

(ד) אם בא לפסול דיין שבירר חבירו בגזלנות או בפיסול משפחה אין שומעין לו אפי' ע"א מעיד כדבריו.

(ה) אם בירר הנתבע דיין היודע עדות לתובע דוחקים אותו לברור דיין אחר.

(ו) אם הוצרכו הדיינים לשאול דבר מב"ד הגדול כותבין ושולחין וב"ד הגדול מודיעים להם דעתם והם דנין אותם דליכא למימר שיפסקו בית דין הגדול עליהם את הדין דהא בעינן שיהיו בעלי הדין עומדים לפני הדיינים.

(ז) אם ביררו להם עשרה אנשים שידונו להם בין בדין בין בפשרה ושאם לא יסכימו לדעת אחת ילכו אחר הרוב ונסתלק א' מהם ואינו אומר דעתו או שאומר איני יודע אפי'

הסכימו התשעה כולם לדעת אחת אינו כלום.

סימן י"ד: אם אחד מבעלי דינין אומר נלך לבית דין הגדול ודין האומר מאיזה טעם דנתוני. ובו ח סעיפים

14. (א) שנים שנתעצמו בדין זה אומר נידון כאן וזה אומר נעלה לב"ד הגדול כופין אותו ודן בעירו ואם אמר כתבו ותנו לי מאיזה טעם דנתוני שמא טעיתם כותבים ונותנים לו ואח"כ מוציאים ממנו ואם הוצרך לשאול דבר מב"ד הגדול כותבים ושולחים ושואלים ודנין להם בעירם כפי מה שיבא בכתב ב"ד הגדול ושני בעלי דינים יפרעו שכר השליח.

(ב) אם הא' ת"ח ויודע לכתוב ראיותיו ושכנגדו עם הארץ אין לת"ח לכתוב בעצמו כששולחים ב"ד לשאול מב"ד הגדול אלא

הדיינים יעתיקו אותם) ושניהם פורעים
שכר הסופר (ריב"ש סי' תע"ה) .

(ג) י"א שאם יש שני ת"ח בעיר אחת
האחד גדול מחבירו יכול א' מבעלי דינים
לומר לא אדון בפני זה אלא בפני זה ואע"פ
שהוא קטן ממנו כיון ששניהם בעיר אחת.

(ד) י"א שאם רואה הדיין שבעל דין
חושדו שנוטה הדין כנגדו צריך להודיעו
מאיזה טעם דנו אפי' אם לא שאל.

(ה) המתחייב בדין אינו חייב לשלם
לשכנגדו יציאותיו אע"פ שהזקיקו לדון
בעיר אחרת וה"מ דלא מסרב למיקם בדינא
אלא שרוצה לדון בעיר אחרת אבל אם היה
מסרב לבא לב"ד והוצרך התובע להוציא
הוצאות לכופו לירד לדין חייב לפרוע לו כל
הוצאותיו (שהוציא משעה שנעשה סרבן)
(מהרי"ק שורש א' תמ"ד ונ"י פ' הגוזל

בתרא ומהר"יו תשובת הרא"ש כלל ק"ח
וע"ג סי' ב') ויש מי שאומר שאם תבעו
בערכאות והוציא הוצאות בדיינים וטוענים
אע"פ שמתוך סרובו הוצרך להוליכו
בערכאות אין חייב לשלם הוצאותיו.

(ו) חייבוהו ב"ד לפרוע ויצא וחזר ואמר
פרעתי אם הוא נאמן יתבאר בסימן ע"ט.

(ז) אם בא הזוכה בדין לב"ד ותובע
שיכתבו לו פסק דין אם כותבין ונותנין לו גם
זה שם.

(ח) יש בידו פסק דין שחבירו חייב לו אם
הלה נאמן לומר פרעתי בסימן ל"ט סעיף י'.

סימן ט"ו: איזה דין דנין תחלה ודין דין מרומה.

ובו ה סעיפים

15. (א) צריך הדיין שיקדים לדון הדין שבא
לפניו תחלה אבל צריך להקדים דין של

תלמיד חכם אפילו בא לבסוף וכן מצוה עליו
להפך בזכותו מה שיכול.

(ב) היו לפניו דינים הרבה מקדימין דין
היתום לדין האלמנה ודין האלמנה קודם
לדין ת"ח ודין ת"ח קודם לדין עם הארץ
ודין האשה קודם לדין האיש.

(ג) הדיין שבא לפניו דין שיודע שהוא
מרומה לא יאמר אחתכנו ויהיה הקולר (פי'
שלשלת העון) תלוי בצואר העדים כיצד
יעשה ידרוש בו ויחקור הרבה בדרישה
וחקירה של דיני נפשות.

(ד) במד"א שהתובע רמאי אבל כשהנתבע
רמאי אין הדיין יכול להסתלק שלא ישתכר
הרמאי ברמאותו אלא ידרוש ויחקור יפה
לבטל רמאותו ואם נראה לו באומדנא
דמוכח שהוא חייב יחייבנו אם הוא דיין
מומחה ויחיד בדורו.

(ה) יש לדיין לדון דיני ממונות ע"פ הדברים שדעתו נוטה להם שהם אמת והדבר חזק בלבו שהוא כך אע"פ שאין שם ראיה ברורה ומשרבו בתי דינים שאינם הגונים ובעלי בינה הסכימו שלא יהפכו שבועה אלא בראיה ברורה ולא יפגמו שטר ויפסידו חזקתו על פי עדות אשה או קרוב אע"פ שדעתו סומכת על דבריהם וכן אין מוציאים מהיתומים אלא בראיה ברורה לא בדעת הדיין ולא באומדן המת או הטוען ואעפ"כ אם העיד אדם נאמן בדבר מכל הדברים ונטתה דעת הדיין שאמת הוא אומר ממתין בדין ואינו דוחה עדותו ונושא ונותן עם בעלי דינים עד שיודו לדברי העד ודורש וחוקר עד שיתברר הדבר או יעשו פשרה או יסתלק מן הדין כמו שנתבאר .

סימן ט"ז: כמה זמן נותנין להביא ראיה ודין

הטלת חרם. ובו ה' סעיפים

16. (א) אמר אחד מבעלי הדין יש לי עדים להביא נותנין לו זמן ל' יום ולאחר ל' יום פוסקין הדין (וצריך לשלם) (מרדכי ס"פ ז"ב) ואם מביאן אחר כך יסתור הדין ואם גלוי וידוע לב"ד שפלוני ופלוני הם עדים בדבר והרחיקו נדוד נותנים לו זמן עד שיוכל להביא.

(ב) הא דיהבי זמן שלשים יום דוקא כשתבעוהו תחלה בלא ראייה וחייבוהו ב"ד שישבע וזה טוען יש לי ראייה ואינה מצויה עתה בידי ואיני רוצה לקבל שבועתו אז נותנין לו זמן שלשים יום אבל אם טען תחלה יש לי ראייה ואינה מצויה עתה בידי מה צורך ליתן לו זמן לכשיביא ישיב לו הנתבע וכל זמן שלא יביא לא ישיב לו טענה ואם חזר ואמר אין לי ראייה ישיב לו בלא ראייה יש מי שאומר שנשבע ונפטר ואינו נאמן להביא עוד ראייה.

(ג) טען אחד מבעלי דינים יש לי זכות בעדים או בראיה ואיני יודע ביד מי הוא חייב הדיין להטיל חרם על כל מי שיודע לו זכות בעדים או בראיה שיודיע לדיין אפי' אם הזכות של העדים והראיה יודע בהם מי שכנגדו חייב להגיד.

(ד) האומר לחבירו שטר שבידך זכות יש לי בו אם הלה מודה שיש לזה בו זכות חייב להוציאו בב"ד וב"ד יעתיקו מה שכתוב בו מזכותו אבל אם הלה אומר שאין בידו שטר שיהא בו שום זכות לזה אין מחייבין אותו להראות שטר לשום אדם אבל אם ירצה זה להחרים חרם סתם לכל מי שיש בידו שטר שיש לו זכות בו מי שיראנו יחרים ואם טען זה בודאי שהוא יודע שהשטר שיש לו זכות בו הוא אצלו הרי זה נשבע היסת שאינו אצלו.

(ה) המוציא שטר על חבירו והלה טוען שיש בו זיוף ושאל שיתנו לו הטפסת השטר כדי לדקדק בו נותנים לו אע"פ שכתוב בו בלא טפיסת טופס מזה השטר.

סימן י"ז: להשוות הבעלי דינין בכל דבר. ובו יא סעיפים

17. (א) בצדק תשפוט עמיתך איזהו צדק המשפט זו השוויית שני הבעלי דינים בכל דבר לא יהא א' מדבר כל צרכו וא' אומר (לו) קצר דברך ולא יסבירו פנים לא' וידבר לו רכות וירע פניו לאחר וידבר לו קשות ואם היה אחד מהם מלובש בגדים יקרים והשני מלובש בגדים בזוים אומרים למכובד או הלבישהו כמותך או לבוש כמוהו ולא יהא א' יושב וא' עומד אלא שניהם עומדים ואם רצו ב"ד להושיב את שניהם מושיבים ולא ישב א' למעלה וא' למטה אלא זה בצד זה

בד"א בשעת משא ומתן (דהטענות) אבל בשעת גמר דין שניהם בעמידה לכתחלה איזהו גמר דין איש פלוני אתה זכאי איש פלו' אתה חייב והעדים לכתחלה לעולם בעמידה.

(ב) ת"ח וע"ה שבאו לדון מושיבין את החכם ואומרים לע"ה שב ואם לא ישב אין מקפידין בכך.

(ג) כבר נהגו כל בתי דיני ישראל לאחר התלמוד שמושיבין בעלי דינים וגם העדים כדי להסיר המחלוקת שאין בנו כח להעמיד משפטי הדת על תלם.

(ד) אם (התובעים רבים) והנתבע אומר אני חפץ שישבו אוהבי וקרובי אצלי כשאני טוען עמכם כדי שלא יסתתמו טענותי כי אתם הרבים הדין עמו (לכן) השותפים יבררו להם א' מהם לטעון בשביל כולם או יטעון

כל א' לעצמו זה אחר זה וגם הנתבע לא יקח
אוהביו אצלו וע"ל סי' קע"ו סל"ה.

(ה) אסור לדיין לשמוע דברי בעל דין
האחד שלא בפני בעל דין חבירו.

(ו) לא יהיה הדיין שומע מפי המתורגמן
אם היה מכיר בלשונם ושומע טענותיהם
אבל אם אינו יודע בלשונם כל כך שיודע
להשיב להם להודיעם פסק הדין מותר
להעמיד מתורגמן.

(ז) צריך הדיין לשמוע דברי הבעלי דינים
ולשנות אותם שנאמר ויאמר המלך זאת
אומרת בני החי וגו' ומצדיק הדין בלבו
ואח"כ חותכו.

(ח) דיין שדן דין ולבו נוקפו (פי' מכהו
ונחבט בקרבו) לומר שהוא טועה לא יחזיק
דבריו להביא ראיות להעמידם שהוא בוש
לחזור אלא לכל הצדדים יחזור להוציא

הדין לאמתו לא יעשה הדיין מליץ לדבריו של בע"ד אלא יאמר מה שנראה לו וישתוק ולא ילמד לא' מבעלי הדין כלל אפי' הביא א' מבעלי הדין עד א' לא יאמר לו אין מחייבין ממון על פי עד א' אלא יאמר לנטען הרי זה העיד עליך עד שיטעון ויאמר עד א' אינו נאמן עלי וכן כל כיוצא בזה.

(ט) ראה הדיין זכות לא' מהם ובע"ד מבקש לאמרו ואינו יודע לחבר הדברים או שראוהו מצטער להציל עצמו בטענות אמת ומפני החימה והכעס נסתלקה ממנו או נשתבש מפני הסכלות הרי זה מותר לסעדו ולהבינו תחלת הדבר משום פתח פיך לאלם וצריך להתיישב בדבר זה הרבה כדי שלא יהיה כעורכי הדיינים.

(י) אין לדיין לרחם בדין על דל שלא יאמר עני הוא זה ובעל דינו עשיר וחייב לפרנסו

אזכנו בדין ונמצא מתפרנס בכבוד ולא להדר
פני גדול שאם באו לפניו עשיר וחכם גדול עם
עני והדיוט לא יכבדנו ולא ישאל בשלומו
שלא יסתתמו דברי בעל דינו ולא יאמר
היאך אחייבנו בדין ונמצא מתבייש אלא
אפטרנו ואח"כ אומר לו שיתן לו את שלו
אלא יחתוך הדין מיד לאמיתו ואם באו
לפניו אחד כשר וא' רשע לא יאמר זה רשע
וחזקתו משקר וזה בחזקת שאינו משנה
בדיבורו אטה הדין על הרשע אלא לעולם
יהיו שני בעלי הדין בעיניו כרשעים ובחזקה
שכל א' מהם טוען שקר וידון לפי מה שיראה
לו מן הדברים וכשיפטרו מלפניו יהיו בעיניו
ככשרים כשקיבלו עליהם את הדין וידון כל
אחד לכף זכות.

(יא) צריך הדיין לפסוק הדין מיד אחר
שיתברר לו שאם מענה את הדין ומאריך

בדברים הברורים כדי לצער א' מבעלי
הדינים הרי זה בכלל לא תעשו עול.

(יב) כשא' מבעלי דינים מגזם לחבירו בפני
הדיין ואומר לו כך וכך תתחייב לי בדין אם
אין הדין כך צריך הדיין לומר לו שקר אתה
דובר.

סימן י"ח: כיצד נושאים ונותנים בדבר ושהולכין

אחד הרוב. ובו ו סעיפים

18. (א) הביא א' מהבעלי דינים עדים לדבריו
מכניסין העדים ומקבלים עדותם כראוי כמו
שיתבאר בסי' כ"ח ולאחר שיקבלו עדותם
יוציאו כל אדם לחוץ וישאו ויתנו בדבר ()
י"א דטוב להתחיל מן הקטן) (נ"י פרק
אד"מ) אם יסכימו לדעת אחת מוטב ואם
לאו ילכו אחר הרוב שנים אומרים זכאי וא'
אומר חייב זכאי. שנים אומרים חייב וא'
אומר זכאי חייב א' אומר זכאי וא' אומר

חייב וא' אומר איני יודע ואפי' שנים
אומרים זכאי או חייב וא' אומר איני יודע
יוסיפו שני דיינים ונמצא שהם חמשה
נושאים ונותנים בדבר אם ג' מזכים וב'
מחייבים זכאי ואם ג' מחייבים ושנים
מזכים חייב שנים אומרים זכאי ושנים
אומרים חייב וא' אומר איני יודע יוסיפו עוד
דיינים אבל ארבעה אומרים זכאי או חייב
וא' אומר איני יודע או שאמרו שלשה זכאי
וא' אומר חייב וא' אומר איני יודע בין שהוא
אותו שאמר תחלה איני יודע בין שהוא אחר
הולכים אחר הרוב.

(ב) היו מחצה על מחצה וא' אומר איני
יודע הרי אלו מוסיפין ב' אחרים וכן אם
נסתפק הדבר מוסיפין והולכים עד ע"א הגיע
לע"א ואמרו ל"ה זכאי ול"ה חייב וא' אומר
איני יודע נושאים ונותנים עמו עד שיחזור
לצד הא' ונמצא ל"ו מזכין או מחייבין ואם

לא חזר לא הוא ולא אחד מהם הרי הממון
ספק ומעמידים הממון בחזקת בעליו.

(ג) כל מי שאומר איני יודע א"צ לתת
טעם לדבריו ולהודיע מאיזה טעם בא לו
הספק כדרך שמראה המזכה מאיזה טעם
מזכה והמחייב מאיזה טעם מחייב.

(ד) שלשה שישבו לדין וסילק א' מהם
עצמו אין השנים יכולים לגמור הדין.

(ה) הא דאמרי' בגמ' הרב ותלמידו אין
מונים להם אלא אחד היינו דוקא בשעה
שמלמדו הרב הדין ועל פיו סומך ואפי'
בכהאי גוונא אם הוא תלמיד כרב אמי ורב
אסי דלגמריה דרב הוו צריכי ולסברתיה לא
הוו צריכי יכול ללמדו בשעת הדין ודן עמו
אבל אם אין מלמדו בשעת הדין אע"פ שהוא
תלמידו מונים להם שנים רק שיהיה לו קצת
סברא להבין לישא וליתן.

(ו) ב"ד פוסקים בדיני ממונות שלא בפני בעל דין.

סימן י"ט: כיצד נותנין הפסק וסדר כתיבתו. ובו ג סעיפים

19. (א) אחר שנשאו ונתנו בדבר מכניסים הבעלי דינים וגדול שבדיינים אומר איש פלוני אתה זכאי איש פלוני אתה חייב ואסור לדיין לומר כשיצא מב"ד אני הייתי מזכה אבל חבירי רבו עלי והעושה כן הרי הוא מכלל הולך רכיל מגלה סוד.

(ב) שאל אחד מבעלי הדין שיכתבו לו הפסק דין (כדרך שנתבאר לעיל סי' י"ד סי' ד') אין מזכירין שם המזכים ולא שם המחייבים אלא כותבים סתם פלוני בא עם פלוני בעל דינו לפני ב"ד ומדבריהם יצא פלו' זכאי ופלו' חייב .

(ג) קיבל עליו את הדין ואמרו לו לשלם והלך ולא שלם אין מנדין אותו עד שיתרו בו בה"ב ואח"כ מנדין אותו עד שיתן מה שהוא חייב ואם עמד שלשים יום ולא תבע נידויו מחרימין אותו.

סימן כ': עד מתי יכול להביא ראיה לסתור דין.

ובו סעיף אחד

20. (א) מי שנתחייב בב"ד והביא עדים או ראיי לזכותו סותר הדין וחוזר אע"פ שכבר נגמר ואפי' אם פרע כבר כל זמן שהוא מביא ראיה סותר אמרו לו הדיינים כל ראיות שיש לך הבא מכאן ועד לי יום אע"פ שהביא ראיה לאחר לי יום סותר את הדין שאל"כ מה יעשה אם לא מצא בתוך לי ומצא לאחר לי אבל אם אמרו לו להביא עדים או ראיה ואמר אין לי אע"פ שמצא אח"כ אינו כלום ואצ"ל אם אמרו לו יש לך עדים ואמר אין

לי עדים יש לך ראייה ואמר אין לי ראייה ודנו אותו וחייבוהו כיון שראה שנתחייב אמר קרבו איש פלו' ופלו' והעידוני או שהוציא ראייה מתוך אפונדתו (פירוש חלוק קטן בתפירות כעין כיסין) אין זה כלום ואין משגיחים עליו ועל ראייתו.

סימן כ"א: מי שקיבל עליו להשלים הדין ליום ידוע ונאנס. ובו סעיף אחד

21. (א) מי שקנו מידו שאם לא יבא ביום פלו' וישבע יהיה חבירו נאמן בטענותיו ויטול כל מה שטען בלא שבועה או שאם לא יבא ביום פלו' וישבע ויטול אבד זכותו ואין לו כלום ויפטר חבירו ועבר היום ולא בא נתקיימו התנאים ואבד זכותו (מיד) (ואין נותנים לו זמן יותר) (ב"י בסי' י"ט בשם הרשב"א) ואם הביא ראייה שהיה אנוס באותו היום הרי זה פטור מקנין זה וישבע כשיתבענו חבירו כמו

שהיה מקודם וכן כל כיוצא בזה (וכל זה כשקנו מידו אבל בלאו הכי לא דהוי אסמכתא) (מרדכי ריש סנהדרין ותשובת הרשב"א סי' תתצ"ט) ועי' לקמן סי' ר"ז .

סימן כ"ב: מי שקבל עליו קרוב ופסול ודין שבועה והפוכה. ובו ג סעיפים

22. (א) מי שקבל עליו קרוב או פסול בין להיותו דיין בין להיותו עד עליו.

(ב) אם קבל עליו עדות עכו"ם כמי שקבל עליו עדות אחד מהפסולים אבל אם קבל עליו עכו"ם לדיין אפי' קנו מיניה אין הקנין כלום ואסור לדון לפניו (אבל אם כבר דן לפניו לא יוכל לחזור בו) (מרדכי ר"פ זה בורר) .

(ג) מי שנתחייב לחבירו שבועה בב"ד ואמר לו השבע לי בחיי ראשך והפטר או השבע לי בחיי ראשך ואתן לך כל מה

שתטעון אם קנו מידו אינו יכול לחזור בו ואם לא קנו מידו יכול לחזור בו עד שיגמר הדין נגמר הדין ונשבע כמו שאמר ליה א"י לחזור בו וחייב לשלם וה"ה למי שנתחייב שבועת היסת והפכה אם קנו מידו או אם נשבע זה שנהפכה עליו א"י לחזור בו וה"ה במי שלא היה חייב שבועה ואמר אשבע לך שבועה אם קנו מידו א"י לחזור בו ואם לא קנו מידו אע"פ שקבל בב"ד חוזר עד שיגמור הדין וישבע.

סימן כ"ג: עד מתי נאמן הדיין לומר לזה זכיתי.

ובו סעיף אחד

23. (א) כל זמן שבעלי דינים עומדים לפני הדיין נאמן לומר לזה חייבתי ולזה זכיתי נסתלקו מלפניו אינו נאמן אם אין בידו פסק דין ודוקא בשודא דדייני אבל דין התלוי בטענות לא שייך בו נאמנות שלפי הטענות

יזכה הזוכה ובלבד שלא יסתור טענות הראשונות וכל זה דוקא בדיין א' אבל שנים נאמנים לעולם ואפי' אם יש ב' עדים שמכחישים אותם.

סימן כ"ד: שנזקקין לתובע תחלה. ובו סעיף

אחד

24. (א) אין נזקקין אלא (לתובע) תחלה ואם זיילי נכסי דנתבע נזקקין לו תחלה.

סימן כ"ה: דיין שטעה מתי חוזר ומתי משלם.

ובו ה סעיפים

25. (א) כל דיין שדן דיני ממונות וטעה אם טעה בדברים הגלויים והידועים כגון דינים המפורשים במשנה או בגמרא או בדברי הפוסקים חוזר הדין ודנין אותו כהלכה.

(ב) טעה בשיקול הדעת כגון דבר שהוא מחלוקת תנאים או אמוראים ולא נפסקה

הלכה כא' מהם בפ"י ועשה כאחד מהם ולא ידע שכבר פשט המעשה בכל העולם כדברי האחד אם היה זה דיין מומחה ונטל רשות מריש גלותא או שלא נטל רשות אבל קבלו אותו בעלי דינים עליהם הואיל והוא מומחה חוזר הדין ואם אי אפשר להחזיר פטור מלשלם.

(ג) היה הטועה מומחה בית דין ולא נטל רשות ולא קבלו אותו בעלי דינים עליהם או שלא היה מומחה אבל קבלו אותו בעלי דינים עליהם לדון להם בדין וטעה בשיקול הדעת אם נשא ונתן ביד מה שעשה עשוי וישלם מביתו ואם לא נשא ונתן ביד יחזור הדין ואם אי אפשר להחזיר ישלם מביתו.

(ד) אבל מי שאינו מומחה ולא קבלו אותו בעלי דינים אע"פ שנטל רשות הרי זה בכלל בעלי זרוע ואינו בכלל הדיינים לפיכך אין

דינו דין בין טעה בין לא טעה וכל אחד מבעלי דינים אם רצה חוזר ודן בפני ב"ד ואם טעה ונשא ונתן ביד חייב לשלם מביתו וחוזר ולוקח מבע"ד שנתן לו שלא כהלכה ואם אין לו להחזיר או שטמא או שהאכיל דבר המותר לכלבים ישלם כדין כל גורם להזיק שזה מתכוין להזיק הוא.

(ה) דיין שטעה וחייב שבועה למי שאינו חייב בה ועשה זה פשרה עם בעל דינו כדי שלא ישבע ואח"כ ידע שאינו בן שבועה אע"פ שקנו מידו על הפשרה אינה כלום דקנין בטעות הוא וחוזר (וכן כל כיוצא בזה ודוקא שגילה דעתו שעשה הפשרה משום השבועה או כדומה לזה) (עטור בשם הרי"ף)

סימן כ"ו: שלא לדון בדיני עכו"ם. ובו ד סעיפים

26. (א) אסור לדון בפני דייני עכו"ם
ובערכאות שלהם (פי' מושב קבוע לשרים
לדון בו) אפי' בדין שדנים בדיני ישראל ואפי'
נתרצו ב' בעלי דינים לדון בפניהם אסור וכל
הבא לידון בפניהם הרי זה רשע וכאלו חירף
וגידף והרים יד בתורת מרע"ה.

(ב) היתה יד עכו"ם תקיפה ובעל דינו אלם
ואינו יכול להציל ממנו בדיני ישראל
יתבענו לדיני ישראל תחלה אם לא רצה
לבא נוטל רשות מב"ד ומציל בדיני עכו"ם
מיד בעל דינו.

(ג) המקבל עליו בקנין לידון עם חבירו
לפני עכו"ם אינו כלום ואסור לידון בפניהם
ואם קבל עליו שאם לא ילך בפניהם יהיה
עליו כך וכך לעניים אסור לילך לדון עמו
לפני עכו"ם וחייב ליתן מה שקבל עליו

לעניים ויש מי שאומר שאין ב"ד מוציאין ממנו אלא מודיעין אותו שחל הנדר עליו.

(ד) שטר שכתוב שיוכל לתבעו בדיני העכו"ם אינו רשאי לתבעו בפניהם ואם מסר השטר לעכו"ם שיתבענו בדיניהם חייב לשלם לו כל מה שהפסיד יותר ממה שהוא חייב בדיני ישראל.

סימן כ"ז: שלא לקלל דיין או שום אחד

מישראל. ובו ב סעיפים

27. (א) המקלל א' מישראל ואפי' מקלל עצמו

(טור) בשם או בכנוי או בא' מהשמו' שקורין העכו"ם להקב"ה אם היה בעדי' והתראה לוקה אחת משום לא תקלל חרש ואם היה דיין לוקה עוד אחרת משום אלהים לא תקלל וארור הוי לשון קללה.

(ב) אם לא היתה שם התראה או שקלל

בלא שם ובלא כינוי או שהיתה הקללה באה

מכלל הדברים כגון שאמר אל יהי פלוני
ברוך לה' אינו לוקה (וה"ה המקלל את המת
פטור) (טור) אבל איסורא מיהו איכא ואם
חרף ת"ח מנדין אותו ואם רצו הדיינים
להכותו מכת מרדות מכין ועונשין אותו
כמה שיראו ואם חרף עם הארץ עונשין אותו
כפי שהשעה צריכה (אפי' מחל המתחרף
(נ"א המתקלל) עונשין אותו שכבר חטא
ונתחייב) (טור) מי שנתחייב נידוי מפני
שהפקיר בב"ד ורצו ב"ד למחול על כבודם
ולא נידוהו הרשות בידם והוא שלא יהיה
בדבר הפסד בכבוד הבורא כגון שהיו העם
מבעטין בכבוד התורה ובדיינים הואיל
ופקרו העם בדבר צריכי' לחזק ולענוש כפי
מה שירא' להם.

סימן כ"ח: כיצד מאיימין העדים ואין מקבלין

עדות שלא בפני בע"ד. ובו כו סעיפים

28. (א) כל מי שיודע עדות לחבירו וראוי להעידו ויש לחבירו תועלת בעדותו חייב להעיד אם יתבענו שיעיד לו (בב"ד תוס' וב"י) בין שיש עד אחד עמו בין שהוא לבדו ואם כבש עדותו פטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים.

(ב) אדם רשאי להחרים בבית הכנסת על כל מי שיודע לו עדות שיבא ויעיד.

(ג) אם עכו"ם תובע ישראל ויש ישראל יודע עדות לעכו"ם נגד ישראל ואין עד אלא הוא והעכו"ם תובע שיעיד לו במקום שדיני העכו"ם לחייב ממון ע"פ עד א' אסור להעיד לו ואם העיד משמתין אותו.

(ד) ישראל התובע לעכו"ם וכופר ויש לעכו"ם עד אחד מותר להעיד לו אם יתבעהו.

(ה) ת"ח שיודע עדות לישראל ותבעו
שיעיד לפני בית דין קטן ממנו אם הוא עדות
ממון אינו חייב לילך להעיד (אלא הם
שולחין אליו ומעיד) (רבינו ירוחם נ"ב ח' ב')
אבל אם יש בו צד אפרושי מאיסורא חייב
לילך ולהעיד וכל מי שיש לו ראיה בעדים
מטפל בהם להביאם לב"ד ואם ידעו ב"ד
שבעל דינו אלם וטען התובע שהעדים
מפחדים מבעל דינו לבא להעיד (ויש הוכחה
לדבריו) (טור) הרי ב"ד כופין את בעל דינו
שיביא הוא העדים וכן כל כיוצא בדברים
אלו דנין בהם לאלם צריכים העדים
לכתחלה להעיד מעומד ואם העד ת"ח
מושיבין אותו (וע"ל סוף סי' זה) .

(ו) צריכי' הדיינים לכתחלי' להיות
יושבים בשעת קבלת העדות צריך שיבינו
הדיינים לשון העדות שלא ישמעו מפי
המתורגמן ואם מבינים מה שהם אומרים

אפי' אם אינם יודעים להשיב מותר להעמיד
תורגמן ביניהם (וע"ל סי' י"ז סעיף ו').

(ז) מאיימין (פי' מטילין אימה) על העדים
בפני הכל ומודיעין אותם כח עדות שקר
ובושת המעיד בה בעולם הזה ובעוה"ב
ושהוא בזוי בעיני שוכריו.

(ח) אח"כ מוציאים את כל אדם לחוץ
ומשיירים את הגדול שבעדים ואומרים לו
אמור היאך אתה יודע שזה חייב לזה אם
אמר הוא אמר לי חייב אני לו או איש פלוני
שהוא כשר ונאמן אמר לי שהוא חייב לו לא
אמר כלום עד שיאמר שהוא בעצמו ראה
שהלוה לו או שיאמר בפני הודה לו שהוא
חייב.

(ט) אח"כ מכניסין העד השני ובודקין
אותו אם העיד כמו חבירו נושאים ונותנים
בדבר וגומרים הדין.

(י) אם העדים אומרים עדותן מכוונת בלשון אחד ממש יש לחוש שמשקרים ובעצה אחת כיונו לשונם וצריך לחקור ולדרוש אותם.

(יא) העדים ששלחו עדותן בכתב לב"ד אינו עדות דכתיב ע"פ שנים עדים מפיהם ולא מפי כתבם.

(יב) חותכין דיני ממונות בעדות שבשטר אע"פ שאין העדים קיימין כדי שלא תנעול דלת בפני לוי' (וע' לקמן סי' ס"א ס"ב איזה דבר מקרי שטר גם לקמן סי' מ"ו ס"י) .

(יג) כל זמן שזוכר האדם יכול להעיד לעולם ואינו חושש שמא מתוך שנתיישן הדבר הרבה אינו זוכרו על בוריו אפי' אינו נזכר לעדות אלא מתוך הכתב שכשמסרוהו לו כתבו בפנקסו לזכרון דברים ושכח הדבר ואינו נזכר אלא מתוך הכתב יכול להעיד

והוא שאחר שראה הכתב נזכר לדבר (וע'
לקמן סי' מ"ו סעיף י').

(יד) וכן אם נזכר לדבר ע"י אחר שהזכירו
לו יכול להעיד אפי' היה המזכיר העד השני
אבל אם הבעל דין בעצמו מזכירו ונזכר לא
יעיד ואם העד ת"ח אף אם הבע"ד בעצמו
מזכירו שפיר דמי שודאי אי לא היה נזכר לא
היה מעיד.

(טו) אין מקבלין עדות שלא בפני בע"ד ואם
קבלו אין דנין על פיו.

(טז) היה הבע"ד חולה או שהיו העדים
חולים מקבלין שלא בפניו ואם היו העדים
מבקשים לילך למדינת הים ושלחו לבעל דין
ולא בא או שאינו מצוי בעיר הרי אלו
מקבלין עדות שלא בפניו.

(יז) ראובן שתובע את שמעון ועידיו
במקום אחר יאמרו ב"ד לשמעון אם חפץ

לילך במקום העדים ויעידו בפניו ואם לאו יקבלו ב"ד שבמקום העדים עדות שלא בפניו ויודיעו לבית דין שבמקום הבעלי דינין וידונו ע"פ אותה קבלה.

(יח) לא אמרו אין מקבלין עדים שלא בפני ב"ד אלא בתובע שמביא עדים על תביעתו אבל המביא עדים לפטור את עצמו מקבלים.

(יט) אין מקבלין עדות על קטן אפי' בפניו דכיון דקטן הוא בפניו כשלא בפניו דמי ויתבארו פרטי דין זה בסי' ק"י.

(כ) אין שנים ראויין לקבלת עדות ואם קבלו לא עשו כלום.

(כא) קבלת עדות צריך ג' מומחים יודעים הלכות עדות כשר ופסול וזהירין בקבלתן לכוין עדות כל א' כדתנן הוי זהיר בדבריך שמא מתוכן ילמדו לשקר וכל המקבל עדות ואינו ראוי לדון כאלו קבל עדות שקר ואינו

ראוי לדון ע"פ אותו שטר (אלא סומכין על העדים עצמן) (טור) .

(כב) נכון למקבלי עדות לפרסם בשטר קבלת העדות מי הם העדים מיהו אם לא כתבו מי הם העדים לא הפסידו (שם בתשו' רמב"ן סי' קי"ד) .

(כג) אם רצו הצבור לתקן שהשני סופרים מקבלים עדות ומגבין על פיהם וכן אם רצו שאם יפטר העד שהוזמן להעיד עם הסופר שתעלי' חתימ' הסופר כשני עדים תקנתם קיימת.

(כד) מי שטוען שיש לו שני כיתי עדים ואמר הכת האחת שאינם יודעים כלום לא הפסיד זכותו ומביא כת שנייה אין מקבלין עדות אלא ביום ואם קבלוה בלילה אפי' היו עדיו רדופים לילך למדינת הים אין דנין על פי אותה קבלה .

(כה) אין מקבלים עדות קודם שישיב
הנתבע לתביעת התובע לפי שאולי יודה
הנתבע ולא יהא צריך עדים ואטרוחי בית
דין לא מטרחינן.

(כו) אם קבלו עדים מעומד מה שעשו עשוי
ואם היו נסמכים על העמוד אפי' לכתחלה
מותר דסמיכה כשיבה ובסימן י"ז נתבאר
שעכשיו נהגו להושיב העדים.

סימן כ"ט: שלא יוכלו העדים לחזור. ובו ג

סעיפים

29. (א) אחר שהעיד העד בבית דין (והוא
לאחר כדי דבור) (ב"י) א"י לחזור בו כיצד
אמר מוטעה הייתי שוגג הייתי ונזכרתי
שאין הדבר כן לפחדו עשיתי אין שומעין לו
אפי' נתן טעם לדבריו וכן אינו יכול להוסיף
בעדותו תנאי (וי"א דיכול להוסיף בתנאי)
(טור בשם הרא"ש) אבל בדבר שמוכחו

שטעה כגון שהזקיקוהו בית דין להבי' עדים
שאינו רמאי והלך והביאם ואמרו להם
הב"ד יודעים אתם בו שהוא רמאי ואמרו
העדי' כן ואמר להם הבע"ד וכי אני רמאי
ואמרו לא אמרנו אלא שאינך רמאי שומעין
לדבריה' האחרונים משום דמסתמ' אין
אדם מביא עד להעיד חובתו ובודאי טעו וכן
בכל טעות שהעדים מצויים לטעות בו
נאמנים הם בעצמם ואין בזה משום חוזר
ומגיד וכן אם אינו סותר עיקר דבריו
הראשונים כגון שהדברים סתומים וסובלים
ביאור אחד משני ענייני משמעות א' קרוב
וא' רחוק כל שאנו יכולי' לכוין דברי העד
כדי שלא תהא עדותו מוכחש' יש לנו לכוין
דבריו כשם שיש לנו לתרץ דברי שני עדים
הנראים מכחישים זא"ז כדי שתהא עדות
מכוונת.

(ב) עדים שאמרו שקר העדנו נאמנים לגבי עצמם וחייבים לשלם כל מה שגרמו להפסיד בעדותן.

(ג) אע"ג דלא ראינו אינה ראייה היכא דתרווייהו כי הדדי (נינהו) ואמר האחד לא ראיתי הו"ל כאומר לחבירו לא ראית והו"ל הכחשה.

**סימן ל': אין עידי ממונות צריכין דרישה
וחקירה וצריך להיות עדות שלם. ובו יג סעיפים**

30. (א) עידי דיני ממונות חוץ מעידי חבלות אינם צריכים דרישה וחקירה כיצד אמרו העדים בפנינו הלוח זה את זה מנה בשנה פלונית אע"פ שלא כווננו החודש ולא המקום שהלוח בו ולא המנה אם היה ממטבע פלונית או ממטבע פלונית עדותן קיימת ואם נראה לדין שהדין מרומה צריך דרישה וחקירה להוציא הדין לאמתו.

(ב) אע"פ שאין עידי דיני ממונות צריכין דרישה וחקיר' אם הכחישו זא"ז בדרישות או בחקירות עדותן בטלה ואם הכחישו זה את זה בבדיקות עדותן קיימת כיצד א' אומר בניסן לזה ממנו והשני אומר לא כי אלא באייר או שאמר האחד בירושלים והשני אומר לא כי אלא בלוד עדותן בטלה וכן אם אמר האחד חבית של יין הלוחו והשני אומר של שמן היתה עדותן בטלה שהרי הכחישו בדרישה אבל אם אמר הא' מנה שחור שהמעות הושחרו מחמת יושנן והשני אומר מנה לבן היה (וזה תובעו שניהם) (טור) או זה אומר בדיוטא העליונה היו כשהלוחו והשני אומר בדיוטא התחתונה היו עדותן קיימת (אם המקומות קרובים שאפשר לראות מזה לזה) (טור) אפילו אמר הא' מנה הלוחו והשני אומר ר' חייב לשלם מנה שיש בכלל ר' מנה וכן אם

אמר הא' דמי חבית של יין יש לו בידו וזה
אומר דמי חבית של שמן (והוא תבעו
שניהם) (טור) משלם בפחות שבדמים (ר"ן
בתשוי סי' מ') וכן כל כיוצא בזה (כל מקום
שנוכל ליישב דברי העדים שאין מכחישין זה
את זה מיישבין דבריהם וכמו שנתבאר סי'
כ"ט ס"א) .

(ג) ראובן תבע משמעון אלף ות"ק
זהובים ומביא ה' עדים א' אומר ראיתי
שהלוהו ק' ואחד מעיד על ר' ואחד מעיד על
ש' ואחד על ת' ואחד על ת"ק אם העידו כל
א' מהם בעדות מיוחדת כגון שאמר הראשון
בא' בניסן בשנה הראשונה והב' אומר בזמן
אחר וכן כולם משלם ת"ש וישבע שבועת
התורה על מאה ויגלגל עליו הת"ש שנשארו
אבל אם העידו כולם ביום א' בהכחשה אינו
משלם אלא ר' וכן אם העידו סתם דנין
הדבר כמכחישין להקל שהמע"ה.

(ד) עד שמעיד ראיתי דבר זה ופלוני היה עמי ואותו פלוני אומר לא ראיתי ולא הייתי עמך אין זה הכחשה (עי"ל ס"ס כ"ט) .

(ה) מי שתבע את חברו שיש לו בידו מאתים זהובי' בפקדון להשביחם לו והלה כופר בכל ועד אחד מעיד ששמע מפיו דהנפקד שהיו חמשים ועד אחר מעיד ששמע שהיו מאה וחמשים הוחזק כפרן לאותו ממון ומשלם ר'.

(ו) בדיני ממונות אע"פ שלא ראו שני העדים המעשה כא' עדותן מצטרפת כיצד אמר האחד בפני הלוהו ביום פלוני או בפני הודה לו ואמר העד האח' בפני הלוהו ביום אח' או הודה לו הרי אלו מצטרפין וכן אם אמר הא' בפני הלוהו והשני אמר בפני הודה לו או שאומר הראשון בפני הודה לו והשני אומר אחר זמן הלוהו בפני הרי אלו

מצטרפין (וכן דיני עדות דבר איסור (מרדכי
פ"ב דיבמות) (וע' באה"ע סי' י"א וסי' קמ"ג
סי').

(ז) הא דהלואה אחר הלואה מצטרפין
כשתבע ממנו ב' מנין א' שהלוה לו בא' בשבת
והמנה השני בשני בשבת אבל אם המלוה
מודה שלא הלוה לו אלא מנה א' חזינן אי
איכא למימר דטעי חד מנייהו בזימנא
דהלואה כגון שאומר האחד בב' בחודש
ואחד אומר בג' בחודש דאיכא למימר
דתרוייהו אחד יומא מסהדי וטעו בעיבורא
דירחא מצטרפי דאימור אחד מנה מסהדי
ואי הוברר הדבר דבתרי מנה מסהדי הא
ודאי חד מנייהו שקרן הילכך משתבע ליה
שבועה דאורייתא ומפטר.

(ח) תבעו ר' בשטר ואמר לו פרעתיד
ומביא שני עדים אחד אומר בניסן פרעו ק'

והשני אומר בתשרי מצטרפין ואם נעשה
השטר קודם ניסן מחזיקים בפרוע ממנה וכן
אם הודה בפני אחד שפרעו מנה בניסן והודה
בפני השני שפרעו מנה בתשרי או אחד מעיד
שפרעו מנה והשני מעיד לפני הודה שפרעו
מנה מצטרפין ולא יוכל המלוה לומר סטראי
נינהו (פ"י מצד אחר הוא חייב אותם) .

(ט) בד"מ א"צ להעיד שני העדים כא' אלא
יבא אחד בפני בית דין ושומעין דבריו היום
וכשיבא העד השני לאחר זמן שומעין דבריו
ומצטרפים זה לזה ומוציאין בהם הממון.

(י) וכן אם היה עד א' בכתב ועד א' בעל
פה מצטרפין ואם אמר זה שלא כתב עדותו
אני קניתי מידו על דבר זה ולא בא המלוה
הזה ולא שאל ממני לכתוב שניהם
מצטרפים לעשות המלוה בשטר ואינו יכול
לומר פרעתי (וע"ל ר"ס נ"א) .

(יא) העיד האחד בב"ד זה והעיד השני בבית דין אחר יבא ב"ד אצל ב"ד ויצטרפו עדותן.

(יב) וכן אם העידו שני העדים בב"ד זה וחזרו והעידו בב"ד אחר וחזרו והעידו בב"ד ג' יבא א' מכל בית דין ויצטרפו לעשות בב"ד חדש לדון על מה ששמעו אבל דיין שהעידו שנים לפניו אינו מצטרף עם עד א' מהעדים שהעידו לפניו.

(יג) צריך שיעיד כל א' על דבר שלם אבל אם העידו על חצי דבר אינו כלום כיצד בא להעיד על אחד שהוא גדול והעיד א' שראה לו שער א' בימינו והשני בשמאלו אינו כלום שכל אחד לא העיד אלא על קצת הסימנים אפי' העידו שנים בשער א' ושנים בשני אינו כלום שהרי כל כת לא העידו אלא על חצי דבר אבל אם העיד עד א' שראה ב' שערות

בימינו ועד א' העיד שראה שתי שערות
בשמאלו מצטרפין וכן כל כיוצא בזה.

(יד) עדות בידיעה שלא בראייה יתבאר
בסי' צ' (ס"ו וס"ז) שיש מי שאומר דהוי
עדות (אין חילוק בדיני ממונות בין מילתא
דעבידא לגלויי או לא) (רבינו יצחק בר ששת
סי' קפ"א) .

סימן ל"א: דין הרבה כיתי עדיות. ובו ד' סעיפים

31. (א) שני כיתי עדים המכחישות זו את זו
שבא עד א' מכת זו ועד א' מכת זו והעידו
בעדות אחרת אין כאן עדות שהרי בודאי א'
מהן שקר באה כת זו בפני עצמה והעידה
עדות ובאה כת זו והעידה עדות אחרת בפני
עצמה מקבלים כל אחת מהן בפני עצמה.

(ב) מלוה שיש לו על לוח אחד שני שטרות
א' במנה וא' בר' וכפר הלוח בשני השטרות
וכת אחת מאלו חתומה בשטר זה וכת שנייה

חתומה בשטר זה אם הוציאן כאחד לא
ישלם אלא מנה וישבע על השאר בנקיט'
חפץ ומוציאין שטר של ר' מידו וקורעין
אותו ואם הוציא שטר א' בלבד גובה אותו
ואם אח"כ הוציא השטר השני גובה אותו
גם כן (וי"א דטוב לו שישרוף הקטן שלא
ישביעהו הלוח שיש לו שני שטרות שאלו
העדים חתומים עליו) שני מלוים שהוציאו
כל א' שטר על לוח שאלו הכתות חתומים בו
כל כת בשטר אחד והלוח כופר בשניהם זה
נשבע ונוטל וזה נשבע ונוטל ואפי' כתוב
נאמנות בשטרות צריכין לישבע .

(ג) מלוח אחד שהוציאם על שני לווים אם
הוציאם כאחד ישבע כל א' היסת ויפטר ואי
מודה חד מנייהו יגבה ממנו מבני חרי ואם
הוציא שטר א' גובה בו ואח"כ מוציא השטר
השני וגובה בו.

(ד) מי שהביא עדים והוכחשו מתוך עדותן ואחר כך הביא עדים אחרים על אותה תביעה והוכחשו וכן עד מאה כת ואח"כ הביא עדים אחרים ונמצאת עדותן מכוונת דנין על פיהם אבל שטר שבאו שנים ואמרו ממנו שאל לזייף שטר זה אף על פי שנתקיים השטר בחותמיו אין גובין בו לעולם אלא א"כ באו עדי השטר והעידו הם בעצמם על כת"י.

סימן ל"ב: המודה בפני עדים שיאמרו דברים כהוייתן ואם אמר משטה אני בך. ובו ב' סעיפים

32. (א) אם אמר ראובן בפני עדים שהוא חייב לשמעון מנה לא יעידו בב"ד סתם שהודה בפניהם שהוא חייב לשמעון מנה אלא יאמרו דברים כהוייתן לפי שאפשר לו להפטר בטענת משטה הייתי בו או בטענות שלא להשביע את עצמי נתכוונתי על הדרך

שיתבאר בסי' פ"א וב"ד יבחינו הדברים אם הם בענין שיועילו טענות אלו או לאו.

(ב) השוכר עידי שקר להוציא מנה מראובן לשמעון פטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים הגה ודוקא שלא היה חייב לו אבל אם היה חייב לו רק שאלו העדים הם שקרים פטור מדיני שמים אבל עובר על מדבר שקר תרחק (נ"י פ' הכונס בשם הרא"ש) וכן אם לא שכרן אלא פיתה אותן בדברים שיעידו שקר (תוס' פרק הנ"ל) וכל זה בשוכר עדות שקר לחבריה והוא אינו מודה אבל אם שכר עדות שקר לעצמו והוציא ממון שלא כדין או שהבעל דין מודה (שם בש"ס) חייב להחזיר להוציא הגזילה מתחת ידו (ב"י) ואם הוא אמר שהוא כדין והעדים מודים שהעידו שקר העדים חייבים לשלם (נ"י בשם הרא"ה) כדלעיל סי' כ"ט סעיף ב' וכדלקמן סי' ל"ח .

סימן ל"ג: פסולי עדות מחמת קורבה ואשה

ועבד. ובו יח סעיפים

33. (א) כל הפסולים לדון פסולים להעיד חוץ מאוהב ושונא שכשרים להעיד אע"פ שפסולין לדון.

(ב) אלו הם הפסולין האחים זה עם זה בין מן האם בין מן האב הרי הם ראשון בראשון ובניהם זה עם זה שני בשני ובני בניהם זה עם זה שלישי בשלישי ולעולם שלישי בראשון כשר ואצ"ל שלישי בשני אבל שני בשני ואצ"ל שני בראשון שניהם פסולים לפיכך האב עם בן בנו פסול מפני שאב ובנו ראשון בראשון כמו אח ואחיו ועם בן בנו שהוא רביעי ממנו כשר מפני שהוא שלישי בראשון וכן הדרך בנקבות כיצד שתי אחיות או אח ואחותו בין מן האב בין מן האם הרי הם ראשון בראשון בניהם בין זכרים בין

נקבות שני בשני בני בניהם או בנות
בנותיהם שלישי בשלישי (טור סי' ו' בשם
ר"ח) וי"א דשלישי בראשון פסול.

(ג) כל אשה שאתה פסול לה אתה פסול
לבעלה שהבעל כאשתו וכל בעל שאת' פסול
לו כך אתה פסול לאשתו שהאשה כבעלה
ולדעת הפוסלים שלישי בראשון מכשירים
באשתו מפני שהוא מופלג (ומ"מ אם דנין על
ממון שיש לבעלה הנאה ממנו פסול להעיד
לה דמה שקנתה אשה קנה בעלה) (מרדכי
פרק זה בורר) .

(ד) כל שתי נשים שהם זו עם זו שני בשני
בעליהם מעידים זה לזה דתרי בעל כאשתו
דשני בשני לא אמרינן (ומיהו לכתחלה לא
יחתמו עצמן על שטר ביחד) (ת"ה סימן
רכ"ו) אבל אם היו ראשון בראשון כגון
שלקח זה אשה וזה בתה וכן בעלי אחיות

פסולים זה לזה דאמרינן בהו תרי בעל
כאשתו ואף בראשון בשני אמרינן בהו תרי
בעל כאשתו שכשם שהוא פסול להעיד לבן
אחות אשתו כך הוא פסול להעיד לבעל בת
אחות אשתו אבל מעיד לבן בעל אחות אשתו
שיש לו מאשה אחרת וי"א דבראשון בשני
לא אמרינן תרי בעל כאשתו (וכן נ"ל
להורות) .

(ה) כל איש שאין אתה מעיד לו מפני
שהוא בעל קרובתך הרי אתה מעיד לשאר
קרוביו כגון בנו ואחיו וכן כל אשה שאין
אתה מעיד לה מפני שהיא אשת קרובך הרי
אתה מעיד לשאר קרוביה.

(ו) אבי חתן ואבי כלה מעידים זה לזה.

(ז) אחי האח מן האם מעידים זה לזה
שהרי אין ביניהם קורבה כלל.

(ח) האיש עם אשתו ראשון בראשון
ולפיכך אינו מעיד לא לבנה ולא לאשת בנה
ולא לבתה ולא לבעל בתה ולא לאביה ולא
לאמה ולא לבעל אמה ולא לאשת אביה.

(ט) הארוס פסול להעיד לארוסתו (שם
ברמב"ם דף י"ד) אבל אם העיד לקרוביה
אין פוסלין אותו עדות ודוקא ארוסה אבל
שידוכין בעלמא אינן פוסלים ומיהו אם
רוצה להעיד שתזכה בממון אפשר דנוגע
בדבר (הגהת אשר"י) .

(י) זה שפסלה תורה עדות הקרובים לא
מפני שהם בחזקת אוהבי' זה את זה שהרי
פסולין להעיד לו בין לזכותו בין לחובתו
ואפי' משה ואהרן אינם כשרי' להעיד זה
לזה אלא גזירת הכתוב הוא.

(יא) הגרים מעכו"ם אין להם קורבה אפי' שני אחים תאומים שנתגיירו מעידים זה לזה דגר שנתגייר כקטן שנולד דמי.

(יב) כל מי שאין אתה מעיד לו מפני שהוא בעל קרובתך אם מתה אשתו אע"פ שהניחה לו בנים ה"ז נתרחק וכשר.

(יג) היה יודע לו בעדות עד שלא נעשה חתנו ונעש' חתנו פסול לו וכן אם ידע העדות כשהיה חתנו ומתה בתו פסול אבל אם ידע העדות בשעה שלא היה חתנו ונעשה חתנו ומתה בתו מאחר שתחלתו וסופו בכשרות אע"פ שנפסל בנתיים כשר.

(יד) שכיב מרע שצוה בפני עדים הקרובים לו ורחוקים מבניו אין הצוואה כלום כיון שהיו קרובים בשעה שנמסר להם העדות ויש מי שמכשיר.

(טו) בפיסול ממון לא בעינן תחלתו וסופו
בכשרו' שאם היה נוגע בדבר בשעת ראיית
העדות מפני שהי' לו הנאה בדבר יכול
להסתלק בענין שלא יהי' לו הנאה בדבר
ויעיד.

(טז) עדים הקרובים לערב פסולים ללוה
לא שנא אם הלוה בא ליפטר בטענת כפירה
והם מעידים עליו שלוח או אם טוען שפרע
והם מעידים עליו שהודה שלא פרע.

(יז) העדים שקרובים זה לזה או שקרובים
לדיינים פסולים.

(יח) אם הקהל מינו עדים ותקנו שלא ישוה
שום עדות זולתם כשרים להעיד אפי'
לקרוביהם כיון שקבלום עליהם (וע"ל סי'
ל"ז סכ"ב).

סימן ל"ד: עדים הפסולים מחמת עבירה. ובו לה

סעיפים

34. (א) רשע פסול לעדות ואפי' עד כשר שיודע

בחבירו שהוא רשע ואין הדיינים מכירים
רשעו אסור לו להעיד עמו אע"פ שהוא עדות
(ל' הרמב"ם פ"י מעדות) אמת ואצ"ל עד
כשר שהוא יודע בעדות לחבירו וידע שהעד
השני שעמו עד שקר שאסור לו להעיד.

(ב) איזה רשע כל שעבר עבירה שחייבים
עליה מלקות ואצ"ל אם חייבים עליה מיתת
ב"ד ל"ש אם עבר לתיאבון ל"ש אם עבר
להכעיס.

(ג) היתה העבירה שעבר מדרבנן פסול
מדרבנן.

(ד) קוברי המת ביום טוב ראשון כשרים
אפילו נידו אותם ושינו בדבר כשרים מפני
שהם סוברי' שמצוה הם עושים ושלא נידו
אותם אלא לכפרה.

(ה) העובר על השבועה א' שבועת שוא וא' שבועת שקר של ממון וביטוי פסול ואפי' עבר על חרם שהחרימו הקהל וי"א שאינו נפסל אלא דוקא בשבועה דלשעבר דבשעה שיצתה שבועה מפיו יצאה לשקר אבל בשבוע' דלהבא כגון שלא אוכל ואכל לא.

(ו) טבח שיצאתה נבילה או טריפה מתחת ידו פסול לעדות (וע' בי"ד סי' קי"ט נתבאר דין זה) .

(ז) גנב וכן גזלן פסולים לעדות מעת שגנב או גזל ואע"פ שהחזירו עד שיעשו תשובה (וע"ל סעיף כ"ט) החולק עם הגנב אינו נפסל (ריב"ש סי' רס"ו) (וע"ל סי' צ"ב הכופר בפקדון (או מלוה) אימת נפסל) .

(ח) עד זומם אע"פ שהוזם בעדות ממון ושילם פסול מן התורה לכל עדות ומאימתי

הוא נפסל מעת שהעיד בבית דין אע"פ שלא הוזם על אותה עדות אלא לאחר כמה ימים.

(ט) אין עידי השטר נעשים זוממים עד שיאמרו בב"ד שטר זה בזמנו כתבנוהו ולא איחרנוהו אבל אם (לא) אמרו כן אע"פ שזמנו של שטר בא' בניסן בירושלי' ובאו עדים והעידו שעדי השטר היו עמהם בבבל ביום זה השטר כשר והעדי' כשרים שאפשר שכתבוהו ואיחרוהו וכשהיו בירושלים בא' באדר כתבו שטר זה שם ואיחרו זמנו וכתבו זמנו בניסן ואם אמרו בזמנו כתבנוהו והוזמו אם יש שם עדים שיודעים היום שחתמו על זה השטר או עדים שראו זה השטר בחתימת ידם בו ביום פלו' כיון שהוזמו נפסלו למפרע מיום שנודע שחתמו על השטר שהעדים החתומים הרי הם כמי שנחקרה עדותן בב"ד בעת החתימה אבל אם אין עדים שראו עדותן ולא ראו השטר

מקודם אינם נפסלים אלא מעת שהעידו
בב"ד שזה כתב ידם ואמרו בזמנו כתבנוהו
דאפשר שביום זה שהעידו בבית דין בו ביום
חתמו על השטר שיש לו כמה שנים והם
שקרו ואמרו בזמנו כתבנו (עדים שחתמו
עצמם על שטר מוקדם במזיד פסולין לעדות)
(המ"מ ריש פכ"ג מה' מלוה) .

(י) המלוה ברבית פסול אחד המלוה
ואחד הלוח אם ברבית קצוצה פסולים מן
התורה ואם ברבית מדרבנן פסולים
מדבריהם.

(יא) המלוה מעות יתומים אפי' ברבית
קצוצה לא נפסל משום דסבר מצוה
קעבידנא להרויח נכסי היתומים.

(יב) עד החתום בשטר שמת והעידו עליו
שהלוה לישראל ברבית קצוצה אם הוא
מפורסם שהוא אפטרופוס או סנטר של

עכו"ם תולין דשל עכו"ם הלוח ברבית וכן
אם הוא אפוטרופוס ליתומים תולים בשל
יתומים אבל באינו מפורסם אין תולים בכך
עד שיתברר אם העידו על אדם שמוחזק
בכשרות שהלוח ברבית לא נפסל שתולים
לומר בדרך שאין בו איסור הלוח או שהיה
טועה וסבור שאין אסור בדרך ההוא.

(יג) העובר על גזל של דבריהם פסול
מדבריהם כיצד (כגון שגזל מציאת חרש
שוטה וקטן או) (טור) החמסנים והם
הלוקחים קרקע או מטלטלים שלא ברצון
הבעלים אע"פ שנותנים הדמים וכן הרועים
אחד רועי בהמה דקה ואחד רועי בהמה גסה
של עצמם הרי הם פסולים שחזקתן פושטים
ידיהם בגזל ומניחים בהמתן לרעות בשדות
ובפרדסים של אחרים.

(יד) המוכסים סתמם פסולים מפני שחזקתן ליקח יותר מהקצוב להם בדין המלכות אבל גבאי מנת המלך סתמם כשרים ואם נודע שלקחו אפי' פעם אחת יותר מהראוי להם לגבות פסולים.

(טו) אריס שלקח דבר מועט מהפירות שבכרו ביומי ניסן ויומי תשרי קודם שתגמר מלאכתן (וי"א שנגמר מלאכתם) (טור ס"ך) אע"פ שלקח שלא מדעת בעל השדה אינו גנב וכשר לעדות שאין בעל השדה מקפיד עליו וכן כל כיוצא בזה.

(טז) מפריחי יונים (פי' שמלמדים אותם להביא יונים משובך הזולת) בישוב פסולים מפני שחזקתן שגוזלים יונים של אחרים וכן סוחרים שביעית והם בני אדם שיושבים בטלים וכיון שבאה שביעית פושטים ידיהם ומתחילים לישא וליתן בפירות שחזקת אלו

שהם אוספים פירות שביעית ועושין בהם סחורה וכן משחק בקוביא והיא שלא תהיה לו אומנות אלא הוא הואיל ואינו עוסק בשובו של עולם ה"ז בחזקת שאוכל מן הקוביא שהוא אבק גזל ולא אקוביא בלבד אמרו אלא אפי' משחקים בקליפי אגוזים וקליפי רמונים וכן לא יונים בלבד אמרו אלא אפי' במשחקים בבהמה חיה ועוף ואומרים כל הקודם את חברו או כל הנוצח את חברו יטול בעליו שניהם וכל כיוצא בשחוק זה והוא שלא תהיה לו אומנות אלא שחוק זה הרי זה פסול וכל אלו הפסולי' מדבריהם.

(יז) מי שאינו לא במקרא ולא במשנה ולא בדרך ארץ הרי זה בחזקת רשע ופסול לעדות מדבריהם לפיכך אין מוסרין עדות לעם הארץ ואין מקבלין ממנו עדות אלא א"כ הוחזק שעוסק במצות ובגמילות חסדים

ונוהג בדרכי הישרים ויש בו דרך ארץ אע"פ שהוא ע"ה ואינו לא במקרא ולא במשנה נמצאת אומר כל ת"ח בחזקת כשר עד שיפסל וכל ע"ה בחזקת שהוא פסול עד שיוחזק שהולך בדרכי הישרי וכל מי שמקבל עדות ע"ה קודם שתהיה לו חזקה זו או קודם שיבואו עדים ויעידו שהוא נהג במצות ובד"א הרי זה הדיוט ועתיד ליתן את הדין שהרי מאבד ממונן של ישראל ע"פ רשעים (טור בשם הרמב"ם) .

(יח) הבזויים פסולים לעדות מדבריהם והם האנשים שהולכים ואוכלים בשוק מפני כל העם וכגון אלו שהולכים ערומים בשוק בעת שהם עסוקים במלאכה מנוולת וכיוצא באלו שאין מקפידים על הבושת שכל אלו חשובי ככלב ואין מקפידים על עדות שקר ומכלל אלו המקבלי צדקה מן העכו"ם בפרהסיא אע"פ שאפשר להם שיזונו בצנעא

מבזים עצמם ואינם חוששים כל אלו
פסולים מדבריהם.

(יט) עכו"ם ועבד פסולים לעדות.

(כ) השונא לחבירו וא"ל בפני רבים אלך
ואמסור ממונך פסול לעדות.

(כא) ממזר ופצוע דכה וכורות שפכה וערל
שמתו אחיו (מהרי"ק שורש פ"ה) מחמת
מילה כשרי' לעדות.

(כב) המוסרים והאפיקורסים והמומרים
פחותים מהעכו"ם ופסולים לעדות.

(כג) הפסול מן התורה שהעיד עדותו בטלה
אע"פ שלא הכריזו עליו בבתי כנסיות ובבתי
מדרשות והפסול מדבריהם העדות שהעיד
קודם שהכריזו עליו כשירה .

(כד) כל מי שהעידו עליו שעבר עבירה
פלונית אע"פ שלא התרו בו שהרי אינו לוקה

פסול והוא שעבר על דברים שפשט בישראל
שהם עבירה אבל אם ראוהו עובר על דבר
שקרוב העושה להיות שוגג צריכים להזהירו
ואח"כ יפסול כיצד ראוהו קושר או מתיר
בשבת צריכים להודיעו שזה חילול שבת
מפני שרוב העם אינם יודעים זה וכן אם
ראוהו עושה מלאכה בשבת או ב"ט צריכים
להודיעו שהיום שבת שמא שוכח הוא וכן
המשחק בקוביא תמיד או מי שנעש' מוכס
או גבאי שמוסיף לעצמו צריכים העדים
להודיעו שהעושה דבר זה פסול לעדות שרוב
העם אינם יודעים דברים אלו וכן כל כיוצא
בזה.

(כה) אין אדם נפסל בעבירה על פי עצמו
אלא על פי עדים שיעידו עליו שאין אדם
משים עצמו רשע.

(כו) לוח שהעיד על המלוה שהלוה לו ברבית ויש עד אחר עמו מצטרפין לפוסלו אף ע"פ שעושה עצמו רשע פלגין דיבוריה ומאמינים אותו לגבי מלוה ולא לגבי עצמו וכן אם העיד שפלוגי רבעו אפילו לרצונו או שבא על אשתו או שרבע שורו הוא ואחר מצטרפין לפסלו (וה"ה שהנגזל יכול להעיד על הגזלן כמו הלוה על המלוה ובלבד שלא יהא לו הנאה מעדותו) (מרדכי פרק זה בורר) .

(כז) י"א שהנשבע להכחיש העד העד ואותו שנשבע לו מצטרפים להעיד עליו לפוסלו.

(כח) שנים שהעידו בא' שהוא פסול בא' מאלו העבירות ובאו שנים והעידו שחזר בו ועשה תשובה או שלקה ה"ז כשר אבל אם באו שנים והכחישו ואמרו לא עשה עבירה זו ולא נפסל הרי זה ספק פסול לפיכך לא יעיד ואין מוציאין ממון בעדותו ולא ידון עד

שיודע שעשה תשובה (ב' עדים שהעידו על אחד שהוא פסול כגון שאחד אומר שגנב והשני אומר שהלוח ברבית מצטרפים לפוסלו) (מהר"מ פאדואה סי' ל"ו) .

(כט) כל מי שנתחייב מלקות כיון שלקה בבית דין חוזר לכשרותו אבל שאר פסולי עדות שהם פסולים משום ממון שחמסו או שגזלו אע"פ ששלמו צריכים תשובה והרי הם פסולים עד שיודע שחזרו בהם מדרכם הרעה מאימתי חזר' מלוי ברבי' משיקרו שטרותיה' מעצמם ויחזרו בהם חזרה גמורה שלא ילוו ברבית אפי' לעכו"ם וצריך להחזיר כל מה שלקח ברבית לבעליהם ואם אינו יודע ממי לקח צריך לעשות בו צורכי רבים.

(ל) מאימתי חזרת המשחקים בקובי' משישברו פספסיהם (פי' כלי השחוק הנזכר

והם הקוביאות) ויחזרו בהם חזרה גמור'
שלא יעשו אפי' בחנם.

(לא) מאימתי חזרת מפריחי יונים
משישברו הכלים שצדין בהם ויחזרו בהם
חזרה גמורה שאפי' במדבר לא יעשו (וי"א
דגם כאן ובמשחקים בקוביא צריכים
להחזיר המעות שהרויחו) (ר"י נ"ב ח"ד וב"י
בשם הרא"ש פ' זה בורר) .

(לב) מאימתי חזרת סוחרי שביעית
משתגיע שביעית ויבדלו ולא חזרת דברים
בלבד אלא כותב אני פלוני בן פלוני כנסתי ר'
זוז מפירו' שביעי' והרי הם נתונים במתנה
לעניים.

(לג) מאימתי חזרת המועל בשבועה
משיבא לבית דין שאין מכירין אותו ויאמר
להם חשוד אני או יתחייב שבועה בב"ד

שאין מכירין אותו בממון חשוב וישלם ולא
ירצה לישבע.

(לד) חזרת טבח שהיה בודק לעצמו ומוכר
ויצא טריפה מתחת ידו שילבש שחורים
ויתכסה שחורים וילך למקום שאין מכירים
אותו ויחזיר אבידה בדבר חשוב או יוציא
טריפה מתחת ידו בדבר חשוב (וע' ביי"ד סי'
קיי"ט).

(לה) חזרת עד זומם שילך למקום שאין
מכירים אותו ונתנו לו ממון חשוב להעיד
שקר ולא רצה.

סימן ל"ה: פסול סומא וחרש שוטה וקטן. ובו יד

סעיפים

35. (א) קטן פסול להעיד אפי' היה נבון וחכם
עד שיביא שתי שערות אחר י"ג שנים
גמורות ואם שהו מלבדקו זמן רב אחר
שהיה לו י"ג שנה ובדקוהו ונמצאו לו ב'

שערות הוא בחזקת גדול משעה שהיה לו י"ג שנה ואם נתמלא זקנו א"צ בדיקה.

(ב) הגיע לעשרי שנה ולא הביא ב' שערו' ונולד בו סימן מסימני סריס הרי הוא גדול ויעיד ואם לא נולד בו לא יעיד עד רוב שנותיו.

(ג) בן י"ג שנה ויום א' שהביא ב' שערות ואינו יודע בטיב משא ומתן אין עדותו עדות בקרקעות אבל במטלטלים עדותו עדות.

(ד) מי שהיה יודע בעדות כשהוא קטן והעיד בה כשהוא גדול אינו כלום ויש דברים שסומכים בהם על עדות שמעיד כשהוא גדול שראה בקטנות ואלו הם נאמן לומר זה כתב ידו של אבי או של רבי או של אחי ויש מי שאומר דעל כתב של אלו נאמן אבל לא על של אחרים.

(ה) ונאמן לומר זכורני באשת פלוני שנעשה לה מנהג הבתולות כשנשא' ונאמן לומר המקום הזה בית הפרס (פי' שדה שנאבד או שנחרש בה קבר והוא לשון פרוסה שנפרסו ונתרוצצו בה עצמות מתים)

(ו) ונאמן לומר (ואפי' הוא לבדו) (טור) עד כאן היינו באים בשבת כיון שתחומים דרבנן (הגהות אלפסי פ"ב דכתובות) (וה"ה בשאר איסורי דרבנן) ונאמן לומר שהיה פלוני יוצא מבית הספר לטבול לאכול תרומתו לערב ושהיה חולק עמנו תרומה ושהיינו מוליכים חלה ומתנות לפלוני כהן על ידי עצמו ושומר לי אבא משפחה זו כשרה משפחה זו פסולה (או שעשו איזה סי' להודיע שאחד מן המשפחה נשא פסולה) טור כמו שנתבאר באה"ע סי' ב' .

(ז) וכל אלו אם עכו"ם או עבד ראה אותם והעיד אחר שנתגייר ונשתחרר אינו נאמן.

(ח) שוטה פסול ולא שוטה שהוא הולך ערום ומשבר כלים וזורק אבנים בלבד (אלא) כל מי שנטרפה דעתו ונמצאת דעתו משובשת תמיד בדבר מהדברים אף ע"פ שהוא מדבר ושואל כענין בשאר דברים הרי זה פסול ובכלל שוטים יחשב.

(ט) הנכפה (המוכרח ליפול לארץ מחמת חולי המשגע אותו לעתים) בעת כפייתו פסול ובעת שהוא בריא כשר ואחד הנכפה מזמן לזמן או הנכפה תמיד בלא עת קבוע והוא שלא תהיה דעתו משובשת תמיד שהרי יש נכפים שגם בעת בריאותם דעתם מטורפת וצריך להתיישב בעדות הנכפים הרבה .

(י) הפתאים ביותר שאינן מכירין דברים שסותרין זה את זה ולא יבינו ענייני הדבר

כדרך שמבינים שאר עם הארץ וכן המבוהלי והנחפזים בדעת' והמשתגע' ביותר הרי אלו בכלל השוטים ודבר זה לפי מה שיראה לדיין שאי אפשר לכוין הדעת בכתב.

(יא) חרש פסול אחד מדבר ואינו שומע או שומע ואינו מדבר ודעתו נכונה מפני שצריך להעיד בב"ד בפיו ושיהיה ראוי לשמוע דברי הדיינים והאיום שמאיימים עליו וכן אם נשתתק אע"פ שנבדק כדרך שבודקים לענין גיטין ונמצאת עדותו מכוונת והעיד בפנינו בכתב ידו אינו עדות כלל חוץ מעדות אשה לפי שבעגונה הקילו.

(יב) סומא בשתי עיניו אע"פ שמכיר הקול והאנשים ומכוונת עדותו פסול.

(יג) היה חרש או שוטה או סומא בשעה שנמסר לו העדות ובריא בשעת העדאת

העדות או איפכא פסולים אבל אם היה בריא בשעה שנמסר לו העדות ובשעת העדאת העדות אע"פ שבאמצע נתחרש או נשתטה או נסתמה מאחר שתחלתו וסופו בכשרות כשר.

(יד) אשה פסולה וטומטום ואנדרוגינוס פסולים מספק וכל מי שהוא ספק כשר ספק פסול הרי הוא פסול.

סימן ל"ו: רבים שהעידו ונמצא א' מהם קרוב או פסול. ובו ב' סעיפים

36. (א) עדים רבים שנמצא א' מהם קרוב או פסול עדותן בטלה בד"א בזמן שנתכוונו כולם להעיד אבל אם לא נתכוונו כולם להעיד תתקיים העדות בשאר וכיצד בודקים הדבר אומרים להם בית דין כשראיתם דבר זה באתם כדי להעיד או כדי לראות בלבד כל מי שאומר להעיד באתי מפרישים אותו אם

נמצא באלו שנתכוונו להעיד קרוב או פסול עדותן בטלה (אפי' לא ידעו זה מזה תוספות) ואם היו כל העדים כשרים אחד שנתכוין להעיד וא' שלא נתכוין להעיד וראה הדבר וכיוון עדותו חותכין הדין ע"פ עדותו.

(ב) אם העיד קרוב עם רחוק ואין הרחוק יודע מקרבתו של זה (טור בשם הרי"ף וש"פ) יש אומרים שעדות הרחוק כשרה ומחייבו שבועה ונאמן לומר שלא הכיר והוא שאינו רגיל אצלו אבל אם הוא רגיל אצלו אינו נאמן ויש מי שחולק על זה ואומר שאפילו לא הכיר בקרבתו נתבטלה עדות הרחוק (כיון שהעיד הפסול עמו בבית דין) (טור) .

סימן ל"ז: הפסולים מחמת הנאה. ובו כב

סעיפים

37. (א) כל עדות שיש לאדם הנאה בה פסול להעיד לפיכך קרקע של שני שותפים ובא

האחד להוציאה מתחת יד האחר לומר שאותו שמכרה להם גזלה ממנו אין שותפו מעיד לו עליה לפסול עידי המערער ואפילו על חלק השותף לא יועיל עדותו אא"כ סלק עצמו ממנה וקנו מידו שנתנו לשותף ואפילו לא סלק עצמו עד לאחר הערעור מהני וצריך שיקבל עליו שאם יבא ב"ח ויטרפנה מיד השותף ישלם לו דמיה וצריך להתנות שאם יבא לחטפה ממנו בטענות אחרות לומר שהיתה גזולה בידו וכיוצא בזה שאינו מקבל אחריות אבל אם אין המערער טוען אלא חלק השותף בלבד כגון שטוען שמכרה לו השותף יכול להעיד לו שאז אינו נוגע בעדות כלל.

(ב) העורר על השדה אם יש בה פירות אין האריס מעיד לו עליה שהרי רוצה האריס להעמידה ביד בעליו כדי שיטול חלקו

בפירות ואם אין בו פירות מעיד (נ"י בשם רמב"ם) אם אין לו הנא' אחרת מזה (טור).

(ג) עדים שהודו שיש להם חלק באותו חוב שהעידו כבר עליו אין באותה הודאה ממש (אבל אם אמרו כן קודם שהעידו העדות בטל) (ב"י בשם תשובה שבסוף חזה התנופה) .

(ד) ראובן תבע לשנים שהלוה להם וכפר א' והודה השני שהוא וחבירו (חייבים) אם אותו ממון לקחו בשותפות אינו נאמן על חבירו והוא לבדו יתחייב בכל.

(ה) המוציא שט"ח על ג' וטענו כולם פרענו אם כל אחד מהם חייב י' זהובים לעצמו ואין לחבירו בהם שותפות עדותו כשרה על חבירו (הגה"מ פ' י"ד דכתובות) .

(ו) אם טען א' מהשותפים דבר שהוא חובה לו ולחבירו נאמן כעד א' לחייב שבועה

את חבירו ולפטור משבועה את שכנגדו ואם שני שותפים [העידו] חובתם נאמנים לחייב את חבריהם (וע"ל סי' ע"ז סעיף ה').

(ז) המוכר שטר חוב לאי מהחתומי בו שפיר דמי (וע"ל סי' קכ"ג סעיף י' וי"א וי"ב) אם קרובי המורשה (נ"א אם מורשה וקרוביו) יכולים להעיד.

(ח) פשרנים או דיינים או אפוטרופסי' כשרים להעיד (וע"ל סי' כ"ב בדין דיינים ופשרנים ולקמן סי' מ"ו סעיף כ"ד ובדין אפוטרופוס לקמן סי' ר"ץ).

(ט) הגזברים כל זמן שאין להם ולא לקרוביהם שום זכות בנכסי ההקדש ולא בפירותיהם כשרי' להעיד.

(י) כל היכא דהשתא אינו נוגע בעדות אע"פ שאם יתעשר יהנה בעדותו כשר להעיד.

(יא) ראובן שיש לו שטר חוב על שמעון ונתנו ללוי בכתיבה ומסירה והיה שמעון אחד מעידי המתנה פסול (וע"ל סי' ס"ו סעיף כ"א וכ"ב אם העד החתום הקונה השטר מיקרי נוגע בעדות) .

(יב) השוכר אם לקח בידו השכירות ואמר כל מי שיתקיים קרקע זה בידו יטול הרי זה מעיד למשכיר ואם כבר נתן השכירות לבעל הקרקע אינו מעיד לו שאם תצא הקרקע למערער חייב לשלם השכירות פעם אחרת ואם לקח המשכיר דמי השכירות והחזירו לשוכר כדי שיתנהו למי שיזכה בדין הרי זה מעיד לו.

(יג) לזה שבאו לערער עליו להוציא קרקע שלו מידו אם לא ישאר בידו קרקע אחר כנגד החוב שיש למלוה עליו אין המלוה והערב יכולים להעיד לו להעמידה בידו ואם

ישאר בידו קרקע אחר כנגד החוב יכולים
להעיד לו וערב קבלן יש אומרים דאינו יכול
להעיד בכל ענין (טור) .

(יד) לוקח ראשון מעיד ללוקח שני שלקח
אחריו להעמידה בידו והוא שתשאר למוכר
שדה אחרת בת חורין כנגד דמי שדה זו של
לוקח ראשון או שתשאר שדה אחרת ביד
שני.

(טו) ראובן שמכר שדה לשמעון שלא
באחריות ובא יהודה לערער על שמעון
להוציאה מתחת ידו אין ראובן מעיד לו
עליה אף ע"פ שאין עליו אחריות הרי הוא
רוצה שתעמוד ביד שמעון כדי שיבא בעל
חוב של ראובן ויטרפנה בחובו ולא יהיה לוח
רשע ולא ישלם ודוקא שבא יהודה לערער
מכח המוכר אבל אם בא לערער מכח הלוקח

שאמר שחייב לו אז יכול המוכר להעיד עליה
(טור) .

(טז) ראובן שמכר פרה או טלית לשמעון
שלא באחריו ובא יהודה לערער להוציא
מיד שמעון בטענה שקנאה מגזלן יכול ראובן
להעיד לו שאין לו בזה שום הנאה שתשאר
בידו שאפי' יבא בעל חובו אינו יכול לטרפה
שאין ב"ח טורף ממטלטלים אפי' עשאים לו
אפותיקי (היפאטעק בלע"ז כלומר לא יהא
לך פרעון אלא מזה) ובזמן הזה אפי' שעבד
לו מטלטלים אגב קרקע אינו טורף
ממטלטלים שמכר.

(יז) ראובן שגזל טלית או שדה משמעון
ובא יהודה וערער על ראובן ואמר שדה זו או
טלית זו שלי היא אין שמעון יכול להעיד
שאין זו השדה והטלית של יהודה שהרי
שמעון רוצה להעמיד שדה זו או טלית זו ביד

ראובן מפני שאפשר שנוח לו להוציאה מיד
ראובן יותר מלהוציאה מיד יהודה וכן אם
מכר ראובן השדה הגזולה או הורישה ללוי
ובא יהודה לערער על לוי אין שמעון מעיד
שאינה של יהודה ואם מכר הטלית הגזולה
ללוי ונתייאש שמעון ממנה ובא יהודה
לערער על לוי אם מת ראובן שמעון מעיד
עליה שאינה של יהודה שהרי אין טלית זו
חוזרת לשמעון לעולם שכבר קנאה הלוקח
ביאוש ושינוי רשות וכבר מת ראובן הגזול
ואין לו ממי ליטול דמיה אבל אם עדיין
ראובן קיים אין שמעון מעיד אף על הטלית
שהנאה הוא לו שלא תעמוד ביד יהודה כדי
שיביא ראיה שראובן גזלה וישלם דמיה וכן
אם היתה הטלית ביד יורשי ראובן אין
שמעון מעיד עליה מפני שסופ' שאם תעמוד
ביד היורש לחזור לו וכן כל כיוצא בזה ואפי'
כשמת דדוקא שלא הניח אחריו נכסים אבל

אם הניח אחריות נכסים חייב ונמצא שזה
נוגע בעדות והאידני' דתקיננו רבנן לבעל חוב
ליגבי אפי' ממטלטלי דיתמי אע"פ שמת
הגזלן ולא הניח אחריות נכסים אין הנגזל
מעיד לו דאכתי נוגע בעדות הוא.

(יח) בני העיר שבא מערער לערער עליהם
ממרחץ או ברחוב של עיר אין אחד מבני
העיר מעיד בדבר זה ולא דן עד שיסתלק
עצמו בקנין גמור.

(יט) בני העיר שנגנב ספר תורה שלהם
הואיל ולשמיע' הוא עשוי שא"א לאדם
לסלק עצמו ממנו אין דנין בדייני אותה
העיר ואין מביאים ראיה מאנשי אותה העיר
וכן כל כיוצא בזה.

(כ) האומר תנו מנה לעניי עירי אין דנין
בדייני אותה העיר ואין מביאים ראיה מאנשי
אותה העיר בד"א כשהיו העניים סמוכים

עליהם ופוסקים עליהם צדקה אפילו אמרו
שנים מאותה העיר אנו ניתן הדבר הקצוב
עלינו ונעיד אין שומעין להם שהנאה הוא
להם שיתעשרו העניים האלו הואיל והם
סמוכים על בני העיר וכן כל כיוצא בזה
(ועיין לעיל ס"ס ז' דיני מסים שבעיר) .

(כא) דברים אלו תלויים בדעת הדיין ועוצם
בינתו שיבין עיקר המשפטים וידע דבר
הגורם לדבר אחר ויעמיק לראות אם ימצא
לזה העד צד הנאה בעדות זו אפי' בדרך
רחוקה ונפלאה הרי זה לא יעיד בה וכן לא
יהיה דיין בדבר.

(כב) עכשיו נהגו לקבל עדים מהקהל על
תקנתם והסכמתם ועל הקדשות ועל כל
ענייניהם וכשרי' אפי' לקרוביהם כיון
שקבלום עליהם.

סימן ל"ח: קצת דיני הזמה. ובו סעיף אחד

38. (א) שנים שהעידו באחד שחייב לפלוני מנה ובאו שנים והכחישום או הזימום ה"ז פטור עדים שהעידו בב"ד בא' שחייב לחבירו מנה ואח"כ אמרו שקר העדנו עדותם הראשונה קיימת דכיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד אבל נאמנים לגבי עצמם לשלם לו כל מה שהפסידוהו.

סימן ל"ט: כותבין שטר ללוה בלא מלוה ועל

איזה הודאה כותבין. ובו יז סעיפים

39. (א) המלוה את חבירו בעדים או שהודה בפני עדים שהוא חייב לו נקרא מלוה על פה ואינו גובה מהמשועבדים והמלו' את חבירו בשטר (גובה מן המשועבדי) אפילו לא כתב אחריות דקי"ל אחריות טעות סופר הוא ואם יש עדים שקנו מידו אפי' לא נכתב גובה ממשעבדי.

(ב) המלוה את חבירו בעדים אין כותבין עדותן ונותנין למלוה שלא יחזירו למלוה על פה מלוה בשטר עד שיאמר להם הלوه כתבו שטר וחתמו ותנו לו ואע"פ שאמר להם כן צריכים להמלך בו אחר שחתמו בשטר ואח"כ נותנים השטר ביד המלוה וי"א שאינם צריכים להמלך בו.

(ג) בד"א בשלא קנו מידו אבל אם קנו מידו שהוא חייב לו מנה הרי אלו כותבין ונותנין אע"פ שלא אמר להם כתבו שסתם קנין לכתיבה עומד ואפי' נשתה' זמן מרובה ואח"כ בא המלוה ותבעם שיכתבו לו הרי אלו יכתבו ויתנו ואין צריכים לחוש שמא פרע וכותבין זמן הקנין או יכתבו שטרא דנא איחרנוהו וכתבנוהו ואפילו מת הלوه קודם כתיבת השטר אפי' קבע לו זמן ועבר הזמן יכולים לכתבו אחר מותו וכן אם מת המלו' ובאו יורשיו לעדים שיכתבו להם השטר

כותבים להם ויש חולקים ואומרים דאי
משך מילתא טפי משלשים יום אין כותבין
ואם קבע לו זמן לפרעון אין כותבין אחר
אותו זמן דחיישינן שמא פרע.

(ד) אם הלוח מוחה בעדים שלא יכתבו לו
שטר י"א שאין כותבים ואפי' קנו מידו שלא
יוכל למחות בהם מלכתוב אינו מועיל וע'
לקמן סי' רמ"ג ס"ז ואם יאמר המלוה כיון
שאינך רוצה שיכתבו לי שטר תחזיר לי
מעותי שומעין לו ואם עדיו רוצים לילך
למדה"י יש מי שאומר שהולך לפני ב"ד
וכותב לו אבל העדים אין רשאים לכתוב
וי"א שאפי' עומד וצווח אל תכתבו לו שטר
כותבים לו על כרחו אע"פ שאין עדיו רוצים
לילך למ"ה יש מי שאומר דלא אמרינן סתם
קנין לכתיבה עומד אלא כשקנו ממנו בפני
המלוה אבל אם קנו ממנו שלא בפני המלוה

אין כותבים (ויש חולקים בזה) (נ"י פ' גט פשוט בשם הרשב"א והרא"ה) .

(ה) העדים אינם צריכים להיות מזומנים אבל מ"מ אין יכולים לכתוב לו שטר כשהזמין אחרים בקניינו דכי אמרי' סתם קנין לכתיבה עומד ה"מ דמייחדי ועשאן שלוחים אבל אם העידו בעל פה עדותם עדות אם כפר זה בעיקר הדבר אבל באומר פרעתי נאמן ואפי' תוך זמנו משום דריע טענתו של מלוה כשלא הוציא שטר אבל אם לא היה קנין ולא שטר והעידו שהוא תוך זמן גובה על פיהם (וע"ל רס"י ע').

(ו) כל שכתבו וחתמו במקום שלא היה להם לכתוב ולחתום אין לו דין מלוה בשטר.

(ז) כל שלא קנו מידו ואפי' הודה בפני ב"ד של שלשה אם לא היו קבועים ולא שלחו לו אפי' קבץ אותם והושיבם והודה בפניהם

ואמר להם הוו עלי דיינים אם בא אח"כ
התובע ואמר כתבו לי הודאתו אין כותבין
שמא יתן לו ונמצא זה תובע אותו בשטר
אבל אם היו ב"ד של שלשה יושבים מעצמם
במקום הקבוע להם ובא התובע וקבל
לפניהם ושלחו שליח אצל הנתבע ובא והודה
בפניהם הרי אלו כותבים הודאתו ונותנים
לבעל דינו (ואפי' לא אמר אתם עדים) (טור)
והוא שיהיו ב"ד מכירי את שניהם (רמב"ם)
כדי שלא יערימו שניהם לחייב איש אחר.

(ח) בד"א שאין כותבין ההודאות כשלא
קנו מידו שהוד' לו במטלטלים אפי' הם בעין
ואפי' הם של פקדון אבל אם הודה
בקרקות אפי' בפני ב' אע"פ שלא קנו מידו
ולא אמר להם כתבו ותנו הרי אלו כותבין
ונותנין שאין כאן לחוש שמא יתן לו ונמצא
תובעו פעם שניה.

(ט) בד"א שכשהודה בב"ד הוא כמלוה
הכתובה בשטר ולפיכך כותבים ונותנים
לבעל דינו כשלא קיבל עליו את הדין עד
ששלחו והביאוהו כמו שנתבאר אבל שנים
שבאו לדין ותבע אחד מהם את חבירו וא"ל
מנה לי בידך וא"ל הנתבע הן בין שאמרו
הדיינים חייב אתה ליתן לו ובין שאמרו צא
תן לו ויצא ואמר פרעתי נאמן וישבע היסת
שפרעו לפיכך אם חזר התובע לדיינים ואמר
כתבו לי הודאתו אין כותבין לו שמא פרעו
ואפי' למאן דאמר שנאמן לומר פרעתי נגד
פסק דין כמו שיתבאר בסמוך אפ"ה אין
נותנין לו שמא כבר פרעו .

(י) אם יש בידו פסק דין אין הלוח נאמן
לומר פרעתי.

(יא) שטר הודאה שיצא ולא היה כתוב בו
אמר לנו כתבו וחתמו ותנו לו ה"ז כשר שאלו

לא אמר להם כתבו וחתמו ותנו לו לא היו
נותנים וי"א שהסופרים שבזמן הזה
חוששים לענין טריפת לקוחו' שמא לא אמר
להם.

(יב) היה כתוב בשטר הודה בפנינו ב"ד
ואין חתומים בו אלא שנים אם אין כתוב
דברים שמשמע מתוכן שהיו שלשה חוששין
שמא שנים היו וטעו [לומר] שהודאה בפני
שנים הוי הודאה בב"ד ולפיכך אין דנין בו
דין שטר.

(יג) כותבין שטר ללוה אע"פ שאין המלוה
עמו (מיהו אם המלוה מוחה שלא לכתוב
השטר ללוה אין כותבין בעל כרחו) (תשובת
רשב"א סי' אלף ל"ד) ואין כותבין שטר
למלו' עד שיהא לוה עמו (הה"מ פכ"ג מה'
מלוה) ואפי' אומר המלוה לעדים כתבו
השטר וחתמוהו ויהיה בידכם ואם יבא

הלוח להקנות ממנו תתנוהו לי ואם לאו
תקרעוהו אין שומעין לו בד"א בשטר שיש
בו קנין שהרי משעה שקנו מידו נשתעבדו
נכסיו לו או שכתב בשטר להדיא שהנכסים
יהיו משועבדים לו מעכשיו (ר"ן פ"ב
דכתובות ונ"י פרק קמא דמציעא) אבל שטר
שאין בו קנין אפי' מסר מעות ללוח בפנינו
אין כותבין אפילו ללוח עד שיהיה מלוח עמו
ויתן השטר ביד המלוח בפנינו שמא יכתוב
עתה ללות ממנו בניסן ולא ילוח ממנו עד
תשרי או (ילוח אבל) לא ימסור לו השטר
ונמצא המלוח טורף בשטר זה מניסן שלא
כדין שלא הגיע לידו עד תשרי.

(יד) חייב עצמו לשנים בקנין ואמר לעדים
שיכתבו ויתנו בידו וכן עשו ומסר החייב
השטר לא' מהם אע"פ שלא ידע האחר מזו
המסירה ואפילו מת ולא ידע זכה בחלקו
ויגבוהו היתומים.

(טו) עדים שראו קטן שקנו מידו לא יכתבו עליו שטר.

(טז) עדים שראו דבר לזכות לראובן ואין זכותו נגמר עד שיביא עדים שראו עוד דבר אחר אם כותבין העדים ונותנים מה שראו בסימן ר"ה.

(יז) לזה שבא לב"ד בשטר חוב שבידו לכפות את המלוה להלותו עד זמן שקבע אפי' נתברר שמדעת המלוה נכתב יכול לחזור בו (אבל אם אמר להלוות לו על משכון והחזיק במשכון לא יוכל לחזור בו) (תשובת רשב"א סי' אלף נ"ד) הלזה נותן שכר הסופר אפילו הוא שטר עיסקא ואם המלוה אבד השטר וצריך לכתוב אחר הוא נותן השכר (נ"י פ' גט פשוט והמגיד פכ"ד מה' מלוה) .

סימן מ': דין המחייב עצמו לחבירו. ובו ב

סעיפים

40. (א) המחייב עצמו בממון לאחר בלא תנאי
אע"פ שלא היה חייב לו כלום ה"ז חייב כיצד
האומר לעדים הוו עלי עדים שאני חייב
לפלוגי מנה או שכתב לו בשטר הריני חייב
לך מנה אע"פ שאין שם עדים או שאמר לו
בפני עדים הריני חייב לך מנה בשטר אע"פ
שלא אמר אתם עידי הואיל ואמר בשטר
ה"ז כמו שאמר הוו עלי עדים וחייב לשלם
אע"פ ששניהם מודים והעדים יודעים שלא
היה לו אצלו כלום שהרי חייב עצמו כמו
ששתעבד הערב וכ"ש כשכותב לאחד
קבלתי ממך כך וכך על החוב שיש בידך דהוי
מחילה אע"ג דידעינן דלא קבל (ב"י סי' ע"ג
בשם הריטב"א).

(ב) לזה שכתב בכ"י והעיד בו עדים ונתנו למלוה ה"ז שטר כשר וכן אם כתב שטר אף ע"פ שאין בו עדים ונתנו למלוה בפני עדים ה"ז מלוה בשטר והוא שיהי' כתב ידו שאינו יכול להזדייף ויקראו אותו העדים שנמסר בפניהם ויש מהגאונים שהורו שצריך לומר לעדים שמסרו בפניהם חתמו והעידו שנמסר בפניהם.

סימן מ"א: דין מי שנמחק או אבד שטר חובו.

ובו ד סעיפים

41. (א) מי שבלה שטר חובו והרי הוא הולך להמחק מעמיד עליו עדים ובא לב"ד והם עושים לו קיום.

(ב) מי שנמחק שטר חובו מעמיד עליו עדים לפני ב"ד ועושים לו קיומו ודוק' שיש עדים שנמחק באונס אבל מחקו מלוה מדעת או שהניחו במקום שאינו משתמר ונמחק

אין עושים לו קיום דכיון שהניחו במקום
שראו להמחק ודאי פרעיה.

(ג) מי שהיה לו שטר ואבד ובא לב"ד
שיכתבו לו שטר אחר אין כותבין לו אפילו
אם הביא עידי שטר הראשון ומעידים
שכתבו ונתנו לו על כן אין לב"ד לכתוב
העתקת שום שטר אם לא יראו שיש בו צורך
כי ההיא דמי שנמחק שטר חובו ואם כתבו
לאדם טופס שטר ובא לפני ב"ד אין ב"ד
גובין בו עד שיוציא גוף השטר אם לא כתבו
בו טעם למה עשו שטר אחר כי ההיא דנמחק
שטר חובו וכיוצא בו כגון שידוע לעדים
שאבד אבל אין ידוע לעדים לא יכתבו לו
ואפילו נאבד בעדים אין כותבים לו דשמא
ימצאנו אא"כ עדים מעידים שנשרף.

(ד) מי שהיה לו חוב על חבירו בשטר ואבד
השטר והרי העדים קיימים אע"פ שקנו מידו

אם טוען שפרע ה"ז נשבע היסת ואפי' היה החוב לזמן ועדיין לא הגיע זמנו להפרע הואיל וכתבו לו שטר ואינו בידו אם טען הלוח פרעתיו נאמן ונשבע היסת שפרעו שאנו חוששין שמא פרעו ולפיכך קרע השטר או שרפו ואפי' היה השטר יוצא מתחת ידי אחר והלוח טוען ממני נפל אחר שפרעתי אע"פ שהוא בתוך זמנו נשבע היסת ונפטר שכיון שאין השטר ביד המלוה אין שם חזקה אין אדם פורע בתוך זמנו אבל אם הפקידו המלוה אצל אחר והוא יוצא מתחת ידי הנפקד אין הלוח נאמן לומר פרעתי וממני נפל ואתה מצאתו שלא הפקידו אצלו בעדים .

סימן מ"ב: שכותבין השטר בכל לשון ודין אם

אין המטבע מפורש. ובו טו סעיפים

42. (א) אין כותבין שט"ח על דבר שיכול להזדייף ואם כתבו עליו פסול אפי' לגבות בו לאלתר ודוקא שטר חוב אבל שטר אקניית' כשר (ר"ן פ"ב דגיטין) כל שטר שאינו עשוי כתקנת חכמים אע"פ שאין טעם לפסלו פסול ולכן אם עשה בזמן הזה שטר מקושר פסול (נ"י ר"פ ג"פ לדעת הרא"ש) וי"ח והכי קי"ל (רמב"ן ועוד הרבה פוסקים) (ועיין לקמן סי' מ"ד סעיף א').

(ב) נכתב בכל לשון וכל כתב ובלבד שידקדק הסופר בכתב ההוא שלא יהא בו שום שינוי.

(ג) מתיקון שטרות להתבונן בוואוי"ן וזייני"ן שלו שלא יהיו דחוקים בין התיבות שמא זייף והוסיף וא"ו או זיי"ן ולא יהיו מרוחקים שמא מחק אות אחת כגון ה"א או חי"ת והניח רגלה אחת מקום וא"ו וכל

כיוצא בו מדקדקים בו בכל לשון (טור כאן)
ובכל כתב לכן צריך הסופר לזהר בכתיבת
השטר שיהיו אותיותיו דומות זו לזו ויהיה
הכתב מיושר ושוה בכל דבריו שלא ירחיק
האותיות' זו מזו יותר מדאי ואל ידחוק הכתב
יותר מדאי ואל ידחוק במקו' אחד וירחיק
במקו' אחר לפיכך אין העדים רשאים לחתום
עד שידקדקו היטב בכל אותיותיו ולפיכך
כשיבא השטר לפני הדיין צריך לעיין בכל
אותיותיו ולדמות אות לאות ואם רואה בו
שום שינוי לא יגבה בו עד שיבדוק הדבר
היטב (וכל דבר שנוכל לתלות במחק תלינו)
(נ"י פ' ג"פ) ואם צריך לכוף בעל השטר
ולהכותו כדי שיודה יעש' כדי שיוציא הדין
לאמיתו ויש מי שאומר דה"מ היכא דאתי
לאפוקי מיורשים או מלקוחות דקיי"ל
טוענים ליורש וללוקח אבל היכא דאתי
לאפוקי מלוה או ממוכר ומנותן גופייהו ולא

טוען נתבע (טענו' דשייכי) כההיא ריעותא
דאשתכח בשטרא לא טענין ליה.

(ד) צריך ליזהר שלא יכתוב בסוף שיטה
משלש ועד עשר שמא יעשה מעשר עשרים
ומשלש שלשים.

(ה) היה כתוב בו למעלה דבר אחד ולמטה
דבר אחר ואפשר לקיימם (שניהם) מקיימים
אותם אבל אם הם סותרים זה את זה כגון
שכתוב למעלי מנה ולמטה מאתים או
איפכא הולכים אחר התחתון והוא שלא
יהיה בשטה אחרונה ואין כתוב בשטר והכל
שריר וקיים.

(ו) אם נמחק מהתחתון אות אחת
שאפשר להבין עניינו מהעליון למדין ממנו
כגון שכתוב למעלה שנתחייב לחנני ולמטה
כתוב לחנן ילמד תחתון מעליון וינתן לחנני
אבל שני אותיות אין למדים כגון למעלה

חנני ולמטה חן ואפי' אם יש בתיבה העליוני'
ששה אותיות ולא נמחק בתחתון אלא שתיים
אין למדין ממנו וכיון שאין למדין וידוע
שנמחק השטר פסול ואין גובין בו אבל אות
אחת למדין אפי' אין בעליון אלא שתי
אותיות ואנו צריכים ללמוד חצי תיבה ואם
היה חסרון בלא מחק שלמעלה כתב חנני
ולמטה כתב חן ודאי חזרה היא שהסופר לא
היה טועה שתי אותיות וינתן לחן.

(ז) כתוב בו מלמעלה ספל (פי' מדה
שמחזקת סאה וחצי) ומלמטה קפל (פי' מדה
שמחזקת קב וחצי בלבד) הכל הולך אחר
התחתון שהקפל פחות מספל כתוב בו
מלמעלה קפל ומלמטה ספל חוששים שמא
זבוב הסיר רגל הקוף ונעשה סמך ואינו גובה
אלא קפל וכן כל כיוצא בזה שיד בעל השטר
על התחתונה .

(ח) בכל הני דאמרינן לעיל שיד בעל השטר על התחתוני אי תפס מטלטלים לא מפקינן מיניה.

(ט) לא אמרי' יד בעל השטר על התחתונה אלא בכל כי הני גווני דלעיל שאין השטר בטל לגמרי אבל בדבר שהשטר בטל בו לא כגון שכתוב בשטר פלוני נתחייב לפלוני מנה לפרעו בפסח צריך לפרעו בפסח הבא ראשון ואינו יכול לומר לא אפרענו אלא לפסח שאחר כמה שנים וכן כל כיוצא בזה.

(י) הרבה מהמפרשים כתבו שעכשיו שנהגו לכתוב דלא כאסמכתא ודלא כטופסי דשטרי אמרינן בכל לשון מסופק יד בעל השטר על העליונה.

(יא) כתוב בשטר ממטבע פלוני דאינון כך וכך חייב פלוני לפלוני ונמחק אותו סכום ואינו ניכר אין לו אלא שנים מאותו מטבע.

(יב) כתוב בשטר סלעים מלוה אומר חמש ולוה אומר שתי' נותן לו שתיים ונשבע לו היסט על השאר ואי תפיס מפקינן מיניה.

(יג) כתוב בשטר פלוני לוה מפלוני כסף נותן לו חתיכ' של כסף כל דהו פחות שבמשקלות כתוב בו מטבע של כסף אם פרוטות של כסף יוצאות באותו מקום נותן לו פרוטה ואם אין פרוטות של כסף יוצאות בו נותן לו מטבע של כסף הקטן שיוצא שם ואם כתוב בו דינרי כסף או כסף דינרי נותן לו ב' דינרין של כסף ואם כתוב בו כסף בדינרי נותן לו כסף ששוה שני דינרין של זהב ואם כתוב בו זהב בדינרי נותן לו דהבא פריכא שוה שני דינרי זהב ואם כתוב בו כסף בדינרים נותן לו שברי כסף ששוה שני דינרים של כסף ואם כתוב בו זהב נותן לו חתיכה של זהב פחות שבמשקלות ואם כתוב בו מטבע של זהב נותן לו מטבע קטן היוצא

של זהב כתוב בו זהב דינרים או דינרי זהב
נותן לו שני דינרי זהב ואם כתוב בו זהב
בדינרים נותן לו זהב שוה שני דינרין של
כסף.

(יד) המוציא שטר חוב על חבירו בסך מאה
דינרים או סלעים (ולא מתפרש איזה מטבע)
(טור) אם היה כתוב בו בבבל מגבהו ממעות
בבל ואם היה כתוב בא"י מגבהו ממעות א"י
לא היה כתוב בשטר שם מקום והוציאו
בבבל מגבהו ממעות בבל הוציאו בא"י
מגבהו ממעות א"י בא לגבות ממעות
המקום שיצא בו השטר וטען הלוח שהמעות
שאני חייב לו מכסף שהוא פחות מזה
המטבע ישבע המלוה ויטול.

(טו) היה כתוב בו חשבון סתם הולכים
אחר המנהג שרגילים לעשות בו באותו
מקום סכום חשבונם כההוא שטרא דכתיב

ביה שית מאה וזוזי דאיכא לספוקי בשית
מאה איסתרא וזוזא או בשית מאה זוזי
וזוזא דאמרי' שיתן לו שית מאה איסתרי
שהוא פחות אבל אין לספק בשית מאה
פרוטות לפי שאין עושים סכום חשבון
מפרוטות לשון שרגילים לכתוב בשטרות
אע"פ שאינו מתיקון חכמים אלא לשון
שנהגו ההדיוטות לכתוב במקום ההוא
הולכים אחריו ואפי' לא נכתב דנין אותו
כאלו נכתב.

**סימן מ"ג: שצריך לכתוב זמן בשטר וכל דיני
האיחוד והקדימה בפרטות. ובו כט סעיפים**

43. (א) כותבים בשטר זמן הלואה כדי שנדע
מאיז' לקוחות יטרופ שהלקוחות שקנו
קודם זמן הלואתו אינו יכול לטרופ מהם
ואם לא כתב בו זמן כשר לגבות בו ממנו אבל
אינו יכול לטרופ מהלקוחות שיכולים לומר

קנינינו קודם הלואתך ויש מי שאומר שאם קנה אחר שראו העדים השטר כתוב וחתום טורף מהם שובר שאין בו זמן כשר ויד בעל השובר על העליונה (תשובת הרא"ש כ' ע"ג)

(ב) אם השמיט הסופר ולא כתב לבריאית עולם (ב"י משמעות הפוסקים) וגם לא כתב חמשת אלפים כשר ואפי' השמיט גם המאות ולא כתב אלא הפרט הקטן כשר.

(ג) אם כתב אלפים והשמיט חמשת כשר.

(ד) אם כתב ברביעי עשרים יום לחודש שבט ודלג בשבת כשר.

(ה) אם כתב ברביעי לשבת כ"ב לתשרי ונמצא שאינו מכוין שרביעי בשבת של תשרי של אותה שנה הי' ביום (ארבע) ועשרים אפי"ה כשר.

(ו) כתב ידו א"צ שיכתוב בו זמן.

(ז) שטרי חוב המוקדמים פסולים שהרי
טורף בהם לקוחות שלא כדין ולפיכך קנסו
אותו חכמים ולא יגבה בשטר מוקדם אלא
מבני חורין גזירה שמא יטרוף בו מזמן
ראשון שהקדימו ואם יטעון הלוח פרעתי
דינו כטוען כן בשאר שטרות ואם טען
להד"מ הוחזק כפרן ויש אומרים דפסול
לגמרי (טור בשם ר"י והרא"ש והוא בפרק
א"נ וריב"ש סי' שפ"ב מיהו ראיות הריב"ש
שם יש לדחות וכמ"ש בספרי ע"ש).

(ח) בד"א שגובה מבני חורין כשלא
הקדימו העדים זמנו בכוונה.

(ט) שטר מתנה שהיה לו לכתוב בשנת נ"ח
וכתב בשנת נ"ז ומוכיח מתוכו שהוא טעות
סופר שכתוב בו ותנו לפלוני חתני ובזמן נ"ז
עדיין לא היה חתנו וחתום בשטר גברא רבא

בתורה ובחסידות אין כל זה מציל מלפסול
השטר ומ"מ אם העדים קיימים ואין כתב
ידן יוצא ממק"א יכולים לחתום שטר אחר
מזמן שני ואם כתב ידם יוצא ממקום אחר
שוב אין נאמנים מ"מ המקבל מתנה נאמן
לומר טעות היה מגו דאי בעי אמר שטרא
מעליא הוא ובשנת נ"ז קנו מידו.

(י) שטר מוקדם דכתיב ביה מקמי
חתימת סהדי שטרא דנן איכתוב ביום פלן
ולא אחתים עד יום פלן כשר.

(יא) אפי' ראו העדים שהלוח לו ואמר
הלוח כתבו וחתמו השטר ותנו ביד המלוה
אם לא היה שם קנין כותבין בשטר יום
שנמסר בו ולא יום שהלוח לו.

(יב) שטרי חוב המאוחרים כשרים שהרי
הורע כוחו של בעל השטר שאינו טורף אלא
מזמן השטר ואע"פ שלא כתבו בו שהוא

מאוחר ה"ז כשר במה דברים אמורים
שכתוב דאקני אבל אם לא כתוב בו דאקני
פסולים (וכן כתוב בסי' רנ"ח) אלא א"כ
מפורש וכתוב בו ואיחרנוהו.

(יג) הא דשטרי חוב המאוחרים כשרים
דוקא בשטרי הלואה אבל בשטרי מקח
וממכר אפי' מאוחרים פסולים אלא אם כן
(כתב) האיחור בפירוש.

(יד) שטר שזמנו כתוב בשבת או בעשרה
בתשרי שטר מאוחר הוא וכשר ואין חוששין
שמה מוקדם הוא ובאחד בשבת או ב"א
בתשרי נכתב אלא מעמידין השטר על
חזקתו שהדבר ידוע שאין כותבין בשבת ולא
ביוה"כ ולפיכך איחרוהו ויש מי שאומר דאי
אמר אשתבע לי חייב לישיבע ודוקא בשטר
מקויים אבל אם אינו מקויים על בע"ה
להביא ראיה.

(טו) כל שטר הבא לפנינו אנו תולים
שנמסר בזמן הכתוב בו חוץ מהיכא דאיתרע
כגון שנפל דכיון דאתייליד ביה ריעותא אינו
יכול לגבות בו עד שיביא ראיה שבא לידו
מזמן הכתוב בו אם אין בו קנין.

(טז) אם נכתב בלילה ונחתם ביום
שלאחריו כשר שהיום הולך אחר הלילה
אבל נכתב ביום ונחתם בלילה פסול בד"א
כשאין עסוקים באותו ענין אבל עסוקים
באותו ענין כשר ודוקא שלא לקח מיד בקנין
אבל לקח מיד בקנין אפי' לא חתמו אלא
לזמן מרובה כשר לפיכך עדים שראו הקנין
ואיחרו לכתבו עד אחר זמן אם זוכרים לזמן
הקנין יכתבו הזמן מאותו היום ואם לאו
יכתבו מיום הכתיבה.

(יז) יש מי שאומר דהא דאמר' דעסוקין
באותו ענין כשר היינו דוקא בשטרי הלואה

אבל בשטרי חיוב שהוא מתחייב בקנין או
בשטר לא.

(יח) כשכותבין יום שקנו בו סומכים זמן
הכתיב' לאותו יום וכותבין קנינו מפלו' ביום
פ' וכתבנו ומסרנו ליד פלוני וכשכותבים יום
שעומדים בו סומכים הכתיבה לאותו יום
שחותמים וכותבים קנינו מפלו' וכתבנו
וחתמנו ביום פלוני ומסרנו לפ' ואי לא מיחזי
כשיקרא (מיהו אם כתבו סתמא במקום
פלוני קנינו מפלוני לא מיחזי כשיקרא)
(רבינו ירוחם נ"ד ח"ב והוא טור מבעה"ת) .

(יט) אם אינם זוכרים ליום הקנין לא
יאמרו ברור לנו שקנינו ממנו בתשרי ואין
אנו יודעים בכמה ולפיכך נכתב מתחלת
חשון שזה מיחזי כשיקרא יש מי שאומר
שאם זוכרים שקנו ממנו בתחלת תשרי או

באמצעו או בסופו יכתבו בשליש הראשון של חדש פלוני או באמצעו או בשליש אחרון.

(כ) מי שנמסרה להם עדות במדינה אחת וכתבו העדים במדינה אחרת אין מזכירים בשטר מקום שנמסרה בו העדות אלא מקום שכתבו בו חתימת ידם ודוקא כשאין כותבין זמן הקנין וכותבין זמן הכתיבה אבל אם זוכרים זמן הקנין וכותבים אותו אז יכתבו המקום שנעשה בו הקנין שאם יכתבו מקום הכתיבה נמצאו משקרים ופסול וכשכותבים מקום הכתיבה כותבים כך אמר לנו פלו' וכתבנו במקום פ' אבל כשכותבי' מקום שנמסרו הדברים כותבים אמר לנו פלו' או קנינו מפלו' במקום פלו' וכתבנו וחתמנו ומסרנו לפלו'.

(כא) הא דאמרינן שכותבים מקום הכתיבה אע"פ שקנו במקום אחר דוקא שאין המטבע

משתנה ממקום הקנין למקום הכתיבה או
אפי' אם משתנה ובלבד שכתוב בשטר
המטבע שיוציא במקום פלו' אבל אם
המטבע משתנה ממקום המסירה למקום
הכתיבה ואין כתוב בשטר (מטבע) היוצא
במקום פלו' לא יכתבו אלא שם מקום
שמסרו הדברים שם שמטבע אותו מקום
נשתעבד ואם יכתבו מקום אחר היה
משתעבד ממטבע היוצא במקום כתיבת
השטר.

(כב) שטר שאין כתוב בו מקום שנכתב בו
כשר (ומוכח לעיל סי' מ"ב סי"ד) .

(כג) ראובן ושמעון שיש לכל אחד מהם
שטר על לוי בשל ראובן כתוב בכ"ה (נ"א)
בחמש בניסן ובשל שמעון כתוב בניסן סתם
ואין ללוי אלא שדה אחת שאין בה כדי חובת
שניהם נותנים אותה לראובן דשמא שטרו

של שמעון היה בסוף ניסן וכן אין שמעון יכול לטרוף מלקוחות שקנו מלוי מאייר ואילך שיאמרו לו זמנך מאי בניסן והנחנו לך מקום לגבות חובך והוא אותו שדה שגבה ראובן כי שלא כדין גבה שאתה מוקדם לו לפיכך אם יכתבו הרשאה זה לזה יגבו מלקוחות שקנו מאייר ואילך.

(כד) אע"פ שאין כתוב בשובר לא עידי השטר ולא זמנו כיון שסכום המעות של השטר והשובר שוים ממילא אמרי' שהשובר נכתב על אותו שטר.

(כה) מי שהוציאו עליו שטר חוב בניסן סתם והוציא מחילה שזמני' ביי"ח בניסן יש כח במחילי' זו לבטל החוב.

(כו) ראובן הוציא שט"ח על שמעון שזמנו ביום כך ושמעון הוציא שובר על שטר זה

כתוב באותו יום בעצמו יד בעל השטר על
התחתונה.

(כז) ראובן הוציא שט"ח על שמעון שזמנו
ה' בניסן ושמעון הוציא שובר שנכתב
בחמשה בניסן כתוב בו שמחל ראובן
לשמעון כל תביעות שהיו עליו עד אותו היום
ראובן גובה שטרו דבלשון העולם עד ולא עד
בכלל אבל אם היה כתוב שמחל לו כל
תביעות שיש לו עליו עד עכשיו הוי ספק
ומספיקא לא מפקינן ממונ'.

(כח) שני שטרות שנעשו בשנה מעוברת א'
כתוב בו אדר סתם וא' כתוב בו אדר שני
ואין ללוח נכסים כנגד שניהם נותנים למי
שכתוב בו אדר סתם ואם בשניהם נכתב
אדר סתם הוי כמו שכתוב בשניהם אדר
ראשון ונותנים למי שזמנו קודם במספר ימי
החודש (וע' בא"ח סי' תכ"ז כיצד כותבין

ובאה"ע ס"י קכ"ו) כל זמן הכתוב בשטר כגון
עד הפסח או עד הקציר דנים אותו כמו
בנדרים.

(כט) אם כתוב בשטר עד אחר הפסח היינו
עד שיעברו רוב הימים שבין פסח לעצרת (עד
כאן יום כ"א).

**סימן מ"ד: דין חזרת השטר בשטה אחרונה
וכיצד מקיימים המחק והתלויים. ובו יא סעיפים**

44. (א) צריך להחזיר מעניינו של שטר בשטה
אחרונה מפני (שאין למדין משטה אחרונה)
(טור) מפני שאין העדים יכולים לצמצם
שיחתמו מיד סמוך לכתב ויש לחוש שמא
הניחו שם כדי שיטה וכתב המזייף שם מה
שרצה ואם לא החזיר אין השטר נפסל בכך
אלא שאין למדים משטה אחרונה.

(ב) אם השטר כולו מכתובת ידו של מי
שנתחייב למדין משטה אחרונה אבל אם

השטר מיד אחר והחייב חתום למטה אין
למדין משטה אחרונה.

(ג) אם סיים השטר בסוף שטה והרחיקו
העדים שטה שלימה וחתמו העדים באמצע
שטה שנייה אין למדים מחצי שטה אחרונה
ומשטה שלימה שלפניה.

(ד) היכא דכתיב ביה שריר וקיים למדין
משטה אחרונה (וא"צ לחזור מעניינו של
שטר בשטה אחרונה) (טור) .

(ה) אם יש בשטר מחקים או תלויות או
תיבות שעבר עליהם הקולמוס צריך
לקיימם קודם והכל שריר וקיים וא"צ
לכתוב ודין קיומיהון (מרדכי ותוס' ר"פ ג"פ)
ואם לא קיים אינם פוסלים השטר אלא
שאין למדין מהם.

(ו) שטר שיש בו גרר מאחריו או ביני
שיטי במקום שנהגו לכתוב הפרעון מאחוריו

או ביני שיטי כשר אלא שיש לאיים על בעל
השטר ויש פוסלים.

(ז) יש מי שאומר שאין לקיים המחקים
אלא בכתב שהוא ככתב השטר ולא בכתיבה
דקה יותר מכתב השטר.

(ח) אם היה המחק בשטה אחת סמוך
לאחרונה והוא כשיעור שריר וקיים או יותר
אע"פ שחזר וקיימו פסול שמא מחקו וכתב
דבר שזייף וחזר וקיים בריוח שבין הכתב
והעדים וה"מ כשאין אויר שטה בין עדים
לשטר דאיכא למיחש שמא הוסיף באותו
האויר שהניחו העדים אבל יש בו אויר שיטה
כשר ולא חיישי' שמא הניחו אויר שני שיטין
והוסיף מה שרצה בשיטה ונשאר עוד שיטה
אויר והני מילי כשהעדים מוחזקים ביודעים
הא לאו הכי חיישינן.

(ט) האידנא נהגו לכתוב קיום מחקים ותלויות אחר וקנינא לפי שהורגלו עתה לכתוב בכל השטרות שריר וקיים דא"א לזייף ולמדין משטה אחרונה וא"צ להחזיר מענינו של שטר מש"ה שטר שאין בו שריר וקיים פסול ואין לעדים לחתום אא"כ כתוב שריר וקיים ואם כתוב בו תרי שריר וקיים כשר (ולכתחלה לא יעשה כן) (תשו' הרא"ש כלל ס"ח סי' י"ח) .

(י) שטר שכתוב בקיומו נ"ו על הגרר ובדקו וחפשו השטר אות באות ולא נמצאו אותן ב' אותיות כשר.

(יא) שטר שיש בו מחקים ושכחו העדים ולא קיימום בסוף השטר וכתבו שריר וקיים וחתם העד הא' וקודם שיחתום השני מצאו שלא קיימו המחקים תקנתו של שטר זה שיכתבו אנו סהדי לבתר דחתם חד מנן עד

שלא קיימנו כך וכך מחקים דאית ביה
קיימנים כדקא חזי והכל שריר וקיים
ויחזרו ויחתמו שניהם (וכ"ש אם כתוב
איזה דבר למטה מחתימת עדים וחזרו
וחתמו דכשר) (מרדכי פ' ג"פ) .

**סימן מ"ה: שהעדים צריכים לקרות מקודם
השטר ודין שטר הבא על הנייר ועדיו על המחק.
ובו כג סעיפים**

45. (א) העדים חותמים למטה בשטר ולא מן
הצדדים ולא מלמעלה.

(ב) ראש ב"ד שהיה יודע ענין השטר וקרא
לפניו הסופר שלו הואיל והוא מאמין אותו
ואימתו עליו ה"ז חותם השטר אע"פ שלא
קראו הוא בעצמו ואין שאר העם (או ראש
ב"ד וסופר אחר טור) רשאים לעשות כן עד
שיקרא העד השטר מלה במלה.

(ג) הודאה בחתם ידו והשטר בגופן של עכו"ם והדבר ברור שאינו יודע לקרותה ויש עדים שחתם עד שלא קראו מ"מ מתחייב הוא בכל מה שכתוב בו.

(ד) עדים שאין יודעים לחתום וקרעו להם נייר חלק וחתמו על הרשום מכין אותם מכת מרדות והשטר פסול (ויש מכשירין השטר) (טור והמגיד פכ"ד מה' מלוה בשם רשב"א וע' בר"ן פ"ב דגיטין) .

(ה) מקום שנהגו שהסופר חותם ע"פ העד שכותב פב"פ חתם במסירת קולמוס או שכתוב בו פב"פ צוה לחתום אם קבלו בני העיר עליהם לעשות עדותו כעדות העד כשר ואם לא קבלו עליהם אינו כלום כל שטר הבא לפנינו שעדים מעידים על חתימת העדים מקיימים אותו שחזקה אין העדים חותמים על השטר אא"כ קראוהו ויודעים

לחתום ואי איתנהו לסהדי קמן וקים לן בהו
דלא ידעי למקרי אי אמרי אקרינן למאן
דידע למיקרא סמכינן עליהו (ואי לא אמרי
הכי דייקינן בסהדותיהו ע"פ אי מכווני
השטר מקיימינן להו) (טור) .

(ו) ידקדקו העדים שלא ירחיקו מהכתב
רוחב שני שיטין ואם הרחיקו שני שיטין
פסול אפילו כתוב שריר וקיים אפי' ידוע
שלא הוסיף ולא זייף בו שום דבר ואפי'
טייטוהו בדיו (פי' מלאו נקודים נקודים של
דיו) פסול שלא יאמרו חתמו על הטיוטא ולא
על עיקר השטר.

(ז) הא דאמרינן שאם הרחיקו ב' שטין
פסול היינו למגבי ביה ממשעבדי א"נ מבני
חרי אם הלוח טוען פרעתי אבל אינו יכול
לטעון לא היו דברים מעולם.

(ח) ב' שיטין שאמרו בכתב ידי עדים
שהיא גסה ולא ידי סופר שכל המזייף אינו
הולך אצל הסופר.

(ט) ב' שיטין אלו הן ואוירן כגון למ"ד
בשטה העליונה וד' בשטה התחתונה שהם ב'
שיטין וג' אוירים.

(י) יש מי שאומר שאם השטר מסיים
באמצע שטה והניחו אותה שטה ועוד אחרת
והתחילו לחתום בשטה שלישית פסול
שיכול לכתוב באותו חצי שטה מה שירצה
ויחזור מעניינו של שטר בשטה אחרונה וכן
אם מסיים בסוף שטה והרחיקו העדים
שטה שלימה והתחילו העדים באמצע שטה
שנייה פסול אם יחתמו זה אחר זה באותה
חצי שטה שיוכל לכתוב בחצי השטה החלק
שלפני חתימתן פלוני לזה מפלוני מנה ויהא

שטר הבא הוא ועדיו בשטה אחת שהוא כשר
ויחתוך כל העליון.

(יא) צריך לזהר כשחותמין ויש חלק לפני
חתימתן שלא יחתמו זה אח"ז בשטה א'
דשמא יכתוב בחלק שלפני חתימתן מה
שירצה ויחתוך העליון ויהיה שטר שבא הוא
ועדיו בשטה אחת וכיצד יעשה יטייטנו בדיו
ולא אמרי' דאטיוטא חתימי אלא היכא
שהטיוטא עומד בין שטר לעדים ואם
התחילו לחתום באמצע השטה וחתכו החלק
שלפני חתימתן פסול דשמא היה כתוב שם
חובתו או שום תנאי וזה חתכו ומיהו אם
כתוב למעלה בסוף השטה שריר וקיים
[כשר] ובלבד שהיו העדים חתומים זה תחת
זה אבל אם חתומים זה אחר זה פסול
דשמא היה השטר הבא הוא ועידיו בשטה
אחת וחתכו והיה חלק מלמעלה וכ' עליו
שטר זה.

(יב) שטר שהיו עדיו מרובים ונמצא א' מהם קרוב או פסול או שהיו בהם שנים קרובים זה לזה והרי אין העדים קיימים כדי לשאול אותם אם יש שם עדות ברורה שכולם ישבו לחתום שהרי נתכוונו להעיד ה"ז בטל ואם לאו תתקיים העדות בשאר שהרי אפשר שחתמו הכשרים והניחו מקום לגדול לחתום ובא זה הקרוב או הפסול וחתם שלא מדעתם אע"פ שהעד החתום בשטר מתחלה הוא הפסול הרי השטר כשר.

(יג) אם נפסל ע"י חתימת הפסולים אם הכשרים זוכרים העדות על ידי ראיית השטר יכולים להעיד וב"ד יכתבו עדותן כמו שכתוב בשטר וחשוב כמו שטר הראשון.

(יד) היו העדים מרוחקים מהכתב יתר על שני שטין והיה הריוח שבין הכתב והעדים מלא בעדים פסולים או קרובים ה"ז כשר

שהרי אינו יכול להזדייף ואם נראה השטר
בב"ד קודם שמילאוהו בקרובים או פסולים
שוב אין לו תקנה אבל אם הוכשר ע"י מילוי
קרובים קודם שבא לב"ד אפי' עשאו המלוה
מדעתו שלא מדעת הלוה כשר וי"א דדוקא
שמילאוהו מדעת הלוה אבל אם מילאוהו
שלא מדעת הלוה פסול.

(טו) הא דמכשרין במילאוהו בקרובים או
פסולים אם הוא שטר שאין בו קנין דוקא
שמילאוהו ביום שנכתב ונחתם אבל אם
מילאוהו למחר וליומא אחרא אפי' במצות
הלוה פסול.

(טז) אם אחר שפרעו הוא טוען שהשטר
היה פסול לפי שהרחיק הסופר חותם ידו
יותר משטה אחת אין בדבריו כלום.

(יז) הבא מכח עכו"ם הרי הוא כמוהו
לגבות בשטר שעידיו מרוחקים שני שיטים
אם נהגו העכו"ם לגבות בו.

(יח) שטר הבא כולו בשטה אחת ועידיו
בשטה אחרת פסול דשמא הרחיקו העדים
מהשטר שטה אחת וחתך כל השטר וכתב זה
השטר באותה שיטה ונמצאו העדים חתומי
עליו.

(יט) היה השטר כולו עם כל עידיו בשטה
אחת כשר דליכא למיחש למידי אבל אם
השטר ועידיו בשטה אחת ועוד למטה ממנה
בשטה אחרת שני עדים יש לחוש שמא חתך
כל השטר העליון שהיו העדים התחתונים
חתומים ובשטה שבין שטר לעדים כתוב
שטר ועדיו ובעדים שבשטה שנייה יאמר
כוונתי להרבות בעדים ולפיכך כשיבא לפנינו
שטר כזה אין מקיימים אותו מעדים

שבשיטה שנייה אלא מעדים שבשטה
ראשונה.

(כ) שטר הבא הוא ועידיו על המחק כשר
והוא שלא יהא שום שינוי בין השטר למקום
חתימת העדים שאם יש שום שינוי יש לחוש
שמא מחק וכתב מה שרצה ולפיכך הוא
משונה שהרי מחקו ב"פ ע"כ לא יחתמו
העדים על שטר מחוק אא"כ נמחק בפניהם
שאם לא כן יש לחוש שמא מקום חתימות
נמחק ב"פ ומקום השטר פעם אחת וכשחוזר
ומוחק פעם שנית וכתב מה שירצה נמצא
השטר ומקום חתימת העדים שוה הכל
מחוק שני פעמים.

(כא) שטר שהוא על הנייר ועדיו על המחק
פסול שמא ימחק השטר ויזייפו ונמצא הוא
ועידיו על המחק ואם כתבו העדים אנו
העדים חתמנו על המחק והשטר על הנייר

כשר והוא שכתבו כן בין חתימת עד הראשון
לחתימת עד השני אבל אם כתבו כן לפני
חתימתם או אחריהם לא מהני.

(כב) שטר שהוא על המחק ועידיו על הנייר
פסול אפי' כתבו אנו העדים חתמנו על הנייר
והשטר מחוק דסוף סוף ימחוק השטר
ויזייפו ויכתוב מה שירצה אע"פ שנמחק ב'
פעמים אינו ניכר כיון שאין אצלו מקום
שמחוק פעם אחת שיוכלו להבחין בין זה
לזה.

(כג) במקום שנוהגים לכתוב פרעון ביני
שיטי צריך ליזהר שלא יהא שום גרר ביני
שיטי דאיכא למיחש שמא היה בו פרעון
ומחקו וכ"ש אם הפרעון שביני שיטי הוא על
המחק דאיכא למיחש שמא היה יותר
ומחקו וכ' מה שרצה ואם יש עדים שהפרעון

הוא כתב יד הלוח כשר דתו ליכא למיחש
למיד.

**סימן מ"ו: העדים שאמרו קטנים היינו או
פסולים היינו או שטר אמנה היה וכל דין קיום
שטרות. ובו לח סעיפים**

46. (א) המוציא שט"ח על חבירו כל זמן שלא
נתקיים יכול הלוח לומר מזויף הוא ומעולם
לא צויתי לכתבו ואפי' אם מודה ואומר
אמת שאני צויתי לכתבו אבל פרעתיו או
אמנה הוא או כתבתי ללות ועדיין לא לויתי
וכל כיוצא בזה הואיל ואם רצה אמר לא היו
דברים מעולם והרי מפיו נתקיים ה"ז נאמן
וישבע היסת ויפטר ואם קיימו המלוה
אח"כ בב"ד הרי הוא כשאר השטרות (וע"ל
ריש סי' פ"ב) .

(ב) י"א דהא דמהימני ללוח במיגו דוקא
כשאין בו נאמנות למלוה אבל אם יש בו

נאמנות לא וי"א דאפי' יש בו נאמנות למלוה
נאמן הלזה (במגו דאי בעי אומר מזויף
והכי מסתברא) (טור) .

(ג) כיצד הוא הקיום באים עידי השטר
ומעידים לפני ג' אפילו הם הדיוטות שזאת
היא חתימתן וכותבין למטה במותב תלתא
כחדא הוינא ואתא פלוני ופלוני ואסהידו
קדמנא אחתימת ידיהו ומדאתברר לנא דדא
היא חתימת ידיהו אישרנוהי וקיימנוהי
כדחזי וחותמים למטה.

(ד) אין מקיימין שטרות אלא בג' מפני
שהוא דין ולפיכך אין מקיימים שטרות
בלילה.

(ה) מקיימין השטר אפי' שלא בפני בע"ד
ואפילו עומד וצווח מזויף הוא אל
תקיימוהו אין שומעין לו.

(ו) אע"פ שהוא מקויים צריך שיכירו חתימת שני העדים או ב' הדיינים ואם לאו אין לו דין מקוים ומיהו נפקא מינה בקיום כיון שחתומים עליו ב' עדים וג' דיינים יותר בקל ימצא מי שיכיר החתימות.

(ז) בא' מה' דרכים מתקיים השטר האחד שיהיו הדיינים מכירים כתב ידי העדים השני שיחתמו העדים בפניהם הג' שיבואו העדים החתומים בו ויאמר (כל אחד) זה כתב ידי ואני עד בדבר הזה הרביעי שיבואו עדים ויעידו שזה כתב ידם של אלו (ויכולין להעיד עדות זה מתוך כתבם ואינן צריכין להעיד בפיהם) (ריב"ש סי' שפ"ב ותי"ג) החמישי שיהא כתב ידם יוצא משטרות אחרות ועורכים ב"ד זה הכתב לאותו הכתב שבשטרות אחרות ויראה להם שכתב ידי אלו הוא כתב ידי אלו ואין מקיימים השטר משטרות אחרות אלא מב' שטרות של ב'

שדות שאכלום בעליהם שלש שנים אכילה
גלויה נכונה בלא שום יראה ולא פחד
מתביעה בעולם כדרך שאכלום כל בעלי
שדות שדותיהם או משתי שטרי כתובות
והוא שיצאו השני השטרות מתחת יד אחר
לא מתחת ידי זה (שרוצה) לקיים שטרו
שמא הוא זייף הכל אפילו אם ב' השטרות
מקויימים אין מקיימין מהם אם יוצאין
מתחת ידו (טור וב"י בשם רש"י) ויש חולקין
(ר"ן לדעת הרמב"ם) וכן מקיימים השטר
משטר שקרא עליו ערער (וי"א דאפי' לא
קרא עליו ערער רק שמקויים כדלקמן סעיף
ל"ז) והוחזק בב"ד מקיימים ממנו לבדו כמו
שמקיימים משטרי שתי שדות או שתי
כתובות.

(ח) ב"ד שכתבו במותב תלתא הוינא
ונתקיים שטר בפנינו ה"ז מקוים אע"פ שלא

פירשו באיזה דרך נתקיים ונהגו לכתוב
הדרך שנתקיים בו.

(ט) כשהשטר מתקיים בעדות אחרים
שמעידיו על כתב ידם של אלו אם א' מעיד
על חתימת הא' וא' על חתימת הב' לא
נתקיים לפי שצריך שני עדים על חתימת כל
א' ואם יש שלישי עמהם שמעיד על חתימת
ב' העדים נתקיים.

(י) מי שחתם על השטר ובא להעיד על
כתב ידו בב"ד והכיר כתב ידו שזהו בודאי
אבל אינו זוכר העדות כלל ולא ימצא בלבו
זכרון כלל שזה לזה מזה מעולם הרי זה
אסור להעיד על כתב ידו שהוא זה בב"ד
שאין אדם מעיד על כתב ידו שהוא זה אלא
על הממון שבשטר הוא מעיד שזה חייב לזה
וכתב ידו הוא כדי להזכירו הדבר אבל אם
לא נזכר לא יעיד הואיל והדבר כן שטר

שיצא בב"ד ובאו עדים ואמרו כתב ידינו
הוא זה אבל מעולם לא ידענו עדות זו ואין
אנו זוכרים שזה לוח מזה או מכר לו לא
נתקיים השטר והרי הם כחרשים עד שיזכרו
עדותן וכל מי שאינו דן כן לא ידע בדיני
ממונות בין ימינו לשמאלו אבל אם היה כתב
ידם יוצא ממקום אחר או שהיו שם עדים
שזה כתב ידן מקיימים השטר ואין משגיחין
על דבריהם של אלו שאומרים אין אנו
זוכרים העדות הואיל ומתקיים השטר שלא
על פיהם ומפני טעם זה אנו מקיימים כל
השטרות ואין אנו מצריכים להביא העדים
ולשאול אותם אם הם זוכרים העדות או
לאו שאפי' באו ואמרו אין אנו זוכרים אותם
אין שומעין להם הואיל ואפשר לקיימו שלא
מפיהם אלה דברי הרמב"ם ויש חולקים
ואומרים שאפילו אין זוכרים שלוח או
שחתמו מעולם על שטר זה ואין כתב ידן

יוצא ממקום אחר כיון שמעידים שזה כתב ידם מקיימים השטר על פיהם ולפי דבריהם כשהם עצמם באים להעיד על כתב ידם אם שכחו ההלואה ואינם זוכרים כלל שחתמו בשטר זה צריך ב' עדים על כל חתימה לכן צריך או שיעיד כל א' על כתב ידו ועל כתב יד חבירו או שיצטרף אחר עמהן שיעיד על כתב ידי שניהם כדי שיהא על כל חתימה ב' עדים.

(יא) אמר אחד מהעדים זה כתב ידי והעיד הוא ואחר על כתב יד הב' לא נתקיים לפי שג' רביעי הממון יוצאים ע"י עד אחד.

(יב) וכן אם העיד אחיו או אביו של הראשון עם א' על כתב ידו של הב' לא נתקיים שהרי ג' רביעי הממון יוצאים על ידי קרובים.

(יג) שנים החתומים על השטר ומת א' מהם צריך ב' מן השוק להעיד על חתימתו ואין העד החי יכול להצטרף עם אחר להעיד על חתימת המת שא"כ יצאו ג' רביעי הממון על ידו ואם לא נמצא אלא עד א' עם זה העד החי כותב חתימת ידו בפני עדים אפי' על החרס ומשליכו בב"ד עד שיוחזק כתב ידו בב"ד (וכ"ש אם היו עדים לקיים חתימת החי) (נ"י פ' חזקת הבתים) כדי שלא יצטרך להעיד על חתימתו ואח"כ יעיד הוא ואחר על חתימת המת.

(יד) אם אין מכירים לא חתימת העדים ולא חתימת דייני הקיום ואחד מעידי השטר מעיד על כתב ידו וב' עדים מעידים על חתימת א' מהדיינים או הדיין בעצמו ואחר עמו מעיד על כתב ידו אינו מועיל דמאי דמסהיד האי לא מסהיד האי העד מעיד על מנה שבשטר והדיין מעיד על חתימת העדים

(וכן אם נתקיים כתב הסופר ועד א' לא הוי
קיום) (ב"י בשם ר"י נ"ב ח"ח) .

(טו) אם שני דייני הקיום כל אחד מעיד על
כתב ידו השטר מקויים.

(טז) אם עד אחד מן השוק מעיד על חתימת
עידי השטר ודיין א' מעיד על חתימתו
מצטרפים דאמאי דמסהיד סהדא מסהיד
דיינא וכן הדין כשאין הדיין מעיד על
חתימתו אלא שבי' מן השוק מעידים על
הדיין דהשתא כולה סהדותא חד הוא.

(יז) עידי הקיום יכולים להיות קרובים
לעידי השטר ולא עוד אלא אפי' מת האב
החתום בעוד הבן קטן יכול להעיד על
חתימת אביו אחר שיגדיל להצטרף עם אחר
כשר וכן יכול להעיד על כתב יד אחיו או על
כתב יד רבו שראה בקטנותו וי"א דדוקא

אלו שרגיל עמהם אבל על כתב יד אחר אינו
נאמן להעיד בגדלו שהכיר אותו בקטנותו.

(יח) צריך שלא יהיו עידי הקיום קרובים
לדייני קיום ויש מכשירין.

(יט) עידי קיום הקרובים למלוה וללוה
פסולים ויש מי שמכשיר ודייני קיום
הקרובים למלוה וללוה הקיום פסול (ר"נ
פרק ב' דייני גזרות וריב"ש סי' שפ"ב
והרא"ש כלל ס' סי' ד' ונ"י פ' י"ג ומרדכי
פ"ב דכתובות) .

(כ) (ר"נ שם) דיינים החותמים לקיים
השטר חותמים אע"פ שלא קראוהו ודוקא
מה שיש בגוף השטר אין צריכים לקרות
אבל מ"מ צריכים הם לראות מי הם המלוה
והללוה כדי שלא יהיו קרובים לדיינים ולא
לעדים המעידים בפניהם וי"א שא"צ
לקרותו כלל (ובלבד שיכתבו מי הם עידי

הקיום שאם יהיו פסולים למלוה ולוה
יכולים להכיר אח"כ) (נ"י בשם ריטב"א) .

(כא) דיינים שדנים על תנאים ועניינים
שבמלו' עצמ' צריך שיהיו רחוקים מעידי
השטר.

(כב) דייני קיום צריך שיהיו רחוקים
מדיינים שדנים על המלוה עצמה ויש
מכשירין.

(כג) עידי הקיום יכולים להיות קרובים
לדייני מלוה.

(כד) שלשה שישבו לקיים את השטר שנים
מהם מכירים חתימת ידי העדים ואחד אינו
מכיר עד שלא חתמו מעידין בפניו וחותם
משחתמו אין מעידים בפניו וחותם ומותר
לכתוב הקיום בשטר קודם שיתקיי' השטר
שאין הכתיב' עיקר אלא החתימה ויש
חולקים.

(כה) אם באו עדים והעידו שבשעה שנתקיים בפניהם לא היו במעמד א' אלא כל א' קבל עדות בפני עצמו פסול ואין הדיינים עצמן נאמנים לומר שלא היו ביחד ושעשו שלא כדין (תשובת רמב"ן סי' צ"ד) ויש מי שמכשיר.

(כו) ג' שישבו לקיים את השטר ובאו ב' עדי' וערערו על א' מהן שהוא גזלן וכיוצא בו ובאו שנים אחרים והעידו שחזר בתשובה אם עד שלא חתמו העידו שחזר ה"ז חותם עמהן שהרי ג' היו ואם אחר שחתמו העידו עליו שחזר בתשובה אינו חותם עמהם שהרי הוא כמי שאינו בעת חתימת השנים.

(כז) בד"א כשערערו עליו בעבירה אבל אם ערערו עליו בפגם משפחה כגון שאמרו אמו לא נשתחררה ועבד הוא או לא נתגיירו ועכו"ם הוא ונודע אחר שחתמו השנים שאין

במשפחתו פגם ושהוא כשר ה"ז חותם
עמהם שזה גילוי דבר הוא שהיה מקודם.

(כח) כתבו קיום ונמצא אחד מדייני קיום
פסול יחתכו אותו קיום והשטר נשאר
בכשרותו.

(כט) ג' שישבו לקיים את השטר ומת אחד
מהם צריכין לכתוב במותב תלתא הוינא
וחד ליתוהי כדי שלא יאמר הרואה בית דין
של שנים קיימוהו אפי' היה כתוב בו בב"ד
יאמר שמא דימו ששנים ב"ד הם ואם יש בו
משמעות שהיו שלשה א"צ וי"א שאם לא
כתבו וחד ליתוהי כשר ומ"מ לכ"ע אם כתב
בי דינא ובמותב תלתא תו לא צריך
וחותמים שנים מהם ודיו.

(ל) אפי' כשלא מת א' מהם נוהגין לכתוב
וחד ליתוהי כדי להקל מעליהם שלא יחתמו
בו אלא שנים.

(לא) קיום ב"ד צריך שיהיה סמוך לכתב ידי העדים או סמוך לצד השטר או מאחוריו כנגד הכתב ולכן אם הנייר קצר למטה יכתוב הקיום מן הצד או מאחוריו (רמב"ם והמגיד פכ"ז מהלכות מלוה ואם היה בין הקיום והשטר ריוח שטה אחת ושני אדירים פסול הקיום לבדו שמא יחתוך השטר שנתקיים ויזייף באותה שטה שטר ושני עדים ונמצא הקיום על שטר מזויף.

(לב) (ל' רמב"ם שם דין ז' וע' פרישה סס"ק פ"ה ופ"ז) הרחיק הקיום מהשטר שטה או שני שיטין או יותר ומילא כל הריוח שריטות דיו כשר שהרי אינו יכול לזייף ואין חוששין לב"ד שקיימו קיום על השריטות אלא על גופו של שטר ויש אומרים שחוששין לכך.

(לג) שטר הבא הוא ועידיו על המחק והקיום מלמטה על הנייר אין מקיימים

אותו מדייני הקיום אלא מעדים של מעלה
שמא הקיום היה רחוק מהשטר הרבה והיה
הריוח מלא שריטות של דיו וחתך גוף השטר
ומחק השריטות וכתב השטר ועידיו על
המחק ויש מכשירין לקיימו מדייני הקיום.

(לד) חתם בשטר קודם שנעשה גזלן ונעשה
גזלן הוא אינו יכול להעיד על כתב ידו אבל
אם אחרים מעידים שמכירים חתימתו וראו
חתימתו שבשטר זה קודם שנעשה גזלן כשר
אבל אם לא ראוהו עד אחר שנעשה גזלן לא
דאיכא למיחש שמא עתה זייף וחתם.

(לה) חתם בשטר עד שלא נעשה חתנו
ונעשה חתנו הוא אינו יכול להעיד על כתב
ידו אבל אחרים מעידים שמכירים חתימתו
אפי' לא ראוהו עד שנעשה חתנו ויש מי
שאומר דהיינו דוקא כשהשטר יוצא מתחת
יד אחר אבל אם יוצא מתחת יד העדים לא.

(לו) חתם כשהיה בריא ונשתתק הוא אינו יכול להעיד על כתב ידו אבל אחרים מעידים עליה.

(לז) שנים החתומים על השטר ומתו ואין כתב ידם יוצא ממקום אחר ובאו שנים ואמרו כתב ידם הוא אבל קטנים היו או פסולין הרי אלו נאמנים וקורעין השטר אא"כ טען שנקבע לו זמן לקיים השטר ואם יש עדים שהוא כתב ידם או שהיה כתב ידם יוצא ממקום אחר משטר שקרא עליו ערער והוחזק בב"ד אין קורעין אותו ויש מי שאומר שא"צ שקרא עליו ערער דבהוחזק בב"ד סגי אפילו לא קרא עליו ערער.

(לח) עדים החתומים על השטר שאמרו שהלוח היה קטן באותה שעה אינם נאמנים.

סימן מ"ז: מי שטען אמנה הוא או פרוע. ובו ב

סעיפים

47. (א) מלוה שאמר על שטר שבידו שהוא

אמנה או פרוע אם הוא חייב לאחרים ואין לו ממה לפרוע אלא מזה השטר וכתוב בו נאמנות והוחזק השטר בב"ד או שהוא ביד שלישי אינו נאמן ואפילו אם לא נודע בשעת הודאתו שהוא חייב לאחרים ונודע אח"כ אינו נאמן כיון שהוא בא לחוב לאחרים אפי' אם מפסיד גם לעצמו כגון שהשטר הוא ממאתים ואינו חייב לאחרים אלא מנה אינו נאמן ואם אחר שאמר שטר אמנה הוא פרע לבעל חובו ובא לגבות השטר מהלוה רואים אם כשבעל חובו בא לגבות מזה השטר אמר שטר אמנה הוא אז ודאי לא היתה כוונתו אלא לדחות בעל חובו (וחוזר וגובה בו אבל אם מעצמו בלא תביעת בעל חובו) (טור) הודה ששטר אמנה הוא אינו חוזר וגובה בו.

(ב) אם אמר המלוה זה השטר אמת הוא שהלוה צוה לעדים לכתוב בשטר אלף דינר

והוא האמין בי שלא אתבע ממנו כי אם ת"ק
דינרים כשר אבל אם אומר שטעו העדים
כשכתבו אלף דינרים הרי השטר כחרס
ואע"פ שיש נאמנות בשטר נשבע הלוח היסת
ונפטר (ואם אומר על שטר שבידו שהוא של
אחרים ע' לקמן סי' צ"ט) .

סימן מ"ח: שכותבין טופסי שטרות. ובו סעיף

אחד

48. (א) סופר שבא לכתוב טופסי שטרות כדי
שיהיו מצויים אצלו הרשות בידו ויכול
לכתוב הכל שם הלוח והמלוח והמעות רק
שיניח מקום הזמן שלא יהיה מוקדם אבל
שטר שנכתב על הלוח אחת ונפרע אינו יכול
לחזור וללות בו אפילו אם הכל ביום א'
שאינו מוקדם שכיון שנמחל שעבודו אינו
חוזר ולוח בו ואם פרע מקצת חובו אינו

חוזר ולוה בו באותו שטר אותו מקצת דהוי
נמחל שעבודו לאותו מקצת.

סימן מ"ט: שיכירו העדים שם הלוח והמלוח
ודין טעות השמות והסכום. ובו י סעיפים

49. (א) אם יש ללוח או למלוח ב' שמות א"צ
לכתוב אלא שם העיקר ואם כתבו שם הטפל
לבד כשר וא"צ לכתוב החניכה (פי' שם
שמלוין אותו לשם העצם) או כהן ולוי אלא
אם יהיו בעיר שנים ששמותיהם שוים.

(ב) צריך שיכירו העדים ששם הלוח פלוני
בר פלוני ובשטר המכר שם המוכר ובשובר
שם הלוח והמלוח ואם שטר המלוח הוא
בלא קנין צריכין להכיר אף שם המלוח ואם
אינם מכירים אותם אפי' אשה או קרוב
כשרים לומר שכך הוא שמם והיכא דסמך
אאשה או קרוב ואשתכח טעותא לצורבא
מרבנן מקבלינן (משום דאין דרך צורבא

מרבנן לדקדק (ב"י ר"ס כ"ט בשם רשב"ם)
וי"א דוקא באשה אין דרכו לדקדק משום
דאין דרכן להסתכל בנשים כמו שנתבאר
בא"ה סי' ק"י אבל בשאר דברים אין חילוק
בין ת"ח לשאר גברי וכתב בעל המחבר
בספרו ב"י בח"מ סי' כ"ט שכן עיקר ולכן
תמוה מה שכתב כאן בהפך) לגברא אחרינא
דאורחיה למידק לא מקבלינן דודאי מידק
דק והשתא הדר ומשקר.

(ג) כל שהוחזק שמו שלשים יום בעיר
כותבים אותו שם ואין חוששין שמא שינה
שמו לעשות קנוניא (פי' רמאות) .

(ד) אי קרו ליה ועני מחזקין ליה בההוא
שמא לחובתו כגון שקרא את עצמו ראובן
וכתב שטר עליו ראובן לזה משמעון וטען
השתא לאו ראובן שמי אי קרו ליה ראובן

ועני אע"ג דלא אתחזק לי יום בהאי שמא
חייב.

(ה) יצא לפנינו שטר וטען הלוח ואמר אני
חייב כלום שמא רמאי אחי העלה שמו
(כשמי) והודה לזה או שאמר לא לזה אני
חייב אלא לאחר וזה רמאי הוא והעלה שמו
בשם בעל חובי מאחר שלא הוחזקו שם
שנים ששמותיהם שוים אין חוששין לדבריו.

(ו) מי שהוחזק בשם כינוי בעיר וכתבו
עליו שטר באותו כינוי ואח"כ נודע שהיה לו
כינוי אחר או שטעה בשם הלוח או המלוח
וכתבו ראובן במקום שמעון או שטעו
בסכום המעות יכתבו שטר אחר (וה"ה
בשאר טעות) ולא אמרינן כבר עשו עדים
שליחותם (וי"א דאפי' כתבו שטר כשר לא
שייך בשטרות לומר עשו שליחותן) כל זמן
שלא נכתב בו קנין ומחוסר עדיין נתינה

לבעליו (ר"ן פ' המקבל) (וי"א דאין שייד
כלל בשטרות לומר כבר עשו עדים שליחותן)
(נ"י בשם רשב"א) ויש מי שאומר שאפי' אם
לא כתבו אחר אם יתברר הדבר שהוא טעות
סופר כשר.

(ז) היו שנים בעיר אחת שם כל אחד מהם
יוסף בן שמעון אין שום אחד מהם יכול
להוציא שטר על חבירו אם יש בו קנין
שיאמר לו שטר זה שאתה מוציא עלי שלי
הוא והחזרתי לך כשפרעת לי החוב שהיה לי
בידך.

(ח) במה דברים אמורים כשאין משולשים
לא בשטרות ולא בשובר אבל אם משולשים
בשטרות ולא בשובר על בעל השובר להביא
ראיה.

(ט) מלוה אחד שהלוה לשני יוסף בן
שמעון בב' שטרות והיו משולשים שניכר

שטרו של כל אחד ונמצא אצל המלוה שובר מקוים ששטרו של יוסף בן שמעון פרוע ולא היה השובר משולש ונמצאו ב' השטרות בין שטרותיו של מלוה הקרועים הורע כחם של השטרות ושניהם בחזקת פרועים.

(י) שני יוסף בן שמעון שלוח א' מהם מאחר ונמצא לאחד מהם שדה שקנה מיוסף בן שמעון השני או שהיו שותפים בו אין המלוה יכול לטרוף השד' ולומר אם לך הלויתי מוטב ואם לחבירך הלויתי כיון שאין לחבירך בני חורין הרי לקחת שעבודי וכן כשהם שותפים לא יוכל לגבות החצי ממה נפשך לפי שאין נכסי בעל חוב משועבדים אלא מטעם ערב והערב אינו משתעבד אלא במקום שיכול לתבוע מהלוה עצמו וכיון שאינו יכול לתבוע מהלוה עצמו אינו יכול לגבות מנכסיו נמצא שהערב לשני יב"ש בין לשני מלוים בין למלוה א' כשם

שאינו יכול לתבוע מהם כך אינו יכול לתבוע
מהערב.

סימן נ': שטר שכתוב בו לויתי ממך מנה. ובו

סעיף אחד

50. (א) שטר בעדים שכתוב בו אני פלוני לויתי
ממך מנה כל המוציאו גובה בו אבל אם אין
בו עדים אלא שהוא כתב ידו מתוך שנאמן
לומר פרעתי נאמן לומר לא לויתי ממך אלא
מאחר ונפל ממנו ומצאתו.

סימן נ"א: שטר שאין בו אלא עד א' או א' מהם.

פסול. ובו ז' סעיפים

51. (א) עד אחד בכתב ועד אחד בעל פה (בלא
קנין) (טור) מצטרפים ואם אמר זה שלא
כתב עדותו אני קניתי מידו על דבר זה ולא
בא המלוה ולא שאל ממני לכתוב שניהם
מצטרפים לעשות המלוה בשטר ואינו יכול
לומר פרעתי ואם אותו שמעיד על פה אומר

בפני נמסר השטר הוי כשטר גמור לגבות בו
ממשעבדי.

(ב) הוציא עליו שטר חוב בעד א' וטוען
הלוח פרעתי ה"ז מחויב שבועה ואינו יכול
לישבע ומשלם טען ואמר ישבע לי שלא
פרעתי ה"ז נשבע אבל אם טען לא לויתי ה"ז
נשבע להכחיש את העד ונפטר וי"א שגם אם
טען פרעתי נאמן בשבועה.

(ג) שטר שחתומים בו ב' עדים בלבד
ונמצא עד אחד מהם קרוב או פסול אע"פ
שיש שם עידי מסירה הרי הוא כחרס וי"א
שדינו כשטר שאין חתום בו אלא עד א'.

(ד) שטר שהיו עידיו מרובים ונמצא עד א'
מהם קרוב או פסול ואין העדים קיימים
לשאול אותם אם יש עדות ברורה שכולם
ישבו לחתום שהרי נתכוונו להעיד ה"ז בטל
ואם לאו תתקיים העדות בשאר שהרי

אפשר שחתמו העדים הכשרים והניחו מקום לגדול לחתום ובא זה הקרוב או הפסול וחתם שלא מדעתם (וכבר נתבאר כל זה לעיל סי' מ"ה סי"ב) .

(ה) צוואה שנמצא אחד מעידיה קרוב או פסול (ונתבטל בדרך שנתבאר) העד שאינו קרוב אם זוכר העדות יבא לפני ב"ד ויעיד ואם יש עד אחד ששמע הצוואה מחוץ מצטרף עמו להעיד אע"פ שלא ייחדוהו להעיד.

(ו) הכותב כל נכסיו לשני בני אדם בעדות אחת והעדים קרובים לא' ממקבלי המתנה ורחוקים מהשני הרי השטר פסול מפני שהוא עדות אחת אא"כ נסתלק אותו שהעדים פסולים לו מאותו ממון (ובעדות ע"פ בכה"ג כשרים להעיד לזה שאינן קרוביו) (מרדכי פ"ב דגיטין תשובת ריטב"א

בב"י סי' ל"ז מחוי' י"ד) אבל אם כתב בשטר אחד שנתתי לראובן חצר פלונית ושנתתי לשמעון חצר פלונית ונמצאו העדים קרובים לזה ורחוקים מזה זה שהם רחוקים ממנו מתנתו קיימת שאלו שתי עדיות הן אע"פ שהם בשטר אחד.

(ז) שטר שנמסר בפני שני עדים גובין בו ממשעבדי אע"פ שהם (אינן) חתומים בו ומ"מ אם נמצאו עידי חתימתו פסולים ואפי' עד אחד מהם פסול השטר פסול אע"פ שנמסר בפני עדים כשרים מפני שהוא מזויף מתוכו.

סימן נ"ב: שטר שיש בו רבית או קרוע. ובו ב

סעיפים

52. (א) שטר שיש בו רבית מפורש אינו גובה בו את הריבית אבל גובה בו את הקרן אפי'

ממשעבדי אבל אם כלל הקרן עם הרבית
פסול מפני שיבא לגבות בו הרבית.

(ב) נמחק או נטשטש אם רישומו ניכר
כשר ואם לאו פסול הרקוב ונעשה ככברה
כשר.

סימן נ"ג: שלא לשנות השטר. ובו סעיף אחד

53. (א) מי שיש לו שטר על חבירו במנה ואמר
עשו לי שנים מחמשים חמשים או שיש לו
שנים של חמשים חמשים ואמר שיעשו לו אי
של מנה אין שומעין לו.

סימן נ"ד: דין אסמכתא ואם כותבין שובר וכיצד

כותבין אותו (ודין פרעון ע"י שובר). ובו ה

סעיפים

54. (א) מי שפרע מקצת חובו אם רצה המלוה
ב"ד יעשו לו שטר ממה שנשאר חייב לו
ויכתבוהו מזמן ראשון אבל לא עידי השטר.

(ב) הבא לפרוע חובו ואמר המלוה אבד לי השטר אין הלוה יכול לומר לא אפרע לך עד שתחזיר לי שטרי אלא ה"ז יכתוב לו שובר ויפרע לו כל חובו ויש ללוה להחרים סתם על מי שכובש שטרו וטוען שאבד ואם טען הלוה טענת ודאי ואמר השטר אצלו ועתה הניחו בכיסו ישבע המלוה היסת שאבד השטר ואח"כ יפרע חובו ויכתוב שובר.

(ג) אמר המלוה אין שטרי עתה בידי כי הוא בעיר אחרת ואכתוב לך שובר יש מי שאומר שאין שומעין לו כיון שהוא בעולם לא יפרע לו עד שיחזיר לו שטרו.

(ד) אם זמן השטר והשובר ביום אח' נתבאר בסי' מ"ג סכ"ו.

(ה) אם כתוב בשובר דינרים סתם מבטל כל שטר שיש לו עליו אבל אם היה כתוב בו כך וכך דינרין ונמחק הסכום ונשאר דינרים

או שכתוב הסכום על המחק ולא נתקיים
אין דנים בו אלא בפחות שבלשונות.

סימן נ"ה: דין מי שפרע מקצת חובו והשליש שטרו. ובו ב סעיפים

55. (א) (לשון רמב"ם פי"א מה' מכירה) מי
שפרע מקצת חובו והשליש את השטר וא"ל
אם לא נתן לך עד יום פלוני תן לו שטרו
והגיע הזמן ולא נתן לו לא יתן השליש את
השטר שזו אסמכתא היא (פי' שתלה
שעבודו בדעת עצמו ובמידי דבידו ולא בידו
וסמכא דעתיה שלא יחול השעבוד ולכן לא
גמר ומקנה) ולא קניא ואם קנו מידו עליה
בב"ד חשוב ה"ז קנה והוא שיתפיס זכויותיו
בב"ד והוא שלא יהיה אנוס כיצד הרי
שהתפיס שטרו או שוברו בב"ד וקנו מידו
שאם לא יבא ביום פלוני ינתן זה לבעל דינו
והגיע היום ולא בא הרי אלו נותנים ואם

עכבו נהר או חולי מלבוא לא יתנו וכן כל
כיוצא בזה והוא שיהיה בב"ד חשוב.

(ב) בד"א שנותנים השטר לבעל דינו
כשאמר אם לא פרעתי ביום פלוני יהיו
המעות שנתתי מתנה וישאר השטר קיים
כבתחלה שאל"כ הוי השטר שנמחל שעבודו
כדי המעות שנתן (ע' ס"ק ד') (ואינו גובה בו
כלום אלא מבני חורין) (ב"י בשם הרא"ש) .

סימן נ"ו: דין שלישות. ובו ז' סעיפים

56. (א) שליש בזמן ששלישותו בידו נאמן
כשני עדים אפי' אם הוא קרוב ואין צריך
לישבע.

(ב) הכחישוהו עדים ואמרו לו על תנאי זה
היית שליש ביניהם העדים נאמנים בד"א
כשאומר השליש ביום פלוני נמסר בידי
השלישות בתנאי כך וכך והעדים מכחישים
אותו אבל אם אומר בתנאי כך וכך הוא בידי

סתם אפי' שאומרים העדים כשנמסר לידו לא היו התנאים כן השליש נאמן דשמא אח"כ באו לפניו והתנו בענין זה אע"פ שאין השליש טוען בפירוש כן אכן טענינן ליה כן כדי שלא יהיה מוכחש מהעדים.

(ג) אין לו ליתן השלישות אלא בפני ב"ד ויפרש להם ענין השלישות שמא יפול ביניהם מחלוקת ואם יוציא השלישות מתחת ידו לא יהיה נאמן אלא כעד אחד לפיכך צריך שיכתבו ב"ד ויחתמו הענין.

(ד) שטר שיוצא מת"י שלישי והלוח טוען שהוא מזויף או פרוע אם אין יכולין לקיים חתימת העדים אע"פ שהשליש מעיד שהמלוח והלוח מסרוהו לו ואמרו לו שכך וכך נשאר עדיין לפרוע משטר זה אינו נאמן.

(ה) שלישי שהושלש שטר בידו שיפרענו ביום פלוני ועבר הזמן וטוען הלוח שפרעו

בזמנו או שמת הלוח הרי הוא בחזקת שאינו פרוע ומחזירו למלוה ואם מת הלוח לא יפרע אלא בשבועה כדין הבא ליפרע מן היתומים מי שחייב עצמו בשטר בקנין לחבירו והפקידו החייב ביד אחר בסתם ומת המפקיד ה"ז לא יתנו למלוה וגם לא יחזירו ליורשי לוח.

(ו) שליש הנעשה על ידי שליח כגון שבא הלוח עם אחר שבידו משכון או שטר וא"ל המלו' עשאני שליח להביא זה אליך למסרו בידך על תנאי כך וכך וקבלו השליש ואח"כ בא המלו' והכחיש השליחו' ואמר שלא עשאו שליח לדבר זה מעולם יעשה שליש מה שאמר לו השליח.

(ז) אשה הנושאת ונותנת בתוך הבית ואפוטרופוס הממונה על נכסי בעל הבית (ומת בעל הבית) ויודעים שהיו לבעל הבית

נכסים של אחרים והממון נשאר בידם
ויודעים של מי הם חייבים להחזיר לכל אחד
מהם שלו ואם לא החזירו ובאו לב"ד
מהימנו במיגו .

סימן נ"ז: דין שאסור להשהות שטר פרוע. ובו ב סעיפים

57. (א) אסור להשהות שטר פרוע בתוך ביתו)
וה"ה שטר שנמחל שעבודו (תשוי הרא"ש
כלל ע"ח) ואם אינו רוצה להחזיר שטר פרוע
ראוי לנדותו עד שיחזירנו ואין לו לעכב
השטר בשביל פשיטי דספרא.

(ב) שטר שלוח בו ופרעו אינו חוזר ולוח בו
כמו שנתבאר בסי' מ"ח ואם אמר לו הלוח
פרעתי והשיב המלוח כן היה אבל החזרתים
לך הרי מודה שנמחל שעבודו ואינו גובה בו
אבל אם אמר החזרתים לך שתחליפם לי

מפני שלא היו המעות יוצאים אלא ע"י
הדחק השטר קיים .

**סימן נ"ח: מי שהוציא שטר חוב על חבירו
וטענת סטראי. ובו ד סעיפים**

58. (א) המוציא שטר מקוים על חבירו וא"ל
פרעתיד ואמר לו אמת שפרעתני אבל מלוה
אחר היה לי עליך על פה ובשבילם קבלתים
וזה השטר עדיין בחזקתו עומד אם לא נתנם
לו בפני עדים נאמן והשטר עדיין בחזקתו
וגובה בו בלא שבועה אם יש בו נאמנות ואם
אח"כ יתבענו שלקח ממנו שלא כדין נשבע
היסת ונפטר ואם אין בו נאמנות אינו נוטל
אלא בשבועה ואם לא פרעו הלוח עצמו אלא
שלחם ע"י שליח בין שאמר לו קח השטר ותן
לו המעות בין שאמר לו (וע"ל סי' ק"ל סעיף
ה') תן המעות וקח השטר חייב השליח
לפרוע למשלח (וע"ל סי' ק"ל ס"ה).

(ב) טען הלוה ואמר הלא פרעתיך בפני פלו' ופלוני ובאו אלו והעידו שפרעו אבל לא הזכיר לו השטר והשיב המלוה חוב אחר הוא שפרעת לי הרי בטל השטר.

(ג) אמר לו הלוה הלא שטר חוב זה דמי שור שלקחתי ממך הוא ואתה גבית דמי בשרו ואמר לו בעל השטר כן אני גביתי דמיו אבל מחוב אחר שהי' לי אצלך הואיל והודה שדמי השור הוא החוב ומדמיו נפרע בטל השטר אם יש עדים שפרע לו דמי השור ויש מי שכתב שאע"פ שאין עליו עדים שפרע מדמיו ישבע הלוה היסת שפרעו (והעיקר כסברא הראשונה) (אם ידוע שנתן לו קצת הדמים על חוב אחר לא יוכל לומר על האחרים שהם חוב אחר) (מהרי"ק שורש ק"כ) .

(ד) מי שנושה בחבירו שני חובות ופרע לו הלוה סתם הרשות ביד המלוה לומר מחוב פלוני לקחתי ולא עוד אלא אפי' אמר לו לזה בשעת פרעון הילך מעות אלו בשביל חוב פלו' ומלוה קיבל ושתק יכול לומר אח"כ המלוה שבשביל מלוה על פה או בשביל חוב אחר תפסם (וע' לקמן סי' פ"ג סעיף ה').

(ה) נתן הלוה למלוה מנה ליתנם לבעל חוב אחר רשאי לעכבם לעצמו.

סימן נ"ט: שטר מקוים והלוה טוען פרוע

והמלוה אומר איני יודע. ובו סעיף אחד

59. (א) מלוה שהוציא שטר חוב מקוי' וטוען הלוה שהוא פרוע והמלו' אומר איני יודע אינו גובה בו ואם חזר ואמר עיינתי בחשבוני וזכור אני בברי שאינו פרוע חוזר וגובה בו.

סימן ס': דין שעבוד מטלטלי אגב מקרקעי ודין

שעבוד דבר שלא בא לעולם. ובו ב סעיפים

60. (א) הבא לגבות חובו בשטר מהלוח ולא הספיק כל הנמצא לו כנגד שטר חובו ה"ז טורף מקרקעות שהיו לו בשעה שלוח מזה ומכרם או נתנם אח"כ אבל קרקעות שקנה אחר שלוח מזה ומכרם או נתנם אינו טורף מהם ואם כתוב בשטר שהוא משעבד לו נכסין דקנינא ודאנא עתיד למקני גובה גם מהם אבל המטלטלים אין עליהם אחריות אפי' מטלטלים שהיו לו בעת שלוח שמכרם או נתנם לשעתו אין ב"ח טורף אותם ואם כתוב בשטר שהוא משעבד לו מטלטלי שיש לו אגב מקרקעי דלא כאסמכתא ודלא כטופסי דשטרי (ע' לעיל ס"י קי"ג ור"ב) ה"ז טורף מהמטלטלים שהיו לו כשלוח כשם שהוא טורף מקרקעות ואם כתוב בשטר ששיעבד לו מטלטלי אגב מקרקעי דקנינא ודאנא עתיד למקני דלא כאסמכתא ודלא כטופסי דשטרא טורף אף ממטלטלים שקנה

אחר שלוח ומכרם או נתנם כשם שהוא
טורף מהקרקעות זהו דין הגמרא ועכשיו
אע"פ שנהגו לכתוב בכל השטרות שהוא
משעבד לו מטלטלי אגב מקרקעי נהגו שאינו
טורף מהמטלטלים שמכר או נתן או משכן
מפני תקנת השוק ואפי' למנהג זה אם היה
ללוח שטר חוב על אחר ומכרו בעל חוב גובה
ממנו דלא שייך בשטרות תקנת השוק דלא
שכיח וכן אם נתן כל נכסיו לאחר ולא שייר
לעצמו כלום אומדנא דמוכח הוא שלהבריה
עשה ולא שייך ביה תקנת השוק (וע"ל סי'
צ"ט ס"ו) .

(ב) המחייב עצמו בדבר שאינו קצוב כגון
שנתחייב לזון את חברו או לכסותו חמש
שנים (או שלא נתן קצבה לשנים) (ב"י בשם
הרשב"א) אע"פ שקנו מידו לא נשתעבד
להרמב"ם וחלקו עליו כל הבאים אחריו

לומר שהוא משתעבד והכי נקטינן (וע' לקמן
סוף סי' ר"ז) .

(ג) המחייב לזון את חברו הנותן אומר
לתת לו פירות והלה אומר מעות הדין עם
מקבל המתנה ואם התנה עמו בפירוש לזון
על שלחנו והוא אינו רוצה לאכול עמו אינו
חייב ליתן לו אלא לפי ברכת הבית.

(ד) המתחייב לזון את חברו סתם או
לזון על שלחנו ומת המתחייב חייבים
היורשים לזון כמה שהיה חייבו מורישו)
דשלחנו לאו דוקא) .

(ה) שנים שנתחייבו לזון לאחד דינו כדין
שנים שלוו מאחד (וע' באה"ע סי' קי"ד ס"ז)
.

(ו) המחייב עצמו בדבר שלא בא לעולם
או שאינו מצוי אצלו חייב אע"ג דאין אדם
מקנה דבר שלא בא לעולם ה"מ כשהקנה לו

בלשון מכר או בלשון מתנה ואפי' כתב לו
שעבוד על שדה או קבל אחריות על כל נכסיו
ואפי' נתן לו משכון אינו כלום אבל בלשון
חיוב כגון שאמר הוו עלי עדים שאני מתחייב
לפלוגי בכך וכך חייב (וכן הוציאו מבעה"ת
שער ס"ד) והוא שקנו מידו ראובן שהוציא
שטר בקנין על שמעון שכתב בו מחמת
שנתתי לו מאה זהובים ושעבדתי לו כל נכסי
לגבותי מהם (אבל לא שעבד עצמו להתחייב)
(ב"י) וטען שמעון שבשעה שכתבו על עצמו
לא היו בידו ואין אדם מקנה דבר שלא בא
לעולם אם הזהובים שבשטר הוא מטבע
שנושאים ונותנים בו אין מטבע נקנה
בחליפין ואם אין נושאים ונותנים במדינה
באותם זהובים נקנים בחליפין (וע"ל סי'
רי"א ס"ו) אלא שצריך שיהיו ברשותו בשע'
קנין ואם אין הדבר ידוע שהיו ברשותו על
התובע להביא ראיה.

(ז) ראובן הלוח לשמעון מנה ואחר זמן
כתב לו שטר בקנין מחמת שלויתי מפלוני כך
וכך ונתחייבתי לו בהם ומשכנתי לו קרקע
פלוני זכה במשכונא.

(ח) ראובן הוציא שטר שלוח שמעון מלוי
וטען ראובן שלוי היה שלוחו וכתב השטר על
שמו ולא הקפיד עליו ושמעון טוען לאו בעל
דברים ידידי את (מאחר שאין לך הרשאה
מלוי) (טור) אם הודי לוי לראובן ששלוחו
היה אם אינו חב לאחרים בהודאתו כופין
את שמעון שיפרע לראובן ואם בא לוי
למחול לשמעון אינו מחול.

(ט) ראובן הלוח מנה ללוי ובשעת הלואה
אמר ללוי שיכתבו (העדים) השטר על שם
שמעון אך שיתנו השטר ליד ראובן וכשתבע
ראובן מלוי בזמנו טוען לאו בעל דברים ידידי
את הדין עם ראובן ואם תבע ראובן לשמעון

שיעשה לו שטר מכר מהשטר הזה שנכתב על שמו אין כופין אותו ואפי' הודה לו שמעון שיעשה לו שטר מכר יכול לחזור בו אבל אם אמר ללוה בשעת הלואה ע"מ כן אני מלוה לך שתעשה לי שטר בשם שמעון ולכשארצה תחזירנו לו על שמי כופין אותו על כך אפי' לא פירש דבריו אלא אמר לעדים בפני הלוה עוד שטר אחר תכתבו לי על הלוא' זו מחייבין אותו לכתוב שטר אחר על שמו שטר שהי' כתוב על שם ראובן וכתוב בסופו (קודם חתימת העדים) ואלו המעות הם מחכירות הקהל וטוען ראובן שכיון שכתובים על שמו שלו הם שהקהל נתנו לו שטר זה על מעות שהיה לו אצל הקהל והקהל מכחישין אותו הדין עם הקהל.

(י) שמעון שהי' חייב מנה לראובן ונתפשרו ביניהם שיעש' שמעון שט"ח ללוי מעשרים דינרים ואח"כ עשה ראובן

(לשמעון) שטר מחילה מכל תביעות ממון ועכשיו טוען שמעון שכיון שלוי לא הלוהו אלא ראובן כיון שמחל לו כל תביעת ממון גם זה בכלל הדין עם שמעון.

(יא) המלו' את חבירו על משכונות קרקע וצוה לכתוב הקרקע בשם בנו הקטן ועכשיו טוען הלוה למלוה לאו בעל דברים דידי את אין בדבריו כלום.

(יב) אשה שטוענת על הקרקעו' שהניח בעלה שחציים שלה ממעות שנפלו לה מבית אביה והשטרות כתובים בשם שניהם הדין עם האשה ואם כתובים בשמה לבד והיא טוענת שכולם שלה כולם שלה.

סימן ס"א: כמה דינים מענין שטרות. ובו טז

סעיפים

61. (א) קהל שתקנו שלא יועיל שום שטר אם לא הי' מכתיבת יד סופר העיר אין בכלל זה

מחילה שמחל ראובן לשמעון וחתום עליה
ראובן (דודאי אין הכוונה רק על השטר
החתום בעדים) (טור) .

(ב) טופס השטר שביד הסופר שחתומים
עליו עדים ולא הועתק השטר אין דין שטר
לאותו טופס אא"כ מנהג בעיר להיות לו דין
שטר.

(ג) אשה שנתחייבה לישבע כתקנת
הגאונים שתקנו ללוה אם יש לה מטלטלין
שיפרע מהם והיא מסרבת מנדין אותה עד
דצייתא דינא כשם שעושים לאיש (דאשה
שוה לאיש לכל עונשין שבתורה) (טור) .

(ד) שטר שכתוב בו שיוכל כל המוציאו
לגבות בו בלא הרשאה אם אין מנהג בעיר
שלא לגבות בו בלא הרשאה תנאו קיים
וגובה בו בלא הרשאה ואפי' כתוב בו
שנתחייב לכל מוציאו בין יהודי בין עכו"ם

ודוקא שהמוציא היה ילוד בשעת הלואה
אבל אם נולד לאחר מכאן לא דלא היה יכול
להשתעבד למי שלא בא לעולם.

(ה) כל דבר שנהגו במדינה לכתוב הן
נאמנות הן כתבוה בשוקא הן שאר שופרי
דשטרי שנהגו הסופרים לכתוב כל מי
שמקנה בסודר לכתוב שטר דעתו שיכתבוהו
כמנהג המדינה וא"צ לפרש שיכתבו כל
לישני שפירי דאית ביה ויתבאר עוד בסי'
ע"א.

(ו) שטר שכתוב בו שיש רשות למלוה
לירד לנכסי לוח בין בפניו בין שלא בפניו
בלא רשות בב"ד ובלא שומא והכרזה אינו
רשאי לעבור על דברי תורה לירד לנכסיו
שהמלוה את חבירו לא ימשכנו אלא בב"ד
אבל אם לא מצא דיין שרוצה לדונו אז יש לו
רשות לעשות דין לעצמו.

(ז) שמעון שכתב עליו לראובן באחד בניסן שנתחייב לו בכל סך ממון עד אלף זהובים שיודה שמעון אחר זמנו של שטר זה שיש לראובן עליו ויכתוב ויחתום בחתימת ידו בהודאה זו והוציא ראובן כתב ידו של שמעון שהודה שיש לראובן עליו מאה זהובים וזמן כתב ידו בכ"ז בניסן ונתקיימה חתימת שמעון בא' באייר ראובן גובה מזמן שטרו דאז יצא הקול שנתחזק שטר של שמעון עד אלף זהובים.

(ח) ראובן שתבע את שמעון לדין וא"ל אתה הודית בפני עדים שאתה חייב לי מנה בשטר ועתה גנבו השטר ונתנוהו לך השיב שמעון אתה לא הלויטני לוי נתן לי משכון ושאל ממני לכתוב עלי שט"ח בשמך והוא החזיר לי השטר והחזרתי לו משכונו שמעון נאמן בשבועה.

(ט) הרוצה לפסול שטר מפני שלא הוציאו בחיי אביו ועוד שבא (המלוה) לתכלית העוני ולא הוציאו אין השטר נפסל בכך אמנם יש לדיין לחקור ולדרוש להוציא הדין לאמיתו ואם יראה לו באומדנא דמוכח שהדין מרומה ושקר יכתוב ויחתום שאין לשום דיין ישראל להשתדל בדין זה ויתן ביד הנתבע (וע"ל סי' ט"ו ס"ג).

(י) שטר שכתוב בלשון זה ביאור מה שהודה בפנינו ראובן שיש עליו מממון עזבון יעקב כך וכך אין לו דין שטר לגבות ממשעבדי כי אין בו קנין אלא הודאה בעלמא הוא ומוכיח הלשון שלא כיונו בכתובה זו אלא לזכרון דברים ולא לשם שטר שכתבו ביאור מה שהודה בפנינו ולא כתבו העדנו על עצמו כמו שרגילי לכתוב בשטריו ולא הודה בפנינו כמו שכותבים בשטרי הודאות שטר שלא נכתב בו (שם)

המלוה) אלא שיעבד עצמו הלוה לכל מי שמוציא עליו שטר זה שיגבה ממנו כל המוציאו יגבה בו אע"פ שידוע שהוא לא הלוה זה הממון והוא שיהי' נולד בשעת כתיבת השטר (וע"ל סי' נ').

(יא) לזה שפרע למלוה ואין המלוה רוצה להחזיר לו שטרו יש לנדותו עד שיחזירנו לפי שעובר על לאו של דברי קבלה (וע"ל סי' נ"ז).

(יב) שטר שנפרע או שנמחל שעבודו צריך המלוה להחזיר השטר ללוה דגופו של נייר שלו הוא (וע"ל סי' נ"ז).

(יג) מי שטען על כתובת אשתו שהי' ע"ה ולא הבין כשקרא החזן הכתובה והתנאים אין שומעין לו.

(יד) מי שיש בידו שטר מתנה שמן הדין אינו גובה בו והלה טוען שיכופו אותו להוציא השטר אין כופין אותו.

(טו) מדקדקין לשון השטר ודנין על פי אותו דקדוק ולא אמרי' האי גברא לא גמיר כולי האי והי' סבור שהדין הי' בענין כך ומפני כך כתב אותו לשון.

(טז) יש מי שאומר שתנאי שאדם מתנה עם חבירו אין הולכים אחר הלשון הכתוב בו אלא אחר הכוונה.

סימן ס"ב: דין אשה הנושאת ונותנת בתוך

הבית. ובו סעיף אחד

62. (א) אשה הנושאת ונותנת בתוך הבית והיו שטרות מקניית הקרקעות ועבדים או שטרי חובות כתובים על שמה והיא אומרת שלי הם (אפי' השטרות תחת ידה) עליה להביא ראיה בעדים שהוא כדבריה שהיה לה ממון

מיוחד וא"צ שיעידו על אלו השטרות שהם
שלה וה"ה אם נמצאו לה מטלטלים
ברשותה עליה להביא ראיה.

סימן ס"ג: מי מי שהועד עליו שמחזיר אחר

זיוף. ובו ב' סעיפים

63. (א) המוציא שט"ח על חבירו ובאו שנים
ואמרו ממנו שאל לזייף לו שטר זה אע"פ
שנתקיים השטר בחותמיו אין גובין בו
לעולם אא"כ עידי השטר מעידים שראו
ההלואה או אחרים מעידים עליהם שראו
שחתמו ואם עידי השטר מעידים שזו היא
חתימתן גובין בו (ויש חולקין וס"ל דהכרת
החתימה לא מהני) (טור בשם הרמ"ה ור"ן
פ' אלו נערו). .

(ב) כשאמרו אין גובין בו לא משהינן ליה
בידיה אלא מוקמינן ליה ביד שליש.

סימן ס"ד: נפקד שרצה לעכב בחובו שטרות

הפקדון. ובו סעיף אחד

64. (א) מי שהפקידו בידו שטרות ומת המפקיד וטוען הנפקד מחיים תפסתי אותם למשכון בשביל חוב שיש לי על המפקיד דאלו לגבותם לא היה מועיל בלא כתיבה אם יש עדים שתבעם ממנו מחיים ולא רצה להחזירם לו אז הויא תפיסה ואי לא לא ומיירי שיש עדים שהפקידם בידו וגם יש עדים שראום עתה בידו שאם לא כן היה נאמן במגו דנאנסו או לא היו דברים מעולם וכל זה לדינא דגמרא אבל למאי דתקון רבנן שגובין מטלטלי דיתמי גובין משטרותיהם אפי' לא תפס מחיים.

סימן ס"ה: דין שטרות שנמצאו ודין שובר

שנמצא ביד שלישי. ובו כד סעיפים

65. (א) המוצא שטר אצלו ואינו יודע מה טיבו

אם המלוה הפקידו או הלוח או אם הפקידוהו בידו בתורת שלישות ומקצתו פרוע יהא מונח עד שיבא אליהו ואם החזירו לאותו שכתוב על שמו עבר על דברי חכמים ואם זה שהשטר עתה בידו מכחיש דברי אותו שנתנו לו היה יכול לגבות בו ואם הוא מודה לו שנתנו לידו צריך להחזירו לו ויהא מונח עד שיבא אליהו ובסי' זה יתבאר עוד (וע' סעיף ט"ז) ואם שטר משכונא נמצא בידו ואינו יודע מה טיבו אף ע"פ שבעל משכונא מוחזק בקרקע אינו מועיל לו כלום שום טענה ויהא השטר מונח עד שיבא אליהו ומחזיר הקרקע לבעליה.

(ב) וכן יורשי הנפקד לא יחזירו שום שטר שנמצא ברשות אביהם אא"כ יודעים מה טיבו ויש מי שאומר שאם המלוה בעצמו לקחו קודם שבא ליד אחר לא אמרי' ביה

יהא מונח ואפי' לקחו מבית היורש קודם
שבא ליד היורש ומיהו אם היורש מוציא
[שטר] כתובת אשה הנפקד אצלו יחזירנו
לאשה ולא חיישי' שהיא פרועה (ב"י בשם
הריטב"א) .

(ג) י"א שאפי' שניהם רוצים לא יוציאם
מתחת ידו אלא קרוע דחיישינן לקנוניא ויש
מי שאומר דלא חיישי' ואם שניהם רוצים
יעשה כמאמרם.

(ד) אם יטענו היורשים על שטר שמוצאים
ברשות אביהם שאביו הלוח עליו מעות
למלוה אע"פ שאינו יכול לגבותו מהלוח בלא
כתיבה מ"מ לקחו למשכון טענתם טענה
אבל אנן לא טענינן להו.

(ה) ראובן שמת ונמצאו ברשותו שטרות
של אחותו קשורים יחד מקצתם לזכותה
דהיינו שטר נדונייתה ושטרי קרקעותיה

ומהם לחובתה כגון שטר מתנה שנתנה לבעלה קרקע שהיה לה אף ששטר נדונייתה הוא כשאר [שטרי] חובות מאחר שהוא קשור עם שטרי קרקעותיה שהם ודאי שלה הוי כאילו נודע ודאי שהיא הפקידתם ומטעם זה גם שטר המתנה שנתנה לבעלה קרקע אנו מחזיקים שהיא הפקידתו ויחזירו לה או ליורשיה.

(ו) המוצא שט"ח אע"פ שיש בו נאמנות אפי' הוא תוך זמנו ואפי' אין בו אחריות ולוה מודה לא יחזיר דחיישינן לפרעון ולקנוניא ואפי' אמר הלוה או המלוה נקב יש בו בצד אות פלוני לא יחזיר לא לזה ולא לזה ואם מפורש בשטר בהדיא שאינו חייב באחריות אם חייב מודה יחזיר.

(ז) וכן אם יש ללוה בני חורין שמספיקין לשעבוד החוב אם חייב מודה יחזיר וכן אם

נמצא ביום שנכתב וכתוב בו הנפק (פ"י קיום
שעושין אנשי הב"ד תרגום יצא נפק ולכן
נקרא הנפק שיצא בב"ד) אם חייב מודה
יחזיר ויש מי שאומר דהא דאמרין שאם
נמצא ביום שנכתב יחזיר הני מילי דליתיה
ללוה קמן אבל איתיה קמן ואמר פרעתיו
וממני נפל לא יחזיר.

(ח) מצא בשוק שטרות קרועים ושטר חוב
ביניהם לא יחזיר ואם יש עמהם שובר אפילו
בלא עדים יחזיר השטר ללוה.

(ט) המוצא שטר בכלי יתננו למי שנותן
סימן בכלי ואפי' אינו נותן סי' בכלי אלא
כשזה מכריז שטר מצאתי וזה אומר מצאת
בכלי פלו' אם אין דרך העולם ליתן שטרות
באותו הכלי הוי סימן.

(י) מצא ג' שטרות או יותר כרוכים זה על
זה או שאחד כרוך בראש חבירו יכריז

שטרות מצאתי למי שיאמר מניינם יחזירם
ואין צריך שיאמר היאך היו כרוכים.

(יא) מצא ג' שטרות יחד על לוח א' שלוח
מג' אנשים והם מקויימים יחזירם ללוח אף
בלא סימן ולא יתנם למלוח אף אם יתן בהם
סימן ואם אינם מקויימים לא יתנם אלא
למי שנותן בהם סימן ואם מצא ג' ביחד מג'
לווין שלוח ממלוח אחד והם כתיבת יד ג'
סופרים יתנם למלוח אף בלא סימן ואם הם
כתיבת יד סופר אחד יתנם למי שיתן בהם
סימן וה"ה שני שטרות משני לווין או שני
מלוין (רבינו ירוחם נ"ב ח"ג) .

(יב) מצא איגרות שום ואיגרות מזון (פי'
איגרות שום שומת ב"ד נכסי לוח ונתנו
למלוח ופי' איגרות מזון שקבל עליו לזון בני
אשתו) שטרי חליצה ומיאונין ושטרי
בירורין וכל מעשה בית דין כגון חלטתא (פי'

חלטתא שהחליטו וגמרו ב"ד נכסי לוח
למלוה ושטרי בירורין שזה בורר לו אחד
וזבל"א או שטרי טענות שטענו בב"ד ששוב
אינם יכולים לחזור מהם) יחזיר לבעליו.

(יג) המוצא שטר שחרור אם אין האדון
מודה בו לא יחזיר לא לזה ולא לזה ואם
האדון מודה שנתנו לעבד להשתחרר בו
יחזירנו לעבד ומיהו אם יבא העבד לטרופ בו
ממה שמכר אדוניו מנכסיו מאחר זמן
הכתוב בו צריך להביא ראיה שהגיע לידו
מזמן הכתוב בו (ובמקום שעדיו בחתומיו
זכין לו כדרך שנתבאר לעיל סי' ל"ט א"צ
להביא ראיה על זה) (נ"י) .

(יד) המוצא שטר מתנת בריא או שטר מכר
אפילו אומר הנותן או המוכר שיתנוהו
למקבל או ללוקח לא יתנו לו אא"כ פירש
במתנה ששייר לעצמו כח שיוכל לחזור בו כל

ימיו כגון שכתב מהיום אם לא אחזור בי כל ימי חיי ואם הוא שטר הקנאה שפירש שהקנה לו מיד אע"פ שלא הגיע השטר לידו יחזיר אפי" לא שייר לעצמו שיוכל לחזור המוציא שטר מתנת שכיב מרע אם הנותן קיים ואומר שיתנוהו למקבל יתנוהו לו ואם מת הנותן אע"פ שבנו אומר שיתנוהו לו לא יתנוהו לו אא"כ יהיה שטר הקנאה.

(טו) שנים שהם אוחזין בשטר המלוה אומר שלי הוא והוצאתיו להפרע בו ממך והלוה אומר פרעתיו וממני נפל אם היה השטר שיכול לקיימו זה ישבע שאין לו בדמים אלו פחות מחציין וזה ישבע שאין לו בדמים אלו פחות מחציין וישלם הלוה מחצה (שוויו של חוב שבשטר) (ר"י נ"ו ח"ה בשם הר"ר יונה וכ"ה בתוס') ואם אינו יכול לקיימו ישבע הלוה היסת שפרעו וילך לו ויש אומרים שאם הוא מקויים ואוחזין בו

שניהם בשוה בתופס או בתורף או ששניהם
אוחזים בגליון ואפילו כל התורף קרוב
לאחד יותר מלחבירו זה ישבע שאין לו בו
פחות מחציו וזה ישבע שאין לו בו פחות
מחציו ויפרע לו חציו אפי' אם יש בו נאמנות
ואם אחד אוחז בתורף ואחד בטופס האוחז
בתורף נוטל יתרון הממון ששוה התורף על
הטופס והשאר יחלקו בשוה בשבועה.

(טז) המחזיר שטר שמן הדין לא היה לו
להחזירו יש מי שאומר שגובין בו וי"א שאין
גובין בו ויש מי שאומר שאפי' גבו בו ב"ד
ואח"כ נודע בעדים שנפל מחזירין ב"ד
ומוציאין מהמלוה ללוה אבל אם מעצמו
פרע למלוה או ליורשיו אין מוציאים מידם
(וע' ריש סי' זה ס"א) .

(יז) מי שהוציא שט"ח על חבירו ותבעו
בב"ד ואח"כ נאבד ממנו ויש כמה אומדנות

דמוכחי טובא שנאבד מחוייבים ב"ד לכתוב
מעשה ב"ד ולקיים השטר כבתחלה ולכופו
לפרוע.

(יח) המוצא שובר בשוק בזמן שהמלוה
מודה שנתנו ללוה יחזיר ללוה אינו מודה לא
יתננו לא לזה ולא לזה ואם נמצא ביד
המלוה שובר על א' משטרותיו שהוא פרוע
אינו כלום לגרוע כח השטר אפי' אם הוא
כתב יד הלוה או המלוה עצמו אא"כ
שהשטר שהשובר כתוב עליו מונח בין
שטרותיו הקרועים אע"פ שהוא אינו קרוע
מ"מ איתרע וסמכינן אשובר אפי' אין על
השובר עדים אבל לא נמצא עליו שובר אע"פ
שנמצא בין שטרות קרועים לא גרע וגובין בו
ואם עדים חתומים על השובר שנמצא ביד
המלוה ישאלו העדים אם יודעים שהשטר
פרוע יעשו על פיהם ואם אינם יודעים או

שאינם לפנינו אינו כלום ואם הוא מקוים
כשר.

(יט) אם השובר ביד השליש ואומר שהוא
פרוע נאמן אפי' ראוהו ב"ד כבר בידו ואפי'
אין עליו עדים ואפי' מת השליש כשר השובר
ודוקא שהשטר בידו עם השובר אבל אם אין
השטר בידו ואין עדים בשובר אינו כלום
ואם יש עליו עדים אע"פ שאינם כאן אם
הוא מקויים כשר ואם אינו מקויים יתקיים
בחותמיו ואם השליש מת לא יחזיר לא ללוה
ולא למלוה אפי' שהחייב מודה שהמלוה
הפקידו בידו ועדיין לא נפרע החוב לפי
שחוששין לקנוניא לפיכך אין גובין בשט"ח
שזה השובר יוצא עליו ואין קורעין אותו.

(כ) (ל' רמב"ם פט"ז מה' מלוה דין י' כל
הסעיף) שטר שנמצא בו שובר בגוף השטר
בין מלפניו בין מלאחריו ואפי' במקצתו

שטר זה פרוע או שנפרע ממנו כך וכך אפי' יוצא מתחת ידי המלוה ואע"פ שאין על הכתב עדים עושים כמו שכתוב בשובר (וה"ה אם מצא כתוב בפנקסו שטר פלוני הוא פרוע) (ר"י נ"י ח"ד) .

(כא) ראובן נפטר ונמצא בא' משטרותיו מכתב ידו שטר זה פרוע או שנפרע כך וכך עושים כמו שכתוב בשובר.

(כב) מי שמת ונמצא באחד משטרותיו מכתב ידו שטר זה חציו לפלוני אין לאותו פלו' חלק בו.

(כג) האומר שטר בין שטרותי פרוע ואיני יודע איזהו כל שטרותיו פרועים נמצא לאחד שם שנים הגדול פרוע ולא הקטן (נ"י סוף ב"ב).

(כד) האומר לחבירו שטר לך בידי שהוא פרוע הגדול פרוע והקטן אינו פרוע חוב לך בידי פרוע כל שטרות שיש לו עליו פרועים.

סימן ס"ו: דין מכירת שטרות ואונאתן. ובו מב

סעיפים

66. (א) אותיות אין נקנין אלא בכתיבה ומסירה.

(ב) אפילו אם מסרו לידו וקנו מידו בקנין שמוכר לו כל השעבוד שבו וכתבו לו עדים הקנין זה הכתב אינו אלא לראיה בעלמא ואינו כלום אלא צריך שיאמר לעדים שיכתבו שטר מכר ושיקנה באותה כתיבה שטר זה וכל שעבודו וצריך שיכתוב ואם לא נכתב לא קנה ויש מי שאומר שצריך שתבא לידו אותה כתיבה.

(ג) הנותן נכסיו לאחר במתנת בריא מטלטלי אגב מקרקעי בקנין והיו לו שטרות

אע"ג דשטרי בכלל נכסי אינון לא קנאם כיון
שלא כתב לו קני לך איהו וכל שעבודא דאית
ביה.

(ד) יש מי שאומר שצריך מסירת השטר
קודם כתיבת השיעבוד אם השטר הנמסר
אינו מצוי אצלו אע"פ שהקנהו לו בקנין
חליפין אינו חשוב כמסירה.

(ה) ראובן הפקיד מעות ביד שמעון
להתעסק בהם ונתן לו רשות להעלות
השטרות בשמו ואח"כ נתנם לו במתנה בלא
כתיבה לא קנה (וכבר נתבאר בסמוך בסוף
ס"א).

(ו) שטר העשוי בערכאות של עכו"ם אם
הוא עשוי בענין שהוא כשר בדיננו וכן שטר
של כתב ידו הם נקנים בכתיבה ומסירה.

(ז) שטר הקנאה העשוי בדינין (נ"א בגופן)
של עכו"ם אם כתוב בו לשונות המספיקים

לנתינת גוף הנייר והשעבוד הרי הם כשטרות שלנו.

(ח) שטר משכונא להר"י ו' מיג"ש כיון שיכול לסלקו במעות צריך כתיבה ומסירה והגאונים כתבו דמסירה בלא כתיבה לא קניא אבל כתיבה קניא בלא מסיר' דכיון שהחזיק בקרקע וכתב לו קני לך וכו' קנה אע"פ שלא מסר לו שטר המשכונא ודוקא במשכונא מוחזקת אבל אינה מוחזקת הויה כשאר מלוה אבל שט"ח על משכון של מטלטלין כיון שמכר לו החוב ומסר לו המטלטלין קנה החוב שעליו במסירת המשכון אע"פ שלא מסר לו השטר ולא כתב לו שום דבר.

(ט) האי מסירה דשטרות צריך הגבהה עמה או משיכה אם הוא שק מלא שטרות שאין דרכו להגביהו והא דקרי ליה מסירה

אע"ג (דבעי משיכה או הגבהה עמה משום)
(טור) דבעי מסירה מיד ליד עם ההגבהה או
עם המשיכה אי נמי אפי' אי לא בעי מסירה
מיד ליד נקט לשון מסירה משום דבעי דעת
אחרת מקנה לפיכך הזוכה בשטר הפקר
שחבירו הפקיר שטרו אינו קונה על ידו מלוה
הכתובה בו כיון שאין דעת אחרים מקנה.

(י) המקנה לחבירו קרקע כל שהוא
והקנה לו על גבו שט"ח ה"ז קנה השטר
בכ"מ שהוא בלא כתיבה ובלא מסירה והוא
שיאמר לו על פה קנה לך הוא וכל שעבודא
דאית ביה.

(יא) מי שהוציא שטר וטוען שחבירו מכרו
לו בכתיבה ומסירה ואבד ממנו שטר המכר
אינו צריך עדים לענין קנייתו אבל צריך
עדים לענין תביעתו שהרי הנתבע אומר לו
מי יאמר לי שבעל דברים שלי כתב ומסר לך

לפיכך ראובן שהוציא שט"ח שיש ללוי על שמעון וטען שלוי נתנו לו בכתיבה ומסירה ואבד השטר שהקנהו בו או שטוען שהקנהו על גבי קרקע ה"ז גובה אותו משמעון אם אין הלוח טוען מי יאמר שבעל דברים שלי כתב ומסר לך ואם טוען שמעון שפרע ללוי ואמר ישבע לי ישבע לוי לשמעון ואח"כ יגבה ראובן ואם יש ראייה שמכר ולא רצה לישבע חייב לשלם לראובן וכן אם הודה לוי שפרעו ישלם לוי לראובן מת מוכר יורשיו נשבעים שבועת היורשים ונוטל לוקח ואם לא רצו לישבע משלמין ללוקח טען לוי שלא מכר ולא נתן שטר זה נשבע היסת ונפטר וי"א שגם לענין קנייתו אינו נאמן.

(יב) מכנסת לבעלה שטר אינו צריך כתיבה ומסירה ואם הוא מלוה על פה אינו צריך מעמד שלשתן ואפי' אם היו נכסי מלוג.

(יג) כיון דאין אותיות נקנות אלא בכתיבה ומסירה הנותן מתנה לחבירו והחזיר לו השטר לא חזרה מתנתו עד שיכתוב לו קני לך איהו וכל שעבודא דאית ביה.

(יד) אין שטר נקנה בכתיבה ומסירה אלא שטר חוב או שטר של קנייה שכתב לו שדי מכורה לך שהוא עיקר הקנין ובו קנה השדה ולפיכך כשמסרו הלוקח לאחר וכתב לו קני לך איהו וכל שעבודא דאית ביה קנה על ידו הקרקע אבל אם קנה הקרקע בכסף או בחזקה או בקנין וכתבו לו שטר לראיה אם מסרו לאחר וכתב לו קני לך איהו וכו' לא קנה.

(טו) הקונה מהמלוה שט"ח שיש לו על הלוח ומת הלוח אם אחר שלקחו מת נשבע הלוקח שלא אמר לו המוכר כלום ושאינו יודע ששטר זה פרוע וגובה ודוקא שמת

המוכר אבל אם הוא חי גם הוא צריך ליšבע קודם שיגבה הלוקח וכן אם הלוח קיים וטוען שהוא פרוע ואין בו נאמנות אם המוכר קיים ישבע וגובה הלוקח ואם אינו רוצה ליšבע לא יפרע הלוח (והמוכר צריך לשלם ללוקח) (ב"י) ואם המוכר מת נשבע היורש שלא פקדני אבא ואם אינו רוצה חוזר הלוקח עליו ואם מת הלוח קודם שלקחו זה ואח"כ מת מלוח אינו גובה אפי' בשבועה.

(טז) המוכר שטר חוב לחבירו כדינו ובאים המוכר והלוקח לתבעו מהלוח ב"ד אומרים לו ליתנו ללוקח ואם יפרע למוכר חוזר וגובה ממנו הלוקח ואם קדם הלוח ופרע למוכר נפטר ואין ללוקח עליו אלא תרעומת (ויש אומרים דהלוקח צריך להחזיר ללוח שטרו) (ב"י בשם התרומות שם) וב"ד מחייבים את המלוח ליתן ללוקח מה שגבה מהלוח ואם הוציא ובזבז ואין לו לשלם פטור הלוח וי"א

שאם פרע הלוח להמלוח לא נפטר בזה
מהלוקח.

(יז) לוח שפרע ללוקח שמסר לו השטר ולא
כתב לו קני לך איהו וכל שעבודה אינו חייב
למוכר כלום שאע"פ שאין המכר כלום מ"מ
אם תפס הלוקח אין מוציאין מידו.

(יח) יש מי שאומר שאם זקפן במלוח על
שמו דינו כגבה.

(יט) ראובן שהיה לו שט"ח על לוי וא"ל
מנה יש לי בידך בשטר תנהו לשמעון במעמד
שלשתן קנה שמעון אע"פ שלא נתן לו השטר
ונשתעבדו לו הלקוחות כמו שנשתעבדו
(לראובן) אלא שאין שמעון הזוכה יכול
להוציא גוף השטר מיד המלוח אלא שמעון
תובע ללוח ואם יכפור או שהוצרך לגבות
מהמשועבדין ב"ד כופין למלוח להוציא
השטר ודנין על פיו ואם פרעו הלוח לשמעון

הזוכה מוציאין גוף השטר מיד המלוה ומחזירין אותו ליד הלוה.

(כ) ראובן הפקיד שטרי חובות אצל שמעון ואמר לו שטרות שהפקדתי בידך תנם ללוי במעמד שלשתן כל זמן שלא חזר בו ראובן יש לשמעון ליתנם ללוי חזר בו יש לו להחזירם לו שכל זמן שלא קנה השעבוד שבהם לא קנה גופם בין במסירה בין בחליפין בין במעמד שלשתן ואם כתב לו והקנה לו הן וכל השעבוד שבהן והמחהו אצל אותו שמופקדים בידו המחאה זו כמו מסירה ונמצא שהם קנויים לו בכתיבה ומסירה.

(כא) ראובן היה לו שטר על שמעון ולוי חתום בו ומכרו ללוי העד אין לוי חשוב נוגע בדבר ולא חיישינן לחשדא לומר שהוא חתם לו שקר כדי שיקנהו ממנו אח"כ לפי שהעד

האחר לא היה מסכים עמו להעיד שקר
בשביל הנאתו של לוי (ודוקא אם העד חתום
על השטר אבל לא יוכל להעיד על פה) (ב"י
בשם התרומות) אבל אם מכרו לשני עדים
החתומים עליו חיישינן להכי ואם אין הלוח
מודה בו אין יכולין לגבותו .

(כב) ראובן שיש לו שטר על שמעון ונתנו
ללוי בכתיבה ומסירה והיה שמעון אחד
מעדי המתנ' ואחר עמו ורוצה ראובן לחזור
מהמתנה וטוען שהשטר פסול לפי ששמעון
הוא נוגע בעדות שרוצה להעיד כדי שיפטר
מבעל דינו שהשני נוח לו הדין עמו והרי הוא
חשוב נוגע בדבר.

(כג) המוכר שטר חוב כדינו אם חזר ומחלו
ללוח מחול מיהו אין הלוקח מחויב להחזיר
ללוח שטרו ויש חולקין (ר"ן פרק הכותב ור'
ירוחם נ"ד שתי הדעות) ומה תקנתיה יפייס

ללוה שיעשה לו שטר על שמו או יקבל עליו
הלוה בקנין או בהודאתו בפני עדים שזקפו
עליו במלוה לקונה ושוב לא יוכל למחול
ואפי' אם התנה עמו שלא יוכל למוחלו אם
מחלו מחול ואפי' אם סלק עצמו מכח החוב
ההוא לגמרי וריקן כל כחו בשטר לקונה
אפי' הכי אם מחלו מחול ואפי' היורש של
המוכר יכול למחול ומיהו אין היורש יכול
למחול לעצמו כדי להפסיד ללוקח כיצד
ראובן הלוה לבנו בשטר ומכרו לשמעון ומת
ראובן לא יאמר הבן הואיל ואני יורש
החזקתי למחול לעצמי ואין לי לשלם כלום
מדינא דגרמי שאני לא כוונתי להזיק ללוקח
אלא לפטור עצמי אלא פורע כל החוב ללוקח
ויש מי שחולק ואומר שאף לעצמו יכול
למחול.

(כד) יש מי שאומר שכל שיכול למחול יכול לעשות שובר הודאה שנפרע או להאריך זמן הפרעון ומשלם כפי מה שהזיקו.

(כה) עכו"ם שמכר שטר חוב לישראל יש מי שאומר שכיון שבדיניהם כל זכותו מכר לו כדיניהם דיינין ליה שאם חזר ומחלו אינו מחול (וכן כל שנתן בדיניהם אפילו בלא כתיבה ומסירה משלם) (נ"י פרק מי שמת) וישראל שמכר לעכו"ם כאלו מכר לישראל.

(כו) י"א שאם כתב לזה למלוה משתעבדנא לך ולכל דאתי מחמתך ומכרו למי שהיה נולד בשעת הלואה שוב אינו יכול למחול ויש אומרים שאעפ"כ יכול למחול.

(כז) נתנו במתנת שכ"מ ומת אין היורש יכול למחול.

(כח) מכנסת לבעלה שט"ח או מלוה על פה או שלוו [ממנה] אחרי' אחר נישואיה אינה

יכולה למחול דאין קנין לאשה בלא בעלה
ואפילו היו נכסי מלוג (פי' נכסי האשה
שהבעל אוכל פירות ומניח קרן כענין מליגת
הראש שתולשין השער ומניחין הראש) .

(כט) הנותן שט"ח לחבירו או מכרו במעמד
שלשתן אינו יכול למחול.

(ל) המוכר שט"ח לחבירו ויש משכון בידו
ומסרו ביד הלוקח שוב אינו למחול ללוה מה
שכנגד המשכון וה"ה אם היתה משכונות
קרקע וירד הלוקח והחזיק בה שאינו יכול
למחול ויש מי שחולק בזו.

(לא) לוקח שט"ח שחזר ומכרו למלוה אינו
יכול למחול ולא עוד אלא אם מכרו לוקח
ראשון לאינש דעלמא אין לוקח ראשון יכול
למחול.

(לב) כשמוחל המוכר או יורשיו צריכים
לשלם כל מה שכתוב בשטר החוב מהיפה

שבנכסים שהרי גרם לו לאבד השטר והרי הוא כמו ששרפו ומיהו שמין השטר כפי מה שהוא כגון אם הלוח גברא אלמא דלא ציית דינא או שאין לו נכסים ואם מת ישלמו יורשיו.

(לג) בד"א שהמוחל חייב בתשלומין בזמן שהשטר כשר והמלוה ראוי ליפרע ממנו אבל אם טען הלוח שהוא מזויף ואינו יכול לקיימו או שהלוח אלם או עני פטור המוחל מצד מחילתו.

(לד) גם במוכר שט"ח אמרינן אחריות טעות סופר הוא לפיכך אם בא בעל חוב (של מוכר) וטרף זה החוב או שבא אחר והביא ראיה ששטר זה שלו או שלקח מהמלוה תחלה וכל כיוצא בזה חוזר הלוקח וגובה מהמוכר מדין אחריות ואם הוציא הלוח שובר ששטר זה פרוע או שמחל לו המלוה

קודם לכן ה"ז מקח טעות והמעות חוזרים
ואם היה הלוה עני בשעת מכירה בכלל
אונאה הוא אם מכרו ביותר מדמי שוויו
ואין לשטרות אונאה ואם העני אח"כ ואינו
יכול להוציא ממנו כלום אין זה בכלל
אחריות דמזל ידידה גרם.

(לה) המוחל מזיק הוא משעה שמחלו ואפי'
קבל עליו אחריות אינו גובה ממשעבדי
אפילו מלקוחות שלקחו לאחר מכאן אא"כ
כתב לו בשעת מכירה (אם) אחזור ואמחול
חוב זה הריני משעבד עצמי ונכסי לשלם דמי
חוב זה גובה ממשעבדי אפי' מלקוחות
שקדמו למחילתו .

(לו) יש מי שאומר שה"ה בנותן שטר חוב
לחברו וחזר ומחלו חייב לשלם לו כדין
המוכר שטר חוב וחזר ומחלו.

(לז) גר שהיה לו מלוה בשטר על ישראל ומכר השטר לישראל ומת הגר פקע ליה ונפטר הלוה.

(לח) המוכר שטר לחבירו לגבותו אין בו דין אונאה אפילו מכר שוה אלף בדינר או שוה דינר באלף (ויש חולקין וס"ל דביותר ממחצה הוי בטול מקח) (טור בשם ר"ת והרא"ש פ' הזהב) .

(לט) שטרות אין נשבעים עליהם אפילו הודה במקצת או שיש עליו עד אחד ה"ז פטור משבועת התורה אבל נשבעים עליהם היסת אם היתה שם טענת ודאי (וכן נשבעים עליהם ע"י גלגול) (הרי"ף והרא"ש פרק שבועת הדיינים) (וע"ל סי' צ"ה) .

(מ) אם היה שומר שכר עליהם ונגנבו או אבדו אפי" בפשיעה פטור מלשלם אבל מפסיד שכרו עד שישבע ששמר כראוי (וכ"ש

ששומר חנם פטור מפשיעה) ויש מחייבים בפשיעה (והסברא ראשונה היא עיקר דפטורים על שטרות אפי' בפשיעה אבל אם הזיק בידים כגון שהשליכו לנהר או כדומה חייב (טור בשם הרי"ף והרא"ש וע' בב"י) ואם קנו מידו שיתחייב כדין השומרים חייב (וע"ל סי' ש"א ולקמן ריש סי' צ"ה) .

(מא) אחים או שותפים שבאו לחלוק ויש להם שטרות ישומו בית דין כל השטרות לפי שווין כל אחד לפי קירוב הזמן וריחוקו ולפי נכסי הלוה ואלמותו ויחלוקו ואם הוא שטר חוב אחד יכול כל אחד לומר גוד או אגוד (פי' משוך או אמשוך כלומר קנה או מכור) ואם אחר ששמו ב"ד וחלקו בגורל נתקלקל שטרו של אחד מהם מזלו גרם.

(מב) אמר נכסי לפלוני שטרי בכלל נכסי
ואם הוא שכיב מרע שדבריו ככתובין
וכמסורין קנה גם השטרות.

סימן ס"ז: דין שמיטה ופרוזבול. ובו לח סעיפים

67. (א) אין שמיטת כספים נוהגת מן התורה
אלא בזמן שהיובל נוהג ומדברי סופרים
שתהא שמיטת כספים נוהגת בזמן הזה בכל
מקום.

(ב) שביעית משמטת את המלוה ואפי'
מלוה שבשטר שיש בו אחריות נכסים
והמשכנתא במקום שדרכם לסלק המלוה
בכל עת שיביא מעותיו שביעית משמטתה
ומקום שא"י לסלקו עד סוף זמנו אין
שביעית משמטתה ואם אינה משכנתא אלא
שסיים לו שדה בהלואתו אינו משמט וי"א
דהני מילי באתרא דלא מסלקי ליה וכל

שא"י לסלקו אפי' יום א' מקרי אתרא דלא
מסלקי ליה.

(ג) מי שיש לו עיסקא משל חבירו שביעית
משמטת פלגא שהוא מלוה.

(ד) מי שהיה שותף עם חבירו והיו
מתעסקים בסחורות ובשטרות ונשאר ביד
אחד מהשותפים אין שביעית משמטתו
שאין שביעית משמטת אלא מלוה.

(ה) ערב שפרע למלוה וקודם שפרע הלוה
הגיע שנת השמיטה משמט.

(ו) כל דבר ששביעית משמטת גם כן
משמטת שבועתו לפיכך שבועת הדיינים
וכיוצא בה שאם היה מודה בו היתה שביעית
משמטתו משמטת שבועתו אבל שבועת
השומרים והשותפים וכיוצא בהם שאם היה
מודה בו לא היתה שביעית משמטתו לפי

שהם פקדון ולא מלוה אין שביעית משמטת שבועתו.

(ז) [הלוהו ותבעו] וכפר ונשבע לו והגיע שמיטה והוא בכפירתו ולאחר שעברה השמיטה הודה או באו עדים אינו משמט אבל כפר ונשבע והודה אח"כ או שבאו עדים קודם סוף שביעית ה"ז משמטת.

(ח) תבעו ממון וכפר והביא עדים וחייבוהו ב"ד וכתבו לו פסק דין הוי כגבוי ואינו משמט.

(ט) המלוה את חבירו והתנה עמו שלא תשמיטנו שביעית הרי זה נשמט אבל אם התנה עמו שלא ישמיט הוא חוב זה ואפי' בשביעית תנאו קיים שנמצא שחייב עצמו בממון שלא חייבתו תורה שהוא חייב.

(י) המלוה את חבירו וקבע לו זמן לעשר שנים או פחות או יותר אין שביעית הבאה

בתוך הזמן משמטתו דהשתא לא קרי ביה
לא יגוש.

(יא) המוסר שטרותיו לב"ד ואמר להם
אתם גבו לי חובי אינו נשמט.

(יב) המלוה על המשכון אינו משמט מה
שכנגד המשכון ויש מי שאומר שאף היתר על
המשכון אינו משמט.

(יג) משכנו שלא בשעת הלואתו ע"י ב"ד
דינו כמלוה על המשכון.

(יד) הקפת (פ"י שקנה באמנה) חנות אינה
משמטת ואם זקפה עליו במלוה משמטת.

(טו) שכר שכיר אינו משמט ואם זקפו עליו
במלוה משמט.

(טז) קנס של אונס ומפתה ומוציא שם רע
אינם משמטים ואם זקפם במלוה משמטים
ומאימתי נזקפים משעת העמדה בדין.

(יז) המגרש את אשתו קודם השמיטה אין כתובתה נשמטת ואם פגמתה או זקפתה עליו במלוה משמטת.

(יח) פרוזבול אינו משמט ואינו נכתב אלא בב"ד חשוב דהיינו שלשה בקיאים בדין ובענין פרוזבול ויודעים ענין שמיטה והמחוס רבים עליהם באותה העיר וי"א דכותבין פרוזבול בכל ב"ד (טור וב"י בשם הפוסקים) ונ"ל דיש להקל בזמן הזה .

(יט) זהו גופו של פרוזבול מוסרני לכם פלו' ופלוני ופלו' הדיינים שבמקום פלו' שכל חוב שיש לי שאגבנו כל זמן שארצה והדיינים או העדים חותמים מלמטה וה"ה שיוכל למסור בב"ד חובותיו שבע"פ (ר"ן פ' השולח) .

(כ) תלמידי חכמים שהלוו זה את זה ומסר דבריו לתלמידים ואמר מוסרני לכם שכל חוב שיש לי שאגבנו כ"ז שארצ' אינו

צריך לכתוב פרוזבול מפני שהם יודעים
ששמיטת כספים בזמן הזה מדבריהם
ובדברים בלבד היא נדחת.

(כא) יש מי שכתב ענין שטר פרוזבול כך
הוא הולך המלוה אצל ג' עדים (בה"ת בשער
מ"ה בשם י"א) וי"א אפילו לשנים ואומר
הוו עלי סהדי וחזו דאנא מסרנא פרוזבול
קמי ג' דיינים דאינון פלו' ופלו' ופלוני דיינים
שבמקום פלו' ודי לו אם יחתמו בו אותם
עדים ואי חתמו ביה דייני טפי מעלי וא"צ
שם עדים.

(כב) אין כותבין פרוזבול אלא על הקרקע
ואפי' קרקע כל שהוא סגי ואפילו אין לו
אלא עציץ נקוב מונח על גבי יתידות באויר
אע"פ שאין מקום היתידות שלו סגי אפי'
אין ללוה כלל ויש לחייב לו או לערב או למי
שחייב לו כותבין ואפי' אין לזה ולא לזה ויש

למלוה או למי שחייב לו מזכהו אפי' ע"י
אחר ואפילו שלא בפניו.

(כג) השאילו מקום לתנור או לכירים
כותבין עליו פרוזבול (כ"כ בעיטור מאמר ג')
וה"ה אם השכירו לו.

(כד) היתה לו שדה ממושכנת כותבין עליה
פרוזבול.

(כה) כותבים לאיש על נכסי אשתו ולאשה
על נכסי בעלה וליתומים על נכסי
אפוטרופוס.

(כו) חמשה שלוו מאחד די לו בפרוזבול
אחד ואם לוו בשטר אחד אפי' אין קרקע
אלא לאחד מהם כותבים פרוזבול על כולם.

(כז) חמשה שהלוו לאחד כל אחד צריך
פרוזבול.

(כח) יתומים קטנים שיש להם מלוה ביד
אחרים א"צ פרוזבול מי שחייב לקופת
הצדקה אינו משמט.

(כט) יתומים גדולים טענין להו שמא היה
לאביהם פרוזבול או שמא התנה שלא
ישמיטנה בשביעית.

(ל) אין שביעית משמטת כספים אלא
בסופו לפיכך הלוה את חבירו בשביעית
עצמה גובו חובו כל השנה בב"ד וכשתשקע
חמה בליל ר"ה של מוצאי שביעית אבד
החוב.

(לא) כל זמן שהוא יכול לגבות החוב כותבין
פרוזבול.

(לב) פרוזבול המוקדם כשר והמאוחר
פסול.

(לג) נאמן אדם לומר פרוזבול היה לי ואבד ולא עוד אלא שפותחין לו שמא פרוזבול היה לך ואבד ואם אמר כן נאמן.

(לד) וכן אם אמר המלוה תנאי היה בינינו שלא תשמיטני שביעית או הקפת חנות היה או משאר דברים שאין שביעית משמטתן נאמן במגו דאי בעי אמר פרוזבול היה לי ואבד.

(לה) הוציא פרוזבול וטוען הנתבע ואומר מלוה זו שהוא תובע אחר פרוזבול זה היתה התובע נאמן שאלו אמר פרוזבול היה לו ואבד נאמן ואע"פ שאין אנו יודעים זמן הפרוזבול שאבד.

(לו) המחזיר חוב שעברה עליו שביעית יאמר לו המלוה משמט אני וכבר נפטרת ממנו אמר לו אעפ"כ רצוני שתקבל יקבל ממנו ואל יאמר לו בחובי אני נותן לך אלא

יאמר לו שלי הם במתנה אני נותן לך החזיר
לו חובו ולא אמר לו כן מסבב עמו בדברים
עד שיאמר לו שלי הם ובמתנה נתתי לך ואם
לא אמר לא יקבל ממנו אלא יטול מעותיו
וילך לו.

(לז) שטר חוב שעברה עליו שביעית ולא
נכתב עליו פרוזבול מוציאין שטר מהמלוה
להחזירו ללוה.

(לח) המוכר שט"ח לחבירו ואח"כ עברה
עליו שמטה אין הלוקח חוזר על המוכר
שהלוקח פשע מעצמו שלא עשה פרוזבול
ואם כבר עבר עליו שמיטה כשמכרו טוענין
ללוקח שהמוכר היה לו פרוזבול ואבד ואם
הודה המוכר שלא היה לו פרוזבול אם אין
לו נכסים אינו נאמן ואם יש לו נכסים נאמן
ונפטר הלוה והמוכר ישלם ללוקח.

סימן ס"ח: דין שטרות העשויות בערכאות

עכו"ם. ובו ב סעיפים

68. (א) שטר שכתוב בכל לשון ובכל כתב אם היה עשוי כתיקון שטרי ישראל שאינם יכולים להזדייף ולא להוסיף ולא לגרוע והיו עדיו ישראל ויודעין לקרותו הרי הוא כשר וגובה בו מהמשועבדים אבל כל השטרות שחותמים עכו"ם פסולים חוץ משטרי מו"מ ושטרי חובות והוא שיתן המעות בפניהם ויכתבו בשטר לפנינו מנה פלוני לפלוני כך וכך דמי המכר או המעות החוב והוא שיהיו עשויים בערכאות שלהם אבל במקום קיבוץ פליליהם בלא קיום השופט שלהם לא יועילו כלום (ואפי' דנו כבר הערכאו' ע"פ אותו השטר והחזיקו הקונה במקחו אינו כלום) (א"ז פ"ק דגיטין) וכן צריכים עידי ישראל שיעידו על אלו העכו"ם שהם עידי השטר ועל זה השופט שלהם שקיים עדותן שאינם

ידועים בקבלת שוחד ואז גובים מבני חורין
ואם חסרו שטרי העכו"ם דבר מכל אלו הרי
הם כחרס.

(ב) אם לא ידעו דייני ישראל לקרות שטר
זה הנעשה בערכאות של עכו"ם נותנים לשני
עכו"ם זה שלא בפני זה וקורים אותו
שנמצא כל א' כמסיח לפי תומו וגובה בו
מבני חורין שטר שעידיו עכו"ם שמסרו
הלוח ליד המלוה או המוכר ליד הלוקח בפני
שני עדים מישראל אע"פ שאינו עשוי
בערכאות של עכו"ם ואין בו כל הדברים
שמנינו הרי זה גובה מבני חורין והוא שיהיו
העדים שמסר בפניהם יודעים לקרותו
וקראוהו כשמסרו בפניהם (הרא"ש) ויהיו
כתיקון שטר ישראל שאינו יכול להזדייף לא
להוסיף ולא לגרוע ויש מי שאומר דה"מ
ששמות העדים החתומים בו שמות
מובהקים בעכו"ם שאין דרך ישראל לקרות

באותן שמות או במקום שאין ישראל
רגילים לחתום בשטרות כלל.

**סימן ס"ט: דין הוציא עליו כתב ידו מקוים או
בלתי מקוים ודין טענת פרעתי ומודה מקצת. ובו
ו סעיפים**

69. (א) הוציא עליו כתב ידו שהוא חייב לו
גובה מנכסים בני חורין בין שכתב אני פלוני
הבא על החתום מודה שאני חייב לפלוני מנה
וחתם למטה בין שכתוב בכתב יד אחר והוא
חתום למטה וה"ה אם לא חתם למטה אלא
כתב אני פלוני בן פלוני חייב לך מנה אלא
שבזה יש חילוק שכשחתם למטה אפי' כל
העליון כתב יד אחר גובה אבל כשחתם שמו
למעלה צריך שיהא הכל בכתיבת ידו דשמו
חתם שמו בראש המגילה ומצאו אחר וכתב
תחתיו אבל כשהכל הוא כתב ידו ליכא
למיחש לזיופי אפי' לא כתב שמו אלא שכתב

אני חייב לפלו' כו"כ כיון שהוא כתב ידו
חייב לפיכך הפיתקות שהשותפים מוציאים
זה על זה הואיל והוא כתב ידם אפילו אין בו
חתימה כלל אלא קבלתי ביום פלוני כך וכך
גובין בו מבני חורין ואינו נאמן לומר לא היו
דברים מעולם.

(ב) [אפי'] נתקיים בב"ד שהוא כתב ידו
אין לו אלא דין מלוה על פה בעדים ואינו
גובה לא מן היורשים ולא מן הלקוחות אלא
ממנו אם הודה שלא פרע אבל אם טוען
פרעתי נאמן ונשבע היסת ונפטר ואינו יכול
לומר שטרך בידי מאי בעי שאינו חושש
להניחו בידו כיון שאינו שטר גמור ואם
מודה לו מקצת נשבע שבועה דאורייתא ואם
כפר ואמר שאינו כתב ידו אם נתקיים בב"ד
או שעדים מעידים שהוא כתב ידו הוחזק
כפרן ומשלם ואם לאו נשבע היסת ונפטר.

(ג) כתב ידו שהחתים עדים אחר חתימתו לא לקיים החתימה אלא לקיים הענין אינו נאמן לומר פרעתי.

(ד) פנקס שחתמו עליו בעלי הדבר והחתים עד אחד עמהם אינו נאמן לומר פרעתי כל זמן שהפנקס ביד חבירו.

(ה) הוציא כתב יד הלוח על יורשיו אע"פ שמודים שהוא כתב יד אביהם או טוענים להם שהוא פרוע ופטורים אף משבועת היורשים אבל מחרימין סתם במעמד היורשים אם שום אדם יודע שאביהם לא פרעו.

(ו) אם ראובן הוציא פסק על יורשי שמעון שאביהם נתחייב לו שבועה על עסק תביעת ממון והם אומרים שמא נשבע לך או פרע לך פטורים אף בלא שבועה אלא מחרימים סתם במעמד היורשי.

סימן ע': דין מלוה על פה ואם א"ל אל תפרעני

אלא בעדים. ובו ו סעיפים

70. (א) אסור להלוות בלא עדים ואפי'

לתלמיד חכם אלא א"כ הלוהו על המשכון
והמלוה בשטר משובח יותר וכל המלוה בלא
עדים עובר משום לפני עור לא תתן מכשול
וגורם קללה לעצמו המלוה את חבירו
בעדים בלא קנין ובלא שטר אין צריך לפרעו
בעדים אלא נאמן בשבועת היסת לומר
פרעתיך.

(ב) אמר פרעתיך בפני פלוני ופלוני
אומרים ללוה הביאם והפטר (שצריך לברר
דבריו) (טור) לא באו ואפי' באו והכחישוהו
ואמרו לא היו דברים מעולם ישבע היסת
ויפטר ואם אומר שהזמינם לעדים כשפרעו
אם הכחישוהו חייב לשלם.

(ג) אמר לו אל תפרעני אלא בעדים בין שאמר לו בשעת הלואה בין שאמר לו אחר שהלוהו צריך לפרעו בעדים ואם אמר שפרעו שלא בעדים אינו נאמן (טור והוא מהרא"ש) והמלוה גובה ממנו בלא שבועה טען ואמר כן עשיתי ופרעתיך בפני פלוני ופלוני והלכו למדינת הים או מתו הרי זה נאמן ונשבע שבועת היסת ונפטר וכן אם אמר אל תפרעני אלא בפני ת"ח או בפני רופאים ואמר בפניהם פרעתיך ואותם עדים שפרעתיך בפניהם מתו או הלכו למדינת הים הרי זה נאמן ונשבע היסת ונפטר.

(ד) אמר לו אל תפרעני אלא בפני פלו' ופלו' ואמר לו פרעתיך בפני אחרים אם באו אותם אחרים והעידו שפרעו בפניהם פטור (מיהו המלוה יוכל לומר שעל חוב אחר קבלם אע"פ שפרעו בעדים הואיל ולא פרעו בפני פלוני ופלוני שאמר) (מרדכי פ' הדיינים) ואם

מתו או הלכו למדינת הים אינו נאמן ואם
אמר פרעתיך בפני פלוני ופלוני שייחדת
ומתו או הלכו למדינת הים נאמן בשבועה
שהרי אמר שקיים תנאו ואם מודה שלא
פרעו אלא שאומר לא אפרעך עד שיבא פלוני
ופלוני שייחדת לי ואפרעך בפניהם אין
שומעין לו אלא פורעו בב"ד וכותבין לו
שפרעו בפניהם.

(ה) אמר לו אל תפרעני אלא בפני פלוני
ופלוני פרעו בינו לבינו ונאנסו המעות
והמלוה אומר בתורת פקדון קבלתים עד
שיבואו אותם פלו' ופלו' ותובע שיחזור
לפרעו אין בדבריו כלום מאחר שמודה
שקבלם (כ"כ בב"ה וע"י סקכ"א) והלה לא
בתורת פקדון מסרם הוי פרעון ודברים
שאומר זה אינם דברים .

(ו) מי שנמחק שטרו וכתבו לו ב"ד שטר
אחר דינו כמלוה בשטר ואינו יכול לטעון
פרעתי ויש מי שאומר דהוא הדין אם תבע
את חבירו על פה ונתחייב לו בדין ולא היה
בידו לפרעו וכתבו לו מעשה ב"ד אם טען
אח"כ פרעתי אינו נאמן וגובה מהלקוחות
מי שמכר שדהו באונס ומסר מודעא קודם
לכן בענין שהמכר בטל המעות של האנס
שביד המוכר יש להם דין מלוה על פה ואינו
טורף ממשעבדי בכח שטר שבידו שאין לו
דין שטר שלא ניתן ליכתב וגם נאמן לומר
פרעתי (תשובת הרשב"א) וה"ה לכל שטר
שלא ניתן ליכתב (וע"ל סי' ס"א ס"ב) .

סימן ע"א: לזה שהאמין למלוה בעל פה למה

מועיל נאמנות. ובו כג סעיפים

71. (א) התנה המלוה עם הלוח שיהא נאמן
בכל עת שיאמר שלא פרעו הרי זה נוטל בלא

שבועה אע"פ שטוען שפרעו אפילו היא מלוה
על פה.

(ב) הא דמהני נאמנות בלא קנין דוקא
בשעת הלואה אבל לאחר הלואה ולא קנו
מיניה לא משתעבד.

(ג) הא דמהני נאמנות כנגד עדים הני מילי
כשמעידים בפנינו פרעו אבל אם העידו
בפנינו הודה שפרעו נאמניי שלא פסלם אלא
לפרעון אבל הודאה מילתא אחריתי היא
ובזה לא פסלם וכן אם העידו שמחל לו החוב
נאמנים.

(ד) המדקדקים עושין שובר מכתב ידו של
מלוה על שטר של נאמנות ותו ליכא למיחש
למיד.

(ה) הרי שפרעו וטען המלוה שלא נפרע
ופרעו פעם שני מפני התנאי הרי הלואה חוזר
ותובע את המלוה בדין ואומר לו כך וכך

אתה חייב לי מפני שפרעתיך שני פעמים אם
הודה ישלם ואם כפר ישבע שבועת היסת על
כך שלא פרעו אלא פעם אחת.

(ו) אין הנאמנות מועיל שלא להחרים
חרם סתם אפילו אם פירשו בפירוש.

(ז) המחרים לא לימא כל מאן דגזליה
אלא כל מאן דאיתיה לגזילה בידיה ולא
מהדר.

(ח) אין כותבים פתקא דלטותא להחרים
בצבור אלא ליתומים שבאו בטענת אביהם
או אפוטרופס ואמרו אין אנו יודעין אצל מי
יש למורישנו כלום ואם אחד רצה לצאת
מבהכ"נ כשזה מחרים יש לב"ד לומר למה
אתה יוצא ואם לא רצה להתעכב אין מונעין
אותו ואפילו שיצא בשעת החרם [החרם] חל
עליו.

(ט) שטר שיש בו נאמנות והלוה מוציא כתב יד המלוה שקבל ממנו סכום פלוני ביום פלוני וסכום פ' ביום פ' והמלוה טוען שאותו כתב יד הוא מעסק אחר הדין עם הלוה.

(י) שטר שיש בו נאמנות ויוצא מתחת יד אחר יש מי שאומר שאין מועיל הנאמנות.

(יא) כתב פרעון בעדים נגד שטר חוב ומת המלוה ויש כמה אמתלאות מוכיחות שכתב הפרעון מזויף יתברר הדבר בדרישות וחקירות ואם אח"כ יראה לב"ד שהעדות מכוונת חייבים היורשים להחזיר השטר ללוה.

(יב) אף על פי שיש בשטר נאמנות אינו גובה מהיתומים קטנים כי אולי כשיגדלו ימצאו שובר או עידי פרעון.

(יג) שטר שיש בו נאמנות ונמצא המלוה
כפרן בדבר אחד (נ"א אחר) בעדים בטל
הנאמנות.

(יד) שטר שיש בו נאמנות ומנהג המקום
שהרבה כותבין נאמנות בלא המלכת
הבעלים לשופרא דשטרא והלוי' טוען כי בלא
רשותו נכתב אם העדים עצמם הם כאן
ואומרים שלא כתבוהו אם מפני שהיו רואין
שבשאר שטרות הוא כתוב כך אע"ג דכתיב
ביה וקנינא מיניי על כל מאי דכתיב לעיל אין
סומכין על הנאמנות כיון שאינו מנהג פשוט
לכתוב כן בכל השטרות (והוא הדין בשאר
תקוני השטר וע"ל סי' ס"א סעיף ה') ואם
כתוב בפירוש וקנינא על כל מאי דכתיב
ומפורש לעיל ובענין הנאמנות מפורש ואח"כ
אמרו לא אמר לנו מעולם נאמנות זה או
בטעות כתבנוהו אינם נאמנים דכיון שהגיד
שוב אינו חוזר ומגיד לכך מנהג טוב לכתוב

בשטרות קנין על הנאמנות מפורש ושוב אין
לפקפק.

(טו) במקום שנהגו שלא לכתוב נאמנות
אלא בציווי הלוי כשמצוה הלוח מועיל
אפילו בלא קנין.

(טז) שטר שיש בו נאמנות וכתוב בו זמן
קבוע לפרעון אע"פ שעבר הזמן עדיין
הנאמנות קיים.

(יז) במה דברים אמורים דמהני נאמנות
סתם לפטרו משבועה בעוד שהלוח חי ובא
לגבות ממנו אבל אם מת ובא לגבות מיורשיו
לא מהני אלא א"כ פירש שפוטרו ממנו
ומיורשיו שאז גובים בלא שבועה ואם כתב
תהא נאמן עלי ועל באי כחי יורשיו בכלל
ומקבלי מתנה ג"כ בכלל באי כחו.

(יח) מת לוח בחיי מלוה בשטר שיש בו
נאמנות סתם ואח"כ מת מלוה היורשים

גובים בשבועת היורשים שלא פקדנו אבא
ששטר זה פרוע ואם כתב בשטר נאמנות
מפורש שפטר אותו והבאים מכחו ממנו
ומבאי כחו גובי בלא שבועי כלל.

(יט) אין נאמנות מועיל לגבי לקוחות אפי'
התנה בפירוש שיגבה מהלקוחות בלא
שבועת המלו' (ריטב"א וטור ר"ס פ"ב) והוא
הדין למלוה מוקדם הבא לגבות שצריך
לישבע אע"פ שכתב בשטרו נאמנות.

(כ) יש אומרים שאין נאמנות מועיל אלא
לנפרע בפניו ממנו אבל שלא בפניו לא אלא
ב"ד משביעים אותו ואם פירש ולא לבאים
מכחו אין בית דין משביעים אותו.

(כא) מלוה שהאמין ללוה שיהא נאמן על
השטר לומר שהוא פרוע מועיל נמי גבי
יורשים שאם מת המלוה ובאים יורשים
לגבות מהלוה נאמן לומר שהוא פרוע אבל

צריך לישבע שהוא פרוע אפילו בחיי המלוה
אלא א"כ כתב לו שיהא נאמן בלא שבועה
ואין המלוה יכול לגבות בשטר זה מן
היורשים ולא מהלקוחות אפי' אם אמר
הלוה לא פרעתי אין המלוה טורף בשטר זה
מהלקוחות דחיישינן לקנוניא ואם טען
הלוה בשטר זה ואמר פרעתי מקצתו או כולו
והמלוה אומר לא פרע כלום משלם המקצת
שהוד' בו ונשבע היסת ואם התנה עליו שיהא
נאמן בלא שבועת היסת אינו נשבע כלל.

(כב) כשהאמין המלו' ללוה שהוא נאמן על
השטר לומר פרעתי אפי' תוך הזמן נאמן
לומר פרעתי ואם מת הלוה תוך הזמן יש מי
שאומר שאינו גובה מהיורשים שאנו טוענין
שאביהם פרע ומיהו בחרם סתם דלא ידעי
דלא פרע ויש מי שאומר שחייבים לפרוע
אא"כ הביאו עדים שאביהם אמר לפניהם
שהוא פרוע.

(כג) שטר שכתוב בו נתחייב פלוני לפלוני או לפלוני והאמין למוציא השטר ואחד מהם הוציא השטר וטוען הלוח שפרע לחבירו וחבירו מודה לו כיון שהאמין למוציא השטר לאו כל כמיניה לומר שפרע כל זמן שזה הוציא השטר ואם היו שותפים בחוב כיון שאחד מהם מודה שנפרע אם יש נכסים למודה ב"ד יורדים לנכסיו ופורעים לחבירו חלקו ואם אין לו נכסים למודה אינו נאמן להפסיד לחבירו כיון שהשטר בידו אבל על חלקו הוא נאמן וב"ד מגבין לאחר חלקו .

סימן ע"ב: המלוה על המשכון והרבה דיני

משכונות. ובו מה סעיפים

72. (א) המלוה על המשכון צריך לזהר שלא ישתמש בו מפני שהוא כמו ריבית ואם הלוח לעני על מרא וקרדום וכיוצא בו ששכרו

מרובה ואינו נפחת אלא מעט יכול להשכירו
שלא ברשות בעלים ולגבות לו דמי השכירות
בחובו ויש מי שאומר דדוקא לאחרים יכול
להשכירם אבל לא לעצמו משום חשדא.

(ב) המלוה את חבירו על המשכון בין
שהלוהו מעות בין שהלוהו פירות בין
שמשכנו בשעת הלואתו בין שמשכנו אחר
שהלוהו הרי זה שומר שכר.

(ג) המלו' על המשכון וחזר המלוה
והפקידו ללוה ונגנב או נאבד חייב המלוה
אע"פ שביד הלוה אבד כיון דבתורת פקדון
נתנו לו אכתי ברשותא דמלו' קאי ומזה
הטעם אם ראובן לווה מעות משמעון על בגדי
אשתו וחזר והשאילן לו עד לאחר המועד
ומת במועד ומאימת המושל מסרה את אשר
לה לשמעון וגם הבגדים ההם ואח"כ החזיר
לה שמעון הכל חוץ מאותם בגדים הדין עם

שמעון כיון שבתורת שאלה באו ליד ראובן
עדיין הם ברשות שמעון.

(ד) המלוה על המשכון ונתן לו רשות
להשתמש בו ונאנס אפשר שאפילו בנתינת
רשות בלבד הוי שואל וחייב.

(ה) מי שנתמשכן ע"י נאמני הקהל על
חלקו המגיע מהמס ונגנב המשכון אין לקהל
ולא לנאמן דין שומר שכר (א"כ יש מנהג
בעיר הולכין אחריו) (ב"י בשם הרשב"א).

(ו) המלוה על המשכון ומת אף בנו נעשה
עליו שומר שכר.

(ז) המלוה על המשכון ובשעת קבלת
המשכון אמר איני מקבל אחריותו עלי אינו
אפילו ש"ח ופטור אפילו מפשיעה.

(ח) ראובן שאל משמעון סייף שהיה לו
במשכון מעכו"ם ואבדו ושואל ממנו ממון

הרבה כמו ששואל ממנו העכו"ם לא ישלם
לו אלא דמי שוויו דסתם סייף דעלמא.

(ט) המלוה על המשכון ואבד או נגנב בלא
אונס שהרי המלוה חייב בדמי המשכון כמו
שנתבאר ואמר המלוה סלע הלוייתך עליו
ושקל היה שוה והלוה אומר סלע הלוייתני
עליו וסלע הי' שוה הרי המלוה נשבע תחילה
שבועת השומרים שאינו ברשותו והלוה
נשבע היסת שהיה שוה כנגד החוב ונפטר.

(י) אמר המלוה סלע הלוייתך עליו ושקל
היה שוה והלו' אומר סלע הלוייתני עליו וג'
דינרין היה שוה ישבע המלוה תחלה שאינו
ברשותו ואח"כ ישבע הלוה כמה היה שוה
שהרי הודה במקצתו וישלם הדינר.

(יא) סלע הלוייתך עליו ושקל היה שוה
והלוה אומר איני יודע דמיו ישבע מלוה
שאינו ברשותו וכולל בשבועתו שב' דינרים

היה שוה וישלם הלוח שאר החוב שהרי הוא יודע בודאי שהוא חייב ואינו יודע אם פרעו אם לאו ואם יש למלוח עדים שנאבד נוטל שקל בלא שבועה אלא שמחרים הלוח סתם על מי שנוטל ממנו שלא כדין וה"ה שאם מאמינו הלוי שנאבד שנוטל שקל בלא שבועה.

(יב) אמר הלוח סלע הלויטני עליו ושתיים היה שוה.

(יג) היו שניהם מודים זה לזה כגון שאומר הלוח סלע הלויטני וסלע היה שוה ובא לפדותו והמלוי מודה אלא שאומר שאבד אם אין לו עדים ואין הלוח מאמינו נשבע שאינו ברשותו ויצא זה בזה.

(יד) אם הלוח תבעו ביתרון שהיה שוה המשכון יותר על דמי החוב ויש עדים בזה או שהמלוח מודה לו אלא שטוען שנאבד

באונס ותובע דמי חובו ישבע המלו' שאינו
ברשותו ושלא שלח בו יד ושנאבד באונס
וגובה חובו מהלוח שהרי אין הלוח יודע
כיצד נאבד והוא ליה כהלוייתי ואיני יודע
אם החזרתים לך.

(טו) כל היכא שהמלו' צריך לישבע שאינו
ברשותו אפילו שאמר הריני משלם כפי
שתבע הלוח ואיני נשבע אין שומעין לו
דחיישינן שמא עיניו נתן בו ואם היה דבר
שכל מינו שוה ומצוי בשוק לקנות כמותו
באותן הדמים שרוצה לשלם ה"ז משלם
ואינו נשבע במה דברים אמורים כשהשבועה
מוטלת על המלוה לבד ואין על הלוח שום
שבועה אבל בזמן שהלוח נשבע כמה היה
שוה כדי ליטול או ליפטר אז לא ינצל המלוה
לעולם מלישבע שאינו ברשותו (ואפי'
מאמין הלוח למלוה ר"ן פ' הדיינים) אפי'
אם ירצה לשלם והוא דבר המצוי לקנות

דחיישינן שמא יוציא את המשכון אחר
שבועת הלוח ונמצא שם שמים מתחלל.

(טז) המלוח את חבירו על טבעת שיש בו
אבן ונאבד אם הלוח מודה שאותו שביד
השולחני שוח לשלו פשוט שנלך אחר שומת
הבקיאים אבל אם טען הלוח דשלו היתה
שוח יותר והמלוח טוען ברי שלא היתה שוח
אלא כזו הרי זה מודה מקצת ונותן לו מה
שהוא מודה ונשבע על השאר ואם המלוח
אינו יודע כמה היתה שוח והלוח טוען ברי
שהיתי שוח יותר הרי הוא נאמן ומשום
דהוה ליה מלוח מחוייב שבועה שאינו יכול
לישבע ומ"מ צריכים ב"ד לחקור היטב
ולאיים על הלוח שלא ישקר לשום אותה
יותר משוויה.

(יז) אם לא נאבד המשכון וחלוקים בעיקר
הלואה שהמלוח אומר שהלוחו סלע והלוח

אומר שלא הלוהו אלא שקל אם הוא בענין
שהיה המלוה יכול להחזיק במשכון ולטעון
לקוח הוא בידי או להד"מ או החזרתיו לך
נאמן לומר שהלוה עליו עד כדי דמיו
בשבועה בנקיטת חפץ (ודוקא שתפס חפץ
אבל תפס מעות נשבע היסת ונפטר) (טור
והתרומה שער מ"ט) ואפילו מת הלוה תחלה
ואח"כ מת מלוה נפרעי (יתומיו) ממה
שתחת ידם לפיכך אם המשכון שוה סלע הרי
נשבע ונוטל ואין המשכון שוה אלא דינר הרי
המלוה נוטל דינר מדמי המשכון ופורע הלוה
עוד דינר שמודה בו ונשבע על השנים שכפר
בהם ואם כפר בכל ואמר אין זה משכון אלא
פקדון בידו ואין לו אצלי כלום הרי המלוה
נפרע מדמי המשכון ואם אינו שוה כדי חובו
נוטל ממנו מה ששוה ועל השאר נשבע הלוה
היסת ונפטר.

(יח) ואם הוא בענין שאין יכול לטעון לקוח הוא בידי או לא היו דבריי מעולם או החזרתיו לך נשבע הלוה שלא הלוהו אלא שקל ופורע לו ונוטל משכוננו כיצד דברים שאינם עשויים להשאיל ולהשכיר ואין עדים לומר היאך באו לידו אפילו ראו עדים עתה בידו נאמן לומר לקוח הוא בידי וכן אפילו דברים העשויין להשאיל ולהשכיר או שאין עשויים להשאיל ולהשכיר אלא שיש עדים שבאו לידו בתורת שאלה ואין עדים שראו עתה בידו יכול לומר החזרתים לך או לא היו דברים מעולם אם אין עדים שמסרם לידו אבל דברים העשויים להשאיל ולהשכיר ויש עדים שראוהו עתה בידו אינו יכול לומר לקוח הוא בידי או החזרתים לך.

(יט) דברים העשויים להשאיל ולהשכיר להרמב"ם היינו כלים שתחלת עשייתם להשאיל ולהשכיר ולהרי"ף ור"ת כל כלי

שמקפידים עליו להשאילו מפני חשיבותו או שמתקלקל הוא דבר שאין דרכו להשאיל ולהשכיר ושאר כל הכלים דרכן להשאיל ולהשכיר והוא שיהיה זה שהחפץ בידו רגיל אצל בעל החפץ וגם שיהיה בעל החפץ רגיל להשאיל כליו לאחרים.

(כ) המוחזק במשכון שלא בעדים שאמרנו שיכול לטעון עליו עד כדי דמיו אם אינו שוה לשומת הבקיא' החצי שהוא טוען עליו ואומר אני אטלנו בחובי לפי שהוא שוה בעיני כדי חובי והאחר כופר שאינו חייב לו כלום ואומר אע"פ שאיני חייב לו אני רוצה לסלקו בדמים שהוא שוה לשאר בני אדם הדין עם בעל הכלי (וי"א שהדין עם המחזיק) (טור) ונראה לי דהמוציא מחבירו עליו הראיה .

(כא) אין חזקת המחזיק מועלת לטעון עליו כדי דמיו אלא בדבר שאינו יכול לילך מעצמו והוא עומד תחת יד הבעלים כגון מטלטלים או עבד קטן שאינו הולך ברגליו ובהמה המשתמרת ביד הרועה דכיון שהוא שמור ביד בעליו וזה מוחזק בו נאמן לטעון עליו עד כדי דמיו אבל עבדים גדולים ובהמה שאינה מסורה לרועה אלא מעצמה הולכת ורועה אינו נאמן לומר לקוח הוא בידי או משכון הוא בידי אלא כשיביא האחד עדים שהם שלו יחזיר לו העבד ובהמה והוא ישבע לו שלא מכר ולא משכן לו כלום לפי שאין תפיסתן תפיסה שמעצמם הולכים אנה ואנה ובכ"מ ברשות בעלים הם ואם החזיק בהם שלשה שנים ויש לו עדים בכך ה"ז נאמן וישבע היסת שלקחן ממנו או שמסרם לו בחובו.

(כב) אם המלוה כופר במשכון ושניהם מודים בהלואה ישבע המלוה היסת שלא הניח בידו משכון והלו' ישבע היסת שהוא תופס משלו כנגד חובו או יותר ואע"פ ששוה יותר נפטר המלוה ממנו שכבר נשבע עליו ואם היה שוה פחות נשבע שמשכונו היה שוה כך וכך וישלם השאר.

(כג) ראובן שלוח משמעון עשרה דינרים על משכון והי' עד א' בדבר שידע המשכון והחוב אבל לא ידע כמה היה החוב ושמעון אומר שכי' דינרין הלוח לו אם הוציא שמעון המשכון לפני ב"ד או בפני עדים קודם שנפלה הכחשה ביניהם הדין עם ראובן וכיון שיש כאן ע"א מחייבו שבועה והרי הוא מודה לדברי העד ואינו יכול לישבע הילכך מחזיר המשכון ויביא ראיה על המעות ויטול וישבע ראובן היסת על העשרה שהוא כופר בהם אבל אם קודם שהוציא שמעון המשכון

בב"ד נפל המחלוק' ביניהם שמעון נאמן
ונשבע בנקיטת חפץ ונוטל.

(כד) ראובן שלוח משמעון שבעה דינרים על
המשכון ואח"כ אמר לו פרעתיך פעם אחד
שני דינרים ופעם שנית שני דינרים ופעם
שלישית דינר והשיב שמעון איני זוכר אלא
מהדינר לבד הדין עם ראובן מפני שגוף
המשכון שלו ונמצא כשהוא תובע משכנו
שמעון משיבו איני יודע אם יש לי עליו שום
דבר מספק וכיון שכן אין שמעון יכול לתבוע
מספק בנכסי ראובן (ועיין לעיל סי' זה סעיף
י"ד).

(כה) התופס חפץ מחבירו וטוען שיש לו
עליו עד כדי דמיו מעסק משא ומתן
שביניהם צריך לברר היאך נתחייב לו משום
דנפשי רמאי ואולי מתוך דבריו יתברר

רמאותו (ועיין לעיל סי' זה סעיף י"ז ולקמן
סי' ע"ה) .

(כו) מי שיש בידו משכון מחבירו ודוחקו
לפדותו ואמר לו הלה יהא המשכון שלך לא
קני דדחויי מדחי ליה.

(כז) משכון שנפחתו דמיו ביד המלו' וטוען
הלוה ברי לי שנפחת מחמת שנרקב או
אכלוהו עכברים או עש אם טוען המלוה
ששמרו במקום שמשתמר מעכברים ורקבון
וניערו כראוי א"כ אנוס הוא ונשבע היסת
שהוא כדבריו ונפטר ואם מודה שלא שם
אותו במקום המשתמר מעכברים או לא
ניערו כראוי חייב לשלם הפחת ואם יש
מחלוקת ביניהם זה אומר נפחת כך וכך וזה
אומר לא נפחת כל כך אם הלוה מודה
שמתחל' לא היה שוה אלא כדי החוב כגון
שהלוהו עשרים והיה שוה עשרים ועתה שוה

עשרה והמלוה אומר שמתחלה לא היה שוה
אלא ט"ו ושואל ממנו חמשה נשבע הלוה
היסת ונפטר ואע"פ שהוא מודה מקצת
שהרי המשכון הילך הוא אבל המלוה אינו
נשבע שהרי גם מתחלה לא היה שוה אלא
כדי חובו ואם מתחלה היה שוה יותר מכדי
החוב כגון שטוען הלוה שהי' שוה שלשים
והלוחו עשרים ועתה אינו שוה אלא ט"ו
ושואל ממנו עשרה והמלוה אומר שלא היה
שוה אלא כ"ה ואין לו ליתן אלא חמשה
נשבע המלוה שלא נפחת אלא עשרה ומנכה
לו חמשה מתוכו והשאר גובה מהמשכון
שהוא נאמן בשבועה עד כדי דמיו וכל שכן
אם אפילו אחר שנפחת שוה כדי החוב והם
חלוקים בפחת או שאמר המלוה איני יודע
כמה נפחת שנשבע המלוה שבועת היסת
ונפטר.

(כח) מלוה אומר סלע הלוייתך עליו וגי דינרים היי שוה ויש לי אצלך דינר ולוה אומר מכרתי לך בשלשה דינרים ולא נתת לי המעות ותובע אותו בהם שניהם נשבעים שבועת היסת זה נשבע שמשכון הוא בידו וזה נשבע שמכרו לו ואם רצו להפך שבועתם זע"ז הופכים ואם הם חולקים על ההפך זה אומר אני מהפכה וזה אומר אני מהפכי עומד הדבר עד [שיתרצה אחד מהן] ואם לא נתרצו שניהם נשבעים.

(כט) מלוה שטוען שנאבד המשכון באונס והלוי טוען ברי לי שאתה מכרתו ולקחת דמיו נשבע הלוי היסת ונפטר.

(ל) ראובן משכן משכון ביד שמעון והלך שמעון ומשכנו ללוי או נתן לו במתני מה שהי לו עליו ונאנס מיד לוי ותובע ראובן משכנו מיד שמעון ואומר כי סלע היי שוה

ולא הלוהו לו עליו אלא שני דינרים ושאל
ממנו שני דינרים ושמעון אומר שלא הי' שוה
אלא ג' דינרים ואינו חייב לו אלא דינר נמצא
[שמעון] מודה מקצת וצריך לישבע שלא הי'
שוה אלא ג' דינרים גם צריך לישבע שאינו
ברשותו ושנאנס וזה אי אפשר לו לישבע כיון
שלא נאנס בידו ולוי אינו יכול לפטרו
בשבועתו שנאנס כי יאמר לא מהימן לי לוי
הילכך הוה ליה שמעון מחויב שבועה ואינו
יכול לישבע ומשלם וכן הדין אם נפחת
המשכון ויש מחלוקת ביניהם כמה שיעור
פחיתותו ומודה שמעון שנפחת ואינו יודע
אם הי' באונס אם לאו הוה ליה מחויב
שבועה ואינו יכול לישבע ומשלם ואם רצה
להחרים על כל אדם שיודע שמשכנו אינו
שוה כמו שטוען הרשות בידו ואם יש עדים
ששמרו לוי כראוי ונאנס ממנו נפטר שמעון
ואפילו אין עדים אם דרך ראובן להפקיד

פקדונותיו ביד לוי ישבע לוי שאינו ברשותו
ושנאנס ממנו ונפטר שמעון.

(לא) ראובן שאל משמעון משכון שמשכון
בידו השיב שמעון בנד הקטן בא ושאל אותו
בשמך ונתתיו לו וראובן אומר שלא בא לידו
שמעון פושע הוא שמסרו ליד בן ראובן אפי'
אם היה גדול שהממשכון או משאיל חפץ
לחבירו צריך להחזיר לידו.

(לב) ראובן הי' לו מעות ביד שמעון ובקש
ממנו לוי שילוח אותם לו ונתרצה להלוותם
ונתן לו בהם משכון ושלח ראובן כתב
לשמעון שיתן המעות ללוי ונתנם לו ונאבדו
המשכונות ביד ראובן דין מלוה על המשכון
יש לו ונתחייב ראובן בשמירת המשכונות
ומיהו לא נתחייב בשמירתם עד שיגיעו
המעות ליד לוי ואם נאבדו המשכונות קודם
לכן פטור ראובן לפיכך אם ישבע ראובן

שנגנבו קודם שבאו המעות ליד לוי יחזיר לו
לוי מעותיו ואם הוא מסופק אין מוציאים
המעות מיד לוי.

(לג) ראובן תובע ללוי ספרים שמשכן
לשמעון ואמר ששמעון המחזיק אצל לוי לתת
אותם לו כשיתן לו המעות וכשהוציא לוי
הספרים לתתן לראובן אומר שנפחתו
ונפסדו בידו ותבעו לשלם לו הפחת ולוי
אומר ממי שקבלתי הספרים הוא הרשני
ללמוד בהם כל זמן שיהיו ברשותי כיון שלוי
היה יודע שהספרים של ראובן אף אם
הרשהו שמעון ללמוד בהם לא היה לו
לשמוע לו ולפיכך חייב לשלם לראובן כל מה
שנפחתו הספרים בתשמיש שנשתמש בהם.

(לד) יורש שהוציא שטר שיש למורישו
כו"כ ממון אצל פלו' ויש לאותו פלו' משכון
ביד המוריש וטוען היורש שהמשכון נאנס

מיד מורישו ותובע המעות נשבע הנתבע
היסת שלא החזיר לו המשכון ושהיה שוה
כנגד חובו ויפטר.

(לה) ראובן הניח משכון ביד שמעון ומת
שמעון והניח בנים קטנים ובא ראובן לשאול
משכונו מיד יורשי שמעון ואומר שהוא
ממושכן ביד אביהם בחמשים וטוענים
היתומים שאביהם צוה שהוא ממושכן
במאה החמשים שראובן מודה יתן מיד
ליתומים והחמשים האחרים יתן ביד
השליש עד שיגדלו היתומים וישבעו שבועת
היורשים שלא פקדנו אבא וכו' ונוטלים
החמשים מיד השליש בד"א כשהי' המשכון
שוה מאה ואם לאו אין עליו לתת אלא כדי
דמיו ועל השאר ישבע היסת בד"א שאין
המשכון מדברים העשויים להשאל
ולהשכיר אבל אם הוא מדברים העשויים
להשאל ולהשכיר אינו משלם אלא

החמשים ואפי' אם המשכון שוה יותר שהוא
נאמן במיגו שהוא שאול בידו.

(לו) משכנו של ישראל ביד הגר ומת הגר
ואין לו יורש ובא אחר והחזיק בו מוציאים
אותו מידו ומחזיר אותו לבעליו שכיון שמת
הגר פקע שעבודו.

(לז) וכן הדין אם יש לו שטר משכונא על
קרקע של ישראל ומוחזקת בידו ומת ובא
ישראל אחר והחזיק בה לא עשה כלום שמיד
שמת הגר פקע שעבודו וברשות בעליה
עומדת.

(לח) עכו"ם שהלוה לישראל על המשכון
ונפל ממנו ומצאו ישראל חייב להשיבו
לישראל ויש מי שאומר דה"ה למעות
שהלוה ישראל לעכו"ם על משכון ונפלו
המעות מהעכו"ם ומצאם ישראל יחזיר
לישראל (ולי נראה דבמעות הם של המוצא

דמעות להוצאה נתנו וכבר יצאו לגמרי
מרשות הנותן) .

(לט) משכנו של גר ביד ישראל ומת הגר
ובא אחר והחזיק בו זה קנה כנגד מעותיו
שהיה הגר חייב וזה קנה השאר בד"א כשהי'
המשכון בחצר שאינה משתמרת ולא היה
המלוה בחצירו בשעת מיתת הגר אבל אם
היה המלוה בחצירו או אפי' לא הי' בחצירו
והמשכון בחצירו המשתמרת זכה לו חצרו
בכל המשכון ראובן היה בידו משכונות (של
שמעון) ומת שמעון ויורשיו תובעים
המשכונות וראובן טוען אותם המשכונות
אני תופס מפני שאמר לי לוי שותפי ששמעון
חייב לו מדמי השותפות ורוצה לישבע לוי על
משכונות אלו אין בדברי לוי כלום מאחר
שאינם בידו.

(מ) משכנו של עכו"ם ביד ראובן ואמר ליה ראובן תן לי מעותי אמר לו העכו"ם תמשכן אותנו לישראל אחר והלך ראובן ומשכנו לשמעון ונתן לו המעות שהעכו"ם חייב לו ומת העכו"ם והמשכון שוה כפלים מהחוב זכה שמעון בכל המשכון.

(מא) משכנו של עכו"ם ביד ראובן והפקידו ראובן ביד שמעון ומת העכו"ם יש להסתפק אם זכה שמעון במה שהמשכון יותר מהחוב.

(מב) המחזיק בקרקע חבירו ואוכל פירותיו וטוען כי במשכונא ירד בו והיה לו שטר ממאה דינרים שהלוה עליו ועכשיו נאבד ממנו והלה טוען שלא היה כי אם מחמשים דינרים אם לא החזיק בו המלוה שני חזקה הלוה נאמן וישבע [ש"ד] כדין מודה מקצת ונוטל קרקעו אבל אם החזיק בה שלש' שנים

נאמן המלוה בשבועת היסת וסקיל מאה
דקא תבע מפירי דארעא.

(מג) המלוה את חבירו על המשכון ופרעו
וא"ל תן לי משכוני א"ל לך עתה ובא למחר
ואחזירנו לך ונגנב המשכון אם נגנב קודם
הזמן שקבע לו לבא בשבילו חייב המלוה
ואם נגנב אחר הזמן שקבע לו לבא בשבילו
פטור לפיכך אם יש עדים ללוה שבא בזמן
שקבע לו ולא נתנו לו חייב ואם אין עדים
ישבע המלוה שלא בא בזמן שקבע לו ופטור.

(מד) ראובן שהיה לו משכון ביד עכו"ם
המלוה בריבית ושמעון הוצרך למעות ובקש
מראובן שירשהו ללות ממנו על אותו משכון
ועשה כן ונשרף המשכון ביד העובדי כוכבים
פטור שמעון מלשלם לראובן דמי המשכון.

(מה) אם המשכון הוא בעין ואינו שוה
שיעור מעותיו יכול המלוה לכופו לפרוע
מעותיו.

סימן ע"ג: במה זמן סתם הלואה וכמה פרטי

דיני הלוא'. ובו כ סעיפים

73. (א) המלוה את חבירו סתם ולא קבע לו
זמן במקום שאין להם מנהג יש לו זמן
שלשים יום שאינו יכול לתבעו קודם בין
במלוה בשטר בין במלוה ע"פ בין במשכון
בין בלא משכון ואם התנה שיתבע כל זמן
שירצה יש לו לתובעו אפי' ביומו אבל שאלה
סתם זמנה לאלתר ויכול לתובעו מיד.

(ב) המלוה את חבירו וקבע לו זמן לפורעו
אע"פ שלא קנו מידו אינו יכול לתבעו קודם
הזמן בין במלוה על פה בין במלוה בשטר בין
במשכון בין בלא משכון בין שמת מלוה בין
שמת לזה אם יורשיו אמודים בנכסים

כמוהו טען המלוה ואמר היום סוף הזמן
שקבעת והלוה אומר עד עשרה ימים קבעת
הלוה נשבע היסת ואם היה שם עד אחד
שהיום סוף זמנו הרי זה נשבע שבועת
התורה.

(ג) זה אומר חמשה ימים נשאר מהזמן
וזה אומר עשרה אומרי' למלוה המתן עוד
עד סוף החמשה ואז ישבע היסת שנשאר עוד
חמשה ימים.

(ד) בד"א במלוה על פה בלא משכון אבל
אם היתה מלוה בשטר או על המשכון וטען
המלוה שלא קבע לו זמן או שהיום סוף זמן
שקבע לו ישבע המלוה היסת ויגבה חובו
מיד.

(ה) ראובן נשבע שלא למכור משלו לפרוע
שום חוב ואח"כ נשבע לפרוע לשמעון לזמן
פלוני וכשהגיע הזמן טוען אין לי מעות וכבר

נשבעתי שלא למכור משלי לפרוע שום חוב
אם חוב שמעון קדם לשבועי' שלא למכור
משלו לא חלה השבועה ומכין אותו עד
שתצא נפשו אם אינו רוצה לפרוע ואם
השבועה קדמה לחוב שמעון נמצאת השניה
שבועת שוא ומכין עליה מכת מרדות ואם
מתוך אימת המלקות יתחרט וימצא פתח
לשבועה ראשונה יתירוהו לו וימכור ויקיים
שבועה שניה.

(ו) הנשבע לחבירו לפרעו קודם שיעבור
זמן פלוני אע"פ שלא תבעו בתוך הזמן עדיין
השבועה במקומ' עומדת.

(ז) הנשבע לפרוע לחבירו ביום פלוני
ואירע אותו יום בשבת חייב לפרעו קודם
אותו יום ואם לא פרעו קודם צריך ליתן
באותו יום משכון וישומו אותו ויתננו לו
בתורת פרעון.

(ח) הנשבע לחבירו לפרעו ביום פלו' והגיע הזמן והמלו' איננו בעיר הוא פטור עד שיבא המלו' או שלוחו אבל צריך שיהיו המעות בידו באותו יום ואינו רשאי להוציאם .

(ט) הנשבע לפרוע בראש חדש אדר חייב לפרוע ביום החדש הראשון.

(י) מי שיש לו שטר על חבירו לזמן ובא בתוך הזמן לב"ד ואמר מצאתי מנכסי פלו' ואנא ירא שאם יבואו לידו יבריחם ממני ולא אמצא מקום לגבות חובי אם רואה הדיין שום אמתלא לדבריו שלא יוכל לגבות חובו כשיגיע הזמן מצוה על הדיין לעכב הממון עד שיגיע זמן השטר וכן הדין בלוה לזמן ובתוך הזמן רואה המלו' שהלו' מבזבז נכסיו ואין לו קרקע או שהלו' רוצה לילך למדינ' הים ותובע המלו' את שלו או שיתן לו ערב שומעין לו.

(יא) הקונה שדה מחבירו ויצאו עליה עסיקין (פ"י ערעורין מן התעשקו עמו) ובא לב"ד וטוען חושש אני שמא תצא השדה מידי ותאבד ממונך ולא אמצא לך (כלום) קנה באותו ממון קרקע כדי שאטרוף אותו שומעין לו.

(יב) לאחר שעבר הזמן שקבע לו או לי יום במלוה סתם אם הלוהו על משכון סתם יכול למוכרה על פי ב"ד ואם הלוה בעיר יודיעוהו ב"ד שאם לא יפרע יתנו לו רשות למכור המשכון ואם אינו בעיר (טור בשם הרמב"ם) אין ב"ד נזקקין לומר לו המתן עד שיבא הלוה ויטעון.

(יג) ואם המשכון כלה והולך יכול למוכרו בב"ד אפי' תוך לי יום בין שהיו בעליו שם בין שלא היו שם.

(יד) יש מי שאומר שאע"פ שעבר זמן
ההלואה צריך להמתין מלמכור המשכון
שלשי יום אחר תביע'.

(טו) מי שיש בידו משכון של חבירו לא
ימכרנו אלא בב"ד רוצה לומר ב"ד של ג'
הדיוטות וישומו אותו כמה הוא שוה כמוכר
בשוק וימכרנו באותה שומא שיתנו לו רשות
למכור הבקיאים בשומא ומשיאין לו עצה
למוכרו בעדים כדי שלא יאמר הלוח שנמכר
ביותר מהשומא ואם מכרו שלא בשומא של
שלשה שמאין לא עשה כלום והמכר בטל אף
על פי שלא טעה (טור בשם תשו' הרא"ש)
ואם הוא בענין שא"א להחזיר המכר כיון
שמכרו שלא בשומת ג' בקיאין אע"פ
שהודיע ללוח חייב לפרוע כמו שהיה שוה
בשעת המכירה אם יש עדים שיודעים כמה
היה שוה באותה שעה ואם יאמרו שהי' שוה
יותר מחובו יפרע לו המותר ואם אין עדים

והמלוי אומר שהי' שוה כך יותר מחובו
ישבע שהוא כדבריו ויפרע לו ואם אינו יודע
כמה הי' שוה או אינו רוצה לישבע ישבע
הלוא כמה היה שוה ויפרע לו המלוא מה
שהי' שוה יותר על חובו (וה"ה אם המלוא
אומר שצוהו למכרו והלוא כופר המלוא
נשבע) (מהרי"ק שורש קצ"ד) .

(טז) המוכר משכון שבידו על פי ג' הדיוטות
בקיאין בשומא אינו רשאי ללקחו לעצמו
ואם מוכרו ע"פ ב"ד מומחים יש מי שאומר
שרשאי ללקחו לעצמו.

(יז) המלוא את חבירו על המשכון ע"מ
שאם לא יפדנו לזמן פלוי שיגבה כדי חובו
מהמשכון והמותר יהיה מתנה מעכשיו הוי
אסמכתא ואם התנה עמו שאם לא יפדנו
לזמן פלוי יהיה מוחלט הוי נמי אסמכתא
ואם אמר לו קנה מעכשיו אם לא אפדנו עד

זמן פלו' יש מי שאומר דלא הוי אסמכתא
ושאם הלוח טוען לא יצא מפי קנה מעכשיו
נאמן המלוח בשבועה (וע"ל סי' ר"ז בדיני
אסמכתא) מי שיש בידו משכון מחבירו
וכשהגיע הזמן א"ל צא ומוכרו והלך ומכרו
ואח"כ בא הלוח לבטל המכר ואמר שלא
כוון אלא לדחותו אין בדבריו כלום והמכר
קיים.

(יח) אמר המלוח ללוח אין נותנין במשכון
אלא עשרים זהובים וא"ל תנהו ונזדמן לו
דרך למדי והוליכו עמו ומכרו בשלשים הכל
ללוח וההוצאות שהוציא להוליכו על הלוח
אבל שכר טרחו לא ישלם לו כיון דבלאו הכי
אית ליה אורחא להתם.

(יט) הבא לפדות משכנו שביד שמעון
ואמר לו כבר מחלת לי אין בדבריו כלום
משום דבאדם שחייב לחבירו מעות שייד

לשון מחילה אבל כשיש לו ביד חבירו חפץ
לא שייך לשון מחילה אלא לשון מתנה (וכ"כ
לקמן ר"ס רמ"א) .

(כ) הבא לפדות משכנו משמעון ואמר לו
הזהרתיך לפדותו כשהגיע הזמן ואמרת לי
לך ומשכנו והבנתי שדעתך לומר שאמשכנו
ברבית וכן עשיתי תפרע הקרן והרבית אין
במשמעות לשון זה שימשכנו בריבית ולכן
לא יפרע לו אלא הקרן.

סימן ע"ד: באיזה מקום ניתנה מלוה לפרוע

וסדד הפרעון. ובו ז' סעיפים

74. (א) (המלוה ניתן לתבוע בכל מקום) (טור)
אפי' הלוהו בישוב יכול לתובעו במדבר
ולכופו שיפרענו שם אם יש לו כדי סיפוקו עד
שיגיע לישוב וכדי לפרעו ואם המלוה טוען
ברי לי שיש לו כדי סיפוקו וכדי לפרעו והלוה
טוען שאין לו אלא כדי סיפוקו ישבע היסת

אבל אם הלוח רוצה לפורעו במדבר אם ירצה המלוח לא יקבל ממנו עד שיגיע לישוב מאחר שהלוח בשוב ומיהו בכל מקום ישוב יכול לכופו לקבל אפי' אינו מקום המלוח ולא מקום הלוח ולא מקום שהלוח אפי' יש כמה מדברות קודם שיגיע למקומו ושיירא חשובה מקום ישוב.

(ב) קבע המלוח ללוח זמן ורוצ' הלוח לפורעו כדי שלא יעמוד הממון באחריותו עד הזמן והמלוח אינו רוצה לקבלו אם הגיע הזמן אע"פ שהלוח ממהר לפרוע חובו כדי להציל עצמו מהאונסים העתידיים לבוא כמו חלופי המטבע וגזירת המסים והתשחורת (פי' עבודת של מלך כענין לא חמרא דחד מנהון שחרית) הדין עמו שאין עתה הקלקלה נראית אע"פ שעתידה לבא למחר או בו ביום לאחר הפרעון ואין לו להשגיח על תקלת חבירו אבל אם לא הגיע הזמן אם

מצוי וניכר לעינים חילוף המטבע מיד
וגזירת המסים והתשחורת אינו יכול לכופו
לקבל חובו קודם זמנו אבל אם אין שם אחת
מכל החששות האלה וכיוצא בו אע"פ שאין
המלו' רוצה לקבל חובו קודם הזמן כדי
שלא יהיו באחריותו עד שיגיע הזמן אין
שומעין לו מפני שקביעות הזמן לתקנת
הלוה היא.

(ג) חוב דמשכונא דקא אכיל מיניה פירות
באתרא דלא מסלקי עד שיגיע הזמן כמו
שלוקח פירות עד זמן דמי ואם רצה אינו
מקבל המעות קודם הזמן אא"כ מניח לו
הפירות לאכול.

(ד) המלוה את חבירו לזמן ובא הלוה
לפרעו תוך הזמן בפרוטרוט דינר דינר י"א
שאין המלו' יכול לעכב ולומר תן לי כל חובי
בפעם אחת דאף פרעון של דינר דינר נקרי

פרעון אלא שיש למלוי' תרעומי' עליו ומיהו
אם משכן לו שדהו או אפי' שתי שדו' אינו
יכול לכופו שיחזיר לו חצי המשכנו' בחצי
המעות (וה"ה אם הגיע הזמן א"צ לקבל
פרעון בפרוטרוט) (מרדכי פרק האומנים) .

(ה) המלוה את חבירו על משכון מטלטלין
או קרקע ששויים יותר מחובו ובא הלוה
ואמר שיקח מהמשכנו' כדי חובו ויחזיר לו
את המותר אין בדבריו כלום וה"ה אם אין
המשכונות שויים יותר מהחוב אינו יכול
לכופו שיטלם בחובו ויחזיר לו שטרו.

(ו) לזה שאמר כשהגיע זמן הפרעון אין לי
מעות ולא מטלטלי אלא קרקע טול אותו
בחובך ומלוי' אומר איני חפץ בקרקע ואני
רוצה להמתין עד שיהיו לך מעות ואינך יכול
לכופני שאקח קרקע כיון שאיני תובע חובי
עכשיו הדין עם המלוה.

(ז) המלוה את חבירו על המטבע ונפסל אם יכול להוציאו במדינה אחרת ויש לו דרך לאותה מדינה נותן לו ממטבע שהלוהו ואומר לו לך והוציאו במקום פלוני ואם אין לו דרך לשם (או שיש לו דרך לשם והמלכיות מקפידות שמחפשין על מי שמוליך מטבע הנפסל) (טור) נותן לו מטבע היוצ' באותה שעה וכן בכתובה.

סימן ע"ה: אם המלוה והלו' צריכין לברר הטענות (וכל דיני המחויב שבועה מן התורה או מדרבנן ומי שאינו יכול לישבע וכל שטוען התובע ונתבע ברי ושמא). ובו כה סעיפים

75. (א) התובע את חבירו בב"ד מנה לי בידך בית דין אומרים לו ברר דברך ממה חייב לך הלזית אותו או הפקדת בידו או הזיק ממונך שאפשר שהוא חושב שחייב לו ואינו חייב לו וכן הנתבע אם משיב אין לך בידי כלום או

איני חייב לך כלום צריך לברר דבריו דשמה
טועה וסובר שאינו חייב לו והוא חייב לו
ואפ"י היה חכם גדול אומרים לו אין לך
הפסד שתשיב על טענתו ותודיענו כיצד אין
אתה חייב לו.

(ב) מנה לי בידך אין לך בידי אלא חמשים
חייב לישבע מן התורה שאינו חייב לו אלא
חמשים ונותן החמשים שהודה ואם יש א'
שמסייעו י"א שפוטר משבועה וי"א שאינו
פוטר (וע"ל סי' פ"ז סעיף ו').

(ג) אם לא תבעו אדם אלא הוא מעצמו
אומר מנה היה לאביך בידי ונתתי לו חמשים
ונשאר לו חמשי' פטור אף שבועת היסת
(בעה"ת שער ז' ושער ל"ח ורמב"ם פ"ד
מהל' טוען דין זה).

(ד) כפר בכל ועדים מעידים שחייב לו
חמשי' ישלם חמשים וישבע מן התורה על

השאר שלא תהא הודאת פיו גדול' מהעדאת
עדים.

(ה) מנה לי בידך מהלוא' פלונית ומנה
מהלואה אחרת שהלוייתך בזמן אחר כך וכך
והנתבע משיבו אין לך בידי כלום לפי
שמהלואה ראשוני פרעתוך כך וכך ומהלוא'
שניה פרעתוך כך וכך ומתוך טענתם הכירו
הב"ד שעדיין חייב לו מאותם שתי הלואות
עשרים דינרין הו"ל כשנים מעידים אותו
שיש בידו חמשים שהרי הב"ד עדים במה
שהודה שנשאר עליו וישבע שבועה מן
התורה על השאר.

(ו) המודה במקצת ונתנו מיד ואמר אין
לך בידי אלא כך והילך פטור משבועת
התורה אבל נשבע היסת (וע"ל סי' פ"ז כל
זה).

(ז) מנה לי בידך אין לך בידי כלום או שטען יש לי בידך כנגדו כסות או כלים או שאמר אמת היה לך בידי אבל אתה מחלתו או נתתו לי במתנה כיון שכופר בכל פטור משבועת התורה ונשבע היסת ואפי' שנים מעידים שהלוהו ואינם יודעים שפרעו נאמן בשבועת היסת לומר יש לי בידך כנגדן או מחלת לי (ועיין לקמן סי' פ"ז כל חלוקי שבועת היסת).

(ח) (ע"ל סי' שס"ד ס"ה) מנה לי בידך שגזלתני והלה אומר לא היו דברים מעולם משביעים אותו היסת ואם הודה מקצתו או שעד א' מעיד שגזלו משביעין אותו שבועת התורה.

(ט) מנה לי בידך שהלוייתך או שהפקדתי בידך והלה אומר איני יודע אם הלוייתני או אם הפקדת בידי ישבע היסת שאינו יודע

ופטור ואם בא לצאת ידי שמים ישלם ואפי'
אם טען תחלי' טענת ברי אין לך בידי
וכשחייבוהו לישבע היסת חזר וטען איני
יודע אם הלוייתי או אם הפקדת אצלי נשבע
היסת שאינו יודע ופטור מנה לי בידך
שהלוייתך או שהפקדתי בידך והלה אומר
יודע אני שהלוייתי מנה או שהפקדת אצלי
ואיני יודע אם החזרתי לך אם לאו חייב
לשלם ואין התובע צריך לישבע אפי' שבועת
היסת אבל אם ירצה יחרים חרם סתם על
כל מי שנוטל ממונו שלא כדין (ואם חזר
אח"כ ואמר נזכרתי שפרעתוך נאמן
בשבועה) (מרדכי פ"ק דכתובות משערי רב
אלפס)..

(י) לא תבעו אדם אלא מעצמו אמר
לחבירו הלוייתי או הפקדת אצלי או גזלתוך
ואיני יודע אם החזרתי לך פטור ואם בא
לצאת ידי שמים חייב לשלם אבל אם אמר

איני יודע אם הלוייתי או אם הפקדת אצלי
או אם גזלתיך הואיל ובלא תביעת אדם
אמר כן פטור אף לצאת ידי שמים.

(יא) אמר ליה חייב אני לך מנה והלה אומר
ודאי לי שאינך חייב (לי) כלום פטור אע"פ
שיודע בודאי שהוא חייב דהוי כאילו מחל
לו.

(יב) מנה לי בידך שהלוייתיך והלה אומר
איני יודע אם הלוייתי ועד אחד מעיד
שהלוהו או שאמר (הנתבע) איני יודע אם
פרעתיך הוה ליה מחוייב שבועה ואינו יכול
לישבע ומשלים.

(יג) מנה הלוייתיך והרי ע"א והלה אומר כן
הוא אבל פרעתיך או שאומר לו אתה חייב
לי כנגד אותו מנה אם זה העד מעיד שלא
פרעו אותו מנה כגון שלא זזה ידו מתוך ידו
או שהוא מעיד שהוא תוך זמנו וכן אם טען

תחלה להד"ם ואח"כ הוציא עליו עד אחד
וחזר ואמר לויתי ופרעתי בכל אלו הו"ל
מחוייב שבועה ואינו יכול לישבע ומשלם.

(יד) לא אמרינן מחוייב שבועה שאינו יכול
לישבע משלם אלא בשבועה דאורייתא אבל
אם מן התור' הוא פטור משבוע' אע"פ
שמדרבנן חייב לא מקרי מחוייב שבועה..

(טו) יש אומרים דלא אמרינן בשבוע'
הבאה ע"י גלגול מתוך שאינו יכול לישבע
משלם בין שלא היה יכול לישבע על עיקר
שבועה הבאה עליה גלגול וצריך לשלם (אלא
ישבע כו' על הגלגול או מהפכה על שכנגדו)
(טז) בין שיכול לישבע על עיקר השבועה
ושעל ידי גלגול אינו יכול לישבע וי"א שכיון
שנתחייב שבועה מן התורה על הכפיר' והוא
טוען על הגלגולים איני יודע קרינן ביה שפיר
מחוייב שבועה ואינו יכול לישבע משלם.

(טז) התובע ליורש הלוה מלוה על פה לא שנא אם אמר היורש איני יודע אם לוח אם לאו ויש עדים שלוח ל"ש אמר איני יודע אם פרע אם לאו לא שנא אמר חמשים ידענא וחמשים לא ידענא פטור אפי' בלא שבועת היורשים אלא שמחרים סתם על כל מי שיודע שמורישו חייב לו כלום אבל אם הודה בחמשים וכפר בחמשים שאמר חמשים חייב לך ולא יותר הרי הוא כשאר מודה במקצ' ונשבע שבועה דאורייתא.

(יז) כל טענת ספק אין משביעין עליה כלל כיצד אמר לו כמדומה לי שיש לי אצלך מנה או מנה שהלויתי לך כמדומי לי שלא פרעתני פטור אף משבועת היסת ואפי' לצאת ידי שמים אינו מחוייב כיון שתובע אומר שמא והנתבע אינו מודה לו ואומר ברי וכן אם אמר לחבירו נתחייבת לי מנה מפני שהודית לי שלקחת משלי אבל לא היתה ההודאה

בעדים אין זה טענת ברי שאין זה יודע
שחייב לו אלא בהודאת פיו והודאה שלא
בעדים או אפי' בעדים ולא אמר אתם עידי
אינו כלום שיכול לומר משטה אני בך אבל
אם טען לחבירו הודית לי מעצמך שאתה
חייב לי כך וכך ואמרתי לעדים אתם עדי או
אתה אמרת אתם עידי ואין העדים כאן זהו
טענת ברי ויכול להשביעו היסת שלא אמר
לעדים אתם עידי ואם יהפכנה עליו ישבע
הטוען שהודה לו באתם עידי ויטול.

(יח) טענו שניהם ספק כגון שטענו הלותר
ואיני יודע כמה והשיבו אמת שהלותרני
ואיני יודע כמה אין הנתבע נשבע אפי' היסת
ומשלם לו מה שברור לו ויוצא בו אף ידי
שמים וי"א שכיון שזוכר שלוח אינו יוצא
י"ש עד שיתפשר עם המלוה במה שיוכל ובין
כך ובין כך יכול המלו' להחרים סתם על כל
מי שיודע שהוא חייב לו ואינו פורעו.

(יט) טענו איני יודע כמה הלוייתך אבל לפחות הלוייתך שתי כסף ופרוטה או שטענו מנה והלה אומר אמת לויתי ממך ואיני יודע כמה יש לב"ד לחקור ולשאל לו אע"פ שאינך יודע הסכום אתה יודע לכל הפחות שאתה חייב לו פרוט' ואם הודה הרי הודה במקצת ומתוך שאינו יכול לישבע משלם ודוקא שטענו דבר שהוא אמוד בו ומחרים סתם על מי שלקח מה שאינו חייב לו ואם אומר אפי' בפחות משהו פרוטה איני יודע בודאי הרי זה נשבע היסת ונפטר מדיני אדם וי"א שאפי' לא שאלוהו ב"ד חייב לשלם שהרי אין הודאתו פחות משהו פרוט'.

(כ) טענו סבור אני שיש לאבא בידך מנה בין שתובע ללוה עצמו בין שתובע ליורשיו אין לו עליהם שבועה כלל אלא חרם סתם אבל אם טענו ברי לי שמנה לאבא בידך אם הודה מקצת נשבע שבועת התורה ואם כפר

הכל נשבע היסת (בין תבעו ללוי' עצמו בין
תבעו ליורשיו) (טור).

(כא) האומר לחבירו אמר לי אבא שיש לו
בידך מנה והלה אומר אין לו בידי אלא
חמשים י"א שפטור אף משבועת היסת ויש
אומרים שחייב לישבע שבועת התורה (ועיין
סי' זה לקמן סעיף כ"ב).

(כב) אמר מצאתי כתוב בפנקסו של אבא
שאתי' חייב לו מנה וברור לי שהוא כתב ידו
יש מי שאומר שמשביעין אותו היסת.

(כג) טענו בספק על פי העד כגון פלוני אמר
לי שנטלת משלי מנה והוא כופר והביא העד
משביעו שבועה דאורייתא כאלו היה טוענו
טענת ברי.

(כד) האומר לחבירו מנה לי בידך והלה
אומר אין לך בידי כלום או פרעתוך ואמר
התובע השבע לי היסת והשיב הנתבע הלא

יש לך שטר עלי ואתה רוצה להשביעני תחלה ואח"כ תוציא השטר הפרוע ותגבה בו אומרים לו הבא השטר ואם אמר התובע לא היי לי שטר מעולם או היה לי שטר ואבד אומרים למלוי בטל כל שטר שיש לך עליו קודם לזמן הזה ואח"כ תשביעהו היסת או תחרים סתם ואח"כ צא ובקש השטר.

(כה) אמר הנתבע איני נשבע עד שתבטל כל עדיי שיש לך עלי מתביע' זו אין שומעין לו.

סימן ע"ו: אחד שלוח משנים בעל פה מזה ק'

ומזה ר' וכל אחד תובע ק"ק. ובו ג סעיפים

76. (א) אחד שלוח משנים בבת אחת מזה מנה

ומזה ק"ק והודיעוהו משל מי היה המנה

ומשל מי היה הק"ק וכשבאים לתובעו אומר

כל אי שלי הם הק"ק והוא אינו יודע איזהו

בעל המנה ואיזהו בעל הק"ק צריך ליתן לכל

אחד ק"ק (טור לדעת הרא"ש) אחר שישבע

כל א' אבל אם היה מלוה בשטר שעשו שטר עליו מחזיק ש' והודיעוהו שלאחד מנה ולאחד ק"ק נותן לזה מנה ולזה מנה והשאר יהא מונח עד שיבא אליהו.

(ב) היו שנים תובעים אותו כל א' אומר הלוייתך מנה והוא אומר לויתי מנה מאחד מכם ואיני יודע מאיזה מכם צריך ליתן לכל אחד מנה..

(ג) ואי לא תבעי ליה אלא הוא מעצמו אומר א' מכם הלזה לי מנה ואיני יודע איזהו פטור אף מלצאת ידי שמים וי"א שלצאת ידי שמים צריך לתת לכל אחד (וכן נראה מדברי התוס' פ' המפקיד (בבא מציעא דף ל"ז ע"א) ע"ש ודו"ק).

סימן ע"ז: דין שנים שלוו מאחד ודין שותפין שלוו אחד לבדו. ובו יא סעיפים

77. (א) שנים שלוו כאחד או שלקחו מקח א'

או שקבלו פקדון ביחד (המגיד פכ"ה) בין בשטר בין בעל פה (ב"י) שניהם ערבים זה לזה אע"פ שלא פירשו ואם אין נכסים לאחד מהם גובה מחבירו הכל אבל אם יש לו נכסים לא יתבע הערב תחלה (כי יש לו דין ערב בכל דבר) (ב"י וכן משמע בפוסקים) וגובה מכל א' החצי שהוא מוטל עליו (הרא"ש בתשובה כלל ע"ג סי' י') (אא"כ פירשו בהדיא שהן ערבים קבלנים זה בזה שאז תובע איזה מהם שירצה) (תשובת הרא"ש כלל ע"ג סימן י"ב ומהרי"ק שורש קפ"ב ואם פרע אחד מהם כל החוב חוזר וגובה מחבירו חלקו) (ולכן שנים שלוו ופרע א' מהן ודאי פרע בעד חבירו) (מרדכי ר"פ מי שהיה נשוי ומהרי"ק שורש ק"ד).

(ב) שותפין שלוח אחד מהם מאחר לצורך השותפות השני משועבד אע"פ שלא היה

עמו בקנין בשעת הלואה ודוקא שהוא מודה שמה שלוח שותפו היה לצורך השותפות או שיתברר הדבר בעדים אז דינם כשנים שלוח כאחד.

(ג) שנים שערבו לאחד כשיבא המלוח ליפרע מן הערב יפרע מאיזה מהם שירצה ואם לא היה לאחד מהם כדי החוב חוזר ותובע לשני משאר החוב ובסימן קל"ב כתוב שיש חולקים בזה ואחד שערב לשנים כשיפרע למלוח יודיעו על חוב איזה משניהם פורע כדי שיחזור עליו (טור שם ס"ה).

(ד) ראובן שהוצרך ללות מנה משמעון ולא רצה ללותו עד שיכנסו יהודה ולוי ערבים והעני ראובן וגבה שמעון כל חובו מלוי וחזר לוי לתבוע מחצית המנה מיהודה וטען יהודה לא נכנסתי ערב לך אלא לראובן

ואיני חייב לך אלא השליש אין בדבריו כלום
וצריך לפרוע החצי..

(ה) ראובן תבע משנים שלוו ממנו כאחד
וכפר אחד והודה אחד אין עדותו מחייב את
חבירו (שבועה) ואם היו הנתבעים ג' והודו
השנים עליו ועל עצמן אין האחד מתחייב
ממון על פיהם אבל אם הוציא שטר על ג'
שיש לו אצלם כך וכך ממון וטענו כולם
ואמרו פרענו זה בפני זה אם כל אחד כתב
סך ידוע בפני עצמם ואין ביניהם שותפות
מעידים זה על זה ואין חוששין לגומלין (וע'
לעיל סי' ל"ז סעיף ד' ה' ו').

(ו) שנים שלוו מאחד בשטר א' ומחל
לאחד מהם לא מחל אלא חלקו וגובה
מחבירו חצי החוב.

(ז) אחד שלוו משנים ומחל אחד מהם כל
החוב אין חלק חבירו מחול.

(ח) שנים שהם ערבים בשביל אחד ופטר המלוה את א' מהם מהערבות י"א שיכול לגבות כל החוב מהערב השני (ועיין לקמן סוף סי' קל"ב).

(ט) שנים שהלוו או הפקידו לאחד ובא אחד מהם ליטול חלקו אין שומעין לו עד שיבא חבירו אבל אם חבירו בעיר ושמע ולא בא צריך ליתן לזה התובע הכל ואם טען שאינו רוצה לתת לו אלא חלקו אבל חלק שותפו יתן ביד ב"ד הרשות בידו.

(י) לזה משנים ונכתב השטר בשם א' מהם אם תבעו אותו שלא נכתב השטר על שמו יכול לדחותו ולומר לא נתחייבתי לך כלום. הגה וצריך הרשאה מן השני אבל זה שכתוב בשטר יכול לגבות כולו בלא הרשאה (תשובת רשב"א סי' אלף קל"ז) וה"ה אם שניהם כתובים בשטר כל א' יכול לגבות

כולו (תשו' רשב"א סימן אלף פ"ב וסימן אלף פ"ו) איש ואשתו שלוו מאחד היא חייבת לפרוע החצי מכתובתה ואם הבעל או יורשיו פרעו כל החוב חוזרים ונפרעים ממנה החצי ואם הבעל קיים והיא טוענת אתה לקחת כל המעות אלא שאני נכנסתי עמך בשטר אינה נאמנת אלא במיגו דפרעתיד.

(יא) ראובן היה חייב לשמעון מנה ואח"כ בא הוא ואשתו ולוו מלוי מנה ונפטר ראובן ואחר שהגבו כתובת אשתו שהיתה מוקדמת לא נשאר כלום לבעלי חובות והרי לוי גובה מהאלמנה המנה אין שמעון יכול לחזור על לוי ולגבות ממנו לפי שלוי לא גבה מנכסי ראובן כלום אלא מנכסי אשתו .

סימן ע"ח: הטוען שפרע תוך הזמן. ובו ח

סעיפים

78. (א) הקובע זמן לחבירו ותבעו תוך הזמן וא"ל פרעתיך אינו נאמן דחזקה אין אדם פורע בתוך זמנו (וה"ה דלא יכול לומר מחלת לי) (מרדכי ריש ב"ב) ואפי' מיתמי שמת הלוח בתוך הזמן והניח יתומים אפי' קטנים נפרעים מהם בלא שבועה אם היה מלוה בשטר או אפילו מלוה על פה והעמיד אביהם בדין ונתקבל העדות בפניו דבמלוה על פה נמי איתא להאי דינא ובלבד שיש עדים בהלואה ובקביעות הזמן שאם אין עדים נאמן בשבועת היסת במיגו דלא היו דברים מעולם או לא קבעת לי זמן או כבר עבר הזמן ופרעתיך בזמנו אם תבעו תוך זמנו ואמר ליה פרעתיך וחזר ותבעו אחר זמנו וא"ל השתא פרעתיך הוחזק כפרן ואינו נאמן.

(ב) אם מת בתוך זמן ובא לטרוף (מלקוחו') במלוה בשטר להרמב"ם אינו

צריך שבועה וי"א שצריך ואם הלוח חי
ואמר שפרעו י"א דצריך המלוח לישבע שלא
פרעו וגובה וי"א דאינו צריך שבועה (בטור
שני הדיעות) וכן עיקר (נ"י פ"ק דב"ב וב"י).

(ג) (וכן משמע מרמב"ם פ"ז משכירות)
תבעו ביום שנשלם בו הזמן ואמר ליה
פרעתוך היום אם היא מלוח על פה נאמן
בשבועת היסת דעביד איניש דפרע ביום
משלם זמניה ואם היא מלוח בשטר דינו
כמלוח בשטר שלא קבע לו זמן.

(ד) וי"א דהא דאמרי' בתבעו ביום
שנשלם הזמן וא"ל פרעתוך היום דנאמן
ה"מ כשתבעו בסוף היום אבל קודם לכן
אינו נאמן וכי אמר בסוף היום פרעתוך תוך
זמנו נאמן במגו דפרעתוך היום (וי"א דוקא
דטעין איהו אבל ליתמי ידיה לא טענין)
(נ"י פרק השואל).

(ה) תבעו אחר זמנו או בסוף יום שנשלם
זמנו וטען שפרעו בזמנו נשבע הלוח היסט
ונפטר.

(ו) נפטר הלוח תוך זמן והוציאו יורשיו
כתב פרעון סתם שפרע כל חובו לראובן
קודם מותו נתבאר בסימן ע"א (וע"ל בסי'
פ"ד סעיף ב' וסי' פ"ה ס"א)..

(ז) מי שיש לו שטר על חבירו לפרעו לזמן
פלוני ואבד ממנו ותבעו תוך זמנו וכן אם
השטר יוצא מתחת ידי אחר וזה תובעו תוך
זמנו והלה טוען ממני נפל ופרעתי לא
אמרינן בכי הא אין אדם פורע תוך זמנו בסי'
מ"א.

(ח) הא דאמרינן חזקה אין אדם פורע
בתוך זמנו היינו דוקא בקובע זמן אבל בסת'
הלואה אע"פ שזמנה שלשים יום נאמן לומר
פרעתיך בתוך שלשים יום.

**סימן ע"ט: דין האומר לא לויתי והחילוק שבין
צא תן לו או חייב אתה ליתן לו. ובו יד סעיפים**

79. (א) טענו מנה הלויטיך וכפר בב"ד ואמר
לא היו דברים מעולם ובאו שני עדים שלוה
ממנו מנה ופרעו והמלוה אומר לא נתפרעתי
ה"ז חייב לשלם.

(ב) התובע מחבירו מנה והשיב לו יתכן
שאתה חייב לי כמו המעות שאתה תובע
ממני יש מי שאומר דהוי כאומר יתכן
שאתה חייב לי ואיני חייב לך והרי כפר
וכאומר לא פרעתי דמי.

(ג) מי שהודה בב"ד שחייב לזה התובע
מנה ואח"כ אמר נזכרתי שפרעתי לו חובו זה
שהודיתי בו והרי עדים ה"ז עדות מועלת
ועושים על פיהם שהרי לא הכחיש עדות
ואינו כאומר לא לויתי מעולם הגה ודוקא
שטען שפרעו קודם שבאו העדים אבל אם

באו העדים תחלה אינו נאמן (נ"י פ"ק
דב"מ).

(ד) אמר לו מנה הלויתך בפני פלוני ופלוני
ואמר לו לא היו דברים מעולם ובאו עדים
שמנה לו אע"פ שלא ידעו אם דרך הלואה
נתנם לו או דרך מתנה הוחזק כפרן ואם
יטעון אח"כ דרך מתנה נתנם לי או פרעון
היו אינו נאמן אבל אם טען תחילה אמת
שקבלתי ממך מנה אבל במתנה היו או
בפרעון חובי נאמן כיון שאינו מכחיש העדי
ונשבע היסת ונפטר ואם הכמין לו עדים
מבחוץ ושמעו שנתנם לו דרך הלואה וטען
זה לא היו דברים מעולם ודאי הוחזק כפרן
על פי העדים אבל אם טען אני לא קבלתי
ממנו אלא בפרעון שלי ומפני שלא הייתי
יכול להוציא ממנו הודיתי לו כל מה שאומר
כדי להוציא חובי ולא חששתי להודות לו

שהוא דרך הלואה כיון שלא ראיתי עדים
טענתו טענה ונשבע היסת ונפטר.

(ה) טענו מנה לי בידך ואמר לא היו דברים
מעולם ועדים מעדים שהלוהו וחזר ואמר
פרעתיך הוחזק כפרן לאותו ממון וחייב
לשלם ואין המלוה צריך לישבע ודוקא
לאותו ממון הוחזק כפרן אבל לא לממון
אחר ונאמן עליו בשבועתו כשאר כל אדם.

(ו) וכן אם טען לא היו דברים מעולם
והוציא המלוה שטר בעדים שהלוהו הוחזק
כפרן ואין המלוה צריך לישבע אפילו אם אין
נאמנות בשטר.

(ז) וכן אם הוציא עליו כתב ידו שהוא
חייב לו ואמר לא היו דברים מעולם וזה אינו
כתב ידי אם הוחזק כתב ידו בב"ד או שראו
עדים שהוא כתב ידו הוחזק כפרן ומשלם
ואינו נאמן לומר פרעתי עד שיודה לו בעל

דינו או יביא עדים שפרע בפניהם. הגה מי שהודה בב"ד שחייב לחבירו ואח"כ אמר נזכרתי שפרעתי לו והרי עדים שפרעתי לו נאמן.

(ח) כל מי שהוחזק כפרן שכנגדו נוטל בלא שבועה ואם ירצה יחרים סתם על מי שנוטל ממונו שלא כדין.

(ט) אינו מוחזק כפרן אא"כ כפר בב"ד ובאו שני עדים והכחישוהו אבל הטוען לא היו דברים מעולם וחייבוהו שבועה וכשבא ליšבע חזר וטען פרעתי או איני יודע או שטען הלוא איני יודע וחזר וטען לויתי ופרעתי הואיל ולא הכחישוהו עדים אלא שמדקדק בשבועתו לעשותה כתקנה כיון ששתי הטענות באות לפוטרו ישבע שאינו יודע ויפטר.

(י) מנה לי בידך אמר לו בפני עדים הן למחר א"ל בפני בית דין תנהו לי אמר לו נתתיו לך נשבע היסת ונפטר אבל אם א"ל מעולם לא היה לך בידי והעידו עדים שהודה לו הוחזק כפרן שכבר הודה שהיה לו בידו והודאתו כמאה עדים דמי אם א"ל אין לך בידי סתם לא הוחזק כפרן שיכול לתקן דבריו הראשונים ולומר אין לך בידי שאמרתי היינו לומר שפרעתי לך וה"ה אם אמר איני חייב לך או שקר אתה טוען (או שאמר איני יודע מה אתה אומר) (מרדכי פ"ק דכתובות) שיכול לתקן דבריו.

(יא) אמר לו מנה הלוייתך בצד עמוד פלוני השיבו לא עברתי בצד עמוד פלו' מעולם ובאו עדים שעבר בצדו אבל לא ראו שהלוהו לא הוחזק כפרן דמלתא דלא רמיא עליה אמר ולא אדעתיה אמר פרעתיך בפני פלו'

ופלוני ובאו אותו פלו' ופלו' ואמרו לא היו
דברים מעולם נתבאר בסי' ע'.

(יב) א"ל פרעתיך מנה בסחורה פלונית
שהי' השער שלה בכך וכך והביא הלה עדים
שלא היתה שוה כל כך ותובע ממנו המותר
וחוזר וטוען פרעתיך או באותה סחורה או
בדבר אחר הוחזק כפרן שבני אדם נותנים
דעתם לזכור סכום השער לפיכך גובה ממנו
המלוה מה שנשאר מהחוב בלא שבועה
הודאה בב"ד או עדות בב"ד כמלוה בשטר
דמי ולפיכך כותבים ונותנים לבעל דינו
בד"א כשלא קבל הדין עד ששלחו ב"ד של ג'
שהיו יושבים מעצמם במקום הקבוע להם
והביאוהו כמו שנתבאר בסי' ל"ט אבל ב'
שבאו לדין ותבע אחד מהם את חבירו ואמר
לו מנה לי בידך ואמר לו הן בין שאמרו חייב
אתה ליתן לו בין שאמרו צא תן לו ויצא
ואמר פרעתי נאמן וישבע היסת שפרעו

לפיכך אם חזר התובע לדיינים ואמר כתבו לי הודאתו אין כותבין לו שמא פרעו ויבא לגבות ממנו פעם שנית (ועי' לעיל סי' ל"ט סעיף ט"ו)..
..

(יג) שנים שבאו לדין ונתחייב האחד לשני ואמרו לו צא תן לו ויצא וחזר ואמר פרעתי ועדים מעידים אותו שלא פרעו כגון שלא זזה ידם מתוך ידו הוחזק כפרן לאותו ממון.
(יד) בד"א דציית דינא אבל אם יצא מלפני ב"ד בסרבנות ושמתוהו אינו נאמן לומר פרעתי וגובה אפי' ממשעבדי לפיכך כותבים למלוה אפי' בלא דעת הלוח.

סימן פ': באיזו ענין טוען וחוזר וטוען. ובו ב

סעיפים

80. (א) מי שטוען בב"ד טענה א' ונתחייב בה אינו יכול לטעון טענה אחרת שסותרת הראשונה (ואפי' יש עדים על טענה שניה לא

מהני) (נ"י פ' ח"ה וע"פ) (כדלעיל ריש סי'
ע"ט) אבל אם בא לתקן טענה ראשונה
ולומר כך נתכוונתי ויש במשמעותה לשון
שסובל זה התיקון שומעין לו בד"א שלא
יצא מב"ד אבל אם יצא מב"ד אין שומעין לו
דשמא למדוהו לטעון שקר אבל כל מה
שטוען חוץ לב"ד יכול לחזור ולטעון אפי'
לסתור טענתו הראשונה לפי שאין אדם
מגלה טענותיו אלא לבית דין בד"א שאינו
טוען וחוזר וטוען לסתור טענתו הראשונה
כשנתחייב בדין בטענה ראשונה אבל אם
יכול לזכות בדין גם בטענה הראשונה יכול
לחזור ולטעון ולזכות בטענה האחרת ואע"פ
שלא נתן אמתלאה לטענה הראשונה (טור
בשם ר"י מיג"ש ורמב"ם והוא בסוף פ"ז
מהלכות טוען) ואע"פ שיצא מב"ד וחזר יש
לו לחזור ולטעון ולהפך כל הטענות שירצה
מפטור לפטור עד שיבואו עדים (וע' לעיל סי'

ע"ט ס"ט) אבל מאחר שיבואו עדים ויכחישו
טענתו (הראשונה) שסמך עליה אינו יכול
להשיאו לטענה אחרת אא"כ נתן אמתלא'
לטענה שסמך עליה ויש במשמעה כמו
שהשיא בזאת הטענ' האחרת והוא שלא יצא
מב"ד.

(ב) י"א שלאחר שכתב טענתו בשטר אינו
יכול לחזור ולטעון ואפי' בנותן אמתלאה
ואפי' לא הוכחש (וי"א דהב"ד יכתבו
הטענות כדי שלא יוכל לחזור ולטעון)
(ריב"ש סי' רצ"ח) וע"ל סי' י"ג סעיף ג'.

סימן פ"א: אם הודה מעצמו מתי יכול לומר

משטה אני בך. ובו לב סעיפים

81. (א) אמר לחבירו מנה לי בידך א"ל בפני
עדים הן למחר אמר ליה תנהו לי והשיב
משטה הייתי בך נאמן וצריך לישבע שהוא
כדבריו שכוונתו להשטות בו ואפילו לא טען

משטה הייתי בך אלא לא היו דברים מעולם
פטור דמילי דכדי (פיי דברים שאין בהם
ממש) לא דכירי אינשי.

(ב) בד"א בבריא אבל שכ"מ שתבעו חבירו
והודה אינו יכול לומר משטה הייתי בך שאין
אדם משטה בשעת מיתה.

(ג) בבריא נמי דוקא איהו גופיה מצי
למטען משטה הייתי בך אבל אם לא טעין
לא טענינן ליה אכן אבל ליורשיו טענינן שמא
לא כוון אביהם אלא להשטות.

(ד) יש מי שאומר שאם התובע תופס ממון
הנתבע בשעת הודאתו כנגד המנה שהוא
מודה לו בו אע"פ שיש עדים שהוא ממונו של
זה הנתבע שוב אינו יכול לטעון טענת
השטאה.

(ה) לא מהניא טענת השטאה אלא
כשתבעו והודה אבל אם לא תבעו והוא

הודה מעצמו אינו יכול לטעון משטה הייתי
בך (וע"ל סי' זה סעיף י"ד).

(ו) אם כשתבעו הודה בפני ב"ד או
שהודה בפני עדים וייחדום לעדים בין שא"ל
הנתבע אתם עידי בהודאה זו או שאמר
התובע אתם עדים ואמר הנתבע כן תהיו
עדים או ששתק הנתבע שוב אינו יכול לומר
משטה אני בך אבל יכול לטעון פרעתי.

(ז) הא דמהני אתם עידי דוקא כשתבעו
מנה ואמר ליה הן ואח"כ אמר אתם עידי
ושתק ליה אבל אם אמר לו מנה לי בידך
והלה שתק ואמר התובע לעדים אתם עידי
ושתק הנתבע אין שתיקתו כלום דלא הוי
שתיקה כהודאה אלא כשהודה לו תחלה
וא"ל הן וכשאמר התובע אתם עידי שתק
אבל כששתק מתחלה ועד סוף יכול לומר לא
חששתי להשיבך.

(ח) אמר בפני שנים הריני מודה בפניכם
שיש לפלוי אצלי מנה ואמר כן דרך הודאה
גמורה ולא דרך שיחה אע"פ שלא אמר אתם
עידי ואע"פ שאין התובע עמו ה"ז עדות
גמורה ומשלם על פיהם.

(ט) הודה בפני עדים הודאה גמורה וחזו
ליה סהדי אחריני אע"ג דליתנהו לעידי
הודאה כי אתו עידי ראייה ומסהדי דאודי
קמי הנך חייב.

(י) הודאה בפני עד אחד הויא הודאה בין
לישבע על פיו אם כפר בין לפרוע אם הודה
שהודה בפניו.

(יא) החביא לו עדים אחורי הגדר ואמר
ליה מנה לי בידך אמר ליה הן אמר ליה
רצונך שתודה לי בפני עדים והשיב לו הייתי
מודה לך בפני עדים אלא שאני מתיירא

שמה תכפיני שאשלם לך מיד והעדים
שומעין (לו) כל זה פטור.

(יב) כל שראו ההלואה אפילו בהכמנה
(פירוש תרגום וארב וכמן) מעידים עליה.

(יג) החביא לו עדים בכילה ואמר ליה מנה
לי בידך א"ל הן אמר ליה ערי ושכבי להו
סהדי עלך אמר ליה לא אינה הודאה אבל
אם שתק הויא הודאה ודוקא כי האי גוונא
דאיבעי ליה לאסוקי אדעתיה שיש שם עדים
דלמה אמר ערי ושכבי להו סהדי עלך אם
לא שהיו שם אבל אי לא בעי ליה לאסוקי
אדעתיה כגון שאמר אתם עידי וזה אינו יודע
שיש שם עדים ושתק אין הודאתו הודאה..

(יד) לא תבעו שום אדם אלא הוא בעצמו
הודה דרך הודאה בפני עדים מנה לפלו' בידי
וכשתבעו אמר ליה אין לך בידי כלום שלא
הודיתי אלא שלא להשביע (פי' שלא

להראות שבע ועשיר) את עצמי הודיתי נאמן
(ואין חילוק בזה בין עני בין עשיר) (נ"י פ' מי
שמת וע' ס"ק ל') (ל' המחבר) בין שהי' בריא
כשהודה בין שהיה שכ"מ ואם כשהודה
בפניהם היה התובע עמו אינו נאמן לטעון
לא הודיתי אלא שלא להשביע את עצמי ויש
מי שאומר שאפי' היתה ההודאה בפני
התובע נאמן לטעון לא הודיתי אלא כדי
שלא להשביע את עצמי ולענין שבועה אם
טען תן לי מנה שאתה חייב לי ואם תרצה
לכפור הרי פלו' ופלו' שאמרת בפניהם
שאתה חייב לי אע"פ שהוא אומר טענת
שלא להשביע את עצמי צריך לישבע היסת
דדל מהכא עדים חייב לישבע על תביעתו
אבל אם אמר ליה תן לי ק' שאמרת בפני
פלו' ופלו' שאתה חייב לי והוא טוען טענת
שלא להשביע אף שבועה אינו צריך.

(טו) לדעת האומר שאפי' היה התובע בפניהם יכול לטעון טענת שלא להשביע אפי' אמר אתם עידי ושתק יכול לטעון שלא להשביע הודיתי כיון שמעצמו הודה.

(טז) יש מי שאומר שטענת שלא להשביע אינה מועלת אלא כשמודה מעצמו אבל אם תבעו והודה א"י ליפטר בטענת שלא להשביע.

(יז) אם הודה בכתב ידו שחייב לפלו' מנה או שהודה בקנין או במעמד שלשתן אינו יכול ליפטר בטענת השטאה ולא בטענת שלא להשביע.

(יח) מי שמת ונמצא כתוב באחד משטרותיו שטר זה חציו לפלו' לא זכה אותו פלו' בחצי השטר הודה בפני עדים בלא קנין (עס"ק מ"ז) אע"פ שאמר להם כתבו שטר אם לא אמר אתם עידי לאו הודאה היא.

(יט) המוסר לחבירו שטר שכתוב בו שהוא חייב לו מנה אע"פ שלא אמר אתם עידי הויה הודאה.

(כ) המודה לחבירו בחזקת שהוא חייב לו או מסר לו שטר בעדים ועדים חתומים עליו ואח"כ נתברר הדבר שטעה לאו הודאה היא.

(כא) אע"פ שהמטמין עדים אינו עדות וכן המודה מעצמו ועדים שומעין אותו וכן האומר לחבירו בפני עדים מנה לי בידך ואמר לו הן בכל אלו הדברים וכיוצא בהן אומרים ב"ד לנתבע למה לא תתן מה שיש לו אצלך אם אמר אין לו אצלי כלום אומרים לו והלא אתה אמרת בפני אלו כך וכך או הודית מעצמך אם עמד ושלם מוטב ואם לא טען אין טוענים לו אבל אם טען משטה הייתי בו או לא היו דברים מעולם או שלא להשביע את עצמי נתכוונתי פטור

ונשבע היסת כמו שנתבאר וי"א שאפי' לא
אמר אלא איני חייב לך כלום פוטרם הדיין
ותולה הודאתו במה שאדם עשוי שלא
להשביע א"ע אע"פ שהוא לא טוען כן.

(כב) הודה בפני ב"ד של ג' בין שהודה
מעצמו בין שתבעו אחר והודה אינו יכול
לחזור אלא תוך כדי דבור.

(כג) תבעו בחפץ פלוני והשיב אינו שלך
אלא של פלו' ואפי' אמר כן בפני ב"ד אינה
הודאה להוציא אותו פלו' מידו. הגה ויש
חולקין וס"ל דהוי הודאה מיהו יוכל אח"כ
לומר טעיתי בהודאתי ושל אחרים הם במגו
דהחזרתים לאותו פלוני אבל לא יוכל לומר
טעיתי בהודאתי ושלי הם ואע"פ שיש לו
מיגו דהודאת פיו הוי עליו כעדים ולא יוכל
לומר אח"כ טעיתי אע"ג דיש לו מיגו (מרדכי
פ' ח"ה) מיהו בחשבון שכתב על פנקסו יכול

לומר טעיתי אע"ג דליכא מיגו (מהרי"ק
שורש פ"ה) וע"ל ס"י קכ"ו סעיף י"ג.

(כד) ראובן שאמר לשמעון חייב אתה מנה
ללוי ואמר שמעון כן ואמר ראובן אתם עידי
הוי הודאה וכשיבא לוי לתובעו אינו יכול
לטעון לא טענת השטאה ולא טענת שלא
להשביע אע"פ שלא בא ראובן בהרשאת לוי
ולא עוד אלא אפי' לא אמר ראובן אתם עידי
אינו יכול לומר ללוי משטה אני בד.

(כה) ראובן שאמר לשמעון ולוי מנה לי
בידכם ואמר שמעון הן ולוי שתק אם אמר
ראובן לעדים אתם עידי ושתק שמעון הוי
הודאה לגבי שמעון אבל לגבי לוי לא הוי
הודאה ואפי' היו שמעון ולוי שותפים אין
האחד מתחייב בהודאת חברו.

(כו) האומר לחבירו מנה לך בידי הילך
מהם חמשים ולא אמר אתם עדי יכול לומר

משטה אני בד' לגבי החמשים שעדיין לא נתן
לו אבל מה שנתן נתון.

(כז) אם הודה בעצמו לפני שכיב מרע
שחייב לו מנה א"י לטעון טענת שלא
להשביע.

(כח) אמר מנה לפלו' בידי ולא אמר אתם
עידי וקפץ ונשבע על הודאתו ובא הלה ותבעו
והשיב שלא להשביע את עצמי נתכוונתי
והשבועה היתה לשקר אין שומעין לו וכן אם
יטעון שכחתי ונשבעתי והייתי סבור שהייתי
חייב לו ועכשיו נזכרתי שאיני חייב לו כלום
אין שומעין לו.

(כט) המודה לחבירו בפני עדים קבלתי ממך
כך וכך מהחוב שיש לי עליך א"צ לומר אתם
עידי בין שהיא מלוה בשטר בין שהיא מלוה
על פה שאין שייך כאן לא טענת השטאה ולא
טענת שלא להשביע והוא הדין למוחל חובו

בפני עדים שא"צ לומר אתם עדי וכן אצ"ל
כתובו (וכ"כ מור"ם לעיל סי' ל"ט סס"ג).

(ל) המתעסק בשל חבירו ונותן לו ריוח
בכל שנה ולבסוף טען שלא היה שם ריוח
ורוצה לחשוב מה שנתן לו בשביל קרן אי
יהיב ליה רווחא באפי סהדי א"נ מודה ליה
דכי יהיב ליה לשם רווחא א"ל לאו כל
כמיניה למיחשב ליה השתא לשם קרנא וגבי
ליה כולי אע"ג דלא אמר אתם עידי (מיהו
אם יוכל לברר שטעה טענתו טענה) (ב"י
בשם התרומות) אבל אי יהיב ליה בסתמא
משתבע דלא הוה ביה רווחא ויחשוב מה
שנתן לו בקרן ויש מי שאומר שאפי' נתן
הריוח בפני עדים אם לא אמר אתם עידי
אפי' נתנם לשם ריוח ישבע עכשיו שלא היה
ריוח וכל מה שנתן יעלה לו לשם קרן.

(לא) ראובן נתן מנה לשמעון ולוי להתעסק ועשו עליהם שטר ונשבע לתת לו חצי הריוח שאל ראובן מעותיו ונתנו לו מנה שאל מהם הריוח אמרו ליה כך וכך הרוחנו ולא יותר אמר ראובן לשמעון אתה אמרת לי שהרוחתם נ' א"ל שמעון לא אמרתי לך כלום ומפני כח השטר שהיה לו עליהם ולא היה כתוב בו שום פרעון הוצרכו לתת לו מה שאמר ועתה בא לוי ותבע לראובן שלקח מהם ריוח שלא כדין שלא הרויחו הדין עם ראובן.

(לב) ראובן תבע לשמעון ריוח החוב שהיה עליו מכמה שנים ואומר שהתנה עמו לתת לו ריוח ושמעון אומר שלא התנה שמעון פטור אפי' משבועה שאף לדברי ראובן לא היה תנאי זה בשעה שנתחייב שמעון ואף אם אמר שמעון אח"כ אני אתן לך ריוח דברים בעלמא הם בלא קנין ויכול לחזור בו .

**סימן פ"ב: דין שטר שאינו מקוים או מקוים
שהלוה טוען אמנה או פרוע או רבית ודין תנאי
השטר והשבועה. ובו יג סעיפים**

82. (א) מלוה שהוציא שטר שאינו מקוים ואינו מוציא עדים לקיימו והלוה מודה שכתבו אלא שטוען פרעתי נאמן ואפי' אם כתוב בו נאמנות אינו מועיל וה"ה לכל מה שיטעון בו דבר שמבטל השטר כגון אמנה או כתבתי ללות ולא לויתי או על תנאי נעשה ולא נתקיים התנאי (או שאמר קטן הייתי כשנכתב השטר נאמן) (נ"י פ' מי שמת) ואם אח"כ מצא המלוה עדים לקיים השטר בב"ד הרי הוא כשאר השטרות וגובה בו.

(ב) ואם השטר מקוים וטוען הלוה פרעתי כולו או מקצתו והמלוה אומר לא נפרעתי כלום אם יש בו נאמנות אינו נאמן ואפי' אם אמר השבע לי אין שומעין לו וגובה

בלא שבועה (וכ"כ בסי' ע"א סי"ט) ומיהו
אם יש ב"ח מאוחר ממנו לא יגבה אלא
בשבועה שישבע לבעל חוב המאוחר שלא
נפרע מחובו כלום ואין המוקדם יכול לומר
למאוחר לא אשבע עד שתשבע שלא נפרעת
מחובך אבל מחרים סתם על מי שיודע שהוא
פרוע ומשביעו בחנם ואפי' אם יש בו נאמנות
מפורש לראשון שהוא מאמינו כנגד בעל חוב
מאוחר אעפ"כ צריך לישבע ואם אין בו
נאמנות כל זמן שלא יטעון השבע לי שלא
פרעתיך אין משביעים למלוה אלא אומרים
ללוה שלם ואם טען השבע לי שלא פרעתיך
משביעים אותו בנקיטת חפץ ויטול והוא
שיטעון הלוה ברי שהוא פרוע אבל אם בא
בטענת שמא לא משביעין ליה כלל אפילו אם
גם המלוה משיב איני יודע אם הוא פרוע.

(ג) כשטוען שפרע השטר ואמר ישבע לי
המלוה ויטול אומרים לו הבא מעותיו ואחר

כך ישבע ויטול ואם טען הלוה שאין לו מה לפרוע ישבע הלוה שאין לו וכשתגיע ידו ישביע למלוה שלא פרעו ואז יתן לו.

(ד) אם הוחזק הלוה כפרן באותו השטר כגון שאמר לא היו דברים מעולם ובאו עדים ונתקיים השטר וחייבוהו ב"ד לפרוע שוב אינו יכול לומר השבע לי שלא פרעתיך אע"פ שאין בו נאמנות שכבר הודה שלא פרעו שכל האומר לא לויתי כאומר לא פרעתי דמי אבל אם יחרים סתם על מי שנטל ממנו ממון שלא כדין אין מוחין בידו.

(ה) אם כשאמרו ב"ד ללוה שלם לו ולא טען השבע לי אלא אמר הלוה לב"ד מה חייב לי אומרים מה אתה רוצה שיתחייב לך אם אמר רוצה אני שישבע לי משביעים אותו ואם לאו אין פותחין לו.

(ו) היה המלוה תלמיד חכם אין משביעין אותו ואין מגבין אותו אבל אם תפס משל לוח אין מוציאין מידו ואם לא תפס והוא מעצמו רוצה לישבע כדי לגבות את שלו שומעים לו.

(ז) אם המלוה והלוה שניהם תלמידי חכמים יש מי שאומר שחוזר הדבר לכמות שהיה ואי טעין אשתבע לי אמרין ליה זיל אישתבע ליה.

(ח) אם מת המלוה ויורשיו מוציאים השטר והלוה טוען שהוא פרוע נשבעים שבועת היורשים ונוטלים היה המלוה חשוד יש אומרים שהנתבע נשבע היסת ונפטר וי"א שהמלוה נוטל בלא שבועה והכי מסתברא.

(ט) לא היה חשוד ורוצה להפך השבועה על הלוה אין שומעין לו ואם אמר אי אפשר

לישבע בתקנה זו אלא תהא תביעתי כמלוה
על פה וישבע הלוח היסת ואמר הלוח מאחר
שחזרת אותה היסת הריני מהפכה עליך
הדין עמו ואם אמר התובע איני נשבע ואיני
נוטל אלא מחרים סתם הרשות בידו (ע"ל
סי' צ"ב סי"א בהג"ה) ואין הלוח יכול לומר
או השבע וטול או הוציאני מן הכלל ואם
יצא הלוח ולא רצה לשמוע החרם אין מנדין
אותו בכך ומחרימין שלא בפניו.

(י) הוציא עליו שטר מקויים והלוח אומר
שטר מזוייף הוא או שטען חוב זה רבית הוא
או שטר אמנה הוא או כתבתי ללות ולא
לוייתי והמלוה עומד בשטרו ואומר שזה
טוען שקר ואמר הלוח ישבע ויטול אין
שומעין לו להשביעו אלא ישלם ואח"כ יטעון
על המלוה במה שירצה ואם יודה יחזיר לו
ואם כפר ישבע היסת.

(יא) אם טען הלוה מחלת לי חוב שבשטר זה יש מי שאומר שדינו כמי שטוען פרעתיו.

(יב) טען הלוה שהשטר נעשה על תנאי שאם אקיימנו אפטר וקיימתיו ומלוה אומר שלא היה שום תנאי בדבר אם כתוב בו שנעשה בלא שום תנאי או בלא שום שיעור בעולם אין הלוה נאמן ואם אין כתוב בו כן נשבע המלוה ונוטל ואפי' אם כתוב בו נאמנות ואם הודה המלוה שנעשה על תנאי אלא שאומר שעדיין לא קיימו הלוה על המלוה להביא ראיה ואם אין לו ראיה נשבע הלוה היסת ונפטר.

(יג) טען הלוה על השטר מקויים שחציו פרוע והמלוה אומר שלא נפרע ממנו כלום ועדים מעידים שכולו פרוע נשבע הלוה וגובה מחצה מבני חרי ואם כתוב בו שהאמינו על

עצמו כב' עדים גובה כל השטר מבני חרי
בלא שבועה.

**סימן פ"ג: דין מלוה שהודה בשטר שהוא
מזויף. ובו ד' סעיפים**

83. (א) אם המלוה מודה שקבל ממנו דמי
השטר אלא שאמר שקבלם בשביל מלוה על
פה שהיה לו עליו ואין הלוה מודה באותה
מלוה נתבאר בסי' נ"ח.

(ב) אם הלוה מודה בשתי הלואות ושתיהן
עבר זמן ונתן לו מנה סתם ולא פירש
והמלוה אומר שרוצה לחשוב אותם בפרעון
החוב שאין לו כח על הלוה כל כך ובאחרת
יש לו כח יותר כגון שיש לו ערב והלוה רוצה
לחשוב אותם בפרעון המלוה שיש לו בה ערב
כי אומר שלאותה נתכוין אין שומעין לו
(טור ס"ג בשם בעה"ת) ואפי' אומר בפ"י לא

אפרע לך אלא מחוב פלוי' והמלוה אומר לא
אקבלם אלא מחוב אחר הדין עם המלוה.

(ג) אם הלוח אומר מחוב פלוי' שפלוי' ערב
בו נתתים לך ועל מנת כן קבלתם והמלוה
אומר לא נתרציתי לקבלם אלא מחוב פלוי'
שאין לי בו ערב אם החוב שאמר הלוח
שפרעו דהוא מלוה על פה נאמן הלוח
בשבועת היסת ונפטר הערב אפי' אם היה
קבלן ואם שני החובות יש לו עליהם שני
שטרות אם לא פרעו בעדים נאמן המלוה
במגו דלא היו דברים מעולם ונשבע ונוטל
ואם יש בו נאמנות נוטל בלא שבועה ואפי'
אם פרעו בעדים ומעידים שבתורת פרעון
נתנם לו ואינם יודעים מאיזה שטר נאמן
לומר שקבלם בשביל החוב שאין לו בו ערב
ונשבע וגובה חובו מהלוח או מהערב ואם יש
בו נאמנות גובה בלא שבועה.

(ד) הוציא עליו שטר מקויים ואמר הלוה מזויף או אמנה ואמר המלוה כן הדבר אבל שטר כשר היה לי ואבד נשבע הלוה היסת ונפטר.

**סימן פ"ד: הפוגם או פוחת שטרו או עד אחר
מעיד שהוא פרוע. ובו ה' סעיפים**

84. (א) הפוגם שטרו לא יפרע אלא בשבועה
אע"פ שלא טען הלוה השבע לי כיצד הרי
ששטרו אלף זוז וטען הלוה פרוע כולו ומלוה
אומר לא נפרעתי אלא מקצתו לא יפרע את
השאר אלא בשבועה כעין של תורה אפי' היו
עדים בשעת הפרעון או שכתב לו שובר במה
שפרע ולא אמרינן אם איתא דפרע טפי
בעדים הוה פרע ליה כדפרעיה מעיקרא או
היה כותב לו שובר ואפי' דקדק לצרף
בחשבונו אפי' פחות משה פרוטה לא
אמרינן כיון שדקדק כל כך קושטא קאמר

ואם יש בו נאמנות אע"פ שלא פירש בין
בכולו בין במקצתו נוטל בלא שבועה.

(ב) בד"א כשעבר זמנו אבל אם הוא תוך
זמנו אע"פ שפגם שטרו יפרע שלא בשבועה
אא"כ טען הלוח ישבע לי.

(ג) כתוב בו פרעון ביני שיטי לא חשוב
כפוגם שטרו לחייבו שבועה (וע"ל סי' מ"ד
ס"ו וסוף סי' מ"ה) שטר שכתוב בו פרעון
ביני שיטי ת' זהובים על הגרר וטוען הלוח
שפרע יותר והמלוה גרר מקום הפרעון וחזר
וכתב מה שרצה אם כתב הפרעון הוא כתב
יד הלוח הדין עם המלוה.

(ד) (כפול לעיל סי' מ"ז ס"ב) הפוחת שטרו
נפרע שלא בשבועה כיצד היה שטרו אלף זוז
וטוען הלוח פרעתיך כולו והמלוה אומר לא
נתפרעתי כלום אבל אינך חייב לי אלא ת"ק
ומה שנכתב אלף אמנה היתה בינינו אע"פ

שאין בו נאמנות נפרע שלא בשבועה אא"כ
יאמר הלוח השבע לי טען המלוה לא
נתפרעתי כלום אבל אין החוב אלא ת"ק
והעדים טעו וכתבו אלף זוז הרי מודה
שהעדים העידו שקר ונשבע הלוח היסת
ונפטר..

(ה) עד אחד מעיד בשטר שהוא פרוע לא
יפרע אלא בשבועה בד"א כשעבר זמנו אבל
אם הוא תוך זמנו נפרע שלא בשבועה אא"כ
טען הלוח ישבע לי עד א' מעיד על שטר
שהוא פרוע ומת המלוה עד שלא נשבע אין
יורשין גובין אותו והוא הדין לפוגם שטרו
ומת עד שלא נשבע.

סימן פ"ה: הוציא שטר חוב והלה טוען שמכר לו

שדהו. ובו ז' סעיפים

85. (א) ראובן שהוציא שטר חוב על שמעון
ושמעון הוציא שטר שראובן מכר לו שדהו

אחר שהגיע זמן שטרו ואומר אלו חייב הייתי לך היה לך ליפרע ממני ולא למכור לי שדך אם הוא במקום שנוהגין שמי שקונה שדה נותן מעות ואח"כ כותבין לו שטר טענתו טענה שלא היה לו לכתוב שטר המכירה אחר שקבל המעות ונאמן הלוח לומר פרעתי ושובר היה לי ואבד ואפי' שיש בו נאמנות ואם אומר מזוייף הוא יש מי שאומר שאינו נאמן כיון שהוא מקויים וי"א שהוא נאמן ואם עדיין לא הגיע זמן שטרו אין טענתו טענה ואם הוא במקום שכותבין שטר ואח"כ נותנים מעות אע"פ שהגיע זמנו אין טענתו טענה שזה יאמר לא מכרתי לך השדה אלא כדי שיהיה לי ממה לגבות חובי.

(ב) אם הלוח מכר קרקע למלוח אחר שהגיע זמן פריעת שטרו אפי' במקום שנותנים מעות ואח"כ כותבים שטר יכול

לומר לו אלו חייב הייתי לך היה לך לטרופ
השדה כשמכרתיו לך.

(ג) ראובן הוציא שטר על שמעון ושמעון
על ראובן מאוחר לשטרו של ראובן והגיע
זמן הפרעון של ראובן קודם שלוח משמעון
יכול שמעון לומר לראובן אלו הייתי חייב לך
לא הי' לך ללות ממני אלא היה לך ליפרע
מחובך.

(ד) אם מת אחד מהם והניח יתומים
קטנים כל אחד עומד בשלו אפי' לא הניח
להם אביהם כלום שאם יגבו מזה אפי' מעות
חוזר וגובה אותם מהם אחר תקנת הגאונים
שגובים מטלטלי דיתמי.

(ה) אפי' היתומים קטנים אין אומרים
שהם יגבו מיד ולא יגבה מהם עד שיגדלו
כיון שתפס בחיי אביהם.

(ו) שנים שיש לכל אחד מהם שטר חוב על חבירו במנה והיה בענין שהדין הוא שיעמוד כל אחד בשלו ומכר אחד מהם חובו לאחר הלוקח גובה מהלוח וחוזר הלוח וגובה מהמוכר מבני חרי ואם אין למוכר נכסים אם גבה הלוקח קרקע מזה חוזר וגובה ממנו שהרי הוא משועבד לו לחובו ואם גבה ממנו מטלטלין אם שעבד לו מטלטלי אגב מקרקעי שקנה ושיקנה חוזר וגובה אותם ממנו ואם לאו אינו טורף ממנו כלום..

(ז) ראובן נתחייב לשמעון ק"ק ושמעון לראובן מנה ושמעון עמד כבר בדין עם ראובן על המנה ונתחייב בב"ד ואמר שמעון אתה חייב לי ק"ק תחסר מהם המנה כנגד מנה זה השיב ראובן אני לא עמדתי עמך בדין על הק"ק וכמדומה לי שיש לי ראיות שאני פטור מהם אם שטרו של שמעון מקוים הדין עמו.

**סימן פ"ו: ראובן נושה בשמעון ושמעון בלוי
מוציאין מלוי ונותנין לראובן. ובו ט סעיפים**

86. (א) ראובן שנושה ק' בשמעון ושמעון בלוי מוציאין מלוי ונותנין לראובן ל"ש אם נתחייב לו כבר לשמעון בשעה שלוח מראובן ל"ש נתחייב לו אח"כ ואין חילוק בזה בין מלוה בשטר למלוי על פה כיון ששני הלווים מודים כל אחד למלוה שלו מוציאין מלוי ונותנים לראובן בכל ענין שיתחייב לוי לשמעון בין דרך הלואה שהלוח לו בין דרך מקח וממכר בין דרך שכירות.

(ב) בד"א כשאין לשמעון נכסים ליפרע ממנו שסידרו לו ב"ד והשביעוהו ולא מצאו לו אלא חוב זה (אע"פ שיש לו נכסים במדינה אחרת) (ריב"ש סי' שני"ג) אבל אם יש לו במדינה זו נכסים אין ב"ד נזקקים להוציא מזה ולתת לזה.

(ג) אף בזמן שאין לשמעון נכסים אין ראובן יכול לכופו שיתבע מלוי ויפרענו שאין מוטל עליו זה הטורח אלא על ראובן לטרוח ולהוציא מלוי.

(ד) יש מי שאומר שאם מה שיש ביד לוי הם מעות בפקדון יכולים ב"ד להתפישם ולנגוש שיפרע לראובן דכל שיש לו מעות אינו יכול לומר לו טול קרקע.

(ה) אין שמעון יכול למחול ללוי ולא להרויח לו זמן (שהרי) פקע השעבוד שיש לשמעון על לוי ונשתעבד לראובן וכן אם אמר שטר אמנה או פרוע הוא אינו נאמן להפסיד לראובן ואם אחר שנתחייב לוי לראובן בב"ד הלך ופרע לשמעון חייב לפרוע לראובן פעם אחרת המסרב שלא לירד לדין או ירד לדין ונתחייב ואינו רוצה לעשות ציווי ב"ד ועכבו ב"ד ממונו שביד אחר ועבר

על מצותן והחזירו למסרב אם לא ימצא
ממה לגבות חייב הנפקד ליתן למלוה הממון
שהחזיר למסרב.

(ו) אע"פ שראובן מיחה בלוי שלא יפרע
לשמעון לא מיקרי ראובן בהכי מוחזק דלא
משעבד לוי לראובן מדר' נתן עד שיתברר
בב"ד ששמעון חייב לו.

(ז) מת שמעון ונשארו יורשיו וטוען לוי
פרוע הוא נשבעים היורשים שבועת
היורשים וגובים מלוי ואם היה חוב ראובן
בשטר חוזר וגובה מהם בשבועה ואם לא
רצו לישבע חוזר זה עליהם (לשון בעה"ת
שער נ"א סוף ח"ב) אם יש להם נכסים
אחרים ואם אין להם נכסים אחרים
וטוענים שאין יכולים לישבע שבועה זו הרי
אלו נשבעים היסת שאין בידם במה לפרוע
חוב מורישם.

(ח) ראובן הלוח לשמעון על פה ושמעון הלוח ללוי בשטר ומכר לוי כל נכסיו ובא ראובן לטרופ מלקוחות של לוי בכח השטר שיש לשמעון על לוי אם שמעון מודה לראובן שאינו פרוע אינם יכולים לדחותו ולומר פרוע אתה משמעון ואינו נאמן עלינו בהודאתו אלא הרי הוא טורף מהם מאחר ששמעון מודה לו.

(ט) ראובן יש לו שטר חוב על שמעון ושמעון על לוי אחיו ובא ראובן לגבות מלוי וטוען לוי אחי גמלני חסד והלוני להחזיק ידי והתנה עמי שלא יכפני לפרוע אלא לכשארצה אע"פ שב"ד מכירים קצת שטענתו אמת אם אין תנאי זה מפורש בשטר גובה ראובן ממנו.

סימן פ"ז: דיני שבועת היסת ושבועת

דאורייתא. ובו לט סעיפים

87. (א) התובע לחבירו ממון או חפץ שהיה יכול להחזיק בו בטענת להד"מ או החזרתו לך או לקוח הוא בידי אם הוא מודה מקצת חייב שבועה מן התורה וכן אם הוא כופר בכל ועד א' מכחישו חייב שבועה מן התורה אפי' אינו ידוע שחייב לו אלא ע"פ העד אבל הכופר בכל ואין עד א' מכחישו פטור משבועת התורה (טור ס"י בשם הרמב"ם והרא"ש) בין במלוה בין בפקדון אבל חייב שבועת היסת אפי' אמר ליה מנה לי בידך והלה אומר להד"ם נשבע היסת (טור ס"י ט') (ובלבד שיתבענו ודאי כמו שנתבאר לעיל ס"י ע"ה) ואפי' מודה מקצת אם אמר לו הילך המקצת שאני מודה אינו חייב אלא היסת ואינו נקרא הילך אא"כ יהא המקצת שהוא מודה לו מוכן בידו בפני ב"ד ליתנו לו מיד אבל אם אמר הרי הוא בביתי ואתננו לך לא ואפי' אם יתן לו משכון על מה שמודה בו לא

חשיב הילך וי"א דמשכון חשיב הילך דהא
אפי' שטר חשוב הילך (טור ובעל העיטור).

(ב) תבעו שני כלים והודה לו בא' מהם
ואמר לו הילך וטען התובע שנשתמש בזה
שהוא מודה לו ונפחת מדמיו והוא מודה לו
(או שהוא ידוע) אין זה הילך תבעו מאתים
והודה לו במנה והוא בענין שלא היה יכול
לכפור באותה מנה כגון שאותה מנה הוא
מעשה ב"ד לא מיקרי הודאה במקצת.

(ג) אם נראה לדיין שהוא מערים לומר
הילך לדחות שבועת התור' מעליו חייב
לישבע שבועת התור'.

(ד) א"ל מנה וכלי יש לי בידך אין לך בידי
אלא הכלי והילך ואמר התובע אין זה הכלי
שלי ה"ז נשבע היסת וכולל בשבועתו שזה
כליו ואם הודה הנתבע שאין זה כליו אלא
שנתחלף לו אע"פ ששוה כמו כליו צריך

לישבע שבועה דאורייתא (ולמ"ד דמשכון
מיקרי הילך לא גרע זה ממשכון (טור) ונ"ל
דווקא אם שוויו כמו הכלי שתובע אותו)..

(ה) אין שבועה למודה מקצת בכופר בכל
ומחויב מתוך טענתו כגון שתבעו מנה והוא
אומר לא לויתי וחזר ואמר לויתי חמשים
ופרעתיד שהוחזק כפרן לאותו ממון וכן אין
המתחייב במקצת מתוך טענת הכפירה
מחויב שבועת התורה (וע"ל סי' ע"ה סעיף
ה').

(ו) הודה במקצת ועד אחד מסייעו י"א
שפוטרו משבועה (טור סי"א בשם הרא"ש)
וי"א שאינו פוטרו.

(ז) שבועה שמחייבים למי שנתחייב
שבועה היא נקראת שבועת הדיינים בין
שהוא חייב שבועה מן התורה בין מדברי
סופרים ג' מיני שבועות חייבים מן התורה

מודה מקצת וכופר בכל שעד אחד מכחישו
ושבועת השומרים שטען שאבד הדבר
שהפקידו אצלו או נגנב או מת או כיוצא בו
ה"ז נשבע מספק אע"פ שאין בעל הפקדון
יודע אם טוען אמת אם לאו.

(ח) כל שבועה חוץ מאלו השלשה הם
מדברי סופרים ומ"מ הם נקראים שבועת
הדיינים ובשל דבריהם יש ב' מיני שבועות
יש מהם ע"י טענת ודאי וכפירה כגון שבועת
שכיר ופוגם שטרו וכיוצא בהם ויש מהם ע"י
טענת ספק כגון טענת שותפים ואריסים
וכיוצא בהם ויש שבועה אחרת שנתקנה
בדורות אחרונים מחכמי הגמרא והיא
שבועת היסת ואע"פ שהב"ד משביעים
אותה אינה נקראת שבועת הדיינים..

(ט) אלו דברים שבין שבועה דאורייתא
לשל דבריהם מי שנתחייב שבועה דאורייתא

ולא רצה לישבע ב"ד יורדין לנכסיו ונותנים לתובע מה שתבע ומי שנתחייב שבועה מדבריהם ולא רצה לישבע אם הוא מהנשבעים ונפטרים כגון הנשבעים על טענת שמא או שבועת היסת מנדין אותו ל' יום לא בא ולא תבע נידויו מכין אותו מכת מרדות ומתירין לו נידויו ואין יורדין לנכסיו ומותר לקראו עברין שהרי עובר על דברי חכמים) (מהר"י מינץ סי' ט"ו).

(י) י"א מי שחייב שבועה דרבנן אם קדם ותפס ולא רצה לישבע לא מפקינן מיניה.

(יא) ועוד יש ביניהם שבועה דאורייתא אם הפכה על שכנגדו ואמר לו השבע וטול אין שומעין לו אם אין הלה רוצה וכן הנשבעין ונוטלין אע"פ שהוא מדבריהן אינו יכול להפכה על שכנגדו שלא מדעת הנתבע וכן שבועת השותפים וכיוצא בה שבאות על

הספק אין מהפכין שהרי זה טוענו ספק ומיהו יש מי שאומר דאי טעין לישתבע לי דחשיד לי בכך הדין עמו.

(יב) אע"פ שהנשבעים ונוטלים אינם יכולים להפך שבועה על שכנגדן שלא מדעת הנתבע אם יאמר התובע אי אפשרי בתקנה זו שתקנו לי חכמים אלא הריני כשאר התובעים וישבע לי הנתבע היסת שומעין לו ואם יחזור הנתבע ויהפך השבועה על התובע שומעין לו ואם לא ירצה לישבע נפטר הנתבע.

(יג) ועוד יש ביניהם דבשל תורה [אם] היה הנתבע חשוד על השבועה שכנגדו נשבע ונוטל ובשל דבריהם אם היה הנתבע חשוד פטור בלא שבועה כמו שיתבאר בסי' צ"ב אבל אם רצה התובע מחרים סתם ועוד יש ביניהם דבשל תורה צריך נקיטת חפץ והוא

הדין לכל שבועה של דבריהם (רשב"ם
ומהרא"י סכ"ב) חוץ משבועת היסת שא"צ
נקיטת חפץ.

(יד) כפר הכל ונשבע היסת בלא נק"ח
ואח"כ חזר והביא עד אחד חוזר ונשבע ש"ד
בנקיטת חפץ.

(טו) חפץ זה צריך שיהיה ספר תורה ולא
יאמר אני נשבע בספר תורה זה אלא יאחוז
הספר תורה בידו ויאמר אני נשבע בה' ואם
לא אחז בידו אלא תפילין אין צריך לחזור
ולהשביע ותלמיד חכם אף לכתחילה א"צ
לאחוז בידו אלא תפילין ויש מי שאומר דהני
מילי בפעם ראשונה אבל מכאן ואילך הרי
הוא כשאר כל אדם ובספר תורה.

(טז) צריך לישבע בשם או באחד מכל
הכינויים ומעומד ואם נשבע מיושב אינו
חוזר ונשבע ות"ח אפי' לכתחילה מיושב בין

של תורה בין של דבריה' בין על טענת ודאי
בין על טענת ספק שנים שנתעצמו בדין
ונשבעו שלא יטענו אלא האמת ואח"כ
נתחייב א' מהם שבועה לחבירו יש אומרים
שאינו נפטר בשבועה הראשונה.

(יז) סדר שבועת הדיינים כך הנשבע אוחז
ס"ת בזרועו ועומד ונשבע בשם או בכינוי
בשבועה או באלה מפיו או מפי הדיינים
כיצד מפיו אומר הריני נשבע בשם [בה']
אלהי ישראל או הריני נשבע במי ששמו
רחום או במי ששמו חנון שאיני חייב לזה
כלום וכן אם אמר הרי הוא ארור לה' אלהי
ישראל או הרי הוא ארור למי ששמו רחום
או למי ששמו חנון אם יש לזה אצלי כלום
כיצד מפי הדיינים משביעין אנו אותך בשם
[בה'] אלהי ישראל או במי ששמו חנון שאין
לזה בידך כלום והוא עונה אמן או שיאמרו
הרי פלוי בן פלוי ארור לה' אלהי ישראל או

למי ששמו חנון אם יש לפלו' אצלו ממון ולא
יודה לו והוא עונה אמן.

(יח) להרמב"ם אף שבועת היסת בשם או
בכינוי או בשבועה או באלה ואין בינה
לשבועת הדיינים אלא ששבועת (היסת)
אינה בנק"ח ולא הודו לו (מישרים נ"א ח"ה
ורלב"ש סי' רל"ז) ואמרו דשבועת היסת
אינה לא בשם ולא בכינוי אלא בשבועה
סתם או בארור.

(יט) י"א שבדורות אחרונים ביטלו שבועה
בשם לפי שעונשה גדול ונהגו להשביע
בארור.

(כ) משביעין אותו בכל לשון שהוא מבין
ויאיימו עליו (פי' ענין אימה) קודם
שישביעוהו ואומרים לו הוי יודע שכל
העולם נזדעזע בשעה שאמר הקב"ה לא
תשא ובכל העבירות שבתורה נאמר ונקה

וכאן נאמר לא ינקה וכל העבירות שבתורה
נפרעים ממנו וכאן ממנו וממשפחתו ולא עוד
אלא שגורם ליפרע משונאיהם של ישראל
שכל ישראל ערבים זה לזה כל עבירות
שבתורה תולים לו שנים ושלשה דורות אם
יש לו זכות וכאן נפרעים מיד דברים שאין
אש ומים מכלים אותם שבועת שקר מכלה
אותם אמר איני נשבע פוטרים אותו ונותן
מה שטענו חבירו אם אמר הריני נשבע
וחבירו תובע העומדים שם אומרים זה לזה
סורו נא מעל אהלי הרשעים האלה ואומרים
לא על דעתך אנו משביעים אותך אלא על
דעתינו ועל דעת ב"ד.

(כא) אין מאיימין אלא בשבועת הדיינים
שהיא על ידי טענה ודאית וכפירה בין
שהיתה מן התורה בין מדבריהם אבל על
שבועה שנתחייב בה בטענת ספק בין מן
התורה בין מדבריהם וכן בשבועת היסת

א"צ איום ואעפ"כ צריכים הדיינים לפצור
בבעלי דינים אולי יחזרו בהם עד שלא תהיה
שם שבועה כלל.

(כב) כל מי שנתחייב שבועה בין של תורה
בין של דבריהם אפי" היסת יש לו להחרים
סתם קודם שישבע על כל מי שטוען עליו
דבר שאינו חייב בו כדי להשביעו חנם ויענה
המשביעו אמן.

(כג) כל שבועה מן הדין בפני הלה שכנגדו
(או) בפני העד (ה"ה פ"ז ממלוה) אם אין
התובע יודע האמת רק ע"פ העד (ואז) א"צ
לישבע בפני התובע (ב"י בשם תשובת
אשכנזית) (רשב"א) ואם השביעוהו שלא
בפניו אם נשבע כתקנו ועל דעת ב"ד נפטר.

(כד) הטוען את חברו טענות הרבה אין
משביעין אותו אלא שבועה אחת על הכל
נתחייב ב' שבועות על שתי טענות קלה

וחמורה משביעין אותו בחמורה ומגלגלין
בה השאר דברים.

(כה) כל הטוען לחבירו טענה שאפי' אם
הודה לא יתחייב ממון אע"פ שכפר אין
מחייבים אותו היסת כיצד אמרת ליתן לי
מנה להד"מ אין משביעין אותו לא היסת
ולא חרם שאף אם הודה אינו חייב לו כלום
וה"ה אם אין לו לפרוע אין משביעין על
כפירתו (תשובת הרא"ש גבי אשת איש
והטור הביאו סי' צ"ז וב"י בשם ר"י נכ"ג
ח"ו) אתה קללת אותי אתה הוצאת עלי שם
רע להד"מ אין מחרימין על זה וכן כל כיוצא
בזה. הגה וי"א דמחרימין על זה דהרי אם
יתברר שהוא אמת קונסין אותו (טור טוען
על חבירו גזלתני או גנבת ממני והוא כופר
אע"פ שלפי טענות התובע פסול לישבע
אפ"ה נשבע לו (מרדכי פ"ק דמציעא) ודוקא
שתבעו הממון שעיקר התביעה הוא משום

ממון אבל אם עיקר התביעה היא משום האיסור אין משביעין (פסקי מהרא"י סי' ל"ד) מי שתובעת א' שנדר לה דבר באתננה והוא כופר חייב לישבע (ריב"ש סי' ש"ע).

(כו) טענו שעשה לו דבר שאינו חייב עליו אלא קנס אינו נשבע היסת שאילו הודה היה פטור אבל אם טענו שהעמידו בדין על הקנס והביא עדים וחייבוהו ב"ד לשלם והלה אומר לא היו דברים מעולם צריך לישבע היסת.

(כז) מי שנתחייב שבועה בב"ד ויצא מב"ד ואחר זמן תבעו חבירו שישבע לו ואמר נשבעתי אם הוא מהנשבעים ונפטרים נאמן.

(כח) נשבע היסת ואח"כ הודה מעצמו במקצת אם דרך תשובה הודה שמתחרט על מה שנשבע לשקר נפטר מהשאר ואם הודה

שלא על דרך תשובה אינו נפסל לשבועה על
פי עצמו.

(כט) מי שכפר בכל ועד אחד מכחישו ונשבע
להכחיש העד ואח"כ הביא התובע עד אחר
מצטרף עם הראשון ומשלם לו זה אף על פי
שנשבע עליו ונעשה עוד חשוד ע"פ שנים
עדים.

(ל) אע"פ שנשבע הנתבע ונפטר ע"פ ב"ד
אם תפס התובע אח"כ משלו בלא עדים
וטוען שתופס על אותה תביעה שנשבע לו
עליה שלא נשבע לו באמת הדין עם התופס
ונאמן במיגו שלא תפסתי משלך כלום ונשבע
היסת ונפטר וא"צ לומר שאם הביא התובע
עדים אחר שנשבע בין שבועה דאורייתא בין
שבועת היסת שמוציאין מידו ונותנין לזה
ונעשה חשוד ע"פ העדים..

(לא) טען שיש לו אצלו חוב בקנין או בשטר ואבד והוא אומר פרעתי או איני חייב לך כלום ונשבע ואח"כ באו עידי הקנין או שהוציא השטר ונתקיים ה"ז משלם אחר השבועה שישבע המלוה ואינו חשוד שהרי לא העידו שלא פרע ולא טען הנתבע להד"מ ואם יש נאמנות בשטר או בקנין נוטל בלא שבועה.

(לב) ראובן הוציא פסק דין על יורשי שמעון שאביהם נתחייב לו בבית דין שבועה ואומר שלא נשבע יחרימו במעמד היורשים שכל מי שיודע בממון זה אם הוא פרוע שיודה.

(לג) אין להשביע היכא דאיכא למיחש שיתברר הדבר.

(לד) התוקע כפו לחבירו לא נפטר משבועה.

(לה) אין נשבעין היסת על תביעת טובת הנאה.

(לו) שנים או ג' שיש להם תביעה על א'
ונשבע לאחד מהם פטור מהאחרים.

(לז) אין מוסרים שבועה למי שרץ אחר
שבוע'.

(לח) אם נרא' לדיינים שהטענה מרומה אין
להשביעו.

(לט) יש מי שאומר שהמזכיר שם שמים
לבטלה שכנגדו נשבע ונוטל.

סימן פ"ח: דיני כפירה והודאה ושתהא ממין

הטענה. ובו לג סעיפים

88. (א) אין מודה במקצת הטענה חייב לישבע
עד שיודה לפחות בפרוטה ותהיה הכפירה
לפחות שתי מעין כסף לפיכך אינו חייב עד
שיתבענו שתי מעין ופרוטה והוא מודה
בפרוטה וכופר בשתי מעין אבל תבעו שתי
מעין ופרוטה והודה לו בשתי פרוטות כיון

שאין בכפירה שתי מעין או אם הודה בחצי פרוטה פטור כיון שאין בהודא' פרוטה שיעור הפרוטה משקל חצי שעורה של כסף נקי ושיעור שתי מעין משקל ל"ב שעורים כסף נקי .

(ב) וכן אם לא תבעו כסף אלא מיני סחורות והודה לו מקצת שמין הכפירה וההודאה אם יש בכפירה שוה שתי מעין ובהודאה פרוטה אחת חייב.

(ג) בד"א כשתבעו פירות או מיני סחורות אבל תבעו שני כלים והודה לו באחד מהם א"צ שיעור אלא אפי' היו עשרה מחטין בפרוטה תבעו שנים והודה לו באחד מהם חייב טענו כסף וכלים הודה בכלים וכפר בכסף אם יש בכפירה שתי מעין חייב ואם לאו פטור הודה בכסף וכפר בכלים אם הודה בפרוטה חייב.

(ד) הא דבעינן כפירה שתי מעין דוקא
במודה מקצת אבל כופר בכל ועד א' מכחישו
אפי' לא כפר אלא בפרוטה חייב.

(ה) שבועת השומרים נמי אינה צריכה
שתי כסף אלא אפי' הפקיד אצלו פרוטה או
שוה פרוטה וטען שאבדה נשבע וכל פחות
משוה פרוטה אינו ממון ואין ב"ד נזקקין לו
) וי"א דבשבועת שומרים נמי בעינן שתי
כסף (טור בשם הרא"ש והמגיד פ"ג דטוען
ור"ן פ' הדיינים) וכן נ"ל עיקר.

(ו) שבועת היסת נמי משביעין אותו אפי'
על שוה פרוטה.

(ז) אין מודה מקצת חייב עד שיודה ממין
הטענה כיצד תבעו כור חטים או כור תבואה
והודה לו בלתך (פי' חצי כור שהוא ט"ו
סאים) קטנית פטור אבל אם תבעו בכור

פירות והודה לו בלתך קטנית חייב
שהקטנית בכלל פירות.

(ח) לא תבעו בדבר מסוים אלא א"ל שוה
מנה יש לי בידך מכל מה שיודה לו חשיב
שפיר ממין הטענה שכל דבר הוא בכלל שוה
אבל אם תבעו מנה מדבר מסויים והודה לו
בשוה (חצי) מנה לא חשיב ממין הטענה.

(ט) תבעו דינר כסף או דינר זהב כאלו
תבעו שוה דינר כסף או שוה דינר זהב ובכל
מה שיודה לו חשיב ממין הטענה ודוקא
כשתבעו מטבע היוצא בהוצאה דהא אמרי'
בסתמא שוה דינר קאמר לפי שאדם עשוי
לשום כל דבר במטבע אבל תבעו ליטרא זהב
או מטבע שנפסל ואינו יוצא בהוצאה לא
חשיב כאלו תבעו שוה וכן אם תבעו דינר
זהב זהוב כלומר טבועה יש לי בידך לא
חשיב שוה דינר אע"פ שיוצא בהוצאה אלא

דינר דוקא קאמר ואפילו הודה במטבע של
חצי דינר לא חשיב ממין הטענה..

(י) הא דאמרי' שאם תבעו דינר כסף או
דינר זהב כאילו תבעו שוה דינר כסף או שוה
דינר זהב יש אומרים דהני מילי במלוה אבל
בפקדון דוקא קאמר דינר זהב ולא שוה דינר
ויש מי שחולק ואומר שדין הפקדון שוה
לדין המלוה.

(יא) תבעו מאה דינרים ממטבע פלונית
והשיב אין לך בידי אלא חמשים ממטבע
אחר לא חשיב ממין הטענה אא"כ יאמר לו
נתתי לך דינר זהב להחליפו במטבעות (או
מכרתי לך סחורה בעד מעות) (ב"י בשם
התרומות שער ז') והוא אומר נתתים לך חוץ
ממטבע אחת אבל בענין אחר לא מחייב אפי'
תבעו דינר זהב (זהוב) והודה לו במטבע של
חצי דינר (זהוב).

(יב) תבעו ב' דברים כגון חטים ושעורים והודה לו באחד מהם חייב ליתן לו מה שהודה לו ונשבע על השאר אבל תבעו חטים והודה לו בשעורים פטור אף מדמי שעורים ויש מי שאומר שהטעם משום דחשיב כאלו הודה התובע שאינו חייב לו שעורים ולפיכך אפי' יש עדים על השעורים פטור דהודאת בעל דין כמאה עדים דמי.

(יג) הטוען לחבירו מנה הלוייתך והלה אומר אין לך בידי אלא נ' זוז שנתת אותם דמים בחפץ פלו' והרי הוא קיים או שהלוייתני עליו ע"מ שלא להשתלם אלא מגופו וה"ה איפכא היכא דטעין ליה דאית ליה גביה חפץ פלו' דשוייה אפותיקי ניהליה במנה והלה מודה בנ' זוז דאוזפיה בהלואה גרידתא יש מי שאומר דמה שטענו לא הודה לו דפטור בין מתשלומין בין משבועה דאורייתא אלא משתבע היסת ונפטר.

(יד) תבעו כור חטים וקודם שישלים דבריו
לומר וגם כור שעורים מיהר הנתבע ואמר
אין לך בידי אלא כור שעורים ואמר התובע
גם שעורים היה רצוני לשאול ממך אם
כמערים שמיהר להשיב קודם שיגמור זה
טענתו חייב דחשבי ליה כאילו תבעו כבר
שניהם ואם עשה כן לפי תומו פטור משבועת
התורה (ומהתשלומין) אפי' אם מיד תוך
כדי דבור אחר הודאתו אמר גם אני היה
רצוני לבקש ממך השעורים אבל אם לאחר
שהודה לו בשעורים אמר התובע ודאי
כדברך כך הוא שיש לי בידך שעורים אבל
איני שואלם עתה חייב לשלם לו דמי
שעורים..

(טו) קדם הנתבע ואמר שעורים יש לך בידי
ואח"כ תבע התובע חטים וכפר הואיל
והודה בשעורים קודם שיתבע החטים אין

כאן הודאה מקצת הטענה ומשלם השעורים
ונשבע היסת על החטים.

(טז) וכן אם תבעו חטים והודה בהם ואחר
כך תבעו שעורים וכפר כיון שהודה בתביעת
החטים קודם שתבעו שעורים אינה מקצת
הטענה ומשלם החטים ונשבע היסת על
השעורים.

(יז) תבעו חטים והשיב שאינו יודע אם
חטים חייב לו או שעורים נשבע היסת שאינו
יודע ומשלם לו שעורים.

(יח) מלא עשר כדים שמן יש לי בידך אין
לך בידי אלא עשר כדים בלא שמן פטור
שהרי טענו (בשמן) והודה לו בחרסים עשר
כדים שמן יש לי בידך (או שאמר לו יי כדים
מלאים שמן יש לי בידך) (טור) אין לך בידי
אלא עשר כדים ריקנים (או שהודה לו בשמן

לחוד) (טור) חייב שבועת התורה שהרי טענו הכדים והשמן.

(יט) מנה לי בידך הלואה לא היו דברים מעולם ולא לויתי ממך אבל חמשים דינרים יש לך בידי פקדון וכיוצא בו ה"ז מודה מקצת וישבע שבועת התורה (והוא הדין שאלה ושכירות) (ב"י בשם הרמב"ן).

(כ) תבעו בחוב אביו והודה לו בחוב עצמו פורע חוב עצמו שהודה בו ונשבע היסת על חוב אביו אם טענו ודאי שהוא יודע שאביו חייב לו.

(כא) שני בעלי דינים שכל א' תובע לחבירו ואין תביעתו של זה כתביעתו של זה אלא א' אומר מנה הלויתיך וזה מודה לו בדינר והשני טוען כור חטים יש לי בידך וזה הודה במקצת וכפר לו בשאר אם הודאתו של שני שוה כמו שהוד' הראשון פטור משבוע'

דאוריית' דהא הילך הוא אבל אם הודאתו יותר מהודאת הראשון (אז גם הוא) חייב שבועה דאורייתא כיון שלא אמר ליה בשעה שתבעו להד"מ שהרי יש לך משלי כנגדו ובשבילו אני רוצה לתפסו אלא הודה לו בדרך הודאה גמורה מודה מקצת הוא.

(כב) מי שתבעוהו מנה והודה בחמשים וכשבא לישבע טען איני רוצה לישבע אלא אשלם כל המנה וישבע לי שיש לו בידי מנה וזה אומר לא אשבע עד שיפרעני תחלה הדין עם התובע שזה צריך לישבע שבועת התורה או ישלם אך אם ירצה יחרים סתם על מי שטוען עליו דבר שאינו כן ומשלם ואחר שישלם יוכל להשביעו היסת אם נטל ממנו ממון שלא כדין.

(כג) אין מודה מקצת חייב עד שיטענו דבר שבמדה ובמשקל ובמנין ויודה לו דבר

שבמדה ובמשקל ובמנין כיצד א"ל עשרה
דינרין או כור תבואה או שני ליטראות משי
יש לי בידך והלה משיבו אין לך בידי אלא
דינר או לתך או ליטרא אבל אמר ליה כיס
מלא מעות יש לי בידך וזה משיבו אין לך
בידי אלא ג' דינרים או שתבעו מאה דינרין
וזה אומר אין לך בידי אלא צרור שמסרת לי
ואיני יודע כמה הם כי לא מניחים ומה
שהנחת אתה נוטל פטור משבועה
דאורייתא.

(כד) א"ל בית מלא פירות יש לי בידך וזה
אומר אין לך בידי אלא עשרה כורין או
שטענו עשרה כורין וזה משיבו איני יודע
כמה הם כי לא מדדתיים ומה שהנחת אתה
נוטל פטור אפי' תבעו בית זה מלא פירות
אבל תבעו בית זה שהיה בו פירות עד הזיז
מסרתי לך והלה משיבו לא היו אלא עד

החלון חייב וכגון שהרקיבו בפשיעתו שחייב
לשלם דאם לא כן הו"ל הילך ופטור.

(כה) תבעו מנורה גדולה והודה לו בקטנה
פטור אבל תבעו מנורה בת עשר ליטרין
והודה לו בשלה' ליטרין חייב ואם תבעו
מנורה של פרקים הרי זה חייב בכל ענין.

(כו) תבעו אזור גדול והודה לו בקטן פטור
ואם תבעו אזור של פרקים חייב.

(כז) תבעו יריעה של עשר מדות והודה לו
בשל חמשה חייב.

(כח) אין הודאה בשטר חשובה הודאה
להתחייב שבועה מן התורה על הכפירה
כיצד תבעו מנה חמשים בשטר ונ' בעל פה
לא מיבעיא אם הודה בחמשים שבע"פ וכפר
בחמשים שבשטר שאין כאן שבועה כלל
אלא משלם חמשים שהודה ושל השטר
שכפר ישבע בעל השטר ויטול אלא אפי' אם

הודה בני שבשטר וכפר בני שבעל פה אינו
נשבע שבועת התורה דשטר הוי כמו קרקע
כיון שהוא על שעבוד קרקעות וכשם שאין
נשבעין על (כפירת) שעבוד קרקעות כך אין
הודאתן מחייבת שבועה בד"א בשטר שהוא
יכול לקיימו אבל אם אינו יכול לקיימו הרי
הוא כהודא' ע"פ ונשבע על הכפירה שעמה
וא"צ לומר למלוה בשטר וטוען שטר היה לי
ואבד והודה הלוח ששטר עשה לו וכפר
במקצת או שהוד' בכל השטר אלא שאומר
שקצתו פרוע שנשבע שבועת התורה כשאר
מודה מקצת.

(כט) בד"א בשטר שטורפים בו
מהמשועבדים אבל כתב ידו אפי' יש בו
נאמנות כיון שאינו טורף בו ממשועבדים
דינו שחייב שבועה דאורייתא כמו במלוה על
פה.

(ל) ואם מסר לזה למלוה כתב ידו בפני עדים נתבאר בסימן (מ' וס"ט) שדינו כשטר שחתומים בו עדים.

(לא) תבעו מנה הלוייתך בניסן ומנה בתשרי והודה לו בא' מהם חשיב שפיר ממין הטענה אע"פ שלא הלוהו כאחד.

(לב) שטר חוב שכתוב בו סלעים או דינרים סתם מלוה אומר חמש ולוה אומר שנים פטור משבועה דאורייתא שאין כאן הודאה דבלאו הודאתו מיעוט סלעים שנים ונמצא שלא הודה אלא מה שבשטר ואין כאן הודאה ואפי' אמר הלוה ג' שהודה לו באחד יתר על משמעות השטר אפי"ה פטור משום דהוי כמשיב אבידה דאם רצה היה אומר שנים לפיכך א"ל מנה לך או לאביך בידי ופרעתוך מחצה והשיב זה לא הייתי זכור אך אתה הזכרתני יודע אני שלא פרעת כלום

פטור ואפי' משבועת היסת שאינו אלא
כמשיב אבידה.

(לג) כשם שהודאת מלוה בשטר אינה
הודאה כך הודאת מלוה בקנין ויש כאן עידי
הקנין אינה הודאה דסתם קנין לכתובה
עומד ודינו כשטר לפיכך א"ל חמשים דינר
יש לי בידך בקנין וחמשים בלא קנין והודה
לו באותם של קנין וכפר באחרים נשבע
היסת ונפטר.

סימן פ"ט: שהשכיר נשבע ונוטל. ובו ו' סעיפים

89. (א) כל הנשבעין שבתורה נשבעין ולא
משלמין ואלו נשבעין ונוטלים השכיר והנגזל
והנחבל והחנוני על פנקסו ושכנגדו חשוד על
השבועה.

(ב) השכיר כיצד השכיר שעושה מלאכה
אצל בע"ה ותבע שכרו ואמר ליה בעה"ב
פרעתיד כל שכרך או קצתו אפי' היה שכרו

פרוטה ובעל הבית אומר נתתיה נשבע
השכיר בנק"ח כעין של תורה ונוטל אפי'
היה השכיר תובע את הקטן הרי זה נשבע
ונוטל.

(ג) בד"א כשיש עדים ששכרו ושעשה עמו
מלאכה אבל אם לא היו שם שני עדים מתוך
שיכול לומר לא שכרתיך נאמן לומר
שכרתיך ונתתי לך שכרך וישבע בעל הבית
היסת (רמב"ם מביאו הטור) ואם הודה
מקצת ישבע שבועת התורה .

(ד) בעל הבית אומר שתים קצצתי לך
והשכיר אומר שלשה קצצת לי המוציא
מחבירו עליו הראיה ואם לא הביא ראיה
אע"פ שכבר נתן לו שתים או שא"ל הילך
הרי בעל הבית נשבע בנקיטת חפץ בד"א
כששכרו בעדים ולא ידעו כמה פסק לו

ותבעו בזמנו אבל אם שכרו שלא בעדים או
שתבעו אחר זמנו ישבע בעה"ב היסת.

(ה) הנותן טליתו לאומן אומן אומר ב'
קצצת לי והלה אומר לא קצצתי אלא אחד
אם הטלית ביד האומן והוא בענין שיכול
לטעון לקוחה היא בידי הרי האומן נשבע
בנקיטת חפץ ונוטל ויכול לטעון שקצץ
בשכרו עד כדי דמיה ואם אין הטלית בידו
או שאינו יכול לטעון לקוחה היא בידי
המוצי' מחבירו עליו הראי ואם לא הביא
ראי' נשבע בעל הבית בנק"ח.

(ו) שכיר הבא להשבע אין מחמירין עליו
ואין מגלגלים עליו כלל ולכל הנשבעים אין
מקילין עליהם חוץ מהשכיר שמקילין עליו
ופותחין לו תחלה ואומרים אל תצער עצמך
השבע וטול.

**סימן צ': הניזקין נשבעין ונוטלין כגון הנגזל
והנחבל ודין המביא כלים מבית בעה"ב והוא
אומר שאולים הם. ובו טז סעיפים**

90. (א) הנגזל כיצד ראוהו עדים שנכנס לתוך ביתו של חברו למשכנו שלא ברשות ולא היה (לו) כלום תחת כנפיו וכשיוצא ראוהו שהיו כלים תחת כנפיו ואינם יודעים מה הם ובעל הבית תובע תן לי כך וכך שגזלתני בין אם יאמר כן נכנסתי למשכנך אבל לא נטלתי כלום והכלים שהוצאתי תחת כנפי שלי הם בין אם יאמר מעולם לא נכנסתי לביתך ליטול ממך כלום בין אם יאמר לא נטלתי אלא כלי זה ובע"ה אומר נטלת עוד אחרים אפי' העדים מכירים קצת הכלים ובעל הבית טוען שהטמין יותר ממה שראו העדים בכל אלו ב"ה נשבע בנקיטת חפץ ונוטל כל מה שיטעון והוא שיטענו דברים שהוא אמוד בהם או שהוא אמוד שמפקידים אצלו אותן

דברים שטען ויהיו אותן דברים שטען
דברים שאיפשר שינטל תחת הכנפים.

(ב) ראוהו עדים שנכנס למשכן את חבירו
ולא ראוהו בעת שיצא או שיצא ולא נראה
תחת כנפיו כלום ובעל הבית טוען ואומר כך
וכך אפי' אמר מעולם לא נכנסתי שהרי
מכחיש את העדים הרי זה פטור שאם אמר
נכנסתי ולא נטלתי נשבע היסת שלא נטל
כלום והולך שאפשר שנכנס לגזול ולא גזל
(וי"א כיון שהעדים מכחישין אותו שאינו
נאמן בשבועה דהוי מיגו במקום עדים שאינו
נאמן אלא ב"ה נשבע ונוטל) (טור).

(ג) היה עד אחד מעידו שנכנס למשכנו
ונטל כלים תחת כנפיו ואינו יודע מה הם
והוא אומר לא גזלתי כלום או שאמר בחובי
נטלתי הואיל ואין העד יודע מהו תחת כנפיו

ה"ז נשבע שלא גזל (וע"ל סי' ע"ה סעיף י"ג
וסי' שס"ד ס"ג).

(ד) כשם שבעל הבית נאמן לישבע וליטול
כך שומר של בעל הבית אפי' אשתו של שומר
נשבעת שזה נטל כך וכך ומשלם הגזלן לבעל
הבית אבל שכירו ולקיטו (פירש"י ששכרו
לדור אצלו או ללקוט תבואתו) של ב"ה שלא
מסר להם שמירת הבית אינם בכלל זה.

(ה) כשנכנס זה למשכנו שלא ברשות
וראוהו עדים יוצא בכלים תחת כנפיו אם לא
היה שם בע"ה שיוכל לישבע כמה גזלו
והעדים אינם יודעים כמה הוציא אין
משביעין את הגזלן מפני שהוא חשוד על
השבועה אלא מחרימים חרם סתם על כל מי
שנטל כלים מביתו ואינו מודה בב"ד ואפי'
אם הודה הגזלן שגזל מקצת מחזיר מה

שהודה בלבד שהרי אין בעה"ב טוענו טענת
ודאי.

(ו) העידו עדים שהיו לבעה"ב זה כך וכך
כלים וראו אחד שנכנס לביתו ויצא ולא
נכנס שם אדם אחר וקודם שיכנס שם אדם
אחר מנו אותם כלים ונמצאו חסרים ולא
היה שם מקום שיפלו בו אותם כלים יש מי
שאומר שיטול בע"ה בלא שבועה אותם
כלים שחסרו מאותו אדם שהעידו עליו
שנכנס שם.

(ז) מדליק אש בשל חבירו האמינו לניזק
לישבע וליטול כל מה שהוא אמוד שיהיה לו
משלו או שיפקידו בידו על הדרך שיתבאר
בסי' תי"ח.

(ח) מי שיש עליו עדים שמסר ממון ולא
ידעו כמה הפסידו והנמסר אומר כך

הפסידני והמוסר כופר במה שטענו יתבאר
בסימן שפ"ח.

(ט) המזיק ממון חבירו ואינו יודע כמה
היזק הניזק נשבע כתקנת חכמים ונוטל
והוא שיטעון דברים שהוא אמוד בהם כמו
שיתבאר בסי' שפ"ח.

(י) הפקיד אצל חבירו שק צרור ופשע בו
המפקיד אומר חלי זהב ומרגליות היו בו
והשומר אומר איני יודע שמא סיגים או חול
היה בו ישבע בעל הפקדון ויטול והוא
שיטעון דבר שהוא אמוד או אמוד להפקידו
אצלו ואם אמר השומר ברי לי שהיה מלא
סיגים או חול ישבע ויפטר ואם אמר השומר
יודע אני שהיה בו זהב ואיני יודע כמה נוטל
המפקיד בלא שבועה וי"א שנשבע שאינו
יודע ויפטר ויתבאר עוד בסימן רצ"ח סעיף
א'.

(יא) מי שנכנס לביתו של בעל הבית בפני בעה"ב ויצא וכלים טמונים תחת כנפיו והעדים רואין אותו ולאחר זמן תבעו בעה"ב וא"ל תן לי כלים שהשאלתיך והרי העדים והוא אומר לקוחים הם בידי אינו נאמן ונשבע בעה"ב היסת על טענתו שלא מכרן ולא נתן ויחזירו ב"ד הכלים לבעל הבית בד"א בבעל הבית שאינו עשוי למכור כליו וזה שהוציא הכלים תחת כנפיו אין דרכו להצניע ואותן הכלים אין דרך בני אדם להצניעם לפיכך חייב להחזיר לפי שלא הצניעם אלא לכפור בהם אבל בעה"ב העשוי למכור כליו אע"פ שאין זה צנוע ואין דרך אותם הכלים להטמינם תחת הכנפים הרי זה נשבע היסת שהם לקוחים בידו וכן אם יצא בהם מגולים לפני עדים אע"פ שאין בעה"ב עשוי למכור את כליו ה"ז נאמן לומר לקוחים הם בידי שמא נצטרכו לו מעות

ומכר ובלבד שלא יהיו מדברים העשויים להשאיל ולהשכיר לעולם אבל דברים העשויים להשאיל ולהשכיר לעולם הם בחזקת בעליהם ואע"פ שהוציאם מגולים אע"פ שבע"ה עשוי למכור כליו הואיל ויש לו עדים שזה הכלי עשוי להשאיל ולהשכיר ידוע הוא לו מוציאים אותו מיד זה עכ"פ עד שיביא ראיה שמכרו לו או נתנו לו וי"א שאפי' בעה"ב טוען גנובים הם דינו כטוען שאולים הם וי"א שלא אמרו אלא בטוען שאולים הם אבל אם טוען גנובים הם אין בעל הבית נאמן וכן עיקר ואם הוחזק זה ונתפרסם לגנב אפי' בעה"ב טוען גנובים הם דינו כטוען שאולים הם.

(יב) הא דבדברים העשויים להשאיל ולהשכיר בעה"ב נאמן דוקא כשיש לו עדים שהכלים הללו היו שלו וראו אותם עתה בידו

אבל אם לא ראו אותם עתה בידו נאמן
היוצא במיגו דהחזרתים לד.

(יג) הא דאמר' בדברים שאינם עשויים
להשאיל ולהשכיר שהיוצא נאמן דוקא
בשלא ידעו עדים שבאו לידו בתורת שאלה
או שכירות אבל אם ידעו עדים שבאו לידו
בתורת שאלה או שכירות אינו נאמן (וע"ל
סי' ע"ב סי' י"ח).

(יד) כל זה לא מיירי אלא כשהיה בעל
הבית שם בשעה שנכנס זה והוציא הכלים
אבל אם ראו העדים שנכנס לרשות חבירו
ונטלם שלא בפניו בכל גוונא אינו נאמן לומר
לקוחים הם בידי לפיכך מחזיר הכלים לבעל
הבית ואין כאן שבועה שהרי העדים ראו מה
גזל ואחר שיחזיר חוזר ותובע את בע"ה בכל
מה שיטעון והדין ביניהם.

(טו) וכן אם חטף חפץ מחבירו ואומר בחובי נטלתי אינו נאמן אלא אם יש עדים שחטפו מידו או מביתו צריך להחזיר ואם אין שם אלא ע"א והוא כופר ישבע להכחיש העד ואם אינו כופר אלא שאומר שמשכנו בחובו צריך להחזירו והוא הדין לע"א מעידו שנכנס לרשות חבירו ונטל חפץ שלא בפניו (וע"ל סי' ע"ה סעיף י"ג).

(טז) הנחבל כיצד ראוהו עדים שנכנס תחת ידו של חבירו שלם ויצא חבול ולא ראוהו בשעה שחבל בו וזה אומר חבל בי וזה אומר לא חבלתי בו ה"ז נשבע ונוטל ואם יש הוכחה שזה חבל בו כגון שהיתה החבלה במקום שאי אפשר לו לחבול בעצמו כגון שהיתה בין כתיפיו וכיוצא בזה ולא היה אחר עמהם ה"ז נוטל בלא שבועה ואפי' יש אחר עמהם אי ברור לעדים שאותו אחר לא

חבל בו כאילו אין עמהם אחר דמי ונוטל
בלא שבועה.

סימן צ"א: חנוני נשבע ונוטל ודין פנקסים. ובו

ט סעיפים

91. (א) חנוני נאמן על פנקסו כיצד בעל הבית
שאמר לחנוני תן לפועלי סלע והוא מודה
שא"ל כן או שיש עדים בדבר והחנוני אומר
כבר נתתי להם והפועלים אומרים לא קבלנו
ממנו כלום שניהם נשבעין כעין של תורה
ונוטלים מבע"ה וצריכים שישבעו כל אחד
בפני חבירו חנוני בפני פועלים ופועלים בפני
חנוני כדי שיתביישו יותר (ודוקא בדאיתנהו
לתרווייהו) (ר"ן פרק הנשבעין) והוא הדין
אם א"ל הלויני מנה ופרע לבעל חובי זה
אומר נתתי וזה אומר לא קבלתי ישבעו
שניהם זה בפני זה ויתן בעה"ב לשניהם

(ו)אין נשבעין ביחד אלא בזה אחר זה)
(הגהות שניות דמרדכי ריש ב"מ).

(ב) בד"א כששניהם לפנינו ותובעים
מבעה"ב אבל אם מת החנוני והפועלים
לבדם תובעים או שמתו פועלים והחנוני
לבדו תובע נוטל בלא שבועה שהרי אין בעל
הבית מפסיד כלום שהרי אינו משלם אלא
תשלום אחד.

(ג) בד"א בחנוני המקיף (פ"י נותן
בהמתנה) לבעל הבית ופורע לו כל חובותיו
ואח"כ פורע לו בעל הבית אבל אם הקדים
בע"ה מעות לחנוני וא"ל תן לפועלים סלע
אם המחם (פ"י הישיר ומסר הפועל לחנוני
מן ומחה על כתף ים כנרת) אצל חנוני
במעמד שלשתם והפועלי נתרצו אין
לפועלים על בעל הבית כלום והחנוני נשבע
היסת ונפטר ואם שלא במעמד שלשתם

המחם אצל חנוני נשבע חנוני לבעל הבית
היסת שעשי שליחותו ונפטר והפועלי
נשבעי לבעל הבית כעין של תורה שלא נטלו
כלום מחנוני ונוטלים מבע"ה וי"א שגם זו
היא שבועת היסת.

(ד) יש מי שאומר שאפי' אין החנוני טוען
ברי שנתן אלא טוען שמצא בפנקסו שנתן
לפועלים כך וכך הרי הוא כברי הואיל ויש
רגלים לדבר שהרי צוהו בעל הבית לתת
לפועלים (ויוכל לישבע על זה והוא הדין
דיוכל לישבע בכל דבר על פנקסו שסומך
עליו שהוא אמת) (תשובת הרא"ש כלל פ"ו
וכלל ק"ג סי' כ"ג).

(ה) יש לדון על פי פנקסו של אדם שרגיל
לכתוב בו ענייניו ואפי' להוציא מיתומים
הקטנים היכא דיש רגלים לדבר שמה

שכתוב בפנקס הוא אמת (וע"ל סוף סי' ק"ז).

(ו) אמר החנוני אתה אמרת לי ליתן לפועליך מנה והוא כופר ואומר לא אמרתי לך כלום נשבע בעל הבית היסת ונפטר ואם מודה בנ' נשבע שבועת התורה שלא ציוהו אלא חמשים ואם אמר חמשים צויתיד ליתן וחמשים איני יודע מתוך שאינו יכול לישבע משלם.

(ז) אם לא נתן בעל הבית לחנוני קצבה כמה יתן לפועליו אלא א"ל תן להם מה שצריכים אם אין הפועלים לפנינו או מתו החנוני נאמן לומר כך וכך נתתי להם ונוטל מבעל הבית בלא שבועה הגה וי"א דאף אם הפועלים בכאן והחנוני נתן להם יותר משכרן הואיל ולא נתן קצבה כמה יתן להם

הרי החנוני נשבע ונוטל (ב"י בשם התרומות
שער כ"ט).

(ח) קטן ששכר פועלים ואמר לחנוני
לפרוע חנוני אומר נתתי והפועלים אומרים
לא נטלנו יש מי שאומר שדינו שוה לדין
הגדול ולהרמב"ם הפועלים נשבעין ונוטלים
ממנו אבל לא החנוני.

(ט) אמר לחנוני תן לי בדינר פירות ונתן לו
והרי הפירות מונחים ברשות הרבים והחנוני
תובע הדינר והלוקח אומר נתתיו לך
והשלכת לתוך כיסך הלוקח נשבע כתקנת
חכמים בנקיטת חפץ ונוטל הפירות נתן
הלוקח דינר לחנוני ובא ליטול פירות
המונחים ברשות הרבים ואמר החנוני דינר
זה הוא דמי פירות שכבר נתתי לך והולכתם
לתוך ביתך החנוני נשבע בנקיטת חפץ וכן
הדין בנותן דינר לשולחני ליטול מעות

הצבורים ברשות הרבים אם הודה השולחני שמכרם ועדיין לא נטל הדינר נשבע הלוקח (השולחני) בנק"ח שנתן הדינר ונוטל המעות ואם לא הודה שמכרם לו אע"פ שמודה שלקח ממנו דינר עתה וטוען שדינר זה דמי מעות שכבר הוליקם הלוקח (לתוך ביתו) נשבע השולחני בנקיטת חפץ.

סימן צ"ב: דין החשוד על השבועה. ובו יד

סעיפים

92. (א) החשוד על השבועה אין משביעים אותו לא שבועת התורה ולא שבועה של דבריהם ואם אמר התובע אקבל שבועתו אע"פ שהוא חשוד אין שומעין לו.

(ב) נקרא חשוד מי שנשבע לשקר אחד שבועת העדות ואחד שבועת הפקדון ושבועת שוא וביטוי (טור ס"ג בשם הרא"ש) ואפי' עבר על חרם שהחרימו הקהל (טור בשם

רש"י) ויש אומרים דדוקא בשבועה דלשעבר כגון אכלתי ולא אכלתי שבשעה שיצאה שבועה מפיו יצאה לשקר אבל בשבועה דלהבא כגון שלא אוכל ואכל לא.

(ג) וכן הפסול לעדות מחמת עבירה בין עבירה של תורה כגון מלוה ברבית או אוכל נבילות וכיוצא בהם בין של דבריהם כגון מפריחי יונים ומשחקים בקוביא נקרא חשוד וכל מי שחשוד ליקח ממון חבירו חשוד על השבועה ודוקא שיש עדים שלקח ממון חבירו אבל בלא עדים אינו חשוד דשמא (ספק) מלוה ישנה יש לו עליו שבשביל כך תפס אותו.

(ד) התובע לחבירו מלוה שהלוהו וכפר אע"פ שמביא עדים להכחישו אינו חשוד כל זמן שלא נשבע אבל הכופר בפקדון הוי חשוד

אע"פ שלא נשבע והוא שיש עדים שראוהו
בידו בשעה שכפר.

(ה) אין אדם נעשה חשוד עד שיבואו עליו
עדים שעבר עבירה שנפסל בה אבל המודה
מעצמו שהוא חשוד ושעבר עבירה שנפסל
בה אע"פ שחושדים אותו ואין ראוי לעשותו
עד לכתחלה אם נתחייב שבועה להפטר
מתביעה שתובעים אותו משביעין אותו אבל
אם הוא מהנשבעים ונוטלים אינו נשבע
ונוטל ויש מי שאומר שאם נתחייב שבועה
להפטר כיון שהוא אומר שהוא חשוד אם
רצה התובע נשבע ונוטל.

(ו) מי שנתחייב לחבירו שבועה ושאל
שיחרימו בבהכ"נ על מי שיודע שזה עבר
שבועה השואל כן ראוי לנזיפה אבל אם
אומר בודאי שיש לו עדים שיודעים שעבר על

השבועה ואינם רוצים להעיד עד שיחרימו
בב"ה הרשות בידו להחרים בב"ה.

(ז) מי שנתחייב שבועה דאורייתא הוא
חשוד על השבועה שכנגדו נשבע ונוטל אם
טען עליו טענת ודאי ואם שניהם חשודים
חזרה שבועה לנתבע ומתוך שאינו יכול
לישבע משלם.

(ח) היה החשוד שומר וטוען שאבד
הפקדון או נגנב ושכנגדו אינו יכול לישבע
וליטול שהרי אינו טוען ודאי שאכלו לפיכך
אם טען בעל הפקדון ואמר בפני שלח יד
בפקדוני או פשע בו הרי התובע נשבע כתקנת
חכמים ונוטל.

(ט) נתחייב החשוד שבועה מדבריהם אם
היה מהנשבעים ונוטלים אינו יכול לישבע
וליטול אלא הנתבע שכנגדו ישבע [היסת]
ויפטר וכן פוגם שטרו וכל כיוצא בזה שהיה

חשוד וטען הלוה שפרעו ואמר ישבע לי הרי
הנתבע נשבע היסת ויפטר מהשטר וי"א
שכיון ששטר מקוים בידו גובה בלא שבועה.

(י) היה החשוד מהנשבעים בטענת ספק
אינו נשבע ואין שכנגדו נשבע לפי שלא
נתחייב זה שבועה שהרי לא טענו טענת
ודאי.

(יא) נתחייב החשוד שבועת היסת אין
שכנגדו נשבע ונוטל אלא הרי הנתבע נפטר
בלא שבועה ומ"מ מחרימין סתם על מי
שכפר ממון חבירו ואינו משלם לו הגה מיהו
הנתבע יכול לומר השבע וטול ואז פטור אפי'
מקבלת חרם (הגהות שניות דמרדכי דב"מ).

(יב) החשוד על השבועה ומוציא שטר על
היתומים כיון שאין נפרעים מהיתומים אלא
בשבועה והוא אינו יכול לישבע יפסיד.

(יג) מי שנתחייב שבועת היסת והיה התובע חשוד אין הנתבע יכול להפך עליו שבועה שהרי אין יכול לישבע אלא ישלם או ישבע היסת והוא הדין לקטן שאין הנתבע יכול להפך עליו שבועה מי שנתחייב שבועה בין של תורה בין של דבריהם ונשבע ואח"כ באו עדים שהוא חשוד אין שבועתו שנשבע כלום ואם נשבע ונטל יחזיר לבעל דינו מה שנטל ממנו ואם נשבע ונפטר ישבע זה שכנגדו ויטול ממנו.

(יד) לעולם כזה דנים לחשוד עד שילקה בב"ד ואם יש עדים שלקה ועשה תשובה חוזר לכשרותו בין לעדות בין לשבועה..

סימן צ"ג: דין שבועת ספק ושבועת השותפין.

ובו יח סעיפים

93. (א) אלו נשבעים בטענת שמא השותפים והאריסים והאפוטרופסים שמינו אותם

ב"ד על היתומים והאשה שהיא נושאת ונותנת בתוך הבית או שהושיבה בעלה חנונית ובן הבית שהוא נושא ונותן בענייני בעל הבית כל אחד מאלו נשבע מדבריהם בנקיטת חפץ בטענת ספק שמא גזל חבירו במשא ומתן או שמא לא דקדק בחשבון שביניהם ואין כל אחד מאלו נשבע בטענת ספק עד שיחשוד המשביע אותן בשתי מעין כסף.

(ב) אע"פ שאין עדים שזה שותפו או אריסו (עין לקמן סי' קמ"ט) אלא הוא מודה בפני עצמו ואומר שותפו אני או אריסו או בן ביתו אבל לא גזלתי כלום הרי זה נשבע (דאין אומרים) מיגו ליפטר מן השבועה (טור בשם הרמב"ם והר"י הלוי פ' הנשבעין).

(ג) אם מת הרי היורש משביע את שותף אביו או אריסו בטענת שמא.

(ד) המשלח ביד חברו חפץ למכרו או ששלח מעות בידו לקנות לו פירות או סחורה אע"פ שלא נתן לו שכר על זה ואין לו חלק ולא הנאה בשליחות זו הואיל ונשא ונתן בממון חברו הרי זה כבן בית ויש לו להשביעו מספק שלא עכב משלו כלום ויש מי שחולק ואומר שאינו חייב לישבע אלא כשבא ליטול.

(ה) השותפים שנושאים ונותנים ביחד או שהיה א' מהם נושא ונותן ומפקיד הסחורה או מקצתה או מעות ביד השני בלא משקל ובלא מנין ובלא מדה הרי שניהם נכנסים לספק ויכול כל אחד להשביע את חברו אבל אם היה האחד נושא ונותן והשני לא נתעסק אין נשבעים אלא זה שנשא ונתן.

(ו) חלקו השותפים והאריסין ונתגרשה האשה ונפרד מעליו בן הבית והביא לו

השליח סחורה שקנה לו או מעות שמכר לו בהם ושתק והלכו להם ולא תבעם מיד אינו יכול לחזור ולהשביעם בטענת ספק אלא מחרים סתם על מי שגזלו כלום כשהיה שותפו או אריסו או בן ביתו אבל אם היתה לו טענת ודאי משביעו עליה ומגלגל בה כל מה שירצה וכן אם לאחר זמן נתחייב לו שבועה בין של תורה בין של דבריהם בין של שותפות מגלגל עליו שותפות ראשון.

(ז) יש מי שאומר שאם פטרו משבועה א"י לגלגל.

(ח) חלקו השותפים ונשאר להם חובות אצל אחרים אינם יכולים להשביע זה את זה מספק שהרי חלקו והחוב שנשאר להם אצל אחרים דבר ידוע הוא בכל מה שיפרעו יקח כל אחד חלקו וכחלוק דמי וכן אם נשאר לאי מהם ביד חבירו דבר קצוב אף ע"פ שלא

נטלו ה"ז כאילו חלקו אבל כל זמן שנשאר כל שהוא שלא חלקו אותו ואינם יודעים משקלו או שנשאר ביניהם צד מהשותפות שלא עשו בו חשבון ולא ידע כל אחד מהם כמה הוא חלקו עדיין השותפות קיימת ומשביעין זה את זה.

(ט) תבע א' מהם את חבירו ואמר לו השבע לי כי עדיין השותפות קיימת והנתבע אומר חלקנו כבר או שאמר התובע כן חלקנו אבל תנאי היה שאשביעך בכל עת שארצה ועדיין לא נשבעת לי אינו יכול להשביעו בטענת ספק אפי' אמר הנתבע חלקנו וכך וכך נשאר לך אצלי וזה שנשאר לך אצלי אינו אלא חוב שזקפת עלי מלוה או הנחתו אצלי פקדון א"י להשביעו בטענת ספק וגם א"י להשביעו היסת שכבר חלק או שמעולם לא נשתתפו ואפי' ע"י גלגול לפי שאין משביעין היסת ולא מגלגלין אלא טענה

שאם יודה בה חייב ממון אבל דבר שאפילו
הודה אינו חייב אלא שבועה אינו נשבע עליו
אפי' ע"י גלגול.

(י) טענו עדיין שותפי אתה ונשאר לי
אצלך כך וכך וזה אומר כבר חלקנו ולא
נשאר לך אצלי כלום או לא הייתי שותפך
מעולם הרי הנתבע נשבע היסת שאין לו בידו
כלום ומגלגל עליו שלא גזלתני כלום מעולם
ואינו מגלגל עליו שלא הי' שותפו או שכבר
חלקו מהטעם שאמרנו.

(יא) טען עדיין שותפין אנחנו ויש לי
להשביעך בטענת ספק והלה אומר לא
נשתתפנו מעולם והביא התובע עדים שהיה
שותפו וחזר הנתבע אח"כ ואמר חלקנו אין
שומעין לו שהרי הוחזק כפרן לשבועה זו
וישבע שבועות השותפין וכן כל כיוצא בזה.

(יב) שותף שטען על חבירו שכך היה התנאי ביניהם והלה אומר לא היה תנאי זה מעולם או שטען הקרן שלי היה כך וכך והלה אומר אינו אלא פחות מזה או שטען כבר נתתי לך מהשותפות והלה אומר לא לקחתי או סחורה זו שלי היא והלה אומר משל אמצע וכל כיוצא בטענת אלו אם רצה התובע שלא ישבע השותף שבועת השותפים וישביענו היסת על הטענה שכופר בה ואומר לא היו דברים מעולם הרי זה משביעו ואם רצה מגלגל עליו כל אלו הדברים בשבועת השותפים.

(יג) ראובן שהטיל לכיס ת' דינרים והטיל שמעון מאתים ונשתתפו ונשאו ונתנו ביחד והרי הממון כולו ביד ראובן וטען ראובן שנפחת (מן) הקרן ת"ק דינרים אין אומרים שישבע ראובן שבועת השותפים שפחתו כך וישלם שמעון מביתו חמשים אלא ישבע

ראובן שבועת השותפים שפחתו וילך במנה
שבידו בלבד ולא ישלם שמעון כלום ואם
טען ראובן ששמעון יודע בודאי זה שפחתו
ישביע את שמעון שבועת השותפים ויגלגל
עליו שאינו יודע בודאי סכום הפחת הזה
ואם לא נתעסק שמעון בשותפות זו כלל
ישבע שמעון היסת שאינו יודע בודאי בזה
ההפסד ויפטר ולא עוד אלא אם היה זה
המנה הנשאר ביד שמעון חולקין אותו בשוה
שאין השותף מהנשבעים ונוטלים כדי
שישבע ויטול מה שביד חברו אלא נשבע
ונפטר או נוטל מדבר שהוא תחת ידו טען
שמעון שיש ללוי עליו חוב מזה השותפות
מנה אם היה בידו כדי החוב והיה יכול ליתנו
ללוי נאמן ונותנים החוב ואח"כ מחשבין
ואם אין בידו ליתן א"נ להוציא מיד ראובן
או מהסחורה הידועה לשותפים שמא
קנוניא הם עושים שמעון ולוי על נכסי ראובן

אפי' היתה המלוה בשטר אין ראובן חייב ממנה כלום אבל אם טען שמעון שראובן יודע בודאי שזה החוב שעלי מחמת השותפות הוא והחוב אצלנו הוא ישבע ראובן היסת או ע"י גלגול שאינו יודע שהחוב זה אצלנו וישלם שמעון החוב משלו.

(יד) וכן אם יצא שטר חוב על לוי בשם שמעון בק' דינרים מממון השותפות ואמר שמעון נפרעתי והחזרתי לכיס או שאמר קבעתי לו זמן לשנה או לשנים א"נ שמא קנוניא הוא עושה על נכסי ראובן וכיצד דנין בדין זה לוי כבר נפטר בהודאת שמעון ואם לא הביא שמעון ראיה ישלם מביתו ויתבע מלוי בסוף זמן שאמר.

(טו) ראובן ושמעון שותפים וקנה ראובן בגדים מעכו"ם ומכרם ללוי ויצא לוי לעכו"ם במעות וכתב ראובן שטר לעכו"ם

שאם לא יפרענו לוי לזמן שקבע שיפרענו הוא ואח"כ חלקו ראובן ושמעון השותפות חייב שמעון לעשות שטר לראובן שאם יברר ראובן בעדים שלא פרע לוי לעכו"ם ויצטרך ראובן לפרוע לעכו"ם שיפרע חלקו ובכל מה שיוציא על עסק זה הוצאות ושוחד ושאר דברים בכל מה שיברר ראובן בעדים שיפרע שמעון חלקו.

(טז) ראובן שותף שמעון נשא ונתן עם עכו"ם והטעה בחשבון ונתן המעות לשותפות וירא שיזכור טעותם ובקש שיעשה לו שמעון שטר עליו כשיצטרך להחזיר שיפרע לו חלקו עוד תובעו שהיו לו משכונות מאחרים ומכרם וירא שיבא לו הפסד מזה שיעשה לו שטר שיפרע לו חצי ההפסד שיבא לו מזה אינו חייב לעשות לו שטר אלא יודה שמעון בפני עדים שהמעות שסכומן כך וכך שהטעה ראובן לעכו"ם פלו' שהכניסם

לשותפות ועדים יכתבו הודאת שמעון
ויחתמו עליה ויתנו אותם ליד ראובן וכן
במשכונות שמכר ראובן יודה שמעון בפני
עדים כל הדברים כמו שהיו ויכתבו הודאה
ויתנוה לראובן.

(יז) ראובן ושמעון שותפים ואמר ראובן
לאחיו תשתדל עמנו בשותפות ותניח מעותך
עם שלנו וקח ריוח בכדי מעותיך ושמעון ידע
בדבר עתה אומר שמעון מאחר שלא
הודעתני אין לי ליתן מחלקי לאחיך חלק
מהריוח הדין עם ראובן ויטול אחיו חלקו
בריוח כפי חלקו במעות.

(יח) באו לחלוק והוציא ראובן קצת
שטרות שמכר ליהודים בהקפה אם מנהג
העיר למכור בהקפה צריך שמעון לקבל ואם
ירצה ישביע לראובן שאלו ההקפות הם
מעסק השותפות ושעשאם לצורך העסק

ולטובתו ואם אין מנהג העיר למכור בהקפה
לא יתן שמעון חלקו בהקפה אלא במעות
ובסחורה.

סימן צ"ד: דין גלגול שבועה. ובו ט סעיפים

94. (א) כל מי שנתחייב שבועה בב"ד אפי'
היסת יכול בעל דינו לגלגל עליו כל תביעה
שיש לו עליו שאם היה מודה בו היה מתחייב
בו ממון (ויש מי שכתב דאם בא לו שבועה
ע"י הפוכו שאמר לו הנתבע השבע וטול אין
מגלגלין עליו) (ת"ה סי' שכ"ז) ואם אפי' היה
מודה בו לא היה מתחייב ממון אלא שבועה
אינו יכול לגלגל אבל שכיר שנשבע ונוטל אין
מגלגלין עליו אפילו לא תבע התובע לגלגל
ב"ד מעצמם מגלגלין.

(ב) אין מגלגלין אלא כשהנתבע טוען ודאי
ונתחייב שבועה אבל אם טוען טענת ספק
ונתחייב שבועה אין מגלגלין עליו אבל על

טענת ספק של התובע מגלגלין ובלבד שיהיה רגלים לדבר כמו בשבועת השותפים.

(ג) מי שנתחייב שבועה והתחיל התובע לגלגל עליו דברים אחרים שלא טען אותם וראה הנתבע כך ואמר איני רוצה להשבע אלא הריני משלם הטענה הראשוני שנתחייבתי על כפירתה שבועה אין שומעין לו אלא אומרים לנתבע או תן לו כל מה שגלגל עליך מהטענות הודאיות או השבע (ואפי' רוצה ליתן לו דמי הגלגולים והתובע רוצה הדברים עצמן שתובע) (נ"י פ' המפקיד) אבל אם טען עליו התובע טענת ספק ורצה הלה לשלם עיקר תביעתו אינו חייב על הגלגולין לשלם.

(ד) אם כשנתחייב שבועה אמר אשלם ולא אשבע ואחר שאמר כן תבעו דברים אחרים

אינם בגלגול כיון שכבר הודה לפרוע קודם
שידע שרוצה לגלגל עליו דברים אחרים.

(ה) כשמגלגל עליו תביעות ודאיות ואמר
הנתבע איני רוצה להשבע אלא הריני משלם
הטענה הראשונה שאמרנו שאין שומעין לו
אלא או יתן כל מה שגלגל עליו או ישבע אם
רוצה לישבע נפטר מהכל אפי' מתביעה
ראשונה אע"פ שכבר נתרצה לפרוע אותה
יכול לחזור בו אפי' אחר שיצא מב"ד שלא
נתרצה לפרוע אלא כדי להפטר משבועה
אבל מאחר שצריך להשבע נשבע אף על
תביעה ראשונה.

(ו) אם זה שנתחייב היסת ורואה
שמגלגלים עליו הרבה הפך השבועה אומרים
לו או השבע על הכל או תהפוך הכל שישבע
זה על הכל ויטול ואם אמר הנתבע על

הגלגולים אני נשבע ונפטר ועל הטענה הראשונה ישבע ויטול הרשות בידו.

(ז) טענו מנה והודה לו בחמשים ועל השאר טען איני יודע והאחר גלגל עליו כמה גלגולים והנתבע השיבו על הגלגולים אין לך בידי כלום אע"פ שעיקר שבועה אנו דנים בה מתוך שאינו יכול לישבע משלם לא נדין כן על הגלגולים ומה דינו יש מי שאומר שנשבע על הגלגול אם ירצה או יהפכנה עליו ויש מי שאומר שאין כאן גלגול שלא נתחייב לו שבועה מעולם אלא חייב לשלם לו מן התורה ואין כאן גלגול.

(ח) נתחייב לו שבועה מן התורה ובא לגלגל עליו שבועת היסת יכול לומר לו שבועה דאורייתא אשבע לך ועל הגלגולים תשבע ותיטול.

(ט) טענו מנה והודה לו בחמשים וכפר בחמשים וכשבא לישבע גלגל עליו גלגולים השיבו על הגלגולים איני יודע ישבע על העיקר ויפטר מלישבע על הגלגולים אבל מחרימין בפניו כל מי שיודע לפלוני בכך וכך ולא יודה.

סימן צ"ה: דין איזה שבועה נשבעין על קרקעות ודין הקדש בזמן הזה. ובו ו סעיפים

95. (א) אלו דברים שאין נשבעין עליהם מן התורה קרקעות אפי' של ח"ל ועבדים ושטרות והקדשות וכן נכסי עכו"ם לא שנא מודה מקצת לא שנא כופר בכל ועד אחד מכחישו לא שנא שבועת השומרים ואפי' אם פשעו בהם ונאבדו פטורים מלשלם לא שנא שומר חנם או שומר שכר ושואל ואם התנה לשלם הכל לפי תנאו (מיימוני פ' ב' משכירות) (וע"ל סימן ס"ו סעיף מ') אבל

שבועת היסת נשבעין אפילו על דברים אלו
וכן ע"י גלגול נשבעין עליהן והקדשות
שאמרו דוקא הקדש גבוה אבל הקדש
לעניים או לבהכ"נ או לספר תורה וכיוצא
בזה נשבעין עליהם כמו שנשבעין על נכסי
הדיוט.

(ב) טענו ענבים העומדים ליבצר ותבואה
יבשה העומדת ליקצר והודה במקצתן וכפר
במקצתן ה"ז נשבע עליהם כשאר
המטלטלים והוא שאינם צריכים לקרקע
שכל העומד ליבצר הרי הוא כבצור לענין
כפירה והודאה אבל אם היו צריכים לקרקע
הרי הם כקרקע לכל דבר.

(ג) טענו ב' חדשים שכנת בחצרי ואתה
חייב לי שכר ב' חדשים והוא אומר לא
שכנתי אלא חדש אחד הרי זה מודה מקצת
ואם היה שכר החדש שכפר בו שוה שני כסף

נשבע שאין הטענה בגוף הקרקע אלא
בשכרה שהוא מטלטלין.

(ד) שטר מסרתי לך ועשרה דינרים היה לי
בו ראייה וזה אומר לא היו דברים מעולם או
שטען שאבד פטור אף משבועת היסת שאפי'
פשע בו ואבד פטור כמו שנתבאר.

(ה) טענו כלים וקרקעות בין שהודה בכל
הכלים וכפר בכל הקרקעות בין שהודה בכל
הקרקעות וכפר בכל הכלים בין שהודה
במקצת הקרקעות וכפר בכל הכלים פטור
משבועת התורה אבל אם כפר בכל
הקרקעות והודה במקצת הכלים וכפר
במקצתם חייב לישיבע שבועת התורה על
הכלים ומגלגלים עליו שבועה על הקרקעות
וכן הדין בטוענו כלים ועבדים או כלים
ושטרות.

(ו) החופר בשדה חבירו בורות שיחין ומערות (פ"י בור עגול. שיח ארוך וצר. ומערה חפירה תחת לארץ שפיה מן הצד לא למעלה כבור ושיח) והפסידה והרי הוא חייב לשלם בין שטענו שחפר והוא אומר לא חפרתי או שטענו שחפר שתי מערות והוא אומר לא חפרתי אלא אחת או שהיה שם עד א' שחפר והוא אומר לא חפרתי כלום פטור משבועה דאורייתא.

סימן צ"ו: חרש שוטה וקטן איזה שבועה

נשבעים וגם אשת איש. ובו ו' סעיפים

96. (א) אין נשבעין על טענת חרש שוטה וקטן אחד הבא בטענת עצמו או בטענת אביו לפי שזה המקצת שהודה בו לקטן אינו אלא כמשיב אבידה וכן אם כפר בכל ובא עד אחד והעיד לקטן אינו נשבע שזה עד א' ואין שם תובע שתביעת הקטן אינה תביעה גמורה)

ווי"א דצריך לישבע על פי העד) (טור ומרדכי
פרק הדיינים) נמצאת אומר קטן שאמר
לגדול מנה לי בידך או אבא היה לו בידך
והלה אומר אין לך בידי אלא חמשים או אין
לך בידי כלום ועד אחד מעידו שיש לו ה"ז
פטור משבועת התורה אבל אם שמר לקטן
וטוען שאבד ה"ז נשבע שבועת השומרים לפי
שאינו נשבע מחמת טענה.

(ב) אע"פ שאין נשבעין על טענת קטן
שבועת התורה אבל שבועת היסת נשבעין
ואפי"ה היה קטן שאינו חריף לענין משא ומתן
נשבעין היסת על טענתו נמצאת למד שהקטן
שטען על הגדול בין שהודה מקצת בין שכפר
בכל בין שהיה שם עד בין שלא היה שם עד
ה"ז נשבע היסת ואינו יכול להפך על הקטן
שאין משביעין את הקטן כלל ואפילו חרם
סתם אינו מקבל לפי שאינו יודע עונש
השבועה (ווי"א דאין נשבעין על טענתו אא"כ

הגיע לעונת הפעוטות) (טור בשם הרמב"ן
והרא"ש ור"ן פרק הדיינים).

(ג) יש מי שאומר שאע"פ שנשבעים
שבועת היסת לקטן על השטרות אין נשבעין
לו כלל קטן שטענו הגדול אם טענו בדבר
שיש לו הנאה לקטן כגון עסק משא ומתן
לאחר שהגיע לעונת הפעוטות והודה הקטן
נפרעים מנכסיו ואם אין לו ימתין עד שיהיה
לו וישלם ואם כפר הקטן ממתינים עד
שיגדל וישבע היסת ואם טענו בדבר שאין
לקטן הנאה כגון נזקים וחבלות אף ע"פ
שמודה ואע"פ שיש לו ממה לשלם פטור
ואפילו לאחר שהגדיל (טור סי' פ"ט ס"ד
וסי' צ"א ס"י) ואם היה התובע מהנשבעים
ונוטלים כגון השכיר וכיוצא בו שיש הנאה
לקטן שישתכר לו שכיר הרי זה נשבע ונוטל
מהקטן אבל חנוני שנשבע על פנקסו אינו
נשבע ונוטל מהקטן שאין לקטן בזה הנאה

שהרי הוא חייב לפועליו ונשבעין ונוטלין
ממנו וזה החנוני הפסיד על עצמו שנתן
ממונו על פי הקטן.

(ד) אין קנין קטן כלום לפיכך עדים שראו
קנין שלו לא יכתבו עליו שטר.

(ה) החרש והשוטה אין נזקקין להם לכל
טענה לא לטענתם על אחרים ולא לטענת
אחרים עליהם לא לשבועה קלה ואין צריך
לומר שבועה חמורה או תשלומין אבל
הסומא הרי הוא כבריא לכל דבר בענינים
אלו ונשבע כל מיני שבועות ונשבעים על
טענתו ויש מי שכתב שדין החרש כדין הקטן
אבל השוטה אפי' נתרפא והודה אינו חייב
לשלם אפילו אם הלוחו בעדים שאבידה
מדעת הוא ואין צריך לומר שאין משביעין
אותו לכשיתרפא (והסברא האחרונה נ"ל
עיקר).

(ו) אשת איש שנתחייבה שבועה משביעין אותה ואם מסרבה מלישבע כופין אותה כמו שכופין לאיש.

סימן צ"ז: להלוות לעניי ושלל לנגשו ושלל לחבול כלי אוכל נפש ואלמנה והשבת העבוט ודין הסידור. ובו ל סעיפים

97. (א) מצות עשה להלוות לעניי ישראל והיא מצוה גדולה יותר מהצדקה וקרובו עני קודם לעניים אחרים ועניי עירו קודמים לעניי עיר אחרת ואפילו עשיר שצריך להלוות מצוה להלוותו לפי שעה ולהחנותו אף בדברים וליעצו עצה ההוגנת לו.

(ב) אסור לנגוש את הלוח לפרוע כשיודע שאין לו ואפי' להראות לו אסור מפני שהוא נכלם בראותו למלוח ואין ידו משגת לפרוע.

(ג) אסור ללוח לכבוש ממון חבירו ולומר לו לך ושוב ומחר אתן ויש אתו.

(ד) אסור ללוח לקחת הלואה ולהוציאה
שלא לצורך ולאבדה עד שלא ימצא המלוה
ממה לגבות חובו ואם עושה כן נקרא רשע
וכשהמלוה מכיר את הלוח שהוא בעל מדה
זו מוטב שלא ללותו ממה שילוהו ויצטרך
לנגשו אח"כ ויעבור בכל פעם משום לא
תהיה לו כנושה.

(ה) אם בא המלוה לב"ד למשכן ללוח או
ליפרע ממנו יש לב"ד לעשות לו דין ולא
יאמרו פלוני עני ואין לו ופלוני עשיר ואין
צריך לו אלא אין מרחמים בדין.

(ו) אם בא למשכנו שלא בשעת הלואתו
לא ימשכנו הוא בעצמו שאם משכנו הוא
בעצמו עובר בלאו (וע"ל סי' ד') אלא ב"ד
ישלחו לו שלוחם ואף שלוחם לא יכנס
לביתו למשכנו.

(ז) אם ראו ב"ד שתולש רחים התחתונה וכיוצא בה ממקום חיבורם להברית מבעל חוב וכן אם הוא עוקר נטיעות וסותר בנין הבתים להברית מבעל חוב ב"ד מגבין לו מהם לשעתו.

(ח) כלים שעושים בהם אוכל נפש שאמרו היינו שעושים בו אוכל נפש ממש כגון הרחים והעריבות ויורות שמבשלים בהן וסכין של שחיטה וכיוצא בהם ואם חבל מחזיר על כרחו.

(ט) היו לו חמשה רחים אינו רשאי למשכן אפילו אחת מהן ואם אינו עושה מלאכה אלא באחת מהן מותר למשכן השאר..

(י) חבל כלים הרבה של אוכל נפש חייב על כל כלי וכלי ואפילו שני כלים המחוברים יחד לעשות בהם מלאכה אחת כמו

המספרים שגוזזים בהם (ירק) (הרי) זה
עובר בשני לאוין.

(יא) אוכל נפש מותר למשכנו ובלבד
שישאייר לו הסדור שמסדרין לו.

(יב) אם הוא בעצמו משכנו חייב להחזיר
לו אלא א"כ הממשכן גזבר הקדש או גזבר
עניים.

(יג) אם מדעתו מסר למלוה או לשליח בית
דין כלים שעושין בהן אוכל נפש מותר
לקחתם.

(יד) אלמנה בין שהיא עניה בין שהיא
עשירה אין ממשכנין אותה שלא בשעת
הלואה ואפי' שליח ב"ד ואם עבר וחבל בגד
אלמנה מחזירין ממנו בעל כרחו ואם תודה
תשלם ואם תכפור תשבע אבד המשכון או
נשרף קודם שיחזיר לוקה בד"א שאסור
למשכנו הוא בעצמו ושאסור ליכנס לביתו

למשכנו אפילו שליח ב"ד ללוה אבל לערב מותר למשכן בזרוע שלא על פי ב"ד וליכנס לביתו ליטול המשכון (וי"א מכל מקום לענין שלא למשכן כלי אוכל נפש אין חילוק בין ערב ללוה) (טור בשם הרמ"ה) אא"כ הוא ערב קבלן שאז דינו כלוה וכן מי שיש לו שכר אצל חבירו בין שכר עצמו בין שכר בהמתו או כליו או שכר ביתו מותר למשכנו שלא ע"פ ב"ד וליכנס לביתו למשכנו ואם זקף עליו השכר בהלוואה אסור.

(טו) יש מי שאומר שאין שליח ב"ד אסור ליכנס לביתו למשכנו אלא במשכנו להיות בטוח ממעותיו ולא הגיע זמן הפרעון אבל כשהגיע זמן הפרעון ובא לגבות חובו וזה אינו רוצה לפורעו והוא בחזקה שיש לו מטלטלין ומבריחם שליח ב"ד נכנס לביתו למשכנו ויפרע לזה חובו שפריעת ב"ח מצוה ומכין אותו עד שתצא נפשו כדי לקיימה אבל

אין כופין אותו להשכיר עצמו ולא לעשות שום מלאכה כדי לפרוע ואפילו התנה על עצמו שיתפוש המלוה את גופו וכתב לו זה בשטר אינו מועיל ואינו יכול לא לאסרו ולא להשתעבד בו.

(טז) אחד הממשכן את חבירו בב"ד וא' שמשכנו בידו בזרוע או מדעת הלוה אם איש עני הוא ומשכנו דבר שהוא צריך לו ה"ז מצוה להחזיר לו העבוט בעת שהוא צריך לו מחזיר לו את הכר בלילה כדי לישן עליו ואת המחרישה ביום כדי לעשות מלאכתו א"כ מה מועיל לו המשכון כדי שלא ישמיט החוב בשביעית ולא יעשה מטלטלי' אצל בניו אלא יפרע מהמשכון אחר שמת הלוה בד"א כשמשכנו שלא בשעת הלואתו אבל אם משכנו בשעת הלואתו אינו חייב להחזיר לו.

(יז) שליו ב"ד שבא למשכן לא ימשכן
דברים שאי אפשר ליתן אותם משכון כגון
בגד שעליו וכלי שאוכל בו וכיוצא באלו
ומניח מטה לישב עליה ומטה ומצע
הראויים לו לישן עליהם ואם היה עני מטה
ומפץ לישן עליו וכל הנמצא בידו חוץ מאלו
יש לו למשכנו ויחזיר לו כלי היום ביום וכלי
הלילה בלילה וכן מחזיר לו כלי אומנות
ביום.

(יח) היו לו שני כלים נוטל א' ומחזיר א' עד
מתי הוא חייב להחזיר וליקח עד לעולם ואם
היה המשכון מדברים שאיננו צריך להם ואין
מניחים אותם ללוא ה"ז מניחו אצלו עד ל'
יום ומשלשים יום ואילך מוכרו בב"ד.

(יט) אם מת הלוא אחר שהשיב לו המשכון
שומטו מעל בניו ואינו מחזיר.

(כ) אפילו הוא עשיר הרבה בקרקעות ואין לו מטלטלים אלא אלו שמשכן צריך להחזירם לו אבל אם יש לו מטלטלים אחרים שא"צ לאלו א"צ להחזיר לו.

(כא) כשמחזיר המשכון צריך להחזיר לו בעדים ולהתרות בו אל תחזירהו לי אלא בפני עדים.

(כב) אינו יכול למכרו לעולם כיון שלקחו בתורת משכון אם (לא) שיחזירנו לו ע"מ שלא לחזור לקחתו בתורת משכון ומחזיר לו הכר אפי' ביום ומחרישה אפי' בלילה ובא לב"ד ומגבין לו חובו.

(כג) (כשיגיע זמן הפרעון ובא לגבות חובו) (טור) מסדרין לבעל חוב כיצד אומר"י ללוה הבא כל המטלטלי" שיש לך ולא תניח אפילו מחט אחת (ואפילו כלי אוכל נפש) (נ"י ס"פ המקבל) ונותנין לו מהכל מזון לי יום

(כבינוני שבעיר אע"פ שאכל תחילה כעני)
(נ"י פרק הנ"ל) וכסות שנים עשר חדש ולא
שילבש בגדי משי או מצנפת זהובה אלא
מעבירים אותה ממנו ונותנים לו כסות
הראויה לו ליי"ב חדש ומטה ליישב עליה
ומטה ומצע ושאר צרכי המטה (טור)
הראוים לו לישן עליהם ואם היה עני מטה
ומפץ לישן עליו ואין נותנים כלום באלו
לאשתו ובניו אע"פ שהם קטנים שהוא חייב
במזונותיהם ונותנין לו סנדלו ותפיליו היה
אומן נותנים לו שני כלי אומנות מכל מין
ומין כגון שהיה חרש נותנין לו שני מעצדין
(פירש"י דילדייר בלעז קטנה ומחלק בה את
הנסרים) ושתי מגרות הי' לו מין א' מרובה
ומין א' מועט נותנים לו שנים מן המרובה
וכל שיש לו מהמועט ואין לוקחים לו כלים
מדמי המרובה היה איכר או חמר אין נותנין
לו לא צמדו ולא חמורו וכן אם היה ספן אין

נותנין לו ספינתו אע"פ שאין לו מזונות
(אלא) מאלו אין אלו כלים אלא נכסים
וימכרו עם שאר המטלטלים בב"ד וינתנו
לבעל חובו ואפילו אם הוא תלמיד חכם
ותורתו אומנותו אין מניחים לו ספריו
ואפילו ספר תורה לפי שהם כשאר נכסים
שבעל חוב גובה מהם וה"ה למקומות בית
הכנסת כשהם בכלל נכסים ובעל חוב גובה
מהם חובו.

(כד) אין צריך לומר שלא תטול אשתו
ממזונותיה להבא אלא אפילו תפסה מנכסי
בעלה כגון שהלך למדינת הים ותפסה
מנכסיו שתזון מהם מוציאין מידה ונותנים
למלוה שאין לאשה מזונו' לא מקרקעי ולא
ממטלטלי עד שיפרע המלוה אפילו היתה
קודמת ואפי' הלך בעלה למדינת הים ולותה
בשטר ואכלה אע"פ שקדמה הלואת
מזונותיה בשטר להלואתו של בעל השטר

אין הלואת המזונו' נגבית עד שיפרע בעל השטר תחלה ואם המלוה שעל הבעל היתה על פה והיא לותה לצורך מזונותיה על פה או בשטר איזה מהם שיבא לגבות תחלה קודם ואם באו שניהם כאחד חולקים. הגה מיהו אם מעות נדוניתה עדיין בידה או ברשות אביה יכולה לתפסם למזונותיה (מרדכי ס"פ אע"פ) היה חייב לעובדי כוכבים ותבעוהו בדיני עכו"ם ובאתה האשה עם כתובתה וסלקוה העכו"ם בעלי חובות כי כן הוא בדיניהם להגבות לאשה נדוניתה תחילה ובא אח"כ מלוה ישראל לתבוע חובו ולהוציא מיד האשה מה שגבתה בדיני עכו"ם הדין עם המלוה דהרי הכתובה והנדונינא לא נתנה לגבות מחיים (ר"י נכ"ג ח"י) (כמו שנתבאר באה"ע סי' נ"ג).

(כה) אין בעל חוב גובה מכסות אשתו ובניו של לוח לא מבגדים צבועים שצבעם לשמן

אע"פ שעדיין לא לבשו אותם ולא מסנדלים
חדשים שלקחן לשמן ולא מספרים שקנה
לבניו ללמוד בהם אלא הרי אלו שלהם.

(כו) בד"א בכלי חול אבל בגדי שבת ומועד
גובה אותם בעל חוב (ויש חולקים) וא"צ
לומר אם היו בהם טבעות וכלי זהב וכסף
שהכל לבע"ח והוא שקנה לה הבעל אבל מה
שהכניסה לו בין נכסי מלוג בין נכסי צ"ב אין
בע"ח גובה ממנה אם ידוע שהוא ממה
שהכניסה היא או ממה שפסק הבעל לה
בשעת נישואין ואם אינו ידוע היא נאמנת
בבגדים ותכשיטים שדרך האשה להכניס
לבעלה אם הכניסה לו מעות בנדוניא בע"ח
גובה מהם.

(כז) אין חילוק בענין סידור בין מקרקעי
למטלטלי שאפילו אין לו אלא קרקעות
מניחים לו לצורך כל הדברים האמורים.

(כח) התנה עמו שלא יסדרו לו בחוב זה תנאו קיים אבל במה ששעבד לו כל נכסיו אין בזה תנאי לבטל הסידור שלא היה בדעתו אלא על הנכסים הראויים לו ע"פ התורה עד שיזכור בהדיא תנאי הסידור ואפילו כתב מגלימא דאכתפאי לא אמר אלא על איצטלא (פי' תרגום אדרת שנער אצטלא בבלאה) בת מאה זוז שאינה כסות הראוייה לו שמוכרו ויתנו לו כסות הראוייה לו ואם אמר על מנת שלא יהא בחוב זה דין סידור אינו מועיל דהוה ליה מתנה על מ"ש בתורה כמו ע"מ שלא תהא שביעית משמטתו.

(כט) יש מי שאומר שאין מסדרין בחוב שאינו דרך הלואה כגון שכירותו ושכירות בהמתו וכיוצא בהן אם לא זקפן עליו במלוה וכן כשבא ליפרע מהערב שאינו קבלן וי"א שגם באלו מסדרין.

(ל) הא דמסדרין דוקא בשלא נשבע לפרוע אבל אם נשבע לפרוע אין מסדרין לו והוא בעצמו חייב למכור כל מה שיש לו ואפי' חלוק ומכנסים ואבנט לפרוע לבעל חובו ויתפלש באפר ולא יעבור על שבועתו (וע"ל סי' זה סעיף ט"ו וע"ל סי' ע"ג בדין מי שנשבע לשלם לחבירו).

**סימן צ"ח: סדר גביית החוב והמבקש זמן
לפסול שטרו אם לא בא בזמנו. ובו יא סעיפים**

98. (א) סדר גביית החוב כך הוא כשהמלוה מוציא שטר חוב מקוים אומרים ללוה שלם אפי' שהה כמה שנים ולא תבעו אין אומרים מחל לו כיון ששהה כל כך שנים ולא תבעו ואפי' שמענו שנתייאש (פי' תרגום ונואש ממני שאול וזה כי מי שלבו הומה על דבר מה ואח"כ נח ואינו חושב עוד בדבר ההוא יאמר עליו ל' יאוש) מהחוב לגמרי ואמר וי

לחסרון כיס אינו יאוש (ואפילו ראה המלוה שכתב כל נכסיו לבניו ולא כתב למלוה רק קרקע כל שהוא ושתק אפ"ה לא אמרי' דמחל) (טור) ואפי' אין שטר חובו יוצא מתחת ידו אם החייב מודה.

(ב) צריך לעשות הדיין דרישה וחקירה בשטרות ישנים שמוציאים אותם למה לא תבעו עד עתה אם יראה לו צד רמאות כדי להוציא הדין לאמיתו.

(ג) אין יורדים לנכסיו עד שיודיעוהו תחלה אם הוא כאן או במקום קרוב ואם טעה הדיין והוריד לנכסיו קודם שיודיעוהו מסלקים אותו.

(ד) טען הלוח ואמר שטר זה שנתקיים בפניכם מזויף הוא אני אביא ראיה ואבטלנו ועדים במקום פלוי' והם פלוי' ופלוי' אם נראה לדיינים שיש ממש בדבריו קובעים לו זמן

להביא עידיו ואם נראה להם שאינו בא אלא בעלילות דברים ובטענות של דופי אומרים לו שלם ואחר כך אם יש לו ראייה יחזיר ואם היה המלוה אלם (פי' תקיף תרגום חזקו ואמצו תקיפו ואלימו) ושמא אינו יכול להוציא מידו מניחים ע"י שלישי (ומן הסתם נותנין לו זמן שלשים יום) (טור).

(ה) קבעו לו זמן להביא ראייה לבטל השטר והגיע הזמן ולא בא ממתנין לו שני וחמישי ושני לא בא כותבין עליו פתיחה ומשמתין אותו והוא בנידויו צ' יום שלמו צ' יום ולא בא בית דין כותבים לו אדרכתא (פי' שטר שב"ד כותבים למלוה ומדריכין אותו שיפרע מחובו על נכסי הלוח) על נכסיו ומתירין לו נידויו ואין כותבים אדרכתא עד ששולחים ומודיעים לו והוא שיהא קרוב לב"ד יום אחד ויש מי שאומר שני ימים ואם היה רחוק יתר על זה אין צריכין להודיעו..

(ו) במה דברים אמורים כשהיה כל תשעים יום נשמט ואומר עתה אביא ראייה ואבטל השטר אבל אם אמר איני בא לב"ד מיד כותבין אדרכתא בין על הקרקעות (טור סעיף י"ב בשם הרמב"ם) בין על המטלטלין וכן אם השטר על פקדון אין ממתניין לו תשעים יום אלא כותבים אדרכתא על נכסיו מיד.

(ז) זה שאמרנו שאם לא בא בסוף התשעים כותבין אדרכתא על הקרקעות אבל על המטלטלים אפי' אחר תשעים יום כל זמן שהוא אומר עתה אביא ראייה ואבטל השטר אין מורידין המלוה למטלטלים שמא יאכל אותם ויביא זה ראייה ויבטל השטר ואם לא ימצא (המטלטלין) מה יטול ואפי' היה למלוה קרקע שמא תכסיף או תשתדף (פירש"י תבור ותפחת מדמי') ואע"ג דלא כתבינן אדרכתא אמטלטלי יהבינן להו ביד

שליש ויהבינן זמן הראוי לב"ד אי מרע
לשטרא בגו ההוא זמנא איתרע ואי לא
יהבינן להו ביד המלוה..

(ח) אם המלוה אלם ולא יוכל הלוח
להוציא הקרקעות מידו אחר שנפסל שטרו
מאחרין האדרכתא עד שיודיעו ללוח אפי'
אם הוא במקום רחוק שצריך לשהות י"ב
חדש לילך ולבא שיירא משם.

(ט) כיצד כותבים האדרכתא אם לנכסים
בני חורין הורידוהו כותבים איש פלו'
נתחייב לפלו' בדין כך וכך ולא נתן לו מעצמו
וכתבנו לו אדרכתא זו על שדה פלונית שלו
ואח"כ שמין לו שלשה באותו שדה כנגד
חובו ומכריזין עליהם כפי מה שיראה
(ובטור סי' ק"ב ס"ב הביא זה ג"כ) עד
שיפסקו המוסיפין ומורידין אותו בחובו
לחלק ששמו אותו וקורעין שטר החוב אם

היה שם שטר ואם לא היו לו נכסים בני חורין כותבין האדרכתא כך איש פלו' נתחייב לפלו' כך בשטר חוב שבידו ולא נתן לו חובו ולא מצינו לו נכסים בני חורין וכבר קרענו לשטר שיש לו עליו ונתננו לפלו' רשות לדרוש ולחקור ולהיות ידו נטויה על כל הנכסים שימצאו לו וכל הקרקעות שמכר מזמן פלו' והלאה יש לו רשות לגבות חובו מהכל ואחר שכותבין אדרכתא זו הולך המלוה ומחפש אם מצא לו נכסים בני חורין שמין לו מהם מצא לו נכסים משועבדים מאחר זמן שטרו טורף מהם וקורעים שטר האדרכתא וכותבין לו שטר הטרפא כיצד כותבין איש פלו' בן פלו' זכה בדין לטרוף בדין בחוב שפלו' חייב לו שהוא כו"כ בשדה פלונית שלקחה פלו' בכך וכך מזמן פלו' וכבר קרענו האדרכתא שהיתה בידו והרשינוהו לטרוף מזה בכך וכך ואחר

שכותבים הטירפא לטרוף מורידין ג' בקיאים לאותה שדה ושמין לו ממנה כשיעור חובו מהקרן וחצי השבח ומכריזין עליה שלשים יום כדרך שמכריזין על נכסי יתומים ואח"כ משביעין את הלוח שאין לו כלום אם היה הלוח עמנו במדינה משביעין את הטורף בנק"ח שלא נפרע חוב זה ולא מחלו ולא מכרו לאחר ואח"כ מורידים אותו לנכסי הלוקח בשומא שלו וכותבין הורדה וכיצד כותבין אחר ששמנו לפלו' בשומא שהיתה בידו והכרזנו ל' יום כראוי והשבענו את זה הטורף ואת הבעל חוב הורדנוהו לשדה פלונית להיות משתמש בה כדרך שאדם משתמש בקניינו ומאימתי אוכל הטורף פירות שדה זו משיפסקו ימי ההכרזה (שם בפ' הנושא) ואם יש טעות באדרכתא אינו אוכל פירות אפי' מיום ששלמו ימי ההכרזה.

(י) כל אדרכתא שאין כתוב בה קרענו
לשטר הלואה אינה אדרכתא וכל טירפא
שאין כתוב בה קרענו לאדרכתא אינה
טירפא וכל שומא שאין כתוב בה קרענו
לטירפא אינה שומא.

(יא) כיצד כותבין אדרכתא על נכסי
יתומים יתבאר בסי' ק"ט.

**סימן צ"ט: כיצד משביעין ללוה אם יש לו
ומחרימים מי שיוזע לו נכסים ואם הוא כשר או
רמאי ואם נתן שלו במתנה. ובו ח סעיפים**

99. (א) לא היה לו שום טענה כנגד השטר אלא
שאמר שאין לו במה לפרוע אם לא נמצא
ללוה כלום יתר על מה שמסדרין לו התקינו
הגאונים שמשביעין את הלוה כעין של תורה
בנקיטת חפץ שאין לו כלום יותר על מה
שמסדרין לו ושלא החביא ביד אחרים ושלא
נתן מתנה ע"מ להחזיר וכולל בשבועה זו

שכל מה שירוויח וכל שיבא לידו או לרשותו
מאשר תשיג ידו לא יאכיל ממנו לא לאשתו
ולא לבניו ולא ילביש אותם ולא יטפל בהם
ולא יתן מתנה לאדם בעולם אלא יוציא מכל
אשר תשיג ידו מזון ל' יום וכסות י"ב חדש
מזון הראוי לו וכסות הראויה לו לא אכילת
הזוללים והסובאים או בני מלכים ולא
מלבושי הפחות והסגנים אלא כדרכו וכל
היתר על צרכו יתן לבע"ח ראשון ראשון עד
שיגבנו כל חובו.

(ב) ראובן השביע לשמעון שבועה זו
כתקנת הגאונים ולא השביעו להבא ואחר
כך תבעו לוי ששטרו מאוחר והשביעו להבא
מה שירוויח יותר על הוצאתו שיתן לו אם לא
שנשבע היו חולקים וכיון שנשבע לתתו ללוי
צריך לקיים שבועתו כך כתב (הטור) בשם
הרא"ש ולי נראה שבית דין יכופו ללוי ליתן

החצי לראובן (וע"ל סי' ק"ד סעיף א' כתבתי
כסברת הרא"ש).

(ג) ראובן נתן חפץ לשמעון למכור ובא לוי
בעל חוב של שמעון ולקחו בחובו אם ידוע
בעדים שחפץ זה של ראובן צריך להחזיר לו
אבל אם אינו ידוע בעדים אע"פ ששמעון
מודה שהוא של ראובן אין מוציאין מלוי
ואם יטעון ראובן ללוי אתה יודע שזה החפץ
שלי צריך לישבע היסת (תשו' הרא"ש
מצאתיה בכלל ק"ה ס"ס ב') ואם שמעון
הוא סרסור החפצים הנמצאים בביתו שהוא
רגיל למכרם אינם בחזקת שלו שימשכנם
בעל חובו (והסרסור או בעל החפץ נאמנים
בשבועה) (טור והוא בתשובת הרא"ש שם)
וכן אם מצא בבית בעל חובו דברים העשויים
להשאל ולהשכיר ובא אחד ואמר
שהשאלם או השכירם לו ויש לו שני עדים

שהיו שלו נאמן ולא יוכל בעל חובו למשכנם בחובו.

(ד) מי שהוחזק שהוא עני וכשר והולך בתום והדבר גלוי וידוע לדיין ולרוב העם ובא בעל חובו להשביעו בתקנה זו והוחזק התובע שאינו מסתפק בעניות זו אלא רוצה לצערו בשבועה זו להצר לו ולביישו ברבים כדי להנקם ממנו או כדי שילך וילוח מהעכו"ם או שיקח נכסי אשתו ויתן לו עד שינצל משבועה זו אסור לדיין להשביעו שבועה זו ואם השביעו ביטל לא תעשה של תורה לא תהיה לו כנושה ולא עוד אלא ראוי לדיין לגעור בתובע ולטורדו.

(ה) מי שהוחזק רמאי ודרכיו מקולקלים במשאו ומתנו והרי הוא אמוד שיש לו ממון וטוען שאין לו כלום והרי הוא רץ להשבע אין להשביעו.

(ו) החייב לחבירו ונתן כל אשר לו לאחר להפקיע חובו לא תועיל ערמתו ויגבה בעל חוב חובו אפי' הוא מלוה על פה ממקבל המתנה וישבע מקבל המתנה על דעת ב"ד בלא ערמה ומרמה כמה קבל מתנה מראובן ויגבה ב"ד לבעל החוב חובו מכל מה שקבל מראובן אבל אם הרויח כלום בסחורה או ברבית באותה מתנה אין ב"ד מגבין לו מהריוח דאפי' מקרקעי המשועבדים למלוה אם אכל לוקח או מקבל מתנה הפירות כמה שנים בא בעל חוב וגובה הקרקע כמו שהוא ואינו מוציא מידם הפירות שאכלו.

(ז) הכותב כל נכסיו לאחר ואח"כ לזה מאחרים ובבוא המלוה לגבות חובו מצוה להוציא שטר מתנה שקדם לשטר החוב והכל רואים שאע"פ שכתב כל נכסיו לאחרים הוא מחזיק בהם ונושא ונותן בהם ומעולם לא יצאו מרשותו ולא נתכוין אלא

להבריא מבעלי חוב שלא ימצאו ממה לגבות
ויאכל ממון אחרים המתנה בטלה וגובה
בעל חוב ממנה אע"פ שקדמה להלוואה.

(ח) מי שקנה קרקע והתנה בשעת הקנין
שלא יהא לאשתו שיעבוד כתובתה עליו או
שקנה קרקע וצוה לכתוב השטר בשם אחיו
כדי להפקיע ממנו שיעבוד כתובתה לא
הועיל כלום ואשתו גובה כתובתה מאותם
קרקעות.

סימן ק': המבקש זמן לפרעון כמה זמן נותנים לו

ואם לא בא בזמנו והמסרב צווי בית דין. ובו ג

סעיפים

100. (א) לזה שאמר הריני משלם קבעו לי זמן
כדי שאלוה מאחר או אמשכן או אמכור
ואביא מעות קובעין לו זמן ל' יום.

(ב) יש אומרים שהקובע זמן לפרעון חובו והגיע הזמן אין נותנים לו זמן אחר וי"א שגם לזה נותנים זמן ל' יום.

(ג) שלמו השלשים יום ולא הביא ב"ד כותבין אדרכתא מיד על נכסיו ואם לא ימצאו לו נכסים אין מנדין אותו אבל אם יאמר איני רוצה לשלם כותבין אדרכתא על נכסיו ואם אין מוצאים לו נכסים מתרין בו בה"ב ואח"כ מנדין אותו ועומד [בנידויו] עד שישלם לו או עד שיטעון שאין לו כלום וישבע על זה ואם עמד בנדוי ל' יום ולא תבעו להתיר נדויו מנדין אותו עוד ל' יום ואם עמד בהם מחרימים אותו ומשפטי הנידוי והחרם נתבאר בטור יורה דעה ס"י של"ד.

סימן ק"א: מגבין לבעל חוב מעות או מטלטלין ואם תלה מעותיו בעכו"ם ואם יש עליו חובות לעכו"ם. ובו יא סעיפים

101. (א) בא לפרוע אם יש לו מעות צריך ליתנם לו ואינו יכול לדחותו אצל מקרקעי או מטלטלי ואם אינו ידוע לנו שיש לו מעות אין משביעין אותו ואפילו חזינן שיש לו מעות והוא אומר אינם שלי אלא של פלוני לא משביעין ליה אבל מחרימים על כל מי שיודע שיש לו מעות והיכא דאמר אין לי מעות ונמצא שקרן תו לא מהימן בזה החוב אם אומר אין לי מעות אלא צריך למטרח ולמזבן ולהביא מעות.

(ב) אם אין לו מעות אינו צריך למכור כדי ליתן לו מעות אלא נותן לו ממה שיש לו ואם יש לו מטלטלים וקרקע וחפץ המלוה יותר במטלטלים מבקרקע צריך ליתן לו מטלטלים אלא שנותן לו מאיזה מטלטלים שירצה הוא ואין המלוה יכול לומר איני רוצה מטלטל זה אלא זה.

(ג) אם יש לו מעות וקרקע או מעות ומטלטלין והלוח אומר לפרעו במעות אין המלוח יכול לומר איני רוצה מעות אלא קרקע או מטלטלין (וכן) אם אין שם מעות אלא קרקע ומטלטלין והלוח רוצה ליתן לו מטלטלין אין המלוח יכול לומר איני רוצה אלא קרקע.

(ד) אם אין לו אלא קרקע ובא ליתנו לו ואמר המלוח איני רוצה אותו ואיני מבקש ממך עתה כלום אלא אמתין עד שיהיה לך מעות הדין עם המלוח.

(ה) אם יש ללוח שטרי חובות על אחרים יכול להגבותם לו וישומו אותם כפי מה שהוא הלוח אם הוא אלם וכפי מה שהם נכסיו עידית או זיבורית (פי' המשובח שבקרקע שראוי לקבוע עליו דירה תרגום נאות יעקב עידית דבית יעקב. ופי' זיבורית

החלק הגרוע שבקרקע מלשון זבורא שהוא
מין מהבעלי חיים העוקצים).

(ו) י"א דבמוכר סחורה אינו מורידו
לשומא כלל אלא שנותן לו מעות כמו
שהתנה ומאותו מטבע שהתנה..

(ז) אם יש מעות ללוה ותולה אותם
בעכו"ם והמלוה חושש שהם שלו מחרימין
על כל מי שיודע שיש לו מטלטלין או מעות
וי"א שאם הלוה אמוד אין שומעין לו וכופין
אותו ליתן מעות.

(ח) אם נודע שהממון שלו ותלה אותו
בעכו"ם ואינו יכול ליתן לו כי העכו"ם מעכב
כופין למכור קרקע וליתן לבע"ח מעות וכן
אם הדבר ידוע שיש לעכו"ם ערעור על נכסי
הלוה וירא המלוה ליטול קרקע מיראת
ערעורו של עכו"ם צריך הלוה לטרוח ולמכור
וליתן המעות.

(ט) כל מה שיתן לו מקרקעי או מטלטלין ישומו לו כפי מה שיוכל למכרם מיד אפי' בביתו לפי השעה ולפי הזמן ולא שיצטרך לחזור למוכרו בעיירות ובשוקים או לעכבו עד שימצאו לו קונים או שיתייקר דאם כן נעלת דלת בפני לווים.

(י) מגבין למלוה כל המטלטלים שימצאו ללוה ואם לא הספיקו המטלטלים מגבים לו קרקע אחר שיחרימו על כל מי שיש לו מטלטלים או על כל מי שיודע שיש לו מטלטלים ואינו מביאם לב"ד (וכן עיקר ודלא כי"א שצריך לישבע על זה) (הרשב"א) וגובין כל הקרקע שיש לו אפילו הוא משועבד לכתובת אשה או לבע"ח שקדם מגבין לזה מיד ואם יבא ראשון ויטרוף יטרוף.

(יא) היו לו מטלטלין או קרקע ויש עליו חובות לעכו"ם ואומר הרי כל נכסי משועבדים לעכו"ם ואם יטלו אותם ישראל יבואו העכו"ם ויאסרו אותי ואהיה בשביה אין שומעין לו אלא יגבה הישראל חובו ואם יאסרוהו העכו"ם הרי כל ישראל מצווים לפדותו .

סימן ק"ב: מאיזה קרקע מגבין החוב לבעה"ח.

ובו ה סעיפים

102. (א) בא המלוה לגבות קרקע מגבין לו מן הבינונית שבנכסי הלוה דבשלו הם שמין.

(ב) היו לו שלשה או ארבע שדות בינונית לא יוכל המלוה לומר תן לי משדה פלונית שהיא חביבה עלי אלא ברשות הלוה הוא ליתן לו מאיזה שירצה אם חפץ המלוה בזיבורית ואומר לו תן לי זיבורית טפי

פורתא שומעים לו ונוטלים בזילא דהשתא
ולא ביוקרא דלקמיה.

(ג) אם אומר המלוה תן לי עידית בציר
פורתא (פי' מעט פחות) אין כופין אותו
ליתנה לו אפי' ביוקרא דלקמיה אם אין
ללוה אלא עידית אינו יכול למכרה ולקנות
בינונית להגבות לבעל חובו אלא מגבין לו
מהעידית ואפי' יש לו עידית במקומו
ובינונית במקום אחר א"י לומר לו שיטול
מהבינונית שיש לו במקום אחר אלא צריך
ליתן לו מעידית שבמקום הבעל חוב.

(ד) אין לו אלא עידית או בינונית או
זיבורית יקחנה כמו שהיא אם יש לו עידית
ובינונית יתן לו בינונית יש לו עידית
וזיבורית לא יתן לו אלא זיבורית יש לו
זיבורית ובינונית אם היתה לו עידית בשעה

שלוה ומכרה צריך ליתן לו בינונית ואם לאו
יתן לו זיבורית.

(ה) היה לו עידית בינונית וזיבורית והתנה
עמו לפרעו מהעידית והיתה לו עידי עידית
ונפסדה קיימא עידית במקום עידי עידית
ואינו פורעו אלא מהבינונית.

**סימן ק"ג: שמין קרקע של לוח ואם טעו בשומא
ושומא הדרה לעולם. ובו יא סעיפים**

103. (א) כששמין השלשה שמאין קרקע הלוח
אין שמין אלא כפי הזמן וכפי השעה
שנמכרים הקרקעות אז באותו מקום.

(ב) שלשה שירדו לשום אחד אומר במנה
ושנים אומרים במאתים או אחד אומר
בק"ק ושנים אומרים במנה בטל יחיד
במיעוטו אחד אומר במנה ואחד אומר
בשמנים ואחד אומר בק"כ נידון בק' מפני
שאנו ממצעים מה שיש בין המועט למרובה

ומוסיפין על המועט המחצית וגורעין
מהמרובה המחצית וכיון שבין האומר
שמנים לאומר ק"כ יש ארבעים כשאתה
מוסיף על המועט המחצית וגורעין
מהמרובה המחצית נמצא שהוא נידון
במאה ולפי זה אם אחד אומר במנה וא'
אומר בצ' וא' אומר בק"ל נידון בק"י ועל
דרך זו שמין ביניהם לעולם.

(ג) שמאזה שלשה ואומר המלוה ישומו
אותה שלשה אחרים הבקיאים יותר בשומא
אין שומעין לו.

(ד) ב"ד ששמו לטורף בנכסי לוקח וטעו
בכל שהוא מכרן בטל אפי' הכריזו אבל אם
היו נכסים בני חורין וטעו בשומא דינם
כבית דין שמכרו נכסי יתומים וטעו
שיתבאר בסימן ק"ט.

(ה) אם החוב דבר מועט שלא יגיע למלוה בחובו חלק ראוי לפי מה שהוא קרקע בית או שדה או כרם כשיעור שיתבאר בסימן קע"א ואומר המלוה ללוה או מכור לי מהנשאר לך כדי שיגיע לי שיעור הראוי לי או פרע לי מעותי הדין עמו ואם אין המלוה רוצה לקנות יותר מכדי חובו ואומר פרע לי מעותי מאחר שמה שהוא כדי חובו אין בו שיעור הראוי הדין עמו וכופין את הלוה למכור הקרקע או למשכנו ויפרע לזה מעותיו. הגה ואין חוששין להפסד הלוה ואין מרחמים בדין לומר כיצד נוציא הלוה מביתו משום דבר מועט (הגהות רשב"א סי' אל"ף קמ"ג) אם היה הדבר בהפך שלא נשאר ללוה כשיעור אינו יכול לכופ ללוה שיקחנו במעות אם היה טורף מלוה קרקע מהלוקח וכשיגבה חובו לא נשאר ללוקח כשיעור יכול לכופו שיקחנו ממנו במעות.

(ו) קרקע שעשו ב"ד שומא והכרזה להוריד בו המלוה ואירע שנשתהה זמן שלא הורידוהו בו כל זמן שלא החליטו ב"ד הקרקע למלוה אי אייקר או זילי ברשותי דלוה קאי וצריך לעשות שומא אחרת והכרזה אחריו אם ירד המלוה לנכסי לוח והחזיק בהם או מכרן בלא ב"ד אינו כלום אפי' היתה משכונה בידו או אפותיקי מפורש כיון שיכול לשלם לו מעות ולסלקו וי"א שאם עבר הזמן שקבע לו לפרוע או שהיא משכונה מוחזקת ביד המלוה יכול למכרה.

(ז) מקום שנהגו לכתוב בשטרות שיוכל לירד לנכסי הלוח ולמכור בלא שומא והכרזה אם נהגו שלא לירד ולמכור כי אם בשומא והכרזה אין לירד ולמכור זולתם.

(ח) אם ירד מלוה לנכסי לווה בלא רשות בית דין אינו כלום וכל הפירות שאכל מנכין לו מחובו.

(ט) ב"ד ששמו קרקע לבעל חוב (אבל שומת מטלטלין לא הדרא) (טור סי"ח) בין בנכסי לווה בין במשועבדים שביד הלוקח ולאחר זמן השיגה ידו של לווה או של נטרף או של יורשיהם והביאו לבעל חובו מעותיו מסלקין אותו מאותה קרקע אפילו שהתה ביד הבע"ח כמה שנים.

(י) קרקע ששמו אותה לבעל חוב ואח"כ שמוה ב"ד לבעל חוב של זה המלוה הרי זו חוזרת ולא יהא כחו גדול מכח בע"ח הראשון ומיהו בזה יפה כחו שאם שמוה לראשון במאה ושמוה לשני בק"ק או אם שמוה לראשון בק"ק ולשני במאה לעולם לא יחזירנה אלא בק"ק קרקע ששמו לב"ח

ומכרה הבע"ח או נתנה במתנה או ששמוה
לבעל חוב מדעתו (ר"ן ונ"י ותוס') או שמת
והורשה אינה חוזרת.

(יא) היתה השומא בטעות כגון שומר חנם
שפשע וחייבוהו לשלם ושמו קרקע שלו
ואחר כך נמצא שהפקדון היה ברשותו או
שנאבד ומצאו לא הוי שומא והדרא אפי'
מכרה הראשון או הורשה והוא הדין אם
שמוה לב"ח בחובו ואח"כ נודע שהיו ללוה
מעות מצויים דהוי שומא בטעות ואם ירצה
המלוה יכוף ללוה שיקחנה ויתן לו מעותיו
אבל אם העשיר אח"כ אינו יכול לכופו
שיחזור ויקחנה.

**סימן ק"ד: דין ב"ח מאוחר שקדם וגבה
מקרקעי או מטלטלי ומלוה ע"פ מוקדמת
קודמת למלוה בשטר. ובו טז סעיפים**

104. (א) מי שיש עליו בעלי חובות הרבה כל מי שקדם זמן קנין של שטרו קודם הוא לגבות בין קרקע בין מטלטלים אפי' אם הגיע זמן פרעון של המאוחר קודם בין מלוה עצמו בין מלקוחות ואם קדם המאוחר וגבה קרקע אפי' הגבו לו בפני המוקדם ושתק מוציאין מידו.

(ב) בעל חוב שגבה חובו מבתי שמעון בכתב שלטון העיר שעשו הכרזה יום אחד ואח"כ בא בע"ח (המוקדם) להוציא ממנו וטוען המאוחר כיון שלא ערערת בשעת הכרזה הפסדת בכך אם היה הכרוז יוצא כל מי שיש לו זכות ושעבוד על קרקע זה יבא ויערער וכל מי שלא יערער יבטלו זכויותיו אם נהגו כן דינא דמלכותא הוא ובטלו זכויותיו.

(ג) במטלטלין וכן עבדים אין בהם דין קדימה לענין שאם קדם המאוחר וגבה אין מוציאין מידו ולא עוד אלא שאם עמד הראשון ותפסם הב"ח המאוחר שקדם וגבה מוציא אותם בב"ד מידו.

(ד) לא מקרי גבייה אא"כ שמו ב"ד המטלטלין ונתנום בידו אבל אם סגר ב"ד חנותו של לוח בעד בע"ח מאוחר אין זו גבייה ובעל חוב המוקדם גובה מאותם מטלטלים.

(ה) שעבד לו מטלטלי אגב מקרקעי דינם כמקרקעי ואם קדם המאוחר וגבה מוציאין (עי' בד"מ ט"ז) מידו והוא שנתברר בעדים שמטלטלים אלו הי' בידו קודם שלוח (משניהן) אבל אם לא נתברר כן בעדים מחזיקים להו כלוח ולוח וקנה דקי"ל דיחלוקו ואם קדם השני וגבה זכה ואם קדם

המאוחר וגבה מעות אין מוציאין מידו שהרי מטבע אין בו סימן שיוכלו העדים להעיד על אלו המעות שראו אותם עצמם ביד הלוח והוי להו כמו לוח ולוח באגב וקנה וחזר וקנה שזכה התופס בין אם הוא ראשון או אחרון ואם אפשר הדבר להתברר בעדים זכה הראשון והכל לפי ראות עיני הדיין.

(ו) הא דבמקרקעי שייך קדימה דוקא כשהיו בידו קודם שלוח אבל אם קנאם אחר שלו' מבעל חוב הרבה אע"פ ששעבד לכל אחד מהם מה שעתיד לקנות אין בהם דין קדימה אלא כולם שוי' וכל הקודם וגבה זכה אפילו הוא אחרון.

(ז) לוח וכתב לו מה שאני עתיד לקנות משועבד לך ואח"כ קנה שדה וחזר ולוח מאחר השדה משועבד לראשון והוא קודם לגבות וכן אפי' היו מאה.

(ח) היו עליו בעלי חובות הרבה כולם ביום א' או בשעה אחת במקום שכותבין שעות אין בהם דין קדימה וכל הקודם לגבות זכה בין מקרקעי בין מטלטלי.

(ט) אם ב"ד מכרו קרקע של זה להגבות לבעל חוב מוקדם אין בעל חוב מאוחר יכול לטרוף (וע"ל סי' קי"א סעיף ה) אבל אם הלוח מכרו כדי לפרוע לבעל חוב מוקדם בעל חוב מאוחר טורף מהלוקח.

(י) שטרות שזמן כולם יום א' או שעה אחת במקום שכותבין שעות ובאו כולם ביחד לגבות וכן בעלי חובות שכל אחד מהם קודם לזמן חבירו שבאו לגבות מטלטלי שהרי אין בהם דין קדימה או שבאו לגבות מקרקעי שקנה הלוח לאחר שלוח מהאחרון שבהם ואין בנכסי כדי שיגבה כל אחד מהם חובו מחלקים ביניהם כיצד חולקים אם

כשיתחלק הממון הנמצא על מניינם יגיע לפחות שבהם כשיעור חובו (או פחות חולקים לפי מניינם בשוה ואם יגיע לפחות שבהם יותר על חובו חולקים מכל הממון ביניהם כדי שיגיע לפחות שבהם כשיעור חובו) וחוזרים הנשארים מבעלי חובות וחולקים היתר ביניהם בדרך הזאת כיצד היו ג' חובות של זה ק' ושל זה ק"ק ושל זה ש' אם היה כל הנמצא שם ש' נוטלים ק"ק וכן אם נמצא שם פחות מש' חולקים בשוה נמצא שם יותר על ש' חולקים ש' בשוה ויסתלק בעל הק' ושאר הממון חולקים אותם השנים על אותו הדרך כיצד נמצאו שם ת"ק או פחות חולקים ש' בשוה ויסתלק האחד וחוזרים וחולקים הק"ק או הפחות בשוה ויסתלק השני נמצא שם ת"ר חולקי' ש' בשוה ויסתלק בעל המנה וחוזרים וחולקים הק"ק בין השנים ויסתלק בעל

הק"ק ונותנין הק' הנשאר לבעל השי' ונמצא
בידו שי' ועל דרך זו חולקים אפי' הם מאה
כשיבואו לגבות כאחד.

(יא) בכל מקום שאנו אומרים בזה יחלוקו
או שזכה הראשון הזוכה בנכסים ישבע
תחלה שעדיין לא נפרע מחובו ואפי' אם יש
נאמנות בשטרו.

(יב) מי שהוציא ב' שטרי חובות על אחד
שנעשו ביום אחד מסכום אחד הרי זה גובה
שניהם ואין אומרים שניהם (נעשו) על
הלואה אחת.

(יג) מלוה בשטר ומלוה על פה מוקדמת
מלוה על פה קודמת לגבות מבני חרי כיון
שעדים מעידים שקדמה .

(יד) מלוה שלא מצא נכסים ללוה להפרע
מהם חובו אלא מה שניתן לו על תנאי שאמר
לו ואחר כך לפלוני ובא לב"ד ליפרע מנכסי

אלו אע"פ שהראשון קיים אין ב"ד מגבין אותם מגוף הנכסים אלא מהפירות בלבד מת הראשון ובא בעל חוב לגבות מנכסים אלו אין מגבין לו כלום אפילו עשאו אפותיקי אלא הרי הם של שני.

(טו) שנים שהלוו לעובד כוכבים בזה אחר זה ואין בנכסי העובד כוכבים כדי לזה ולזה וכשבא ראובן המוקדם לגבות שטרו קרן ורבית טען שמעון רבית שעלה בזמן השטר לא תגבה עד שאגבה קרן חובי לפי שלא חל חוב הרבית מזמן השטר אלא בכל יום הוא מתרבה אין בדברי שמעון כלום.

(טז) (כפול לקמן ס"ס ר"פ ס"י"ב) לזה שאין לו ממה לפרוע ונפל הבית עליו ועל מורישיו ובני הלזה אומרים אבינו מת ראשון וירש את מורישו בקבר והורישו לנו ואין לבעל חוב ליטול כלום ממנו (שהרי אין בעל חוב

נוטל בראוי) (טור ס"ס ז') והמלוה אומר
המוריש מת ראשון ונמצא שזכה הלוה
בנכסי מחיים ובע"ד גובה מהיורשים הדין
עם היורשים.

**סימן ק"ה: דין התופס לבעל חוב במקום שחב
לאחרים ונפקד שתפס הפקדון בשביל הבעל
חוב. ובו ו סעיפים**

105. (א) הלוה שחייב לשנים או יותר ואין לו
כדי לפרוע לכולם וקדם אדם א' ותפס
מהמטלטלים של לוח כדי לזכות לאחד
מבעלי חובות לא זכה שכל התופס לב"ח
במקום שיש עליו חוב לאחרים לא קנה
ואפי' עשאו שליח וכתב לו הרשאה אבל
אפוטרופוס קנה דיד בעלים הוא.

(ב) אם הלוה חייב גם לתופס זכה
בתפיסתו מגו דאי בעי זכי לנפשיה זכי
לחבריה.

(ג) אם הלוח אמר לאדם אחד זכה בחפץ זה לפלוני או תן מנה זה לפלוני זכה לו ואפי' אין הזוכה מכיר לאותו פלוני ואין אחד מבעלי חובות יכולים לגבות מאלו שכבר זכה בהם אחר.

(ד) אם אין עליו חוב לאחרים זכה התופס לב"ח ודוקא במקום דאיכא פסידא לב"ח כגון שהוא גברא דמפסיד נכסי או שהעני וירד מנכסיו ואפי' תוך זמן מהניא תפיסה אם אין לו נכסים אחרים ויפסיד המלוה אי לאו הך תפיסה ודוקא דנקיט ב"ח שטרא בידיה דיכול השתא לקיימו אבל אי לית ליה ראייה והלוח מכחיש מהדרי ממונא למריה ולא מצי למימר קבעו לי זמן דמייתינא ראייה.

(ה) התופס לבע"ח במקום שאינו חב לאחרים חייב באחריותו (וי"א דאינו חייב

באחריותו) (טור בשם הרא"ש) אם יאמר
הלוה לתופס קבל עליך אחריות בפירוש או
החזר לי מה שתפסת דלא מהימנת לי
שומעין לו.

(ו) נפקד שתפס בפקדון לתפסו לבעל חוב
במקום שאינו חב לאחרים מועיל לו תפיסתו
לענין זה שאם מת המפקיד אינו נעשה
מטלטלים אצל בניו ושביעי' אינה משמטתו
ואם נתנו באגב (פירוש אגב קרקע) או בקנין
סודר או במתנת שכיב מרע לאחר אינו נתון
ומ"מ אם אין בעל חוב כאן אין הנפקד יכול
לעכב הפקדון בשבילו ואפילו אם הלוה
מודה שהדין נותן בכל פקדון להחזירו למי
שהפקידו אצלו ואם יש לאחרים זכות בו
הרי הדין ביניהם ואם מסרו הנפקד ליד
מלוה פטור ואפי' אם היה שומר שכר (דהא
אף אם היה מחזירו למפקיד הוא היה צריך
לשלם למלוה) (טור ס"ה).

סימן ק"ו: דין הבא ליפרע שלא בפני בעל חובו.

ובו ג סעיפים

106. (א) מלוה שבא ליפרע בשטר מקויים שבידו שלא בפני לווה אם יכולים ב"ד לשלוח לו ולהודיעו עד שיעמוד עמו בדין שולחים ומודיעין לו אם הוא בכדי שילך השליח ויחזור תוך ל' יום והמלוה יתן שכר השליחות ויגבנו נוסף על חובו ואם הוא במקום שאין השליח יכול לילך ולחזור תוך ל' יום מגבין לו חובו מיד אחר שישבע המלוה ויטול בין מהמקרקעי (רשב"א) בין מהמטלטלים ואין חוששין לשובר ואם כתוב בשטר נאמנות בפירוש שאפי' יפרע שלא בפניו או שכתוב בו נאמנות עליו ועל באי כחו אינו צריך לישבע.

(ב) שלשה ראיות צריך להביא לב"ד ואח"כ יפרע שלא בפניו ראיה ראשונה

לקיים שטר שבידו שניה שבעל חובו במדינה
אחרת רחוק יותר מכדי שילך השליח ויחזור
תוך ל' יום שלישית שאלו הנכסים בחזקת
פלוני הלוחם.

(ג) הבא ליפרע שלא בפני לוחם כשם שבית
דין יכולים לפורעו מנכסיו שלא בפניו כך הם
יכולים למשכן לבעל חוב קרקע בחובו שזה
יותר טוב לו.

סימן ק"ז: כופין את היתומים לפרוע חוב

אביהם. ובו יב סעיפים

107. (א) מצוה על היורשים לפרוע חוב אביהם
וכופים אותם בכך כמו שכופים את אביהם
במה ד"א כשהניח קרקעות אבל אם לא
הניח אלא מטלטלים אין כופין אותם לפרוע
חוב אביהם מהם אבל מצוה עליהם לפרוע
חוב אביהם מהם זהו מן הדין אבל הגאונים
תקנו שיהא בעל חוב גובה מהיורשי

מטלטלים שהניח אביהם הילכך האידנא
כופין אותם לפרוע חובות אביהם אפילו היא
מלוה על פה אף מהמטלטלים שהניח
אביהם אפילו קנאם הלוה אחר שלוה ולא
כתב דאקני (ע"ל סי' קי"א) דירש במקום
אביו קאי וכן חייבים לפרוע חוב אביהם
ממלוה שהיתה לאביהם ביד אחרים בין גבו
קרקע בין גבו מעות ואם ירשו קרקע
ומטלטלים ואין מפורש בשטר שיגבה
מטלטלי בין בחייו בין במותו והיורשי'
רוצים להגבות לבע"ח קרקע והוא רוצה
לגבות מטלטלים הדין עם היורשים אבל אם
לא ירשו כלום מאביהן אין חייבים לפרוע
חוב אביהם ואפי' מצוה ליכא.

(ב) טען היורש שאביו לא הניח לו ממון
ואינו חייב לפרוע חוב אביו משלו אם טוען
המלוה ודאי שאביו הורישו ממון נשבע

היורש היסת ונפטר ואם טוען שמא אין עליו
אלא חרם סתם.

(ג) יורש שמכר כל נכסי אביו ודאי ב"ח
טורף הלקוחות אפי' אם יש ביד היורש
נכסים קרקעות שלו לפי שנכסיו אינם
משועבדים לחוב אביו ואפי' של אביו
זיבורית ושלו עידית אינו יכול לסלקו
בעידית שלו שלא מדעתו אבל אם רוצה
לסלקו שלא יטרוף מהלקוחות ונותן לו
מעות אע"פ שלא ירש המעות מאביו יכול
לסלקו אא"כ עשה אביו נכסים אלו
אפותיקי מפורש לב"ח.

(ד) יורש שמכר כל נכסי אביו ואין ב"ח
יכול לטרוף מהלקוחות כגון שמכרם לעובד
כוכבים וכיוצא בזה יש מי שאומר שגובה
מהדמים שביד היתומי' וי"א שאינו גובה.

(ה) האידנא שתקנו הגאונים לגבות מהיורשים אף מהמטלטלים שהניח אביהם אם תפס המלוה מטלטלי הלוח אפילו לאחר מיתה מהניא אפי' אין לו עדים על חובו שאם לא תפס לא היה מגבין ליה והשתא דתפס נאמן לגבות מהם בשבועה במיגו דאי בעי אמר לא תפסתי.

(ו) היה על אביהם חוב של מנה ולא הניח לא מקרקעי ולא מטלטלי אלא קרקע שוה חמשים ובא בעל חוב וטרפה ונתנו לו היורשים חמשים משלהם אפילו לא אמרו לו שבדמי קרקע זה הם נותנים לו אינו יכול לחזור ולטרפה מהם בשארית חובו (וע"ל סימן קי"א ס"ט) וכן אין בעל חוב מאוחר ממנו יכול לטרפה דהוה ליה כמו שהגבו אותה לו בחובו וחזרו ולקחוה ממנו.

(ז) ירשו האחים קרקעות מאביהם וחלקום ובא ב"ח לטרוף אם לא ירשו אלא שתי שדות ולקח כל אחד אחת אינם יכולים לומר לב"ח קח מכל אחד חצי שדה אלא נוטל שדה אחד מאיזה מהם שירצה אבל אם ירשו ד' שדות וחובו כנגד ב' שדות אינו יכול לומר אקח מא' שתי שדות אלא יקח מכל א' שדה אחת אא"כ עשה לו אפותיקי השתי שדות שנפלו לאחד דאז נוטלם אפילו לא עשאם אפותיקי מפורש אלא שעבד לו כל נכסיו וסיים לו אותם שדות במצריהם להיות תחלה לפרעון.

(ח) הניח להם אביהם מעות ומטלטלים וחלקו ובא בע"ח לגבות מהם אם הם מצויים לפנינו גובה מכל אחד חלקו ואם אין כולם מצויים לפנינו אינו צריך לחזור אחריהם אלא יקח כל חובו מאותו שלפנינו והוא יחזור אחר האחרים.

(ט) ירשו קרקעות וחלקום ומכר אחד מהם חלקו או נתנו במתנה ובא ב"ח של אביהם לגבות חובו טורף חצי החוב מהלוקח שקנה מהיורש והחצי מהיורש האחר .

(י) שמעון שאמר ליורשים מנה לי בידכם והודו לו בפני עדים וכשחזר לתובעם אמרו לו לא הודינו שאנו חייבי לך אלא מחמת אבינו ולא הניח ממה לפרוע והוא אומר לא כי אלא מחמת עצמכם אתם חייבים לי מאחר שהודו סתם חייבים לפרעו (וע"ל סי' פ"א רשב"א) ואם הודו בפני עד א' והם אומרים שלא הודו נשבעים להכחיש העד ואם מודים שהודו בפני העד בסתם אלא שאומרים שלא נתכוונו להודות שחייבים מחמת עצמם אלא מחמת אביהם חייבים לשלם (וע"ל סימן ע"ה סעי' י"ג).

(יא) הניח להם אביהם מטלטלין וקדמו
ופרעו לב"ח מאוחר אין בעל חוב מוקדם
יכול להוציא מידו.

(יב) ראובן שמת ונמצא בפנקסו כתוב
בכתב ידו שהוא חייב לשמעון מנה היורשים
פטורים דמלוה על פה אפי' בעדים אינו גובה
מהיורשים אא"כ היה תוך זמנו (וע"ל סי'
צ"א סעיף ה' ולקמן סי' ק"י ס"ז).

**סימן ק"ח: מאיזה ענין נפרע מלוה מיורשי
ואיזה שבועה אדם מוריש לבניו. ובו כא סעיפים**

108. (א) מלוה על פה אינה נגבית מהיורשים
אלא בא' מג' דרכים ואלו הם כשחייב מודה
בהן וצוה בחוליו שיש לפלוני חוב עליו עדיין
או שהיתה הלואה לזמן ועדיין לא הגיע
הזמן או שנדוהו עד שיתן ומת בנידויו כל
אלו גובים מהיורשים בלא שבועה אבל אם

באו עדים שהיה אביהם חייב לזה מנה אינו
גובה מהיורש כלום שמא פרעו.

(ב) יש מי שאומר שמי שנתחייב ממון
בב"ד בעבור מלשינות ומת גובה מהיורשים
אבל אם חייבוהו קנס לא קנסו בנו אחריו
(ע"ל סימן שפ"ה ס"א).

(ג) אין נפרעים מיורשים קטנים בעודם
קטנים שאינם בני י"ג שנה שום הלואה
מחוב אביהם ואפילו היה עליו שטר מקויים
ואפילו היה בו נאמנות ואפי' היה בו כל תנאי
שבעולם שמא יש להם ראייה ששוברים בה
השטר אלא א"כ היה במלוה זו אחד מג'
דרכים הנזכרים לעיל בסמוך (בס"א) ואפילו
היתה מלוה על פה גובה מיתומים קטנים
בא' מג' דרכים הנזכרים ודהיתה תוך זמן
צריך שנתקבל העדות בחיי אביהם שהוא
תוך זמן שאם לא כן אין מקבלין עדות על

קטן אפילו בפניו ואם הם גדולים והוציא עליהם שטר מקויים אפי' אין שם א' מג' דרכים אלו גובה מהם בלא שבועה אם יש בו נאמנות מפורש שהאמינו עליו ועל יורשיו או על באי כחו שיורשיו בכלל באי כחו אבל אם אין שם כתוב בשטר נאמנות ואפי' כתוב בו נאמנות סתם ולא פירש על יורשיו או על באי כחו צריך לישבע כעין של תורה בנקיטת חפץ וגובה ואפילו תפס משלהם בלא שבועה משביעין ליה ואי לא בעי לאשתבועי דינו כמו שנתבאר בסימן פ"ב (ופ"ז ס"י) .

(ד) הוציא על היורשים שטר עיסקא החצי יש לו דין מלוה ונשבע ונוטל והחצי אינו נוטל אפי' בשבועה שכיון שאילו היה אביהם קיים היה נאמן לומר החזרתי במגו דנאנסו וטוענין להו.

(ה) מת המלוה ובאים יורשיו לתבוע
השטר מהלוה והוא אומר פרעתי לאביהם
והם אומרים לא ידענו אומרים לו זיל שלים
ואם אומר השבעו לי אם יש בשטר שהאמין
את המלוה ואת יורשיו עליו גובין בלא
שבועה ואם לא האמין אותם עליו ישבעו
בנקיטת חפץ שלא צוה להם אביהם על ידי
אחר ושלא אמר להם בפיו ושלא מצאו שובר
בין שטרותיו ששטר זה פרוע שאם מצאו
שובר עליו ה' בחזקת פרוע והוא שנמצא
השטר בין שטרות קרועים כמו שנתבאר (סי'
ס"ה) ויכללו בכלל השבועה שלא אמר להם
אביהם שהיה לו שטר פרוע בין שטרותיו
אפי' היה היורש קטן המוטל בעריסה כשמת
מורישו ה"ז נשבע כשיגדיל ונוטל ומיהו אין
זה צריך לישבע אלא שלא מצאתי אבל שלא
פקדנו אבא לא דלאו בר צוואה היה.

(ו) אם יש לקטן אפוטרופוס שמינהו אביו ומבקש חובותיו של קטן צריך לישבע שלא צוהו אבי היתומים ושלא מצא בין שטרותיו ששטר זה פרוע ואם מינהו ב"ד אינו צריך לישבע אלא שלא מצא בין שטרותיו ששטר זה פרוע.

(ז) אם יש לקטן אחים גדולים אין צריך להמתין עד שיגדיל הקטן אלא הם נשבעים וגובים הכל ונותנין לקטן חלקו ואם מת הקטן נשבעים הם ונוטלים חלקו וחלקם.

(ח) אם א' מהיורשים אומר אמר לי אבא שהשטר פרוע והאחרים אומרים לא פקדנו אם השטר יוצא מתחת יד זה שאומר פרוע הוא נאמן על כולם במיגו שאם היה רוצה הי' שורפו ואם לאו אינו נאמן אלא על חלקו בלבד ויש מי שאומר שאפי' השטר יוצא

מתחת יד זה שאומר פרוע הוא אינו נאמן
אלא על חלקו.

(ט) כל הדין שיש ליורשי המלוה עם הלוה
כשבאים ליפרע ממנו כך יש להם עם יורשי
הלוה אם מת ובאים ליפרע מהם אלא
שכשטוענים עם יורשי הלוה צריכים ג"כ
לישבע שלא נפרעו הם עצמם מאביהם ואם
טענו יתמי הלוה אמר לנו אבא פרעתי
לאביהם אין עליהם שבועה שלא נפרעו הם
בעצמם.

(י) מתו היורשים שהיה להם לישבע
שבועת היורשים י"א שאין יורשיהם
נשבעים ונוטלים ויש אומרים שגם הם
נשבעים שלא פקדנו אבא ולא אבא דאבא
ונוטלים.

(יא) בד"א שיורשי המלוה נשבעים
ונוטלים מיורשי הלוה כשמת מלוה ואח"כ

מת לזה אבל מת לזה בחיי מלוח ואח"כ מת
המלוח אין היורשים בין שהם בנים או
אחים או שאר יורשים נוטלים כלום אפי'
בשבועה שהרי כבר נתחייב המלוח שבועה
ליורשי הלוח כדין הבא ליפרע מנכסי
יתומים.

(יב) אם היה השטר משכונא והיה אביהם
מוחזק בה גובה בלא שבועה לפיכך אם מת
גם יורשים גובים.

(יג) בד"א שאין היורשין נוטלין כשמת
לוח בחיי מלוח כשאין נאמנות בשטר אבל
אם יש נאמנות בשטר אם האמין לוח למלוח
עליו ועל באי כחו נשבעים יורשים ונוטלין
שהרי אביהם לא היה צריך לישבע לא ללוח
ולא ליורשים ואם האמין גם לבני המלוח
נוטלים בלא שבועה (הרא"ש בתשו' כלל

ע"ט ע"א סי' ד') אף אם המלוה נתחייב ללוה שבוע' על עסק תביעה אחרת.

(יד) זה שאמרנו בדין זה אין אדם מוריש שבועה לבניו אין דנין מדין זה לכל הדומה לו אלא הרי הפוגם שטרו ומת אע"פ שאינו גובה אלא בשבועה הרי בניו נשבעים שלא פקדנו אבא ע"י אחר ושלא אמר לנו בפיו ולא מצינו בין שטרותיו של אבא שכל שטר זה פרוע וגובים שאר השטר בין מהלוה בין מיורשיו וכגון שלא מת הלוה קודם מלוה וכן הבא ליפרע שלא בפני בעל דין או מהלקוחות או עד אחד מעיד שהוא פרוע ומת קודם שנשבע ובחיי הלוה יורשים נשבעים שבועת היורשים ונוטלים ואם שני עדים מעידים שקצתו פרוע נשבעים שלא פקדנו שיש ממנו פרוע יותר ממה שהעדים מעידים ודוקא בכה"ג דנקיטי שטרא נשבעים ונוטלים אבל שכיר ונגזל שאין להם

שטר וכן שבועת היסת שנהפכה לתובע ומת
אין היורשים נשבעים ונוטלים.

(טו) מלוה או יורשיו שבאו לגבות מיורשי
הלוה וטענו אמר לנו אבא לא לויתי שטר זה
מעולם הרי המלוה או יורשיו גובים בלא
שבועה ואפי' מת לזה בחיי מלוה ואח"כ מת
מלוה ואפילו האמין המלוה ללוה לומר
פרעתי.

(טז) יורש קטן שהיה שטר חוב לאביו ויצא
עליו שובר אחר מיתת אביו אין קורעים את
השטר ואין מגבים בו עד שיגדלו היתומי'
שמה שובר זה מזוייף הוא ולפיכך לא
הוציאו הלוה בחיי אביו ואפי' יש עדים
שמעידים שזוכרים הפרעון אין עדות' עדות
לפי שאין מקבלים עדות שלא בפני בעל דין
ואפי' מתקיים השובר בחותמיו ואפי' מפי
עדים שאמרו אנו חתמנוהו ונקב יש בו בצד

אות פלוני אין מקבלי' מהם לפי שאין
מקבלין עדות שלא בפני בעל דין.

(יז) אין נפרעים מנכסי יורשים אפי' גדולי'
אלא בשבועה ואם נפרע שלא בשבוע' מנדין
אותו עד שישבע.

(יח) אין נפרעים מנכסי יורשים אפילו
גדולים אלא מהזיבורית ואפילו התנה
שיגבה עידית או בינונית לא מהני תנאה
גביהו ואם כתב בפירוש שיגבה עידית או
בינונית ממני או מיורשי מהני תנאה.

(יט) והא דאמרינן דגובה מהזיבורית דוקא
כשהיא עושה פירות יותר על עבודתה
שאל"כ אין שם קרקע עליה אלא ארץ
גזירה.

(כ) אם תפס בעל חוב בינונית בחיי אביהם
כגון שלוח אביהם ממנו מנה והוא לוח
מאביהם מנה ויש ליתומי' זיבורית ולו יש

בינונית ובאים ליטול ממנו בינונית בחובם
וליתן לו זיבורית בחובו הרי הוא מעכב
בינונית שלו בחובו אבל אם היתה תפיסתו
אחרי מות אביהם כגון שקנה הוא בינונית
שלו אחרי מות אביהם לא מהני תפיסה.

(כא) אם הניזק בא לגבות נזקו אם הם
קטנים אינו גובה אלא מהזיבורית ואם הם
גדולים גובה כדינו מהעידית.

סימן ק"ט: מכריזין על נכסי יתומים. ובו ו

סעיפים

109. (א) כשבאים למכור מנכסי יתומים שמין
ב"ד הקרקע ואח"כ מכריזין עליה שלשים
יום רצופים ואם אין מכריזין רצופים אלא
בכל שני וחמישי יכריזו ס' יום שני וחמישי
שבהם ומכריזין בבקר ובערב בשעת הכנסת
פועלים ובשעת הוצאת פועלי' (לשון
הרמב"ם פי"ג ממלוה ד"ח) וכל מי שירצה

לקנות יוליך הפועלי לבקר לו ובשעה שמכריזין מסיימין את השדה במצרים ומודיעים כמה מוצאי בה ובכמה שמו אותה ב"ד ומפני מה הם רוצים למכרה אם להגבות לבע"ח או לכתובת אשה ואם יאמר המלוה אני אקבל השדה בלא שומא בפרעון חובי והיורש אומר לא כי אלא ישומו אותה בית דין שומעין ליורש.

(ב) כשכותבים האדרכתא על נכסי יתומים בין גדולי בין קטנים כותבים בה והכרנו שהנכסי האלו הם של פלוי המת ואם לא כתבו כך הרי האדרכתא זו פסולה ואין אוכלים בה פירות אפי' אחר שישלימו ימי ההכרזה.

(ג) ב"ד שמכרו שלא בהכרזה נעשו כמי שטעו בדבר משנה וחוזרים ומוכרים בהכרזה. הגה י"א דאם מכרו הקרקעות

בשעה שאין קונין כגון בשעת מגפה או מלחמה מה שעשו עשוי דאין לב"ד למכור אלא בשעת הגבייה ויש חולקין (ב"י שתי הדיעות) וב"ד שמכרו האחריות על היתומים וב"ד שהכריזו כראוי ובדקו יפה ודקדקו בשומא אע"פ שטעו ומכרו שוה מנה בק"ק או ק"ק במנה הרי מכרן קיים אבל אם לא בדקו בשומא ולא כתבו אגרת בקורת שהיא דקדוק השומא וההכרז' וטעו והותירו שתות או פחתו שתות מכרן בטל פחות משתות מכרן קיים וכן אם מכרו קרקע בעת שאינם צריכין להכריז עליה (או) במקום שנהגו שלא להכריז לעולם (טור ס"ז) וטעו ופחתו שתות או הותירו שתות מכרן בטל אף ע"פ שהכריזו (ויש אומרים דכיון שהכריזו אע"פ שלא היו צריכים מכרן קיים) (טור בשם הרא"ש) ואם רצו ב"ד שלא לבטל המכר ויחזירו האונאה מחזירין לא

יהיה כח הדיוט חמור מהם פחות משתות מכרן קיים והוי מחילה כדין ההדיוט אע"פ שלא הכריזו שאינם צריכי (הכרזה) באותה העת איזהו העת שאינם צריכים הכרזה כשמוכרים לפרוע למי שהלוח לצורך קבורה או למזון האשה והבנות או ליתן מנת המלך וכן ב"ד שמכרו דברים שאינם טעונים הכרזה וטעו בשתות מכרן בטל פחות משתות מכרן קיים ואלו הם הדברי שאין מכריזין עליהם העבדים והשטרות והמטלטלי אלא שמין אותם בב"ד ומוכרים אותם מיד ואם השוק קרוב למדינה מוליכים אותו לשוק.

(ד) אפוטרופוס או ב"ד שלוו לצורך היתומים מוכרים שלא בהכרזה ופורעים וכן ב"ד דזבין ואחריותא איתמי אם טרפו ממנו גובה הלוקח שלא בהכרזה.

(ה) הא דאמרינן שאם טעו ב"ד ופחתו שתות או הותירו שתות מכרן בטל היינו כשהורידו לבעל חוב בשומת ב"ד אבל ב"ד שמכרו קרקע או עבדיי של יתומים שוה מנה במאתים אין הלוקח יכול לחזור בהם לא יהיה כח הדיוט חמור מכח היתומים וכן הדין באפוטרופוס שמכר קרקע ועבדיי שאין הלוקח יכול לחזור בהוניה כדין הדיוט (וי"א דכל שפחתו או הותירו שתות מכרן בטל (טור בשם ה"ר יונה והרא"ש).

(ו) מכרו על ידי שליח ונתאנה השליח בכל שהוא המכר בטל ואם אינה השליח לקונה דינו כשאר כל אדם.

סימן ק"י: אין נזקקין לנכסי קטן. ובו יא

סעיפים

110. (א) כבר נתבאר בתחלת סימן ק"ח שאין גובים מיורשיי קטנים שלא הגיעו ליי"ג שנה

אפי' יש עליהם שטר שום מלוה שאינה על אחד משלשה דרכים שנתבארו שם אפי' היה בו נאמנות ואפי' היה בו כל תנאי שבעולם אין גובים בו אלא א"כ יש עליהם מלוה ברבית שלוח אביהם מעכו"ם שקבל עליו לדון בדיני ישראל שלא יתבע ליתומים עד שיגדילו ולא קבל עליו שלא יקח ריבית.

(ב) טעמא דאין נפרעים מהקטנים משום דחיישינן שמא התפיס אביהם למלוה צררי לפיכך אם תפס משלהם אפי' אחרי מות אביהם והוא בענין שיכול להחזיק בו לטעון לקוח הוא בידי מהניא ליה תפיסתו כיון שידוע וברור לו שלא נפרע מאביהם .

(ג) נזקקין לנכסי ערב אע"פ שהיתומי' קטנים.

(ד) קטנים שצוה מורישן ואמר תנו שדה או מנה לפלו' נזקקין לנכסיהם אחר

שמעמידים להם אפוטרופוס להפך בזכותם
(טור ס"י בשם הרא"ש) וכן אם אמר תנו
מנה זו או תנו שדה זו לפלו' נזקקין
לנכסיהם אחר שמעמידים להם אפוטרופוס
ולהרמב"ם בזו אין צריך להעמיד
אפוטרופוס יורש גדול שנתן נכסי מורישו
לקטן ויצא שטר חוב על המוריש מורידים
בעל חוב לנכסיו.

(ה) יתומים קטני' שנמצאת קרקע שאינה
שלהם אלא טען הטוען שהיא גזל ביד
מורישיו נזקקים להם ואם נמצאת גזולה
מחזירים אותה לבעליה ולהרמב"ם צריך
להעמיד להם אפוטרופוס לטעון ולדון וכן
קטן שתקף בעבדיו וירד לתוך שדה חבירו
וכבשה אין אומרים נמתין לו עד שיגדיל
אלא מוציאים אותה מידו ולכשיגדיל אם יש
לו עדים יביא עידיו.

(ו) קרקע שהיתה בחזקת קטנים ובא אחד וטען שהיא לקוחה ממורישו ויש לו עדים שהחזיק בה ואכלה שני חזקה בחיי אביהם אין מוציאים אותה מידם עד שיגדילו שאין מקבלים עדות שלא בפני בעל דין אבל אם הוציא שטר שהיא לקוחה בידו הרי זה מקיים השטר ומוציאים אותה מידם אחר שמעמידי להם אפוטרופוס.

(ז) קטנים שהודה מורישם בכתב ידו על מטלטלים שבידו שהם מעסק שיש לו מפלו' או שהוא פקדון בידו משל פלוני מוציאים מהם (וע' לעיל ס"ס ק"ז) וכן אם גזל מורישם חייבים לשלם בין אכלו בין לא אכלו בין נתיאשו הבעלים בין לא נתיאשו הבעלים בין מקרקע בין ממטלטלי' שהניח מורישם.

(ח) אם לוו ב"ד או אפוטרופוס של יתומים לצרכם נזקקים לנכסיהם ומוכרים בלא הכרזה ונפרעים בבינונית כמו משאר בעל חוב וכן בי דינא דזבין אחריותא איתמי אם טרפוה מהלוקח גובה בלא הכרזה ודינו כשאר בעל חוב אבל אם לוו היתומים עצמם בלא אפוטרופוס אין נזקקין לנכסיהם עד שיגדילו ואין מעמידין להם אפוטרופוס לקבל העדות.

(ט) בכ"מ שאמרו שמעמידים להם אפוטרופוס כדי ליזקק לנכסיהם מקבלים עדים בפני אפוטרופוס דאפוטרופוס בעל דין הוא וכן עידי צוואה מקבלים אותם בפני האפוטרופוס.

(י) לכתובת אשה אין צריך להעמדת אפוטרופוס.

(יא) כשאמרו מעמידים אפוטרופוס לא אמרו אלא להקל על הב"ד הא אם ראו ב"ד דלא למנות אפוטרופוס ויחפשו הם אחר זכות היתומים אין לך אפוטרופוס טוב מהם (ויש כח ביד ב"ד לפשר מחמת יתומים אם נראה שטוב להם) (פסקי מהרא"י סי' קס"ב)

סימן קי"א: דין מלוה בשטר גובה ממשעבדי

והמלוה על פה. ובו כד סעיפים

111. (א) המלוה את חבירו על פה אינו גובה אלא ממה שימצא ביד הלוה אבל אינו טורף לא מהלקוחות שקנו ממנו ולא ממתנות שנתן אבל מכל מה שימצא בידו גובה בין קרקע בין מטלטלים אפי' קנאם אחר הלואה אבל המלוה בשטר טורף מהלקוחות וממקבלי המתנה שקנו ושקבלו ממנו קרקע אחר הלואה אפי' אם אינו מפורש בשטר כן

אבל אם פירש בפירוש שהלוה לו על תנאי
שלא יטרוף מהלקוחות ולא ממקבלי מתנה
תנאו קיים ואינו טורף מהם..

(ב) הקדשות הרי הם כמשועבדי ואין
נפרעים מהם כל שיש לו בני חורין אם קדם
המכר או המתנה להלוואה דבר פשוט הוא
שאינו טורף מהם אלא א"כ יש הוכחה שלא
נתכוין במכר ומתנה אלא להבריחם מבעל
חוב וכמו שנתבאר בסימן צ"ט שהמתנה
בטלה ואפי' קדמה להלוואה בעל חוב גובה
ממנה אפי' אם היא מלוה על פה.

(ג) אם נתנו ללוה מתנה על תנאי שלא
תחול עליה שום שעבוד לא חוב ולא כתובה
שקדם למתנה ולא יחול עליו להבא התנאי
קיים ולא יגבה בעל חוב ממנה אפילו כתב לו
דאקנה אבל אם קנה קרקע והתנה עמו

המוכר על מנת שלא יחול עליו שום שעבוד
אינו מועיל וב"ח (של לוקח) גובה ממנה..

(ד) מי שנתן קרקע לבנו על תנאי שלא
יחול עליו שום שיעבוד ואין לו בן אחר ומת
האב בע"ח של הבן גובה ממנה.

(ה) מי שיש לו חובות הרבה וב"ד מכרו
קרקע הלואה כדי לפרוע לבעל חוב המוקדם
אין שאר בעלי חובות יכולים לחזור על
הקרקע ולהוציאו מיד הלוקח אבל אם מכרו
הלואה עצמו כדי להגבות לבע"ח המוקדם
יכולים שאר בעלי חובות לטרפו מהלוקח.

(ו) אפוטרופסי יתומים שמכרו לאחרים
לא אמרינן דאחריות דנפשיהו קבילו
עליהו אלא חוזרים וטורפים בחובם.

(ז) בעל חוב מוקדם שבא לגבות (ויש כאן
עוד בע"ח מאוחר) (רבינו ירוחם סוף נל"ב)
ואין ללואה נכסים יותר מכדי חובו של זה אין

מורידין אותו לנכסי לוח אפילו יש נאמנות
בשטר עד שישבע שבועת המשנה שלא נפרע
כלום כדין טורף שהרי טורף מהשני מי
שנמחק שטר חובו וכתבו לו בית דין שטר
אחר וכן מי שהלוח את חבירו מלוח על פה
ונתחייב לו בדין ולא היה לו מה לפרוע
וכתבו לו מעשה ב"ד אם טורפין מהלקוחות
נתבאר בסי' ע' ס"ו.

(ח) בד"א שטורף ממשעבדי כשאינו
מוציא ביד הלוח בני חרי לגבות חובו מהם
אבל אם מצא ביד הלוח בני חרי לגבות
אפילו הם זיבורית לא יטרוף ממשעבדי לא
שנא אם הם לקוחות או מקבלי מתנה לפיכך
אם נתן הלוח מתנה לאחרים וכתב להם
ק"ק לפלו' ושי' לפלו' ות' לפלוני ואין בנכסיו
כדי שיספיק לכולם אין אומרים כל הקודם
בשטר זכה אלא חולקים הנכסים לט'
חלקים ויקח בעל הק"ק ב' חלקים ובעל השי'

ג' חלקים ובעל הת' ד' חלקים ואם יצא עליהם שטר חוב גובה מכולם וכפי החלוקה יפרע כל אחד מחלקו אבל אם אמר ק"ק זוז לפלוני ואחריו ש' לפלוני ואחריו ת' לפלוני כל הקודם בשטר זכה לפיכך יצא עליהן שט"ח גובה מהאחרון ואם אינו מספיק גובה משלפניו ואם אינו מספיק גובה משלפני פניו.

(ט) ראובן צוה מחמת מיתה לתת מנה לשמעון ומכרו היורשים כל הנכסים שלא מצא שמעון לגבות מנה שלו גובה מהלקוחות ואין היורשים יכולים לומר שנתנו לו כיון ששטר הצוואה יוצא מתחת ידו ולא חיישי' לקנוניא.

(י) יורשים שמכרו נכסי אביהם יש להן דין משועבדים ואין בע"ח טורף מהם כיון שיש בני חורין דאביהם ואם לא השאירו

בנכסי אביהן בני חורין ורוצים לסלקו
בקרקע שלהם נתבאר בסימן ק"ז.

(יא) אם מכר הלוה קרקע שיש לו בעירו
ויש לו קרקע בעיר אחרת ב"ח טורף
מהלוקח ואינו יכול לומר הנחתי לך בני
חורין כיון שאינו בעירו (כ"כ לעיל סי' ק"ב
ס"ג) שגם הלוה עצמו לא היה יכול להגבות
מנכסיו שיש לו בעיר אחרת.

(יב) הניחו הלקוחות בני חורין ביד הלוה
ונתקלקלו בעל חוב טורף מהלקוחות ודוקא
נתקלקלו אבל לא נתקלקלו אלא שאינו יכול
לגבות מהם מחמת פשיעתו כגון שסילק
שעבודו מהם ולקח בקנין שלא יגבה מהם
אינו גובה מהלקוחות שיאמרו לו הנחנו לך
מקום לגבות ממנו.

(יג) ואם לא נתקלקלו אבל גזלן אנס אינו
טורף ממשועבדים מפני שמצויים הם בעלי
זרוע ליפול וסוף שיגבה חובו.

(יד) אפי' הגיע זמן הפרעון ונתרשל המלוה
מלתבוע חובו וליפרע מבני חרי ואחר זמן רב
אשתדוף בני חרי גבי ממשעבדי..

(טו) אם יש כאן שנים או שלשה לקוחות
שקנו ממנו כאחד ואין אחד מהם קודם
לחבירו ובא ב"ח לטרוף גובה מאיזה מהם
שירצה ואינו צריך ליקח חצי שדה מזה וחצי
שדה מזה.

(טז) אם הלוקח שקנה מהלוה מכרו לאחר
והאחר לאחר אפי' עד מאה ובא לטרוף
מהלוקח האחרון אינו יכול לומר למה לא
תבעת חובך מהראשון.

(יז) לזה שמכר נכסיו וחתם המלוה על
שטר המכירה לא הפסיד בשביל זה זכותו

וטורף מהלקוחות שיוכל לומר השני נוח לי
והראשון קשה ממנו.

(יח) ראובן קנה בית משמעון ולוי היה לו
שטר על אותו בית ולוי היה במעמד כשקנה
ראובן הבית ולא הוציא שטרו וגם ראובן
סתר הבית ובנה בו ומינה את לוי על הבנין
ואח"כ הוציא לוי שטרו לא איבד זכותו
בשתיקתו.

(יט) לזה שלוח ואח"כ נתן נכסיו במתנה על
מנת להחזיר אם הם קרקעות שקנה קודם
שלוה או שקנאם אחר שלוח וכתב לו דאקנה
אין מתנתו כלום ואם המתנה קדמה
להלואה ונתנה לזמן ידוע זכה המקבל
במתנה עד שיגיע זמנה ואם נתנם לו במתנה
על מנת להחזיר בסתם ולא פירש באיזה זמן
יחזירנה לו ואח"כ לזה כשם שהמקבל יכול
לדחות ללוח לזמן מרובה שיאמר לו בכל

פעם אחזירנה לך לאחר זמן כך הוא דוחה
למלוה הבא מכחו אך המלוה יכול לכופו
מדרכי נתן כשירצה להחזירם שלא יחזירנה
אלא (לו ולא) לנותן..

(כ) אף על גב דלא כתב דאקנה אם קנה
והוריש גובה ויש חולקין.

(כא) ראובן הלוח לשמעון על פה ושמעון
הלוח ליהודה בשטר ומכר יהודה כל נכסיו
ובא ראובן לטרוף מהלקוחות שקנו מיהודה
מכח שטר שיש לשמעון על יהודה הדין עמו
הואיל ושמעון מודה שהוא חייב לו לא היו
ללוח נכסים אלא שטרי חובות שיש לו על
אחרים לא מיבעיא בעודם בידו שהמלוה
גובה שלו מדרכי נתן אלא אפילו מת הלוח
ונפלו השטרות לפני יורשים גובה מהם אפי'
נעשו השטרות שיש ללוח על בעלי חובות
אחר שלוח הוא מהמלוה ואפי' קנו בעלי

חוביו של לוח נכסים אחר שלוח הלוח
מהמלוח שלו המלוח גובה מהם ומיורשיהם
מדרכי נתן.

(כב) אם מכר הלוח שטרי חובות או נתנם
לאחר או שבעלי חוביו מכרו נכסיהם אחר
שלוח הוא מהמלוח אם יש בשטר שיש
למלוח וכן בשטר שיש ללוח על בעלי חוביו
שעבודא דמטלטלי אגב מקרקעי אז יש בהם
דין קדימה ונכסיהם של בעלי חוביו של לוח
משועבדים למלוח שלו מכחו כיון שהוא
קודם למכירה שמכרו.

(כג) אם היו ללוח שני מלוחים שהלוח לו
ובאים כאחד לגבות מבעלי חובים שלו אם
הלוח הלוח לבעלי חוביו בשטר לאחר שלוח
הוא משניהם יחלוקו ואם תפס א' מהם זכה
בתפיסתו ואם חובותיו של לוח קודם שלוח

משניהם או קודם שלוח מהאחרון וכתב לראשון אגב זכה בהם הראשון.

(כד) ראובן היה לו שטר על שמעון ונתנו ללוי בכתיבה ומסירה וכשבא לוי לגבותו הוציא יהודה שטר שהיה לו על ראובן מוקדם לשטר שהיה לראובן על שמעון ואמר כי השטר שנתן ראובן ללוי הוא ממונו של בעל חובו וזכה בו מדין קדימה הדין עם יהודה כיון ששטרו מוקדם ושעבד לו מטלטלים אגב מקרקעי ואין בזה משום תקנת השוק (וע' לקמן ס"ס קי"ג).

סימן קי"ב: אין בע"ח טורף מהמשועבדים ממה

שקנה. ובו ה' סעיפים

112. (א) אין בעל חוב טורף ממשעבדי אא"כ

היו נכסים ללוח בשעה שלוח ומכרם או נתנם אח"כ אבל אם קנאם אחר שלוח ומכרם לא נשתעבדו לבעל חובו ואינו גובה

אותם מהלקוחות ומיהו בעודם ביד הלוה
גובה מהם אע"פ שקנאם אחר שלוח ואם
שעבד נכסיו שקנה ושיקנה אז חל השעבוד
גם על מה שיקנה אח"כ ואם קנה אח"כ
ומכרו בעל חוב גובה ממנו ודוקא שפירש לו
בפירוש אבל אם לא כתב לו דאקנה לא.

(ב) אם לא כתב לו דאקנה ומכר נכסיו
אחר שלוח והמלוה בא לטרוף מהלקוחות
וטוען שאלו הנכסים היו ביד הלוה ולוקח
טוען לאחר שלוח קנה ומכר י"א שעל המלוה
להביא ראיה שהיה אלו הנכסים ביד הלוה
בשעת הלואה וי"א שאם יש עדים שהלוה
קנה קרקע זה ומכרו צריך המלוה להביא
עדים שקנאו הלוה קודם שעבודו אבל אם
יש עדים שהלוה היה מוחזק בו ושהיה שלו
צריך הלוקח להביא ראיה שקנאו הלוה
ואימתי קנאו ואם לאו ב"ד מעמידין אותו

על חזקתו ונאמר שהיה שלו ושל אבותיו מעולם (וני"ל דסברא הראשונה עיקר).

(ג) נותן נכסיו מהיום ולאחר מיתה ולא נודעו הנכסים שהיו לו באותה שעה וי"א שעל המקבל מתנה להביא ראיה שהיו אותם נכסים בידו בשעת מתנה וי"א שאם לא נודע שקנה נכסים אח"כ הכל בחזקת מקבל מתנה (והסברא הראשונה עיקר ועי' לקמן ס"ס ר"נ ובסימן ק"ד כן נ"ל)..

(ד) שני מלוין שהוציא כל אי שטרו ואין כתוב בשום אחד מהם דאקנה ואין הנכסים מספיקים לחובות שניהם וטוען המוקדם כי כשלוח ממנו כבר קנה הנכסים והמאוחר טוען שלאחר שלוח משניהם קנאם והם משועבדים לשניהם ואין עדים בדבר וי"א שחולקין החצי שחולקין עליו וי"א שאם אין עדים שקנאם מעמידים הנכסים ביד

המוקדם ואם יש עדים שקנאם אלא שאינם יודעים מתי קנאם חולקים החצי שחלוקים עליו.

(ה) ראובן שלוח בשטר ולא כתב למלו' דאקנה וקנה ומת והיה לו בת וירשתו ועמדה ונשאת אין המלוה גובה מהבעל ממה שהכניסה לו באותם הנכסים משום דבעל בנכסי אשתו לוקח הוי. הגה אבל אם לא נשאת גובה מן היורש כדלעיל סי' קי"א סעיף כ' (וכ"א וריש סי' קי"ז) ..

סימן קי"ג: אין בע"ח טורף ממטלטלים המשועבדים. ובו ג' סעיפים

113. (א) אין בעל חוב טורף מהלקוחות אלא בקרקע שמכר או נתן הלוח אבל מטלטלין שמכר או נתן אינו טורף אפי' היו בידו בשעת הלואה ואפי' התרה המלוה בלקוחות שלא יקנו מטלטלי הלוח אין המלוה טורף מהם

ואם נתנם במתנת שכיב מרע המלוה טורף מהם כמו שיתבאר בסימן רנ"ב ואם שעבד לו מטלטלי אגב מקרקעי יכול לטרוף המטלטלין מהלקוחות כמו שהוא טורף קרקע אפי' מכר הקרקעות קודם שיקנה המטלטלים והוא שכתב לו דלא כאסמכתא ודלא כטופסי דשטרי או שיכתוב שהוא משעבדם לו מעכשיו.

(ב) כשמשעבדים מטלטלי אגב מקרקעי אין צריכים להיות צבורין בתוכם ואפילו מטלטלי דניידי כגון בעלי חיים ועבדים משתעבדי אפילו הקרקע כל שהוא יכול לשעבד הרבה מטלטלים ואם אין ללוה קרקע והמלוה זיכה לו בתוך שדהו באחת מהקנאות שקונים בהם קרקעות או שהשאילו או השכיר לו קרקע כל שהוא הרי זה מקנה עליו כל מטלטלין שירצה ואין צריך לסיים המקום שקנה אגבו המטלטלין

ואם אין קרקע גם למלוה יכתוב הקניתי לו
ארבע אמות קרקע בחצרי ואגבן הקניתי לו
המטלטלים ואע"פ שאין אנו יודעים לו
קרקע הודאת בעל דין כמאה עדים לחובתו.

(ג) בזמן הזה אפי' שעבד לו מטלטלי אגב
מקרקעי אינו טורף ממטלטלין שמכר או
נתן משום תקנת השוק ומיהו אם כתב לו
דאקנה ואח"כ לזה מאחר וכתב לו דאקנה
ובשניהם שעבד מטלטלי אגב מקרקעי וקדם
השני ותפס מטלטלים שקנה קודם שלוח
ממנו בא ראשון ומוציא ממנו אפילו בזמן
הזה מפני שאין בזה משום תקנת השוק
(ועיין לעיל סי' ס' וכ"כ בסי' ל"ז סעיף ט"ז).

סימן קי"ד: דין בע"ח עם הלוקח אם יכול

לדחותו אצל הלוח. ובו ז' סעיפים

114. (א) מלוה שיודע לקוחות שקנו מהלוה
אחר שהלוה הולך וטורף מהם (בב"ד אבל

אם טרף שלא בב"ד אינו כלום) (ב"י בשם תשובה שבסוף חזה התנופה) וקורעים ב"ד שטר האדרכתא וכותבין לו שטר טרפא וכותבים בטרפא שקרעו שטר האדרכתא.

(ב) כשימצא המלוה ללוקח כופין אותו לדון עמו ואינו יכול לומר לו לך אצל הלוה וכשיתחייב לך בדין יכתבו לך טירפא על הלקוחות אז אפרע לך אלא ילך הוא אצל הלוה ויזקיקו לבא לדין ומיהו היכא דאיתא מודעינן ליה כגון שאינו רחוק יותר ממהלך יום אחד ואם מבקש הלוקח זמן לחזור אחריו נותנים לו עד שלשים יום ובלבד להוציא הדין לאמיתו ושלא לבא בעקיפין .

(ג) אם רוצה הלוקח לסלק המלוה במעות הרשות בידו וישאר לו הקרקע ויחזור וישאל מהמוכר מה שפרע למלוה בשבילו ואם עשאה אפותיקי מפורש דאמר ליה לא יהיה

לך פרעון אלא מזו אינו יכול לסלקו במעות
אם קנה שתי שדות זו אחר זו כל אחת במנה
והחוב שהיה למלוה על הלוח היה ק"ק וטרף
ממנו במנה שדה שקנה ראשון וכשבא
לטרף השניה במנה הנשאר הביא לו ק"ק
ואמר ליה אם תרצה שדה ראשוני שגבית
כבר בכל המאתים הרי טוב ואם לאו קח
ק"ק והסתלק הדין עמו ואם רצה המלוה
וקבלה בק"ק אין הלוקח חוזר על המוכר
וגובה ממנו אלא מנה.

(ד) אחר שכותבין הטירפא מורידין שלשה
בקיאין לאותה שדה ושמין לו ממנה כשיעור
חובו כפי מה שראוי לו מהקרן וחצי השבח
כפי מה ששוה עתה ומכריזין עליה ל' יום
כדרך שמכריזים על נכסי יתומים שנתבאר
בסי' ק"ט ואחר כך משביעין את הלוח
בתקנת הגאונים שאין לו כלום אם היה
הלוח עמנו במדינה ומשביעין את הטורף

בנקיטת חפץ שלא נפרע חוב זה ושלא מחלו
ושלא מכרו לאחר וכולל בשבועתו שאין זה
שטר אמנה ואם (הוא) תוך הזמן טורף בלא
שבועה ואח"כ מורידין אותו לנכסי הלוקח
בשומא על פי מה שנתבאר בסי' ק"ג
וכותבים הורדה וכותבים בה שהכירו שהיא
של פלו' הלזה וכותבים שקרעו הטרפא.

(ה) ב"ד ששמו לטורף בנכסי לוקח וטעו
בכל שהוא מכר בטל (ויש אומרים שדינו כמו
גבי יתומים לעיל סי' ק"ט סעיף ג') (טור)
ואם יבא שום אדם ויעלה אותה שדה יותר
ממה ששמוה ב"ד והמלוה רוצה ליקח אותה
צריך לקבלה באותו עילוי.

(ו) אם ב"ח ולוקח באים להוסיף כל אחד
על חבירו נותנים השדה לאותו שמוסיף
יותר אם התוספת הוא עד כנגד כל דמי
החוב אבל אם הלוקח רוצה להוסיף מעט על

שומת ב"ד ולא יהיה כל החוב פרוע אין
שומעין לו..

(ז) אם המלוה אומר אקבל הקרקע בכל
חובי בלא שומת ב"ד והלוקח אומר לא כי
אלא ישומו אותה ב"ד ואני אתן כפי שומתן
אין שומעין ללוקח.

סימן קט"ו: דין הפירות והשבח בטורף מלוקח ויתומים. ובו ו סעיפים

115. (א) כשבא ב"ח לטרוף מהלוקח אם כתב
לו הלוה דאקנה טורף ג"כ השבח שהשביח
השדה בין שבח ששבחו הנכסים מאליהם
כגון שעלו בו אילנות או נתייקרה בין שבח
שהשביחו מחמת הוצאה אלא שאם שבחו
מאליהם טורף כל השבח.

(ב) בעל חוב שטרף בחובו מיד הלוקח מה
שראויו לו מן הקרן וחצי השבח רואין
הנשאר מהקרקע אם יש בו תועלת ללוקח

כגון שנשאר לו בשדה בית ט' קבין ובגינה
בית חצי קב ישתתפו בה שניהם ואם לא
נשאר לו דבר שאלו יחלק יהיה שם כולו עליו
נותן לו בע"ח את דמיו.

(ג) כל הדברים לא נאמרו אלא בלוקח
אבל מקבל מתנה ששבחה מחמת הוצאה
אין ב"ח גובה משבחה כלום אלא רואים
כמה היתה שוה בשעת מתנה וגובה ואם
שבחה מאליה ב"ח גובה את כולה.

(ד) וכן יתומים שהשביחו הנכסים אין
בעל גובה מהשבח כלום אבל אם שבחו
נכסים מאליהם גובה את השבח כולו.

(ה) (מכאן עד סוף הסי' הכל לי' רמב"ם
ס"פ כ"א מה' מלוה) ב"ח שבא לטרוף
מהיתומים שבח שמחמת הוצאה יתומי'
אומרים אנו השבחנו וב"ח אומר שמא
אביכם השביח על היתומים להביא ראיה.

(ו) הביאו היתומים ראייה שהם השביחו
שמין להם השבח וההוצא' ונוטלים הפחות
שבשניהם ומעלה אותו בדמים בד"א
בשעשה שדה זו אפותיקי.

סימן קט"ז: כיצד כותבין לו הטירפא. ובו ב

סעיפים

116. (א) לוקח שטרפו ממנו השדה כותבים לו
ב"ד טירפא היאך טרפוהו ממנו בשביל חוב
של המוכר וחוזר וטורף מהמוכר.

(ב) אם לקח בפירוש שלא באחריות
ומבקש מהמלוה שיתן לו כחו מהשטר חוב
כדי שיוכל לתבוע הוא מהלו' אם כבר טרף
ממנו שוב אינו יכול לעשות לו ממנו לא
הרשאה ולא מכר שכבר נמחל שעבודו
ונתבטל אבל קודם שיטרוף בו יכול לפייסו
שיתן לו כחו אבל אין כותבין לו טירפא
שהרי קנה בפירוש שלא באחריות.

סימן קי"ז: דין העושה שדהו או עבדו אפותיקי.

ובו ז סעיפים

117. (א) העושה שדהו אפותיקי לב"ח או לאשה בכתובת' והוא שיכתוב להם מכאן תגבו ושטפה נהר הרי זה גובה משאר נכסים וטורף אותם (אבל כל זמן שהיא בידו אינו יכול לסלקו בנכסים אחרים רק במעות) (המגיד פ' י"ח מה' מלוה ור"ן) ויש חולקין (טור סעיף א') ואם התנה עמו שלא יהא לו פרעון אלא מזו אינו גובה משאר נכסים ואם מכרה לאחר ובא ב"ח זה לטרפה אינו יכול לסלקו בדמים (טור סי' קמ"ו) מאחר שהתנה עמו שלא יהא לו פרעון אלא מזו.

(ב) משכונא אם משכנה לו סתם דינה כאפותיקי סתם ואם פי' לו לא יהא לך פרעון אלא ממנה דינה כאפותיקי מפורש.

(ג) עשה שורו אפוטיקי ומכרו אין ב"ח
גובה ממנו וכן שאר המטלטלין מפני שאין
להם קול ואפי' עשאים אפוטיקי בשטר ואפי'
ידע הלוקח שעשאה אפוטיקי דלא פלוג
רבנן.

(ד) וכן לענין קדימה אם עשה מטלטלין
אפוטיקי אפילו מפורש בשטר לראשון וקדם
מלוה מאוחר וגבאן זכה והוא שלא שעבדם
לו אגב קרקע שאם שעבד לו אגב קרקע אם
קדם מלוה מאוחר וגבאם לא זכה.

(ה) עשה עבדו אפוטיקי אפילו בסתם
ומכרו בעל חוב גובה ממנו מפני שיש לו קול.

(ו) עבד שעשאו רבו אפוטיקי ושחררו
אע"פ שכתב לו לא יהיה לך פרעון אלא מזה
יצא לחירות ובעל חוב גובה חובו מהלוה
וכותב עליו שטר וטורף מזמן זה השטר
וכופין את רבו השני לשחררו מפני תיקון

העול' שלא ימצאנו בשוק ויאמר לו עבדי
אתה.

(ז) איסור הנאה מפקיע מידי שעבוד כמו
קדושת הגוף כההוא אצטלא דפרסוה
אמיתנא על דעת שיקבר עמו אין בעל חוב
גובה ממנו.

סימן קי"ח: הכותב ללוקח שני דין ודברים אין לי עמך. ובו ד' סעיפים

118. (א) לזה שמכר נכסיו לשנים זה אחר זה
וכתב בעל חוב ללוקח שני דין ודברים אין לי
עמך וקנו מידו אינו יכול לטרוף מלוקח
ראשון שהרי אומר לו הנחתי לך מקום
לגבות אצל בעל חובך מהנכסים שקנה לוקח
שני אחרי ואתה הפסדת על עצמך שהרי
סילקת עצמך מהם והוא הדין לאשה
בכתובתה אם כתבה לשני אבדה כתובתה

ואינה יכולה לטרוף אבל אם כתבו לראשון
טורפים מהשני.

(ב) מכר הלוח שדה ללוקח ומכר אחריה
שדה שניה ללוקח שני וכתב המלוה ללוקח
שני דין ודברים אין לי עמך וקנו מידו הרי
ב"ח טורף מהלוקח ראשון שדה ראשונה
ולוקח ראשון טורף מלוקח שני שדה שניה
שהרי קנה אחריו וב"ח טורף אותה מלוקח
ראשון ולוקח שני מוציאה אותה מב"ח
שהרי כתב לו (דין ודברים אין לי עמך)
ולוקח ראשון חוזר וטורף משני וחוזרים
חלילה עד שיעשו פשרה ביניהם וכן האשה
בכתובתה והוא שהיה החוב כנגד שתי
השדות.

(ג) וכן הדין אם החוב מנה ומכר לשני
לקוחות לכל אחד במנה וכתב ב"ח ללוקח
שני דין ודברים אין לי עמך ונמצא השדה

שקנה הראשון שאינה שלו הרי הראשון
טורף מהשני ובעל חוב טורף מהראשון ושני
טורף מב"ח וחוזרין חלילה עד שיעשו פשרה
ביניהם.

(ד) וכן אם היתה אותה שדה שקנה
הראשון אפותיקי לב"ח אחר מוקדם הרי
אותו ב"ח טורפה מהראשון וראשון טורף
מהשני ובע"ח האחרון טורף מהראשון
ולוקח שני טורף מבעל חוב וחוזרים חלילה.

סימן קי"ט: המוכר כל שדותיו ולוה שהתנה

שיגבה מן העידית. ובו ו סעיפים

119. (א) ראובן שמכר כל שדותיו לשמעון בבת
אחת וחזר שמעון ומכר שדה אחת ללוי והיא
בינונית ולא נשאר בינונית אחרת ביד שמעון
ובא ב"ח לגבות רצה גובה מבינונית שביד
לוי רצה גובה ממה שביד שמעון אפילו לא
נשאר בידו אלא עידית יכול לגבות ממנו

בד"א שגובה מלוי כשלקח בינונית אבל אם לקח עידית או זיבורית א"י לגבות ממנו) וי"א דגובה מן הזיבורית שביד לוקח שני אם לא נשאר ביד הראשון רק עידית) (המ"מ פי"ט ממלוה בשם הרמב"ן והרשב"א) וכן אם נשאר בינונית ביד שמעון אינו יכול לגבות מלוי אפי' אם לקח בינונית וכל זה לא איירי אלא כשקנאם שמעון בבת אחת אבל אם קנאם זה אחר זה וקנה זיבורית באחרונה אינו גובה מלוי.

(ב) לוח שהתנה עם המלוה שיגבה מעידית שבנכסיו ומכר העידית ושייר בינונית וזיבורית אין בע"ח טורף מעידית שמכר.

(ג) מי שהיה לו עידית ובינונית וזיבורית והיו עליו נזיקים וב"ח וכתובת אשה ומכרן לשלשה בני אדם בבת אחת נכנסו תחת הבעלים וגובה ניזק בעידית ובעל חוב

בבינונית וכתובת אשה בזיבורית ואם טען
כל לוקח לזה שבא לטרוף ממנו אני לקחתי
תחילה והנחתי לך מקום לגבות ממנו יש מי
שאומר ששומעין לו ואינו יכול לגבות מספק
ויש מי שאומר שכיון שאינו ניכר מתוך
השטר שהרי שלשתן קנו ביום אחד ואין
כותבים שעות קנין שלשתן לא חל עד סוף
היום ואז חלו כולם כאחד.

(ד) מכרן לשלשה זה אחר זה בשלשה
ימים או ביום אחד וכתבו השעות בשטר אם
אין בהם דין קדימה כגון שזמנם ביום אחר
או שלאחר שנתחייב לכולם קנה וכתב להם
דאקנה כולם גובין מהאחרון לא הספיק
גובין משלפניו לא הספיק גובין משלפני פניו
ואם שטרו של אחד מהם קודם לחבירו
ובאים לגבות כאחד כל מי ששטרו קודם
יגבה מהאחרון תחלה בין אם הוא עידית או
בינונית או זיבורית והמאוחר ממנו גובה

משלפניו והמאוחר ממנו גובה משלפני פניו
ואם הניזקין קודמים ואחריו בעל חוב
ואחריו כתובת אשה הניזקין קודמים לגבות
מהאחרון אפי' הוא זיבורית ובע"ח משלפניו
אפי' הוא עידית וכתובת אשה משלפני פניו
אפילו אם הוא עידי עידית ואם הניזק יפייס
ללקוחות הראשונים שיניחו לו לגבות מהם
אין ב"ח וכתובת אשה יכולים לערער עליו.

(ה) מכרן לאחד זה אחר זה הרי הלוקח
נכנס תחת הבעלי בד"א כשלקח עידית
באחרונה (או קנאם בבת אחת (טור) אבל
אם קנה זיבורית באחרונה) (שם בשם
הרמב"ם) כולם גובים מהזיבורית.

(ו) מכרן לאחד זו אחר זו ומכר לו עידית
באחרונה וחזר הלוקח ומכר זיבורית
ובינונית ושייר עידית לפניו כולם גובים
מהעידית נמכר עידית והניח בינונית

וזיבורית הניזקין טורפים מהעידית שביד
הלוקח השני ומבינונית וזיבורית ששייר
לפניו גובה ב"ח מבינונית וכתובת אשה
מזיבורית.

**סימן ק"כ: הזרק חובו סתם או בתורת גיטין
וזרקו ונאבד. ובו ב סעיפים**

120. (א) המעות באחריות הלוח עד שיפרענו
ליד המלוה או ליד שלוחו ואם זרקן בפניו
ונאבדו חייב אפי' אמר זרוק לי חובי וזרקו
ונאבדו חייב אבל אמר לו זרוק לי חובי
והפטר וזרקו אפי' רחוק למלוה ונאבד קודם
שיגיע לידו פטור שהרי הרשהו בכך אמר לו
זרוק לי חובי בתורת גיטין היו המעות
קרובות ללוח עדיין הם באחריותו היו
קרובות למלוה נפטר הלוח מחצה על מחצה
אם אבדו משם או נגנבו משלם הלוח מחצה.

(ב) במה דברים אמורים בסתם שלא גלה המלוה דעתו שאינו רוצה לקבלם לפיכך אם זרקו לו ונאבד חייב שאומר לו אילו נתתם לי הייתי שומרם אבל אם אמר לו הלוה הילך מעותיך ולא רצה המלוה לקבלם וזרקם לפניו אם הוא במקום שמלוה משתלמת שם נפטר ואינו צריך להביאם לב"ד דפרעון בעל כרחו פרעון וכן אם אמר לו הנה מעותיך צרורים בביתי בא וטול מעותיך (וע' לקמן סי' ע"ד ס"ו) והמלוה מסרב מלקחתם ונגנבו או נאבדו פטור הלוה אלא א"כ פשע בהם ונגנבו או אבדו.

סימן קכ"א: השולח חובו על ידי שליח. ובו יב

סעיפים

121. (א) שלח לו חובו או פקדונו ע"י שליח אם אמר לו המלוה לשלחו על ידו ונאבדו פטור אפילו לא אמר לו פה אל פה אלא ששלח לו

בכתב שלח לי ע"י פלוני ושלחם על ידו
ונאבדו פטור והוא שיכיר שהוא כתב ידו
אפילו שהשליח עכו"ם או חרש שוטה וקטן
אפילו לא יחד לו אדם ידוע לומר שלח ע"י
פלוני אלא כתב לו שלח לי ביד מי שתרצה
ושלחם לו ונאבדו או כפר בהם השליח פטור
והוא ששלח לו ביד אדם נאמן ובדרך שבני
אדם [רגילים] להעביר שם ממונם אבל אם
שלח לו ע"י מי שהוחזק כפרן או במקום
סכנת דרכים שאין הרבים רגילים להעביר
שם ממונם הרי פשע וחייב שעל דעת כן לא
הרשהו אלא אם כן פירש לו.

(ב) אפילו לא אמר לשליח אמור לפלוני
שישלח על ידך מעות שבידו אלא אם אמר
לו בפני עדים מעות יש לי ביד פלוני לך
ואמור לו שדעתך לבא לכאן ואם יתנם לך
הביאם לי ונתנם לו הלוה ונאבדו בדרך פטור
אבל לא עשאו שליח אלא אמר לו יש לי

מעות ביד פלוני ואינו שולחם לי אולי אינו מוציא שליח לשלחם לך והתראה אליו אולי ישלחם על ידיך לי לא הוי שליח ואם נתנם לו ונאבדו חייב באחריותם..

(ג) לא עשאו שליח בעדים אלא מסר לו חותמו לסימן שהוא שלוחו ומסרו לו לאמר לך והבא לי מעותי והוא בא אצל הלוח לומר פלוני שלחני אליך שתשלח לו מעותיו והילך חותמו לסימן ועדים מעידים שהוא חותמו אבל אינם מעידים שעשאו שליח ושלחם לו ונאבדו לא נפטר הלוח.

(ד) שלח המלוה או המפקיד כתב ללוה או לנפקד מנה שיש לי בידך שלחחו ביד לוי ושלחו בידו וטען המלוה לא כתבתי ולא שלחתי לך ישבע הלוח היסת שכתב ידו בא אליו ולפיכך שלח ויפטר אבל אם לא היה הכתב כתב ידו או שאין הלוח יודע שהוא

כתב ידו אפילו היו כתובים בו סימנים ואותיות שביניהם ביחוד אם טען המלוה ואמר לא שלחתי כתב ואחרים רימו בו הלוח או הנפקד חייב באחריותן ומשלם אחר שיחרים על מי ששלח כתב זה מדעתו ולא יודה ויש מי שהורה שישבע ואח"כ יטול כדין כל הנשבעים ונוטלים.

(ה) טען המלוה או המפקיד אין זה כתב ידי ואין עדים מצויים לקיימו והנפקד אומר אני מכיר שהוא כתב ידך אם זה הממון נפקד אצלו שלא בעדים או אפילו בעדים על פה מתוך שיכול לומר להד"מ או החזרתים לך מידי לידך נאמן בשבועת היסת אני מכיר שהוא כתב ידך ועל פיו מסרתיו ביד שלוחך (ואם נפקד אצלו בשטר מתוך שיכול לומר נאנסו נאמן ג"כ לומר מסרתיו ליד שלוחך) אלא שצריך לישבע שבועה חמורה כעין של תורה ואם הוא מלוה בשטר אין הלוח נאמן

וחייב לשלם אחר שישבע המלוה שבועה
חמורה שאין זה כתב ידו.

(ו) אם התובע מודה שהוא כתב ידו אלא
שאומר לשליח איני מאמינך שנאנסו ואיני
מאמין לנפקד וללוה שנתנם לשליח.

(ז) בד"א שהשליח מודה שבאו לידו
ונאנסו אבל אם כופר במלוה או במפקיד
שהשליח אומר להם נתתם לכם והם
אומרים לא קבלנו השליח אינו נאמן אפילו
הם שנים מפני שהם נוגעים בדבר אלא
שהשליח נשבע היסת ונפטר והלוה או
הנפקד מקבלים חרם סתם שמסרו ליד
השליח.

(ח) אם השליח כופר בנפקד או בלוה
שאומר לא נתתם לי והם אומרים שנתנו לו
נשבע השליח ללוה או לנפקד במעמד הלוה
או הנפקד שבועת היסת ונפטר והלוה או

הנפקד נשבע למלוה או למפקיד במעמד השליח שבועת היסת ונפטר.

(ט) בד"א בשעשאו שליח להביא את שלו אבל אם לא עשאו שליח אלא שאמר לו הלוח או הנפקד תוליד לפלוני מעותיו שבידי או שבא אחד ללוח או לנפקד ואמר פלוני עשאני שליח להביא מעותיו והאמינו ומסר לו הממון והשליח אומר נאנסו או מסרתי למלוה (והמלוה אומר לא עשיתיו שליח ולא קבלתיו ישבע השליח שנתנם למלוה (טור) וישבע המלוה או המפקיד בנקיטת חפץ שלא קבלם ויגבה חובו מהלוח או הנפקד שהשליח אינו נאמן לפי שהוא נוגע בעדות שהרי צריך לישבע ליפטר ואפי' יפטר הלוח או הנפקד את השליח משבועה כדי שלא יהיה נוגע בעדות אינו מועיל ומיהו אם מתחלה כשמסרו בידו פטרוהו משבועה יש מי שאומר דמהני ואם אין השליח צריך

לישבע כגון שהלך המשלח עם השליח ועמד
מרחוק וראה שעשה שליחותו אינו נוגע
בעדות והרי הוא עד א' ומזיק למלוה
שבועה דאורייתא ואם הם שני שלוחים
והלך המשלחם עמהם ועמד מרחוק וראה
שעשו שליחותם הם עדים ופטור הלוח (ול
נראה דאינו נאמן כשנים) לשווינהו עדים על
פיו לאפקועי ממונא דמלוה.

(י) במה ד"א כששניהם לפנינו השליח
והמלוה ומכחישים זה את זה אבל אם בא
השליח לבדו ואמר נתתי כמו שאמרת לי
אינו יכול להשביעו שעשה שליחותו שהרי
אין שם טוען עליו ודאי שלא עשה שליחותו
וכן אם מת השליח או הלך למדינת הים ובא
ב"ח לתבוע את הלוי אינו יכול להשביעו
שלא פרעו השליח שהרי אין כאן מי שטוען
עליו ודאי שלקח אלא מחרים הלוח חרם
סתם ומשלם החוב שעליו.

(יא) ראובן שאמר ללוי מנה שאתה חייב לי
תנהו לשמעון שהוא דר בעירך שאני חייב לו
לוי אומר נתתיו ושמעון אומר לא קבלתי
הדין בזה כמו שנתבאר באומר תוליד לפלוני
מעותיו שבידי.

(יב) לוי שבא בשליחות ראובן לגבות
משמעון חמשים דינרים שחייב לו וגבאם
ממנו וראובן אומר לא שלחתיו לגבות אלא
עשרים ועשרים בלבד הביא ישלם שמעון
אחר שישבע המלוה בנקיטת חפץ (שלא
שלחו רק להביא עשרים) (רמב"ם) ושלא
קבל אלא עשרים והשליח ישבע היסת
לשמעון שכל החמשים נתן למלוה .

סימן קכ"ב: אם מת המלוה או שביטל

השליחות או ההרשאה. ובו ט סעיפים

122. (א) אע"פ שלוח ששלח למלוה חובו בצויו
ע"י שלוחו ונאבד פטור כמו שנתבאר בסימן

שקודם זה אם ירצה הלוח לא ישלחנו לו ע"י שלוחו אפי' אם יש עדים שעשאו שליח להביאו לו עד שיבא בהרשאה.

(ב) העושה שליח בעדים להביא לו מה שיש לו אצל פלו' וביטל השליחות קודם שיתן זה לשליח ולא ידע הנתבע בביטול ונתן לשליח ונאבדו פטור הנתבע.

(ג) מי שהרשה לאחד ורצה לבטל השליחות ולהרשות לאחר רשאי.

(ד) המרשה את חבירו להוציא את שלו מיד המחזיק בו צריך ליקח לו בקנין שהרשהו וצריך לכתוב לו דון וזכה ואפיק לנפשך (או שאר לשון כדומה לזה) (ב"י בשם הרשב"א) ואם לא כתב כן אם ירצה המחזיק לא ישיב לו דבר שיאמר לו לאו בעל דברים דידי את (כ"כ הרא"ש פ' מרובה ופשוט הוא דאין חולק ולא כב"ח שכתב

דהרמ"ה שהביא הטור באחרונה חולק ע"ש)
ומיהו אפי' לא כתב לו כן ונתן המחזיק מה
שבידו ליד המורשה ונאבד פטור דלא גרע
משליח שעשאו בעדים.

(ה) אם כתב דון וזכי ואפיק לנפשך מחצה
או שליש או רביע והמותר שלי מתוך שהוא
דן עמו על חלקו צריך הנתבע לדון עמו על
הכל ויש מי שאומר דדוקא בכה"ג אבל אם
כתב לו דון וזכי ואפיק לנפשך מאה דינרים
והשאר שלי איננו מזקיקו לדון עמו אלא על
המאה דינרים.

(ו) המרשה את חבירו כל ההוצאות
שיוציא המורשה על דין זה המשלח חייב
בהם (וע"ל סי' שע"ה ס"ד) שכך כותבין
בהרשאה כל דמתעני (פי' הרמב"ם בפ"ג
משלוחין כל שתוציא בדין זה עלי לשלמו) לך
מן דינא עלי הדר.

(ז) הרשאה שאין כתוב בה דון וזכי אלא
כך היה כתוב בה סב ואפיק לנפשך אין
לפסלה מפני שאין כתוב בה וזכי דסב וזכי
חדא מילתא היא וכן אין לפסלה מפני שאין
כתוב בה דון כיון שכתוב בה כל דמתעני מן
דינא עלי הדר הרי זה במקום דון וכשרה אם
אין כתוב בהרשאה כל דמתעני מן דינא עלי
הדר כשרה היא שאין כותבין לשון זה אלא
לתקנת המרשה שלא יוכל לומר הקנת אותו
לי כיון שכתבת דון וזכי ואפיק לנפשך.

(ח) הבעל שבא לדון עם אחד שמחזיק
בנכסי מלוג של אשתו צריך הרשאה ואם יש
פירות בקרקע מתוך שיש לו לדון על הפירות
דן על העיקר ואינו צריך הרשאה (וע' באה"ע
סי' פ"ה).

(ט) אחד מהאחים שלא חלקו או
מהשותפים שבא לתבוע תובע על הכל הואיל

ויש לו חלק בזה הממון אינו צריך הרשאה
משאר שותפין ואם יצא חייב אין השותף
האחר יכול לומר לשותפו שדן אילו הייתי
אני שם הייתי תובעו טענות אחרות ומחייב
בעל דיני שהרי אומר לו למה לא באת לתבוע
גם אתה לפיכך אם היה בעיר אחרת יש לו
לחזור על הבעל דין ולדון עמו ולומר לו איני
מודה בכל מה שטען שותפי ולפיכך יש
לנתבע לעכב ולומר או דון עמי בחלקך או
הבא הרשאה שהרי ממון שניכם בידי
ושניכם בעלי דיני ולמחר יבוא אחיך או
שותפך ויתבע גם הוא ויתבאר זה עוד בסימן
קע"ו סעיף כ"ה וסעיף כ"ו.

סימן קכ"ג: הרשאה על מה נכתבת וכיצד

נכתבת. ובו טו סעיפים

123. (א) מדינא דגמרא אין כותבין הרשאה
אלא לתבוע פקדונו שביד חבירו ולא כפר לו

ואם היה פקדון של מעות צריך להקנות לו
אגב קרקע וכן יכול להרשות לתבוע קרקע
אפי' כפר בה וכן מלוה בשטר אפי' כפר בה
שכשם שיכול להקנות השטר ושעבודו
בכתיבה ומסירה כך יכול להרשות עליו
ולמסור השטר בידו כדי שיגבהו וצריך
לכתוב לו קנה לך איהו וכל שעבודה דאית
ביה אבל אין כותבין הרשאה על פקדון שביד
חבירו שכפר בו וכן אין כותבין הרשאה על
מלוה שבעל פה אבל הגאונים תקנו שכותבין
הרשאה אף על המלוה בין בשטר בין בעידי
קנין אע"פ שכפר בה בב"ד כדי שלא יטול כל
אחד ממון חבירו וילך לו למדינה אחרת אבל
על מלוה על פה שכפר לא תקנו שיכתבו
הרשאה ומ"מ לא גרע משליח שעשאו בעדים
שנתבאר בסי' קכ"ב (ב"י וטור ס"ד בשם
הרמב"ם ורא"ש פי' מרובה ע"ל סי' קכ"ב
ס"ס ד') וי"א שעל הכל כותבין לא שנא

פקדון וגזל לא שנא מלוה בשטר ובעל פה
ואע"ג דכפריה (וכן נוהגין מרדכי וב"י).

(ב) מי שהיה לו שבועה על חבירו אינו יכול
להרשות אחר עליו ולהשביעו שאינו דבר
שנקנה בקנין שאינו אלא דברים בעלמא.

(ג) המרשה לאחד ואח"כ הרשה לאחר
ושניהם באים בהרשאתו לפנינו אין לנתבע
להשיב אלא לשני.

(ד) אין למורשה רשות לכתוב הרשאה
לאחר שזה יאמר אין רצוני שיהא פקדוני
ביד אחר לפיכך אם התנה עמו שירשה לאחר
ואחר לאחר הכל לפי תנאו.

(ה) הבא בהרשאה שמחל לנתבע או שמכר
לו או מחל לו על השבועה או שעשה עמו
פשרה לא עשה כלום שזה יאמר לתקוני
שדרתיך ולא לעוותי לפיכך אם התנה עמו

בין לתקון בין לעוות אפי' אם מחל על הכל
מחול וכ"ש אם פירש בה מחילתך כמחילתי.

(ו) היה לו חוב על עכו"ם ואמר לחבירו
שהיה לו ג"כ חוב עליהם כשם שתעשה
בשלך תעשה בשלי והלך ומחל להם חובו
וחוב חבירו חייב לשלם לחבירו מה שהיה
שוה חובו במעות מוכנים.

(ז) ראובן שבא בהרשאת שמעון ותבע
ללוי ואמר להד"ם אבל ישבע שמעון ויטול
מוציאין הממון מיד לוי ויהא מונח ביד ב"ד
עד שיבא שמעון וישבע ויטול וכן כל הדברים
שתולה לוי בשמעון ידון עם ראובן ויהיה
הממון מונח בב"ד עד שיבא שמעון ויש
לראובן להחרים על מי שטוען טענת שקר
כדי לעכב הממון ולאחרו.

(ח) ונ"ל שקובעין ב"ד זמן לתובע לבא ולהשבע ואם לא יבא בתוך אותו זמן יחזירו ב"ד לנתבע ממונו.

(ט) נתחייב לוי שבועה אינו יכול לעכב ולומר איני נשבע עד שאחרים בפני (שמעון) על מי שטוען עלי שקר שאין זה החרם אלא תקנה קלה שתקנו הגאונים אחרונים כדי שיכוונו בעלי דינין טענותיהם ואין מעכבין שבועתו של זה מפני תקנה זו הקלה.

(י) מורשה שהורשה בשכר ידוע אפי' אם לא יוציא הממון מיד הנתבע קרוביו כשרים בין לעדים בין לדיינים שאין לו חלק לא בהפסד ולא בהנאה.

(יא) ומטעם זה נ"ל שגם הוא כשר להעיד אבל מורשה שיש לו חלק במה שיוציא מהנתבע קרוביו פסולים בין לעדים בין לדיינים לפיכך מי שיש לו עדים על תביעתו

לא ירשה אחד מהעדים או מקרוביהם אלא
אם קצץ לו שכר ידוע אפי' אם לא יוציא
הממון מיד הנתבע (יכול אדם להרשות ללוה
לדון עם ערב קבלן שלו) (ב"י בשם
הריטב"א)..

(יב) וכן מי שיש לו עדים בפריעתו לא יבא
לדון עם המורשה בזמן שיש לו חלק
בתביעתו אם הוא קרוב לעדים שהרי יבטל
העדות.

(יג) יכול אדם להרשות נשים ועבדים ויש
מי שאומר אבל לא את עבדו שאין קנין לעבד
ע"י רבו שהרי גופו קנוי לו וידו כידו נמצא
שאינו אלא שלוחו ויכול הנתבע לומר לאו
בעל דברים דידי את אבל יכול להרשות את
אשתו שהרי אם נתן לה מתנה קנתה ואין
הבעל אוכל פירות נמצא כשכתב לה זכי

לנפשך אין הנתבע יכול לומר לאו בעל דברים דידי את.

(יד) יכולים לשלוח הרשאה ביד עכו"ם ובלבד שיזהר מלכתוב בה וקנינא מיניה דאין שליחות וזכייה לעכו"ם אלא יכתוב וקנה העכו"ם.

(טו) ואשר לא טוב עשה בעמיו זה הבא בהרשאה בד"א כשהנתבע והתובע בעיר אחת אבל אם הנתבע בעיר אחת והתובע בעיר אחרת ה"ז עושה מצוה .

סימן קכ"ד: נתבע אם יכול לעשות מורשה. ובו

סעיף אחד

124. (א) הנתבע אינו יכול למנות מורשה שיבא לב"ד וישיב בעדו לתובע והוא ישב בביתו ונשים יקרות שאין כבודן לבא לב"ד משגרין להן סופרי הדיינים ויטענו בפניהם וכיוצא בזה עושים לתלמיד חכם שתורתו אומנתו

וזילא ביה מילתא למיזל לב"ד ולערער בהדי
ע"ה .

**סימן קכ"ה: השולח חובו או פקדונו ע"י שליח.
ובו י סעיפים**

125. (א) ראובן שהיה חייב מנה לשמעון או
שהיה לו פקדון בידו ואמר ללוי הולך מנה
זה לשמעון אם בא לחזור וליטלו ממנו אינו
יכול דהולך כזכי דמי ומיד כשהגיע ליד לוי
זכה בשבילו לשמעון לפיכך בין מת לזה או
מלזה יתנוהו ליורשי שמעון ומ"מ ראובן
חייב באחריותו עד שיגיע ליד שמעון.

(ב) הא דבפקדון אינו יכול לחזור וליטול
מיד לוי דוקא כשהוחזק הנפקד כפרן דאז
זכות למפקיד שתצא מתחת ידו אבל לא
הוחזק כפרן יכול הוא לחזור וליטלן ואי
שווייה מריה דפקדון שליח להביא לו כיון
דגלי דעתיה דניחא ליה דליתביה ליה אם בא

לחזור אינו חוזר ואפילו בממציא לו שליו
דלא מיפטר בהכי שומר מאחריות או אפי'
לא ממצי ליה שליו אלא דשליו מהימן גבי
מפקיד ובכל יומא הוה מפקיד גביה אם בא
לחזור אינו חוזר.

(ג) אם אמר שליו למלוה הנה מעותיך
ששלח לך פלוני בחובך בידי אך אני רוצה
להחזיק בהם בשביל חוב שיש לי בידך אם
המלוה מודה לשליו שיש לו בידו ואין לו
שאר נכסים שיגבה מהם זה חובו והגיע זמן
הלואתו אין כח ביד המלוה לערער על
המשלח ולומר הפסדתני מעותי שמסרתם
ליד מי שאינו יכול להוציאם מידו שהרי
המשלח יאמר אף אם היו עדיין בידי היו
מוציאין מידי מדרבי נתן הואיל ואין לך
נכסים אחרים אבל אם יש לו נכסים אחרים
המשלח כופה לשליו ליתנם למלוה שכל זמן
שלא נתנם לו לא נפטר המשלח מהחוב

והשליח חוזר וגובה אותו ממנו (מהמלוה)
וכ"ש אם אין המלוה מודה לשליח שחייב
ליתנם לו אפי' אם אין לו נכסים אחרים.

(ד) ואם מת המשלח ולא הניח נכסים חזר
הדין בין השליח ובין המלוה שנשתלחו לו
ואפי' קבלם השליח מהמשלח בעדים מגו
שיכול לומר למלוה (פרעתיך) ונאמן בהיסת
נאמן גם בהיסת לומר לו אני תופסם בחובי
שאתה חייב לי כיון שאין תובעו בהם
המשלח ולא יורשיו ויש מי שאומר שאם בא
השליח להחזיק בהם בשביל חוב שיש לו ביד
המלוה או המפקיד אינו יכול.

(ה) בד"א דהולך הוי כזכי במלוה או
בפקדון אבל במתנה לא הוי כזכי אפי' עשאו
שליח לקבל וא"ל הנותן הולך לו לא הוי
כזכי לפיכך אם אמר הולך מנה לפלוני שאני
נותן לו יכול לחזור עד שיגיע ליד המקבל

ואם היה המקבל עני שאין לו ק"ק זוז נעשה
נדר ואינו יכול לחזור בו.

(ו) אם אמר תן ק' לפלוני במתנה י"א
שאינו כזכי ויכול לחזור בו כל זמן שלא הגיע
לידו אא"כ א"ל זכי לו ואז זכה לו וקנה וכגון
שהיה ברשותו אבל אם אינו ברשותו לא
ומיהו אפי' אינו ברשותו לכשיבא לרשותו
יזכה לו אם לא יחזור בו הנותן קודם לכן.

(ז) וי"א דתן הוי כזכי במתנה והוא שנותן
לו עתה החפץ בידו ואומר לו תן חפץ זה
לפלו' אבל אם מתחלה לא בא לידו על דעת
לזכות לזה ואח"כ אמר לו תנהו לפלו' לא
קנה אלא במעמד שלשתן ואפי' אם הוא
תופס החפץ בידו בשעה שאמר (לו) תן כיון
שלא בא מתחלה לידו לשם כך אבל אם א"ל
זכה לו בעוד שהחפץ בידו זכה לו אע"פ שלא
בא לידו תחלה לשם כך או אפי' לא היה בידו

בשעה שאמר לו זכה לו אלא שהגביהו אח"כ
כדי לזכות לו זכה אפי' שלא בפני הנותן
ושלא בפני המקבל אבל אם לא אמר זכי
אפי' איתיה לפקדון בחצרו של שליח לא זכה
למקבל מתנה.

(ח) ראובן שאמר לשמעון הולך מנה ללוי
שאני נותן לו מתנה והלך שמעון ליתנו ללוי
ומצאו שמת אם בריא היה הנותן ומת בחיי
מקבל יתן ליורשי מקבל דמצוה לקיים דברי
המת ואם מת מקבל בחיי נותן אע"פ
שאח"כ מת הנותן יחזיר ליורשי משלח.

(ט) ואם שכיב מרע היה הנותן אם בשעה
שנתן המנה לשליח כבר מת מקבל יחזיר
ליורשי משלח אבל אם היה חי המקבל
בשעה שנתן המנה לשליח יתן ליורשי מקבל
אפי' אם מת המקבל בחיי נותן ואפי' נולדו
יורשי מקבל אחר מיתת נותן משום דדברי

שכיב מרע ככתובים וכמסורים דמי ואין
הנותן יכול לחזור בו כל זמן שלא עמד ואם
עמד חוזר אפי' אם בא כבר ליד המקבל.

(י) ומ"מ כל זמן שלא נתברר שנתרפא
צריך השליח לעשות שליחותו ואם ימות
הנותן ישאר למקבל ואם יתרפא יחזיר
לנותן.

סימן קכ"ו: הפורע חובו במעמד שלשתן. ובו כג

סעיפים

126. (א) ראובן שהיה לו מנה ביד שמעון בין
מלוה בין פקדון ואמר ליה במעמד שלשתן
מנה שיש לי בידך תנהו ללוי בין שנתנו לו
במתנה בין שנתנו לו בפרעון חובו קנה ואין
ראובן ולא שמעון יכולים לחזור בהם אף
ע"פ שעדיין עסוקין באותו ענין וכן אין
הנותן יכול לחזור ולמוחלו למי שהוא בידו

ואפי' נולד לוי לאחר שהלוח ראובן לשמעון קנה.

(ב) בד"א כשהיה לראובן מנה ביד שמעון אבל אם לא היה לו מנה בידו אלא שא"ל תן מנה ללוי בשבילו ואפרענו לך לא קנה וכל א' משלשתן יכולין לחזור בו (ואפי' מחל המלוה ללוה יכול לחזור בו כל זמן שלא קנה בקנין) (ר"י נ"ט) ואפי' פרע שמעון ללוי מקצת החוב ומ"מ אם נתנו לו חוזר וגובה מראובן מאחר שעל פיו נתן.

(ג) אמר ראובן לשמעון סתם במעמד שלשתן תן מנה ללוי ולא א"ל מנה שיש לי בידך תנהו ללוי ושמעון מודה שיש לראובן מנה בידו אלא שאומר שכיון שלא פירש מנה שיש לי בידך לא היה דעתו על מנה שיש לו בידי אלא שאלוה לו מנה ואתננו לך אין

בדבריו כלום דמסתמא על מנה שיש לו אמר
וקנה וי"א שלא קנה.

(ד) היה לראובן ביד שמעון כור חטים
ואמר ליה במעמד שלשתן תן ללוי חמשים
דינרים שהרי יש לי בידך כור חטים ונתרצה
ואח"כ רצה שמעון לחזור בו אם היו החטים
פקדון ופירש תן לו חמשים דינרים במעות
מהחטים לא קנה לוי שיכול לומר שמעון
איני חייב למכור חטים של ראובן כדי לפרוע
חובותיו ואפי' אם יאמר לוי תן לי חטים
שוה חמשים דינרים יכול לומר לא ציוני
ליתן לך חטים אלא מעות אבל א"ל סתם תן
לו חמשים דינרים מהחטים שיש לי בידך
נעשה כאומר לו חטים שוה חמשים דינרים
וקנה ואם היה הלואה אצלו אע"פ שאמר לו
נ' דינרים (במעות) קנה ונותן לו מעות או
חטים שוה חמשים דינרים כשער שבשוק.

(ה) אמר לו מנה לי בידך תנהו לפלוי במעמד שלשתן ואמר לו אני אתנהו לך לכשארצה וכשתובעו אומר לו איני רוצה עכשיו אין בדבריו כלום וחייב ליתן לו לזמן שהוא חייב לממחה ויש חולקים.

(ו) המחזהו אצל חבריו בענין דלא קנה אינו נאמן לומר שפרעו אח"כ.

(ז) אפי' אם לא נתרצה הלוח או הנפקד ליתן לזה שצוה המלוה או המפקיד צריך ליתנו לו על כרחו כיון שאמר ליה במעמד שלשתן.

(ח) לא היה במעמד שלשתן כשא"ל מנה לי בידך תנהו ללוי לא קנה ויכול לחזור בו לא שנא מתנה מרובה ל"ש מתנה מועטת ואם קנה מיד מי שהמעות בידו בתורת הודאה דאית ללוי גביה מנה אינו יכול לחזור בו (טור ס"ט בשם הרמ"ה).

(ט) אמר ראובן לשמעון במעמד שלשתן מנה שיש לי בידך תנהו ללוי ושמעון דוחה את לוי ולכן רוצה לוי לחזור ולתבוע מראובן אינו יכול וי"א שיכול לחזור בו כל זמן שלא פטר לוי את ראובן בפירוש (ואפי' אם פטרו בפירוש אם הטעהו בדרך שיתבאר בסמוך סעיף י' י"א שחוזר על הנותן) (מהרי"ו סי' ל"ג ונ"י פ' המקבל) ומ"מ אפי' לפי דעת זה אינו יכול לתבוע את ראובן תחלה כל זמן שיכול לגבות משמעון.

(י) אמר להם במעמד שלשתן מנה לי בידך תנהו לפלוי ונמצא הלוח עני ואין לו ממה לגבות ממנו ה"ז חוזר וגובה מראובן מפני שהטעהו ואם ידע לוי שהוא עני או שהיה עשיר באותה שעה והעני אינו יכול לחזור בו.

(יא) טען לוי שהיה שמעון עני והטעהו וראובן אומר עשיר היה והעני אם החוב שנתחייב ראובן ללוי הוא בשטר על ראובן להביא ראיה ואם לא יביא ראיה אם יש נאמנות בשטר גובה לוי חובו בלא שבועה ואם אין בו נאמנות ישבע לוי ויטול ואם היה מלוה ע"פ נאמן ראובן בשבועת היסת לומר עשיר היה באותה שעה.

(יב) ראובן שאמר לשמעון שט"ח שיש לי בידך תנהו ללוי והיה זה במעמד שלשתן כל שלא חזר בו ראובן חייב שמעון ליתנו ללוי אבל אם חזר בו ראובן לא ואם כתב לו שהקנה לו הוא וכל שעבודו והמחהו אצל זה שמופקדים בידו אינו יכול לחזור בו.

(יג) אם לאחר שנתרצה הלוח או הנפקד ליתן למקבל אומר עיינתי בחשבוני ולא היה לו אצלי כלום וטעיתי במה שהודיתי לו אם

יכול לברר בעדים שהוא אומר אמת פטור
אפ"י היה בעדים כשנתרצה ליתן לו וחייב
הנותן ליתן למקבל אם נתנו לו בפרעון חובו
ואם אינו יכול לברר הטעות אם המחזה בפני
עדים וגם קבע זמן למקבל ליתנו לו לזמן
ידוע והוא בתוך זמנו אינו נאמן לומר טעיתי
וכן אינו נאמן לומר משטה הייתי כך ואם
לא המחזה בעדים יש מי שאומר שנאמן
לומר טעיתי במגו דלהד"מ או במגו
דפרעתין אם הוא אחר זמן והדין בין הנותן
למקבל ויש מי שאומר דאינו נאמן לומר
טעיתי (במיגו דפרעתי) דאין כאן מגו דהוי
כמגו במקום עדים דלא שכיח שיטעה אלא
אדרבה אדם מדקדק היטב קודם שיודה.

(יד) אם הנותן מודה שטעה בחשבון
והמקבל אינו יודע אם טעה אם לאו אם נתנו
למקבל בשביל חוב שהיה לו עליו והמחזה
אצלו ליפרע ממנו אם יש לו נכסים לנותן

שיכול המקבל ליפרע ממנו נאמן הנותן לומר שטעה ויחזור המקבל ויגבה חובו מהנותן אבל אם אין לו נכסים או שהוא גברא אלמא והשני נוח לו ליפרע ממנו לא מהימן ואפי' יש ע"א שמעיד כדבריו (ר"ן ספ"ק דגיטין) ואם מתנה היא אינו נאמן כלל אפי' יש נכסים לנותן ואינו גברא אלמא צריך הנפקד ליתנו למקבל וחוזר וגובה אותו מהנותן.

(טו) אם המקבל מודה שטעה בחשבון והנותן אינו מודה הנפקד פטור בלא שבועה והנותן צריך ליšבע למקבל אם המחזו בשביל חוב שהיה לו אצלו אבל אם המחזו במתנה שנותן לו פטור בלא שבועה.

(טז) אמר ליה במעמד שלשתן ליתן לבעל חובו מנה והתחיל ליתן לו ואח"כ נמצא שטעה בחשבונו ואינו חייב כלום אע"פ

שפטור מליתן לו יותר מ"מ מה שנתן כבר נתון ואינו יכול להוציא מידו.

(יז) ראובן חכר חכירות מהקהל ונתחייב להם בסך דמי החכירות לפרוע לזמן פלו' והקהל היו חייבים לשמעון נ' זהובים העמידו הקהל לשמעון אצל ראובן ואמרו לו במעמד שלשתן שיתן לו מאותו חכירות חמשים זהובים אח"כ נתבטל החכירות מדעת ראובן מאחר שבשעה שאמר ליתן לשמעון היה חייב להקהל אע"פ שנתבטל החכירות אח"כ (מדעתו) חייב ליתן לשמעון.

(יח) ראובן השכיר חפץ לשמעון בסך ידוע ליום לזמן שיצטרך לו וראובן היה חייב ללוי מאה זהובים והמחהו אצל שמעון במעמד שלשתן ולא נתחייב בשכירות אלא חמשים זהובים כי לא נצרך יותר לחפץ אם שמעון יצא ללוי סתם במעות ואמר מאה זהובים

שיש לי משל ראובן אתנם לך ולא הזכיר לו שכר החפץ צריך ליתנם לו ואפי' אמר מאה זהובים שאני חייב לראובן משכר החפץ אתנם לך חייב ליתנם כיון שהודה שהיה חייב לראובן משכר החפץ אבל אם מודה לוי שעל שכר החפץ הבטיחו לתת לו ולא היה חייב לראובן אלא שכר אותו חפץ אינו חייב ללוי כלום אפי' דמי השכר שנשתמש באותו חפץ עד אותו היום דשכירות אינה משתלמת אלא לבסוף דהיינו כשיחזיר לו החפץ.

(יט) ראובן הקנה לשמעון מנה שיש לו ביד לוי במעמד שלשתן ונתן לוי לשמעון ערב אע"פ שלא היה ערב בקנין משתעבד דהוי כערב בשעת מתן המעות ויש מי שחולק.

(כ) מעמד שלשתן ע"י שליח כגון ששלח הנותן שלוחו לנפקד ליתנו למקבל לא מהני.

(כא) מעמד שלשתן ליתיה מפי הכתב אלא
במעמד שלשתן ממש.

(כב) יש מי שאומר שאין חילוק בין ישראל
לעכו"ם במעמד שלשתן לפיכך ישראל
שאמר לעכו"ם מנה שיש לי בידך תנהו
לישראל פלו' במעמד שלשתן הואיל ונתרצה
המקבל קנה וכן עכו"ם שאמר לישראל מנה
לי בידך תנהו לישראל פלו' במעמד שלשתן
ואמר הנפקד או הלוח כן אעשה קנה וצריך
ליתנו לו ואינו יכול לומר אנוס הייתי ויש מי
שחולק ואומר שאם הנפקד או הלוח עכו"ם
וא"ל ישראל המפקיד או המלוח תנהו
לישראל פלו' במעמד שלשתן לא קנה.

(כג) מכנסת מלוח על פה לבעלה א"צ
מעמד שלשתן.

**סימן קכ"ז: דין איש שלוח מאשתו וגרשה או
מעבדו ושחררו והלוה מן עכו"ם שנתגייר. ובו ב
סעיפים**

127. (א) האיש שלוח מאשתו ואח"כ גירשה או לוח מעבדו ואח"כ שחררו אין להם עליו כלום שכל מה שקנה עבד קנה רבו וכל מה שהוא ביד האשה הוא בחזקת בעלה עד שתביא ראיה שהוא מנדונייתה (ויש חולקין בזה וכמו שנתבאר באה"ע סי' פ"ו).

(ב) הלוח מהגר שנתגיירו בניו עמו ומת לא יחזיר לבניו ואם החזיר אין רוח חכמים נוחה הימנו בד"א כשהיה הורתן ולידתן שלא בקדושה אבל אם היתה הורתן שלא בקדושה ולידתן בקדושה רוח חכמים נוחה הימנו.

**סימן קכ"ח: דין הפורע חובו של חבירו או
שמשכנו בשביל חבירו. ובו ב סעיפים**

128. (א) הפורע חובו של חבירו שלא מדעתו אפי' היה בשטר ואפי' היה עליו משכון ונטלו זה שפרע אין הלואה חייב לשלם לו ונוטל משכונו בחנם והרי אבד זה הנותן מעותיו ואפי' אם היה המלוה דוחקו לפרוע (שמא) היה הלואה מפייס את המלוה ומוחל לו.

(ב) מי שנתפס על חבירו ולקח עכו"ם ממונו בגלל חבירו אין חבירו חייב לשלם.

סימן קכ"ט: דין הערב בשטר ועל פה ומתי נפרעין מן הערב. ובו כב סעיפים

129. (א) המלוה את חבירו ואחר שהלוהו אמר לו אחר אני ערב או שתבע את הלואה בדין ואמר לו אחר הנח ואני ערב או שהיה חונק את חבירו בשוק ליתן לו ואמר לו הנח ואני ערב אין הערב חייב כלום ואפי' אמר בפני ב"ד אני ערב.

(ב) אמר להם בשעת מתן מעות הלוחו
ואני ערב נשתעבד הערב ואינו צריך קנין .

(ג) אם על פיו החזיר שטר או משכון הוה
ליה ערב בשעת מתן מעות.

(ד) ערב היוצא לאחר חיתום שטרות
דהיינו לאחר שחתמו העדים בשטר כתב
ואני ערב וניכר שכתב ידו הוא זה או
שהעדים מעידים עליו י"א שמשתעבד בלא
קנין לגבות ממנו מבני חורין וי"א שאינו
משתעבד אלא בקנין ולהרמב"ם אפי' ערב
היוצא קודם חיתום שטרות צריך קנין כל
שלא נכנס ערב אלא לאחר מתן מעות.

(ה) כשם שאין הערב משתעבד אלא בקנין
או בשעת מתן מעות או בב"ד כך הקבלן אינו
משתעבד אלא באחד מדרכים הללו שאין
חילוק ביניהם אלא לענין שעבוד כתובה (או
נדוניא לחתן) כמו שנתבאר בטור אבן העזר

(סיי ק"ב סעיף ו') כל היכא דבעי קנין אי לא קנו מיניה אינו גובה אפילו מנכסים בני חורין אפילו כתב לו שטר.

(ו) נעשה לו ערב בקנין וכתב לו שטר יש לו דין מלוה בשטר לטרוף ממשעבדי לא כתב לו שטר אע"פ שנעשה ערב בקנין דינו כמלוה על פה ואינו גובה אלא מבני חרי וי"א דהיכא דקנו מיניה טרוף ממשעבדי אע"פ שלא כתב לו שטר ונראה לי דבערב בית דין לדברי הכל גובה ממשעבדי אפילו לא כתב לו שטר דהודאה בב"ד כשטר דמיה.

(ז) לא עשה לו הערב שטר בפני עצמו אלא כתב הערבות בשטר החוב עצמו אם כתבו אחר חתימת העדים אינו גובה אלא מבני חרי ואם כתבו קודם חתימת העדים אם כתב פלוני ערב בלא וא"ו ואח"כ חתמו העדים גם זה אינו גובה אלא מבני חרי מפני

שהוא כתחלת דבר ואינו מעורב עם הלוח והמלוח אבל אם כתוב ופלו' ערב בוא"ו שהרי הוא מעורב עם הלוח והמלוח ואחר כך חתמו העדים הרי זה נפרע מנכסים משועבדים.

(ח) המלוח את חבירו ע"י ערב אע"פ שהערב משתעבד למלוח לא יתבע את הערב תחלה אלא יתבע הלוח ואפי' אין ללוח אלא זיבורית לא יפרע מהערב ואפי' אין ללוח נכסים ידועים כגון קרקעות ויש נכסים ידועים לערב לא יגבה מהערב אלא (צריך) לחזור אחר הלוח אולי יש לו מטלטלין.

(ט) חזר אחר הלוח ולא מצא כלום צריך לישבע כתקנת הגאונים שאין לו כלום קודם שיפרע מהערב וצריך לכלול בשבועתו שעדיין הוא חייב לו חוב זה שלא יעשו קנוניא על נכסי הערב ואינו יכול ליפרע

מהערב עד לאחר ל' יום מיום שנתחייב
הערב לשלם אא"כ היה תנאי ביניהם (ע"ל
סי' י"ג וסי' ק"ו).

(י) ואם אין הלוח בפנינו צריך להודיעו
אם הוא קרוב כדי שיוכל שליח לילך ולבא
תוך שלשים יום ואם לא יתן אז יתבע לערב
ואם הוא במדינת הים שאי אפשר להודיעו
ואין לו כאן נכסים או אם הוא גברא אלמא
דלא ציית דינא אז יתבע את הערב ויגבה
ממנו ואח"כ יחזור הערב על הלוח ויוציא
ממנו או ינדוהו עד שיפרע לו מה שפרע
בשבילו.

(יא) אפי' יש ללוח נכסים ידועים במדינה
אחרת נפרע מהערב תחילה שאין אומרים
למלוח שיוציא מאתים על מנה.

(יב) הא דכשהלוח במדינת הים נפרע
מהערב בלי שיוודיעו ללוח דוקא כשהמלוח

בשטר אבל אם המלוה על פה לעולם אינו
נפרע מהערב בלא הודאת הלוה דחיישינן
שמא פרעו אא"כ הוא תוך הזמן וה"ה אם
מת לוה מלוה על פה אינו נפרע מהערב
(המ"מ פכ"א ממלוה) אא"כ הוא תוך הזמן
או שהודה בשעת מיתתו או שנידוהו מפני
שאינו פורע חוב זה ומת בנידויו.

(יג) אין כל אלו הדברים אמורים אלא
בשלא התנה המלוה עם הערב אבל אם
התנה עמו שיהא נאמן לומר שלא פרעו הכל
לפי תנאו.

(יד) התנה המלוה עם הערב למי שארצה
אפרע יכול ליפרע מהערב תחלה אפי' אם יש
נכסים ללוה ויש חולקים בזה ומודיים שאם
אמר בפירוש ממי שארצה אפרע (תחלה)
יכול לתבוע מהערב תחלה אפי' אם יש
נכסים ללוה.

(טו) קבלן לעולם יפרע ממנו תחלה אם ירצה אפי' יש נכסים ללוח אא"כ הלוח רוצה לפרעו (נ"י סוף ב"ב והרשב"א ר"פ הניזקין) ואין הלוח נאמן לומר פרעתי דהו"ל לקבלן להתנות (מרדכי סוף פ' ג"פ) (ונ"ל דהמלוה נשבע ונוטל).

(טז) מלוה שבא לגבות מהקבלן ואין שטרו בידו וטען שאבד ולוח מודה שלא פרעו וקבלן טוען שמא פרעך הלוח וקרע שט"ח יש מי שאומר שהדין עם הקבלן.

(יז) איזהו ערב ואיזהו קבלן א"ל תן לו ואני נותן לך זה הוא קבלן ואם הוא לאחר מתן מעות יאמר מה שנתת לזה אני נותן לך והוא דקנו מניה כמו שנתבאר.

(יח) אבל אם א"ל הלוח ואני ערב הלוחו ואני פורע הלוחו ואני חייב הלוחו ואני נותן הלוחו ואני קבלן תן לו ואני (ערב תן לו ואני

פורע) תן לו ואני חייב ליתן לך ואפילו אמר
תן לו ואני קבלן כולם לשון ערבות הם.

(יט) אם לקח הקבלן המעות מיד המלוה
ונתנם ליד הלוה אין למלוה על הלוה כלום
ואין יכול לתבוע אלא את הקבלן ואם אין
לקבלן גובה מהלוה מדרבי נתן אא"כ מחל
הקבלן ללוה ויש מי שאומר דה"ה לערב.

(כ) יש מי שאומר דערבות וקבלנות היינו
כשתבע הלוה מהמלוה שילונו ונכנס הערב
עמו בדבר בלשון ערבות או בלשון קבלנות
אבל אם לא דבר הלוה עם המלוה כלום אלא
ראובן אמר לשמעון הלוה ללוי מעות ואני
פורע הלוה ואני נותן לך או הלוה ואני חייב
לך אין לשמעון על לוי כלום אפי' נתנם לו
מידו אלא על ראובן שא"ל הלוה
ובשליחותו של ראובן נתנם לו.

(כא) קבלן שלא נשא ונתן ביד ומכר הלוה כל נכסיו אע"פ שיש נכסים לקבלן אם ירצה המלוה לטרוף מלקוחות של לוה אינם יכולים לדחותו אצל בני חורין של קבלן וכן הדין בשנים שנעשו אחראין [זה] לזה ומכר א' מהם נכסיו אבל קבלן שנשא ונתן ביד אינו יכול לגבות מהלקוחות של לוה אא"כ אין נכסים לקבלן.

(כב) הערב והקבלן אין טורפין ממשעבדי דלוה עד שימסור לו המלוה שטר חוב ויקנהו לו דרך קנין שטרות כי היכי דלא ליהוי תביעה על פה.

סימן ק"ל: דין הערב שפרע למלוה כיצד נפרע מן הלוה. ובו ז' סעיפים

130. (א) ערב או קבלן שפרעו למלוה בפני עדים אם פרעו קודם שנודע אם פרעו הלוה וטוען הלוה שכבר פרעו אינו חייב לערב כלום אבל

אם פרעו אחר שהביא המלוה ראייה שלא
נפרע צריך הלוה ליתן לו כל מה שפרע
בשבילו בין שנתחייב לוה למלוה בשטר בין
שנתחייב לו בעל פה אפי' בלא עדים.

(ב) יש מי שאומר בד"א כשא"ל הלוה בעת
שנעשה לו ערב ערבני ושלם אבל אם עמד
מעצמו ונעשה לו ערב או קבלן וקדם ופרע
למלוה ולא הרשהו הלוה לפרוע אין הלוה
חייב לשלם לו כלום ואם אמר לו הלוה הכנס
קבלן בעבורי אף ע"פ שלא הרשהו לשלם אם
עמד הקבלן ופרע מדעתו אפי' עד שלא עמד
המלוה עם הלוה בדין ולא נמצאו לו נכסים
חייב לשלם לו אבל אמר ליה להכנס ערב
ולא הרשהו לשלם אם משעמד המלוה עם
הלוה בדין ולא נמצאו לו נכסים פרע הערב
למלוה חייב הלוה לשלם לו ואם עד שלא
עמד המלוה עם הלוה בדין ולא נמצאו לו
נכסים פרעו הערב אין הלוה חייב לשלם לו

כלום ויש מי שחולק ואומר שאפי' ערב
שאינו קבלן שנכנס בערבות מאליו ופרע
מאליו חוזר וגובה מהלוח.

(ג) אין הערב גובה מהלוח עד שיביא
עדים שפרע בשבילו אבל כל זמן שאין לו
עדים אינו גובה ממנו כלום אפי' אם שטר
החוב בידו ואם כתב המלוח לערב קבלתי
ממך דמי החוב מהני ליה לגבות מהלוח
וכגון שמפורש הערבות בשטר או שהלוח
מודה בו דאל"כ במה אנו יודעים שהוא ערב.

(ד) כשכתב לו קבלתי ממך דמי החוב יש
מי שאומר דהוי כמלוח בשטר לטרוף בו
מהלקוחות שקנו מהלוח ויש מי שאומר
שאע"פ שכתב לו כן לא מהני אלא לגבי הלוח
בעצמו שאינו נאמן לומר פרעתי אבל אינו
יכול לגבות ממשעבדי שמכר הלוח עד
שימסור לו המלוח השטר חוב ויקננו לו דרך

קנין שטרות שלא תהא תביעתו תביעה על פה וה"ה אם כתב הלוח לערב כשהכניסו ערב הריני משעבד עצמי ונכסי מעכשיו שכל זמן שתפרע אותו חוב שנעשית עליו ערב לפלוני המלוח כאילו קבלתי המעות ממך ה"ז גובה מהלקוחות ומיתומים גדולים שאין לך מלוח בשטר גדולה מזו.

(ה) ערב שפרע למלוח ולא בקש ממנו השטר אין הלוח חייב כלום לשלם לו מה שפרע בשבילו (ע"ל סי' נ"ח סס"א) שהרי פשע במה שהניח השטר ביד המלוח.

(ו) מת הלוח וקדם הערב ופרע החוב קודם שיודיע את היורשים אם נודע לנו שלא פרע הלוח שטר חובו קודם שמת כגון שהודה בו קודם (שמת) או שנידוהו ומת בנידוייו או שלא הגיע זמן המלוח לגבות ה"ז חוזר וגובה מהיורשים כל מה שפרע.

(ז) היה המלוה עכו"ם אין היורשים חייבים לשלם שמא אביהם נתן ליד הערב כל החוב שהיה עליו מפני שהעכו"ם תובע את הערב תחלה ולפיכך פרע זה מדעתו קודם שיודיע את היתומים אבל אם הודיען שהעכו"ם תובע אותו והרי הוא נותן חייבים לשלם (ואם כפאו אותו ב"ד לפרוע הוי כאילו הודיעם) (ב"י בשם תשובת הריטב"א).

סימן קל"א: מי שחזר בו אחר שנתרצ' להיות

ערב. ובו יד סעיפים

131. (א) מי שנתפייס להיות ערב קודם שיתן המלוה המעות ללוה יכול לחזור בו אפי' קנו מידו ואם לא חשש המלוה ונתן המעות ללוה אין לו על הערב כלום אבל ערב דלאחר מתן מעות כיון שקנו מידו אינו יכול לחזור בו

(ו)אין חילוק בזה בין ערב לקבלן) (מרדכי
ס"פ ג"פ).

(ב) האומר לחבירו ערבת לי והוא אומר
לא ערבתי או שאמר הערב ללוח אתה
הרשיתי לערוב אותך וליתן והוא אומר
מדעתך ערבת או לא ערבת כלל או שאמר
הערב פרעתי המלוה בפניך והלוח אומר לא
פרעת או שא"ל כן פרעת ונתתי לך מה
שפרעת או שאמר המלוה ערבת לי ק"ק
והוא אומר לא ערבתי אלא מנה בכל אלו
הטענות וכיוצא בהן המע"ה או ישבע הנתבע
שבועת היסת או שבועת התורה אם הודה
במקצת.

(ג) ערב או קבלן שרואים שהלוח מבזבז
נכסיו יכולים לתבעו שיוציאם מהערבות
אע"פ שהוא בתוך הזמן (וכ"כ לעיל בסי' ע"ג
ס"י במלוה עם הלוח).

(ד) ערב שבא אצל המלוה בזמנו והתרה בו שיתבע ממונו מהלוה ואם לא יפטר מהערבות ולא רצה המלוה והאריך זמן ללוה יש מי שאומר שאין הערב נפטר בכך ואצ"ל קבלן ואפי' היו נכסים ידועים ללוה והערב אומר למלוה רד עם הלוה לדין וגבה חובך מנכסים והאריך זמן ללוה ובנתיים נשתדפו הנכסים גובה מהערב וצריך להתיישב בדין זה.

(ה) ישראל שהיה ערב לחבירו בשביל עכו"ם ונטל הערב משכון מהעכו"ם ונתנו למלוה ובא העכו"ם אצל הערב בע"ש בין השמשות וא"ל היה ערב בשבילי לזה שאני חייב לו שיחזיר לי משכוני שאני צריך לו א"ל הערב כבר נכנס שבת ואיני עושה שום ערבות פייסו העכו"ם לערב עד שאמר למלוה הריני כמו שהייתי והחזיר המלוה לעכו"ם משכונו לאחר זמן תבע המלוה

לערב טען לא היה בדעתי כשאמרתי הריני
כמו שהייתי אלא כמו כשהייתי אחר שבא
המשכון לידך וראיה לדבר (שכבר ראית)
סרבנותי כנגד העכו"ם מלהכנס ערב ותליתי
הדבר באיסור שבת הדין עם הערב שהיה לו
למלוה לפרש ערבותו ואעפ"כ חייב הערב
לסייעו להוציא החוב מן העכו"ם.

(ו) ישראל שהיה בידו משכון מעכו"ם
ושואל ממנו שיחזירנו לו בערב ישראל
והודה לדבריו והביא העכו"ם ישראל וא"ל
בלשון הקדש אני מתרה בך שלא תקבלני
ערב ואומר בפני העכו"ם אני ערב התראה
שהתרה בו אינו כלום והרי הוא ערב כבשעת
מתן מעות.

(ז) שמעון יצא ערב לעכו"ם בשביל ראובן
והלך לו ראובן והוצרך שמעון לפרוע בשבילו
וכשבא ראובן תבעו שמעון א"ל לא היה לך

לפרעו כי כבר פרעתיו ויש לי שטר פרעון
ממנו א"ל שמעון הוצרכתי לפרוע כל זמן
שלא הנחת בידי שטר הפרעון והנחת שטר
החוב ביד העכו"ם הדין עם שמעון וחייב
ראובן לשלם כל מה שיברר שנתן לעכו"ם
אפילו שהעכו"ם תבע ממנו הממון שלא כדין
ואנסו ליתן לו והבירור יהיה ע"י עדים או
ע"י פתקא של העכו"ם ניכרת או שכתוב ביני
שיטי בשטר.

(ח) וכן ב' שקבלו חכירות מעכו"ם ונעשו
ערבים זה לזה והעכו"ם מצא אחד מהם
וגבה ממנו חייב חבירו לפרוע חלקו מכל
הפסד שבא לו מאותו העכו"ם ואם הוא היה
מזומן לפרוע חלקו וההפסד בא לו מכח
חבירו שלא פרע חייב חבירו לפרוע לו כל
ההפסד.

(ט) יש שכתבו שאם ראובן מכר לשמעון שדה ובא לוי וקבל אחריות עליו לא נשתעבד לוי ואם קנו מידו שהוא ערב לשלם דמי מכר זה בכל עת שיתבענו שמעון ה"ז חייב.

(י) ערב או קבלן שחייבו עצמם על תנאי אף על פי שקנו מידו לא נשתעבד מפני שהוא אסמכתא כיצד כגון שא"ל תן לו ואני אתן לך אם יהיה כך וכך או אם לא יהיה מפני שלא גמר והקנה ואם קנה מידו מעכשיו שיתחייב לו בממון זה אם יתקיים התנאי הכל לפי תנאו שכל קנין מעכשיו אין בו משום אסמכתא.

(יא) ראובן קנה שדה משמעון וכתב לו שטר וא"ל שיעשה לו שטר גם על אשתו ולא היתה שם נתערב לוי בשבילו לכשתבא שתעשה שטר עליה וכשבא' לא רצתה ותבע ראובן לערב שיכתוב לו הוא שטר על נכסיו

והערב טוען שאינו חייב אלא יחזיר לו
מעותיו הדין עם הערב.

(יב) מי שאמר לחבירו הלוהו ואני ערב
לגופו של לוח ולא ערב לעצמו של ממון אלא
כל זמן שתרצה אביאנו לך וכן אם אמר ליה
לאחר שהלוהו ותבעו הניחהו וכל זמן
שתתבענו אביאנו לך וקנה מידו על כך אפילו
התנה ואמר אם לא אביאנו או שמת או
שברח אהיה חייב לשלם ה"ז אסמכתא ולא
נשתעבד.

(יג) מי שלא פירש קצב הדבר שערב כגון
שא"ל כל מה שתתן לו תן לו ואני ערב או
מכור לו ואני ערב או הלוהו ואני ערב
להרמב"ם אין זה הערב חייב כלום וכל
הבאים אחריו חלקו עליו והכי נקטינן.

(יד) האומר לחבירו ערוב זה לפלו' ואני
ערב לך ה"ז כמו שאמר הלוהו (ואני) ערב
ואינו צריך קנין.

**סימן קל"ב: עבד ואשה וקטן שערבו ושנים
שנעשו ערבים בשביל אחד ואחד בשביל שנים.
ובו ו סעיפים**

132. (א) עבד או אשת איש שערבו לאחרים או
נכנסו קבלנים ונתחייבו לשלם אין חייבים
לשלם עד שישתחרר העבד ותתאלמן האשה
או תתגרש אבל קטן שערב לאחרים אינו
חייב לשלם אף לכשיגדיל (טור ס"ב בשם
הגאונים).

(ב) אשה פנויה שערבה לאחרים ונשאת
דינה כלוותה ונשאת שאם ערבה על פה
(אינה) חייבת לשלם עד שתתאלמן או
תתגרש ואם ערבה בשטר גובה ממנה ממה
שהכניסה לבעלה.

(ג) שנים שערבו לא' כשיבא המלוה ליפרע
מהערב יפרע מאיזה מהם שירצה ואם לא
היה לאחד מהם כדי החוב חוזר ותובע
מהשני שאר החוב ויש חולקים ואומרים
שאם יכול להפרע משניהם לא יפרע מאחד
מהם הכל אלא גובה מזה מחצה ומזה
מחצה אלא א"כ אין לאחד מהם שאז גובה
מהשני הכל ואם אמר ממי שארצה אפרע
יפרע מאיזה מהם שירצה.

(ד) פרע אחד מהם כל החוב למלוה ובירר
זה בעדים או בהתקבלתי שכתב לו שפרעו
הכל אע"פ שלא אמר לו ערבני ואשלם חוזר
ותובע מתבירו חלקו.

(ה) אחד שערב בשביל שנים כשיפרע
המלוה יודיעו בשביל איזהו מהם הוא פורע
כדי שיחזור עליו.

(ו) ב' שנכנסו ערבים ופטר המלוה את אחד מהם י"א שיכול המלוה לתבוע כל הממון מהערב הב' וע' בסי' ע"ז.

סימן קל"ג: מי שמוחזק במטלטלין הידועים

לאחר. ובו ז' סעיפים

133. (א) כל דבר המטלטל שהוא ביד האדם בחזקת שהוא שלו אפילו אם יביא המערער עדים שהוא שלו ואומר למוחזק הפקדתיו לך או השאלתיו לך נאמן המוחזק לומר אתה מכרתו לי או נתתו לי במתנה וישבע היסת ואם טען שלך הוא אבל משכון הוא בידי יכול לטעון עד כדי דמיו ונשבע בנקיטת חפץ ונוטל ואם טוען נתחייבת לי עד כדי דמיו מעסק משא ומתן שבינינו (טור ס"ג בשם הרא"ש) נכון הדבר שיברר ממה נתחייב לו שמא הוא סבור שנתחייב לו וכשיברר דבריו שמא אינו חייב לו.

(ב) אפילו אם מסר המערער החפץ למחזיק בעדים אם אין עדים שהוא עתה בידו נאמן בשבוע' היסת לומר החזרתיו לך וכן נאמן לומר לקוח הוא (בידי) במגו דהחזרתיו לך ואם אמר ליה אל תחזיר אלא בעדים והוא אומר החזרתיו לך נאמן במגו דנאנסו וישבע שבועה דאוריית' ואם טוען החזרתיו לך בפני פלוני ופלוני ומתו או הלכו להם למדינת הים נשבע היסת ונפטר ואם לא מסרו לו בעדים אפילו אם ראו אותו עתה בידו נאמן לומר לקוח הוא בידי אבל אם מסרו לו בעדים וגם ראוהו עתה בידו אינו נאמן ודוקא שהעדים מעידים שנתנו לו בתורת פקדון אבל אם מעידים שנתנו לו סתם יכול לומר בתורת מכר או מתנה נתנו לי.

(ג) אם ראו עדים החפץ ביד המחזיק קודם שתבעו המערער לדין אפי' אם אמר

בפניהם קודם שהראהו דעו כי הוא ממושכן
לי בכדי דמיו קרינן ביה שפיר עדים וראה
ויתרה בו בפני אותם עדים שלא יחזירהו לו
אלא בפני פלוני ופלוני כדי שלא יוכל לטעון
החזרתיו לך (וע' לעיל סי' ע"ב סעיף י"ח).

(ד) אמר המערער להמחזיק מה טיבו
אצלך ואמר לו אתה מכרתו לי או נתתו לי
במתנה וטען המערער לפלוני הפקדתיו
ואמרתי לו אל תחזירהו לי אלא בעדים ולא
החזירו לי ונתנו לך שלא במצותי ישבע
המחזיק שהמערער מכרו או נתנו לו ויפטר.

(ה) במה דברים אמורים שהמחזיק נאמן
בדברים שאינם עשויים להשאיל ולהשכיר
אבל בדבריו העשויים להשאיל ולהשכיר ויש
למערער עדים שהי' שלו וראו אותו עתה ביד
המחזיק וזה אומר שהשאילו או שהשכירו
אע"פ שאין לו עדים היאך בא לידו אינו

נאמן לומר לקוח הוא בידי ולא ממושכן הוא
בידי וצריך להחזירו אפילו אם היה ג' שנים
ביד המחזיק ואפי' מת המחזיק מוציאין
אותו מיד היורש בלא שבועה ויש אומרים
דצריך (המערער) לישבע וליטול (רמב"ם
פ"ח מטוען בשם הגאונים והראב"ד וכנ"ל
עיקר) ואם טען היורש טענת ודאי ואמר
בפני נתנו למוריש או מכרו לו הרי המערער
נשבע היסת.

(ו) בד"א שבדברים העשויים להשאל
ולהשכיר נאמן המערער כשטוען השאלתים
או השכרתים לך אבל אם טען גנובים הם
ממני אינו נאמן אא"כ יצא לו שם גניבה
בעיר כמו שיתבאר בסימן שני"ז ושס"ד
(ונתבאר לעיל סי' צ').

(ז) מי שהיה בידו דברים העשויים
להשאל ולהשכיר אע"פ שהודה ואמר לו

יודע אני שהיה שלך אבל פלוני מכרם לי או
נתנם לי מתנה והלה טוען שנגנבו ממנו אין
מוציאין אותה מידו אפי' הביא זה עדים
שהיו ידועים לו שאדם עשוי למכור כליו
(ויש חולקין וס"ל דלא עדיף (המחזיק)
מאותו פלוני בעצמו וכיון שאותו פלוני אינו
נאמן גם הוא אינו נאמן (ראב"ד וטור
ותשובת מיי' דמשפטים סי' ל"ב) וכנ"ל
עיקר) ואם טען זה עליו ואמר אני השכרתים
לך או השאלתים לך מוציאין אותם מידו
ואם היו מדברים שאינם עשויים להשאיל
ולהשכיר הרי זה נשבע היסת שלא השאיל
לו ולא השכיר לו אלא מפלוני לקח ויעמיד
כליו בידו.

סימן קל"ד: אומן שטוען בדבר שהוא אומן

שקנאו מבעליו. ובו ו סעיפים

134. (א) האומן בדבר שהוא אומן אין לו חזק' בכלי שתחת ידו אחד כלים העשויים להשאיל ולהשכיר ואחד שאר כלים כיצד ראה כליו ביד האומן והביא עדים שהם יודעים שהכלים שלו הוא טוען ואומר לתקן נתתיו לך והאומן אומר לא בא לידי אלא במכירה או מתנה או שטען אתה נתתו לי אתה מכרתו לי אחר שבא לידי לתקנו אע"פ שמסרו לו שלא בפני עדים ואפילו אם שהה ביד האומן כמה שנים בעל הכלי נאמן ומוציאין אותו מיד האומן וישבע בעל הכלי היסת על טענתו ואם לא ראה הכלי ביד האומן אלא טען כלי פלוני נתתי לו לתקן והאומן אומר החזרתיו ומכרתו או נתתו לי במתנה (או לקוח הוא בידי) (טור ס"ב) האומן נשבע היסת ונפטר מתוך שיכול לומר להד"מ.

(ב) ואפי' מסרו לתקן בעדים האומן נאמן מתוך שיכול לומר החזרתיו לפיכך נשבע האומן היסת ונפטר ואין מחייבין אותו להוציא הכלי ואם הוציאו הואיל ונראה הרי בע"ה מביא עדים שהוא שלו ונוטלו אף ע"פ שמסרו לו שלא בעדים..

(ג) אע"פ שמסרו בעדים אם העדי' שראו החפץ בידו אין מכירים בודאי שזהו של המערער אלא שנדמה להם בסימנים כמו שלו אם טוען לא נתתו לי מעולם נאמן אבל אם טוען נתתו לי לתקן ושוב לקחתיו ממך אינו נאמן.

(ד) אם הטלית יוצא מתחת ידי אחר ואומר בפני אמרת לאומן למוכרו לי ולקחתיו ממנו נאמן במיגו שהי' אומר אתה מכרתו לי אבל כשטוען שהאומן מכרו לו שאמר אתה מכרתו לו אינו נאמן.

(ה) ירד האומן מאומנותו הרי הוא כשאר כל אדם ונאמן אפילו בכלי שבא לידו בעודו אומן וי"א דדוקא שנשתהא בידו אחר שירד מאומנותו זמן שאין דרך להניח כל כך זמן כלים בבית האומן אחר שנודע שירד מאומנותו.

(ו) בן האומן שאינו אומן אם בא בטענת עצמו שאומר שקנאו מבעליו הרי הוא כשאר כל אדם ואם אומר שירשו מאביו הרי הוא כאביו ואם אמר בפני הודה לו יש לו חזקה ויש אומרים דהיינו דוקא כששהה אחר מות אביו זמן שאין דרך להניח כל כך זמן כלים בבית האומן אחר שמת אביו.

סימן קל"ה: דין המחזיק בבעלי חיים כגון

בהמה ועבד. ובו ב' סעיפים

135. (א) אע"פ שהמחזיק בדבר המיטלטל נאמן לומר שהוא שלו על בהמה וחיה אינו

נאמן דכיון שהיא מהלכת יש לחוש שמא מעצמי נכנסה לרשותו (ע"ל סי' ע"ב ס"ס כ"א) או שמא לקחה בדרך והחזיק בה לפיכך אם יש למערער עדים שהיא שלו נשבע היסת ונוטל ואם אין לו עדים נשבע המחזיק היסת ועומד בשלו ובמקום שדרך למסור בהמה לרוע' שחרית ולוקחה מידו ערבית בענין שאינה הולכת לבדה כלל דינה כשאר מטלטלין ונאמן המחזיק בשבועת היסת לומר שקנויה לו ואם טען שהזיקה לו כדי דמיה או שהוא חייב לו כך וכך ישבע בנקיטת חפץ.

(ב) עבד כנעני גדול דינו כבהמה ואין לו חזקה עד אחר שלשה שנים מאחר שהוא מהלך (וצריך המחזיק להביא ראיה ששמש לו כל ג' שנים אלו כדרך עבד לרבו) (רמב"ם פ"י מטוען) ואם הוא קטן שאינו מהלך על רגליו דינו כשאר מטלטלין ויש לו חזקה מיד

אפי' אם יש לו אם שרגילה לצאת ולבא
בבית המחזיק.

**סימן קל"ו: מי שנתחלפו כליו בבית האבל
והמשתה. ובו ב סעיפים**

136. (א) מי שנתחלפו לו כליו בבית האומן ה"ז
ישתמש בהן עד שיבא בעל הכלי ויטול שלו
ודוקא שנתן לו האומן עצמו אבל אם לא
נתנם לו אלא אשתו ובניו לא ואפי' אומן
עצמו דוקא שאמר לו סתם הילך טלית אבל
אם אמר לו הילך טליתך לא.

(ב) נתחלפו לו כליו בבי' האבל או בבי'
המשת' לא ישתמש בהם.

**סימן קל"ז: מי שלקט פירותיו של חברו. ובו ג
סעיפים**

137. (א) היורד לתוך שדה חברו ולקט פירותיו
בעל השדה טוען שבגזל לקחם וזה אומר

שמכרם לו נאמן בשבועת היסת אפילו אם יש עדים שליקטן.

(ב) אם אין בעל השדה והאילן כאן ואמר א' אלך ואלקוט פירות האילן והשדה של פלוני שמכרם לי אין ב"ד צריכין למנעו ואם באו הבעלים קודם שליקטם מעכבים על ידו ואפילו אם ליקטם כבר אם טוען שמכר לו גוף השדה אינו נאמן אף על הפירות שאכל כיון שאין לו שטר ולא חזקת ג' שנים.

(ג) האומר אלך ואכרות אילנות של פלוני ב"ד מוחין בידו.

סימן קל"ח: דין שנים האוחזין בטלית וחלוקים

עליו. ובו ח סעיפים

138. (א) שנים שהיו אוחזים בכלי א' או שהיו

רוכבים על גבי בהמה אחת (וע' לקמן סי'

רע"א איזה רוכב אינו קונה) (ע"ל סי' קנ"ה

ס"ה) או שהיה אחד רוכב ואחד מנהיג או

יושבים בצד ערימה של חיטים המונחים
בסימטא או בחצר של שניהם (מיהו אם
הבית של אחד ולקח את חברו אצלו
וחלוקים על הנכסים שבבית הרי הם בחזקת
המוחזק בבית) (ריב"ש סי' רס"ד) זה אומר
הכל שלי וזה אומר הכל שלי כל אחד מהם
נשבע (בנקיטת חפץ) שיש לו בזה הדבר
ושאין לו בה פחות מחציו ויחלוקו ואם אמר
אחד לחבירו השבע וטול כולו שומעין לו
ואם גם השני אינו רוצה לישבע חולקין בלא
שבועה.

(ב) ואם זה אומר כולה שלי וזה אומר
חציה שלי האומר כולה שלי ישבע שיש לו
בה ושאין לו בה פחות משלשה חלקים
והאומר חציה שלי ישבע שיש לו בה ושאין
לו בה פחות מרביע זה נוטל שלשה חלקים
וזה נוטל רביע.

(ג) במה דברים אמורים כשאוחזין בשפת הטלית שאין ביד שום אחד ממנה שלש (אצבעות) על שלש אז חולקין אותה אפילו שהטלית מוזהבת והזהב לצד אחד מהם ואינו יכול לומר חלוק אותה לרחבה שיבא הזהב לחלקי אלא חולקים אותה לארכה כדי שיבא לשניהם בשוה אבל אם כל אחד קצתה בידו וזה אומר כולה שלי וזה אומר כולה שלי זה נוטל עד מקום שידו מגעת וזה נוטל עד מקום שידו מגעת והשאר חולקים בשוה ונשבעים על הדרך שנתבאר ויש לכל אחד לגלגל על חבירו שכל מה שנטל כדין נטל.

(ד) כל חלוקה האמורה כאן אם הוא דבר שיפסד אם יחלק ממש חולקים אותו בדמים.

(ה) היה אוֹחֵז את כולה וזה מתאבק עמו
ונתלה בה ה"ז בחזקת האוחֵז את כולה.

(ו) באו שניהם אדוקים ושמטה האחד
מיד חבירו בפנינו ושתק השני אע"פ שחזר
וצוח אין מוציאין אותה מידו שכיון ששתק
בתחלה הרי זה כמודה לו.

(ז) חזר האחד ותקפה מיד זה התוקף
אע"פ שצוח מתחלה ועד סוף יחלוקו
כבתחלה.

(ח) באו שניהם אדוקים בטלית ואמרו
להם צאו וחלקו את דמיה יצאו וחזרו והרי
הוא תחת יד אחד מהם זה טוען (שכנגדו)
הודה לו ונסתלק ממנה וזה טוען שכרתיה לו
או נתגבר עלי וחטפה המוציא מחבירו עליו
הראיה ואם לא הביא ראיה ישבע זה שהוא
שלו ויפטר.

סימן קל"ט: דין שנים חלוקים בדבר ואם בא שלישי וחטפה. ובו ד' סעיפים

139. (א) שנים שחלוקים בדבר ואין שום אחד מהם מוחזק בו כההיא ארבא דהוו מינצו עליה בי תרי וכל חד אמר דידי הוא כל דאלים גבר ואותו שתגבר ידו תחלה הוא שלו עד שיביא האחר ראיה ומיהו שכנגדו יכול להשביעו וצריך לישבע שהוא שלו וכל זמן שלא יביא האחר ראיה אף אם תגבר ידו אין מניחין ליקח מזה שגברה ידו תחלה.

(ב) בא שלישי וחטפה בטענה שאומר שהוא שלו אין לשנים האחרים בו כלום כיון שזה שהוא מוחזק בו טוען שהוא שלו אבל אם חטפה בלא טענה מוציאין אותו מידו ואין לו תקנה עד שישביב לכל א' ואחד (טור סעיף ג' בשם רשב"ם והרא"ש) שהרי אינו יודע למי ישיב ואם הוא קרקע והחזיק בו

ואכל פירותיו גוף הקרקע אינה נגזלת אבל
הפירות צריך לשלם לכל אחד ואחד.

(ג) אם אחד מהשנים החלוקים על דבר
זה בא לבית דין ואמר תפסוהו עד שאביא
ראיה אין שומעין לו ואם תפסוהו ב"ד מדעת
שניהם או שעברו ותפסוהו אין מוציאין
אותו עד שיתברר של מי הוא.

(ד) אם הם חלוקים על שדה ואין אחד
מהם מוחזק בה כגון שמת בעל השדה
ושניהם באים ליורשו וכל אחד אומר אני
קרוב וראוי ליורשו ואין לשום אחד עדים כל
דאלים גבר (ועיין לעיל ר"ס קל"ח אם היו
שניהם מוחזקים מאי דינם) ואם גבר האחד
ואכל פירותיו ואח"כ הביא השני עדים
שהוא קרוב ואין העדים יודעים אם זה
שגבר הוא קרוב או לא מוציאין מזה שגבר
שהוא ספק קרוב והאחד קרוב ודאי והוא

הדין אם השני הביא עדים שהוא קרוב יותר
מהאחר מוציאים מזה שגבר ונותנים לזה
שקרוב יותר וצריך לחזור כל פירות שאכל
אפי' אין ידוע שאכלם אלא על פיו שהודה
בהם.

סימן ק"מ: דין המחזיק בקרקע של חבירו ודין חזקת הבתים וחניות. ובו טו סעיפים

140. (א) קרקע בחזקת בעליה עומדת שקרקע
הידוע לראובן בעדים שיודעים שהיה
בחזקתו אפילו יום אחד והוא עתה בחזקת
שמעון ומחזיק בו ואוכל פירותיו וטוען
שלקחו וראובן מערער לומר שהיא גזולה
בידו נאמן וישבע שבועת היסת ונוטל את
שלו אא"כ החזיק בו שמעון כראוי ובטענה
אז אין מוציאים אותו מידו אלא נשבע
(היסת) ועומד בשלו ואם אין עדים לראובן
שהיה שלו אין צריך שמעון חזקה אלא נשבע

ועומד בשלו אע"פ שלא החזיק בו (ועיין לעיל ריש סי' צ"ה דאין נשבעים על קרקעות רק היסת).

(ב) זה שהחזיק שלשה שנים אין מוסרין אותו לשבועה אבל אם רצה להחרים סתם על כל מי שהחזיק בשלו שלא כדין הרשות בידו.

(ג) טען שמעון שיש לו שטר שמכרה לו וראובן אומר ששטרו מזויף או שטר אמנה יתקיים השטר בחותמיו (וע"ל סי"ס מ"ו) ואם לא נתקיים מוציאין השדה מידו.

(ד) טען שמעון שיש לו שטר שמכרה או נתנה לו בשטר וגם שיש לו עדים שהחזיק שלשה שנים אומרים לו קיים שטרך אם יכול לקיימו מוטב וצריך לחזור אחריו לקיימו ואם א"א לקיימו כגון שמתו העדים או הלכו למדינת הים ואין מי שיכיר

חתימתן סומכין על עדי חזקה וישבע היסת
שלקחה אבל אם ישנן לעדים לא תועיל לו
חזקתו וצריך שיבואו העדים.

(ה) אם טען אח"כ אבד השטר אינו נאמן
וכן אם הביא השטר ונמצא בטל נתבטלה
נמי החזקה.

(ו) (הנותן קרקע לאחד בעדים וחזר
והחזיק בה) אפילו אם החזיק הנותן ג' שנים
בחצר לאחר המתנה אינו נאמן לומר טעות
סופר הוא (במתנה) מגו דאי בעי אמר תחלה
החזרתי ולקחתי ממנו מ"מ עכשיו שטוען
טעות סופר הוא אין זה אלא כמכחיש את
העדים וקיימא לן דמגו במקום עדים לא
אמרינן..

(ז) כיצד היא החזקה שישתמש בו ויהנה
ממנו ג' שנים מיום ליום כל דבר כפי הנאתו
ותשמישו.

(ח) בתים שהם לדירה צריך להביא עדים שדר בו או השכירו שלש שנים רצופות ומשהבי' עדים שדר בו או השכירו שלש שנים רצופות הוי חזקה ואם יטעון המערער אני יודע שלא דר בו בלילות אז צריך המחזיק להביא עדים שיעידו בפירוש גם על הלילו' ועל פי השכנים שיעידו שלא הרגישו בו שיצא בלילות אלא כפי ניהוג העולם ראינו (אותו) נכנס בו בערב ויוצא בבקר ואם יוסיף לטעון ראיתיו שיצא ממנו בלילות אחר שישנו השכנים לא הוי חזקה אא"כ יביא עדים שיאמרו שכרנו ממנו הבית ודרנו בו ימים ולילות ואם היה המערער רוכל המחזיר בעיירות אע"פ שלא טען ברי לי שלא היה דר בו בימים ובלילות טענין ליה ולהרמב"ם אפילו לא טען המערער אלא שמא לא דר בה ביום ובלילה צריך להביא עדים שדר בה ביום ובלילה ואם היה

המחזיק רוכל המחזיר בעיירו' אע"פ שלא
טען המערע' טענין ליה ואומרים למחזיק
הבא עדים שהחזקת בו ביום ובלילה שלש
שנים.

(ט) הא דמהני עדות השוכרי' לומר שדרו
בה ימים ולילות דוקא ששכירות הבית עדיין
בידם ואומרים ניתן אותו למי שיזכה בדין
ואע"פ שעדיין לא נהנה המחזיק מפירות זה
הבית כיון שדרו בו מכחו היינו הנאת
פירותיו ואפי' אם השאילו להם בחנם אבל
אם כבר פרעו השכר למחזיק אינם יכולים
להעיד מפני שהם נוגעים בדבר שחפצים
להחזיקו בבית שאם יצא מתחת ידו צריכים
ליתן השכר פעם אחרת למערער ומיהו
אפילו נתנוהו כבר למחזיק יכול הוא לחזור
וליתנו להם שיתנוהו למי שיזכה בדין ואז
לא יהיו נוגעים בדבר ויש מי שחולק.

(י) אפי' אם כבר פרע שכר למחזיק אם יטעון המחזיק בבית דין קודם שיבא המערער יעידו השוכרים בפניכם שדרו בו ג' שנים טענתו טענה ולא הוי נוגעים בעדות כיון דלא הוי מערער קמן.

(יא) אם אין השוכרים דרים בו עתה אלא שדרו ג' שנים ויצאו ממנו אם אין המערער יודע שדרו בו אלא על פיהם אפילו אם נתנו כבר השכר למחזיק אינם נוגעים בעדות כיון דאי בעי אמרי לא דרנו בו מעולם נאמנים לומר דרנו ופרענו.

(יב) יש אומרי' שאין עדות השוכרים מועיל אא"כ שכרו בשטר אבל אם שכרו בלא שטר לא ויש אומרים דאפי' שכרום לשלשה שוכרים זה אחר זה לכולם בלא שטר מצטרפים.

(יג) עדות השוכרים מועיל אפי' לא דרו בו
שניהם ביחד אלא זה אב"ג וזה דה"ו ואפי'
היו ששה אחד בכל שנה עלתה לו חזקה.

(יד) החניות של תגרים וכיוצא בהם שאין
דרים בהם אלא ביום כיון שדר בהם ג' שנים
ביום ה"ז חזקה.

(טו) היה מעמיד בהמה במקום מסוים
לחצר חבירו או שהיה מגדל שם תרנגולים
או מעמיד שם תנור וכיריים ורחיים או
שנתן שם זבלו בין שהעמיד שם מחיצה בין
שלא העמיד אם נשתמש בדברים אלו
וכיוצא בהם ג' שנים וטען על בעל החצר
ואמר אתה נתת לי מקום זה או מכרתו לי
הרי זה חזקה.

סימן קמ"א: דין חזקת שדה הלבן והאילן. ובו כ

סעיפים

141. (א) שלש שנים שאמרו מיום ליום אפי' היו חסרים יום א' לא החזיק ומסלקין אותו ממנה במה דברים אמורים בקרקע שהם עושים פירות (תמיד) הבתים והחצירות והבורות והשיחין והמערות והחניות והפונדקאות והמרחצאות והשובכות ובתי הבדי' ובתי השלחין (פי' שעוצרין שם הזיתים ופי' בתי השלחין שדות שצריך להשקותן ביד תרגום עיף ויגע משלהי ולאי ואותיות אהח"ע מתחלפות ופי' שדה הבעל שדה שהגשמים משקין אותה והרי הן לה כבעל הנותן הריון לאשתו להולידה ולהצמיחה) שמשקין אותם תמיד וזורעים בהן ונוטעים והגנות והפרדסים וכן עבדים המהלכים אבל שדה הבעל שהיא שותה מי גשמים בלבד ושדה אילן אינה מיום ליום אלא כיון שאכל שלש תבואות ממין אחד הרי אלו כשלשה שנים כיצד היתה שדה

תמרים וגדר שלש גדרות או שדה ענבים
ובצר שלשה בצירות או שדה זיתים ומסק
שלשה מסיקות הרי אלו כשלש שנים
והחזיק ואפי' היו האילנות רצופים ולא היה
ביניהם הרחק כראוי שהרי סופן ליבש
הואיל ואכלן שלש' [תבואות] החזיק.

(ב) ג' שנים שאמרו צריך (שיהיו) רצופות
זו אחר זו הרי שהחזיק בשדה וזרעה שנה
והוביר שנה (פירוש הניחה שממה תרגום
והאדמה לא תשם לא תבור) אפי' עשה כן
כמה שנים לא החזיק.

(ג) היה דרך בני אותו המקום להוביר אף
ע"פ שמקצתם זורעים שנה אחר שנה ה"ז
החזיק ואע"פ שהשלש שנים שאכל הן
מפוזרות שהרי הוא אומר לא הוברתי אותה
אלא כדי שתעשה הרבה בשעת הזריעה.

(ד) אכלה שלש שנים רצופות באתרא
דמוברי יש מי שאומר דהוי חזקה ויש מי
שאומר שאינה חזקה.

(ה) נרה שנה אחר שנה אפי' כמה שנים
הואיל ולא נהנה בה אינה חזקה וכן אם פתח
בה שבילי המים ופתח בה ושדד בלבד הואיל
ולא אכל פירות אינה חזקה.

(ו) זרעה ולא הרויח בה כלום אלא זרע
כור ואסף כור לא החזיק שהרי לא נהנה
אבל אם הוציא עליה הוצאות ממקו' אחר
עד שלא הרויח בה אין מבטל החזקה (ב"י
בשם הרשב"א).

(ז) ראוהו חורש קוצר מעמר זורה ובורר
ולא ראוהו מכניס פירות אינה חזקה.

(ח) אם בנה אדם חורבתו של חבירו ג'
שנים או שנה אחת מג' שנים (ודר בו ב'
שנים) לא עלתה לו חזקה. הגה וכן אם תקן

השדה בהשקאת מים יש אומרים דלא הוי חזקה (כ"כ הרשב"א בתשו') כיון שאין הנאה למחזיק באותה עבודה וכן אם זרעה בלא חרישה י"א דלא הוי חזקה (כל זה בטור).

(ט) ניר לא הוי חזקה שאפילו אותם ימים שנר בהם אינם עולים לחשבון שלש שנים של חזקה שאין מונים אלא משעת זריעה ואילך ויש חולקים (וסבירא להו דמשעת כניסה לשדה מונין לה ג' שנים הואיל ולבסוף אכל הפירות) (טור בשם המפרשים והרא"ש)..

(י) אכלה שחת (פי' תבואה שלא הביאה שליש וקוצרין אותה לבהמות) לא החזיק ואם היו בני המקום דרכן לזרוע לשחת מפני שדמיו יקרים הרי זה חזקה.

(יא) אכלה ערלה שביעית וכלאים אע"פ שנהנה בעבירה ה"ז חזקה (ויש חולקין וס"ל דלא הוי חזקה אא"כ אכל הזמורות או כיוצא בזה שאין בו איסור (טור ושכ"כ הרא"ש) .

(יב) היה המקום שהחזיק בו סלע או חלמיש שאינו ראוי לזריעה צריך ליהנות בו בדבר הראוי לו כגון שישטח בו פירות או יעמיד בו בהמה וכיוצא בזה ואם לא נהנה בו בכל אותם השלש שנים בדבר הראוי לו לא החזיק.

(יג) שדה שהי' מוקפ' גדר ובא זה שהחזיק בה וזרע חוץ לגדר ונהני' בכל מקום שאינו שמור אע"פ שאכלו שנה אחר שנה לא עלתה לו חזקה וה"ה לכל הזורע מקום שאינו שמור אלא רגל חיה ויד כל אדם מצויים בו.

(יד) אכלה כולה חוץ מבית רובע (פ"י שיעור
קרקע כדי שיוכל לזרוע בו רובע הקב)
החזיק בכולה חוץ מאותו בית רובע שלא
נהנה בו אפי' היה חלמיש בתוך השדה
הואיל ולא נשתמש בו כראוי אין לו בה
חזקה ואם היה פחות מבית רובע בטל אגב
השדה.

(טו) אם האילן משיר פירותיו קודם
שילקטם אע"פ שעמדו על האילן עד שגדלו
כל צרכם אינה חזקה דלא הוי חזקה אלא
עד שילקט הפירות בידו (טור).

(טז) היתה השדה נטועה אילנות שאין
עושים פירות אלא אחת לשלש שנים כגון
בנות שוח (פ"י מין תאנים לבנות) י"א שאם
התחיל בשני חזקה בשנה הראשונה שחנטו
ונעל וגדר השלשה שנים ותיקן צרכי

האילנות ואכל הפירות בשנה השלישית הוי חזקה.

(יז) שדה אילן שהיה בו שלשים אילנות בתוך בית ג' סאין ואכל עשרה בשנה ראשונה ועשרה בשנה שנייה ועשרה בשנה שלישית הוחזק בכל והוא שיהיו עשרה שאכל מפוזרות בכל הבית שלש סאים ולא הוציאו שאר האילנות פירות (באותה השנה) אבל אם הוציאו שאר האילנות פירות ולא אכלן לא הוחזק אלא במה שאכל בד"א כשאכל הוא מקצת הפירות ובזזו העם שאר הפירות אבל אם הניח פירותיהם עליהם הואיל ואכל אילן מכאן ואילן מכאן מכל השדה החזיק בכל השדה אע"פ שלא אסף כל פירותיהם.

(יח) החזיק בשדה האילן שאילנותיו נטועים רצופים ואכל כל האילנות שבה כל

ג' שנים אפי' הם נטועים בפחות מארבע
אמות מזה לזה הוי חזקה.

(יט) החזיק אחד באילנות ואכל פירותיהם
ואחר החזיק בקרקע וזרעה ואכל פירותיה
וכל אחד משניהם טוען שהכל שלי ואני
לקחתיו זה שהחזיק באילנות ואכלן שלשה
שנים יש לו האילנות וקרקע שצריכים לו
והוא כמלא האורה (פי' מלקט התאנים מן
האילן) וסלו חוצה לכל אילן ואילן וזה
שהחזיק בקרקע יש לו שאר [הקרקע].

(כ) האוכל כל פירות אילן שלשה שנים
וטען על בעל האילן אתה מכרת לי אילן זה
וקרקעו הרי זה יש לו קרקע בעובי האילן עד
התהום לפיכך המוכר אילן יחידי לחבירו
צריך למחות בו בתוך כל ג' כדי שלא יחזיק
בקרקע.

**סימן קמ"ב: דין סיוע המערער למחזיק בהזקתו
ואם היה הסיוע בטעות. ובו ג סעיפים**

142. (א) אע"פ שאין חזקה בפחות מג' שנים אם הביא המחזיק עדים שהמערער הגביה סל פירות משדה זו על כתפו של המחזיק להוליכם לביתו של המחזיק לעצמו הוי חזקה מיד.

(ב) נפל הכותל שבין ראובן ושמעון ובנה ראובן הכותל והכניסו לגבול שמעון שטעה שלא היה מכיר מקום הראשון של הכותל אע"פ שסייעו שמעון בבנין לא הוי חזקה להחזיק במה שלקח מגבול שמעון כיון שהיה הסיוע בטעות אבל אם שמעון המסייע מודה שידע שהכניס ראובן בתוך שלו הוי חזקה אע"פ שלא ידע ראובן הבונה וקנה המקום שהכניס לתוך של שמעון מיד.

(ג) אם ראובן פתח חלון לחצר שמעון בפניו יש אומרים דלא הוי חזקה אפילו סייעו בפתיחתה ולהרמב"ם כיון שידע הניזק בפתיחת החלון ולא מיחה אינו יכול לחזור ולערער.

סימן קמ"ג: דין המחזיק שלא בפני המערער

והוא במדינה אחרת או ברת. ובו ד' סעיפים

143. (א) החזיק בקרקע פחות משלש שנים אינה חזקה אפי' החזיק בפני המערער ואם החזיק ג' שנים הוי חזקה אפילו החזיק שלא בפני המערער והוא במדינה אחרת אם שיירות מצויות ממקום שמחזיק בו למקום שהמערער בו אבל אם היתה מלחמה ושבוש דרכים בין מקום זה למקום זה לא הוי חזקה ואפילו יש עדים שבא המערער כאן לשוק ושהה כאן ל' יום והיו אלו ל' יום בסוף ג' שנים בענין שאם לא ימחה עתה לא יהיה

לו עוד זמן למחות אפילו הכי יכול לומר כל אותם ל' יום שהייתי בכאן הייתי טרוד בעסקי ולא ידעתי שהיית מחזיק בביתי ומיירי שהיה לו בית אחר לדור בו ויש מי שאומר שדין זה אינו אלא בכפרים שהעם טרודין בשוקים שלהם.

(ב) אין כל אלו הדברים אמורים אלא כשהדבר ידוע שלא היה המערער במדינה אבל אם אינו ידוע אין שומעין לו במה שאמר שלא היה כאן עד שיברר בעדים.

(ג) ברח המערער מחמת סכנת נפשות אין מחזיקין בנכסיו שירא למחות פן יודע מקומו וירדפו אחריו אבל אם ברח מחמת ממון מחזיקין בנכסיו שאינו ירא כל כך.

(ד) יש מי שאומר שאין מחזיקין בנכסי שבויים ולא בנכסי רטושים (פירוש אנשים שאין אדם יודע אנה הם ולא בנכסי שוטים.

סימן קמ"ד: שנים שהחזיקו בשדה אחת זה

אכלה וזה אכלה. ובו ד סעיפים

144. (א) שני שותפים שהחזיקו בשדה ו' שנים

האחד אכלה אג"ה והשני אכלה בד"ו לא עלתה חזקה לשום אחד מהם ואם עשו חלוקה זו בשטר כיון שעבר שלשה שנים עלת' להם חזקה וכן אם טועני' שלקחו שדה זו מפלוני ועשה להם המוכר שטר מכר כיון שעברו שלשה שנים עלתה להם חזקה והוא הדין לעבד שהחזיקו בו בענין זה.

(ב) אכלה האחד שנה ומכרה לאחר והחזיק גם הוא שנה ומכרה גם הוא לשלישי אם מכרו זה לזה בשטר עלתה להם חזקה ואם היה המכר בלא שטר לא עלת' להם חזקה.

(ג) אכלה האב שנה ומת וירשה הבן ואכל' שתים או שאכלה האב שתים והבן שנה או

שאכלה האב שנה והבן שנה והלוקח
שלקחה מהבן שנה ה"ז חזקה והוא שלקחה
בשטר.

(ד) אכלה בחיי האב שהיה בעל השדה
שנה ובפני בנו שנים או בפני האב שנים
ובפני בנו שנה או בפני האב שנה ובפני הבן
שנה ובפני הלוקח מהבן שנה ה"ז חזקה
והוא שמכר הבן שדה זו בכלל שדותיו שהרי
לא הכיר המחזיק שנמכרה ולפיכך לא נזהר
בשטרו אבל אם מכר הבן שדה זו בפני עצמו
ושדה זו בפני עצמו אין לך מחאה גדולה מזו
והוא שמכרה בשטר וי"א אפילו שלא בשטר.

סימן קמ"ה: הביא המחזיק עדים ולא כיוונו

עדותם בשנים. ובו ז' סעיפים

145. (א) עידי החזקה שהעיד האחד שאכלה
חטים שני החזקה והשני העיד שאכלה

שעורים עדותן קיימת שאין העד מדקדק
בזה.

(ב) העיד הא' שאכלה שנה ראשונה
שלישית וחמישית והשני העיד שאכלה בד"ו
אין מצטרפין שבשנה שמעיד זה אינו מעיד
בה זה ותחזור הקרקע והפירות.

(ג) לא מצא עדים אלא על ב' שנים צריך
להחזיר הקרקע והפירות שאכל בין ששנים
מעידים על השני שנים בין שעד אחד מעיד
עליהם ומיהו פירות של שנה שלישית אין
צריך להחזיר שאם נאמין לו שאכלם נצטרך
להחזיקו בקרקע וכן אם הביא עד א'
שאכלה ג' שנים מחזיר הקרקע ולא הפירות
מהאי טעמא ואין צריך לומר כשאין עדים
כלל על אכילת הפירות שמחזיר הקרקע ולא
הפירות..

(ד) בכל אלו ישבע המערער שלא מכר ולא נתן לו כלום ותחזור לו הקרקע וישבע המחזיק שאינו חייב לו כלום מהפירות שאכל ויפטור.

(ה) ג' אחים כל אי' מעיד על שנה אחת ואחר עמו הוי עדות ועלתה לו חזקה.

(ו) כל המתחייב להחזיר הפירות שאכל אם לא היו ידועי' ואין בית דין יכולים לשער אותם כשכר הבתים שהוא ידוע אלא היו פירות שדה ואילן שאינם ידועים הואיל ואין כאן טענה ודאית ישלם מה שמודה בו ומחרימין על מי שאכל יותר ולא ישלם.

(ז) כל המחזיר קרקע מתחת ידו אם שכרו לאחר' כשהיה מחזיק בו והיה השוכר קיים מוציאין ממנו השכר פעם שנית ונותנים לבעל הקרקע וחוזר השוכר ותובע

לזה ששכר לו מקום שאינו שלו ונטל ממנו שכר .

**סימן קמ"ו: מחאה מבטלת החזקה ובאיזה לשון
ובמה ומתי. ובו כה סעיפים**

146. (א) מחאה מבטלת החזקה אפי' מיחה המערער שלא בפני המחזיק אפילו הוא במדינה אחרת אם שיירו מצויות ביניהם ובלבד שתהי' בפני עדים ודי בפני ב' ואפי' זקנים או חולים אע"פ שאינם יכולים לילך ולהודיע למחזיק שהם יאמרו הדבר לאחרים ואחרים לאחרים עד שישמע למחזיק.

(ב) אין מחאה בפחות משנים אבל באחד לא אפי' מיחה בפני המחזיק ואפי' שמודה במחאה דמתוך שיכול לומר לא מחית בי נאמן לומר לקוחה היא בידי ואע"פ שעד אי' מכחישו ויש מי שחולק.

(ג) אפי' אם יאמרו העדים שמיחה בפניהם לא הגדנו לשום אדם אפי' הכי הוי מחאה לבטל החזקה כיון שהוא מיחה כראוי וסמך עליהם שיאמרו אותו לאחרים ואחרים יאמרו לו ואפי' שאמר לעדים כשמיחה בפניהם אל תאמרו לו או שהם אמרו מעצמם לא נאמר לו הוי מחאה שהם יאמרו לאחרים ואחרים יאמרו לו ואפילו אמרו לא נוציא דבר זה מפינו הוי מחאה דמילתא דלא רמיא עליה דאינש אמר ולאן אדעתיה אבל אם הוא אמר לא יצא דבר זה מפיכם לא הוי מחאה..

(ד) כיצד לשון המחאה אומר בפני ב' פלוני (שהוא) משתמש בחצרי או בשדי גזלן הוא ולעתיד אני תובע אותו בדין (וי"א שא"צ לומר אתבע אותו בדין) (טור בשם הרא"ש וב"י בשם רשב"ם ותוס') וכן אם אמר להם שכורה היא בידו או משכונא ואם יטעון עלי

שמכרתי או נתתי אני תובע אותו בדין וכן
כל כיוצא בזה ה"ז מחאה אבל אם אמר
להם פלוני שמשתמש בחצרי גזלן הוא אין זו
מחאה שהרי המחזיק אומר כששמעתי (זה)
אמרתי שמא חירף אותי בלבד ולפיכך לא
נזהרתי בשטרי.

(ה) מחאה בפני ב' כותבין אע"פ שלא אמר
להם כתובו.

(ו) בד"א במחאה על פה אבל אם מכרה
המערער לאחר בשטר תוך ג' שני' א"צ למחוי'
עוד וצריך המחזיק ליזהר בשטרו לעולם.

(ז) ערער וחזר וערער אם מחמ' טענה
ראשוני' ערער אין לו חזקה ואם לאו יש לו
חזקה.

(ח) לא אמרו למחות בסוף כל ג' וג' אלא
כשעמד בתוכו אותו הראשון אבל כשמכרו
הראשון א"צ למחות בלוקח לפי שהלוקח

הזה אינו בא אלא מכח הראשון וכבר מיחה זה בראשון.

(ט) כל חזקה שאין עמה טענה אינה חזקה כיצד הרי שאכל פירות שדה זו כמה שנים ובא המערער ואמר לו מאין לך שדה זו שלי היא השיבו איני יודע של מי הוא וכיון שלא אמר לי אדם דבר ירדתי לתוכה אין זו חזקה שהרי לא טען שלקחה ולא שנתנה לו ולא שירשה (וכ"כ המרדכי פח"ה) ואעפ"כ אין מוציאים אותה מידו עד שיביא זה המערער עדים שהיא שלו הביא עדים תחזור לו השדה ומוציאים ממנו כל הפירות שאכל ואין פותחין לזה המחזיק תחלה לומר שמא שטר היה לך ואבד עד שיטעון מעצמו (ואז שומעין לו ואין זה חוזר וטוען) (טור סי"ו) וכן האוכל שני חזקה מחמת שיש שטר בידו ונמצא השטר בטל בטלה החזקה ותחזור השדה עם כל הפירות לבעלי'.

(י) הבא מחמת ירושה שטוען אני ירשתי ממורישי א"צ טענה אחרת.

(יא) הביא המערער עדים שזו השדה שלו וזה שבתוכה טוען ממך לקחתיה ואכלתיה שני חזקה טען המערער ואמר היאך תטעון שלקחת ממני היום ג' שנים ובאותו זמן לא הייתי במדינה זו מצריכין זה שבתוכה להביא ראיה שזה פלוני שמערער היה עמו במדינה בזמן הזה שטוען שמכר לו אפילו יום אחד כדי שיהא אפשר שימכור ואם לא הביא מסלקין אותו.

(יב) ויש מי שאומר דדוקא כשמזכיר היום שמכר לו אבל אם אינו מזכיר היום א"צ להביא ראיה שהיה כאן ביום שקנאה ואפי' אם יאמר המערער אמור באיזה יום קנית אותו אין מזיקין אותו לכך וי"א דדוקא בשעת חירום אבל שלא בשעת חירום אף על

גב דאמר ליה זבינית מינך ביום פלוני לא בעי
לאתויי ראייה דההוא יומא הוה בהדיה
(דדילמא מכר לו על ידי שליח) (טור בשם
הרמ"ה והרא"ש).

(יג) הרי שאכל שדה זו שנים רבות ובא
המערער וא"ל מה לך ולשדה זו הודה וא"ל
יודע אני שהיתה שלך אבל פלוני מכרה לי
והוא לקחה ממך ואמר לו המערער פלוני
שמכר לך גזלן הוא הואיל והודה שהיא שלו
ושלא לקחה ממנו תחזור השדה וכל הפירות
למערער אע"פ שאין לזה המערער עדים
שהיא שלו ואין המחזיק יכול לגבות מעותיו
מהמוכר מפני שיאמר לו אילו לא הודית לו
שהיתה שלו לא היו מוציאים אותה מידך.

(יד) הביא זה המחזיק עדים שפלוני שמכר
לו דר בה אפי' יום אחד (או אפילו שעה
אחת) ודוקא שיש עדים שדר בו המוכר

בתורת דירה אבל אם אינן מעידים על הדירה רק שראוהו נכנס בו למדדו לא מהני (טור) או שאמר ליה בפני לקחה ממך ואח"כ מכרה לי מעמידין אותה בידו שהרי יש לו טענה עם חזקתו ואילו רצה טען ממך לקחתיה שהרי יש לו שני חזקה ואם לאחר שטען קניתיה מפלוני שאמר שקנאה ממך חזר וטען קנאה ממך בפני אין שומעין לו אבל אם מתחלה אמר מפלוני קניתיה סתם ושוב הוסיף ואמר שקנאה ממך בפני שומעין לו.

(טו) אם עמד המוכר בדין עם המערער קודם שמכרה למחזיק ונפטר ממנו כיון שלא היו לו עדים שהיתה שלו אע"פ שלאחר שמכרה לזה המחזיק ערער עליו המערער והודה לו שהיתה שלו על פי המוכר שאמר לו שהיתה שלו וקנאה הוא ממנו לא הפסיד

בזה כיון שכבר יצא זכאי מב"ד המוכר
שמכרה לו.

(טז) הביא המחזיק עדים שדר בו המוכר
יום אחד ואחר כך הביא המערער עדים
שהמחזיק רצה לקנותה ממנו וטוען אילו
קניתייה מפלוני כמו שאתה טוען למה רצית
לקנותה ממני אינה טענה שאומר רציתי
לפייסך במעט מעות כדי לסלק תרעומתך)
אבל אם לא טען הוא לא טענין ליה) (ב"י
בשם הרמב"ם בסו' ה"ט).

(יז) אם לא הביא המחזיק עדים. שדר בו
המוכר יום אחד וטוען המערער שהמוכר
גזלה או אפי' יש לו עדים שדר בו המוכר יום
אחד אלא שיש למערער עדים שהוחזק
המוכר גזלן על שדה זו וגזלן אין לו חזקה
והביא המחזיק עדים שנתיעץ עם המערער
אם יקחנה ויעצו לקנותה וטוען זה אלו

היתה גזולה ממך למה יעצתני לקנותה אינה
טענה שיאמר המערער אתה נוח לי להוציאה
מידך יותר ממה שאוציאנה מיד הגזלן אבל
אם כופר ואומר מעולם לא יעצתיך לקנותה
וזה מביא עדים שיעצו מחייבים למערער.

(יח) אם הביא המחזיק עדים שא"ל
המערער לקחתה לו מיד המוכר אינה טענה
לומר לו אם הוא שלך למה רצית לקנות
דעביד אינש דזבין דיניה.

(יט) טען המחזיק מפלוני קניתייה וחזקתי
בה שני חזקה ויש לו עדים שדר בה המוכר
יום אחד השיב המערער והלא יש בידי שטר
מקויים שאותו פלוני מכרה לי מהיום ד'
שנים וקדמה קנייתי לקנייתך חזר המחזיק
וטען שני חזקה שאמרתי לא בשביל ג' שנים
בלבד אלא שנים רבות יש לי שקניתייה ואני
קדמתיך הרי טענת המחזיק טענה שאדם

קורא לשנים רבות שני חזקה לפיכך אם הביא המחזיק עדים שאכלה שבע שנים שנמצא שאכלה שני חזקה קודם שקנאה המערער מעמידין אותה בידו אבל אם אכלה פחות משבע שנים מוציאים אותה מידו שאין לך מחאה גדולה מזו שהרי מכרה בשטר קודם שנגמרה החזקה והיה לו ליהרר בשטרו לעולם ואם לא עשה לו שטר אלא מכרה לו בעדים אין לו קול ולא חשיב כמחאה ודי לו בחזקת ג' שנים.

(כ) בד"א כשאמר תחלה שני חזקה סתם אבל אם פירש שלש שנים ואח"כ הוציא המערער השטר של ד' שנים אפילו הביא המחזיק עדים שהחזיק בו שבע שנים אינו כלום וי"א דהוא הדין אם אמר אכלתי ג' שנים שיכול לחזור ולטעון שני חזקה טובא קאמינא כיון שלא אמר ולא יותר.

(כא) אם היו הטענות בענין שנודע למחזיק קודם שיטעון טענתו שיש למערער שטר עליה אם טען המחזיק השתא מקמי דזבנה לך זבנה לי חד יומא נאמן במגו דאי בעי אמר מנך זבינתה.

(כב) ב' שהיו עוררים על שדה זה אומר שלי וזה אומר שלי ואין לאחד מהם ראייה או שהביא כל אחד מהם עדים שהוא שלו או של אבותיו או שהביא כל א' משניהם עדים שאכלה שני חזקה והשנים שהעידו בהם אלו הם השנים עצמם שהעידו בהם אלו אם היה א' מחזיק בה מקודם תשאר בידו ואם לא היה אחד מחזיק בה מניחין אותה בידיהם על המתגבר וכל המתגבר ירד בה ויהיה האחד מוציא מידו ועליו הראייה ואם בא שלישי ותקף עליהם וירד לתוכה מסלקין אותו ממנה.

(כג) הביא האחד עדים שהיא של אבותיו ושאכלה שני חזקה והרי היא תחת ידו והביא האחד עדים שאכלה אלו השנים עצמם (והרי היא תחת ידו) נמצא עדות החזקה של שניהם מוכחשת מעמידין אותה ביד זה שהעידו עליו עדי החזקה שהיא של אבותיו ומורידים אותה לתוכה חזר השני והביא אף הוא עדים שהיא של אבותיו שהרי נמצאת גם עדות זו מוכחשת חוזרים ב"ד ומסלקים ממנה אף הראשון ומניחים אותה ביד שניהם וכל המתגבר ירד בה (ואם היתה תחלה ביד אחד מהן מחזירין אותה לידו כמו שהיתה תחלה (טור).

(כד) זה אומר של אבותי וזה אומר של אבותי זה הביא עדים שהיא של אבותיו (מעולם) וזה הביא עדים שאכלה שני חזקה תחזור לזה שהביא עדים שהיא של אבותיו ויחזיר הפירות שאכל אפי' אין עדים

שאכלם אלא על פיו שהרי לא טען כלום ואין
אכילתו ראיה שכל חזקה שאין עמה טענה
על הבעלים אינה כלום.

(כה) הביא המערער עדים שזו השדה שלו
וזה שבתוכה טוען ממך לקחתיה והרי שטרי
והוציא שטר מקויים טען המערער שהוא
מזויף (כ"כ הטור בשם רמב"ם ורא"ש)
והודה לו בעל השטר ואמר כן הוא אבל היה
לי שטר כשר ואבד ולקחתי זה שבידי כדי
לאיים עליו שיודה שמכר לי באמת הואיל
ואלו רצה היה עומד בשטרו שהרי מקוים
הוא ה"ז נאמן ואין מוציאין השדה מתחת
ידו וישבע היסת.

סימן קמ"ז: המערער על השדה והוא עד או

דיין. ובו ה סעיפים

147. (א) ראובן שמכר לשמעון שדה והיה לוי
מעדי השטר ובא לוי לערער על השדה

ולטעון שראובן גזל אותה ממנו אין שומעין
לו ואין משגיחין על ראיות שיביא על אותה
שדה והרי איבד כל זכותו שאומרים לו
היאך תעיד על המכר ותבא ותערער.

(ב) וכן אם העיד לוי בשטר שכתוב בו
השדה פלוני של ראובן מצד מזרח או מערב
הואיל ועשה השדה סי' לאחר והעיד בשטר
איבד זכותו ואינו יכול לחזור ולערער.

(ג) טען העד ואמר תלם אחד הוא
שעשיתי סימן ולא כל השדה ואותו תלם
הסמוך למצר בלבד הוא של ראובן ה"ז
טענה הנשמעת ויש לו לערער על כל השדה
חוץ מאותו תלם והוא שיש בתלם ט' קבין
שהוא שיעור שדה אם כתוב שדה ואם אין
כתוב שדה אלא קרקע אין לו אלא תלם
קטן.

(ד) דיין החתום בקיום השטר יכול לערער מפני שיכול לומר לא ידעתי מה היה כתוב בשטר מפני שהדיינים יכולים לקיים השטר אע"פ שלא קראוהו (אבל אם היה דיין והגבה לזה הקרקע אבד זכותו) (ריב"ש סימן רנ"ב).

(ה) בא שמעון ונמלך מלוי ואמר ליה הנני קונה שדה פלוני מראובן ובעצתך אקנה אותה אמר ליה לוי לך וקנה אותה שהיא טובה יש ללוי לערער עליה ולא איבד זכותו שהרי לא עשה מעשה ויש מי שאומר דדוקא כשהודה המערער שיעצו בכך אבל אם כפר ואמר להד"ם והלה הביא עדים לדבריו מחייבים המערער בכך .

סימן קמ"ח: מי שאבדה לו דרך שדהו. ובו ב

סעיפים

148. (א) מי שהלך למדינת הים ואבד דרך שדהו בין שהיו ארבעה השדות המקיפים אותה לארבעה אנשים בין שהיו ארבעה שקנו מאחד הרי כל אחד מהם דוחה ואומר שמא דרך שלך על חבירי הוא לפיכך יקנה לו דרך במאה מנה או יפרח באויר.

(ב) וכן אם היו ד' השדות לאיש אחד שקנה אותן מארבעה אין לו עליו דרך שהרי אומר לו עתה אם אחזיר לכל אחד שטרו אין אתה יכול לעבור על אחד מהם ואני קניתי מכל אחד מהם כל זכות שיש לו אבל אם היה בעל ד' השדות המקיפות איש אחד והוא בעל המצר מתחלה ועד סוף ה"ז אומר מכל מקום דרכי עליך וילך לו בקצרה באי זו שדה שירצה בעל השדה ואם החזיק בדרך [בדין חזקה] [המגיד פט"ו דטוען] ואומר היא דרכי אין מסלקין אותו ממנה אלא בראיה ברורה.

**סימן קמ"ט: אלו שאין להם חזקה השותפין
והאריסין והאפטרופסים הגזלנים והאחין וחרש
שוטה וקטן. ובו לא סעיפים**

149. (א) ראובן שאכל שדה שמעון שני חזקה וטען שהיא לקוחה בידו והביא שמעון עדים שהיא ידועה לו וכן הביא עדים שראובן ידוע שהוא שותפו או אריסו או אפטרופוס ומפני זה לא מיחה תחזור השדה לשמעון וישבע היסת שלא מכר ולא נתן אבל אם לא הביא שמעון ראיה שראובן היה שותף או אריס אלא ראובן הודה מעצמו (ואמר) הן הוא שותפו ומכר לי נאמן במגו שהיה יכול לומר שלא היה שותפו מעולם הגה שני שותפים בקרקע אחת ובא אחד והחזיק בקרקע שלהן אע"ג דלגבי האחד לא הוי חזקה כגון שהיה אריסו או אפטרופוס שלו או שלא היה עמו במדינה מ"מ מועיל חזקתו נגד

השותף השני לחלקו (טור בשם הרא"ש כלל
צ"ט ס"ג וכ"כ הב"י בשם הרשב"א).

(ב) שדה של שני שותפים שאין בה דין
חלוקה אע"פ שאכל אחד מהם כולה כמה
שנים הרי היא בחזקת שניהם ואם יש בה
דין חלוקה ואכלה האחד כולה שני חזקה יש
לו חזקה.

(ג) הבן שהוא סומך על שלחן אביו ונחשב
בכלל בני ביתו אם אכל בנכסי אביו שני
חזקה וכן האב שאכל נכסי זה שהוא סומך
עליו שני חזקה לא עלתה להם חזקה.

(ד) נסתלק מעל שלחנו מחזיקין זה על זה.

(ה) יש מי שאומר דה"ה לחתן בנכסי
חמיו.

(ו) אב בנכסי הבת וכן הבת או הבן בנכסי
האם דינם כבן בנכסי האב ואב בנכסי הבן.

(ז) האחים שאוכלים על שולחן אחד וכיס אחד לכולם יש מי שאומר שאין להם חזקה זה על זה.

(ח) אם אח אחד עשיר ואחד עני ואין לו כלום ואחיו מוציא עליו והעני הוא דר בבית המיוחד לאחיו אין לו בה חזקה.

(ט) האיש שאכל בנכסי אשתו שני חזקי' אע"פ שהתנה עמה שאין לו פירות בנכסיה ואפילו התנה עמה כשהיא ארוסה שלא יירשנה ואח"כ אכל ובנה והרס ועשה כל מה שעשה וכן האשה שאכלה פירות בנכסי בעלה ונשתמשה בהם כחפצה כמה שנים אע"פ שייחד לה שדה במזונותיה ואכלה שדות אחרות אין אכילתן ראייה.

(י) נתגרשה אפי' ספק גירושין הרי היא כשאר כל אדם.

(יא) אין מחזיקין בנכסי אשת איש כמו שנתבאר בטור אבן העזר סי' פ"ז.

(יב) ראובן שמכר פירות שדהו לשמעון לשלש שנים ובא לוי ואכלן אותן שלש שנים לא עלתה לו חזקה.

(יג) מי שהוחזק גזלן על השדה זו או מי שהוחזקו אבותיו שהם הורגים נפשות על עסקי ממון אע"פ שאכל שדה זו כמה שנים לא החזיק ותחזור השדה לבעלים וכן המחזיק בנכסיו אינה ראייה.

(יד) עכו"ם שאכל כמה שנים קרקע הידוע לישראל אין אכילתו ראייה ואם לא הביא שטר תחזור השדה לבעלים בלא שום שבועה.

(טו) וישראל שקנה מעכו"ם קרקע הידוע שהיה של ישראל דינו כמותו ואין אכילתו ראייה.

(טז) טען זה הישראל הבא מחמת עכו"ם
ואמר בפני לקחה העכו"ם שמכרה לי מזה
הישראל המערער הרי זה נאמן בשבועה
מתוך שיכול לומר אני לקחתי ממך והרי
אכלתיה שני חזקה.

(יז) החזיק עכו"ם בקרקע ונתגייר ושהתה
בידו ג' שנים אח"כ וטוען קניתי ממך אחר
שנתגיירתי נאמן.

(יח) חרש שוטה וקטן אין אכילתם ראה
מפני שאין להם טענה כדי שתעמוד הקרקע
בידם אלא תחזור לבעלים וכן המחזיק
בנכסיהם אין אכילתם ראי'.

(יט) אין מחזיקין בנכסי קטן אפי' הגדיל
כיצד אכלה בפניו כשהוא קטן (שנה ושתיים)
אחר שהגדיל וטען אתה נתת לי אתה מכרת
לי אינו כלום עד שיאכל שלשה שנים רצופות
אחר שהגדיל.

(כ) הא דאין מחזיקין בנכסי קטן דוקא
כשידוע שהיה של אביו אבל אם אינו ידוע
הוי חזקה במגו שהיה טוען לא היתה של
אביך מעולם ואם החזיק בה שלשה שנים
בחיי האב ואחר מיתת האב בא בנו הקטן
לערער אין שומעין ואם צריך להביא עדים
על חזקתו מביא ומקבלים עדותן אע"פ
שהמערער קטן ואם יצא קול המגרע חזקה
כגון שיצא קול שבתורת משכונא בא לידו
אם יצא הקול בחיי האב קודם שהחזיק בו
ג' שנים שהיתה המשכונא בידו לשנים
ידועות וכלו השנים אחרי מות אביהם לא
הוי חזקה אבל אם החזיק בה ג' שנים בחיי
האב קודם שיצא הקול ואח"כ מת הוי
חזקה..

(כא) מי שהחזיק בנכסי קטן ואמר משכונא
הם בידי ויש לי עליהם חוב כך וכך הואיל
ואילו רצה אמר לקוחים הם בידי נאמן

שהרי אינה מוחזקת שהיתה לאביו של זה
והרי זה גובה (משבחה) מה שטען ותחזור
ליתומים אבל אם יצא עליה קול שהיה של
יתומים בענין הקול שכתבנו בסמוך אינו
נאמן שהרי אין מחזיקין בנכסי קטן ותחזור
שדה וכל הפירות שאכל ליתומים עד
שיגדילו ויעשה עמהם דין.

(כב) אכלה שני חזקה בחיי אביהם מתוך
שיכול לומר לקוחה היא בידי מאביהם נאמן
לומר חוב יש לי על אביהם וגובה אותו
מהפירות וגובה שלא בשבועה מתוך שיכול
לומר שלי הן.

(כג) החזיק בה המחזיק ג' שנים בחיי האב
ובשעת מיתת האב היתה בחזקת האב אבל
לא החזיק בה ג' שנים אחר שהוציאה מיד
המחזיק ומת והניח בן קטן מעמידין אותה
בחזקת הקטן (טור סכ"ו) ואין מקבלין עדות

המחזיק להחזיק בה כיון שהבן קטן ונמצא בחזקת אביו בשעת מותו ולאחר שיגדיל הקטן יביא המחזיק עדים אם מעידים שהחזיק בה ג' שנים כראוי בחיי האב מוציאים אותה מיד הקטן ונותנים אותה למחזיק אבל אם שהתה ביד האב ג' שנים או מקצת שלש בידו ותשלום השלש ביד בנו אחר שהגדיל אין מוציאים אותה מידו אבל מה שהיתה ביד הבן בעודו קטן אינו מצטרף לתשלום ג' שני חזקה של אביו.

(כד) (טור סכ"א די"א כן) החזיק שני חזקה בשדה יתומים וטוען שהאפוטרופוס מכרה לו ואבד שטרו י"א דהוי חזקה. (ויש חולקין) (טור בשם ר"ב ותשובת רשב"א סימן תרמ"ב) וכן נ"ל.

(כה) אריס לאביו של בעל השדה או לאנשי משפחתו אין לו חזקה שכיון שהוא אריס של

בתי אבות אין ממחין הבעלים בידו אבל אם
זה הוא שנעש' אריס תחלה הואיל ואכלה
כולה שני חזקה מעמידין אותה בידו
ואומרים לבעלים היאך אכל שנה אחר שנה
ולא מחיתם בידו (אבל בעלים מחזיקין בשל
אריסין טור סעיף ל').

(כו) אריס של בתי אבות שהוריד אריסין
תחת ידו יש חזקה שאין מורידין אריסין
אחרים לנכסי אדם והוא שותק אבל אם
חילק לאריסין אחרים שהיו בה אין לו
חזקה שמא ממונה על האריסים עשו אותו.

(כז) אריס שירד מאריסתו ואכלה ג' שנים
אחר שירד החזיק.

(כח) האומנים שהיו בונים בקרקע או
מתקנים אותה שנים רבות אין להם חזקה
ירדו מאומנותם אם אכלו אותה ג' שנים

אחר שירדו מאומנותם יש להם חזקה)
ובעלים מחזיקין בשל אומנים) (טור סכ"ב).

(כט) האפוטרופסים אין להם חזקה בין
שהיו אפוטרופסים על שדה זו בין על שאר
נכסים (וי"א דיש לו חזקה בשדות אחרות
שאין לו רשות בהן) (טור סכ"ו) בין שמינה
אותם ב"ד בין שמינה אותם אבי היתומים
וגדלו היתומים והניחו אותם בין שמינה
אדם אפוטרופוס על הוצאתו והכנסתו
הואיל והם משתמשים ברשות אין להם
חזקה (אבל בעלים מחזיקין בשלהם) (טור
סכ"ד).

(ל) עברו האפוטרופסין ממנויין ואכלו ג'
שנים אחר שעברו ה"ז חזקה.

(לא) המחזיק בהקדש עניים או של בית
הכנסת אין לו חזקה ואם יש לו גזברים
ממונים עליו יש לו חזקה.

סימן ק"נ: מי שירד לתוך שדה בתורת משכון

וחזר ועשה שטר מכירה. ובו ז' סעיפים

150. (א) מי שירד לתוך שדה אחת בתורת משכונא אין לו בה חזקה אם ידוע שבתורת משכונא ירד לתוכה ואם אין שם אלא קול בעלמא נתבאר בסי' קמ"ט (סעיף כ') ומ"מ עצה טובה לממשכן למחות בסוף כל שלש ושלש שמא יכבוש זה שטר המשכונא אחר שישכח הדבר ויטעון לקוח הוא בידי כההוא דמשכן פרדסא לחבריה לעשר שנין ולבתר דאכלה ג' שנין אמר ליה אי מזבנת לי מוטב ואם לא אכבוש שטר משכונא ואטעון לקוח הוא בידי.

(ב) נתנה הממשכן לבנו במתנה וחזר ועשה שטר מכירה לבעל המשכונא שטר המכירה אינו כלום והמעות שנתן יותר על המשכונא אינם אלא כמלוה על פה.

(ג) היכא שידוע שירד בתורת משכונא
י"א שאין לו בה חזקה לעולם אפילו אם
ידוע ששלמו ימי המשכונא והחזיק בה שלש
שנים אחר כך וי"א שאם אכלה ג' שנים אחר
שכלו ימי המשכונא יש לו חזקה ויש מי
שאומר שאם העידו העדים ששדה זו
משכונא אצלו ואינם יודעים לכמה שנים
אפי' החזיק בה כמה שנים אין לו חזקה ואם
העידו שמשכנה אצלו סתם ואכלה ג' שנים
משנה ראשונה ואילך יש לו חזקה דסתם
משכונא שתא.

(ד) ראובן שירד לתוך שדה שמעון בתורת
משכונא והיה לראובן אצל שמעון עוד
תביעה אחרת על פה ואינו יכול להוציאה
מידו וכלו ימי המשכונא ורוצה לעכב השדה
ולאכול פירותיו עד כדי התביעה שיש לו אצל
שמעון ולהחזירו לו אח"כ אם ידוע לנו שירד
לה בתורת משכונא אינו נאמן אפי' אם

החזיק בה ג' שנים אלא צריך להחזירה מיד
כיון שכלו ימי המשכונא ואם אינו ידוע נאמן
על תביעתו האחרת במיגו שהיה יכול לכבוש
שטר המשכונא ולטעון לקוח הוא בידי
ובשבועה ודוקא שאכל כבר הפירות כדי
התביעה שטוען עליו אבל אם בא לתובעו
קודם שיאכל הפירות אינו נאמן לעכב
הקרקע בידו.

(ה) ואם אינו ידוע שירד בתורת משכונא
אלא שיצא עליה קול בכך אם יצא הקול
קודם שהחזיק בה אינו נאמן לטעון לקוחה
היא בידי ואם יצא הקול לאחר שהחזיק בה
ג' שנים אם היה טוען לקוחה היא בידי הי'
נאמן אבל אם טען יש לי עליו תביעה אחרת
ורוצה לעכב הקרקע עד שיאכל כדי התביעה
במגו שהיה יכול לטעון לקוח הוא בידי אינו
נאמן שהורע כח המגו כיון שיצא קול שירד

בתורת משכונא לפיכך לא היה חפץ לטעון
לקוח הוא בידו.

(ו) כמו שהדין בין ראובן ושמעון כן הדין
בינו ובין יורשי שמעון אם מת שמעון ובא
לטעון כנגד יורשיו שאם הוא בענין שיכול
לטעון לקוח הוא בידי נאמן גם על הפירות
שאכל עד כדי התביעה ואם אין יכול לטעון
לקוח הוא בידי א"נ גם על התביעה האחרת
אלא שבזה יש מי שאומר שיש ביניהם
שהאב משביעו בטענת ברי בין בעיקר טענה
שהיא התביעה האחרת שיש לו עליו בין
בטענת מיגו שהיא לקוחה בידו אבל כנגד
היתומים שאין להם טענת ברי נוטל בלא
שבועה ויש מי שאומר דכל מאי דמצי
אבוהון למיטען ולהשביע טענינן להו ליתמי
אפי' בשמא.

(ז) ירד לתוכה בתורת משכונא ואכלה ג' שנים ואין עדים שבא לידו בתורת משכונא ואומר שעדיין יש לו להחזיק בתורת משכונא ב' שנים נאמן במיגו דלקוחה הוא בידי אפי' אם טוען המלוה שטר משכונא היה לי ואבד.

סימן קנ"א: דין אלו שאין אכילתן ראייה. ובו ג

סעיפים

151. (א) כל אלו שאין אכילתן ראייה אם הביאו עדים שמכרו להם הבעלים שדה זו או ניתנה להם במתנה ראייתן ראייה חוץ מהגזלן ובעל בנכסי אשתו באיזה נכסים אמרו בנצ"ב או בשדה שייחד לה בכתובתה ובשדה שכתב לה בכתובתה ובשדה שנתן לה משלו אבל בנכסי מלוג יש לו ראייה.

(ב) אשה בנכסי בעלה שהביאה עדים שמכרם לה נתבאר בטור אבן העזר.

(ג) גזלן כיצד כיון שהוחזק גזלן על שדה זו אע"פ שהביא ראיה בשטר שהודה הבעל בפני עדים שמכר לו שדה ולקח דמים והבעלים אומרים לא מכרנו אלא מפני היראה הודינו לו מוציאין את השדה מידו ואין לו כלום (ואם כתב לו אחריות נכסים י"א דקנה [טור ס"ג בשם רי"א]) ואם העידו העדים שבפניהם מנה לו כך וכך (מעות) מוציאין השדה מיד הגזלן ומחזירין לו הבעלים הדמים.

סימן קנ"ב: דין אלו שאין להם חזקה מתי יש להם חזקה. ובו סעיף אחד

152. (א) כל אלו שאמרו אין להם חזקה בניהם יש להם חזקה שאם אכל הבן ג' שנים וטוען שהבעלים מכרוה או נתנוה לו יש לו חזקה אבל אם טען שהוא ירושה לו מאביו שאכלה שני חזקה אין לו חזקה (וכן בן הבן אם טוען

שירשה מאבי אביו וכן עד עולם אבל אם טען
בן הבן שירשה מאביו יש לו חזקה) [טור]
ואם הביא עדים שהודו הבעלים לאביו
שמכרוה או נתנוה לו מעמידים השדה בידו
(וי"א דאפי' לא הביא (עדים) רק שאמרו
בפנינו הודה לאבינו שמכרה לו נאמנים במגו
שהיו אומרים לקוחה בידינו) [טור] חוץ מבן
הגזלן שאף ע"פ שהביא ראיה שהודו
הבעלים לאביו שמכרו לו אינו ראיה כמו
שנתבאר.

סימן קנ"ג: דין הוצאת זיז ומרזב והעמדת סולם ונעיצת קורות. ובו כ סעיפים

153. (א) המבקש להוציא זיז (פי' כעין נסר או
ראש קורה הבולט מן העלייה ולחוץ)
מכותלו על אויר חצר חבירו כל שהוא בעל
החצר מעכב עליו שהרי מזיקו בראייה בעת
שתולה בו ומשתמש בו.

(ב) הוציא את הזיז ולא מיחה בו בעל החצר לאלתר הרי החזיק בעל הזיז (ומשתמש בו ומונע בעל החצר להשתמש בו) (טור סע"ב).

(ג) היה בזיז טפח החזיק באויר החצר כנגדו ואם רצה בעל החצר לבנות תחת הזיז ולבטל תשמישו בעל הזיז מעכב עליו ואם אין בזיז טפח לא החזיק באויר החצר וכל עת שירצה בעל החצר לבנות תחתיו ולבטל תשמישו של זיז אין בעל הזיז יכול לעכב עליו.

(ד) היה הזיז שהוציא רחבו טפח ומשוך באויר חצירו של חבירו ד' טפחים (או שבולט טפח במשך ארבע' טפחים באורך הכותל) (טור) ולא מיחה בו החזיק בארבע על ד' ואם רצה להרחיב את הזיז עד שיעשה ארבע על ד' מרחיב.

(ה) יש מי שכתב שכל זה אינו אלא בחצר
חבירו שאין לו בו לא פתח ולא חלון אבל
בחצר של שותפים שיש עליו פתחים וחלונות
אם רוצה להוציא זיז לפני חלונות להשתמש
עליו אינו יכול למחות בו שהרי מחלונו רואה
בו ומה יעשה לו היזק וגם לבנות כנגדו בלא
הזיז אינו יכול לבנות מפני חלונותיו.

(ו) הרוצה להוציא צנור על חצר חבירו
כדי שיקלח שם המים או שעשה מזחילה (פי'
צנור גדול שהמים עוברים בו) על כותלו כדי
שיהיו המים נזחלים ויורדים לחצר חבירו
בעל החצר מעכב עליו ואם לא מיחה בו
החזיק זה בצנור (ויש אומרים דגם בחזקה
זו בעינן חזק' שלשה שנים וטענה ובלא זה
לא מקרי חזקה) (טור וב"י בשם רשב"ם
ורשב"א) רצה אח"כ לסתום הצנור בעל
החצר מעכב עליו שכשם שהחזיק בעל הגג
לשפוך מימיו לחצר חבירו כך החזיק בעל

החצר שיהיו מימי גגו של חבירו באים אצלו
לרשותו.

(ז) רצה בעל הגג לעקור הצנור מצד זה
ולהחזירו לצד אחר או שהיה ארוך ורצה
לקצרו אין בעל החצר יכול לעכב עליו שלא
החזיק אלא במימי הגג והרי הם באים אצלו
מכל מקום.

(ח) וכן אם רצה בעל החצר לבנות תחת
הצנור אין בעל הגג יכול לעכב עליו שאין
הצנור עשוי לתשמיש כזיו כדי שיחזיק
באור החצר שאינו עשוי אלא לקילוח
המים.

(ט) ראובן שרצה להחזיר שופכי גגותיו
לרשות הרבים בני רשות הרבים יכולים
לעכב עליו.

(י) מי שהוריד מי גגו על חצר חבירו ולא
מיחה בו והחזיק בדבר זה אם המים

מנטפים ורצה לקבצם למקום אחד
ולעשותם צנור עושה וכן אם היו באים דרך
צנור ממקום אחד וחילקן על רוחב הכותל
והחזירן נוטפים עושה ואפי' לבנות על גגו
כמין צריף (פי' מלון של שומרי שדות שאין
לו גג אלא הקורות למעלה נוגעים זו בזו
והולכות ומתרחבות למטה) עד שירדו המים
במהרה לחצר חבירו בונה שהרי הוחזקו
מימיו של זה לירד לחצר חבירו.

(יא) מי שבא להגביה השופכין כדי שיהיו
יורדים ממקום גבוה שזה ודאי מוסיף
בהיזק הוא אין שומעין לו וכן כל כיוצא
בהם ויש מתירין גם בזה.

(יב) ראובן היה לו בית אצל חצר שמעון
ומי גגו נוטפים לחצר שמעון ונפל ביתו של
ראובן ושוב בנה שמעון בית בחצרו וקנה
מראובן שיקבל מי גגו בחרבתו בכ"מ שירצה

ואח"כ בנה ראובן חרבתו והחזיר מי גגו
לחצירו של שמעון כבתחלה ומי גגו של
שמעון שקנה מראובן שיקבלם (נוטפין) על
גג ראובן (וחוזרים לחצר שמעון עם מי גג
ראובן) ושמעון טוען שאין לו לקבל מי גגו
דראובן אלא אדרבה הוא צריך לקבל מי גגו
הדין עם שמעון .

(יג) המעמיד סולם קטן שאין לו ד'
שליבות בצד כותלו בתוך חצר חבירו או
בתוך שדהו לא החזיק בנזק זה וכל זמן
שירצה בעל החצר בונה בצד הסולם ומבטל
תשמישו.

(יד) כותל שבין ראובן ושמעון אם היו
שותפים בו זה חופר מצד זה ומכניס
קורותיו כל שהן וזה חופר מצד זה ומכניס
קורותיו.

(טו) היה הכותל של ראובן לבדו אין שמעון יכול להשתמש בו.

(טז) חפר שמעון בכותל זה והכניס בו קורה אחת ושתק ראובן ולא מיחה בו החזיק במקום הקורה אפי' היתה קטנה ורצה שמעון להחליפה בקורה גדולה ועבה מחליף.

(יז) היתה הקורה סוכת עראי כל ל' יום לא החזיק בה סתם שהרי ראובן אומר לא מחלתי והנחתיך אלא מפני שהוא עראי לאחר ל' יום החזיק שאין זה עראי ואם סוכת החג היא כל שבעת ימי החג לא החזיק לאחר שבעה החזיק ואם חיבר ראש הקורה בכותל בטיט מיד החזיק והוא שיביא ראיה שראובן סייע עמו או ראה ולא מיחה.

(יח) מי שהחזיק בכותל זה בקורה אחת אינו יכול להחזיק בקורה שניה שהרי לא מחל לו אלא על אחת בד"א כשהודה שאין

כותל זה שלו אלא של חבירו והוא מחל לו
על הכנסת הקורה זו אבל אם טען כותל זה
אני שותף בה הואיל ונשתמש בקורה אחת
נאמן ומשתמש בכולה אחר שישבע שבועת
היסת שהיא שתוף בכל הכותל.

(יט) היו קורותיו של ראובן בתוך הכותל
ובצד שמעון מקומות חפורים להכניס בהם
ראשי הקורות לא החזיק בהן שמעון
להכניס בהם קורות ואינו יכול לטעון שהוא
שותף בו שהרי אין לו בו תשמיש ויכול
ראובן לטעון אני חפרתי מקומות אלו מצדך
כדי שיהיו מוכנים עד שתקנה ממני או
שתבקש ממני ואמחול לך ותכנס הקורות
בלא חפירה בכותל כדי שלא יתמטמט כותלי
בעת החפירה.

(כ) ראובן החזיק בנעיצת קורות בכותל
הידוע לחבירו ונפל אותו כותל וחזר הבעל

ובנאו אין לו לנעוץ על אותו כותל חדש וכיון
שכן אם היה רעוע ובא ראובן לשפצו ולתקנו
חבירו יכול לעכב ע"י.

סימן קנ"ד: חזקת חלונות ופתחים וכמה צריך

להתרחק מהן. ובו לב סעיפים

154. (א) אחד מהשותפין בחצר שלקח בית
בחצר אחרת אינו יכול לפתוח פתחו לחצר
השותפים שלו (שכל אחד מבני החצר אין לו
רשות לשנות כלל אלא כמו שבנאו או קנאו
או ירשוהו יש להם לנהוג בו) (טור סע"ב)
אפי' בנה עלייה על גב ביתו לא יעשה לה
(פתח) לתוך החצר לפי שמרבה עליהם את
הדרך נעשה כמי שהיה לו שכן אחד ונעשו לו
שכנים הרבה אבל יכול הוא לבנות עלייה על
גב ביתו בנין חדש ובלבד שלא תהא פתוחה
לחצר אלא לתוך ביתו ואצ"ל שאם רצה
לחלוק (ביתו) לשנים חולק כיון שאינו פותח

פתח אחר לחצר בד"א שאם לקח בית בחצר
אחרת אינו יכול לפתוח פתחו לחצר
השותפים בפותחו לחצר ממש אבל יכול
לפתחו לתוך ביתו והוא שיסתום הפתח
שהיה לו בחצר אחרת (ויש חולקין דאפי'
לתוך ביתו אסור לפתחו) (טור בשם הרא"ש
).

(ב) אחד מהשותפין בחצר שהביא לביתו
אנשי בית אחרת יש לחבירו לעכב עליו מפני
שמרבה עליו את הדרך וכן המשכיר ביתו
לבעל הבית אחד ואח"כ הביא עמו קרוביו
או מיודעיו לשכון עמו כאחד בבית זה הרי
המשכיר מעכב ואם הם סמוכים על שלחנו
אינו יכול לעכב עליו לא השותף ולא
המשכיר.

(ג) לא יפתח אדם חלון לחצר חבירו ואפי'
א' מהשותפים בחצר שבקש לפתוח לו חלון

בתוך ביתו לחצר מעכב עליו שותפו מפני שמסתכל בו ממנו ואם פתח יסתום ואם נתנו לו השותפים בחצר רשות לפתוח חלון או פתח רשאי והוא שלא יפתח פתח כנגד פתח או חלון כנגד חלון.

(ד) היה פתח של אחד מהשותפין בחצר קטן אינו יכול להרחיבו שהרי שותפו אומר לו בפתח קטן אני יכול להסתיר ממך בשעת תשמיש ואיני יכול להסתיר ממך בפתח גדול ואם היה הפתח גדול לא יעשנו שנים שהרי אומר לו בפתח אחד אני יכול להסתיר בשנים איני יכול אבל מי שהיה לו פתח קטן לר"ה ורצה להרחיבו או היה רחב ורצה לעשותו שנים אין חבירו שכנגדו מעכב עליו ואצ"ל בני ר"ה שאינם יכולים לעכב עליו (היה לו פתח גדול יכול לעשות שם פתח קטן אבל לא במקום אחר) (טור וב"י בשם הרמב"ם).

(ה) אחד מהשותפים בחצר שהיה לו פתח פתוח לחצר והיו לו שתי דלתות ורוצה לעשותה דלת אחת יש מי שאומר שאינם יכולים לעכב עליו אע"פ שנפתח כולו תמיד משא"כ שהיה בשתי דלתות.

(ו) מי שבא לפתוח חלון לחצר חבירו בין חלון גדולה בין חלון קטנה בין למעלה בין למטה בעל החצר מעכב עליו שהרי אומר תזיק לי בראיה ואע"פ שהוא גבוה תעלה בסולם ותראה.

(ז) הרי שפתח חלון לחצר חבירו ומחל לו בעל החצר או שגלה דעתו שהניחו כגון שבא וסייע עמו או שידע הניזק ולא ערער הרי זה החזיק בחלון ואינו יכול אח"כ לחזור ולערער עליו לסתום.

(ח) בד"א שיש חזקה להיזק ראייה בעושה מעשה כגון פותח חלון על חצר חבירו אבל

חצר השותפין אע"פ שעמדו שנים רבות בלא מחיצה כיון דממילא בלא עשיית שום מעשה הם מזיקים זה את זה בראייה אין להם חזקה וכופים זה את זה לעשות מחיצה.

(ט) הרי שפתח חלון לחצר חבירו וידע בעל החצר ולא ערער ונפל הכותל שהחלון בו לא הפסיד זכותו וכשיבנה הכותל יחזיר בו החלון.

(י) כיצד דינו של חלון זה שהניח לפתחה אם ראשו של אדם יכול ליכנס ממנה או שהיתה למטה מד' אמות אע"פ שאין ראשו נכנס ממנה אין בעל החצר יכול לבנות כנגדה או מצדדין אא"כ הרחיק ד' אמות כמו שיתבאר (בסכ"א) היתה חלון קטנה שאין ראשו של אדם נכנס ממנה והיתה למעלה מד' אמות בעל החצר יכול לבנות כנגדה או מצדדין שהרי טוען ואומר לא הנחתיד

לפתוח אלא מפני שהיא קטנה וגבוה אבל שתחזיק עלי עד שארחיק הבנין לא הנחתי בד"א כשפתחה לתשמיש או כדי שיכנס בה הרוח אבל אם פתחה לאורה אפי' היתה קטנה ביותר (וגבוה) ביותר הואיל ולא ערער החזיק ואין בעל החצר יכול לבנות כנגדה או מצדדיה עד שירחיק ד' אמות כדי שלא יאפיל עליו שהרי מחל לו על האורה (ובענין איזה חלון עשוי לאורה תלוי בעיני הדיין ולפי ענין החלון) (טור וב"י בשם הרשב"א).

(יא) י"א דהא דיש חזקה לחלון דוקא כשיש לה צורת הפתח או מלבן דבלא"ה לא הוי אלא כחור שחררוהו עכברים (וי"א דהכל לפי ענין בני המדינה (ב"י בשם הרשב"א) וכנ"ל).

(יב) וכן מי שהיתה לו חלון מוחזקת ובא חבירו ובנה כנגדה או מצדדיה בלא הרחקה

או סתמה ושתק בעל החלון אינו יכול לחזור ולערער לפתוח החלון או להרחיק הבנין שכיון ששתק מחל שאין אדם עשוי שסותמים אורו בפניו ושתק אא"כ מחל.

(יג) מי שהיו לו חלונות למטה בכותלו ובא חבירו לבנות בפניהם ואמר ליה אני אפתח לך חלונות אחרות בכותל זה למעלה מאלו הרי זה מעכב עליו ואומר לו בעת שתפתח החלונות תרעיד הכותל ותקלקל אותה ואפילו אומר אני אסתיר כל הכותל ואבנה אותו לך חדש ואעשה בו חלונות למעלה ואשכיר לך בית שתדור בו עד שאבנה יכול לעכב עליו שאומר לו אין רצוני שאטרח ממקום למקום אפי' אינו משתמש בו אלא בעצים לפיכך אם לא היה שם טורח כלל ואינו צריך לפנות אינו יכול לעכב עליו אבל בעל החלונות שרצה לשנות מקום החלונות בין למעלה בין למטה אפי' היתה גדולה

ואמר אפתח אחרת קטנה ואסתום זו בעל
החצר מעכב עליו וכן אינו יכול להרחיב
בחלון כל שהוא.

(יד) הבא לפתוח ראשון בעלייה שכנגד
עליית חבירו לה"ר יונה אינו יכול לפתוח
אלא עד חצי עלייתו כדי שישאר השאר
לכשנגדו ולהרא"ש ולהרשב"א אינו יכול
חבירו לעכב עליו ולומר היום או למחר
אפתח ותעכב עלי שר"ה הפקר הוא וראשון
שפתח הוי כזוכה מהפקר.

(טו) וה"מ במקום שאין אדם רשאי
להוציא זיזין וגזוזטראות מעלייתו לרשות
הרבים אבל במקום שרשאי להוציאם לא
הוי האור שלפני עלייתו הפקר אלא הוי
כחצר השותפין וכשפתח זה חלונו כנגד אויר
שלפני עלייה שכנגדה שלא כדין פתח כיון

שגם האחר יכול להוציא בניינו לרשות הרבים.

(טז) דעת הרא"ש שהפותח חלון לרשות חבירו שעכשיו אינו מזיקו בהיזק ראייה אין שכלו יכול לעכב עליו בטענת שהיום או למחר יבנה הוא המקום ההוא ויזיקנו זה מחלון זה בהיזק ראייה מפני שכיון שעכשיו אינו מזיקו אינו יכול לעכב עליו דזה נהנה וזה אינו חסר הוא וכיון שאינו יכול לעכב עליו אין לו חזקה וכשיבני הלה יכפנו לסתמו כדי שלא יזיקנו בהיזק ראייה וכן יכול לבנות כנגד אותו חלון בלא הרחקה ועל פי הדברים האלה פסק בראובן שהוציא עלייתו לחוץ ופתח בו חלון ולסוף נמלך שמעון שכנו שכנגדו להוציא גם הוא בליטת עלייתו וטוען ראובן שירחיק בניינו מכנגד חלונו כדי שלא יאפיל שהדין עם שמעון מפני שכיון שמנהג המקום שרשאי להוציא זיזין וגוזזטראות

לרשות הרבים הוי כחצר השותפין וכשפתח
ראובן חלונו כנגד האויר של עליית שמעון
שלא כדין פתח כיון שגם שמעון היה יכול
להוציא בניינו ועד עתה לא היה שמעון
מקפיד כי לא היה מזיק לו ולכן לא היה יכול
למחות בידו הילכך אין חזקה לראובן ויכול
שמעון לבנות כנגד חלונו ומטעם זה פסק
בראובן שבא לפתוח חלון לחורבת שמעון
אינו יכול למחות בו כיון שאין מזיקו וכיון
שאינו יכול למחות בו אין לו חזקה לפיכך
אם נמצא חלון פתוח לחורבה אין לו חזקה
אם לא שיביא עדים שהחזיק בו קודם
שנעשה חורבה ואדם שיש לו חלון פתוח
לרשות חבירו ונחרב טוב הוא שיעמיד עדים
שהחזיק בחלון זה קודם שנחרב המקום
ויכתוב עדותם להיות בידו לראיה ומטעם
זה פסק בגגים שהם מכוסים רעיפים ואין
עליהם תשמיש שיכול לפתוח עליו חלון ואם

אחר זמן יפתח זה גגו ויכול לראות מאותו חלון לחצר כופהו לסותמו הלכך חלון הפתוח לחצר חבירו והוא במקום גבוה ובא חבירו לבנות תחתיו ולעשות על הבנין גג של רעפים ואותו הבנין מנעו מלהסתכל בחצר יכול למחות בידו מלעשות הבנין והגג כי יאמר לו היום או למחר תסתור הבנין שלך ותכפיני לסתום חלוני כי תאמר אין לך חזקה כי היה פתוח על גגי ואני לא אוכל למצוא עדים שהחזקתי בו בעוד שהייתי יכול להסתכל בחצרך אבל הרשב"א כתב שראובן הבא לפתוח חלון על חצר שמעון במקום שאינו מזיקו עכשיו בהיזק ראייה ושמעון טוען שהוא יבנה בשלו היום או למחר ויזיקנו בראייה שהדין עם שמעון לעכב על ידו דלא בעי למיקם בהדיה למחר בדינא ודיינא כשיבא לבנות ואפי' אם רצה לכתוב לו שטר הודאה בכך אין שומעין לו

דנמצא זה צריך להיות שומר שוברו
מהעכברים וכן דעת הראב"ד ולזה הסכים
הריב"ש וכתב שכן דעת הרבה מהאחרונים
וכן דעת ה"ר יונה והרמב"ן והכי נקטינן
(ובמקום שיש מנהג הולכין אחר המנהג)
(ריב"ש סימן תע"ב) ומיהו כתב הרמב"ן
שנ"ל שאינו יכול להחזיק עליו הואיל ואינו
מזיקו עדיין.

(יז) ראובן שפתח חלון לחצר שותפין
והאחד איננו פה והתנה עם זה שהוא פה
שכשיחלוקו אם יפול חלקו אצל ראובן לא
יוכל למחות בו אין תנאי זה כלום.

(יח) ראובן יש לו בית אצל עכו"ם ופתח
חלון על גגו של עכו"ם לאחר ימים מכר
העכו"ם ביתו לישראל ובא הלוקח להגביה
ביתו בענין שסותם החלון של ישראל וטוען
ראובן אתה מאפיל על אורות חלוני אף על

פי שהלוקח בא מחמת עכו"ם אסור לו
לסתום כדין ישראל עם ישראל דלא אשכחן
דקאי במקום עכו"ם אלא לגריעות'.

(יט) ראובן שהיה לו בית אצל חצרו של
עכו"ם ופתח עליו חלונות כי כן דיניהם של
עכו"ם ועתה מכר העכו"ם חצרו לשמעון
ואמר שמעון לראובן סתום חלונותיך הדין
עמו ואפילו טען ראובן שלקח מהעכו"ם.
הגה וכבר נתבאר בסמוך דיש חולקין. ראובן
שהיה לו בית אצל עכו"ם והעכו"ם פתח לו
חלונות לחצרו של ראובן וקנה שמעון הבית
מן העכו"ם ובא ראובן לסתום החלונות
ומראה שטר שכן כתב לו העכו"ם שיוכל
לסתום ושמעון אומר כי הבית שקנה היה
כבר של ישראל והוא החזיק בחלונות קודם
שמכרו לעכו"ם אם העכו"ם היה צריך
לסתמו בדיניהם או שכתוב בשטר שמראה
ראובן שאין לו חזקה בחלונות כי נעשו שלא

כדין או בדרך שאלה שמעון הבא מכח
עכו"ם לא עדיף מיניה אבל אם העכו"ם לא
היה צריך לסתמן גם לא הודה שאין
לחלונותיו חזקה רק שכתב אני אסתום
כשתרצה וחייב עצמו במה שלא היה מחוייב
מדינא אין צריך שמעון לסתמן (תשובת
רשב"א אלף קכ"ט) ועכו"ם שהחזיק
בחלונות אינה חזקה מאחר שבדיניהם אינם
יכולים למחות בהן א"כ החזקה אינה חזקה
(שם).

(כ) ישראל שהיה לו חלון פתוח לחצר
העכו"ם וסתם אותו מבחוץ והניחו פתוח
לצד פנים לאחר זמן מכר העכו"ם חצרו
לישראל ואותו הישראל בונה כותל נזדמן
קרן כותלו לסתום החלון וטען הישראל אני
מפני העכו"ם סתמתה מפני היזק ראייה
ועתה ארצה לפתחו אינו יכול לחזור ולפתוח
כיון שסתם חוצה לו ושייר הכותל כולו

לפנים גילה בדעתו שעקרה מלהשתמש
לאורה ועשאה כחלון שאדם עושה בתוך
ביתו ועוד יכול הקונה לומר אני מצאתי
חלון זו סתומה מנין שפתוח היתה ונסתמה
יש לחוש שמא העכו"ם סתמה ונעשית
חזקה כדאמרן ולסתום לאלתר הוי חזקה.

(כא) מי שהיתה לו חלון בכותלו ובא חבירו
ועשה חצר בצדו אינו יכול לומר לבעל החלון
זה סתום חלון זה כדי שלא תביט בי שהרי
החזיק בהיזק זה אם בא חבירו לבנות כותלו
כנגד החלון כדי שיסיר היזק ראייתו צריך
להרחיק את כותלו מכנגד החלון ד' אמות
כדי שלא יאפיל עליו וכיון שהרחיק ארבע
אמות אף על פי שמאפיל אינו צריך להרחיק
יותר היתה החלון למטה בכותל כופה את
חבירו לבנות כנגדה ברחוק ד' אמות
ולהגביה בנין ד' אמות כדי שלא יביט בו
מהחלון היתה החלון למעלה בכותל ובנה

חבירו כותל כנגד החלון מלמטה אם היה מראש הכותל שבנה עד החלון גובה ד' אמות או יותר אינו יכול למנעו אע"פ שלא הרחיק מהכותל כלום שהרי לא האפיל עליו ואינו מזיקו בראייה אבל אם נשאר גובה מראש הכותל עד החלון פחות מד' אמות כופהו למעט הכותל כדי שלא יעמוד על ראש הכותל וישקיף מהחלון או יגביה הכותל על החלון ד' אמות ויהיה הכותל רחוק מהחלון ד' אמות כדי שלא יאפיל ולא יציץ ויראה.

(כב) בנה כותל בצד החלון צריך להרחיק מהחלון טפח ומגביה הכותל ארבע אמות על החלון או כונס ראש הכותל כדי שלא ישב עליו ויציץ ויראה.

(כג) בנה כתלים משני צידי החלון צריך להיות ביניהם רוחב ד' אמות והחלון באמצע הארבע ולא יסכך על גביהם אלא

א"כ הרחיק הסיכוך מהכותל שיש בו החלון
ד"א כדי שלא יאפיל עליו.

(כד) עשה גג משופע אצל חלון חבירו אע"פ
שאין עליו תשמיש קבוע צריך להשפיל ממנו
ד' אמות.

(כה) אם פתח בתקרה עלייתו כעין ארובה
ומשם נכנס אור לביתו אם בא שכנו לבנות
א"צ להרחיק כלל הגה ראובן שבנה בביתו
חדר לאוצר יין ושמן וצריך אויר לקרר היין
ובא חבירו לבנות כותל כנגדו יכול ראובן
למחות בו אע"פ שהרחיק ד' אמות דמאחר
שהחדר מוכן לאוצר ועשאו בביתו ברשות
אין חבירו רשאי לעשות לו היזק בבניינו (ב"י
בשם הרשב"א).

(כו) אחד מהשותפין שרצה להגביה הכותל
המשותף ביניהם (על) הוצאתו יותר על ד'

אמות אע"פ שהוא מאפיל החצר אין חבירו יכול לעכב עליו.

(כז) שני אחים שחלקו חצר מדעתן ושמו הבנין והעצים זה כנגד זה ולא השגיתו על שומת האויר והגיע לא' מהם בחלקו תרביץ החצר ולשני האכסדרה אם רצה בעל החצר לבנות כותל בסוף חלקו בונה בפני האכסדרה ואע"פ שמאפיל עליו שהרי לא שמו האויר והוא הדין אם היו חלונות פתוחות מחצר של זה לשל זה יכול לבנות בפניהם מיהו כל שלא בנה בפניהם אינו יכול לומר לו סתום חלונותיך אע"פ שיש היזק ראייה. הגה וי"א דיכול לומר לו סתום חלונותיך (טור בשם הרא"ש ונראה מהרמב"ם פ"ז דשכנים) ודוקא באכסדרה שיש לו אור יותר מדאי אבל החלונות הצריכים לבית אינו יכול לבנות כנגדן וכל

שכן שלא לסתמו דבית בלא אור אינו שוה
כלום (טור וכ"כ הרא"ש).

(כח) ראובן שנתן או מכר כאחד הבית
לשמעון והחצר ללוי והיו חלונות פתוחים
מהבית לחצר אם רצה אותו שזכה בחצר
לבנות בפניהם (הרשות בידו) וה"ה אם מכר
או נתן החצר ושייר הבית לעצמו דרשאי
אותו שזכה בחצר לבנות בפני החלונות
(וי"א דאין יכול לבנות) אא"כ הרחיק ד'
אמות.

(כט) מי שהיה מזיק את חבירו בהיזק ראייה
וכשראה שהיה חבירו תובעו נתן אותו הכח
לבנו קטן אין אומרין נמתין עד שיגדיל אלא
מסלקין ההיזק מיד (ואם קדם ומכר הבית
לעכו"ם כופין המוכר לסלק היזקו) (ב"י בשם
רשב"א).

(ל) מי שיש לו חלונות על חצר חבירו והן סתומות מכמה שנים אלא שלא נפרצו הפצימין (פי' המשקוף מלמעלה ומלמטה מימין ומשמאל ב"י א"נ שיווי החלונות נקרא פצימין וכשרוצה לסתום פורץ השיווי כדי לחבר הכותלים ערוך) אם רצה לחזור ולפתחן הרשות בידו מאחר שלא נפרצו הפצימין.

(לא) כתב הרשב"א שאע"פ שהפותח חלון לרשות הרבים אין חבירו שכנגדו רשאי לפתוח חלון כנגד אותו חלון אם בא להגביה כותלו מגביה ואינו נמנע ואף על פי שאין ביניהם ד' אמות ובלבד שיגביה ד' כדי שלא יציץ ויראה.

(לב) ראובן שזכה בחורבה של הפקר ובנה בה בתים ועליות בחלונות ופתחים ובא שמעון וזכה גם כן מההפקר ובנה בתים

ועליות כנגדו ונמצא השני ניזק מהראשון
מהיזק ראייה ותובע מהראשון שיסיר הזיקו
אין בדברי השני כלום שהראשון זכה ואין
השני יכול למנעו ולא עוד אלא שאם בא
השני להזיקו בהיזק ראייה גם הוא כגון
שרוצה לפתוח חלון כנגד חצרו של ראשון או
לחצרו אינו רשאי.

סימן קנ"ה: דין הרחקת נזיקין. ובו מד סעיפים

155. (א) הבית והעלייה של שנים לא יעשה
בע"ה תנור בתוך ביתו אא"כ יש לו על גביו
גובה ד' אמות בינו לתקרת העלייה (שלא
ישרף העלייה) וכן לא יעמיד בעל העלייה
תנור עד שיהיה תחתיו מעזיבה שלשה
טפחים מלבד שיהא על גביו גובה ד' אמות
ובכירה טפח מעזיבה מתחתיה ואם תנור של
נחתומין הוא צריך שיהיה תחתיו ד' טפחים
ובכירה של נחתומין ג' טפחים אע"פ

שהרחיק כשיעור אם יצא האש והזיקה משלם מה שהזיקה וכל אדם בביתו צריך להרחיק כשיעורים הללו מפני השכנים שמעכבים עליו.

(ב) מי שהיתה לו חנות תחת אוצר חבירו לא יעשה בה לא נחתום ולא צבע ולא רפת בקר ולא יכניס שם אספסתא (פי' תבואה שלא הביאה שליש והוא מאכל בהמה תרגום על בלילו על אספסתיה) וכיוצא בהם מדברים שעולה מהם הבל חס הרבה מפני שהחום מפסיד פירות האוצר (וה"ה שלא יפתח חלון מבית שיש בו דברים אלו לחדר שיש לו תחת האוצר) (טור בשם הרשב"א) לפיכך אם היה אוצר יין בא"י שאין החום מפסידו הרי זה עושה בחנותו כל מלאכת אש שירצה אבל לא יעשה רפת בקר מפני שמפסיד ריח היין (וכן במקום שקול ונדנדוד קשים ליין שצריך להרחיק) (ריב"ש סימן

רל"ו) ואם הוחזקה החנות בתחלה לרפת או
לנחתום וכיוצא בו ואח"כ רצה בעל העלייה
לעשות עלייתו אוצר אינו יכול למחות בידו.

(ג) גילה בעל העלייה דעתו שחפץ לעשות
בה אוצר כגון שכיבד וריבץ עלייתו או
שריבה בה חלונות כדרך שעושים לאוצר
וקדם זה ועשה תנור קודם שיכניס פירות
לאוצר או שהתחיל לאצור שומשמין או
רמונים או תמרים וכיוצא בהם וקדם זה
ועשה התנור קודם שאצר חטים או שעשה
בעל החנות מחילה על גבה להבדיל בין
החנות ובין האוצר בכל אלו בעל האוצר
מעכב עליו ואם עבר ועשה אינו יכול
להסירו.

(ד) היו מימי העליון יורדים על התחתון
ומזיקין אותו אם אין שם מעזיבה בענין
שכששופך מימיו מיד יורדים לתחתון

ומזיקים אותו חייב לסלק היזקו ואם יש מעזיבה שהמים נבלעים בה ואינם יורדים מיד אלא לאחר מכאן יורדים ומזיקין א"ח לסלק היזקו.

(ה) מרחיקין את הזרעים ואת המחרישה ואת הגומא שמתקבץ בה מי רגלים מן הכותל שלשה טפחים.

(ו) לא ישתין אדם בצד כותל חבירו אם הוא של לבנים אלא אם כן הרחיק ממנו שלש טפחים ואם היה כותל אבנים די בהרחקת טפח ואם היו האבנים צחיח סלע משתין בצדו בלא הרחקה.

(ז) מרחיקין את הריחים מן הכותל ג' טפחים מהריחים התחתונה שהם ארבע מהעליונה כדי שלא יניד אותו או כדי שלא יבהלנו בקול הריחיים.

(ח) מרחיקין את התנור מן הכותל שלשה טפחים מקרקעיתו שהם ארבע משפתו כדי שלא יחס הכותל ומודד מהשפה הפנימית שעובי כותלי התנור בכלל השלשה טפחים.

(ט) יש מי שאומר שכל אלו ההרחקות מהכותל דוקא בכותל של לבנים ויש מי שאומר דאפי' בכותל של אבנים וזה דעת הרמב"ם והר"ר יונה ז"ל.

(י) לא יחפור אדם בור ולא שיח ולא מערה ולא יביא אמת המים ולא יעשה בריכת המים לשרות בו בגדים לכבסם בצד כותלו של חבירו אלא אם כן הרחיק מהכותל שלשה טפחים ויסוד בסיד לכותל בור זה או מקוה המים זה או כותל האמה מצד חבירו כדי שלא יבליעו המים ויזיקו כותל חבירו.

(יא) אבן שהכובס מכה בגדים עד שיתלבנו
צריך להרחיק אותה ד' אמות מכותל חבירו
שבעת שהכובס מכה עליה המים ניתזים
ומזיקים לכותל.

(יב) ראובן שהיה כותלו סמוך לכותל
שמעון כמין גם ובא ראובן לעשות כותל שני
כנגד כותל שמעון עד שיעשה כותלים כמין
בי"ת הרי שמעון מעכב עליו עד שירחיק
מכנגדו ד' אמות כדי שיהיה המקום בין שני
הכותלים רחב כדי שידושו בו רבים ותתחזק
הארץ.

(יג) בד"א בכותל גנה או בעיר חדשה
בכותל חצר אבל בעיר ישנה כבר נתחזקה
ובונה כנגדו בלא הרחקה. הגה ועד חמשים
שנה מקרי העיר חדשה (מרדכי פרק לא
יחפור) ובית דירה דינו ככותל גינה (טור
בשם רבינו תם).

(יד) וכן אם לא היה באורך כותל שמעון שבונה כנגדו ד' אמות אינו מרחיק אע"פ שמונע הרגל מלהלך שם שהכותל שהוא פחות מד' אמות אינו צריך חיזוק הארץ.

(טו) הכותש הריפות (פי' חטים הנכתשים במכתשת) וכיוצא בהם בתוך שלו ובעת שמכה מנדנד לחצר חבירו עד שנדנד כיסוי החבית שעל פי החבית (וי"א שאין צריך כל כך רק שינדנד הכותל קצת) (טור והמגיד פי"א דשכנים בשם הרשב"א וב"י בשם התוס') ה"ז מזיק בחיצו וחייב להרחיק כדי שלא ינדנד או יבטל מלאכתו שמזקת ואם הזיק בעת הנדנוד חייב לשלם שהרי מכחו בא הנזק.

(טז) מרחיקין את הסולם מהשובך של חבירו ארבע אמות כדי שלא תקפוץ הנמיה (פי' הערוך חיה קטנה כעין חתול והר"ן פי'

בפרק אלו טריפות מרטינ"ה בלע"ז) בעת שמניח הסולם ותעלה לשובך ותאכל את הגוזלות.

(יז) מרחיקין את הכותל מן המזחילה של חבירו ד' אמות כדי שיהיה מקום לבעל המזחילה לזקוף סולם ולתקן מזחילה שלו הואיל והחזיק בה.

(יח) מי שבא לחפור בור בסוף שדהו סמוך למיצר חבירו אם שדה חבירו אינו עשוי לבורות סומך ואינו יכול למחות בידו ואם ימלך חבירו לחפור בור בצדו צריך להרחיק מכותל הבור ששה טפחים עד שיהיה בין חלל שני הבורות עובי ששה טפחים ואם היתה שדה חבירו עשויה לבורות אינו סומך עד שירחיק מהמצר ג' טפחים ויחפור וכשיבא חבירו לחפור ירחיק גם הוא ג' טפחים בתוך שדהו ויחפור.

(יט) החופר בור לתוך שדהו ומכר חצי השדה ובא הלוקח לחפור גם הוא בור צריך להרחיק כל שיעור הרחקה אפילו אם היתה עשויה לבורות כיון שהראשון בהיתר עשה שהרי בשלו חפר.

(כ) ראובן חפר גומא בחצירו שמי גשמים יקלחו לתוכה וכשרבו המים בוקעין ועוברים דרך חומות מרתף שמעון חייב ראובן לסלק היזקו.

(כא) יש מי שאומר שלא אמרו דבהרחקת ששה טפחים בין בור לבור סגי אלא בארץ הרים אבל במקום דרפיא ארעייהו צריך להרחיק יותר לפיכך צריך להרחיק בית הכסא מבור חבירו עד שיכירו בני אדם שאינו עובר מלחות בית הכסא לבור ולרווחא דמלתא ירחיק חמשים אמה.

(כב) מרחיקין את גורן קבוע מהעיר
חמשים אמה כדי שלא יוליך הרוח התבן
בעת שזורה ויזיק לבני העיר ואם הגורן
קודם לעיר מסלקו ובני העיר נותנים לו דמיו
ספק מסלקו בלא דמים ומזה יש מי שלומד
על דוכוס ממדינה שגזר על יהודים שיעשו
עם היהודים הדרים תחת שרים קטנים
בכפרים שידורו תחתיו ואם לא יגרש כולם
צריכים לקיים דברי הדוכוס ולסלק היזק
הרבים וליסע תחת הדוכס תחלה ולדון
אח"כ עם הרבים אם יש להם היזק בזה
(הגהות מרדכי דקידושין) וכן לא יעשה אדם
גורן קבוע בתוך שלו אלא א"כ היה לו
חמשים אמה לכל רוח כדי שלא יזיק התבן
לנטיעת חבירו או לנירו..

(כג) מרחיקין את הנבלות ואת הקברות
ואת הבורסקי ואת הכבשונות והדבורים
מהעיר חמשים אמה ואין עושים בורסקי

אלא למזרח העיר מפני שרוח מזרחית חמה
וממעטת היזק [ריח] עיבוד העורות.

(כד) מרחיקין השובך מהעיר חמשים אמה
ולא יעשנו בתוך שלו אלא אם כן יש לו
חמשים אמה לכל רוח ואם לקחו כמו שהוא
אפילו הוא בתוך [בית] רובע הרי הוא
בחזקתו ואף אם יפול יכול לחזור לבנותו
שטוענים ללוקח לומר ראשון עשאו ברשות
לא שנא נגד יחיד לא שנא נגד רבים.

(כה) מי שהיתה שדה חבירו נטועה גפנים
או שאר אילנות ובא הוא לנטוע בתוך שדהו
גפנים בצד גפנים או אילנות בצד אילנות
צריך להרחיק ד' אמות.

(כו) מי שהיה אילן חבירו נוטה לטות שדהו
קוצץ כמלא מרדע ע"ג המחרישה ובחרוב
ובשקמה (פי' חרוב אילן של חרובין) (ופי'
שקמה אילן שעושה מין תאנים מדבריות)

כל הנוטה עד שיהיה שקול כנגד המצר וכן
אם היה נוטה על בית השלחין של חבריו או
על בית האילן קוצץ (אפילו בשאר אילנות)
(טור) את כל הנוטה עד שיהיה שקול כנגד
המצר.

(כז) אילן שהוא נוטה לרשות הרבים קוצץ
כדי שיהא הגמל עובר ברוכבו.

(כח) ראובן יש לו תאנה והנוף (פי' חלק
האילן שעל הארץ היינו גופא של אילן) נוטה
על עלייתו של לוי ומעכבו מלהטיח גגו יכול
לוי לקוץ הנוף המעכבו.

(כט) אילן העומד על המצר אע"פ שהוא
נוטה לתוך שדה אחד מהם שניהם חולקים
פירותיו.

(ל) ראובן שחפר בור וירד ומצא שרשי
אילן של שמעון בתוך שדהו קוצץ וחופר
והעצים שלו ואם היה קרוב לאילן שמעון

בתוך ט"ז אמה השרשים של שמעון וקוצצם
ונותנם לו ואם אינו צריך לחפור בור ויצאו
השרשים של שמעון בתוך שדהו הרי מעמיק
ג' טפחים כדי שלא יעכב המחרישה וכל
שורש שמצא בתוך ג' טפחים קוצצו ואינו
חושש שמא ייבש אילן של חבירו שזה בתוך
שלו הוא חופר.

(לא) מי שבא לעשות משרה (פי' חפירת מים
שמשרין בה הפשתן) של פשתן בצד ירק של
חבירו שהרי מי המשרה נבלעים בארץ
והולכים ומפסידים את הירק או שנטע
כרישין קרוב לבצלים של חבירו שהם
מפיגים טעמם או שנטע חרדל בצד כוורת
דבורים שהרי הדבורים אוכלים העלים
ומפסידים הדבש כל אלו וכיוצא בהם אינו
צריך להרחיק בכדי שלא יזיק ומ"מ צריך
שירחיק משרה מהירק וכרישין מהבצלים
וחרדל מהדבורים ג' טפחים או יותר מעט

כדי שלא יהיה היזק בידים (וה"ה בכל
כיוצא בזה שאין ההיזק בשעת מעשה אלא
בא אח"כ על הניזק להרחיק עצמו) (טור
סמ"ח).

(לב) מי שהיה לו אילן בתוך שדהו קרוב
לבור חבירו (או בא לנטוע) (טור) אין בעל
הבור יכול לעכב עליו ולומר לו הרי שרשי
האילן נכנסים לבור שלי ומפסידין אותי
שזה נזק הבא מאליו לאחר זמן ובעת שנטע
אינו מזיקו וכשם שזה חופר בתוך שלו כך
זה נוטע בתוך שלו.

(לג) סמך באחד מאלו שהיה לו להרחיק
וגרם היזק לחבירו יש מי שפוטר מלשלם
ויש מי שמחייב.

(לד) מי שעשה גורן בתוך שלו או קבע בית
הכסא או מלאכה שיש בה אבק ועפר וכיוצא
בהם צריך להרחיק כדי שלא יגיע העפר או

ריח בית הכסא או האבק לחבירו כדי שלא יזיקו אפילו היתה הרוח הוא שמסייע אותו בעת שעושה מלאכתו ומוליכה את העפר או נעורת הפשתן והמוץ וכיוצא בהן ומגיעתן לחבירו ה"ז חייב להרחיק כדי שלא יגיעו ולא יזיקו ואפי' ע"י רוח מצויה שכל אלו כמו שהזיקו בחיצו הן ואע"פ שהוא חייב להרחיק כל כך אם הולכה הרוח המצויה המוץ והעפר והזיקה בהן פטור מלשלם שהרוח הוא שסייע אותו.

(לה) כל הרחקות שאמרנו אם לא הרחיק וראה חבירו ושתק ה"ז מחל ואינו יכול לחזור ולהצריכו להרחיק והוא שראה ממנו שמחל כגון שסייע עמו מיד או שאמר לו לעשות או שראהו שעשה בצדו בלא הרחקה ושתק ולא הקפיד על זה זכה.

(לו) במה דברים אמורים בשאר נזקים חוץ מארבע שהם העשן וריח בית הכסא ואבק וכיוצא בו ונדנוד הקרקע שכל אחד מאלו אין לו חזקה ואפילו שתק כמה שנים הרי זה חוזר וכופהו להרחיק.

(לז) עשן שאמרו דוקא בעשן תדיר כגון כבשונות של נחתומין ושל יוצרים וכיוצא בהם אבל תנור שהיחיד אופה בו פת וכן כירה כיון דלא שהי קוטרא רובא דיומא לאו תדיר הוא (אבל אי שהי רובא דיומא מיקרי עשן תדיר ודינן כשל נחתומין ויוצרים) (ביי ממשמעות דברי הרמ"ה) ואי חזי ושתק מחל ושוב אינו יכול למחות ומיהו לכתחלה מצי מעכב אפילו בעשן שאינו תדיר וי"א דבעשן שאינו תדיר אפילו לכתחלה לא יוכל למחות (פסקי מהרא"י סי' קל"ז) וכן נ"ל להורות ועשן תדיר נמי דוקא היכא דמטי לרשותא דחבריה ברוח מצויה אבל אי לא

מטי ליה אלא ברוח שאינו מצויה לא מחייב
לסלוקי ואפילו ברוח מצויה נמי דוקא
דמזיק לאינשי אבל אי לא מזיק לאינשי אף
ע"ג דמטי לביתיה ומשחיר לאישיתיה (פי'
כותלו) אם ראה ושתק מחל ושוב אינו יכול
למחות אבל לכתחלה מצי מעכב.

(לח) בית הכסא שאמרו דוקא כעין בתי
כסאות שלהם שהיו על גבי קרקע ומגולים
אבל שלנו שהם מכוסים בחפירות אם ראה
ושתק מחל ושוב אינו יכול למחות אבל
לכתחלה מצי מעכב.

(לט) מי שהחזיק לעשות מלאכת דם או
נבילות וכיוצא בהן במקומו ויכנסו העורבים
וכיוצא בהן בגלל הדם ויאכלו והרי הם
מצירים את חבריו בקולם ובצפצופם או
בדם שברגליהם שהם יושבים על האילנות
ומכלים פירותיהם אם היה קפדן או חולה

שצפצוף הזה מזיקו או שפירות שלו נפסדים
לו בדם חייב לבטל אותה המלאכה או
ירחיק עד שלא יבא לו נזק מחמתן שהיזק
זה דומה לריח בית הכסא וכיוצא בו שאין
לו חזקה וה"ה כל נזק גדול שאין אדם יכול
לסובלו (טור סכ"ה בשם הרא"ש).

(מ) בני מבוי או בני חצר שנעשה אחד מהן
אומן ולא מיחו בידו ואח"כ רוצים למחות
בידו יתבאר בסי' שאח"ז.

(מא) כל דבר שידוע שאין המערער יכול
לסבלו אע"פ ששאר בני אדם סובלים אותו
אין לו חזקה כנגד מערער זה.

(מב) הא דקוטרא ובית הכסא אין להם
חזקה דוקא דעביד להו מזיק ברשות
דנפשיה אבל אי אחזיק ועביד בית הכסא
בגופא דארעא דחבריה דפתוח לביתיה
דמזיק אי נמי דעביד בית הכסא ברשותא

דנפשיה ועוקא דיליה אזיל לביתיה דחבריה
כיון דבגופא דארעא קא מחזיק אית ליה
חזקה ואי טען דזבניה ניהליה נאמן בשבועה
ומ"מ אית ליה לכסויי לההוא בית הכסא או
לההוא עוקא כי היכי דליסתליק מיניה
ריחא אע"ג דאחזיק ביה בהכי בלא כיסוי
ואי לא מסלק ליה לריחא לא הוי חזקה כלל
אפילו אם אמר מסליקנא ליה לבית הכסא
ומשתמשנא ביה במלתא אחריתא לאו כל
כמיניה דלבית הכסא אחזיק וכיון דלא הוי
חזקה לגופיה לא הוי חזקה למילתא
אחריתי ויש מי שאומר שכיון שהחזיק בגוף
הקרקע הרי הוא שלו לאיזה תשמיש שירצה
ובלבד שלא יגיע לחבירו ממנו שום נזק.

(מג) מי שהחזיק בנזק שיש לו חזקה כגון
שפתח חלון או העביר את המים או שלא
הרחיק מה שראוי להרחיק והרי המחזיק
טוען אתה אמרת לי לעשות או מחלת לי

אחר שראית או הוכר הנזק ושתקת ולא
מחית בי והניזק אומר עכשיו הוא שראיתי
ולא ידעתי מקודם או שאמר כשראיתי
מחיתי בך ואתה אמרת עתה ארחיק או
אסתום ואתה מדחה אותי מיום אל יום כדי
שתקבע היזיקך בכל אלו וכיוצא בהם על
הניזק להביא ראיה ואם לא הביא ישבע
המזיק היסת ויפטור.

(מד) החזיק בנזק שאין לו חזקה כגון עשן
ובית הכסא וכיוצא בהם וטען המזיק שקנה
מידו של ניזק על המזיק להביא ראיה שקנה
מידו ואם לא הביא ישבע המזיק היסת שלא
קנו מידו על כך ויסלק זה היזקו.

**סימן קנ"ו: דין מי שירד לאומנתו של חברו ומי
שמביא סחורה לעיר אחרת. ובו ז' סעיפים**

156. (א) אחד מבני המבוי שאינו מפולש (י"א
דבמבוי אינם יכולים למחות ואין דינן אלו

אמורים רק בחצר) (טור וב"י בשם קצת הפוסקים) שביקש לעשות רופא או אומן או גרדי (פי' אומן להקיז דם) (ופי' גרדי אורג בגדים) או סופר שטרות או מלמד תינוקות לימוד שאינו של תורה בני המבוי מעכבים עליו מפני שמרבה עליהם הנכנסים והיוצאים ואפילו נתרצו לו כולם חוץ מאחד אותו אחד מעכב עליו וכן מי שיש לו בית בחצר השותפין לא ישכירנו לאחד מאלו.

(ב) חנות שבחצר יכולים השכנים למחות בידו ולומר לו אין אנו יכולים לישן מקול הנכנסים והיוצאים אלא עושה מלאכתו בחנותו ומוכר לשוק אבל אינם יכולים למחות בידו ולומר אין אנו יכולים לישן מקול הפטיש או מקול הריחים מאחר שכבר החזיק לעשות כן ולא מיחו בידו.

(ג) וכן יש לו ללמד תינוקות ישראל תורה בתוך ביתו ואין השכנים יכולים למחות בידו ולומר לו אין אנו יכולים לישן מקול התינוקות של בית רבן והוא הדין לכל מילי דמצוה שאינם יכולים למחות בידו.

(ד) בני מבוי או בני חצר שנעשה א' מהם אומן ולא מיחו בידו שהרי הוחזק והיו העם נכנסים ויוצאים לקנות (ושתקו לא החזיק בדבר זה) ויש להם בכל עת לעכב ולומר אין אנו יכולים לישן מקול הנכנסים והיוצאים שהיזק זה הוא כמו העשן והאבק שאין להם חזקה.

(ה) כופין בני מבוי זה את זה שלא להושיב ביניהם לא חייט ולא בורסי ולא אחד מבעלי אומניות היה שם במבוי אחד מבני מבוי אומן ולא מיחו בו או שהיתה שם מרחץ או חנות או רחים ובא חבירו ועשה מרחץ

אחרת כנגדו אינו יכול למנעו ולומר לו אתה פוסק חיי ואפילו היה מבני מבוי אחר אינם יכולים למונעו שהרי יש ביניהם אותה אומנות.

(ו) רוכלים המחזירים בעירות אין בני המדינה יכולין לעכבן שתקנת עזרא היא שיהיו מחזרין כדי שיהיו הבשמים מצויין לבנות ישראל.

(ז) הסוחרים שמביאים סחורתם למכור בתוך העירות בני העיר מעכבין עליהם מלמכור יד על יד כדרך חנונים ואם מכרו ביום השוק בלבד אין מונעים אותם והוא שימכרו בשוק אבל לא יחזרו על הפתחים אפי' ביום השוק ואם יש להם מלוה בעיר מוכרים כדי פרנסתם אפי' בלא יום השוק עד שיפרעו חובם וילכו להם.

**סימן קנ"ז: שנים שהן שותפים בחצר ובאים
לידי חלוקה כיצד יבנו הכותל. ובו יג סעיפים**

157. (א) חצר השותפין שיש בה דין חלוקה או שחלקוה ברצונם אע"פ שאין בה דין חלוקה יש לכל אחד מהם לכוף את חבירו לבנות הכותל באמצע כדי שלא יראהו חבירו בשעה שמשתמש בחלקו ואפי' עמדו כך שנים רבות בלא מחיצה כופהו לעשות מחיצה בכל עת שירצה.

(ב) מקום שאין בו דין חלוקה שרצו שותפין לחלקו אע"ג שקנו מידם כל אחד מהם יכול לחזור בו שזה קנין דברים הוא אבל אם בירר כל אחד חלקו ורצה זה ברוח פלונית וזה רצה ברוח פלונית וקנו מידם על זה אינם יכולים לחזור בהם וכן אם הלך זה בעצמו והחזיק בחלקו וזה בעצמו והחזיק בחלקו אע"פ שלא קנו מידם אין א' מהם

יכול לחזור בחבירו י"א שאפי' החזיק שלא בפני חבירו ולא אמר לו לך חזק וקני קנה ואפי' לא החזיק אלא א' זכה הלה בחלק האחר.

(ג) כותל זה יבנוהו על מקום שניהם ובהוצאות שניהם ואין אחד מהם יכול לומר לא נתרציתי לחלוק אע"פ שלא היה בו דין חלוקה אלא בתנאי שתבננה אותה משלך אפילו אם יש לאחד פי שנים בחצר יעשו הכותל לחצאים.

(ד) רוחב כותל זה כמנהג המדינה שנוהגים השותפים לבנות כשחולקין ביניהם ואפי' נהגו לעשות מחיצה ביניהם בקנים ובהוצין (טור סט"ו בשם רי"ב) ובלבד שלא יהיה בה אויר שיסתכל ויראה את חבירו.

(ה) אם אחר זמן נפלה כותל זה המקום והאבנים של שניהם ואפי' נפל לרשות אחד מהם או שפינה אחד מהם את כל האבנים לרשותו וטען שמכר לו חברו חלקו או נתנו לו במתנה אינו נאמן אלא הרי הם ברשות שניהם עד שיביא ראיה ויש מי שאומר דדוקא כשהאבנים ניכרים שהם מזה הכותל.

(ו) כותל שבין ב' שותפין שנפל ובא לחלוק האבנים והיו בצד הכותל של א' מהם אבנים יקרות יותר ממה שבצד חברו ורוצה זה שהם בצדו לזכות בהם אין שומעין לו.

(ז) אם אין בו דין חלוקה ולא נתרצה האחד לחלוק אלא על מנת שיעשה חברו כל הכותל אין לו תקנה אלא בשטר או שיבנה האחד עליו תקרה ומעזיבה או שיש בו חלונות מצדו וניכר שנעשו משעת הבנין ויש

מי שאומר דמהני ביה חזית (פי' טיח בסיד
על הכותל לצד חבירו אמה על אמה שזה סי'
שהוא בנאו ולא חיישי' שמא יקלפנו חבירו
דקליפה ידוע).

(ח) כותל חצר שבין שני השותפין שטען
האחד שהוא בנאו לבדו וחבירו אומר
שסייעו בבנין ה"ז בחזקת שסייעו ואפי' אם
ידוע שהאחד בנאה לבדו ושואל מחבירו
שיפרע לו חלקו וטוען שפרעו נאמן בשבועת
היסת ואפילו טוען שפרעו קודם [שגמר]
בנין הכותל ואפי' יש עדים שתבע חבירו
שיסייענו בבנין ולא רצה נאמן לומר נתתי
אח"כ עד שיביא עדים שהיה עמהם במקום
פלוני מיום שהחל זה בבנין כותל זה ויודעים
אנו שלא פרעו או שיעידו עדים שהעמידו
בב"ד שיסייענו בבנין וציווהו ב"ד שיסייעו
וסירב מלעשות ציווי ב"ד.

(ט) אם רצה אחד מהשותפין להגביה כותל זה יותר מד' אמות חבירו מעכב עליו לומר חצי מקום הכותל שלי ואיני רוצה שתמעט האויר שלי כי אני רוצה להשתמש על חצי המקום שלי אלא א"כ מנהג המדינה שלא לעכב (מיהו על חלקו יכול לבנות מה שירצה) (נ"י סוף ב"מ) וי"א שאין חבירו מעכב על ידו אלא רשאי הוא להגביה ומשלם לחבירו כפי מה שכתלו נפחת מפני כבדו.

(י) כותל חצר המבדיל בין שני השותפין שנפל יש לכל אחד מהם לכוף את חבירו לבנותו עד גובה ארבע אמות רצה האחד והגביהו יותר מארבע אמות אין מחייבין אותו ליתן חלקו במה שהגביה יותר מארבע אמות אלא (אם) כן בנה כותל אחר גבוה כנגד הכותל שביניהם שאז מחייבין אותו לתת חלקו בגובה שכנגד כותלו כיצד בנה

האחד כותל שביניהם והגביהו י' אמות ובא
חבירו ובנה כותל אחר כנגדו או בצדו
והגביה הכותל האחר שש אמות מחייבין
אותו ליתן חלקו בשתי אמות שהוסיף על ד'
אמות שהרי נראה ממעשיו שהוא רוצה בהם
וכן אם חקק בראש הכותל שביניהם מקום
להניח בו הקורות או שבנה עליו קורה גדולה
שהקורות נשענים עליה מחייבים אותו לתת
חלקו בשש אמות כלם שהוסיף חבירו על
הד' אמות אע"פ שלא בנה כל הכותל שהרי
גילה דעתו שהוא רוצה בכל הגובה הזה.

(יא) ואם זה שבנה הכותל גבוה בא לתבוע
לחבירו שיפרע חלקו בהוצאת שאר הגובה
שהוסיף על ארבע אמות מפני שסמך לו
(בצדו) או כנגדו ואמר נתתי אינו נאמן אלא
חבירו נשבע בנקיטת חפץ שלא נתן לו ונוטל
ממנו אא"כ הביא ראיה שנתן לו מיהו אם
קבע לו בנין קבוע נאמן שנתן לו חלקו (טור).

(יב) בד"א כשידוע בעדים שזה התובע בנה כל הכותל אבל אם אינו ידוע הרי הוא בחזקת שניהם ואם הנתבע מודה לתובע שבנאו אלא שטוען פרעתיך נאמן במיגו דאי בעי אמר בניתי בהדך.

(יג) כותל חצר שבין שני שותפים שנפל והיה רחב מתחלתו ואחד מהשותפין מעכב שלא יבנוהו רחב כמו שהיה אלא כשאר בנייני המדינה בכותל חצר שבין שני שותפין הדין עמו וכן אם היה גבוה יותר מד' אמות והאחד מהם אינו רוצה לסייעו בהגבהתו יותר מארבע אמות הדין עמו.

סימן קנ"ח: חלקו גינה או בקעה כיצד עושים

הגדר. ובו ט סעיפים

158. (א) שנים שהיו שותפים בגינה ובאים לחלוק מחייבין אותם לגדור ביניהם אפילו סתמא שאין ביניהם מנהג ידוע אבל בבקעה

סתם אין מחייבין אותו אא"כ יש מנהג ידוע
לגדור.

(ב) המוכר גינה לחבירו סתם והיתה
מעורבת עם גנות אחרות יש מי שאומר
שכופין את הלוקח לבנות הכותל ביניהם
ואפילו במקום שנהגו שלא לגדור בגנות.

(ג) שיעור הגדר בגינה ובבקעה י' טפחים
וי"א ד' אמות.

(ד) רצה אחד מהם לגדור בבקעה כונס
לתוך שלו ובונה ועושה חזית כמו אמה בסיד
מבחוץ.

(ה) אם עשאוה שניהם ולא עשה שום אחד
מהם סימן יש מי שאומר שאפילו תפול
לרשות אחד מהם הרי היא בחזקת שניהם
ויש מי שאומר שאם תפול לרשות אחד מהם
הרי היא שלו.

(ו) מי שהיה לו חורבה בין חורבות חבירו ועמד חבירו וגדר רוח ראשונה ושנייה ושלישית שנמצאת חורבה זו מג' רוחותיה גדורה אין מחייבין אותו ליתן מההוצאה כלום שהרי לא הועיל לו והרי חורבתו פתוחה לר"ה כמו שהיתה לפיכך אם גדר לו רוח רביעית עד שנמצאת חורבתו מוקפת גדר מגלגלים עליו את הכל ונותן חצי ההוצאה שהוציא זה בד' רוחות עד ד' אמות.

(ז) הא דמגלגלים עליו הכל דוקא בשגדר הרביעית בבנין לא שנא מקיף לא שנא ניקף אבל אם גדר הרביעית בקנים אינו נותן לו אלא דמי הקנים.

(ח) אם אין המקיף יכול לברר כמה הוציא ישבע כעין דאורייתא ויטול כיון שברשות הוציא ואם אמר שומו לי בפחות שבשומות ואטול בלא שבועה שומעין לו ולענין טענת

פרעון אינו נאמן לומר פרעתי עד שיביא ראיה.

(ט) אם מתחלה אמר לו ניקף לא אתן לך כלום דלדידי סגי לי בנטורא בר זוזא דהיינו גדר של קוצים אינו נותן לו אלא דמי נטורא בר זוזא אפי' לא אמר לו כן אלא לאחר שגדר השלישית כיון שאמר לו קודם שגדר הרביעית.

סימן קנ"ט: היזק ראייה שמגג לגג וכיצד

יסירוהו. ובו ד סעיפים

159. (א) שני בתים זה בצד זה והיו גגותיהם עשויים לדירה אפי' היו בשני צידי רשות הרבים זה עושה מעקה לחצי גגו וזה עושה מעקה לחצי גגו שהוא דר בו זה שלא כנגד זה ומעדיף כדי שלא יראו זה את זה אע"פ שבני רשות הרבים רואים אותו יכול לומר כל אחד לחבירו אלו אין רואים אותי אלא

ביום בעת שאעמוד על גגי אבל אתה רואה
אותי תמיד.

(ב) גג הסמוך לחצר חבירו עושה לו מעקה
גבוה ד' אמות אבל בין גג לגג משאר הגגים
אינו זקוק לד' אמות שאין בני אדם דרים
בגגות לפיכך אין בגגות היזק ראייה אבל
צריך לעשות מחיצה בין שני הגגים גבוה י'
טפחים כדי שיתפוס אותו כגנב אם נכנס
לרשותו.

(ג) אם הא' אומר החצי שלי אבנה אותו
לרוח מזרח והשני אומר לא כי אלא אני
אבנה אותו רוח יפילו גורל ואם בא אחד
לפנינו ותבע ואמר לחבירו או תעשה אתה
המעקה ואני אתן לך חצי ההוצאה או תן לי
ואעשנו שומעין לו אבל אם המתין עד שעשה
חבירו החצי שלו ואמר לו הואיל והתחלת
גמור אם הלה אינו רוצה אינו יכול לכופו.

(ד) אם הגגים רחוקין בענין שאין מסתלק היזק ראייה במה שיבנה כל אחד מעקה לחצי גגו ויעדיף וצריך לבנות כל המעקה אם יכולים להסכים שיבנה האחד הכל ויקבל חצי ההוצאה מחבירו הרי טוב ויבנה הכל ויכתוב שטר לחבירו שהחצי הבנין הוא שלו ואם לאו יטילו גורל ביניהם מי יבנה הכל ויקח חצי ההוצאה מחבירו.

**סימן ק"ס: גג הסמוך לחצר ושתי חצרות אחת
גבוה מחברתה. ובו ג סעיפים**

160. (א) גג הסומך לחצר חבירו בעל הגג מזיק לבעל החצר ואין בעל החצר מזיק לבעל הגג לפיכך צריך בעל הגג לעשות ביניהם מחיצה ד' אמות כדי לסלק היזקו ואין בעל החצר מסייעו אלא כפי שיגיע חלקו למחיצת י' טפחים כדי שיהיה נתפס כגנב ואם קרקע החצר גבוה מן הגג צריך בעל הגג לבנות על

שלו למטה עד שיהיה גבוה ארבע אמות
למעלה מקרקעית החצר כדי לסלק היזקו
ואפי' אם הגג נמוך מן החצר ד' אמות יש מי
שאומר דאכתי איכא היזק ראייה ממנו
לחצר וצריך בעל הגג לבנות מחיצה גבוהה
ד' אמות מקרקע החצר ויש מי שאומר דכיון
שהגג נמוך מן החצר ד' אמות שוב אין לו
היזק ראייה ואינו צריך לעשות כלום.

(ב) ואם הגג נמוך מהחצר י"א שאין
העליון זקוק לתחתון כלל וי"א דהני מילי
כשהחצר גבוה מהגג י' טפחים אבל אם הוא
גבוה מהגג פחות מ"י טפחים בונה בעל הגג
עד קרקע החצר ורואין כמה חסר עדיין
להשלים לגובה י' ויתן לו בעל החצר החצי
מזה.

(ג) שתי חצירות שקרקעית הא' גבוה
מחבירו צריך העליון לסייע לתחתון לבנות

למטה והתחתון צריך לסייע לעליון עד
שיהיה גבוה ד' אמות מקרקע העליון
ולמעלה לפיכך יקציעו העפר מקרקע של
עליונה שיעור עובי חצי הכותל ובונין הכותל
על קרקע שניהם עד שיהא גבוה ד' אמות
מקרקע העליונה ולמעלה.

סימן קס"א: דברים שבני החצר כופין זה את זה. ובו ו' סעיפים

161. (א) בני העיר [נ"א החצר] כופין זה את זה
לבנות דלת ובית שער לחצר וכן כל הדברים
שהחצר צריך להם צורך גדול או הדברים
שנהגו בני המדינה לעשותם אבל שאר
הדברים כגון ציור וכיור אינו כופהו עשה
אחד מעצמו אם גילה השני דעתו שהוא חפץ
בו מגלגלין עליו את הכל ונותן לו חלקו
בהוצאה.

(ב) מי שיש לו בית בחצר ואינו דר עמהם חייב לעשות עמהם דלת נגר (פי' בריחי עצי שיטים תרגום נגרי אעין דשטין) ומנעול אבל לא שאר דברים.

(ג) כשגובין דברים אלו גובין לפי הממון ולא לפי קירוב הבתים דדוקא בעיר אמרו לפי קירוב בתים אבל לא בחצר ויש מי שאומר שדין החצר כדין העיר.

(ד) אם אחד מבני החצר אינו רוצה ליתן בתיקון הצריך ואינו רוצה להשכיר ביתו שבחצר יתקנו הם וישכירו ביתו ויקחו השכירות עד שיפרעו מחלקו המגיע לו.

(ה) אחד מהשותפין בחצר שבקש להעמיד בה בהמה או ריחים (או) לגדל בו תרנגולים חבירו מעכב עליו וכן שאר דברים שאין דרך בני המקום לעשותם בחצרותיהם בכולם השותפין מעכבין זה על זה חוץ מהכביסה

לפי שאין דרך בנות ישראל להתבזות על גב
הנהר.

(ו) חמש חצירות השופכות מים לביב
אחד (פי' חריץ מתוקן שנשפכין בו כל
השופכין) ונתקלקל צריכים לסייע לתחתונה
נמצאת עליונה מסייעת לכולן ואין שום
אחת מסייעת לה והתחתונה אינה מסייעת
אלא כנגד חצרה.

סימן קס"ב: דברים שבני מבוי כופין זה את זה.

ובו ז' סעיפים

162. (א) בני מבוי כופין זה את זה לעשות לחי
וקורה למבוי אבל אם באו להעמיד לו
דלתות אפי' אחד מהם יכול לעכב ולומר אני
רוצה ליכנס בחבילתי עד פתחי ואפי' אם
יסכימו כולם להעמיד דלתות בני רשות
הרבים מעכבים עליהם.

(ב) וכן מבואות המפולשין לדרך עיר
אחרת ובקשו בני אותם מבואות לסתמם
בני אותם העיר מעכבים עליהם ואפי' יש
להם דרך אחרת לעבור משם.

(ג) מי שבקש לפתוח פתח במבוי שאינו
מפולש בני מבוי מעכבין עליו מפני שמרבה
עליהם את הדרך ואם היה מפולש (לר"ה)
(המגיד) פותח כל פתח שירצה לכתחלה ואי
אית ליה דלתות שנועלים בהם בלילה
כסתום דמי שמרבה עליהם הדרך בלילה.

(ד) יש אומרים שהמבקש לפתוח פתח
במבוי אחר בני מבוי ראשון מעכבין עליו
מפני שמרבה עליהם דריסת הרגל של בני
מבוי אחר לבא שם דרך פתחו.

(ה) היה לו פתח סתום במבוי שאינו
מפולש הרי זה פותחו בכל עת שירצה ואם
פרץ את פצימיו בני מבוי מעכבין עליו.

(ו) אחד מבני מבוי שבקש לסתום פתחו ולהחזירו למבוי אחר בני מבוי מעכבין עליו שמא יבא עליהם מס ומתמעט מחלקן מהמס הקצוב על בני המבוי לפיכך מקום שאין המס קצוב על בני המבוי הרי זה סותם פתחו בכל עת שירצה (ובלבד שיפרוץ פצימיו שיש לו למבוי זה) (נ"י פ"ק דב"ב).

(ז) חמש חצירות הפתוחות למבוי שאינו מפולש כולם משתמשות עם החיצונה והחיצונה משתמשת לעצמה וכן השנייה משתמשת לעצמה ומשתמשת עם החיצונה ואינה משתמשת עם השאר נמצאת הפנימית משתמשת עם כולם ומשתמשת לעצמה לפיכך אם בעל השנייה בנה אצטבא (פ"י מקום צר כאמה וגובה כד' כה' טפחים שמניחים עליו פרקמטיא למכור ולפעמים יושבין עליו) כנגד פתחו וסתמו אין החיצונה יכולה לעכב עליו אבל כל הפנימיות מעכבות

עליו מפני שמרבה עליהם את הדרך שהרי
מקיפין את האצטבא.

**סימן קס"ג: דברים שבני העיר כופין זה את זה.
ובו וסעיפים**

163. (א) כופין בני העיר זה את זה (אפי' מיעוט
כופין את המרובין) (רבי ירוחם נל"א ח"ו)
לעשות חומה דלתים ובריה לעיר ולבנות
להם בית הכנסת ולקנות ספר תורה נביאים
וכתובים כדי שיקרא בהם כל מי שירצה מן
הצבור.

(ב) מי שיש לו חצר בעיר אחרת בני העיר
משעבדים אותו לחפור עמהן בורות שיחין
ומערות ואמת המים אבל בשאר כל הדברים
אין משעבדים אותו וכל הדר בעיר י"ב
חדשים או שקנה בה בית דירה נותן עם בני
העיר בכל הדברים הצריכים לתיקון החומה
ודלתות ושכר הפרשים והשומרים את

המדינה וכיוצא בדברים אלו ששומרים
העיר.

(ג) כשגובין מאנשי העיר לבנות החומה
גובין לפי קירוב הבתים לחומה כל הסמוך
לחומה נותן יותר וי"א שגובין לפי הממון
ואחר שחלקו לפי הממון גובין ג"כ איזה בית
קרוב לחומה הוא פורע יותר כיצד ב' בתים
שויים בקירוב זה בזה ויש בהן ממון בשוה
פורעים בשוה ואם יש בית קרוב לחומה ואין
בו ממון ואחד רחוק ויש בו ממון אין גובין
מהקרוב כלום כיון שאין לו על מה לחוש.

(ד) כל הדברים הצריכים לשמירת העיר
לוקחים מכל אנשי העיר ואפילו מהיתומים
חוץ מתלמידי חכמים שאין ת"ח צריכים
שמירה שתורתן משמרתן אבל לתיקון
הדרכים והרחובות אפי' מן החכמים ואם
כל העם יוצאים ומתקנים בעצמם לא יצאו

ת"ח עמהם שאין דרך תלמיד חכם להתזלזל בפני ע"ה (וע' ביי"ד סי' רמ"ג סעיף א') היו חופרין נהר להביא למדינה מים גובין אפי' מהיתומים שזו זכות להם כדי שישקו ממנו שדותיהם וכרמיהם לפיכך אם אירע שום דבר שלא באו המים הואיל ולא נהנו מהם היתומים מחזירים להם כל מה שנלקח מהם וכן כל כיוצא בזה.

(ה) תלמידי חכמים פטורים ממסים כמו שנתבאר בטור יורה דעה סימן רמ"ג.

(ו) אדם שהוא בטל ואין לו שום משא ומתן בעיר אם בני העיר פייסו בשבילו כגון כשבא גובה המס לגבות חק הקצוב והוא מטילו על בני העיר לפי אומד דעתו עד כדי קצבתו ואמרו לו בני העיר אדם זה בטל הוא ואינו ראוי לפרוע מס ומחמת זה פטרו וגובה מהם חלקו שנתמעט צריך לשלם להם חלקו

שהטיל עליהם אבל אם מעצמו פטרו אע"פ
שהטיל חלקו על שאר בני העיר פטור.

**סימן קס"ד: בית ועליה של שנים ומה יש על כל
אחד לתקן. ובו ח סעיפים**

164. (א) הבית והעליה של שנים כל קלקול
שיארע בכתלים מן התקרה ולמטה חייב
בעל הבית לתקנו ואם אינו רוצה לתקנו בעל
העליה כופהו ומן התקרה ולמעלה יתקנו
בעל העלייה אם ירצה והתקרה בעצמה היא
של בעה"ב והמעזיב' שעליה היא של בעל
העלייה.

(ב) נדלדלו קורות הבית וירדו לאויר
הבית אם הגיעו לתוך י' טפחים סותר ובונה
ואם לא הגיעו יכול בעל העלייה לעכב עליו
ואפי' אמר לו בעל הבית אני אשכור לך
מקום כדי שתדור בו עד שאתקן התקרה
אפי' אינו משתמש בו אלא בעצים אין

שומעין לו שהרי אומר לו איני רוצה שאטרח
ממקום למקום כדי שתתקן ביתך התנו
ביניהם דבר זה אם נשאר בגובה הבית שיקח
אדם חבילה בינונית על ראשו ויכנס בה תחת
קורות אלו שנתעקמו אינו סותר ואם אינו
יכול ליכנס עד שיכוף ראשו סותר ומתקן
ובונה ואין בעל העליה יכול לעכב שהרי התנו
ביניהם תחלה.

(ג) נפלו שניהם הבית והעליה הרי שניהם
חולקים בעצים ובאבנים ובעפר (וכפי מה
שאחד גבוה יותר מחבירו נוטל יותר בעצים
ובאבנים ובעפר) (טור ס"ד) ואם נשתברו
מקצת האבנים רואים איזה ראויה
להשתבר אם אבני הבית או אבני העליה
ודבר זה ידוע מדרך הנפילה אם נפל העליון
על התחתון והרסו או נשמט התחתון ונפל
העליון ונהרס ואם אינם יודעים כיצד נפל
חולקין האבנים השלימות והשבורות.

(ד) היה א' מכיר מקצת האבנים והן שלימות והשני מודה לו בכולם או שמודה על קצתם ועל קצתם אומר לו איני יודע נוטלן אפי' הן גדולות וטובות יותר משאר אבנים והשני נוטל כל כך שלימות כנגדן.

(ה) אמר בעל העלייה לבעל הבית לבנות כדי שיבנה עלייתו על גביו והוא אינו רוצה הרי בעל העלייה בונה את הבית כשהיה ויושב ודר בתוכו עד שיתן לו כל יציאותיו ואחר כך יבא ויבנה עלייתו אם ירצה ואם אין א' מהם יכול לבנות בעל העלייה נוטל שליש הקרקע ובעל הבית שני שלישים (וכן אם מוכרין אותה מדעת שניהם חולקין הדמים כן).

(ו) רצה בעל הבית לבנות ביתו בונהו כשהיה ואם בא לשנות בכותלים אם חיזק אותם והרבה ברחבם יותר ממה שהיו

שומעין לו רצה למעט ברחבם או לפחות
מחזקם כגון שהיו אבנים ובקש להחזיר
לבנים וכיוצא בהם אין שומעין לו בא לשנות
את התקרה לקורות כבדים וחזקים שומעין
לו לפחות ממה שהיו אין שומעין לו הרבה
בחלונות או שהוסיף בגובה הבית אין
שומעין לו מיעט בחלונות או שמיעט בגובה
הבית שומעין לו.

(ז) וכן בעל העלייה בונה אותה אם רצה
כשהיתה ואם בא לשנות הכותלים להרחיב
ולהחזיק אין שומעין לו מפני שהוא מכביד
על כותל התחתון אבל למעט שומעין לו וכן
בקורות תקרה העליונה אם שינה אותם
לקלים ממה שהיו שומעין לו לכבדים מהם
אין שומעין לו הרבה בחלונות או שמיעט
בגובה העלייה שומעין לו אבל אם מיעט
בחלונות או הרבה בגובה אין שומעין לו.

(ח) יש מי שאומר שכותל שבין שתי חצירות שהמקום והאבנים של שניהם כל אי בונה ומגביה ומכביד כמו שירצה ובלבד שלא יגביה כל כך שיתקלקל הבנין לפי ראות עיני הבקיאים בבנין ויש מי שאומר דהני מילי במקום שלא נהגו השותפים להקפיד בכך אבל אם נהגו להקפיד מעכב עליו.

סימן קס"ה: מי שיש לו גינה תחת בד של

חבירו. ובו סעיף אחד

165. (א) בית הבד שהוא בנוי בעובי ההר וגנה אחת על גביו ונפחתו שמי בית הבד בדי טפחים או יותר הרי בעל הגנה יורד וזורע למטה עד שיעשה זה לבית בדו כיפין ויתקן העליון קרקע גנתו ויזרע כל גנתו.

סימן קס"ו: מי שנפל כותלו לגינת חבירו. ובו

סעיף אחד

166. (א) מי שהיה כותלו סמוך לגינת חבירו ונפל כופין אותו לפנות אבניו אם אמר ליה פנה אותם ויהיו שלך אין שומעין לו ואם נתרצה בעל הגינה בכך ופינה אותם וחזר זה ואמר תן לי אבני ואין לך (אלא) יציאותך אין שומעין לו אבל כל זמן שלא פינה אותם אפי' הם בחצירו של זה ואמר לו פנה אותם ויהיו שלך לא קנה חצירו שלא כוון אלא לדחותו.

סימן קס"ז: שתי גינות אחת גבוה מחברתה. ובו

ב סעיפים

167. (א) שתי גנות זו על גב זו והירק בינתיים בגובה עובי הארץ שביניהם כל שהעליון יכול לפשוט ידו וליטול אותו מעיקרו הרי הוא שלו ובלבד שלא יאנוס עצמו והשאר של תחתון.

(ב) אילן העומד על המצר אע"פ שהוא נוטה לתוך שדה א' מהם הרי שניהם חולקין בפירותיו (אבל אם עומד בשדה של אחד מהן ונוטה לשדה אחר הולכין אחר העיקר והכל שלו) (טור וכן כתב התוספות שם).

**סימן קס"ח: שטף נהר את זיתיו והמוכר זיתיו
לעצים. ובו ב סעיפים**

168. (א) שטף הנהר זיתיו ושתלן בתוך שדה חבירו ואמר הלה זיתי אני נוטל אין שומעין לו בארץ ישראל משום יישוב הארץ אלא יעמדו במקומם ואם עקרון הנהר בגושיהם (בענין שראויים להתקיים על ידן) (טור) יחלקו הפירות בעל השדה עם בעל (הזתים) כל שלשה שנים ולאחר שלשה שנים הכל לבעל השדה אלא שצריך ליתן לבעל הזיתים דמי הזיתים כמו שהיו שוים מתחלה כששטפן הנהר ואם לא נעקרו בגושיהן הכל

לבעל הקרקע מיד ואם בא בעל הזיתים
ליטול זיתיו בין תוך שלשה בין לאחר שלשה
הרשות בידו בחוצה לארץ אבל בארץ ישראל
אין שומעין לו וזה נותן לו דמי זיתיו כמו
שעומדים לימכר לנטיעות ואם זה אומר לו
טול אילנותיך שומעין לו.

(ב) המוכר זיתיו לעצים אם פסק עמו
לקוץ מיד כל הפירות שיעשו הרי הן לבעל
הקרקע ואם התנה עמו לקיץ כל זמן שירצה
כל הפירות שיוציאו לבעל העצים מכר סתם
אם עשו פחות מרביעית לסאה חוץ
מההוצאה הרי אלו של בעל הזיתים עשו
רביעית לסאה חוץ מההוצאה יחלוקו.

סימן קס"ט: מי שיש לו בור לפנים מבורו וגינה לפנים מגינתו. ובו ב סעיפים

169. (א) מי שיש לו בור לפנים מביתו של חבירו
ויש לו דרך עליו אין לו רשות ליכנס שם אלא

ביום בשעה שדרך בני אדם ליכנס (ודוקא
בור אבל חדר נכנס שם בין ביום בין בלילה)
(נ"י פ' המוכר פירות) ואין לו רשות להכניס
בהמותיו שם אלא ממלא ומוציא לחוץ וכל
אחד מהם עושה מפתח לבור שלא יכנס שום
אחד מהם אלא מדעת חבירו.

(ב) מי שיש לו גנה לפנים מגינתו של חבירו
אין לו רשות ליכנס בה בלילה ולא להכניס
לתוכה תגרים (וה"ה לבית שהוא לפנים
מבית חבירו) (נ"י הנ"ל) ולא יכנס מתוכה
לשדה אחרת (אלא אם כן הוא צורך גינתו)
(שם בנ"י) והחיצון זורע את הדרך נתן לו
דרך מן הצד מדעת שניהם נכנס בה באיזה
שעה שירצה ומכניס לתוכה תגרים אבל לא
יכנס מתוכה לשדה אחרת ושניהם (אינם)
רשאים לזרעה.

סימן ק"ע: גנות המסתפקות ממעין אחד. ובו ב

סעיפים

170. (א) חמש גנות המסתפקות ממעין אחד ונתקלקל המעין כולם מתקנות עם העליונה נמצאת התחתונה מתקנת עם כולם ומתקנת לעצמה והעליונה אינה מתקנת אלא לעצמה.

(ב) בני הנהר משקין על הסדר רצה אחד לסכור כדי שיחזיר לו המים וישקה תחלה ואחר כך יפתח ואחר רוצה להשקות תחלה כל המתגבר זכה ובור שהוא קרוב לאמה (והנהר מושך בו על פי הלוכו) (טור) מתמלא ראשון מפני דרכי שלום (וי"א דוקא שקדם בור לאמה אבל איפכא לא) (המגיד פ"ג דשכנים וב"י בשם הרשב"א).

סימן קע"א: איזה דבר שהשותפין כופין זה את

זה לחלוק וכל דיניו. ובו יז סעיפים

171. (א) אחד הקונה מתבירו חצי שדהו או שנים שקנו מאחד שדה או שירשו או שניתן להם במתנה או שהחזיקו בו מההפקר וביקש אחד מהשותפין לחלוק וליטול חלקו לבדו אם יש באותו קרקע דין חלוקה כופה את שאר השותפין וחולקין עמו ואם אין בו דין חלוקה אין אחד מהם יכול לכופ את חבירו לחלוק וכן הדין במטלטלין.

(ב) בד"א כשאין א' מהם מכיר את חלקו במקום שהם שותפין בו אלא יד כולם משתמשת בכל מקום אבל אם היה א' מכיר חלקו אע"פ שאין בו דין חלוקה כופה כל אחד מהם את חבירו להבדיל בין חלקו לחלק חבירו כדי שלא יזיקו זה את זה בראיה.

(ג) איזהו דין חלוקה כל שאלו יחלק לפי השותפים יגיע לפחות שבהם חלק ששם הכל

קרוי עליו אבל אם אין שם הכל קרוי על
החלק אין בו דין חלוקה כיצד כל חצר שאין
בה ד"א על ד"א מרובעות חוץ מד' אמות של
הפתחים אינה קרויה חצר וכל שדה שאין
בה כדי זריעת ט' קבין אינה קרויה שדה וכל
גנה שאין בה כדי זריעת חצי קב אינה קרויה
גנה וכל פרדס שאין בה כדי זריעת ג' קבין
אינה קרויה פרדס לפיכך אין חולקין את
החצר עד שיהא בה ד' אמות לכל א' וא'
מהשותפין ולא את השדה עד שיהא בו
זריעת ט' קבין לכל אחד ולא הגנה עד שיהא
בה חצי קב לכל א' וא' (ולא את הפרדס עד
שיהא בו בית ג' קבין לכל אחד ואחד) בד"א
בא"י וכיוצא בה אבל בבבל וכיוצא בה אין
חולקין את השדה עד שיהא בה כדי חרישת
יום לזה וכדי חרישת יום לזה ולא את
הפרדס עד שיהא בה ל"ו אילנות לזה ול"ו
אילנות לזה כדי עבודת אדם א' ביום א'

ושדה שמשקים אותה בכלי עד שיהא בה
כדי שימלא הפועל יום א' לזה ויום א' לזה.

(ד) יש מי שאומר שאם יש לו אצלו קרקע
הראוי להצטרף עמו יכול חבירו לכופו
לחלוק.

(ה) יש מי שאומר שאם באים לחלוק בית
או (חצר) אע"פ שיש בו כדי חלוקה אם אין
בו כדי שיגיע לכל א' דרך בפני עצמו שלא
יצטרך לעבור על חלק חבירו אין בו דין
חלוקה.

(ו) אחד מהשותפים שאמר לחבירו
במקום שאין בו דין חלוקה או בדבר שאי
אפשר שיחלוקו כגון שפחה או כלי מכור לי
חלקך בכך וכך או קנה ממני חלקי בשער
הזה הדין עמו וכופין את הנתבע למכור
לחבירו או לקנות ממנו אפי' אמר ליתן בו
הרבה יותר מדמיו צריך השני לקנות או

למכור (טור בשם הרא"ש ומרדכי ספ"ק
דב"ב והמגיד פ"א דשכנים ריב"ש סי' תפ"ג
וב"י בשם הרמב"ם ותשובת רמב"ן סי' מ"ג
ורש"י ותוס') אבל אם אין התובע רוצה
לקנות או לא ימצא במה יקנה אינו יכול
לכוף את חבריו לקנות ממנו אפי' בשער
הזול שהרי חבריו יכול לומר לו איני רוצה
שאקנה אלא שאמכור לפיכך שני אחים אחד
עני וא' עשיר שהניח להם אביהם מרחץ או
בית הבד עשאו האב לשכור השכר לאמצע
כל זמן שירצו לעמוד בשותפות (ואין העשיר
יכול לומר השכר חלקך דאין דרך לשכור
דברים כאלו לחצאין משא"כ בטרקלין)
(המגיד) עשאו האב לעצמו אין יכול לכוף
אחיו לשכור אותם אלא משתמשים בהם
כדרך שנשתמש אביהם והרי עשיר אומר
לעני קח לך זיתים ובא ועשאו בבית הבד
קנה לך עבדים ויבואו וירחצו במרחץ ואין

העני כופה את העשיר לקנות חלקו אא"כ
אמר לו קנה ממני או מכור לי והריני לווה
וקונה או מוכר לאחרים וקונין הדין עמו.

(ז) אמר כל אחד מהם איני קונה אלא
הנני מוכר חלקי מוכרים אותה לאחרים.

(ח) אמר כל אחד מהם איני מוכר אלא כל
א' מהם רוצה שיקנה חלק חבירו או שאין
אחד מהם רוצה לא לקנות חלק חבירו ולא
למכור חלקו אלא ישארו שותפין אם היה
המקום עשוי לשכור שוכרין אותו וחולקים
שכרו.

(ט) אחד השוכר מחבירו מקצת שדה או
חצר שאין בה דין חלוקה או שנים ששכרו
מקום אחד בשותפות כל א' מהם יכול לכוף
את חבירו ולומר לו או שכור ממני חלקי או
השכר לי חלקך ואם יש בה דין חלוקה
חולקין (ויש חולקין וסבירא להו דלא שייד

חלוקה בדבר השכור לזמן (טור) וע' לקמן
סי' שיי"ו ס"ב) .

(י) אם אין בו דין חלוקה ואמר האחד
נעשה ב' חלקים אחד שיהא בו כשיעור וא'
קטן ואני אטול הקטן ואתה טול הגדול ותן
לי דמים ששוה יותר הגדול אינו יכול לכופו
ואפי' אם אמר לו טול אתה הגדול במתנה
יכול הלה לומר אין רצוני לקבל מתנה ויש
חולקין בזה אבל אם אמר לו טול אתה
הגדול בשוויו ואני הקטן או אקח אני הגדול
בשוויו ואתה טול הקטן ואם תאמר שאינך
חפץ בקטן אני אקח הכל שומעין לו אע"פ
שאינו מניח את חבירו ליטול הכל.

(יא) חצר שיש בו שבעה אמות וראובן יש
לו ארבע אמות ושמעון אין לו אלא שלש
ואין שמעון רוצה לחלוק יכול ראובן לומר לו

אטול חלקי חוץ מאמה אחת שאשאר שותף
בה עמך ואח"כ יאמר לו גוד או אגוד.

(יב) דינא דגוד או אגוד אפי' בדבר שכולו
אינו ראוי לאחד הוא ויש חולקין בזה (טור)

(יג) דבר שאין תשמישו שוה כגון שתי
שפחות שהאחת יודעת לאפות ולבשל
והאחת יודעת לטוות או שני כלים שאין
מלאכתן שוה וכל א' צריך לשניהם אפי' אם
דמיהם שוים אין א' יכול לומר לחבירו טול
אתה זה ואני השני או איפכא לפי שכל א'
צריך לשניהם וכן אם יש להם שדה וכרם
ואין בשום א' מהם כדי חלוקה אפי' אם
דמיהם שוים לא יאמר טול אתה שדה ואני
כרם או איפכא ואפילו אם יאמר לו גוד או
אגוד בשניהם כאחד אין שומעין לו אלא אם
ירצה יאמר לו בא' מהם גוד או אגוד והשני

ישאר בשותפות או יאמר בכל א' זה אחר זה
גוד או אגוד ושני דברים שתשמישן שוה
ודמיהן שוין ואין בשום א' מהם כדי חלוקה
הא ודאי שיכול לומר כל א' מהם לחבירו גוד
או אגוד (דהיינו שחולקין אחד נגד חבירו
ואחד נוטל אחד והשני שני) (טור) והוא הדין
לאם אין דמיהם שוים.

(יד) שני אחים שירשו שני בתים גדולים
שיש בכל א' כדי חלוקה והא' אומר נחלוק
כל בית בפ"ע והשני אומר לא כי אלא נחלוק
בית כנגד בית לזה שאמר נחלוק בית כנגד
בית שומעין.

(טו) י"א דלא אמרי' גוד או אגוד אלא
בנתינת דמים מיד אבל אם אמר גוד ואמתין
לך המעות ל' יום או אגוד ותמתין לי המעות
ל' יום אין שומעין לו שיכול לומר לו אני נוח
לך ואתה קשה ממני.

(טז) היכא דאין דין חלוקה ויש שם יתומים גדולים וקטנים והגדולים רוצים לחלוק יש מי שאומר שב"ד מעמידים אפוטרופוס לקטנים ודנים להם גוד או אגוד וי"א דלא שייך ביתומים גוד או אגוד שאין אפוטרופוס רשאי למכור חלקם.

(יז) לא נאמר דין גוד או אגוד בד' אמות של פירוק משא ולא במה שצריכים ליציאה וביאה ואע"פ שהבתים פתוחים מצד אחד לרשות הרבים שאין אדם עשוי לפרוק משאיו בדרכים לעין כל.

סימן קע"ב: בית או חצר איך נותנים ד"א ודין הזבל שבחצר ונתינת האכסניא. ובו ט סעיפים

172. (א) חצר המתחלקת נותן לכל פתח ד' אמות והשאר חולקי' בשוה שכל פתח צריך לפניו ד' אמות לתוך החצר ואפי' שהפתח רחב הרבה נוטל ד"א על פני כל רחבו לתוך

אזיר החצר ואם אין הפתח רחב ד' משלים
עליו מהצדדים ד' כדי שיהיה לו ד' על ד' ואם
יש לא' פתוח לחצר בית שיש לו ב' פתחים
ולשני בית שאין לו אלא פתח א' אותו שיש
לו ב' פתחים נוטל לכל פתח ארבע אמות כפי
מה שהם פתחיו ובעל הפתח אחד אין לו
אלא ד' אמות לפני פתחו בד"א בשנים שקנו
מההפקר כגון שבנו במקום הפקר זה בנה לו
בית ופתח בו ב' פתחים וזה בנה לו בית ופתח
בו פתח אחד ואח"כ הקיפו אותם עד שנעשה
להם לחצר.

(ב) בד"א כששני הבתים שוים וחלקו בית
כנגד בית ולא הוצרכו לשום אותם ולהעלות
בדמים אבל אם אינם שוים ושמו אותם
והעלום בדמים ואותו שהגיע לחלקו הבית
שיש בו שני פתחים נתן לחבירו הדמים
ששוה יותר על שלו בכלל זה העילוי ג"כ ד'
אמות שבחצר וזכה בהם כמו שזכה במה

שביתו שוה יותר משל האחר אע"פ שבעוד
שלא חלקו לא היו הד' אמות שלו לגמרי
אלא לפרק בו משאו וחבירו היה משתמש בו
ג"כ כשהיה מוצא אותם פנויים עתה שחלקו
הם שלו לגמרי.

(ג) בית שיש לו פתחים רבים מכל
רוחותיו יש לו ארבע אמות לכל רוח ואם
ייחד לו פתח אין לו אלא ארבע אמות כנגד
פתחו.

(ד) אכסדרה (פי' מקום שיש לו ג' דפנות
והצד הרביעי כלו פתוח כעין דלת) אם אפשר
לו להכנס בתוכו במשאו אין לה ארבע אמות
(ואם הוא לפני הבית ואין באכסדרה ארבע
משלים עליה מן החצר שיהא ד' ועולות לד'
שלפני פתח הבית) (טור בשם ר"י) ואם לאו
יש לה ד' אמות שלא אמרו שיש לכל פתח
ארבע אמות אלא לפרק שם משאו בית שער

(פ) בית קטן שלפני פתח טרקלין וקורין לה
פורקא בלע"ז רש"י) או מרפסת (פ"י מקום
גבוה בחצר הבית והרבה פתחי עליות
פתוחין לה) יש להם ארבע אמות היו חמשה
בתים פתחים למרפסת והמרפסת פתוחה
לחצר אין לה אלא ד' אמות.

(ה) לול של תרנגולים אין לה ד' אמות.

(ו) בית חציו מקורה וחציו אינו מקורה
בין שקירוי לפנים בין שקירוי לחוץ אין לה
ד' אמות ודוקא כשיש ד"א על ד"א במה
שאינו מקורה.

(ז) בית סתום יש לו ד' אמות פרץ את
פצימיו אין לו ארבע אמות.

(ח) בית שאין לו ד' אמות על ד' אמות אין
לו ד' אמות בחצר כנגד הפתח אלא אם יש
בחצר ד' אמות לזה וד' אמות לזה עד פתח
הבית הזה חולקין.

(ט) הזבל של חצר מתחלק לפי הפתחים
אבל אכסניא של מלך לפי בני אדם (פי' הזבל
שמניחין בחצר וי"א לענין שצריכים לתת
להן אכסניא) (טור וב"י ב' הדעות) .

**סימן קע"ג: שותפים או אחים שרצו לחלוק דבר
שאין בו דין חלוקה וחלוקת ספרים ושאין להם
חזקה זה על זה. ובו ד' סעיפים**

173. (א) השותפין שרצו לחלוק דבר שאין בו
דין חלוקה אע"פ שהם מפסידין את שמו
חולקין ובכתבי הקדש דהיינו כ"ד ספרים
שהם כתובים בגליון כספר תורה שלנו אם
הם בכרך אחד אין חולקין (שהוא בזיון
לספרים לחלקן מכרך אחד (טור) אע"פ
שאם היו של אחד מותר לחתכן) (הגהות
אשיר"י) ואם הם בשתי כריכות אם הם שני
ענינים אין בו דינא דגוד או אגוד ואם הם

ענין א' אומרים בו גוד או אגוד (וע' לעיל סי'
קע"א סעיף י"ג) .

(ב) אם חלקו בגורל לאחר שעלה הגורל
לא' מהם נתקיימה החלוקה לכולם.

(ג) האחים שחלקו הרי הם כלקוחות זה
מזה ואין להם זה על זה דרך ולא סולמות
ולא חלונות ולא אמת המים שכיון שחלקו
לא נשאר לא' מהם זכות בחלק חבירו אע"פ
שהיה מקודם וה"ה לשנים שקנו שדה כא'
וחלקו לא נשאר לא' מהם זכות בחלק חבירו
אבל ב' שקנו שדה משני אנשים או משני
אחים כשהיה נודע חלק כל אחד והיו
מחזיקים בנזקים אלו אין לא' מהם
להפסיק אמת המים ולא לשנות דבר
מהנזקים שהחזיקו בהם המוכרים.

(ד) אחים שחלקו ועלה חלק א' מהם כרם
ולשני שדה הלבן יש לבעל הכרם ד' אמות
בשדה הלבן להפך בו מחרישתו.

סימן קע"ד: אחים או שותפי' או בכור שבאי'

לחלוק. ובו ה סעיפים

174. (א) האחין או השותפין שבאו לחלוק
השדה וליטול כל אחד חלקו אם היתה כולה
שוה לגמרי חולקין לפי המדה בלבד ואם
אמר א' תנו לי חלקי מצד זה כדי שיהא
סמוך לשד' אחר שלי ויהיה הכל שדה א'
שומעין לו וכופה אותו על זה שעיכוב בדבר
זה מדת סדום היא (וי"א דאין שומעין לו
אלא צריך להעלות בדמים עד שיתרצו
חביריו) (טור בשם הרא"ש) ויש אומרים
דהוי ספק וכל דאלים גבר (מרדכי סוף פ"ק
דב"ב בשם מהר"ם) אבל אם היה חלק
ממנה טוב או קרוב לנהר יותר או קרוב

לדרך ושמו אותה היפה כנגד הרע ואמר תנו לי בשומא שלי מצד זה אין שומעין לו אלא נוטל בגורל אמר להם תנו בשומא שלי מצד זה חצי מדתה מהצד הרע וטול אתה מהצד הטוב כדי שיהא חלקי סמוך לשדה שלי שומעין לו.

(ב) הבכור שחלק נוטל ב' חלקים שלו כאחד אבל היבם שחלק עם אחיו בנכסי האב נוטל חלקו וחלק אחיו בגורל אם עלו במקום א' עלו ואם עלו בב' מקומות עלו.

(ג) ארץ מרובעת שהיה הנהר מקיף לה מזרח וצפון והדרך דרום ומערב חולקין אות' באלכסון כדי שיגיע לזה נהר ודרך ולזה נהר ודרך ואם אמר תנו לי החצי שמצד זה שהוא בצד שדי שומעין לו כללו של דבר כל דבר שהוא טוב לזה ואין על חבירו הפסד כלל כופין אותו לעשות.

(ד) ב' שקנו שדה בשותפות א' שליש וא' ב' שלישים כשחולקים נוטל ב' שלישים ביחד כיון שקנו אותה כאחד אבל ג' שקנו שדה בשותפות ושוב קנה הא' חלק חבירו כשבאים לחלוק אינו יכול לכופ את חבירו שיתן לו שני חלקים ביחד כיון ששני החלקים לא היו מתחלה שלו אלא בא מכחו ומכח אחיו שקנה ממנו שליש.

(ה) האחים שבאו לחלוק ושמו החלקים זה כנגד זה ובאו להטיל שלשה גורלות וא' מהם חפץ בא' מן החלקים ומעלה אותה ואומר אני אתן בו יותר כך וכך על מה ששמאוהו או אתם תקחו אותו בכך וכך שומעין לו ואם אינם רוצים באותו עילוי יטלנו הוא בלא גורל ויש חולקים.

סימן קע"ה: אחין שרצו לחלק וכל דיני דבר

מצרא. ובו סג סעיפים

175. (א) לא היו כאן כל האחים ואותו שלפנינו מבקש לחלוק חולק בפני שלשה אפילו הם הדיוטות ובלבד שיהיו נאמנים ובקיאים בשומא ואם חלק בפחות משלשה לא עשה כלום ואם היו מעות וכולם מטבע אחד ושנים א"צ שלשה אלא שנים לראיה בעלמא.

(ב) אם אחר שחלק זה בפני ג' שלא בפני אחיו ובא אחיו ואמר אותו החלק שוה בעיני יותר ואני מוסיף דמים יותר ממה ששמתם אותו שומעין לו לבטל החלוקה אבל אם בא לבטל החלוקה בלא טענה ולומר נפיל גורל אחר אין שומעין לו.

(ג) שני אחים שחלקו ואח"כ בא אח שלא היו יודעים בו בטלה החלוקה ואפי' שהי' להם שלשה שדות ונטל כל א' מהם אחת מהן והשלישית חלוקה ביניהם וכשבא האח

השלישי נפל חלקו באותה שחלקו ביניהם
לא נאמר ישאר כל א' מהם בשלו אלא איזה
מהם שירצה יכול לבטל כל החלוקה ויפילו
גורל אחד לכולם ואפי' נתרצה האח השלישי
ליטול מעט מזה ומעט מזה בלא גורל אפי'
הכי יכול כל א' מהשנים לבטל החלוקה כיון
שהיתה בטעות.

(ד) וכן אם בא ב"ח של אביהם וגבה חובו
מחלקו של א' מהם כגון שעשאו אפותיקי
בטלה החלוקה וחולקין חלוקה אחרת.

(ה) אחד מן האחים או השותפין שמכר
חלקו לאחד שאר האחין או השותפין
מסלקין ללוקח ויש אומרים שאפי' אם הוא
מצרן מסלקו השותף (או האחין וכן עיקר).

(ו) המוכר קרקעו לאחר בין שמכרה הוא
בין שמכר שלוחו בין שמכרו ב"ד יש לחבירו
שהוא בצד המצר שלו ליתן דמים ללוקח

ולסלק אותו ואפי' הלוקח ת"ח ושכן וקרוב
למוכר והמצרן עם הארץ ורחוק מן המוכר
המצרן קודם ומסלק את הלוקח.

(ז) קנאה הלוקח במנה והיא שוה ק"ק
אם היה נותנה כן לכל אדם כגון שמוכר
מחמת דוחק לא יתן לו המצרן אלא מנה
ואם לא הי' נותנה כן לאחר צריך ליתן לו
ק"ק ואם טען הלוקח שלא היה נותנה כן
לאחר והמצרן אומר שהיה נותנה כן לאחר
על המצרן להביא ראיה.

(ח) אם מכרה לו בהמתנה לית בה משום
דינא דבר מצרן אא"כ המצרן רוצה לפרוע
מיד.

(ט) קנאה במאתים ואינו שוה אלא מנה
אם המצרן חפץ בה צריך ליתן לו ק"ק ואם
טען המצרן שעשו קנוניא ביניהם נשבע
הלוקח בנקיטת חפץ ונוטל ק"ק ואם היו שם

עדים שנתן ק"ק והמצרן טוען שאמנה היתה בינו ובין המוכר והוא יודע בודאי שלא לקחו ממנו אלא במנה נותן לו דמים כפי מה שהעדים מעידים ומסלקו ומשביעו שלקחו בק"ק ונפטר.

(י) המוכר על תנאי בין שהתנה מוכר בין שהתנה לוקח אין בעל המצר יכול לסלקו עד שיתקיימו התנאים ויזכה הלוקח בקרקע ולא תשאר בה עילה כלל ואח"כ יסלק אותו.

(יא) היה לשדה הנמכר ד' המצרנים מד' רוחותיו יד כולם שוה בה ויחלקוה באלכסון כדי שיגיע לכל א' חלק על פני כל שדהו ואם היה ה' מצרנים כגון שהיו שלש משלש רוחותיו וברוח הד' שנים אותם השנים חשובים כא' ונוטלין בין שניהן חלק אחד כאחד מהחלקים שנוטלים השלשה בד"א כשבאו כאחד אבל אם קדם א' וסילק

ללוקח זכה בה הוא לבדו ואפ"י היו המצרנים הרבה והיה בהם מי שאינו מצרן אלא בחלק קטן מאד אם קדם הוא וסילק ללוקח או קדם וקנאה (מהמוכר) זכה בה.

(יב) היו הרבה שותפין לרוח אחת לשדה הנמכרת כל א' מהם יכול לסלק ללוקח ואם קדם אחד מהם וסילקו זכה הוא ואין שאר השותפין יכולין לערער ולא עוד אלא אפילו היה מצד א' לשדה הנמכרת שדה משותף בין שנים ומצד א' אצלה שדה של אדם אחר וקנאה א' מהשותפין בשדה שאצל השדה הנמכרת אין בעל השדה שבצד א' יכול לומר לאותו שקנאה אני מצרן ודאי ואתה ספק דשמא יפול חלקך לצד אחר אלא חשוב ודאי כמוהו כיון שיש לו חלק בכל השדה וכיון שקדם זכה וה"ה שאם קנאה איניש דעלמא שא' מהמצרנים יכול לסלקו אע"פ שיש לו שותף ואין הלוקח יכול לומר לו שמא יפול

חלקך מצד אחר וכן שדה הנמכרת של שנים
ומכר א' מהם חלקו לאחר המצרן מסלקו
ואין הלוקח יכול לומר כיון שאין החלק
שקניתי מסויים שמא יפול חלקו מצד אחר
שאינו מצד השדה שלך.

(יג) א' שלקח משנים שדה אחת ובא
המצרן לסלקו מחציו שלקח מן האחר אינו
יכול לסלקו אא"כ מסלקו מכולה או מניחו
בכולה.

(יד) בעל בנכסי אשתו יש לו דין מצרנות
שאם יש לה קרקע מנכסי מלוג ובאו למכור
קרקע שאצלו יכול הבעל לסלק הלוקח
אפילו אם קנו מידה שמחלה ללוקח אינו
כלום והבעל יכול לסלקו עמדה היא וסלקה
ללוקח וכן העבד שהיה נושא ונותן בנכסי
אדוניו וסילק את הלוקח אם רצה הבעל או

האדון מקיים על ידיהם ואם לא רצה לא יקיים ותחזור ללוקח ויחזיר הדמים.

(טו) המצרן שבא לסלק את הלוקח וקודם שסילקו מכר השדה שיש לו על המצר איבד זכותו וגם הלוקח שקנה ממנו אין לו דין מצרן לסלק הלוקח שקנה סמוך למצר.

(טז) מי שעשאו בעל הבית שליח למכור שדהו אף ע"פ שהשליח עצמו מצרן אינו רשאי לקנות וכשמכר לאחרים אינו יכול לסלק את הלוקח וכן מי שחתם על שטר המכירה בעד אינו יכול לסלק ללוקח (רי' ירוחם נ"א ח"ד) .

(יז) מת הלוקח קודם שסילקו המצרן אינו יכול לסלק ליורש (ויש חולקין) (טור ונ"י פרק המפקיד וריב"ש סי' תק"א) וכן נ"ל עיקר .

(יח) נתן הלוקח הקרקע במתנה לאחר שלא באחריות אין המצרן יכול לסלקו והוא שלא יהא רמאות בדבר ויש חולקין (טור ונ"י פרק המפקיד) וכנ"ל עיקר .

(יט) מכרה לוקח ראשון ללוקח שני וכן אם מכרה היורש או המקבל מתנה המצרן מסלק את הלוקח.

(כ) טרפה בעל חוב בחובו המצרן מסלקו בין ששמוהו לו בית דין בחובו בין שהגבהו ליה מדעתו ואם ירצה הנטרף לתת הדמים שהיו עליו בחובו תחזור לו שדהו לעולם.

(כא) בעל חוב של המוכר שטרף מהמצרן יש מי שאומר שהמצרן חוזר ונוטל מהלוקח והלוקח נוטל מהמוכר וחלקו עליו לומר שאין דין המצרן עם הלוקח כלל אלא עם המוכר (וכן נראה עיקר) .

(כב) יש מי שאומר דמצרן לא יכול לאחותי
אינשי אחריני בדוכתיה לסלוקי ללוקח
בדיני דבר מצרא אלא היכא דאקנה ליה
בארעא קמייתא דקא תבע מחמתו והני
מילי לאפוקי מיניה דלוקח הוא דלא מפקינן
אבל למהוי בדוכתיה דבר מצרא לאזמוני
זוזי ללוקח בזמניה אפי' שדרינהו ע"י שליח
שעשאו בעדים בדוכתיה קאי.

(כג) הביאו המצרן והלוקח כל א' מעותיו
אם היו מעותיו של לוקח טובים משל מצרן
או שהיו ממהרים יותר לצאת בהוצא' או
שאלו צרורין וחתומין ואלו מותרין בטל
זכות המצרן וה"ה אם קדם הלוקח ופרע אין
המצרן יכול לסלקו אלא בכעין מעותיו.

(כד) החליף חצר בחצר או בשדה או בכרם
או איפכא כיון שהוא קרקע בקרקע אין בו
דין בעל המצר (וכן נראה להורות אף ע"פ

שיש מי שחולק) אבל אם החליף חצר
בבהמה או במטלטלין רואין דמי אותו
הבהמה או דמי אותן המטלטלין ונותן לו בן
המצר ומסלקו וא"י לומר לו תן לי כמו
שלקחתי בו שהערמה היא זאת ואינה
מועלת כלום וכן כל כיוצא בזה שיראה לדיין
שהוא הערמה אינו מבטל כח המצרן.

(כה) אמר המצרן אטרח ואביא מעות לא
נטרינן ליה ואיבד זכותו ואם אמר אלך
ואביא מעות אם הוא אמוד שיש לו
ממתינים לו עד שילך ויביא ואם אינו אמוד
אין שומעין לו ויש מי שאומר דאי מקמי
דאתא לב"ד או לגבי מוכר לא הוה יודע בהני
זביני אי נמי ידע בהני זביני ולא הוה ידע
בסכום דמיה כי אמר איזל ואייתי זוזי אף
ע"ג דלא אמוד נטרינן ליה ודוקא שיעור
דאזיל ואייתי מגו ביתיה אבל טפי לא נטרינן
ליה.

(כו) היה רוצה הלוקח לקנותה לבנות בה בתים ובן המצר רוצה לזרעה הלוקח זוכה משום ישוב הארץ ואין בה דין בן המצר ויש מי שאומר שאם המצרן רוצה לנוטעה יכול לסלקו.

(כז) היה מפסיק בינו ובין מצר חבירו רכב דקלים או בנין גבוה וחזק או גומא וכיוצא בהם רואים אם יכול להכניס אפי' תלם אחד בתוך הדבר המפסיק עד שיתערבו שתי השדות הרי זה בן מצר שלו ומסלק הלוקח ואם לאו אינו מסלק הלוקח.

(כח) מכר לו קרקע מעט באמצע שדהו ואח"כ מכר לו קרקע בצד אותה שבאמצע רואים אם אותה המעט שמכר לו תחלה היא עידית או זבורית לגבי זאת הקרקע שמכר לו באחרונה זכה הלוקח ואין בן המצר יכול לסלקו שהרי הוא עצמו בן המצר הוא מפני

אותו מעט שקנה באמצע ואם אותו מעט
שקנה באמצע כמו זאת שמכר לו בסוף בצדו
הרי זה מערים ובן המצר מסלק אותו
מהשדה שקנה בסוף.

(כט) בא הלוקח ונמלך בבן המצר וא"ל הרי
פלוני בן המצר שלך רוצה למכור לי שדה זו
אלך ואקח ממנו וא"ל לך וקח לא ביטל
זכותו ויש לסלק אותו אחר שיקנה אלא אם
כן קנו מידו ויש מי שאומר שאם אמר בפני
עדים הוו עלי עדים שנסתלקתי אין צריך
יותר שרוצה לומר נסתלקתי כדין בקנין.

(ל) במה דברים אמורים שצריך קנין
כשמחל לו קודם שקנה אבל אם מחל לו
זכותו אחר שלקח כגון שבא המצרן וסייע
אותו או שכרו ממנו או שראוהו בונה וסותר
כל שהוא ומשתמש בו ולא מיחה בו ולא

ערער אף ע"פ שהוא בתוך זמן הראוי
לסילוק הרי זה מחל ושוב אינו יכול לסלקו.

(לא) נמלך המוכר בבן המצר למכור לו
באותם דמים ואמר ליה זיל זבין לעלמא
דלא בעינא ליה לא צריך למקנא מיניה.

(לב) אם שהה המצרן שיעור שילך ויביא
מעות ויתבענו בדין ולא תבעו איבד זכותו.

(לג) אם יש עדים שזה איימו לבן המצר
בדבר שיש בידו להזיקו שלא יערער על
המקח כשיעבור האונס יכול לסלקו.

(לד) היה בן המצר במדינה אחרת או חולה
או קטן ואחר זמן הבריא החולה או הגדיל
הקטן ובא ההולך אינו יכול לסלקו שאם
אתה אומר כן אין אדם יכול למכור
קרקיעתו שיאמר הקונה לאחר כמה שנים
תצא מידי.

(לה) היו המצרנים רבים ומכר א' מהם זכותו ללוקח אפי' בקנין יכולים האחרים לסלקו.

(לו) מכר כל נכסיו לא' אין בעל המצר של שדה אחת מסלק את הלוקח מאותה השדה שהרי היא ואחרת קנה כאחד ואפי' אם המצרן ג"כ רוצה לקנות כל נכסיו בכל מקום שהן אינו יכול לסלקו.

(לז) מכרה למי שקנאה הוא ממנו אין המצרן יכול לסלקו כיון שכבר מכרה לו וה"ה אם מכרה לבן אותו שקנאה הוא ממנו שאין המצרן יכול לסלקו ויש מי שחולק במכר לבן.

(לח) הקונה מהעכו"ם אין המצרן יכול לסלקו.

(לט) מכרה לעכו"ם עכו"ם לאו בר דינא דבר מצרא הוא.

(מ) המוכר לעכו"ם או שוכר לו משמתין אותו עד שיקבל עליו כל אונס שיבא מהעכו"ם עד שינהוג העכו"ם עם בן המצר שלו בדיני ישראל בכל ואם אנסו בדבר שלא כדין ישראל משלם המוכר ודוקא ששמתוהו תחילה אבל אם לא שמתוהו ואירע לו אונס מן העכו"ם י"א דפטור לשלם (ר"ן ונ"י והמגיד פי"ב בשם הראב"ד ומרדכי פ' הגוזל קמא וכנ"ל עיקר) ואם בא לו היזק מכח שכונת העכו"ם בחיי המוכר (ומת) חייב הבן לשלם ממה שירש מאביו אבל אם לא בא לו ההיזק אלא לאחר מיתת המוכר יש מי שאומר שלא קנסו בנו אחריו.

(מא) במ"ד אמורים כשיכול למוכרה או לשוכרה לישראל בדמים שנותן העכו"ם אבל אינו חייב למוכרה לישראל בפחות ואי חזינן שהעכו"ם מכוין לקנות במצר ישראל כדי להשחית נחלתו הכל לפי ראות הדיין.

(מב) המוכר שדה רע כדי לקנות בדמים שדה יפה או שמכר מקום רחוק כדי לקנות מקום קרוב אין בהם דין בן המצר שמא בנתיים שיודע למצרן יקנה אחר אותו שדה שהוא רוצה לקנות.

(מג) מכר כדי ליתן מנת המלך או שמכר לקבורה או למזון האשה והבנות (וי"א דה"ה למזונות עצמו) (ב"י בשם תלמידי הרשב"א) אין בו דין בן המצר ואפי' שלוח לצרכי קבור' או למזון האש' והבנות או שלוח מחבירו לפרוע המס כשמוכר לפרוע למלוח אין בו משום דין המצר (ואפילו לכתחילה כשבאו לקנות כל הקודם זכה) (רמב"ם פ"ב והג"א בשם ר"ח ובשם תלמידי רשב"א) ויש אומרים דהמצרן קודם (שם הגהת אשירי בשם רש"י) .

(מד) טען הלוקח ואמר מפני המס וכיוצא בו מכר לי המוכר ובעל המצר אומר שקר אתה טוען כדי לבטל זכותי על בעל המצר להביא ראיה ואם לא הביא ראיה ישבע הלוקח היסת.

(מה) אפי' היה בדבר ספק אין הלוקח מסתלק אלא בראיה ברורה שמביא בעל המצר לפיכך אם טען הלוקח ואמר גזלן אתה לשדה זו אריס אתה לשדה זו או שוכר או ממושכן צריך בעל המצר להביא ראיה שהוא בעל המצר ושקרקה זו בחזקתו וכן כל כיוצא בזה.

(מו) סלקיה מצרן ללוקח ואח"כ נודע ששדה זו לא היתה של מצרן יד הלוקח על העליונה רצה מחזיק במעותיו רצה מחזיר למצרן מעותיו וחוזר למקנתו וחייב לשלם לו כל הפירות שאכל ואם הנגזל שבא

הקרקע עתה לידו רוצה לסלק הלוקח משום דינא דבר מצרא חזינן אי ידע דזבניה והיה יכול לסלקיה בעידנא דסלקיה גזלנא ולא סלקיה תו לא יכול לסלוקיה ואי לא ידע ביה מקמי הכי אע"ג דאתי עליה לבתר דסלקיה גזלנא ללוקח לא בטלא מצרנותיה בהכי.

(מז) המוכר לאשה או ליתומים קטנים אבל יתומים גדולים או קטנים שאינם יתומים אית בהו משום בר מצרא (ב"י בשם המגיד פי"ב) אין בו משום דינא דבר מצרא מכר לטומטום ואנדרוגינוס אין המצרן יכול לסלקו לפי שהם ספק אשה.

(מח) קטן שהוא מצרן אם רואים ב"ד שזכות הוא לו יסלקו את הלוקח או יטלו לו חלקו עם שאר המצרנים.

(מט) המוכר לא' מן השותפים שלו במשא ובמתן אע"פ שאינו שותפו בקרקע זכה בה

ואין שאר שותפין או שאר בני המצר נוטלים
עמו.

(נ) כל הרוצה למכור קרקע ובאו שנים כל
אחד מהם אומר אני אקח בדמים אלו ואין
אחד מהם בעל המצר אם היה האחד
מיושבי העיר והאחד משכני השדה שכן
העיר קודם שכן ותלמיד חכם תלמיד חכם
קודם קרובות"ח ת"ח קודם שכן וקרוב שכן
קודם קדם א' מהן וקנה זכה ואין חבירו
שראו לקדם לו יכול לסלקו הואיל ואין א'
מהם בעל המצר .

(נא) היה הקרקע של אחד והבנין או
האילנות של אחר אם יש לבעל הבנין או בעל
האילנות זכות בקרקע כל א' מהם בן המצר
של חבירו לפיכך אם מכר אחד מהם חלקו
חבירו מסלק הלוקח אפי' [הלוקח] הוא
מצרן אבל אם אין לבעל האילנות או לבעל

הבנין זכות בקרקע אלא כל זמן שירצה
אומר לו עקור אילניך או הרוס בניינך ומכר
בעל הקרקע זכה הלוקח ואין בעל האילנות
או בעל הבנין מסלק אותו ואם מכר בעל
הבנין או בעל האילן הרי בעל הקרקע מסלק
אותו.

(נב) וכן אם נמכר קרקע הסמוך לזה
שהקרקע לא' והבנין לאחר בעל הקרקע
קודם לבעל הבנין אלא א"כ יש לבעל הבנין
זכות בקרקע כמו שנתבאר.

(נג) בכל הקרקעות שבעולם יש דין
מצרנות אבל במטלטלין ועבדים אין דין
מצרנות ומחובר לקרקע כקרקע ויש בו דין
מצרנות (ולכן יש דין מצרנות בבתים) וה"ה
במקומות בית הכנסת.

(נד) הנותן מתנה אין בה דין בן המצר היה
כתוב בשטר מתנה שאחריות מתנה זו על

הנותן יש בה דין בן המצר וכמה נותן לו מה שהיה שוה אמר הלוקח כן הוא והערמה עשינו ומכירה הוא ובכך וכך קניתיה נשבע בנקיטת חפץ ונוטל כדין השלוחין והוא שיטעון דמים שהן ראויים או יותר מעט אבל אם אמר על שוה מנה בק"ק קניתי אינו נאמן היה כתוב בשטר מתנה וקבלתי עלי אחריות מתנה זו שאם תצא מידו אתן לו ק"ק נותן לו בן המצר ר' ואח"כ מסלקו ואע"פ שאינו שוה אלא מנה.

(נה) הקדש לעניים אין בו משום דינא דבר מצרא.

(נו) היתה שדה שאצל המצרן הפקר ובא אחד והחזיק בה אם ימצא כמותה במקום אחר של הפקר להחזיק בה יכול המצרן לסלקו ואם לאו אינו יכול לסלקו.

(נז) הממשכן שדהו ואח"כ מכרו לזה שהוא ממושכן בידו אין המצרן יכול לסלקו אבל אם מכרה הממשכן לאחר אפי' אינו בן המצר אין המלו' יכול להוציא מידו.

(נח) אם בתחלת המשכונא בא המצרן לערער לעכב ולומר אני אלוה לך כי שמא כונתך להערים למכור למלוה אינו יכול לעכב בידו כי יאמר בעל השדה זה נוח לי ואתה קשה ממנו אמנם אם יראה לדיין שיש בו ערמה דוחין את המלוה אם שדה הסמוכה למשכונא נמכרת הלוה מעכב על המלוה ואין המלוה מעכב על הלוה ואם אין הלוה חפץ לקנותו וקנאו אחר אפילו אינו בן המצר אין המלוה יכול להוציאו מידו ואם קדם המלוה וקנה בן המצר מוציאו מידו וי"א דלמלוה דין מצרן (טור בשם הר"י ברצלוני וכ"כ הרא"ש והמגיד בשם הרשב"א פ"ב) וכן נראה עיקר .

(נט) השוכר בית מחבירו והמצרן רוצה להוציאו מידו לשכרו לעצמו אין שומעין לו.

(ס) מי שיש לו בית בשכירות ובית שאצלו נמכר אינו יכול לזכות בו מדין בן המצר ואם קדם וקנאו בן המצר יכול לסלקו.

(סא) שנים ששכרו שדה בשותפות וא' מהם רוצה להשכיר חלקו לאחר והשני רוצה לזכות בו מדין בן המצר הדין עמו כיון שהוא שותף בו.

(סב) השכיר ביתו לאחד ואח"כ מכרה לו אין בן המצר יכול להוציא מידו.

(סג) השכיר ביתו לאחד ואח"כ מכרה לאחר אפי' אינו בן המצר אין השוכר יכול להוציאו מידו.

סימן קע"ו: השיתוף כיצד מתקיים וכיצד נוהגין וכיצד נפרדין ואם מת אחד מהם. ובו נא סעיפים

176. (א) השותפים שבאו להשתתף אין השיתוף נגמר בדיבור לומר שאם אמר בואו ונשתתף יחד בכך וכך שלא יוכלו לחזור בהם ואינו מתקיים אלא בקנין וכיון שצריך קנין כל דבר ודבר לפי קניינו מתקיים שיתופו לפיכך המטבע שאינו נקנה בחליפין אין השיתוף מתקיים בו בקנין שאפי' קנו מיד שניהם שיביא כל א' מעותיו וישתתף בהם וכתבו שטר על זה והעידו עדים אינו מועיל אלא צריך שיביא כל אחד מעותיו ויטילו מעות שניהם בכיס אחד ויגביהו שניהם הכיס ויש מי שאומר שהוא הדין אם משך כל אחד מעותיו של חבירו מהני ואפי' לא עשו לא זה ולא זה אלא נשתתפו והתחילו לישא וליתן בעסק השיתוף ליקנות או למכור יש מי שאומר דמהני.

(ב) נשתתפו בשאר מטלטלין כיון שקנאו מידם שיביא זה חביתו של יין וזה כדו של

דבש והרי נשתתפו בהם נעשו שותפין בהם
וכן אם ערבו פירותיהם או ששכרו מקום
בשותפות והניח זה כדו וזה חביתו
שנשתתפו בהם הרי אלו שותפין בהם כללו
של דבר בכל הדרכים שקונה הלוקח באותן
הדרכים עצמם קונין השותפין זה מזה
הממון המוטל ביניהם להשתתף בו.

(ג) האומנים שנשתתפו באומנות אע"פ
שקנו מידם אינם שותפים כיצד שני חייטין
או שני אורגים שהתנו ביניהם שכל שיקח זה
וזה במלאכתו יהיה ביניהם בשוה אין כאן
שותפות כלל שאין אדם מקנה דבר שלא בא
לעולם.

(ד) שותפין ששמו פירותיהם ונשתתפו
בהם יש להן אונאה זה על זה עירבו פירות
בלא שומא ומכרום ונשאו בדמיהם הרי אלו

מחשבין הפירות כמה היו שוים בעת
שנשתתפו ומחשבין השכר או ההפסד.

(ה) השותפין שהטילו לכיס זה מנה וזה
מאתים וזה ש' ונתעסקו כולם בממון סתם
ופיחתו או הותירו השכר או הפחת ביניהם
בשוה לפי מנינם לא לפי המעות ואפי' לקחו
שור לטביחה שאלו לא מכרוהו [נ"א
טבחוהו] היה נוטל כל אחד מבשרו לפי
מעותיו אם מכרוהו חי ופחתו או הותירו
השכר או הפחת לאמצע בד"א כשנשאו
ונתנו במעות שנשתתפו בהם אבל אם
המעות קיימים ועדיין לא הוציאו אותם
ופחתו או הותירו מחמת המטבע ששינה
המלך או אנשי המדינה חולקין השכר או
ההפסד לפי המעות וכל שכן אם נשתתפו
בפירות ועדיין הן בעין שנוטלין לפי מעותיהן
(טור) ואם התנו ביניהם הכל לפי תנאם בין
בריוח בין בהפסד.

(ו) יש מי שאומר דה"מ בגוף הממון שנשתתפו אבל להשתעבד לשלם מביתו לא כגון אם נשתתפו זה במנה וזה במאות ונפסד הכל לא אמרינן שישלם בעל המנה לבעל המאות חמשים מביתו יש מי שאומר שאם עלה בו ריוח אחר שהגיע זמן חלוקה שקבעו נוטלין לפי המעות והוא הדין אם שינו ממה שהתנו בתחלה נוטלין לפי מעותיהן (ב"י בשם הרי"ף בשערים).

(ז) ויש מי שאומר שאם נגנבו או אבדו חולקין לפי המעות.

(ח) השותפין שומרי שכר הן שאם נגנב או נאבד מהשותפות ברשות אחד מהם חייב באחריותו בד"א בזמן שכל אחד מתעסק בשותפות זמן ידוע ונגנב לו בזמן שנתעסק בו.

(ט) אחים שהן שותפין יכול כל אחד למחות בחבירו שלא יקנה דבר לעצמו מהשותפות אם לא ינכה אותו מחלקו ואם לא מיחו וקנו לעצמם כשבאים לחלוק שמין הבגדים שעליהם כפי מה שהם שוים בשעת חלוקה אבל אם כלו לגמרי או אבדו אין מחשבין אותם להם ואם קנו בגדים לנשיהם ולבניהם ולבנותיהם אין שמין אותם בד"א בבגדי חול אבל בבגדי שבת שמין להם וגדול האחין אף במה שקנה לעצמו אין שמין לו אבל לכתחלה יכולים למחות בו שלא יקנה.

(י) המשתתף עם חבירו בסתם לא ישנה מנהג המדינה באותה סחורה ולא ילך למקום אחר ולא ישתתף בה עם אחרים ולא יתעסק בסחורה אחרת ולא ימכור בהקפה אלא דבר שדרכו להמכר תמיד בהקפה.

(יא) לפיכך הנותן מעות לחבירו בתורת שותפות ליקח בהם חטים לסחורה והלך וקנה שעורים או לקנות שעורים וקנה חטים אם פחתו פחתו לזה שעבר ואם הותירו הותירו לאמצע (וע"ל סי' קפ"ג ס"ה) וכן אם הלך ונשתתף עם אחר בממון השותפו' אם הפסיד הפסיד לעצמו ואם נשתכר השכר לאמצע אבל אם נשתתף עם אחר בממון עצמו אם פחתו פחת לעצמו ואם הרויח הרויח לעצמו ואם התנו ביניהם הכל לפי התנאי.

(יב) אחד מהשותפים או המתעסק שעשה סחורה בנבלות וטריפות וכיוצא בהם השכר לאמצע ואם הפסיד הפסיד לעצמו.

(יג) א' מהשותפין שאמר נוליד הסחורה למקום פלוני שהוא ביוקר ונמכר שם אע"פ שקבל עליו כל אונס או כל פחת שיבא הרי

חבירו מעכב עליו שהרי אומר לו אין רצוני
שאתן מעות שבידי ואהיה רודף רוח אחריך
לדין להוציא ממך וכן כל כיוצא בזה.

(יד) אחד מהשותפין שבא לישן הפירות עד
הזמן הידוע למכור אותם פירות אין חבירו
מעכב עליו אבל משהגיע זמן המכר יכול כל
אחד מהם למכור ואין חבירו יכול לעכב עליו
ואם מכר בלא דעת חבירו ונתייקר אח"כ
אין לחבירו עליו כלום (אבל אם מכרה קודם
זמנה הוי פשיעה וחייב לשלם לחבירו חלקו)
(ב"י בשם רבי ירוחם) ואם אין זמן ידוע
למכור אותם פירות ורוצה א' מהם לישנם
חבירו מעכב עליו.

(טו) השותפין שהתנו ביניהם שיעמדו
בשותפות זמן קצוב כל א' מהם מעכב על
חבירו ואינו יכול לחלוק עד שיגיע הזמן או
עד שיכלה ממון השותפות ואין אחד מהם

יכול ליטול מהקרן ולא מהשכר עד סוף הזמן.

(טז) נשתתפו סתם ולא קבעו להם זמן הרי אלו חולקין כ"ז שירצה אחד מהם ויטול כל א' חלקו מהסחורה ואם לא היתה באותה סחורה דין חלוקה או שהיה בחלוקתה הפסד הרי אלו מוכרים אותה וחולקים הדמים.

(יז) היה זמן ידוע למכירת אותה סחורה יש לכל א' מהם לעכב שלא יחלקו עד שתמכר בזמן הידוע למכירתה ואין אחד מהם נוטל לא מהקרן ולא מהריוח עד זמן החלוקה אלא אם התנו ביניהם.

(יח) אם לא קבעו זמן לשותפות או שקבעו זמן ונשלם ובא א' לחלוק שלא מדעת חבירו חולק בפני ג' אפי' הם הדיוטות ובלבד שיהיו

נאמנים ויודעים בשומא ואם חלק בפחות
משלש' לא עשה כלום.

(יט) א' מהשותפים או מהמתעסקים שמת
בטלה השותפות או העסק אע"פ שהתנו
לזמן קבוע.

(כ) היה להם חוב אצל אחרים אינו יכול
לומר לחבירו לא נחלק עד שנגבה כל חוב
שיש לנו אלא חולקים וכשיפרעו החובות
יטול כל אחד חלקו.

(כא) אמר ליה חבירו נחלק וטול אתה
דמים כנגד כל השטר ועשה בהם סחורה
לעצמך ושלם כל השטר בזמנו יש לו לעכב
עדיין ולומר שמא אפסיד והשנים יותר
מרויחים מהאחד.

(כב) הנותן מעות לחבירו לילך למדינה
פלוגית לסחורה או לקנות לו פירות בסחורה
או לישב בחנות אינו יכול לחזור בו ולהחזיר

הממון מיד השותף עד שילך למקום שהתנו ויחזור או עד שיקנו אותם הפירות וימכרו או עד שישב בחנות שזה כמי שקבע זמן הוא.

(כג) המקבל עסק מחבירו לזמן קצוב המקבל יכול לחזור בו כדין פועל שחוזר בו אפי' בחצי היום אבל הנותן אינו יכול לחזור בו מה שאין כן בשותפין שקבעו זמן (ב"י) וכמו שנתבאר לעיל סעיף ט"ו .

(כד) שני שותפים שיש להם תביעה על אחד ותבעו א' מהם ויצא השותף חייב אם היה על עסק שבועה שהי' חייב לו ונשבע לו אין שותף שני יכול לתבעו בשבועה דשבועה לאחד שבועה למאה.

(כה) היה להם תביעת ממון עליו ויצא השותף חייב אם לא היה שותפו בעיר יכול לתבעו פעם אחרת (וקטן כמאן דליתא בעיר

דמי וי"א דה"ה אשה) (נ"י בשם הריטב"א)
היה בעיר אינו יכול לתבעו.

(כו) בד"א שלא נתחייב השותף מתוך
טענותיו אבל נתחייב מתוך טענותיו כגון
שהודה או שאמר אין לי ראייה לא הפסיד
שותפו בהודאתו ואם יש לו ראייה יביא וגם
צריך להיות שאינו יכול לשנות בטענה ממה
שטוען הראשון לפיכך חשבינן ליה כאלו ירד
כבר לדין וכותבים עליו פסק דין ויורדים
לנכסיו ואינו יכול לדחות ולומר שימתינו לו
עד שירד לדין וגם אינו יכול לומר אם הייתי
שם הייתי בודק בעדים עד שיהיו מוכחשים
אבל אם יכול לשנות שומעין לו אע"פ שהיה
בעיר וי"א שאם לא היה בעיר שיכול לתבעו
יכול להחרים עליו שלא ידע שירד שותפו
עמו לדין.

(כז) שנים שהלוו או שהפקידו לאחד ובא א' מהם ליטול חלקו או ליטול הכל נתבאר בסוף סימן ע"ז ואם אחד לווה משנים בשטר אחד ונכתב בשם האחד יתבאר בסי' זה (וכן שותפין שלוח אחד מהן לצורך השותפות אם חבירו חייב לשלם ע"ל סימן ע"ז סעיף ב').

(כח) שנים שהן שותפין בחוב אחד שחייב להם עכו"ם וגבה אחד מהן מקצתו ורוצה לעכבו לעצמו ואומר לחבירו לך וקח חלקך מהעכו"ם אין שומעין לו ואם השר כעס על אחד מהם ואמר לחבירו חלקך אסייע שיפרע ובחלק האחר לא אסייע אם אמר זה לעצמי אני מציל הציל לעצמו וה"ה אם שנים יש להם חוב מקולקל וצריך ליתן שוחד להצילו והאחד אינו רוצה ליתן יכול חבירו לומר אני אוציא שוחד חלקי ואציל לעצמי.

(כט) שותף התובע מחבירו כדי יין של שותפות ואמר כל אותם שיש בהם סימן שלי הם שלי יכול האחי לומר אשתקד היו אותם חביות [שלך] עכשיו הם שלי.

(ל) ראובן ושמעון שנשתתפו ונטל אחד מהם מהממון ונשתתף עם לוי הרי חבירו משביע ללוי ולא מצי למימר לאו בעל דברים ידידי את וכל שכן אם נתן ראובן לשמעון ממון בתורת עסקא ונתן מהממון ללוי בעסקא שמשביע ראובן ללוי שבועת השותפין ואם שמעון השביע ללוי שבועה לאחד שבועה למאה ואפי' פטר ראובן את שמעון משבועה או פטר שמעון את לוי משבועה עדיין ראובן משביע את לוי אא"כ פטר גם את באי כחו.

(לא) שנים שלוו מאחד ערבים זה לזה והילכך אם מת אחד מהם או העני או כפר

אחד והודה א' אותו שהודה מתחייב בכל ואין מקבלים עדותו על חבירו וכן מי שהודה לא' מהשותפין או פרע לאחד מהם כאלו הודה ופרע לשותפו.

(לב) אם טען אחד מהשותפין דבר שהוא חובה לו ולחבירו נאמן כעד א' לחייב לשותפו שבוע' דאורייתא.

(לג) ב' שותפים שמת אחד מהם ולא נשבע או שאחד מהם חשוד ישבע האחר.

(לד) אחד שלוח משנים בשטר אחד אם בא א' מהם ותבע החוב כולו חייב לשלם לו על הדרך שנתבאר בסוף סי' ע"ז ואם נכתב השטר בשם א' ובא זה שנכתב על שמו ותבע הכל חייב לפרעו אבל אם אותו שלא נכתב על שמו תובע אפי' מקצת אין שומעין לו.

(לה) שני אחים או שלשה שיש להם דין עם
אחר אינו יכול לומר יבא א' מכם ויטעון בעד
כולכם.

(לו) שנים שיש להם חוב בשותפות עם
עכו"ם ופרע קצת ומעכב השאר מפני שאומר
שא' מהם חייב לו כנגדו והלה כופר ההפסד
על שניהם.

(לז) ראובן ושמעון שותפים וקנה שמעון
בגדים מעכו"ם ומכרם ליהודי ונתחייב
היהודי לפרוע לעכו"ם לזמן פלוני ונתחייב
שמעון לעכו"ם בשטר שאם לא יפרענו
היהודי לאותו זמן שיפרענו הוא ואח"כ
חלקו ראובן ושמעון השותפות שביניהם
חייב ראובן לעשות שטר עליו לשמעון שאם
יברר שמעון בעדים שלא פרע היהודי
לעכו"ם ויצטרך שמעון לפרוע לעכו"ם יפרע

ראובן חלקו מכל שיברר שמעון בעדים
שהוציא על עסק זה בהוצאות ובשוחד.

(לח) אם קנה שמעון סחורה מעכו"ם
והטעהו בחשבון ונתן דמי הטעות לשותפות
וירא שמא יזכור טעותו וכן אם היו
משכונות מאחרים וירא שיבא לו מזה הפסד
יודה ראובן בפני עדים שדמי הטעות ודמי
המשכנות באו לשותפות ויכתבו ויחתמו
ויתנו ביד שמעון (וע' לעיל סעיף י"ב סי' זה)

(לט) אם לקח שמעון מעות מאחד להכניס
בשותפות ויטול ריוח בכדי מעותיו אע"פ
שלא הודיע לראובן שותפו יטול הלה חלקו
בריוח כמו שהתני' עמו.

(מ) בני כרך שקנו ספר תורה בששים דינר
והתנו שאם ילך אחד מהכרך להתיישב
במקום אחר שהנשארים יתנו לו חלקו ועתה

רוצה אחד לצאת ושואל חלקו לפי מה שהוקרו הספרים והנשארים אומרים שלא יתנו חלקו כי אם לפי מה שקנו בתחלה הדין עם הנשארים.

(מא) ראובן ושמעון בקש מהם עכו"ם להלוות לו סך מעות ולוי בקש להשתתף עמהם בחוב ונתרצו וקדם ראובן ונתן מחלקו לעכו"ם ד' זקוקים וחצי ואמר העכו"ם שלא היה צריך יותר והלך ראובן ואמר לשמעון ולוי אם תרצו לחלוק עמי בחוב תנו לי כל אחד חלקו בחוב ושמעון נתן לו חלקו ולוי לא נתן לו ונפטר אם כשתבע ראובן ללוי חלקו אמר איני חפץ ליתן הרי נעקר משותפותם אבל אם אמר תדיר הריני משלם אע"ג דדחה אותו קצת כיון דלא אטרחי לב"ד קני רווחא וחייב ליתן ליורשיו.

(מב) ראובן ושמעון שהיו שותפים בחוב וראובן קבל הערב ותפשו השר והוצרך ראובן לפטור החוב כיון שבאונס היה פטור משמעון.

(מג) שותפים שיש להם חוב ביחד ורצה האחד להתרחק ממקומו ולהוליך השטר עמו חבירו יכול לעכב עליו שלא יוליך השטר (וכמו שנתבאר סי"ג סי' זה) .

(מד) אם א' מהשותפים טען עסק השותפות על בהמתו או נתנו בחנותו בסתם נוטל שכר בהמתו או חנותו תחלה ואח"כ יחלקו הריוח או ההפסד.

(מה) אחד מהשותפין שלקח מסחורת השותפות בעצת שותפו להוליכה למקום אחר למכור וכשבאו לחשבון רוצה ליטול מהשותפות הוצאות מזונותיו אין שומעין לו אלא אם כן יש שם מנהג.

(מו) אחד מהאחים השותפים שיש בידו ממון וטוען שהוא של אחרים עליו להביא ראיה כיון שאינו חלוק בעיסתו ואם מת על האחרים להביא ראיה שהם שלהם (וע' לעיל סי' ס"ב נתבאר דינין אלו) .

(מז) ראובן ושמעון ששר אחד חייב להם ממון ושמעון קבל הערבות בלא ראובן ושמעון הלך תחת אותו שר ואינו רשאי לתבוע חובו וראובן מזהירו לגבות החוב אין שמעון חייב להקניט השר שלו כדי לגבות חובו של ראובן אך אם הוא פטור ממס בעבור אותו חוב אומדים כמה מס היה לו ליתן לשנה ויתן לראובן כפי חלק שיש לו באותו חוב.

(מח) שני שותפים שקנו משי וכשבאו למכרה חסרה מהמשקל גם זה בכלל הפסד ויחלקוהו ביניהם (וישבע שמעון שלא שלח

בו יד ושלא פשע בשמירתו) אחד מהשותפים שהוליד סחורת השותפות למקום אחר למכור ונשבה ופדאו חבירו מהאמצע ומשכה השותפות ולא היו מקפידים זה על זה ומת יורשי המת נוטלים בתחלה מהאמצע כשיעור פדיון אותו שנשבה.

(מט) סוס שהיה ממושכן לראובן ושמעון והפקידוהו לעכו"ם אחד לשמרו ואמר שמעון לעכו"ם שישאלוהו ללוי והוליוהו ללוי ונגזל ממנו אם רצה ראובן גובה משמעון ואם רוצה גובה מלוי.

(נ) ראובן שאמר לשמעון כל מה שתעשה בשלך עשה בשלי והלך שמעון ופטר החוב של שניהם חייב לשלם לו חלקו (וע' עוד דינין הרבה בדיני שותפות סי' צ"ג) .

(נא) אסור להשתתף עם עכו"ם ואם נשתתף ונתחייב לו שבועה מותר לקבלה.

סימן קע"ז: שותפים שאחד מהם ירד לאומנות המלך או חלה. ובו ה סעיפים

177. (א) א' מהאחים שמינהו המלך גבאי או סופר שמכניס ומוציא בממון המלך וכן כל כיוצא בזה מעבודת המלך אם מחמת אביהם מינהו כגון שהיה אביהם ידוע בדבר זה ואמר נעמיד בנו תחתיו כדי לעשות חסד עם היתומים הפרס שיטול וכל השכר שישתכר בעבודה לכל האחים ואפי' הי' חכם ביותר וראוי למנותו ואם מחמת עצמו מינהו הרי זה לעצמו והוא הדין להפסד שאם נטל ממנו המלך מחמת ממון האחים ועשרם ההפסד לכולם ואם מחמת עצמו שכבר היה עשיר ההפסד לעצמו.

(ב) חלה אחד מהם אם בפשיעה כגון שהלך בשלג בחורף או בחוס בימות החמה וכיוצא בזה אם יש קצבה לרפואתו מתרפא

בשלו ואם אין לה קצבה מתרפא מן האמצע
אבל אם חלה באונס אפי' יש לה קצבה
מתרפא מן האמצע וקודם שנתרפא יכולים
לומר לו חלוק עמנו.

(ג) בד"א שנתרפא מן האמצע כשהוא
לבדו מתעסק באומנות והשאר בטלים
ונוטלים חלק בריוח אבל שני שותפים
שמתעסקים באומנות או בסחורה וחלה
אחד מהם אפי' באונס מתרפא משל עצמו.

(ד) אחד מאחים השותפים שרצה לילך
ללמוד תורה או אומנות ישומו כמה יגיעו
לחלקו בהוצאתן כשהם ביחד וכן יתנו לו אף
על פי שצריך יותר כשהוא לבדו.

(ה) שותף שאמר לשותפו גנוב וכל נזק
שיגיע לך אשלם פטור ואע"פ שנהנה מאותה
גניבה.

סימן קע"ח: שותף שבקש מהמוכס שימחול לו.

ובו ג סעיפים

178. (א) שותפים שבקש אחד מהם מהמוכס

שימחול לו ומחל לו הוא לאמצע כאלו הוא

שלוחם לבקש בשביל כלם ואם מעצמו בלא

פיוס אמר אני מוחל בשביל פלוני הוא שלו

לבדו.

(ב) מי שפטרו המלך מכל מסים וארנוניות

אע"פ כן חייבי' לפרוע במה שהוציאו הצבור

בצרכי הצבור ובשמירתן (וע' לעיל סי' קס"ג)

.

(ג) שותף שירד לתוך שדה המשותף

ועבדה חשוב כיורד ברשות ונוטל כדין

אריסי העיר אפי' בקמה העומדת לקצור

ואפילו בשדה שאינה עשויה ליטע והוא הדין

אם מתעסק בלא רשות בדבר המטלטל

המשותף.

סימן קע"ט: שותפין אין להם חזקה זה על זה.

ובו סעיף אחד

179. (א) דבר הידוע שהוא משל השותפות אין

לא' חזקה בו על חבירו ואפי' נשתהה בידו

זמן רב אינו יכול לומר שלקחו ממנו או

שנתנו לו במתנה אלא בראייה ולא מיבעיא

במילת' ידיע לתרווייהו שוה בשוה אלא

אפי' חזי דהאי אייתי זוזי והאי אייתי זוזי

וזבני בהו עיסקא ולא ידיע כמה אייתי כל

חד ובתר הכי נפיק האי עיסקא מידא דחד

ואמר תרי תילתא דידי ותילתא דחבראי לא

מהימן אלא פלגי ליה בשוה והוא דלא מצי

למטען להד"ם או החזרתיו לך כגון דחזו

ליה סהדי תחות ידיה וידעו דהא עיסקא

דזבנו תרווייהו.

סימן ק"פ: שותפים בחצר שנדרו הנאה זה מזה

נתבאר דינו בטור יורה דעה סי' רכ"ו

סימן קפ"א: שיירא שעמד עליהם גייס והציל

א' מהם. ובו ג סעיפים

181. (א) שיירא שהיתה הולכת במדבר ועמד

עליה גייס וטרפה אם אינם יכולים להציל

מידם ועמד א' מהם והציל הציל לעצמו ואם

יכולים הם להציל וקדם אחד מהם והציל

אע"פ שאמר לעצמי אני מציל הציל לאמצע

ויטול כל א' מהם שלו היו יכולים להציל ע"י

הדחק כל המציל מציל לאמצע אלא א"כ

אמר לעצמי אני מציל שאם אמר כן הרי זה

מציל לעצמו שכיון ששמעו שהוא אומר

לעצמי אני מציל היה להם לדחוק עצמם

ולהציל וכיון שישבו ולא הצילו הרי נתייאשו

מן הכל.

(ב) היו שני שותפים והציל אחד מהם הציל לאמצע ואם אמר לעצמי אני מציל הרי זה חלק מחבירו והציל לעצמו.

(ג) וכן השוכר את הפועל להציל כל שיציל הרי הוא למשכיר ואם אמר לעצמי אני מציל ה"ז חוזר בו מהשכירות וכל שיציל אחר שאמר לי הרי הוא שלו.

סימן קפ"ב: כיצד נעשה שליח או טעה וקנה ביוקר ואם עבר על דעת משלחו. ובו יב סעיפים

182. (א) הגה בכל דבר שלוחו של אדם כמותו חוץ מלדבר עבירה דקיימא לן אין שליח לדבר עבירה (טור) ודוקא שהשליח בר חיובא אבל אם אינו בר חיובא הוי שליח אפי' לדבר עבירה (הגהות מיימוני פרק ה' דשלוחין).

(ב) עבר השליח על דעת משלחו לא עשה כלום ודוקא שהודיע שהוא שליח של פלוני

לפיכך אע"פ שמשך או המשיך אם נמצא שעבר על דעת משלחו בטל המקח ומחזיר אבל אם לא הודיעו שהוא שלוחו של פלוני נקנה המקח ויהיה הדין בינו ובין זה ששלחו.

(ג) טעה וקנה ביוקר אפי' בכל שהוא המקח בטל בין בקרקע בין במטלטלין שיאמר לו לתקוני שדרתיך ולא לעוותי לפיכך אם התני עמו שעשהו שליח בין לתיקון בין לעוות אפי' מכר לו שוה מנה בדינר או לקח לו שוה דינר במנה אינו יכול לחזור בו וחייב המשלח ליתן כפי התנאי.

(ד) יש מי שאומר שכל זמן שלא יברר המשלח שעשאו שליח לקנות לו סתם יכול המוכר לומר שהתנה עמו בין לתקן בין לעוות והמוציא מחבירו עליו הראיה.

(ה) אם הטעה השליח את הלוקח דינו כשאר כל אדם שהמכר קיים עד שתות וזכה המשלח ביתרון.

(ו) נתן מעות לשלוחו לקנות לו קרקע וקנה לו שלא באחריות ה"ז עוות והשליח לוקח אותה לעצמי שלא באחריות כמו שעשה וחוזר ומוכר למשלח באחריות הואיל וקנה אותה במעותיו והאחריו' על השליח.

(ז) הנותן מעות לשלוחו לקנות לו פירות ויפסוק עם המוכר ליתנם לו ביום פלוני וטעה השליח ולא התנה שיתנם לו כשעת הזול והוזלו הרי זה עיוות והמשלח יכול לחזור בו וא"צ לקבל מי שפרע לא השליח ולא המשלח.

(ח) האומר לשלוחו מכור משדי בית סאה והלך ומכר בית סאתים הרי זה מוסיף על דבריו וקנה הלוקח בית סאה בלבד ומיהו

הלוקח יכול לחזור ולומר איני רוצה לקנות
אלא סאתים ביחד.

(ט) א"ל מכור בית סאתים ומכר לו בית
סאה הרי זה מעביר על דבריו ולא קנה
הלוקח.

(י) א"ל מכור שדה לאדם א' והלך השליח
ומכרה לשני' ממכרו בטל שהרי עבר על
דבריו (וי"א דדוקא שמכר להן בשני שטרות)
(טור) .

(יא) א"ל מכור שדה ולא פירש אפי' מכר
למאה ממכרו קיים בד"א כשמכר' בשטר א'
או כשמכרם בב' שטרות והחתימם השליח
אבל אם מכר לשנים בשני שטרות ולא
החתימם השליח מכרו בטל.

(יב) עשה שליח לקנות לו שדה ואמר
המוכר לשליח על תנאי שיחזירוהו לי
כשיהיו לי מעות והשיב השליח אתה

והמשלח חברים בטוב תתפשרו אינו מכור
אלא על זה התנאי וצריך להחזיר לו כשירצה
המוכר ודין הפירות שאכל נתבאר בטור
יורה דעה סימן קע"ד .

**סימן קפ"ג: עשה שליח לקנות לו חטין וקנה לו
שעורים. ובו ט סעיפים**

183. (א) הנותן מעות לשלוחו לקנות לו סחורה
ידועה ולא לקחה אין לו עליו אלא תרעומת
ואם ידוע שלקח (במעות המשלח) מוציא
ממנו בעל כרחו.

(ב) הנותן מעות לחבירו לקנות לו קרקע
או מטלטלים והניח מעות חבירו אצלו והלך
וקנה לעצמו במעותיו מה שעשה עשוי והרי
הוא מכלל הרמאים ואם היה יודע שזה
המוכר אוהב אותו ומכבדו ומוכר לו ואינו
מוכר למשלחו ה"ז מותר לקנות לעצמו והוא

שיודיענו ואם מפחד שמא יבא אחר ויקדמנו
לקנות הרי זה קונה לעצמו ואח"כ מודיעו.

(ג) שליח שקנה לעצמו במעות המשלח
אע"פ שזקפן עליו במלוה המקח של משלח.

(ד) ראובן שאמר לשמעון זבין לי האי
מידי וזבין ליה סתמא קנייה ראובן משעת
משיכת שמעון ואע"פ שחזר שמעון אחר
משיכה ואמר לעצמי כוונתי לקנות אינו
נאמן אע"ג דיהיב שמעון דמים שלו קנייה
ראובן ויהיב לשמעון זוזי אבל אם חזר בו
שמעון קודם משיכה ואמר שקונה לעצמו
אפי' חזר בין מתן מעות למשיכה קנה לעצמו
אי יהיב שמעון למוכר זוזי מדיליה אבל אי
יהיב ראובן זוזי לשמעון ואזל ויהיב זוזי
למוכר בשמא דראובן ומקמי משיכ' הדר
ביה שמעון ואמר לעצמי אני קונה לא קנה
שמעון עד דמודע למוכר ומכוין מוכר

לאקנוויי ליה בד"א בדאמר זבין לי אבל אי
אמר אייתי לי דאזבין ואזל וזבין לנפשיה
זכה.

(ה) נתן מעות לשלוחו לקנות לו חטים בין
לסחורה בין לאכילה והלך וקנה לו שעורים
או בהפך אם היה בהם הפסד הוא לשליח
ואם היה בהם ריוח הוא למשלח.

(ו) היה השער קצוב וידוע והוסיפו לשליח
במנין או במשקל או במדה כל שהוסיפו לו
המוכרים הרי הוא של שניהם וחולק התוס'
השליח עם בעל המעות ואם היה דבר שאין
לו קצבה הכל לבעל המעות מיהו אם אמר
המוכר בפ"י שנותן לשליח הכל של שליח
(ר"ן פ' אלמנה ניוזנית ותשובת רמב"ן ס"י ס'
.)

(ז) (ע' בד"מ דכ"כ לדעת רש"י) שלח
שלוחו לקבל מעות מהעכו"ם וטעה העכו"ם
ונתן לו יותר הכל לשליח.

(ח) ראובן שלח את שמעון שיקח לו בגד
בהקפה וכשהגיע זמן הפרעון נתן לו המעות
לפרוע ונמצא שהמוכר שכחם צריך
להחזירם לראובן ואינו יכול לומר אני רוצה
לעכבם שמא אחר זמן יזכרם העובד כוכבים
וגם אינו יכול לומר אני רוצה לקדש השם
ולהחזירם לעובד כוכבים.

(ט) והוא הדין אם ראובן חייב מעות
לעכו"ם ונתנם לחבירו לפרעו ושכחם
העכו"ם יחזיר לראובן.

**סימן קפ"ד: הקונה שדה על שם אחר ואחר כך
אומר שהוא לעצמו (ודין שליח שמנה לג' ביחד).**

ובו ב סעיפים

184. (א) ג' שנתנו מעות לאחד לקנות להם מקח אם היו המעות מעורבים וקנה במקצת הדמים אע"פ שהיתה כוונת השליח שזה שקנה לא' מהם הרי המקח של כולם וחולקים אותו לפי מעותיהם.

(ב) ראובן שקנה שדה משמעון ואמר ליה כלוי קניתי אותה וכתב שטר מכר בשם לוי וחזר ראובן ואמר לשמעון לעצמי קניתי חזור וכתוב שטר מכר בשמי אין כופין את המוכר לכתוב לו שטר אחר בשם ראובן ואם התנה עמו מתחלה ואמר ליה לעצמי אני קונה וזה שאכתוב שטר בשם לוי כדי שלא ידעו בי שאני הוא הקונה הרי זה כופהו לכתוב שטר אחר בשמו ולא עוד אלא אפי' לא אמר כן למוכר אלא שאמר לעדים תחלה בפני המוכר יש לכם לכתוב לי שטר אחר על שמי כופין אותו לכתוב שטר אחר על שמו.

**סימן קפ"ה: סרסור שמכר בפחות או ביותר
ממה שאמר לו בעל הבית ושאר טענות שבינו
לבין בעל הבית. ובו י סעיפים**

185. (א) הסרסור שליח הוא אלא שנוטל שכר שליחותו לפיכך אם שינה דעת הבעלים משלם מה שהפסיד כיצד ראובן שנתן חפץ לשמעון הסרסור וא"ל מכור לי זה ואל תמכור בפחות ממאה והלך ומכרו בחמשים משלם החמשים מביתו מכר במאתים הכל לראובן.

(ב) אין שליח יכול לקנות לעצמו אפי' באותם דמים שהרשוהו בעלים למכרו.

(ג) נתן חפץ לסרסור למכרו בארבעה ואמר הסרסור כשבא החפץ לידו הילך ארבעה בשבילו ונתפייס המוכר אינו יכול לחזור בו אע"ג דמעיקרא לאו אדעתא דהכי נתנו לו.

(ד) אמר בעל הבית לסרסור המותר שימכר על כך יהיה שלך אף על פי ששתק הסרסור זכה במותר.

(ה) ראובן אומר במאה אמרתי לך למכרו והסרסור אומר בחמשים אמרת לי וכן מכרתי נשבע הסרסור שבועת התורה שהרי הודה במקצת ואם כבר נתן לו החמשים או שאמר ליה הילך נשבע היסת שעשה שליחותו וזכה הלוקח ואם ידע הלוקח שחפץ זה של ראובן הוא וזה המוכר לו סרסור הוא יחזיר החפץ לבעלים ויחרים על מי שנתן לו רשות למכור בחמשים או שרצה בחמשים וחזר בו אחר שקניתי.

(ו) כל סרסור שהודיע ללוקח שחפץ זה או קרקע זה של ראובן ואחר שקנה הלוקח אמר המוכר איני רוצה למכור בדמים אלו

מחזיר הלוקח שהרי לא פסק לו דמים ואמד
לו מכור בכך וכך.

(ז) כל סרסור שאבד החפץ מידו או נגנב
אפי' בשעת הליכה חייב לשלם מפני שהוא
נושא שכר.

(ח) ראובן נתן טבעת לסרסור למכור
והפסיד האבן מהטבעת ישבע הסרסור
שאינה ברשותו וישבע כמה היה שוה האבן
ויפרע שוויה.

(ט) הנותן כליו לסרסור למשכנם לו ואמר
איני יודע היכן משכנתים פשיעותא היא
וחייב לשלם ואם א"ל משכנם ביד פלוני וכן
עשה ואח"כ כפר בו אותו פלוני פטור
הסרסור.

(י) סרסור שנתן כלי לבקרו ולא רצה
המבקר להחזירו חייב הסרסור וכ"ש שאין

לסרסור למכור חפץ באשראי אלא א"כ
נוטל רשות מבעל הכלי.

סימן קפ"ו: הלוקח כלים מן האומן למכור. ובו ב סעיפים

186. (א) הלוקח כלים מבית האומן לשגרן
לבית חמיו ואמר לו אם מקבלים אותן ממני
אתן לך דמיהם ואם לאו אתן לך שכר מועט
ונאנסו בהליכה חייב ואם נאנסו בחזרה
פטור אבל אם נגנבו או אבדו חייב.

(ב) נטלם ע"מ למכרם וא"ל אם ימכרו
במקום פלוני או עד זמן פלוני אתן לך דמים
כך וכך ואם לא ימכרו אחזירם לך ונאנסו
בין בהליכה בין בחזרה חייב לשלם וי"א
דהני מילי בדבר שיש לו קונים הרבה ויכול
למכרו מיד בדמים שקצב אלא שמחזיר
למכרו ביותר כדי שישתכר בו דאל"כ פטור

מאונסים ואינו חייב אלא בגניבה ואבידה
כדין סרסור.

**סימן קפ"ז: דין שליח שטוען שאירע לו אונסין.
ובוד סעיפים**

187. (א) כל שליח שטען שאירעו אונס פלוני
והפסיד כך וכך הרי זה נשבע שבועת
השומרים על טענתו ויפטר ואם היה האונס
במקום שאפשר להביא עליו עדים או דבר
שהוא גלוי וידוע שהרי ימצא עדים הרי זה
צריך להביא ראיה על טענתו ואם לא הביא
עדים אינו נאמן ומשלים.

(ב) מעשה באחד שאמר לשלוחו קנה לי
ארבע מאות גרבי יין ממעות שהיו לו בידו
וקנה לו ונמצא חומץ אמרו חכמים מנין
גדול כזה שהחמיץ קול יש לו הואיל ואפשר
להביא ראיה יביא ראיה שלא היה היין
חומץ בשעה שלקח ויפטר ואם לא יביא

ראיה ישלם וכן כיוצא בזה מדברים
שהראיה מצוייה בהן אבל דבר הנעלם שאין
ראייתו מצויה ישבע עליו.

(ג) וכן הדין בכל טענת שיטעון השותף
כיוצא בו וכן הדין בטענת השומרים אם
הראיה יכולה להיות או יביא ראיה על
טענתו או ישלם.

(ד) נתן מעות לחבירו לקנות לו חטים וכן
עשה ושם החיטים בבית אחד ונרקבו מחמת
גשמים שירדו עליהם חייב לשלם.

סימן קפ"ח: אין שליחות לעכו"ם ויש שליחות לעבד ואשה. ובו ו' סעיפים

188. (א) אין העכו"ם נעשה שליח לדבר
מהדברים שבעולם וכן אין ישראל נעשה
שליח לעכו"ם לדבר מהדברים.

(ב) עושה אדם שליח איש או אשה ואפי' אשת איש ואפי' עבד ושפחה הואיל והם בני דעת וישנם במקצת מצות נעשים שלוחים למשא ומתן אבל מי שאינם בני דעת והם חרש שוטה וקטן אינם נעשים שלוחים ולא עושים שליח אחד הקטן ואחד הקטנה לפיכך השולח בנו קטן אצל החנוני (ונתן בידו פונדיון שהוא שני איסרין ונתנו לחנוני) ומדד לו באיסר שמן ונתן לו את האיסר ואבד את השמן ואת האיסר החנוני חייב לשלם שלא שלחו אלא להודיעו ולא היה לו לשלח אלא עם בן דעת וכן כל כיוצא בזה.

(ג) האומר לחבירו מנה שיש לי בידך בין מלוה בין פקדון שלחחו לי ביד פלוני אפי' היה קטן אם רצה לשלחו בידו נפטר ואינו חייב באחריותו .

(ד) השולח לחבירו לשלוח לו ע"י שליח מעות שהיו לו בידו מלוה או פקדון נתבאר בסי' קכ"א.

(ה) כל היכא שהשליח משנה מדעת המשלח בטל השליחות מכל וכל.

(ו) מי שהגיע לו היזק בממונו מחמת שליחות שולחו או שהעלילו עליו מחמת השליחות והפסידוהו ממון אין המשלח חייב לשלם לו נזקו (ועיין לעיל סי' קע"ו סעיף מ"ח).

סימן קפ"ט: דין אין המקח נגמר בדברים. ובו

סעיף אחד

189. (א) אין המקח נגמר בדברים שהאומר לחבירו היאך אתה נותן לי חפץ זה ואמר ליה בכך וכך ונתרצו שניהם ופסקו הדמים יכולים לחזור שניהם אפי' היה הדבר בפני עדים ואמרו להם הווי עלינו עדים שמכר זה

ושלקח זה הרי זה אינו כלום עד שיגמר המקח כל דבר ודבר כראוי לו קרקע לפי קניינו ובעלי חיים לפי קניינם ומטלטלים לפי קניינם ולאחר שנגמר המקח כל אחד לפי קניינו אין שום אחד מהם יכול לחזור בו אפי' לא היו עדים בדבר.

סימן ק"צ: דין קניית קרקע בכסף. ובו יח

סעיפים

190. (א) קרקע נקנה באחד מארבע דברים בכסף בשטר בחזקה ובקנין סודר.

(ב) בכסף כיצד מכר לו בית או שדה ונתן לו כסף שוה פרוטה קנה ואין א' מהם יכול לחזור בו ואפי' נתן לו הכסף ע"מ שיחזירהו לו קנה.

(ג) האומר לחבירו תן מנה לפלוני וקנה לך קרקע שלי כיון שנתן קנה.

(ד) י"א שהוא הדין לאומר לחבירו הילך מנה ויהיה שדך מכור לפלוני כיון שקבל זה ממנו נקנה השדה לאותו פלוני.

(ה) וכן י"א שה"ה לאומר לחבירו תן מנה לפלוני ויהי שדי מכור לו לאותו פלוני עצמו כיון שקבל פלוני המנה מזה נקנה לו לאותו פלוני עצמו השדה (והוא שהלוקח חפץ בזה וכדרך שנתבאר בסמוך) .

(ו) וכן י"א שה"ה לאומר לחבירו הילך מנה ויהיה שדי מכור לך עצמך בו כיון שזכה במנה נקנה לו השדה והוא שיהיה אדם חשוב שהמוכר נהנה במה שהוא מקבל ממנו מתנה.

(ז) בד"א שקנה בכסף לבדו במקום שאין דרך לכתוב שטר אבל במקום שדרכו לכתוב שטר לא קנה עד שיכתוב את השטר.

(ח) התנה הלוקח ואמר אם ארצה אקנה בכסף ואם ארצה אקנה בשטר ונתן הכסף על תנאי זה ה"ז קיים ואין המוכר יכול לחזור בו מפני התנאי והלוקח יכול לחזור בו עד שיכתוב לו השטר וכן אם התנה המוכר בזה אז הדבר תלוי בו.

(ט) הקונה מחבירו קרקע ופסקו הדמים והניח משכון עליהם לא קנה וכל הרוצה לחזור משניהם חוזר.

(י) המוכר שדה לחבירו באלף זוז ונתן לו מקצת הדמים והיה יוצא ונכנס ותובע שאר הדמים אפי' לא נשאר לו אלא זוז אחד לא קנה הלוקח את כלו אע"פ שכתב השטר או החזיק חזר בו הלוקח יד המוכר על העליונה רצה אומר לו הילך מעותיך או קנה מהקרקע כנגד המעות שנתת ונותן לו מהזיבורי שבה (ונותן לו כפי השער של

עכשיו) (ר"ן פ"ק דקדושין המגיד פ"ה
דמכירה ב"י בשם הרא"ש) ואם חזר המוכר
יד הלוקח על העליונה רצה אומר לו תן לי
מעותי או תן לי קרקע כנגד מעותי ונוטל
מהיפה שבה (כשער שפסקו) (פוסקים הנ"ל)
ואם לא היה יוצא ונכנס ותובע קנה הלוקח
את כולה ואין אחד מהם יכול לחזור בו
ושאר הדמים עליו כשאר החובות.

(יא) מכר שדהו מפני רעתה אע"פ שהוא
יוצא ונכנס ותובע שאר הדמים קנה הכל
ואין הלוקח יכול לחזור בו שזה שתובע
ורודף לא מפני שעדיין לא גמר והקנה אלא
כדי שלא יחזור בו הלוקח וכן הדין במוכר
מטלטלים אע"ג שמשך הלוקח הפירות
והוציאן לרשותו והמוכר נכנס ויוצא על
שאר הדמים לא קנה ויד החוזר בו על
התחתונה כמו שנתבאר אלא א"כ מכר מפני
רעת ממכרו שאז קנה הכל.

(יב) מי שמכר נכסיו מפני שרוצה לילך לדור בעיר אחרת כמוכר שדהו מפני רעתה דמי.

(יג) לקח שדה שוה מנה במאתים ונתן לו מקצת דמים והמוכר נכנס ויוצא לתבוע השאר ה"ז ספק אם הוא כמוכר שדהו מפני רעתה אם לאו ולפיכך הרוצה לחזור משניהם אינו יכול לחזור ואם תפס המוכר ממקח שמכר כנגד המעות שנשארו לו אין מוציאין מידו.

(יד) בקש למכור שדה במאה ולא מצא קונה לשדה שוה מאה והוצרך למכור במאתים וקבל קצת מהדמים ועייל ונפיק אשאר לא קנה ושניהם יכולי' לחזור בהם אבל אם הוא בענין שאם היה רוצה לטרוח היה מוצא למכור שדה במנה ולא טרח ומכר במאתים ה"ז ספק לפיכך הרוצה לחזור

משניהם אינו יכול לחזור ואם תפס המוכר ממקח שמכר כנגד המעות שנשארו לו אין מוציאין מידו.

(טו) הא דאמרי' דכי עייל ונפק אזוזי לא קנה היינו בדידעינן דלא מזבין אלא משום דצריך לדמי ואפי' אם קבע זמן לפרעון וכשהגיע הזמן דחקו לפרוע לו מעותיו וזה דחהו והדיין רואה שהוא דחוק למעות ועייל ונפיק אזוזי לא קנה.

(טז) יש מי שאומר דעייל ונפיק אזוזי היינו שהלך אליו לבקש מעותיו שני פעמים לא שנא מצאו ובקש ממנו לא שנא לא מצאו רק שגילה דעתו שהלך לבקשו ודוקא דעייל ונפיק ביומא דאוקמוה לזבוני או ביום שקרוב לו אבל לא עייל ונפק ביומיה אפילו עייל ונפיק למחר לא מצי הדר ביה וכי עייל ונפיק ביומיה אפי' ששתק אז ולאחר כמה

ימים חוזר הרשות בידו ואי עייל ונפיק
ביומיה תרי זימני ולא יהיב ליה ומקמי
דשלים יומיה אייתי ליה זוזי קנה ולא מצי
הדר ביה דכל דפרע ביומיה כפורע מיד דמי.

(יז) דין מטלטלין כדין הקרקעות לדבר זה
שאפילו משכן והכניסם לרשותו והמוכר
עייל ונפיק אזוזי לא קנה אלא שבזה יש
חילוק במטלטלים אם הוא דבר שאינו ראוי
ליחלק כגון שמכר לו בעל חי ונתן לו קצת
מהדמים ועייל ונפיק אזוזי המקח בטל
לגמרי לפי שאינו ראוי ליחלק והמוכר אינו
רוצה להיות שותף עמו (מיהו אם אמר
בפירוש ערבוני יקון קנה עד מעותיו) (ר"ן
ונ"י פ' האומנין) אבל במידי דבר חלוק' הוא
אין המקח בטל אלא כנגד מה שחייב לו.

(יח) הקונה דבר מחבירו ונתן לו הדמי'
וטעה במנין המעו' ולאחר זמן תבעו המוכר

ואמר לו מאה שנתת לי אינם אלא צ' נקנה
המקח ומחזיר לו העשר' אפי' אחר כמה
שנים בין בקרקע בין במטלטלי'.

סימן קצ"א: דין קניית קרקע בשטר. ובו ד'

סעיפים

191. (א) בשטר כיצד כתב לו על הנייר או על
החרס או על העלה שדי נתונה לך שדי
מכורה לך כיון שהגיע השטר לידו קנה אע"פ
שאין שם עדים כלל.

(ב) בד"א במוכר שדהו מפני רעתה אבל
בשאר קרקעות אע"פ שהגיע שטר המכר
בעדים לידו לא קנה עד שיתן דמים.

(ג) שטרי דידן שטרי קנין הם.

(ד) קנה קרקע בדמים ידועים והמוכר
אומר לא קבלתי המעות והלוקח אומר כבר
נתתי אם הוא מקום שנותנים מעות ואח"כ

כותבים וכתב בשטר שהודה שקבל הלוקח
נאמן.

סימן קצ"ב: דין קניית קרקע בחזקה. ובו טז

סעיפים

192. (א) בחזקה כיצד מכר או נתן לו בית או שדה כיון שנעל או גדר או פרץ כל שהוא והועיל במעשיו הרי זה קנה.

(ב) בד"א כשהחזיק בפני המוכר או הנותן אבל שלא בפניו לא קנה אלא א"כ אמר לו לך חזק וקני ואם מסר לו המפתח הוי כאומר לו לך חזק וקני וכן המוכר בור לחבירו כיון שמסר לו דליו הוי כאומר לו לך חזק וקני.

(ג) נעל כיצד מכר או נתן לו בית או חצר והיה הפתח פתוח ונעל הלוקח את הפתח וחזר ופתחו קנה ויש מי שאומר שצריך

לנעול במפתח וה"ה אם עשה מנעול לדלת או
שהעמיד דלתות י"א דקנה (הכל בטור) .

(ד) גדר כל שהוא כיצד היה שם גדר והיו
עולים בו בנחת והוסיף עליו כל שהוא
והשלימו לעשרה (וי"א דאפי' פחות מעשרה)
(ועיין בטור ובב"י) ונמצא שאין עולים אלא
בדוחק ה"ז הועיל וקנה.

(ה) פרץ כל שהוא כיצד היתה שם פרצה
והיו נכנסים בה בדוחק והרחיבה כל שהוא
עד שנמצא נכנסין בריוח ה"ז הועיל וקנה.

(ו) נתן צרור והועיל כגון (שחבר) בו המים
לשדה או נטל צרור והועיל כגון שפתח
בנטילתו המים לשדה קנה וכן כל כיוצא בזה
אבל אם ראה אמת המים בא להזיק הקרקע
ונתן צרור ומנעה (או שנטל צרור ופתח
(שיצאו) המים) (טור) לא קנה שסילוק
ההיזק אינו קונה אלא הבאת התועלת.

(ז) המוכר או הנותן לחבירו שדה בצד שדהו כיון שדש המצר שבין שתי השדות ונעשו שתיהן כשדה אחת קנה אבל אם הלך בה לארכה ולרחבה אין הילוך זה מועיל כלום ואם שביל של כרמים מכר לו הואיל ונעשה להילוך קנה בהילוך וכמה שיעור רוחב הדרך שיקנה בהלוכו אם היה מסוים במחיצות קנה כדי שיגביה רגל ויניח רגל בצדה ואם אין שם מחיצות קנה ברוחב כדי שתהיה על ראשו חבילה של שריגים וישוב בה (וי"א איפכא דבאין מחיצות סגי ברוחב שיגביה רגל ויניח רגל וביש מחיצות כדי שיהא על ראשו חבילה של שריגים וישוב בה) (טור והמגיד פ"א דמכירה) .

(ח) היתה הקרקע צחיח סלע שאין בה לא גדר ולא פרצה ואינה בת זריעה החזקה שקונה אותה שטיחת פירות או העמדת בהמה שם וכיוצא בזה משאר התשמישים.

(ט) הציע מצעות בבית או בשדה ושכב עליהם או ערך שלחן ואכל ולא עוד אלא אפי' נתן כליו לתוכו או צבר בו פירות הראוים לצבור קנה.

(י) המוכר שדה לחבירו ונכנס בה הלוקח וזרעה או נרה או שאסף פירות האילן או זמרו וכן כל כיוצא בדברים אלו קנה.

(יא) וכן אם אסף המוכר סל של פירות ונתן ללוקח קנה לוקח.

(יב) המוכר לחבירו י' שדות בי' מדינות כיון שהחזיק באחד מהם קנה כולם ואפי' היתה אחת מהם הר גבוה והשנית מצולה שהרי אין תשמיש של זו כתשמיש של זו בד"א שנתן דמי כולם אבל אם לא נתן דמי כולם לא קנה אלא כנגד מעותיו לפיכך אם היו הכל במתנה קנה כולם (ויש חולקין במתנה) (טור בשם הרא"ש) והוא הדין

בעשרה בתים או בית ושדה דינן כעשרה
שדות (נ"י פ' המוכר בית) .

(יג) וכן בשכירות כיון שהחזיק באחד
מהם קנה כולם כל זמן השכירות.

(יד) היו מקצת הקרקעות במכר ומקצת
בשכירות כיון שהחזיק בין בשל מכר בין
בשל שכירות קנה הכל.

(טו) דין מחזיק בנכסי הגר יתבאר בסימן
ער"ה.

(טז) חזקה לחודה בלא כסף ובלא שטר
קניא כל היכא דלא עייל ונפיק אזוזי (ואפי'
במקום שנהגו לכתוב שטר (טור) מיהו אם
התנה הכל לפי תנאו (ר' ירוחם נ"א ח"א) .

**סימן קצ"ג: המחובר לקרקע דינו כקרקע. ובו
סעיף אחד**

193. (א) כל המחובר לקרקע שצריך לקרקע הרי הוא כקרקע ונקנה בכסף או בשטר או בחזקה אפילו לא נתכוין לקנות הקרקע אלא החזיק בקרקע לקנות המחובר בו או נתן כסף בעד הקרקע כדי לקנות המחובר בו קנה אע"פ שלא קנה הקרקע אבל אם אינו צריך לקרקע כגון ענבים העומדים ליבצר ה"ז כמטלטלין לקנין ויש להם אונאה (ויש חולקין ואומרים דאפי' אין צריך לקרקע דינן כקרקע) (טור) .

סימן קצ"ד: עכו"ם שמכר קרקע לישראל וקיבל כסף ולא כתב שטר. ובו ג' סעיפים

194. (א) העכו"ם אינו קונה בחזקה (ולא בכסף) אלא בשטר הוא שקונה עם נתינת הכסף וישראל הקונה מעכו"ם הרי הוא כעכו"ם ואינו קונה אלא בשטר .

(ב) מאחר שעכו"ם אינו קונה הקרקע מישראל ולא מקנהו לישראל אלא בשטר ישראל שלקח שדה מהעכו"ם ונתן דמים וקודם שיחזיק בה בא ישראל אחר והחזיק בה כדרך שמחזיקים בנכסי הגר זכה אחרון וי"א דאפי' החזיק בה ראשון זכה האחרון דלא סמכא דעתא דראשון בלא שטר (טור בשם רשב"א והמגיד פ"א דזכיה ונ"י וכן משמע במרדכי פ' חזקת) וכן נ"ל אבל אם החזיק הא' קודם שנתן המעות זכה (לכולי עלמא) (מרדכי פ' חזקת) ונותן לראשון את הדמים מפני שהעכו"ם מעת שלקח הדמים סילק רשותו וישראל לא קנה עד שיגיע השטר לידו ונמצאו נכסים אלו כנכסי מדבר שכל המחזיק בהם זכה ואחריותו על העכו"ם המוכר.

(ג) יש מי שאומר שאפי' אם כתב העכו"ם שטר לראשון קודם שיחזיק בו אחר אינו

כלום כיון שכבר נסתלק הרי הוא כאחר
אלא צריך שיכתוב השטר קודם שיקבל
המעות (וכל זה לא מיירי אלא בקרקע אבל
במטלטלין קנה בנתינת המעות) (טור) .

**סימן קצ"ה: דין קניית קרקע או מטלטלין
בחליפין. ובו יא סעיפים**

195. (א) בקנין כיצד יתן הקונה למקנה כלי כל
שהוא ויאמר לו קנה זה חלף הקרקע או
המטלטל שמכרת או שנתת לי (ואין נוהגין
שיאמר לו הקונה כן כי מסתמא אדעתא
דהכי הוא נותן לו) (טור) וכיון שמשך המקנה
הכלי נקנה הקרקע או המטלטלים ללוקח
או למקבל מתנה בכל מקום שהוא אע"פ
שלא החזיק ולא נתן כסף ולא כתב שטר ולא
משך ואין שום אחד מהם יכול לחזור בו
אפי' אין עדים בדבר אם מודים זה לזה.

(ב) אין קונים אלא בכלי ואע"פ שאין בו שוה פרוטה (ובלבד שיהא עשוי מדבר חשוב לאפוקי כלי העשוי מגללי בקר) (טור) ואין קונים בדבר שאסור בהנאה ולא בפירות ולא במטבע (בהמה מקרי כלי וקונין בה אבל שאר מטלטלין שאינן כלי אין קונין בהם (טור) מטבע שנפסל לגמרי הוי ככלי וקונין בהם) (טור סי' ר"ג) ואין קונין בכליו של מקנה.

(ג) הקנה אחד כלי למוכר כדי שיקנה הלוקח אותו הממכר זכה הלוקח אפי' הקנהו שלא בפני הקונה ואע"פ שהקנה לו הכלי ע"מ להחזירו נקנה המקח.

(ד) אע"פ שלא תפס המקנה כל הכלי אלא מקצתו ונשאר קצתו ביד הקונה קנה בו והוא שיאחז ממנו שיעור כלי שהוא שיעור ג' אצבעות ואם אחז פחות מג' אצבעות צריך

שיאחוז בענין שיהא יכול לנתק כל הכלי ולהביאו אצלו.

(ה) י"א שאין הקנין מועיל אא"כ מקנה לו החפץ הנמכר או הניתן מיד אבל אם אמר לו הקונה תקנה סודר זה ותקנה חפצך לי לאחר שלשים לא קנה מפני שבשעה שיש לו לקנות כבר החזיר הסודר לקונה אבל אם אמר לו קנה ע"מ שתקנה לי מעכשיו ולאחר ל' יום קנה.

(ו) אע"פ שנגמר הדבר בקנין סודר כל אחד משניהם יכול לחזור בו כ"ז שעוסקים באותו ענין ואם הפסיקו הענין אין א' מהם יכול לחזור בו.

(ז) בשאר דרכי הקנייה אין שום א' מהם יכול לחזור בו לאחר כדי דיבור.

(ח) יש מי שכתב שאם פירש בשעת קנין סודר בלא חזרה או שכתבו שטר או שקבלו

דיינים לפשרה בקנין אע"פ שעוסקים באותו ענין אינם יכולים לחזור בהם אחר כדי דיבור.

(ט) בדרכים שהקרקע נקנה בהם שכירות ושאלת קרקע נקנין.

(י) שכירות ומשכונא אינם נקנים במלוה.

(יא) אין קונין בשבת קנין סודר ואם קנו אע"פ שעשו עבירה קנו.

סימן קצ"ו: דין קניית עבד כנעני. ובו ה' סעיפים

196. (א) עבד כנעני דינו כקרקע לקנייה נקנה בכסף או בשטר או בחזקה או בקנין סודר.

(ב) במה היא החזקה בקנין העבדים שישתמש בו בפני רבו כדרך שמשתמשין בעבדים ואם הוא שלא בפני רבו צריך שיאמר לו לך חזק וקני.

(ג) כיצד התיר לו מנעלו או שהנעיל לו מנעלו או שהוליד כליו אחריו לבית המרחץ או שהפשיטו או סכו או גרדו או הלבישו או הגביה את רבו קנה וי"א שה"ה אם הגביהו רבו.

(ד) עשה לו מלאכה שאינה בשימוש גופו כגון שתפר לו בגד וכיוצא בזה קנאו רבו וי"א שלא קנאו.

(ה) תקפו והביאו אצלו קנאו אבל אם קראו ובא אצלו או שאמר לו רבו הראשון לך אצל הלוקח והלך אצלו לא קנה ואם הוא עבד קטן קראו ובא אצלו קנאו.

סימן קצ"ז: דין קניית בהמה גסה ודקה. ובו ז

סעיפים

197. (א) בהמה בין דקה בין גסה אינה נקנית במסירה אלא במשיכ' ואינו צריך להגביה.

(ב) הגבהה קונה בכל מקום אבל משיכה אינו קונה אלא בסימטא או בחצר של שניהם אבל לא ברשות הרבים ולא בחצר שאינה של שניהם.

(ג) כיצד קונין את הבהמה במשיכה א"צ לומר אם משכה והלכה או שרכב עליה והלכה בו שקנה אלא אפילו קרא לה ובאה או שהכישה במקלו (או שהנהיגה בקול) (טור) ורצתה בפניו כיון שעקרה יד ורגל קנאה והוא שימשוך בפני הבעלים ואם משך שלא בפני הבעלים צריך שיאמר לו קודם שימשוך לך משוך וקני (וע"ל סימן רע"א מדינין אלו) .

(ד) המוכר עדר לחבירו או שנתן לו במתנה כיון שמסר לו משכוכית היא הבהמה המהלכת בראש העדר והכל נמשכים אחריה א"צ לומר משוך וקני ואם

משך העדר אפילו שלא בפניו קנה דמסירת משכוכית הוי כאומר לך משוך וקני.

(ה) המוכר בהמה לחבירו או נתנה לו במתנה ואמר קנה כדרך שבני אדם קונים אם משך או הגביה קנה אבל אם רכב עליה אם בשדה (או בסימטה) (טור) קנה ואם בעיר (בר"ה) לא קנה לפי שאין דרך בני אדם לרכוב בעיר לפיכך אם היה אדם חשוב שדרכו לרכוב בעיר או אדם מזולזל ביותר שאינו מקפיד על הלוכו בעיר ורוכב כגון המטפלין בגידול הבהמות או העבדים או שהיתה אשה או שהי' ברשות הרבים שהרבים דוחקים שם הרי זה קונה ברכיבה והוא שתהלך בו.

(ו) האומר לחבירו משוך ותקנה או חזק ותקנה וכיוצא בדברים אלו והלך ומשך או החזיק לא קנה שמשמע תקנה להבא ועדיין

לא הקנה לו והוא הדין לאומר לו משוך חפץ זה לקנותו (אלא צ"ל משוך וקני או חזק וקנה) (טור בשם הרמב"ם) .

(ז) האומר לחבירו משוך פרה זו ולא תקנה אלא לאחר שלשים יום ומשך לא קנה ואם אמר ליה קנה מעכשיו ולאחר ל' יום קנה ואפי' היתה עומדת באגם ביום ל' שזה כמי שהקנה אותה מעתה על תנאי נעשה התנאי נתקיים הקנין וכל האומר על מנת כאומר מעכשיו דמי.

סימן קצ"ח: דין קניית מטלטלין איזה במשיכ' ואיזה במסירה ומה דינו במעות שבידו. ובו טו סעיפים

198. (א) דבר תורה מעות קונות אבל חכמים תקנו שלא יקנו המטלטלים אלא בהגבהה או במשיכה דבר שאין דרכו להגביה (וכיון שמשך או הגביה קנה אע"פ שלא נתן

המעות) (טור) כיצד המקבץ עצים או פשתן וכיוצא בהם ועשה מהם טעון גדול שאי אפשר להגביהו אינו נקנה במשיכה שהרי אפשר להתירו ולהגביהו עץ עץ אבל אם היה טעון של אגוזים או של פלפלים או של שקדים וכיוצא בהם שאין אחד יכול להגביהו הרי זה נקנה במשיכ' (ויש חולקין וסבירא להו דאפי' בעצי' נקנה במשיכ' הואיל ואיכא טורח להתיר ולהגביה) וע"ל סי' ר' סעיף ז' בדין משיכה והגבהה (טור) .

(ב) הגבהה י"א שצריך להגביה ג' טפחים ויש אומרים דסגי בהגבהת טפח.

(ג) משיכה שאמרו צריך שימשוך החפץ כולו ויוציאו מכל המקום שהוא בו.

(ד) דברים שאין דרכם להגביהם אי אגבהינו קנה.

(ה) ולמה תקנו חכמים שלא יהא מעות קונות גזירה שמא יתן הלוקח דמי החפץ וקודם שיקחנו יאבד באונס כגון שתפול דליקה וישרף או יבואו לסטים ויטלוהו ואם היה ברשות הלוקח יתמהמה המוכר ולא יציל לפיכך העמידוהו חכמים ברשות המוכר כדי שישתדל ויציל לפיכך אם היה ביתו של לוקח שיש בו החפץ שנמכר מושכר למוכר העמידוהו על דין תורה שהרי מצוי הוא אצל ביתו ויכול להציל וכן השוכר המקום שאותם המטלטלים הנמכרים מונחים בו בא' מדרכי קניית השכירות שנתבארו בסי' קצ"ה [סעיף ט'] קנה המטלטלים שבו ואין שום א' מהם יכול לחזור בו והוא שתהא חצר המשתמרת לדעת השוכר או שהוא עומד בצד המקום ההוא.

(ו) י"א דשכירות המטלטלים נקנה בכסף
דליכא למיחש שמא יאמר לו נשרפו חטיף
בעליי דכיון שהגוף שלו טרח ומציל.

(ז) הספינה הואיל וא"א להגביה ויש
במשיכתה טורח גדול ואינה נמשכת אלא
לרבים לא הצריכו משיכה אלא נקנית
במסירה וכן כל כיוצא בזה ואם אמר לו לך
משוך וקנה אינו קונה הספינה עד שימשכנה
כולה ויוציאנה מכל המקום שהיתה בו
שהרי הקפיד המוכר שלא יקנה זה אלא
במשיכה.

(ח) מסירה זו שאמרו אין צריך שימסרנו
מידו ליד לוקח אלא כיון שאחז בה הלוקח
בפני המוכר או במצותו הוה ליה מסירה.

(ט) מסירה אינו קונה אלא בר"ה ובחצר
שאינה של שניהם (והכניסה שם שלא
ברשות בעל החצר) ומשיכה אינו קונה אלא

בסימטא או בחצר של שניהם והגבהה קונה בכל מקום.

(י) לפיכך אם היתה הספינה עומדת בר"ה או בחצר שאינה של שניהם והקפיד המוכר ואמר ליה משוך וקנה צריך למשכה כולה ושיוציאנה מאותו רשות שאין משיכה קונה בו ויכניסנה לרשות שהמשיכה קונה בו.

(יא) היתה עומדת בסימטא או בחצר שניהם אינה נקנית אלא במשיכה ולא במסירה.

(יב) היתה עומדת בר"ה ולא אמר להם המוכר כלום והלך הלוקח ומשך לא קנה עד שימשכנה כדינה מר"ה לסימטא אע"פ שנקנית במסירה בר"ה ומסירה אינה צריכי' שימסור לו מיד ליד אפ"ה כיון שהתחיל למשוך כבר גילה בדעתו שאינו רוצה לקנות

בחזקה זו שהוא מחזיק ותפוס בה אלא
במשיכה.

(יג) י"א דספינה אינה נקנית במשיכה
אלא כדרך משיכתה כגון שמונחת במים או
ברקק מים שהוא בסימטא או בחצר של
שניהם אבל אם היתה ביבשה אינו קונה עד
שיגביהנה.

(יד) דבר הנקנה במשיכה שהיה בר"ה או
בחצר שאינה של שניהם ומשכו הלוקח
לרשותו או לסימטא כיון שהוציא מקצתו
מר"ה או מרשות שאינה של שניהם קנה
מאחר שמשכו כולו והוציאו מכל המקום
שהיה בו.

(טו) הנותן דמי המטלטלים או מקצתן
וחזר בו הלוקח וא"ל המוכר בא וטול
מעותיך הרי המעות אצלו כמו פקדון ואם
נגנבו או אבדו אינו חייב באחריותן אבל אם

חזר בו המוכר ואמר ללוקח בא וטול את
שלך הרי המעות ברשותו וחייב באחריותו
אפי' מאונסים גדולים עד שיקבל עליו מי
שפרע ויאמר לו אח"כ בא וטול את שלך ואז
אי איתנהו בעין הנך זוזי ממש דיהיב ליה
לוקח פטור אבל אם הוציאם וייחד אחרים
תחתיה' וקבל מי שפרע י"א שחזרו הלואה
וחייב אפילו באונסים עד שיבואו לרשות
לוקח ויש מי שאומר שאפי' הוציאם כיון
שקבל עליו מי שפרע ונותנם לו אע"פ שלא
רצה הלוקח לקבלם פטור.

סימן קצ"ט: יש דרכים שמעות קונות ויש זמן

שמעות קונות. ובו ד' סעיפים

199. (א) יש מעות קונות כיצד היו לו מעות בידו
בלא מנין ובלא משקל ואמר לחבירו מכור לי
חפץ שלך במעות אלו שבידי ולקחם המוכר
ולא דקדק לידע מנינם נקנה החפץ ללוקח

ואין אחד מהם יכול לחזור בו מפני שהוא
דבר שאינו מצוי לא גזרו ביה רבנן.

(ב) וכן ראובן שמכר מטלטלין לשמעון
במנה וקנה שמעון המטלטלין ונתחייב
לראובן בדמים ואח"כ היה לשמעון
מטלטלים אחרים למכור וא"ל ראובן מכור
אותי בדמים שיש לי בידך מדמי המכר ואמר
ליה הן נקנין אותן המטלטלים לראובן בכל
מקום שהם ואע"פ שלא משך ולא הגביה
שגם זה דבר שאינו מצוי הוא ולא גזרו ביה
רבנן אבל אם היה עליו חוב שלא מחמת
המכר וא"ל מכור לי מטלטלין בחוב שיש לי
אצלק ונתרצו שניהם לא קנה.

(ג) יש זמן שמעות קונות שהעמידו
חכמים דבריהן על דין תורה בבשר בארבעה
פרקים ואלו הם ערב יום טוב האחרון של חג
וערב יום טוב ראשון של פסח וערב העצרת

וערב ראש השנה שאם היה לטבח שור שוה
מאה דינרים ולקח מהלוקח דינר כדי ליתן
לו בשר כשישחוט ולא נתקבצו לו כל דמי
השור משחיטין אותו בעל כרחו כדי ליתן
הבשר ללוקח לפיכך אם מת השור מת
ללוקח ומפסיד הדינר.

(ד) יתומים או אפוטרופוס שלהם שמכרו
מטלטלים ומשכן הלוקח ועדיין לא נתן
המעות ונתייקרו חוזרים בהם כדין התורה
שאין משיכה קונה אלא מעות (ומכל מקום
הלוקח הוי שומר שכר על המקח) (מרדכי פ'
הניזקין וב"י בשם תוס') ובזו בלבד חלוק דין
היתומים מדין שאר בני אדם אבל בשאר
החלוקות דין היתומים שוה לשל כל אדם
לענין זה.

סימן ר': דין קניית מטלטלין על ידי חצירו

וכיצד קונה כליו. ובו יב סעיפים

200. (א) היו מטלטלין ברשות הלוקח המשתמר לדעתו.

(ב) היו ברשות המוכר או ברשות אדם אחר שהם מופקדים אצלו לא קנה הלוקח עד שיגביה המטלטלין או עד שימשכם כמו שנתבאר.

(ג) כליו של אדם כל מקום שיש לו רשות להניחו קנה לו וכיון שנכנסו המטלטלים בתוך הכלי אין א' מהם יכול לחזור בו והרי זה כמי שהונחו בתוך ביתו.

(ד) וכן אם קנה הכלי מהמוכר והגביהו ואח"כ הניחו שם ברשות המוכר וחזר וקנה ממנו הפירות כיון שנכנסו בתוך כלי זה קנה אותם שמפני הנאת המוכר במכירת הכלי אינו מקפיד על מקומו.

(ה) כשם שאין כליו של לוקח קונה לו ברשות מוכר כך אין כליו של מוכר קונה

ללוקח אע"פ שהוא ברשות לוקח (וי"א אפי'
א"ל המוכר זיל קני לא קנה) (טור בשם הר"י
וב"י בשם הרא"ש) .

(ו) משיכה מהני בכליו של מוכר שאם
מדד המוכר ונתן לתוך כליו ומשכו הלוקח
בפניו קנה ואפי' לא אמר לו משוך הכלי
לקנות מה שבתוכו.

(ז) אין הרשות קונה ולא הכלי ולא
משיכה ולא הגבהה אא"כ פסק תחלה המדה
בכך וכך אבל כ"ז שלא פסק אין לו שום צד
שיקנה בו דכל זמן שלא פסק לא סמכה דעת
שניהם שמא לא יסכימו על הסכום ואם
המקח דבר שדמיו קצובים אע"פ שלא פסק
קנה וכן אם א"ל הריני מוכר לך כפי מה
שישמוהו ג' קנה אפי' אין דמיו קצובים היו
הפירות בסימטא או בחצר של שניהם ואפי'
היו ברשות לוקח והיו בתוך כליו של מוכר

קבל עליו המוכר למכור והתחיל המוכר
למדוד בתוך כליו של מוכר אם א"ל כור
בשלשים סלע אני מוכר לך יכול לחזור בו
אפי' בסאה אחרונה הואיל ועדיין הפירות
בכליו ולא גמר כל המדה וכליו של מוכר
אינן קונים ללוקח אע"פ שהוא ברשות
לוקח.

(ח) הכניס הלוקח את החמורים לביתו עם
התבואה שעליהם אותה משיכה אינה כלום
אפי' אם פסק הדמים ומדד המוכר על
החמורים לא קנה ויש מי שאומר שאפי'
מדד לוקח על החמורים לא קנה שלא נתכוין
למשיכה ולקנות במדידה זו דלמדידה
בעלמא נתכוין (ויש חולקין וסבירא להו אם
מדד לוקח קנה וכמו שנתבאר) .

(ט) המוכר יין או שמן לחבירו בסימטא או
בחצר של שניהם או ברשות לוקח והיתה

המדה של סרסור עד שלא נתמלאה המדה הרי הן של מוכר משנתמלאה המדה הרי הן ברשות לוקח ואין אחד מהם יכול לחזור בו וכן פירות שהיו צבורים בסימטא או בחצר של שניהם והמדה אינה של אחד מהם והיה המוכר מודד עד שלא נתמלאה המדה הרי היא ברשות מוכר ומשנתמלאה המדה הרי היא ברשות לוקח.

(י) היתה המדה של אחד מהם והיו בה רשמים לידע חציה שלישיה ורביעה וכיוצא בהן כיון שהגיע לרושם מהרשמים קנה ראשון ראשון ואע"פ שלא נתמלאת המדה שכל רושם מהם כמדה בפני עצמה שהרי כל אחד מהם הוא המדה והוא סומך על הרשמים שבה (וי"א דאם המדה של מוכר לא קנה עד שיערה אותה) (טור) .

(יא) הנוטל כלי מבית האומן על מנת לבקרו אם היו דמיו קצובים ונאנס בידו חייב שהואיל ודמיו קצובים מעת שהגביה נעשה ברשותו ואין המוכר יכול לחזור בו והוא שיגביהנו כדי לקנות את כולו ויהיה אותו חפץ הנמכר חביב על הלוקח אבל חפץ שהמוכר קץ בו והוא מבקש ורודף למכרו הרי הוא ברשות המוכר עד שיפסוק הדמים ויגביהנו הלוקח אחר שפסק ואם גילה דעתו שאינו חפץ בו ונגנב או נאבד קודם שיחזירנו יש אומרים שהוא כשומר שכר וי"א שהוא כשומר חנם.

(יב) אחד המושך או המגביה או המחזיק בעצמו או שאמר לאחר להגביה או למשוך לו או להחזיק לו ה"ז זכה לו וכן בשאר דרכי הקנייה.

סימן ר"א: דין רושם על החבית והתוקע כפו לחבירו. ובו ב סעיפים

201. (א) מכר לו בדברים בלבד ופסקו הדמים ורשם הלוקח רושם על המקח כדי שיהיה לו סימן ידוע שהוא שלו אע"פ שלא נתן לו מהדמים כלום כל החוזר בו אחר שרשם מקבל מי שפרע ואם מנהג המדינה הוא שיקנה הרושם קנין גמור נקנה המקח ואין אחד מהם יכול לחזור בו וחייב זה ליתן הדמים והוא שרשם בפני המוכר או שאמר ליה המוכר רשום מקחך.

(ב) וכן כל דבר שנהגו התגרים לקנות בו כגון ע"י שנותן הלוקח פרוטה למוכר או על ידי שתוקע לו כפו (או במקום שנוהגים הסוחרים שמוסרים לקונה המפתח) (הגהות מיימוני פ"ז דמכירה) וכן כל כיוצא בזה.

**סימן ר"ב: דין קניית מטלטלין אגב קרקע או
עבדים וקרקע או עבד ומטלטלין או בהמה וכלים
שעליה. ובו טו סעיפים**

202. (א) המקנה קרקע ומטלטלין כאח' כיון
שקנה הקרקע באחד מדרכי הקנייה נקנו
המטלטלין עמהם בין שהיו שניהם במכר או
במתנה בין שמכר מטלטלין ונתן קרקע בין
שמכר קרקע ונתן מטלטלים כיון שקנה
קרקע קנה המטלטלים וי"א דאפי' הקרקע
בשכירות ומטלטלין במתנה (ר"י נ"י ח"ב) .

(ב) בד"א כשהיו אותם המטלטלים
צבורים באות' קרקע אבל אם היו במקום
אחר צריך שיאמר לו קנה מטלטלין אגב
קרקע אפי' היו המטלטלין במדינה אחרת
וא"ל קנה אותם ע"ג קרקע פלוני כיון שקנה
קרקע נקנו המטלטלין אע"פ שאינם צבורים

בתוכה ואם לא אמר ליה קנה אגב קרקע לא
קנה מאחר שאינם צבורים בתוכה.

(ג) הקנה השדה לאחד והמטלטלים
לאחר אע"פ שא"ל קנה המטלטלים על גבי
קרקע והחזיק האחד בקרקע לא קנה השני
מטלטלין ואם תפסן אחר שחזר בו המקנה
אין מוציאין מידו שהרי תפסן אחר שקנה
חבירו הקרקע שנקנו אלו על גבו (ויש חולקין
וסבירא להו דמוציאין מיד התופס כדין כל
ספק ממון) (ר"ן פ"ק דקדושין) .

(ד) הקנה שדה לאפוטרופסים ומטלטלים
ליתומים קני (וה"ה בגבאי צדקה) (ר"ן
הנ"ל) .

(ה) בהמות כמטלטלים בדינים אלו.

(ו) אין קרקע נקנה אגב קרקע.

(ז) קרקע כל שהוא מקנין על גביו מטלטלים הרבה.

(ח) המקנה עבדים וקרקעות כאחד החזיק בעבדים לא קנה הקרקעות החזיק בקרקעות אם היו עבדים בתוכה קנה ואם לאו לא קנה אפי' שיאמר לו קנה אותם על גבי קרקע.

(ט) המקנה עבדים ומטלטלים כאחד משך המטלטלים לא קנה העבדים החזיק בעבדים לא קנה המטלטלים אא"כ היו המטלטלים על גבי העבד והוא שיהיה כפות וי"א שצריך גם שיהי' ישן.

(י) היה לא' עציץ נקוב וזרעים שבו לאחר אם הקנה בעל העציץ עציצו לבעל הזרעים כיון שמשך קנה.

(יא) הקנה בעל זרעים זרעיו לבעל העציץ לא קנה עד שיחזיק בזרעים עצמם.

(יב) היה העציץ והזרעים שבו הכל לאחד והקנה שניהם לאחר החזיק בעציץ לקנות הזרעים אף העציץ לא קנה החזיק בזרעים קנה העציץ (וי"א דדוקא בשל עץ בעינן נקוב אבל של חרס אינו נקוב כנקוב דמי (רש"י פ"ק דגיטין) (וי"א איפכא) תוס' שם) .

(יג) המקנה בהמה וכלים שעל גבה כאחד אע"פ שמשך הבהמה וקנאה לא קנה הכלים שעליה עד שיגביה או ימשוך הכלים עצמם אם אין דרכם להגביה שהבהמה כחצר המהלכת היא ואין מה שבתוכה קנוי לבעלה לפיכך אם היתה הבהמה כפותרה קנה אף כלים שעליה ויש מי שאומר דבמציאה אם אומר אני מושך בהמה זו לקנותה ואת הכלים שעליה קנאם אפי' אינה כפותרה.

(יד) א"ל המוכר משוך בהמה זו וקנה כלים שעליה הואיל ולא הקנה לו גוף הבהמה אף

על פי שמשכה והיא כפותה לא קנה כלים
שעליה.

(טו) א"ל משוך קופה זו ובמשיכתה קנה
מה שבתוכי קנה מה שבתוכה אע"פ שלא
קנה הקופה.

סימן ר"ג: כל מטלטלין נקנין בחליפין ומטבע אין נקנה בחליפין. ובו י סעיפים

203. (א) כל המטלטלין קונים זה את זה
בחליפין א"צ לומר אם אין המקנה מקפיד
לידע שיווי החפץ שנוטל בחליפין כעין
שקונין בסודר שזהו קנין גמור שמועיל לכל
הדברים בין קרקע בין מטלטלי (חוץ
משטרות וע' לעיל סי' ס"ו) בין בעלי חיים
ופירות נמי אע"פ שאין קונים בהם נקנים
בחליפין חוץ ממטבע שאינו נקנה בחליפין
ולא קונה וכן דבר שאין בו ממש אין קנין
מועיל בו כגון שקנו ממנו שילך עם פלוני

למקום פלוני או שיחלקו חצר שביניהם
(ועיין לעיל סי' קנ"ז סעיף ב') וכיוצא באלו
שהם קנין דברים ואין לו על מה לחול.

(ב) החליף חמור בפרה וטלה ומשך את
הפרה ולא משך את הטלה לא קנה מפני
שאין כאן משיכ' גמורה וי"א דדוקא בכהאי
גוונא משום שאין החמור ראוי ליחלק אבל
אם אמר פרה וטלה בכור חטים ומשך הפר'
ולא משך הטל' קנה בחט"י כנגד דמי הפר'
(וי"א דאם ראובן החליף עם שמעון ולוי
ונתבטל אצל אחד בטל ג"כ נגד השני) (ת"ה
סי' שי"א).

(ג) לשונות של זהב ושל כסף ושל שאר
מיני מתכו' הרי הם כשאר מטלטלים ונקנים
בקנין וקונין זה את זה בהחלפה אבל
המטבעות של כסף או של זהב או של נחושת
הרי כולם דמים כנגד שאר מטלטלים והנותן

אחד מהם בדמי מטלטלים לא קנה ואין
אחד מהם נקנה בקנין ולא נעשה קנין.

(ד) בד"א בזמן שמכר שאר מטלטלים
באחד ממיני מתכות אלו אבל המוכר מטבע
במטבע הדינרים של זהב לגבי מטבעו של
כסף הרי הם כפירות.

(ה) נתן לו שלשים איסר של נחושת בדינר
כסף חייב ליתן לו דינר כסף כמו שפסק עמו
אם חדש חדש ואם ישן ישן אבל אם נתן לו
דינר כסף בשלשים איסרות נחושת לא קנה
עד שיקח האיסרות של נחושי (ומעות שלנו
שכסף ונחושת מעורב ביחד הוי טבעא לגבי
כסף) (ר' ירוחם נ"י ח"ב).

(ו) נחושת יש אומרים דהוי טיבעא לגבי
דהבא ויש אומרים דהוי פירא לגבי דהבא.

(ז) כולם יש להם דין מטבע לגבי שאר
מטלטלים וכולם זה כנגד זה כגון שמכר

דינר זהב בדינר זהב או דינר כסף בדינר כסף
או דינר נחושת בדינר נחושת יש להם דין
מטבע.

(ח) מעות הרעות שפסלתן מלכות או
מדינה או דינרים שאין יוצאים באותה
מדינה ואין נושאים ונותנים בהן עד שמשנים
אותם למטבע אחר הרי הם כפירות לכל דבר
ונקנין בקנין ומתחייבין ע"י משיכתן לתת
מעות שפסקו ואם נטלו כנגדן מעות לא נקנו.

(ט) המטבע אין דרך שיזכה בו מעתה מי
שאינו ברשותו אלא על גב קרקע כגון שקני'
קרקע ועל גבו מעות או שישכור מקום
המעות כיון שזכה בקרקע בכסף או בשטר
או בחזקה או בקנין זכה במעות והוא שיהיו
אותם מעות קיימים כגון שהיו מופקדים
במקום אחר ולא כפר המפקיד אבל ראובן
שהי' לו חוב על שמעון והקנה ללוי קרקע ועל

גבו החוב לא קנה החוב אבל יכול הוא להקנות לו החוב (של ישראל) במעמד שלשתן כמו שנתבאר בסי' קכ"ו וכן יכול הוא להקנותו לו ע"י שימכור לו או יתן במתנה שטר החוב כמו שנתבאר בסי' ס"ו (וע"ל סי' קכ"ג בדיני הרשאה) .

(י) המחליף קרקע בקרקע או מטלטלים בקרקע או קרקע במטלטלים כיון שזכה זה נתחייב זה בחליפיו.

סימן ר"ד: אימתי מקבל החוזר בו מי שפרע

ומתי נקרא מחוסר אמנה. ובו יא סעיפים

204. (א) מי שנתן דמים ולא משך המטלטלים אף ע"פ שלא נקנו לו המטלטלים כמו שנתבאר כל החוזר בו בין לוקח בין מוכר לא עשה מעש' ישראל וחייב לקבל מי שפרע ואפי' לא נתן אלא מקצת הדמים.

(ב) נתן דמי המקח ונאנס קודם שיקחנו
ואמר ליה תן לי מקחי או החזר לי מעותי
אע"פ שיש עדים שאבד באונס ולא הי' כח
במוכר להצילו ולא נתרשל בדבר ה"ז מחזיר
הדמים ואין כאן מקום למי שפרע וי"א
דהוא הדין למי שחוזר בו מפני שהוא ירא
להפסיד כל המקח.

(ג) הפוסק על שער שבשוק וקבל דמים
ולא הי' לו אותו המין שפסק עליו נתבאר
בסי' ר"ט (ע"ל סי' ר"ט סעיף ו) .

(ד) כיצד מקבל מי שפרע אוררין אותו
בב"ד ואומרים מי שפרע מאנשי דור המבול
ומאנשי דור הפלגה ומאנשי סדום ועמורה
וממצרים שטבעו בים הוא יפרע ממי שאינו
עומד בדבורו (וי"א שאומרים לו הוא יפרע
ממך אם אינך עומד בדיבורך (טור בשם

הרא"ש) וי"א שאומרים לו ברבים) (מרדכי
ס"פ הזהב) .

(ה) ז הלוקח מחבירו קרקע או שאר
מטלטלים ופסקו הדמים והניח משכון על
הדמים לא קנה וכל הרוצה לחזור משניהם
חוזר ואינו חייב לקבל מי שפרע .

(ו) מכר לו בדברים בלבד ופסקו הדמים
ורשם הלוקח רושם על המקח כדי שיהי לו
סי' ידוע שהוא שלו אע"פ שלא נתן מהדמים
כלום כל החוזר בו אחר שרשם מקבל מי
שפרע ואם מנהג המדינה הוא שיקנה
הרושם קנין גמור נקנה המקח ואין אחד
מהם יכול לחזור בו וכל זה בשרשם בפני
המוכר או שאמר לו המוכר רשום מקחך
(ועיין לעיל סימן ר"א) .

(ז) הנושא ונותן בדברים בלבד ה"ז ראוי
לו לעמוד בדבורו אע"פ שלא לקח מהדמים

כלום ולא רשם ולא הניח משכון וכל החוזר
בו בין לוקח בין מוכר אע"פ שאינו חייב
לקבל מי שפרע ה"ז ממחוסרי אמנה ואין
רוח חכמים נוחה הימנו.

(ח) וכן מי שאומר לחבירו ליתן לו מתנה
ולא נתן הרי זה ממחוסרי אמנה בד"א
במתנה מועטת שהרי סמכה דעתו של מקבל
כשהבטיחו אבל במתנה מרובה אין בה
חסרון אמנה שהרי לא האמין זה שיתן לו
דברים אלו עד שיקנה אותו בדברים שהם
נקנים בהם.

(ט) יש מי שאומר שאם רבים אמרו לאדם
א' ליתן לו מתנה אינם יכולים לחזור בהם
אפי' אם היא מתנה מרובה.

(י) מי שהיה לו חוב אצל חבירו וא"ל
מכור לי מטלטלין אלו בחוב שיש לי אצלך
ורצה המוכר יש אומרים שהרי זה כמי שנתן

דמים וכל החוזר בו מקבל מי שפרע ויש
חולקים.

(יא) ראובן שה' חייב לשמעון מנה ואמר
שמעון לראובן מטלטל זה אמכור לך במנה
ונתן לו ראובן המנה יכול שמעון לומר מנה
זה אני גובה בחובי והחפץ לא אתן לך ואיני
במי שפרע אבל אם אמר ליה ראובן הא לך
עוד מנה ותן לי החפץ צריך ליתן או יקבל מי
שפרע.

סימן ר"ה: דין מוכר מחמת אונס ומסר מודע'

ובטלה. ובו יב סעיפים

205. (א) מי שאנסוהו עד שמכר ולקח דמי
המקח אפי' תלוהו עד שמכרו ממכרו ממכר
בין במטלטלים בין בקרקע שמפני אונסו
גמר והקנה אע"פ שלא לקח הדמים בפני
העדים.

(ב) בד"א במכר אבל במתנה או מחילה
אין צריכין להכיר אונסו.

(ג) פשרה דינה כמכר ומחילה דינה
כמתנה מתנה שכתוב בה אחריות נכסים
דינה כמכר (ריב"ש סי' ר"ן) .

(ד) יש מי שאומר דהא דאמרי' דכשלא
מסר מודע' ממכרו ממכר אם הוא בקרקעות
אפי' לא נתן לו כל שוויו לפי שאין אונאה
לקרקע אבל במטלטלים כיון שיש בו כדי
אונאה או כדי בטול מקח אין כאן תורת
מקח וה"מ כשאינו כופהו אלא על המכירה
אבל בסכום המעות אינו כופהו אבל אם
כופהו ליתן לו בפחות משוויו אף בקרקע אין
כאן תורת מקח והוי כמו שאנסוהו ליתן
שאינה מתנה (מיהו לענין זה הוי כמכר דאם
מסר מודעא בעינן שידעו העדים באונסו כמו
במכר (ריב"ש סי' קכ"ז) .

(ה) יש מי שאומר שאפי' אמר כתבו לי שמסרתי מודעא בפניכם וכשיודע על פי עדים האונס שאנסוני יצטרף עדותכם לבטל המקח אין שומעין לו (מיהו אם כבר נכתבו המודעא והביא אח"כ ראייה דאנוס היה המכירה בטלה ב"י) .

(ו) בד"א שצריך שידעו שהוא אנוס במוכר או בעושה פשרה אבל במתנה או במחילה אם מסר מודעא קודם אע"פ שאינו אנוס הרי המתנה בטלה שאין הולכים במתנה אלא אחר גלוי דעת הנותן שאם אינו רוצה להקנות בכל לבו לא קנה המקבל מתנה והמחילה מתנה היא.

(ז) אחד האונס את חברו בשהכהו או תלאו עד שמכר או שהפחידו בדבר שאפשר לו לעשות.

(ח) בד"א באונס שהרי הוא חמסן מפני שכופה את המוכר למכור שלא ברצונו אבל הגוזל והוחזק בגזלן ואח"כ לקח שדה שגזל אין המוכר צריך למסור מודעא כמו שיתבאר.

(ט) עידי המודעא יש להם לחתום הם עצמם באותו הממכר שנמסר להם המודעא עליו ואין בכך כלום ואפי' אמר להם בפני האנס ברצוני מכרתי בלא אונס הוי המודעא קיימת כשם שאונסו שמכר בלא רצון כך אונסו עד שאמר ברצוני אני מוכר (ע"ל סי' מ"ו אי נאמנים לומר מודעא היה דברינו).

(י) וכן אם הודה בפניהם שלקח הדמים אחר שמסר מודעא על כך אינו חייב להחזיר כלום שהאנס אנסו עד שיודה והעדים כבר ידעו שהוא אנוס אבל אם מנה הדמים בפניהם חייב להחזיר.

(יא) העידו עליו עידי המכר שביטל המודעא הרי המודעא בטלה ואם אמר לעידי המודעא הוו יודעים שכל קנין שאני לוקח לבטל המודעא שהכל בטל ואיני אומר כך אלא מפני האונס שאתם יודעים ואין ברצוני להקנות לזה האנס לעולם הרי המכר בטל ואע"פ שקנו מידו לבטל המודעא.

(יב) באיזה אונס אמרו שהוא מבטל המקח באונס דאתי ליה מאחריני אבל באונס דאתי ליה מנפשיה כגון מי שמוכר מפני שהוא דחוק למעות לא ואפילו באונס דאתי ליה מאחריני דוקא שאנסוהו למכור אבל לא אנסוהו למכור אלא ליתן מעות ומחמת שלא היו לו המעות הוצרך למכור לא הוי אונסא וזביניה זביני (וכל זה מיירי באנסוהו למכור דאמרינן אגב אונסיה גמר ומקני אבל אנסוהו לקנות אינו קנין) (ב"י בשם עיטור).

**סימן ר"ו: דין כשאמכור אמכור לך במאה ומכר
לאחר ביותר או שאמר אמכרנה לך כמו שישומו
אותו ב"ד. ובו ד' סעיפים**

206. (א) האומר לחבירו כשאמכור שדה זו הרי היא מכורה לך מעכשיו במנה וקנה מידו על כך ולאחר זמן מכרה לאחר במאה קנה הראשון (לא הזכיר סכום רק א"ל כשאמכרנה אמכור לך (לא קנה הראשון) (טור) וכן אם) מכרה ביותר על מנה קנה האחרון שלא א"ל אלא כשאמכור שיהיה מוכר מדעתו כבתחלה וזה לא היה רוצה למכור ולא מכר אלא מפני התוספות שהוסיף זה ונמצא כמי שנאנס ומכר.

(ב) א"ל כשאמכרנה הרי היא קנויה לך מעכשיו כמו שישומו ב"ד של ג' אפי' ע"פ שנים מהשלש' א"ל כמו שיאמרו שלשה עד שיאמרו הג'.

(ג) וכן אם אמר כמו שישומו אותה ב"ד ארבעה עד שישומו הארבעה כולם ויסכימו וימכור לאחר כמו שישכימו ואח"כ קנה הראשון.

(ד) שמו אותה שלשה או ארבעה ואמר המוכר עד שיבואו ג' אחרים או ד' וישומו אין שומעין לו שהרי קנו מידו תחלה שמכר מעכשיו.

סימן ר"ז: המוכר נכסיו על תנאי ודיני אסמכתא והמחייב עצמו בדבר שאינו חייב בו. ובו כא

סעיפים

207. (א) המקנה לחבירו בין קרקע בין מטלטלים והתנה תנאים שאפשר לקיימם בין שהתנה המקנה בין שהתנה הקונה (מיהו י"א דאם התנה המוכר טובת הלוקח אין זה תנאי דלא הוי אלא פטומי מילי והני מילי שמכר לו בתחילה סתם וקודם שנגמר

המקח לגמרי הטיל המוכר תנאי אבל אם בתחילה אמר המוכר על תנאי כך וכך אני מוכר לך אע"פ דהוי טובת הלוקח מ"מ לא קנה רק אדעתא דהכי והוי תנאי גמור וכן אם התנו תנאי ואח"כ כתבו השטר סתם ודאי על תנאי הראשון כתבוהו) (טור בשם הרא"ש והגהות מרדכי פ' איזהו נשך וב"י בשם תוס' ותלמידי רשב"א) אם נתקיימו התנאים נקנה הדבר שהוקנה ואם לא נתקיים התנאי לא קנה וכבר נתבאר משפטי התנאי בטור אבן העזר (סי' ל"ח וסי' קמ"ד וע"ל סי' רמ"א מדיני תנאי) .

(ב) י"א דה"מ כשקנה בדרך מהדרכים שקונים בהם והרי יש עליו לקיים התנאי אבל אם לא קנה עתה והתנה עמו שאם נתקיים התנאי הזה יקנה ואם לא נתקיים לא יקנה אע"פ שנתקיים התנאי לא קנה שזו

אסמכתא היא ולא קניה אלא א"כ אמר לו
קנה מעכשיו וקנו מידו על כך.

(ג) מי שמכר חצירו או שדהו ופירש בשעת
המכירה שהוא מוכר כדי לילך למקום פלוני
או מפני המטר שנמנע כדי לקנות חטים
בדמיו ה"ז כמוכר על תנאי לפיכך אם ירד
המטר אחר שמכר או באו חטים והוזלו או
נמנע הדרך לעלות לאותה הארץ או לא
נסתייע לו לעלות או לקנות החטים ה"ז
מחזיר לו הדמים ותחזור לו הקרקע שהרי
פירש שאינו מוכר אלא לעשות דבר פלוני
והרי לא נעשה וכן כל כיוצא בזה.

(ד) אבל המוכר סתם אע"פ שהיה בלבו
שמפני כך וכך הוא מוכר ואע"פ שנראים
הדברים שלא מכר אלא לעשות כך וכך ולא
נעשה אינו חוזר שהרי לא פירש ודברים
שבלב אינם דברים ואע"פ שקודם מכירה

אמר שהוא מוכר על דעת לעשות כך וכך כיון
דבשעת המכירה לא אמר אינו חוזר.

(ה) מי שהקנה לחבירו והתנה עליו על מנת
שתתן מקח זה או תמכרנו לפלו' אם נתנו או
מכרו לאותו פלו' קנה ואם לא קיים התנאי
ומכרו לאחר או שלא מכרו ולא נתנו בזמן
שקבע לו לא קנה וכן המוכר או הלוקח
שהתנה שיחזיר לו המקח בזמן פלו' או
כשיתן המעות הרי המכר קיים ויחזיר כמו
שהתנה (ואי נתן לו בעל כרחו אי מקרי
נתינה וקיום התנאי ע"ל סי' ק"ד) .

(ו) מכר קרקע והתנה המוכר שיחזירנו לו
כשיהיו לו מעות צריך להחזירו לו כשיביא
לו מעותיו לפיכך אסור ללוקח לאכול פירות
דהוה ליה הנך זוזי כהלואה גביה.

(ז) מכר לו סתם וא"ל הלוקח מדעתו
כשיהיו לך מעות תביאם לי ואני אחזור לך

קרקע זו הרי התנאי קיים והלוקח אוכל פירות ואין בזה אבק רבית שהרי מעצמו חייב עצמו בתנאי זה.

(ח) מעשה באשה ששלחה שליח לקנות לה קרקע משמעון שהיה קרובה ואמר שמעון המוכר לראובן השליח אם יהיו לי מעות תחזיר לי פלונית קרובתי קרקע זו השיב ראובן ואמר לו אתה ופלונית קרובים כמו אחים כלומר הדבר קרוב שהיא תחזור לך ואינה מקפדת על כך ובא מעשה לפני חכמים ואמרו זה השליח לא קנה כלום שהרי לא סמכה דעתו של קרוב זה על דברי השליח מפני שלא השיבו תשובה גמורה ונמצא שלא גמר והקנה.

(ט) הלוהו על שדה מאה זהובים והוא שוה יותר (וי"א אפי' לא שוה יותר בכה"ג מיקרי אסמכתא) (ב"י) וא"ל אם לא תפרעני עד

שלשה שנים (יהיה שלי) הוי אסמכתא ולא
קנה אבל אם א"ל אם לא תפרעני עד שלשה
שנים תהא שלי מעכשיו קנה.

(יז) כל היכא דלא קנה השדה משום דהוי
אסמכתא מנכה כל הפירות שאכל מפני
שהם רבית של תורה וי"א דפירות שאכל
תוך ג' שנים אינו מנכה דלא הוי אלא אבק
רבית.

(יח) הנותן ערבון לחבירו ואמר ליה אם אני
חוזר בי ערבוני מחול לך והלה אומר אם אני
חוזר בי אכפול לך ערבונך אם חזר בו הלוקח
קנה זה הערבון שהרי הוא תחת ידו ואם חזר
בו המוכר אין מחייבין אותו לכפול הערבון
שזו אסמכתא היא ולא קנה.

(יט) וכן מי שפרע מקצת חובו והשליש
השטר ואמר ליה אם לא נתתי לך עד יום

פלו' תן לו שטרו והגיע הזמן ולא נתן לו לא
יתן השליש את השטר שזו אסמכתא היא.

(יג) וכן תנאים שמתנים בני אדם ביניהם
אע"פ שהם בעדים ובשטר אם יהיה כך או
אם תעשה כך אתן לך מנה או אקנה לך בית
זה ואם לא יהיה או לא תעשה לא אקנה ולא
אתן לך אע"פ שעשה או שהיה הדבר לא קנה
שכל האומר אם יהיה אם לא יהיה לא גמר
והקנה שהרי דעתו עדיין סומכת שמא יהיה
או שמא לא יהיה.

(יד) כל האומר קנה מעכשיו אין כאן
אסמכתא כלל וקנה שאילו לא גמר להקנות
לא הקנהו מעכשיו כיצד אם באתי מכאן ועד
יום פלוני קנה בית זה מעכשיו וקנו מידו על
כך הרי זה קנה אם בא בתוך הזמן וכן כל
כיוצא בזה.

(טו) אסמכתא שקנו עליה בבית דין חשוב
הרי זה קנה (וכל שלשה דבקיאי בדיני
אסמכתא מקרי ב"ד חשוב לענין זה) (טור
בשם הרא"ש והרא"ש כלל ע"ב סי' ה') וי"א
דבעינן ב"ד חשוב שבעיר או המומחה לרבים
(מרדכי פ' א"נ והמגיד פ"א דמכירה) ואם
צוה לכתוב בשטר שקנו ממנו בבית דין
חשוב אע"ג דלא קנה מהני דהודאת בעל דין
כמאה עדים דמי ואפי' לא אמר בפ"י אלא
צוה לכתוב (לו) שטר חוב (נ"א טוב) מהני
כאלו פ"י בהדיא (הגמ"י פ"א דמכירה
ותשובת מ"י דקנין סי' ד') ועיין לעיל סי'
ס"א סעיף ה' והוא שיתפיס זכיותיו בבית
דין והוא שלא יהיה אנוס כיצד הרי שהתפיס
שטרו או שוברו בב"ד וקנוי מידו שאם לא
יבוא ביום פלוני ינתן שטר זה לבעל דינו
והגיע היום ולא בא הרי אלו נותנים והוא
שיהיה בב"ד חשוב (וי"א אע"ג דלא התפיס

זכויותיו מהני הואיל וקנו ממנו בב"ד חשוב
וכתב הרא"ש דהכי נהיגי עלמא) ואם עכבו
נהר או חולי לא יתנו וכן כל כיוצא בזה
ונתבאר תשלום דין זה בסי' נ"ה ובסי' כ"א.

(טז) כשהיו חכמי ספרד רוצים להקנות
באסמכתא כך היו עושין קונין מזה שהוא
חייב לחבירו מאה דינרים ואחר שחייב
עצמו קונים מבעל חובו שכל זמן שיהיה כך
או שיעשה כך הרי חוב זה מחול לו מעכשיו
ואם לא יהיה או לא יעשה הריני תובעו
בממון שחייב עצמו בו ועל דרך זה היו
עושים בכל התנאים שבין אדם לאשתו
בשידוכים ובכל הדברים הדומים להם וכן
אנו נוהגים.

(יז) שנים שהתנו ביניהם לקיים דבר אחד
ונתנו ערבונות לקנס שמי שיחזור בו שיזכה
חבירו בעירבון לא יאמר אם אני חוזר בי

אתן לך כך וכך וה"ז משכון על הממון
שאתחייב לך אם אחזור בי אלא יקנה לו
בסודר דלא כאסמכתא ובב"ד חשוב כדי
שיתחייב לו מן הדין אם יחזור בו ואז יתן לו
החפץ במשכון ואז יחול השעבוד על המשכון
כיון שנתחייב לו בקנס אם יחזור בו או
יאמר אם אחזור בי תזכה בכך וכך ממון
בגוף חפץ זה.

(יח) שטר שכתוב בו אם לא יפרע לזמן
פלוני שיתחייב כך וכך ממון וכתוב בסוף
השטר דלא כאסמכתא ודלא וכו' אין זה
מוציאו מידי אסמכתא ולא קנה (כן נראה
לדון אע"ג דיש חולקין המוציא מחבירו עליו
הראיה) .

(יט) נדר ושבועה ותקיעת כף מהני אפילו
באסמכתא .

(כ) המחייב עצמו לחבירו בלא תנאי אע"פ
שלא חייב לו כלום חייב כמו שנתבאר בסי'
מ' ואין בזה משום אסמכתא.

(כא) חייב עצמו בדבר שאינו קצוב כגון
שאמר הריני חייב לזון אותך או לכסותך
חמש שנים להרמב"ם לא נשתעבד וכל
האחרונים חלקו עליו (ועיין לעיל סי' ס"ג)

סימן ר"ח: מקח שנעשה בצד איסור. ובו סעיף

אחד

208. (א) מקח שנעשה באיסור כגון שהוסיף
בשווי המקח בשביל המתנת המעות או
שפסק קודם שיצא השער ולא היה לו למוכר
(וכן אם נשבע או נדר שלא למכור ועבר
ומכר) (עיין בבית יוסף) ונתקיים בקנין או
בא' מדרכי ההקנאות המקח קיים ויתן
כשער של היתר ואין אחד מהם יכול לבטל

המקח ומיהו הלוקח יכול לחזור בו שלא ליתן כשער היוקר (ואין חילוק בזה בין מקח או מתנה או מחילה או שאר דברים) (כ"כ בי"י).

סימן ר"ט: המקנה דבר שאינו מסויים או שלא בא לעולם. ובו י סעיפים

209. (א) המקנה לחבירו דבר שאינו מסויים אם היה מינו ידוע אע"פ שאין מדתו ומשקלו ידוע הרי זה קנה ואם אין מינו ידוע לא קנה כיצד ערימה זו של חטים אני מוכר לך בכך וכך מרתף זה של יין אני מוכר לך בכך וכך שק של תאנים אני מוכר לך בכך וכך אע"פ שאין מדת הערימה ידועה ולא מנין הקנקנים ולא משקל התאנים ידוע ה"ז ממכרו קיים אע"פ שנמצא חסר או יתר על האומד שהיה בדעתם ויש להם אונאה לפי שער שבשוק.

(ב) אבל האומר לחבירו כל מה שיש בבית זה אני מוכר לך בכך וכך וכל מה שיש בתיבה זו או בשק זה אני מוכר לך בכך וכך ורצה הלוקח ומשך אין כאן קנין שלא סמכה דעתו של לוקח שהרי אינו יודע מה שיש בו אם תבן או זהב ואין זה אלא כמשחק בקוביא וכן כל כיוצא בזה.

(ג) המוכר לחבירו בעשרה דינרים חטים ולא פסק כמה סאה מכר לו נותן לו כשער שבשוק בשעת המכירה וכל החוזר בו מאחר נתינת הדמים ולא רצה בשער שהיה בשוק בשעת נתינת המעות מקבל מי שפרע.

(ד) אין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם בין במכר בין במתנת בריא בין במתנת שכיב מרע כיצד מה שתוציא שדה זו מכור לך מה שיוציא אילן זה נתון לך תנו מה שתלד בהמה זו לפלוני או שאמר מה שתלד פרתי

או שפחתי מכור לך או נתון לך לא אמר כלום אפילו היתה הפרה או השפחה מעוברת לא קנה כלום (מיהו גבי אילן אם חנטו הפירות מקרי בא לעולם) (רש"י פי' איזהו נשך) ויכול לחזור בו אפי' אחר שתלד הפרה או השפחה ואחר שגדלו פירות האילן ובאו לעולם ואם קדם הלוקח ותפס הפירות אין מוציאין (והוא הדין בשאר דברים שלא באו לעולם ואפי' לא תפס אלא כתב ליה שטר ומסר ליה השטר כמאן דתפיס דמיא) (ת"ה ס"י ש"ך [בשם] הגמ"י פכ"ב דמכירה) ואם מכר האילן לפירותיו או פרה ושפחה לעוברהם קנה מיד ואין שום אחד מהם יכול לחזור בו.

(ה) דבר שבא לעולם אלא שאינו ברשותו דינו כדבר שלא בא לעולם שלא קנה ויכול כל אחד מהם לחזור בו ויתבאר עוד בסי' רי"א .

(ו) הפוסק על שער שבשוק וקיבל דמים ולא היה אותו המין שפסק עליו ברשות מוכר חייב לקנות וליתן ללוקח מה שפסק ואם חזר בו מקבל מי שפרע.

(ז) כשם שאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם כך אינו משייר דבר שלא בא לעולם כיצד מכר שדה לראובן ושייר מפירותיו לשמעון דבר ידוע בכל שנה לא קנה שמעון כלום מהפירות אבל אם שייר לעצמו בעין יפה שייר.

(ח) אע"פ שצריך ליתן לו הפירות ששייר אם לא יתנם לו אין המקח מתבטל בכך אבל אם מתנה על מנת שתתן לי או לפלוני מהפירות כך וכך בכל שנה אז קיום המקח תלוי בו ואם לא יתן לו כמו שהתנה יתבטל המקח.

(ט) מכר או נתן דקל לאחד ופירותיו לאחר
לא שייר מקום הפירות וראשון קנה דקל
ופירותיו ושני לא קנה כלום.

(י) אמר לאחד קנה דקל חוץ מפירותיו
שייר לעצמו גם מקום הפירות שהם הענפים
ואין ללוקח אלא הגזע לכשייבש.

סימן ר"י: המקנה לעובר שלו או לעובר אחר. ובו

ג סעיפים

210. (א) אין אדם מקנה למי שלא בא לעולם
לפיכך המזכה לעובר של אחר לא קנה
ואפילו אמר לכשיוולד יזכה.

(ב) הקנה מקצת נכסיו לבהמה או למי
שלא בא לעולם וחזר ואמר לחבירו קנה
כבהמה זו או כעובר זה לא קנה כלום.

(ג) א"ל קנה נכסי או חפץ פלוני אתה
ובהמה זו או אתה ועובר זה קנה הוא מחצה.

**סימן רי"א: דין דבר שלא ברשותו והכותב נכסיו
לבניו לאחר מותו. ובו ז' סעיפים**

211. (א) דבר שאינו ברשותו של מקנה אינו נקנה והרי הוא כדבר שלא בא לעולם כיצד מה שאירש מאבא (או משאר מורישיו) (תלמידי הרשב"א) מכור לך מה שתעלה מצודתי מהים נתון לך שדה זו לכשאקחנה קנויה לך לא אמר כלום וכן כל כיוצא בזה.

(ב) מי שהיה מורישו גוסס (פ"י מעלה ליחה בגרונו מפני צרות החזה שזה יקרה סמוך למיתה) ונטה למות ורצה למכור מנכסיו מעט כדי להוציא הדמים בצרכי קבורה הואיל והבן עני ואם ימתין עד שימות וימכר ישתהא המת ויתבזה תקנו חכמים שאם מכר ואמר מה שאירש מאבי היום מכור לך ממכרו קיים.

(ג) היה אביו נוטה למות ולא היה לו צרכי קבורה ומכר לאחי' לצרכי קבורה ואמר ליה מה שאירש מאבא היום מכור לך בכך וכך ומת הבן בחיי האב ואח"כ מת האב בן הבן מוציא מיד הלקוחות ואינו צריך להחזיר דמים שהרי אביו מכר דבר שלא בא עדיין לרשותו ונמצאו הנכסים ברשות האב וזה יורש אבי אביו.

(ד) ויש מי שאומר שאם ראובן לוח מיעקב אביו ואח"כ מכר נכסיו ומתו ראובן ויעקב וירש חנוך בן ראובן השט"ח מיעקב מוציא מיד הלקוחות הנכסים שמכר אביו דמצי אמר אנא מאבוה דאבא יריתנא.

(ה) הכותב נכסיו לבנו לאחר מותו הרי הגוף של בן מזמן השטר והפירות לאב עד שימות ואין המקבל יכול למכור הפירות כל זמן שהנותן קיים אלא יכול למכור מהיום

ולאחר מיתת הנותן שיזכה הלוקח בגוף
הקרקע מיד ויזכה בפירות לאחר מיתת
הנותן ויזכה בהם הלוקח אפי' אם מת מקבל
בחיי נותן שאין כאן מקנה דבר שלא בא
לעולם כיון שהגוף שלו דקנין פירות שנשאר
לאב (לאו) כקנין הגוף דמי.

(ו) מי שנתן קרקע לחבירו ונתן לו על גביו
דינרים או מטלטלין לא קנה אא"כ היו
המעות והמטלטלין ברשותו לפיכך צריך
להביא ראיה שהיו המעות והמטלטלין
שהקנה לו ברשותו באותה שעה (וע"ל סי' ס'
סעיף ו').

(ז) מי שהיה לו פקדון ביד אחר הרי זה
מקנהו במכר או במתנה לפי שהפקדון
ברשות בעליו הוא והרי הוא בחזקת שהוא
קיים ואם כפר בו זה שהופקד אצלו אינו
יכול להקנותו שזה כמי שאבד שאינו

ברשותו אבל המלוה הואיל ולהוצאה ניתנה
אינה בעולם ואין אדם יכול להקנותה אלא
במעמד שלשתן ואם היה מלוה בשטר מקנה
את השטר בכתיבה ומסירה שהרי יש כאן
דבר הנמסר לקנות שעבוד שבו.

**סימן רי"ב: דין מקנה דירת בית או חצירו או
מקדיש דבר שלא בא לעולם. ובו ט סעיפים**

212. (א) אין אדם מקנה לא במכר ולא במתנה
אלא דבר שיש בו ממש אבל דבר שאין בו
ממש אינו נקנה לפיכך המקנה לחבירו
אכילת פירות דקל זה או דירת בית זה לא
קנה עד שיקנה גוף בית זה לדור בו וגוף אילן
לאכול פירותיו.

(ב) וכן המוכר לחבירו אויר חורבתו ואויר
חצירו אינו כלום אא"כ הקנה לו חצירו
להכניס בו זיזין וכן כל כיוצא בזה.

(ג) אבל אם מכר לא' בית ואילן וחורבה
וחצר ושייר לעצמו דירת הבית ואכילת
הפירות ואויר החורבה ואויר החצר מהני
דהוי כאילו פירש ששייר לעצמו מקום ואפי'
לא הזכיר שיור בחצר כלל אלא מכר לו בית
ואמר לו על מנת שדיוטא העליונה שלי
אמרינן ששייר לו מקום בחצר להוציא זיזין
מהדיוטא לחצר.

(ד) המוכר גוף הקרקע לזמן קצוב ה"ז
מכיר' ומשתמש הלוקח בגוף כחפצו ואוכל
הפירות כל זמן המכירה ובסוף תחזור
לבעליה ומה הפרש יש בין המוכר קרקע
לזמן קצוב ובין המקנה אותה לפירות
שהקונה לפירות אינו יכול לשנות צורת
הקרקע ולא יבנה ולא יהרוס אבל הקונה
לזמן קצוב הוא בונה והורס ועושה בכל זמנו
הקצוב כמו שעושה הקונה קנין עולם
לעולם.

(ה) ומה הפרש יש בין המוכר שדה זו לפירותיה ובין המוכר פירות שדה זו לחבירו שהמוכר פירות השדה אין ללוקח להשתמש בשדה זו כלל אפי' להכנס [בה] אלא בשעת הוצאת הפירות ויש לבעל השד' להשתמש בה כחפצו אבל המוכר שדה לפירותיה אין בעל השדה יכול להכנס בה אלא מדעת הלוקח ויש ללוקח להשתמש בה כחפצו.

(ו) ומה הפרש יש בין הקונה שדה זו לפירותיה ובין השוכר שדה זו מחבירו שהקונה שדה לפירותיה יש לו לנטעה או לזרעה כל זמן שירצה או להובירה והשוכר אינו כן כמו שנתבאר בסי' ש"ד.

(ז) דין ההקדש ודין העניים ודין הנדרים אינו כדין הדיוט בקנייתו שאילו אמר אדם כל מה שתלד בהמתי יהיה הקדש לבדק הבית או יהיה אסור עלי או אתננו לצדקה

אע"פ שאינו מתקדש לפי שאינו בעול' ה"ז חייב לקיים דברו שנא' ככל היוצא מפיו יעשי' והואיל והדבר כן אם צוה אדם כשהוא שכ"מ ואמר כל מה שיוציא אילן זה לעניים או כל שכר בית זה לעניים זכו בהם העניים.

(ח) קנה קרקע אדעתא שיעשנו הקדש ולא הוציא מפיו כלום י"א דכיון שגמר בלבו לתת לצדקה חייב ליתן ויש מי שאומר דאע"ג דכתיב כל נדיב לב עולות חולין מקדשים לא ילפינן והאידנא כל הקדש יש לו דין חולין שאין הקדש עתה לבדק הבית ואינו אלא לצדקה הילכך כל שלא הוציא בשפתיו אינו כלום.

(ט) וכן אם אמר קרקע זה לכשאקנונו יהיה הקדש אינו כלום שאין אדם מקדיש דבר שלא בא לעולם אבל אם אמר לכשאקנונו

אקדישנו או אתננו להקדש הוי עליו נדר
וצריך לקיים נדרו.

**סימן רי"ג: פירות כוורת ופירות שובך באיזה
ענין קנה. ובו ב סעיפים**

213. (א) המוכר פירות שובך או פירות כוורת
לחבירו קנה ואין זה מוכר דשלב"ל לפי
שאינו מוכר יונים שיולדו או דבש שיבוא
לכוורת אלא הוא מוכר שובך לפירותיו או
כוורת לדבשה שהרי הוא כמוכר אמת המים
לחבירו שהוא נהנה בכל מה שיצוד בה כך זה
הקנה שובך זה לפירותיו כמו שמוכר אילן
לפירותיו.

(ב) הביצים והאפרוחים עצמם שיש
בשובך לא קנה אותם בעל השובך כ"ז שלא
פרחו ודבר זה תקנת חכמים הוא ומשום לא
תקח האם על הבנים נגעו בה לפיכך הרוצה
להקנות אפרוחים וביצים אלו לחבירו

מטפח (פ"י מכה בידו) על השובך עד שיפרחו
האמהות ויגבהו מעל הארץ ואח"כ יקנה
אותם לחבירו בא' מדרכי הקנאות
המטלטלין.

**סימן רי"ד: המוכר בית סתם מה נמכר עמו. ובו
יג סעיפים**

214. (א) המוכר דבר שיש לו תשמישים לא מכר
את התשמישים אא"כ פירש כיצד מכר את
הבית לא מכר את היציע שסביבות הבית
אע"פ שהוא פתוח לתוכו (וי"א אפי' מכר לו
מצרים החיצונים) (טור בשם הרא"ש וב"י
ר"פ המוכר את הבית) בד"א כשהיה רוחב
היציע ארבע אמות או יותר אבל פחות מזה
הרי הוא בכלל הבית (אפי' אינו פתוח לתוכו)
(טור) וכן העלייה שעל גבי הבית הפתוחה
לתוכו בארובה (פ"י כמו חלון שבגג הבית

שהוא קרקעית העליה) במעזיבת הבית הרי
הוא בכלל הבית.

(ב) המוכר את הבית לא מכר את החדר
שלפנים ממנו אע"פ שמצר לו מצרים
החיצוניים (וי"א דוקא בחדר שרחב ארבע
אמות) (טור בשם הרא"ש וב"י בשם
הרמב"ן) ולא את הגג בזמן שיש לו מעקה
גבוה י' טפחים ויש לו רוחב ארבע אמות ולא
את הבור (פי' בור בחפירה דות בבנין) ולא
את הדות אע"פ שכתב לו שמכר לו עומקא
ורומא (ואע"פ שמכר לו המצרים
החיצוניים).

(ג) המוכר בית לחבירו אע"פ שכתב לו
הקניתי לך עמקו ורומו צריך לכתוב לו קנה
מקרקע התהום עד רום רקיע שהעומק
והרום אינה נקנה בסתם וכיון שקנה העומק
והרום קנה הרום שהוא האויר בלבד

והעומק שהוא עובי הארץ אבל לא קנה
הבנינים שבעמקים ושבאויר וכיון שכתב לו
מקרקע התהום עד רום הרקיע קנה הבור
והדות שבעובי הקרקע ומעזיבות והמחילות
שבין המעזיבות למעלה.

(ד) אם לא כתב לו עומק ורום כלל אלא
מכר הבית סתם אין לו באויר שעל גג הבית
ולא למטה ולא כלום בין בבית בין בחצר
שלא קנה אלא עד ראש כותלי החצר ואם
בא להגביה ולבנות על אויר הבית או לחפור
תחת הקרקע אינו רשאי דעומק ורום
משוייר הוא ואם בא מוכר לבנות עליה
באויר על גבי עמודים בונה אבל אינו יכול
לבנות על הכתלים שמכר וכן אם בא לחפור
מבחוץ ולהשפיל תחת קרקע הבית עושה
ובלבד שלא יזיק בחפירתו לבעל הבית וי"א
שאינו יכול לחפור תחת הקרקע כדי שלא
יזיק ואם כן מה מועיל שיור עומקא שאם

חפר הלוקח בו בורות שיחין ומערות הרי הם של מוכר ויש מי שכתב שאם מכר לו חורבה ולא כתב ורומא כיון דסתם חורבות עשויות לבנות יש לו באויר כדי רומי של בית והוא כדי שיקח אדם חבילה בינונית על ראשו ויכניס ויוציא ולא יצטרך לכופ ראשו ובשדה ובכרם מן הסתם קנה הרום שהרי אין עשויים לבנות על גביהם ואינו משיירו אבל לא קנה העומק שהרי הם עשויים לחפור וכשכתב לו עומק ורום אם בא להגביהו ולבנות באויר או להעמיק ולחפור מעמיק ומגביה אבל לא קנה בבנינות שבעמקים ושבאויר ואם כתב לו מארעית תהומא עד רום רקיעא לבד אע"פ שלא כתב עומקא ורומא קנה הכל .

(ה) י"א דבחצר קנה כל האויר אע"פ שלא כתב לו רומא כיון שאין מקום מסויים למעלה ויש מי שחולק.

(ו) המוכר לחבירו בית ולא כתב לו עומקא ורומא אם נפל הבית אין הלוקח יכול לבנות אלא כשיעור הראשון ואפי' כתב לו עומקא ורומא והיתה עליה בנויה ע"ג עמודים כיון שלא קנה הלוקח אם נפלה חוזר ובונה אותה אבל אם מכרה המוכר לאחר ונפלה אזדא ליה ואין הלוקח יכול לחזור ולבנותה אבל הקונה עליה בנויה על גבי בית ונפלה חוזר ובונה אותה.

(ז) המוכר לחבירו בית בבירה גדולה אע"פ שמצר לו מצרים החיצונים ואע"פ שיש שם מעט שקורים לבירה בית לא קנה אלא הבית בלבד שמצרים הוא שהרחיב לו ואילו מכר לו כל הבירה היה כותב לו ולא הנחתי במכר זה כלום ואפי' אם כתב לו זה הלשון אם אין שם מי שיקרא לבירה בית ואפי' מיעוטא לא קנה אלא הבית בלבד.

(ח) המוכר בית לחבירו על מנת שדיוטא עליונה שלי הרי זה שלו ואם רצה להוציא בה זיזין מוציא ואם נפלה חוזר ובונה אותה ואם רצה לבנו' על גבה בונה כשהיה מקודם.

(ט) שני בתים זה לפניו מזה הקנה שניהם לשנים כאחד והקנה לשניהם במכר או במתנה אין להם דרך זה על זה ואצ"ל אם נתן לחיצון ומכר לפנימי אבל אם מכר לחיצון ונתן לפנימי יש לו דרך שכל הנותן בעין יפה נותן יותר מהמוכר.

(י) בד"א כשהקנה לשניהם כאחד אבל אם מכר או נתן לפנימי ואח"כ מכר או נתן לחיצון תכף שקנה הפנימי זכה בדרך ושוב אין זכותו מסתלק וכן חיצון במכר ופנימי במתנה אם היה מכר החיצון תחילה שוב לא יזכה הפנימי בדרך.

(יא) המוכר את הבית מכר כל הדברים
הקבועים כגון דלת ונגר ומנעול והאצטרובל
ומכתשת הקבועה והתנור והכירים
והריחים אם הם קבועים ואת מלבנות
הפתחים המחוברים בטיט (וי"א דחיבור
ביתידות לא מיקרי חיבור) (עין בב"י) ולא
מכר את המפתח אפי' הוא קבוע בדלת ולא
מכתשת המיטלטלת ולא את הקלת ולא את
מלבנו' כרעי המטה ולא את מלבנות
החלונות אע"פ שהם מחוברים בטיט מפני
שהם לנוי ואם א"ל הוא וכל מה שבתוכו כל
אלו מכורים אבל לא גג ויציע ובור ודות
ומחילות.

(יב) האומר לחבירו בית מביתי אני נותן
לך נותן לו הקטן שבהם נפל א' מהם מראה
לו זה שנפל שיד בעל השטר על התחתונה
וה"ה לאומר שור בשורי אני מוכר לך.

(יג) המוכר מקום לחבירו לעשות בית או רפת בקר וכן המקבל מחבירו לעשות לו בית חתנות לבנו או בית אלמנות לבתו (או שקיבל עליו לעשותו) (טור) עושה לו ד' אמות על ו' מכר לו בית גדול עושה ח' על י' מכר לו מקום טרקלין עושה י' על י' תרבץ (פ"י חצר גדול שעושים השרים בצד אפדני שלהם ותרבץ ע"ש שמרביצין אותו במים להשכיב העפר רשב"ם) [של חצר י"ב על י"ב (מלבד עובי המחיצות) (טור שם) ורום כל בית ובית כחצי ארכו וחצי רחבו.

סימן רט"ו: המוכר חצר ובית הבד ומרחץ ועיר מה מכר בכלל. ובו ח סעיפים

215. (א) המוכר את החצר מכר בורות שיחין ומערות שבתוכה וכל הבתים החיצונים והפנימים ובתים שיש בהן החול והחניות הפתוחות לתוכה אבל שאינן פתוחות לתוכה

אינן נמכרות עמה היו פתוחות לכאן ולכאן
אם רוב תשמישים עמה נמכרות עמה ואם
לאו אינן נמכרות עמה ולא מכר את
המטלטלין שבתוכה (שאינן נמכרין בכלל
הבית) (טור ס"ב) ובזמן שא"ל הוא וכל מה
שבתוכה הרי כל תשמישי הבית אע"פ
שמיטלטלין מכורין (בר מחיטי ושערי) (טור
ס"ג) בין כך ובין כך לא מכר את המרחץ ולא
את בית הבד שבתוכה (וי"א דאם מצר לו
מצרים החיצונים הכל מכור (נ"י פ' המוכר
הבית בשם הרשב"א) כדאמרינן לגבי בור
ודות וכבר נתבאר לעיל סי' רי"ד דיש חולקין
גבי בור ודות וה"ה כאן) .

(ב) המוכר את בית הבד מכר את האבן
הגדולה הבנויה בארץ שטוחנים עליה זתים
ואת הכלונסאות של ארז שסומכין (הקורה)
(טור) בהם בעת טחינת הזיתים ואת
היקבים ואת הכלים שנותנים בהם הזיתים

הכתושים והם המפרכות (ואת הלוחות
שנותנים סביב לזיתים שלא יתפזרו) (טור
ס"ד) אבל לא מכר את הריחים העליונה
ובזמן שאמר הוא וכל מה שבתוכו הרי כולם
מכורים בין כך ובין כך לא מכר את
הכובשות שמכבשין בהם הזיתים ולא את
הגלגל ולא את הקורה וי"א דאם אמר הוא
וכל מה שבתוכו הרי אלו מכורים (טור שם)
וכן נ"ל עיקר ולא את השקים (פי' שקים
מנוצה של עזים ומרצופים הן של עור) (ה"ה
שם) ולא את המרצופי' ואם א"ל בית הבד
וכל תשמישיו אני מוכר לך כולם מכורים
ואם היו חוץ לבית הבד חניות ששוטחים
בהם זיתים או שומשמים אם מצר לו
מצרים החיצונים שלהן קנה הכל ואם לאו
לא קנה אלא מה שבתוכה .

(ג) המוכר את בית המרחץ מכר את בית
הנסרים שיושבים עליהם כשהם ערומים

ואת בית היקמים (פ"י הם ספלאות של עץ
שנותנים בהם מים לפני כל אחד ואחד) (ה"ה
שם בשם אבן מיגש) שנוטלים בהם המים
ואת בית הספסלים שיושבים עליהם בחצר
המרחץ כשהם לבושים ואת בית הוילאות
שמסתפגים בהם אבל לא מכר את הנסרים
עצמם ואת היקמים עצמם ולא את
הספסלים עצמם ולא את הוילאות עצמם
ובזמן שא"ל הוא וכל מה שבתוכו הרי כולם
מכורים בין כך ובין כך לא מכר הבריכות
המספקות לו מים בין בימות החמה בין
בימות הגשמים ולא בית כינוס העצים ואם
א"ל מרחץ וכל תשמישיו אני מוכר לך הרי
כולם מכורים אע"פ שהם חוצה לו ויש מי
שכתב דדוקא כשהן בין המצרים וכתב לו
אילין מצרנהא.

(ד) המוכר את העיר מכר בתים בורות
שיחין ומערות מרחצאות שובכות בית

הבדים בית השלחין שבה ואת הסמוכין לה
ואת החורשין (פי' תרגום יער חורשא ופי'
ביברין פרדס שמאספין שם חיות וחפירה
שמאספין בה דגים) המוקפים לה ואת
השדות הידועים לה ואת הביברים של חיה
ועופות ודגים שפניהם כנגדה אע"פ
שרחוקים ממנה אבל לא מכר המטלטלין
שבתוכה ובזמן שא"ל היא וכל מה שבתוכה
אני מוכר לך הרי כולם מכורים בין כך ובין
כך לא מכר את שיריה (פי' בגמ' בב"ב מאי
שיריה פסקי באגי ופירש"י חתיכות בקעה
הסמוכה לעיר אלא שמופלגת ממנה קצת
שיש הפסק צונמא בינתים ושיריה לשון
שירים הוא) ולא את בנותיה ולא את
החורשים המוקצים ממנה ולא את החלק
שיש לה בים ולא החלק שיש לה ביבשה ולא
את ביברי חיה ועופות ודגים שאין פניהם
כנגדה.

(ה) המוכר את השדה מכר את האבני הסדורו לגדר ואת האבנים המונחות על העומרים מפני שהם לצרכה (ומכר את מצריו) (טור) ומכר את הקנים החלקים המונחים תחת הגפנים כדי להעמידם ומכר את התבואה המחוברת לקרקע אף ע"פ שהגיע להקצר ומכר את מחיצת הקנים שהיא פחות מבית רובע אע"פ שהקנים שלה עבים וחזקים ומכר את השומיר (פי' בית דירה שעושים לשומר השדה) העשוי בטיט אע"פ שאינה קבועה ומכר את החרוב שאינו מורכב ואת בתולת השקמה (פי' שקמה אילן שעושה מין תאנים ובבחרותו שעדיין לא נכרתו ענפיו נקרא בתולת השקמה וכשיזקין ויכרתו ענפיו להחליפה נקרא סדן השקמה) אע"פ שהם עבים ומכר כל הדקלים שבה (אפי' העומדים על המצר) [טור] אבל לא מכר את האבנים שאינם סדורות לגדר ולא

את האבנים שאינם מונחים על העומרים
אע"פ שהם מוכנים לכך (וי"א דאם היו
מונחות פעם אחת על העומרים הרי אלו
מכורין) (טור וב"י בשם תוס') ולא את
הקנים שבכרם שאינם מונחים תחת הגפנים
אע"פ שהם משופין וחלקים ומוכנים לכך
ולא את התבואה העקורה מהקרקע אע"פ
שהיא צריכה לשדה (ליבשה שם) ובזמן
שאמר ליה היא וכל מה שבתוכה הרי כולם
מכורים בין כך ובין כך לא מכר מחיצ'
הקנים שהיא בית רובע אע"פ שהקנים שבה
דקים וקטנים ולא מכר ערוגי קטנה של
בשמים שיש לה שם בפני עצמה כגון שקורין
לה בוורד"א של פלוני ולא את השומירה
בזמן שאינה עשויה בטיט אע"פ שהיא
קבועה בארץ ולא מכר החרוב המורכב ולא
סדן השקמה אפי"הם דקים ולא מכר את
הבור שבה ולא את הגת ולא את השובך בין

שלמים בין חרובים וצריך המוכר ליקח להם דרך מהלוקח כדי שילך בה עד אותו הבור או הדות או הגת או השובך שנשארו לו בתוך השדה ואם פירש ואמר חוץ מאלו אינו צריך ליקח לו הדרך.

(ו) בד"א במוכר מפני שהיה לו ללוקח לפרש ולא פירש אין לו אלא אלו אבל הנותן מתנה קנה את כולו בין בשדה בין בבית בין בחצר בין בבית הבד כללו של דבר הנותן קרקע קנה המקבל כל המחובר לה עד שיפרש.

(ז) וכן האחים שחלקו וזכה אחד מהם בשדה זכה בכולם והמחזיק בנכסי הגר החזיק בשדה זכה בכולי' והמקדיש את השדה הקדיש את כולם.

(ח) אף במוכר ולוקח אין כל אלו הדברים האמורי' וכיוצא בהם אלא במקום שאין שם

מנהג ולא שמות ידועים לכל דבר ודבר בפני
עצמו אבל במקום שנהגו שהמוכר כך מכר
כך ה"ז מכור וסומכים על המנהג בין
בקרקות בין במטלטלין וזה עיקר גדול בכל
דברי משא ומתן הולכי' אחר לשון בני אדם
באותו מקום ואחר המנהג.

**סימן רט"ז: המוכר שדה ואמר חוץ מדקל פלוני
או חוץ מהאילנות או קרקע לזה ואילנות לזה
(וכיצד יכתוב בשטר מכירה כדי להסתלק מן
העירעורים). ובו יד סעיפים**

216. (א) ' המוכר פרדס לחבירו צריך שיכתוב
לו קנה לך דקלים ותמרים והוצין (פי' ענפי
דקל שעושין מהן מחיצה) ואע"פ שקנה כל
אלו אע"פ שלא פירש אותם נויי השטר הוא

(ב) וכן המוכר קרקע לחבירו צריך לכתוב לו ולא הנחתי לפני במכר זה כלום כדי להסתלק מהדינין והטענות.

(ג) המוכר שדה לחבירו והיו בה דקלים וא"ל חוץ מדקל פלוני אם דקל טוב ומשובח הוא אותו הדקל לבדו שייר והשאר ללוקח ואם דקל רע הוא ששייר לא קנה מהדקלים כלום.

(ד) מכר לו שדה ואמר חוץ מהאילנות אם יש בו דקלי' בלבד שייר הדקלים ואם יש בו גפנים בלבד שייר הגפנים וכן שאר האילנות היו בה גפנים ודקלים לא שייר אלא הגפנים [וכן בדקלים ואילנות שייר האילנות] היו בה אילנות וגפנים שייר האילנות ומכר הגפנים שהמוכר בעין יפה מוכר.

(ה) האומר לחבירו קרקע ודקלים אני מוכר לך אפי' לא היו לו דקלים אם רצה

לקנות לו שני דקלים ה"ז נקנה המקח ואין הלוקח יכול לומר לו איני לוקח אלא קרקע שיש בו דקלים ואם אמר קרקע בדקלים אני מוכר לך אם היו בו שני דקלים קנה ואם לאו מקח טעות הוא וחוזר ואם א"ל קרקע של דקלים אני מוכר לך אין לו דקלים שאין בלשון הזה אלא קרקע הראוי לדקלים ומיהו אם יש דקלים בקרקע קנאן.

(ו) המוכר שלשה אילנות בתוך שדהו אפי' היו ג' נטיעות קטנות או שלשה בדי אילן יש ללוקח קרקע הראוי להם (ויש אומרים דאם הם דקין שהעול כובשן לא קנה קרקע שביניהם) (טור בשם הר"י) ואפי' יבשו האילנות או נקצצו יש לו קרקע הראוי להם (ונוטע אחרים תחתיהם) (טור) וקנה כל האילנות שביניהם וכמה הוא הקרקע הראוי להם תחתיה' וביניהם וחוצה להם כמלא האורה (פי' כדי שיוכל לעבור מלקט תאנים

עם הסל שבידו) וסלו וזה המקום שהוא מלא האורה וסלו אין א' מהם יכול לזרעו אלא מדעת חבירו אבל הקרקע שביניהן זורע הלוקח ואם שייר המוכר הקרקע שביניהן לעצמו אפ"ה מקום האילנות ללוקח ויכול לנטוע אחרים אם יבשו (טור) .

(ז) בד"א כשהיו שלשה האילנות עומדים כמו ג' פטפוטי (כירה) (פי' כעין רגלים שחיברן בטיט על הארץ לשפות עליהם הקדרה) שהרי הם שנים זה כנגד זה והשלישי מכוון ביניהם ומרוחק מהם והוא שיהיה בין כל אילן ואילן מארבע אמות ועד י"ו ומהיכן הוא מודד מהעיקר הרחב של אילנות אבל אם לא היו עומדים בשורה הזאת או שהיו מקורבים פחות מארבע אמות או מרוחקים יותר מי"ו אמה או שלקחן זה אחר זה או שמכר לו שנים בתוך שדהו ואחד על המצר או שנים בתוך שלו

ואחד בתוך של חבירו או שהפסיק בור או אמת המים או רשות הרבים ביניהם ה"ז אין לו קרקע לפיכך לא קנה האילנות שביניהם ואם יבש האילן או נקצץ ילך לו.

(ח) כל מי שקנה ג' אילנות ויש לו קרקע אם הגדילו והוציאו חוטר יקוץ כדי שלא ימעט הדרך על בעל השדה (ואם המוכר אומר שהגדילו והלוקח אומר שלא הגדילו על הלוקח להביא ראיה) (טור והמ"מ שם בשם נימוקי הרמב"ן) וכל השריגים והאמירים (פי' הסעיפים העליונים שבאילנות) היוצאים מהם ואפי' מהשרשים הרי הם של בעל האילנות שהרי יש לו קרקע.

(ט) הקונה שני אילנות בתוך שדה חבירו אין לו קרקע לפיכך אם מת האילן או נקצץ אין לו כלום.

(י) כל העצים שקוצץ בעל השני אילנות מהם העולה מהגזעים והוא הרואה פני חמה הרי הוא של בעל האילנות והעולה מהשרשים והוא שאינו רואה פני החמה הרי הוא של בעל השדה ובדקל אין לבעל הדקל מן העולה כלום לפי שאין לו גזע.

(יא) המוכר קרקע ושייר אילנות הרי יש לו חצי הקרקע כולה שאילו לא שייר בקרקע היה אומר לו הלוקח עקור אילניך וי"א דאין לו אלא הקרקע הצריך לה (ראב"ד וטור) .

(יב) וכן אם שייר שני אילנות בלבד יש לו קרקע הראוי להם שאילו לא שייר הקרקע היה הלוקח אומר עקור אילניך ולך.

(יג) מכר הקרקע לא' והאילנות לאחר והחזיק זה באילנות וזה החזיק בקרקע זה קנה האילנות עם חצי הקרקע וזה שהחזיק בקרקע קנה חצי הקרקע בלבד.

(יד) הלוקח זתים מחבירו לקוץ מניח מהאילן סמוך לארץ ב' גרופיות וקוצץ לקח בתולת שקמה מגביה ג' טפחים וקוצץ סדן של שקמה ב' טפחים ובשאר אילנות טפח וקוצץ בקנים ובגפנים מן הפקק ולמעלה בדקלים ובארזים חופר ומשרש לפי שאין גזעם מחליף.

סימן רי"ז: המוכר בתוך שדהו אמת השלחים או דרך יחיד או דרך רבים או מקום לעשות קבורה. ובו ז' סעיפים

217. (א) המוכר לחבירו בתוך שדהו מקום אמת המים להשקות בה בית השלחין נותן לו בתוך שדהו אמה שרחבה שתי אמות ואמה מכאן ואמה מכאן לאגפיה (פי' גדותיה ופי' קילון כמו סילון ואינו גדול כל כך ועשוי להשקות בהמה ורחיצת כלים) ואם מכר לו אמת המים להשקות בה בקילון

נותן לו אמה שרחבה אמה וחצי אמה מכאן
וחצי אמה מכאן לאגפיה.

(ב) אלו האגפים בעל השדה נוטען אבל
אינו זורען שהזרעי' מלחלחים את הקרקע
ומקלקלים את אמת המים.

(ג) אמת המים שכלו אגפיה בעל האמה
מתקן בעפר אותה (השדה) שע"מ כן קבל
עליו המוכר להיות אמת המים בתוך שדהו.

(ד) המוכר לחבירו דרך בתוך שדהו אם
דרך היחיד מכר לו נותן לו שתי אמות
ומחצה רחבה כדי שיעמוד חמור במשאו על
אורך הדרך (והוא דלא סיימי מחיצות אבל
סיימי מחיצות צריך לתת טפי) (המגיד פכ"א
בשם ר"י מג"ש) מכר לו הדרך בין עיר לעיר
נותן לו ח' אמות ברוחב הדרך מכר לו דרך
הרבים נותן לו רוחב ט"ז אמה מכר לו
למעמד נותן לו בית ארבע קבין.

(ה) האומר לחבירו בור וכותליה אני מוכר
לך נותן לו רוחב הכותל ג' טפחים.

(ו) המוכר מקום לחבירו לעשות לו
קבורה או המקבל מחבירו לעשות בו קבורה
עושה מערה ופותח לתוכה שמנה קברים
שלשה מכאן ושלשה מכאן ושנים מכנגד
הנכנס למערה מדת המערה ד' אמות על שש
וכל קבר וקבר ד' אמות אורך ורוחב ששה
טפחים ורום ז' נמצא בין כל קבר וקבר שמן
הצדדים אמה ומחצה ובין שנים האמצעים
ב' אמות.

(ז) המוכר קברו ודרך קברו מקום מעמדו
והספדו באים בני משפחתו וקוברים אותו
בעל כרחו של לוקח ונותנים לו דמי הקבר
שקברו אותו בה.

**סימן רי"ח: המוכר בית כור עפר ויש בו סלעים
ובקעים. ובו כה סעיפים**

218. (א) האומר לחבירו בית כור עפר אני מוכר לך (והוא הדין אם אמר בית כור לבד) (טור ב"י ר"י והרא"ש) וה"י בתוך השדות גאיות קטנים עמוקים עשרה טפחים אע"פ שאין בה מים או סלעים גבוהין עשרה טפחים (ורחבן ד') (טור בשם רשב"ם) (ואין בהם רובע הקב) (טור) אין נכללים בתוך הבית כור שאין אדם רוצה ליתן מעותיו במקום אחד ונראים כשנים או שלשה מקומות ולוקח אלו הגאיות והסלעים בכלל הבית כור בלא דמים.

(ב) היו פחות מכאן (ואפי' מלאים מים) (טור) נמדדים עמה בד"א בשלא היה בהם אלא בית ד' קבין והיו הארבע קבין מובלעים בתוך חמשת קבין רובה של שדה אבל היו יותר על ד' קבין (והם גבוהין ג') (טור בשם הרא"ש) או שהיו מפוזרים הרבה או

אינם מובלעים אע"פ שאין בהם י' אינם
נמדדים עמה.

(ג) היו נבלעים רובן במיעוטן [או] מיעוטן
ברובן או שהיו מחולקים כמו חוט שוה או
כמו עגול או כמו משולש או שהיו בהצדדין
או שהיו דרך עקלתון כל אלו ספק והמוציא
מחבירו עליו הראיה.

(ד) וכן אם היה עפר למעלה וסלע מלמטה
או סלע מלמעלה ועפר מלמטה ה"ז ספק.

(ה) היה בו סלע יחידי אפי' בית רובע לכור
אין נמדד עמה ואם היה סמוך למצר אפי' כל
שהוא אין זה נמדד עמה הפסק עפר בין סלע
למצר ה"ז ספק.

(ו) אמר לו כבית כור עפר אני מוכר לך
אפי' היו בה גאיות עמוקים י' טפחים או
יותר או סלעים גבוהים י' טפחים או יותר
הרי אלו נמדדים עמה.

(ז) האומר לחבירו בית כור עפר אני מוכר
לך מדה בחבל אם פיחת כל שהוא מנכה לו
מן הדמים ואם הותיר כל שהוא יחזיר לו.

(ח) א"ל בית כור עפר (זה) אני מוכר לך
ה"ז כמו שפירש ואמר בית כור עפר בין חסר
בין יתר ואם פיחת מהמדה א' מכ"ד שהוא
רובע לכל סאה או הותיר רובע לכל סאה
הגיעו יתר על כן יחשוב עמו (על) כל הרבעים
שחסרו או הותירו וכל שפיחת מבית כור
ינכה לו מהדמים.

(ט) ומה הוא מחזיר לו אם היה התוספות
פחות מט' קבין מחזיר לו דמים כשעת
המכירה ליפות כח המוכר ואם היתה
התוספות סמוכה לשדה אחרת של מוכר
מחזיר לו אותה תוספת קרקע שהרי סומך
אותה לשאר שדותיו ואינו מפסיד כלום.

(י) היתה התוספת יתירה על ט' קבין נותנים רובע לכל סאה וסאה והנשאר יתר על הרבעי אם יש בו ט' קבין נותן כל הרבעים כולם עם היתר מהקרקע ונותנו לו כשעה שלקחה ממנו.

(יא) בד"א כשהיתה בזול בשעת ממכר והוקירה בשעת החזרת היתר אבל אם היתה ביוקר והוזלה אומרים ללוקח אם רצית ליתן לו דמי התוספת כולה תן לו דמים כפי הממכר ואם רצית ליתן לו קרקע תן לו כמו ששוה עכשיו.

(יב) דין חצי קב בגינה כדין ט' קבין בשדה שאם הותיר בגינה פחות מחצי קב על הרבעים אינו מחזיר לו אלא דמים הותיר חצי קב מחזיר לו כל הרבעים עם היתר בדמים או קרקע כשעת הזול של עת החזרה (וכל מ"ש מתחלת סעיף ט' ע"כ הוא ל')

הרמב"ם פכ"ח מה' מכירה והמ"מ הניחו שם בצ"ע והעיקר כדעת י"א כי כל שהוא פחות מט' קבין הרשות ביד המוכר ליקח קרקע או מעות ואם נותן לו מעות נותן כשעת הזול בין היתה בזול והוקרה או היתה ביוקר והוזלה אבל היתה לו שדה אחרת סמוכה לתוספת זה נותן לו קרקע וכן אם היתה התוספת ט' קבין ומחשבין כל המותר בין הרבעים בין הנשאר (טור) .

(יג) מכר שדה ונעשה גינה ביד לוקח או גינה ונעשה שדה ה"ז ספק אם מחשב לו כדין שהיתה בעת המכר או כדין שהוא עתה.

(יד) האומר לחבירו בית כור עפר אני מוכר לך מדה בחבל בין חסר בין יתיר או שא"ל בית כור עפר אני מוכר לך בין חסר בין יתיר מדה בחבל הלך אחר הפחות שבלשונות ואין לו אלא כדין אם חסר אם יתיר.

(טו) מכר לו בית כור וא"ל בסימנים
ובמצרים פיחת שתות או הותיר שתות
הגיעו פיחת יתר על שתות ינכה לו מהדמים
הוסיף לו יתר על שתות יתן לו דמים או
קרקע הכל לפי השיור אם הנשאר בשדה
פחות מט' קבין ובגינה פחות מחצי קב ולא
היה סמוך לשדה המוכר מחזיר לו דמים.

(טז) המוכר לחבירו שדה שהלוקח יודע
אותה ואת מצריה וכבר הורגל בה אפי' אמר
ליה יש במדתה ק"ק ולא נמצא אלא ק"נ
הגיעתו שהרי ידעה וקיבל עליו ומה שאמר
ליה חשבון ק"ק כלו' שהיא שוה כמו אחרת
שיש במדתה מאתים.

(יז) האומר לחבירו בית כור פלוני אני
מוכר לך אע"פ שאין במדתו אלא לתך הגיעו
שלא מכר לו אלא מקום הנקרא בית כור

לפיכך צריך המוכר להביא ראיה שהוא
נקרא בית כור.

(יח) וכן האומר לחבירו כרם שלי במקום
פלוני אני מוכר אע"פ שאין בו גפנים הגיעו
והוא שיהיו קורים אותו כרם וכן האומר
לחבירו פרדס זה אני מוכר לך אפי' אין בו
רמונים הגיעו והוא שיקרא פרדס וכן כל
כיוצא בזה.

(יט) כל אלו הדברים במקום שאין שם
מנהג אבל במקום שיש מנהג הלך אחר
המנהג ואחר לשון רוב אנשי המקום.

(כ) האומר לחבירו חצי שדה אני מוכר לך
שמין כמה שוה כל השדה ונותן לו מהכחוש
שבה מה ששוה חצי הדמים של כל השדה וכן
אם אמר לו חציה בדרום אני מוכר לך שמין
לו דמי כולה ונותן לו בדרומה כחצי כל
הדמים ומקבל עליו הלוקח לעשות בחלקו

מקום הגדר (וי"א דהמוכר נותן מחלקו
המקום לעשות בו גדר וכו') (טור סי"ח)
ומאחורי הגדר סמוך לגדר חריץ קטן רחב ג'
טפחים וחוצה לו חריץ אחר גדול רחב ששה
טפחים ובין שני החריצין רחב טפח כל זה
שלא תקפוץ הנמיה.

(כא) היה לו חצי השדה ואמר לחבירו חצי
שיש לי בשדה מכרתי לך קנה החצי כולו
אמר ליה חצי השדה שיש לי לא קנה אלא
רביע (ועיין לעיל סי' רי"ד סעיף ז').

(כב) היה לו בקעה גדולה ובתוכה שדות
הרבה וכל אחת חלוקה במצר שלה ומכר לו
בה שדה ומצר לו מצרי הבקעה לא קנה אלא
שדה אחת אף על פי שיש מעט שקורים
לבקעה שדה (ועיין לעיל סי' רי"ד סעיף ז')
אבל אם אין מצר מפסיק קנה הכל דכל

המוקף במצר אחד נקרא שדה אחד (הרא"ש
ס"כ וטור) (ועיין ריש סי' רי"ט) .

(כג) האומר לחבירו שדה דבי חייא אני
מוכר לך והיו לו שתי שדות הנקראים בשם
זה לא קנה אלא הפחות שבהם.

(כד) האומר לחבירו שדות אני מוכר לך
מיעוט שדות ב' א"ל כל שדות אפי' ג' וד' חוץ
מגנות ופרדסים (ודוקא שאמר שדות אבל
אם אמר [כל] קרקעות הכל בכלל אפי'
בתים) (טור סכ"ב בשם רבינו יונה) אמר ליה
נכסים אפי' גנות ופרדסים אבל לא בתים
ועבדים ואם א"ל כל נכסים אפי' בתים
ועבדים וכל המטלטלים הידועים לו ואפי'
תפילין שבראשו בכלל המכר (ודוקא שאמר
כל נכסי אבל [אם] אמר נכסי דבי פלניא לא
מכר לו המטלטלין שקנה מאותו פלוני דאין

מטלטלין נקראים על שם המוכר) (טור בשם הר"י) .

(כה) האומר לחבירו שדה ראובן אני מוכר לך וכיון שבא הלוקח להשתמש בה אמר ליה המוכר אינו זו השדה שהיתה של ראובן אלא כך היא קרויה ולעולם לא היתה לו אלא זו שהיתה של ראובן ולקחתיה ממנו והיא שמכרתי לך על המוכר להביא ראיה ואם לא הביא ראיה זוכה הלוקח בזו שכל העם קורין אותה של ראובן.

סימן רי"ט: כיצד מסיימין המצרים ואם לא סיים אותם. ובו ו' סעיפים

219. (א) האומר לחבירו שדה פלוני אני מוכר לך קנה כולה אפי' היא גדולה הרבה אע"פ שלא סיים המצרים כ"ז שאין מצר מפסיק.

(ב) מצר לו מצר ראשון ומצר שני ומצר שלישי ולא מצר מצר רביעי קנה השדה כולה

אבל מצר הרביעי לא קנה (כיצד) אם היה מובלע בין המצרים ואין עליו רכב של דקלים ואין בו ט' קבין קנה אף המצר הרביעי ואם לא היה מובלע ויש עליו רכב של דקלים או שיש בו ט' קבין לא קנהו היה מובלע ויש עליו רכב דקלים או שיש בו ט' קבין או שלא היה מובלע ואין עליו רכב של דקלים ואין בו ט' קבין הרי הדבר מסור לב"ד כפי מה שיראה לאיזה דרך שדעתן נוטה יעשו.

(ג) מצר לו מצר אחד ארוך ומצר אחד קצר אם היה הארוך של איש אחר לא קנה מן הארוך אלא כנגד הקצר ואם היה של שנים קנה כנגד ראש תור (וי"א דאפילו באיש אחד קנה באלכסון כראש תור) (טור בשם הרא"ש ובשם ה"ר יונה) .

(ד) סיים לו את הזויות בלבד ולא מצר לו את המצר של כל רוח או שסיים לו ב' מצרים כמין גאם (זה כנגד זה) או שסיים לו חלק מכל רוח ורוח ה"ז לא קנה את כולה אלא יקנה ממנה כפי מה שמצר לו וכפי מה שיראו הדיינים.

(ה) היה מצר ראובן מזרח ומערב ומצר שמעון צפון ודרום צריך שיכתוב לו מצר ראובן משתי רוחות ומצר שמעון משתי רוחות.

(ו) היה לו שדה ומכר מקצתו לשמעון לצד מערב ומצד מזרח עכב לעצמו ומצר לו מצר מערב ולא מצר לו מצר מזרח אלא כתב מצר מזרח דמינה פליגא או דמינה פסיקא אם כתב לו ואילין מצרנהי קנה חצי השדה ואם לא כתב לו כן לא קנה אלא ט' קבין.

**סימן ר"כ: המוכר את הספינה וקרון וצמד בקר
ופרה וחמור ושפחה. ובו יח סעיפים**

220. (א) המוכר את הספינה מכר את התורן
(פי' עץ גבוה שתולין עליו הנס והנס וילון
התלוי בתורן נגד הרוח) ואת הנס ואת
העוגנין (פירוש ברזל כעין מזלג המעגן
ומעכב הספינה) ואת כל המשוטין המנהיגים
אותה (ובכלל זה החבלים שמושכין בהן
הספינות לנמל) (המגיד פכ"ז דמכירה) ואת
הכבש (פי' גשר) והאסכלא שעולים בה
לספינה ויורדים עליה ואת בית המים
שבתוכה אבל לא מכר את הספינ' הקטנה
בין שהיא עשויה לילך בה ליבשה בין שהיא
עשויה לצוד בה דגים ולא את העבדים
המשמשין בה ולא את המרצופים ולא את
הסחורה שבתוכה ובזמן שא"ל היא וכל מה
שבתוכה אני מוכר הרי כולם מכורים.

(ב) המוכר את הקרון לא מכר את הפרדות בזמן שאינם קשורות עמו מכר את הפרדות לא מכר את הקרון.

(ג) י"א דה"מ במוכר אבל במשכיר את הקרון השכיר גם הפרדות אע"פ שאינם קשורות עמו.

(ד) מכר את הצמד לא מכר את הבקר מכר את הבקר לא מכר את הצמד אפילו במקום שקורין [מקצתן] לצמד בקר.

(ה) המוכר את העול מכר את הפרה מכר את הפרה לא מכר את העול (ויש חולקין וסבירא להו דמכר העול לא מכר פרה (טור בשם הראב"ד) וכן נראה לי עיקר).

(ו) מכר את העגלה מכר את הבקר מכר את הבקר לא מכר את העגלה (ויש חולקין כמו שנתבאר).

(ז) המוכר את החמור מכר את המרדעת (פ"י כעין אוכף שמניחין על החמור כל היום כולו כדי שיתחמם) ואת האוכף (פ"י כלי עץ נתון על המרדעת לרכיבה או כדי למנוע חכוך המשאוי) אע"פ שאינם עליו אבל לא מכר את השק ולא מרכבת הנשים ואפי"ה היו עליו בשעת המכר (אא"כ א"ל הוא וכל מה שעליו מכור לך) (טור בשם הרי"ף ור"י והרא"ש).

(ח) בכל אלו הדברים אין הדמים ראי' שאם טעה בכדי שהדעת טועה יש לו אונאה או ביטול מקח כדין כל מוכר ולוקח ואם טעה בכדי שאין הדעת טועה לא בטל המקח שזה מתנה נתן לו.

(ט) המוכר את השפחה מכר כלים שעליה אפי"ה הם מאה אבל לא מכר השיריים ולא הנזמים ולא הטבעות ולא את הקטליאות

(פי) חוטיין שעורכין בהן גרגירי זהב וקושרין אותן על הצוואר בדוחק) שבצוארה ואם א"ל שפחה וכל מה שעליי הרי כולם מכורים אפיי יש עליה כלים של מאה מנה.

(י) האומר לחבירו שפחה מעוברת אני מוכר לך פרה מעוברת אני מוכר לך מכר לו את הולד (וי"א דאפיי מכר לו שפחה ופרה סתם אם הם מעוברות הולד מכור) (טור בשם הרא"ש).

(יא) שפחה מניקה אני מוכר לך פרה מניקה אני מוכר לך לא מכר לו את הולד חמורה מניקה אני מוכר לך מכר לו את הסייח (פיי חמור קטן) שאין אדם קונה חמור לחלבה.

(יב) האומר לחבירו ראש עבד זה או ראש חמור זה אני מוכר לך ה"ז מכר חציו וכן הדין בכל אבר שהנשמה תלויה בו א"ל יד עבד זה או יד חמור זה אני מוכר לך משמנים

ביניהם (פ"י לשון שומא כלומר שישומו אותו
אבר שמכר לאיזה מלאכה הוא ראוי ולפי
שוויו יטול) וכן הדין בכל אבר שאין הנשמה
תלויה בו.

(יג) אמר ליה ראש פרה אני מוכר לך לא
מכר אלא הראש בלבד שהרי ראשה נמכרה
תמיד בבית המטבחים.

(יד) המוכר את הראש בבהמה גסה לא
מכר את הרגלים מכר את הרגלים לא מכר
את הראש מכר את הריאה לא מכר את
הכבד מכר את הכבד לא מכר את הריאה
אבל בבהמה דקה מכר את הראש מכר את
הרגלים מכר את הרגלים לא מכר את הראש
מכר את הריאה מכר את הכבד מכר את
הכבד לא מכר את הריאה.

(טו) אין דברים אלו אמורים אלא במקום שאין מנהג ידוע אבל במקום שיש מנהג ידוע הכל הולך אחר המנהג.

(טז) המוכר את הבור לא מכר מימיו מכר אשפה מכר זבלה (וי"א מכר בור מכר מימיו (טור בשם רשב"ם והרא"ש) מכר מים וזבל לא מכר הבור והאשפה) (שם בשם רמב"ם).

(יז) מכר שובך מכר יונים מכר כוורת מכר דבורים.

(יח) י"א דה"ה איפכא מכר יונים מכר שובך מכר דבורים מכר כוורת בד"א שפירש שמכר כל פירות השובך והכוורת בלי שיוור אבל אם מכר סתם פירות הכוורת לא מבעי" שלא מכר הכוורת אלא אף הדבורי' לא מכר כולם אלא יקח הלוקח ג' נחילים (פי' ג' חבורות הנולדות ראשונה שכן דרך הכוורת שבתחלת ימות הקיץ יוצא מן הכוורת נחיל

של דבורים ילדות ומביא כוורת חדש ומכניסן לתוכו וכן לסוף ט' או י' ימים וכו' (רשב"ם) הראשונים ומכאן ואילך נוטל נחיל ומניח נחיל כדי שתתישב הכוורת ואם מכר סתם פירות השובך אינו יכול ליטול כל הגוזלות שילדו בו מעתה מפני שהאמהו' בורחות נמצא שהחריב כל השובך אלא מניח מהם כדי ליישב השובך וכמה מניח אם היו בו אמהות ובנות בעת מכירת הפירות מניח בריכה (פי' דרך היונים לעשות שני ולדות בכל חדש זכר ונקבה וכל שני ולדות נקראו בריכה) ראשוני שיולידו האמהות כדי שיצטוו האמהות עם הבריכה הראשונה ועם הבנות שעמהם ומניח ממה שיולידו הבנות ב' בריכו' כדי שיצטוו הבנות עם שתי בריכות שיולידו וכל הנולד מאחר ב' בריכות של בנות והבריכה הראשונה של אמהות הרי אלו שלו.

סימן רכ"א: מוכר שאמר במאתי' ולוקח אומר

במנה. ובו סעיף אחד

221. (א) המבקש לקנות מחבירו מקח מוכר

אומר במאתים אני מוכר לך והלוקח אומר

איני לוקח אלא במנה והלך זה לביתו וזה

לביתו ואח"כ נתקבצו ומשך זה החפץ סתם

אם המוכר הוא שתבע הלוקח ונתן לו החפץ

אינו נותן אלא מנה ואם הלוקח הוא שבא

ומשך החפץ סתם חייב ליתן ק"ק.

סימן רכ"ב: שנים חלוקים על המקח ושאו

טענות שבין המוכר והלוקח. ובו ד סעיפים

222. (א) נאמן בעל המקח לומר לזה מכרתי

ולזה לא מכרתי אימתי בזמן שהמקח יוצא

מתחת ידו אבל אם אין המקח יוצא מתחת

ידו הרי הוא עד א' בלבד ודינו בעדות זו כדין

כל אדם שהרי אינו נוגע בעדותו (לא שנא

נקט זווי מחד לא שנא נקט זווי משנים

ואמר שאחד מהם נתן לו בעל כרחו (טור)
ולפיכך אם נטל הדמים משנים ונטל מאחד
מדעתו ומאחד בעל כרחו ולא ידע ממי נטל
מדעתו וממי נטל בעל כרחו בין שהיה המקח
בידו בין שהיו שניהם תופסים בו אין כאן
עדות כלל וכל אחד מהם נשבע כתקנת
חכמים בנקיטת חפץ ונוטל חצי המקח וחצי
הדמים .

(ב) הלוקח מאחד מחמשה בני אדם וכל
אחד מהם תובע אותו ואומר אני הוא בעל
המקח והוא אינו יודע ממי מהם לקח מניח
דמי המקח ביניהם ומסתלק ויהיו הדמים
מונחים בבית דין עד שיודו או עד שיבא
אליהו ואם הוא חסיד נותן דמים לכל א' וא'
כדי לצאת ידי שמים.

(ג) לקח מקח מאחד מחמשה בני אדם
וכפר בו ונשבע על שקר ועשה תשובה והרי

הוא רוצה לשלם וכל א' ואחד תובע אותו
ואומר אני הוא שכפרת בי ונשבעת על שקר
והוא אומר איני יודע חייב לשלם לכל אחד
ואחד מפני שעבר עבירה.

(ד) הרי שטען על חבירו ואמר מכרת לי
והוא אומר לא מכרתי או מכרתי ולא נתת
לי הדמים או שטען הלוקח ואמר שנתן
הדמים ועדיין לא משך או משכתי ולא
ראיתי חפץ זה והמוכר אומר לו הודעתיו לך
או שאמר אחד מהם תנאי היה בינינו והאחד
אומר לא היה תנאי כלל בכל אלו הטענות
וכיוצא בהם המוציא מחבירו עליו הראי' לא
היתה שם ראי' נשבע הכופר שמבקשים
להוציא מידו שבועת היסת ואם הודה
במקצת הטענה ישבע או שיש עליו עד אחד
נשבע שבועת התורה כשאר הטענות כולן.

**סימן רכ"ג: המחליף פרה בחמור יילדה או מי
שיש לו ב' עבדים או ב' שדות. ובו ה' סעיפים**

223. (א) המחליף פרה בחמור ומשך בעל הפרה

את החמור ועדיין הפרה בביתו וילדה וטען
בעל הפרה שילדה קודם שמשך החמור ובעל
החמור אומר אחר משיכת החמור ילדה וכן
המוכר שפחתו וקבל המעות וילדה המוכר
אומר שילדה קודם שקבל המעות והלוקח
אומר אח"כ ילדה אפי' אם הלוקח טוען ברי
והמוכר טוען שמא על הלוקח להביא ראיה
אפי' אין הפרה והשפחה ברשות מוכר אלא
עומדת באגם ואם לא הביא ראיה ישבע
המוכר על ولد הפרה בנקיטת חפץ ועל ولد
השפחה ישבע היסת ואם הלוקח מוחזק על
המוכר להביא ראיה.

(ב) זה אומר איני יודע וזה אומר איני יודע

ואינו ברשות אחד מהם על הלוקח להביא

ראיה (וי"א דאפילו התובע טוען ברי והנתבע שמא) (טור) ויש מי שאומר שיחלוקו.

(ג) זה אומר ברשותי ילדה והאחר שותק זכה הטוען בולד.

(ד) מי שהיו לו שני עבדים גדול וקטן או שתי שדות אחת גדולה ואחת קטנה הלוקח אומר גדולה לקחתי והמוכר אומר קטנה היא שלקחת על הלוקח להביא ראיה או ישבע המוכר היסת שלא מכר אלא קטן ואם היתה שם הודאת מקצת ישבע שבועת התורה על המטלטלים ויגלגל עליהם הקרקעות.

(ה) אמר הלוקח גדול לקחתי והמוכר שותק זכה הלוקח בגדול ואם אמר המוכר איני יודע על הלוקח להביא ראיה או ישבע המוכר היסת שאינו יודע ואין לזה אלא קטן.

סימן רכ"ד: המחליף פרה בחמור או שקנה

ונמצא נקב בבית הכוסות. ובו ב סעיפים

224. (א) כל מי שנולד ספק ברשותו עליו להביא

ראיה כיצד המחליף פרה בחמור ומשך בעל החמור את הפרה ולא הספיק בעל הפרה למשוך החמור עד שמת החמור על בעל החמור להביא ראיה שהי' חמורו קיים בשעת משיכת הפרה וכן כל כיוצא בזה.

(ב) מחט שנמצא בעובי בית הכוסות ונקבה אותו נקב מפולש אם נמצא עליה קורט דם בידוע שזו נטרפה קודם שחיטה לפיכך אם הגליד (פי' עור דק שעלה על המכה ערוך ורש"י פירש קרושט"א) פי המכה בידוע שזו נטרפה שלשה ימים קודם שחיטה לא הגליד פי המכה הרי זה ספק ועל הטבח להביא ראיה שקודם לקיחתו נטרפה

שהרי ברשותו נולד הספק ואם לא הביא
ראיה ישלם הדמים למוכר.

**סימן רכ"ה: אם קבל עליו כל אונס שאירע או
התנה בפירוש שלא יהיה עליו אחריות. ובו ו**

סעיפים

225. (א) כל המוכר קרקע או עבד או מטלטלין
הרי זה חייב באחריותן כיצד אם בא אחד
והוציא המקח מיד הלוקח מחמת המוכר
חוזר הלוקח ונוטל כל הדמים שנתן מן
המוכר שהרי נלקח המקח מחמתו כך הדין
בכל ממכר אע"פ שלא פירש הלוקח דבר זה
אלא קנה סתם אפילו מכר הקרקע בשטר
ולא הזכיר בו אחריות ה"ז חייב באחריות
שאחריות שלא נזכר טעות סופר הוא.

(ב) בד"א כשהוציא המקח מיד הלוקח
בב"ד של ישראל כגון שהיה המקח מטלטלין
והיו גנובים או גזולין או שהיתה הקרקע

גזולה או שבא בעל חוב של מוכר וטרפה מיד הלוקח והכל בב"ד של ישראל אבל אם עכו"ם הוא שהוציא המקח מהלוקח בין בדין המלך בין בערכאות שלהם אין המוכר חייב באחריותו ואע"פ שהעכו"ם טוען שהמוכר גנב חפץ זה או גזלו ממנו והביא עידי עכו"ם על כך אין המוכר חייב כלום שזה אונס הוא ואין המוכר חייב באחריות אונס.

(ג) בד"א בשלא התנה עמו אבל אם התנה עמו שכל אונס שיולד בקרקע זה יהיה חייב לשלם אפי" בא עכו"ם וגזלה מחמת המוכר חייב לשלם אבל אם נפסק הנהר שהי' משקה אותה או שחזר הנהר לעבור בתוכה ונעשית בריכה או שבאה זועה והשחית אותה ה"ז פטור שאלו וכיוצא בהן אונס שאינו מצוי הוא ולא עלה על לב המוכר דבר זה הפלא בעת שהתנה וה"ה לכל תנאי ממון

שאומדים דעת המתנ' ואין כוללן באותו
תנאי אלא דברים הידועים שבגללן היה
התנאי והם שהיו בדעת המתנה בעת
שהתנה.

(ד) מעשה באחד ששכר מלחים להביא
שומשמים למקום פלוני והתנה עמהם שהם
חייבים בכל אונס שיארע להם עד שיגיעו
השומשמים למקום פלוני ונפסק הנהר שהיו
מוליכים בו ואמרו חכמים זה אונס שאינו
מצוי ואין חייבין להוליך השומשמים על גבי
בהמה עד אותו מקום וכן כל כיוצא בזה.

(ה) אם התנה המוכר בפירוש שלא יהיה
עליו אחריות אפילו אם נודע בודאי שהיתה
גזול' והוציאה הנגזל מיד הלוקח אין המוכר
חייב ואצ"ל שאם בא ב"ח וטרפה שאינו
מחזיר לו כלום שכל תנאי שבממון קיים.

(ו) המוכר לחבירו מרתף של יין והתנו ביניהם שלא יהיה אחריות על המוכר רק אם תשבר חבית או תשפך בלבד ולא יהיה אחריות על הלוקח אלא לענין הטעם בלבד כגון אם יחמיץ אם אח"כ לא אירע כי אם אונס ניסוך הוא על המוכר.

סימן רכ"ו: המוכר שדה שלא באחריות או יצא עליו קול ערעור. ובו ו סעיפים

226. (א) ראובן שמכר שדה לשמעון שלא באחריות ובא לוי והוציאה מיד שמעון אם רצה ראובן לעשות דין עם לוי עושה ואין לוי יכול לומר מה לי ולך והרי אין עליך אחריות שהרי ראובן אומר לו אין רצוני שיהיה לשמעון תרעומת עלי שהפסיד בגללי (אבל אם נתן לו במתנה לא יוכל לטעון בעדו דהא ליכא כאן תרעומת) (ב"י בשם הרשב"א) .

(ב) ראובן שמכר שדה לשמעון שלא באחריות וחזר ולקחה משמעון באחריות ובא ב"ח של ראובן לטרוף אותה ממנו אינו יכול לחזור על שמעון שאע"פ שלא קיבל עליו אחריות לשמעון אחריות עצמו קבל שלא יהי' הוא המוכר והוא המוציא לעצמו אבל אם בא ב"ח של יעקב אביו וטרפה מיד ראובן חוזר וגובה כל הדמים משמעון.

(ג) המוכר שדה לחבירו שלא באחריות חייב באחריות דנפשיה ודוקא בזכות שיש לו בשעת מכירה אבל אם בא לו זכות לאחר מכאן חוזר עליו.

(ד) אפוטרופסים שמכרו בנכסי יתומים לא אמרי' דאחריות דנפשיהו קבילו.

(ה) המוכר קרקע לחבירו ואחר שקנה הלוקח בא' מהדרכים שקונים בהם קודם שישתמש בה יצאו עליו מערערין ה"ז יכול

לחזור בו שאין לך מום גדול מזה שעדיין לא
נהנה בו ובאו התובעים לפיכך יבטל המקח
ויחזיר המוכר את הדמים ויעשה דין עם
המערערים ואם נשתמש בה הלוקח כל
שהוא ואפי' דש אמצר שלה ועירבו עם הארץ
אינו יכול לחזור בו אלא עושה דין עם
המערער ואם הוציאה מידו בדין יחזור על
המוכר כדין כל הנטרפין.

(ו) אסור למכור לחבירו קרקע או
מטלטלין שיש עליו עסק ודין עד שיודיעו
שאע"פ שהאחריות עליו אין אדם רוצה
שיתן מעותיו וירד לדין ויהיה נתבע
מאחרים.

**סימן רכ"ז: עד כמה הוה מחילה או חזרת
האונאה ושליח שטעה ואחים שחלקו וטעו. ובו
לט סעיפים**

227. (א) אסור להונות את חבירו בין במקחו בין בממכרו ואיזה מהם שאינה בין לוקח בין מוכר עובר בלאו.

(ב) כמה תהיה אונאה ויהיה חייב להשיב שתות בשוה כיצד הרי שמכר שוה שש בחמש או שוה שבע בשש או שוה חמש בשש או שוה שש בשבע ה"ז אונאה ונקנה המקח וחייב המאנה לשלם האונאה ולהחזירה כולה למתאנה.

(ג) היתה האונאה פחות מזה בכל שהוא כגון שמכר שוה שבעים בששים ופרוטה אינו חייב להחזיר כלום שכל פחות משתות דרך הכל למחול בו.

(ד) היתה האונאה יתירה על השתות כל שהוא כגון שמכר שוה ששים בחמשים פחות פרוטה בטל המקח והמתאנה יכול להחזיר החפץ ולא יקנה כלל אבל המאנה אינו יכול

לחזור אם רצה זה וקבל (וי"א דאף המאנה יכול לחזור בו אא"כ נתרצה המתאנה פעם אחת או ששתק יותר מן השיעור שיתבאר בסמוך סעיף ז' (טור בשם הר"י והרא"ש) מכר לו שוה ס' בנ"א או להיפוך דליכא כאן אונאה שתות ולגבי א' הוי ביטול מקח ולגבי שני מחילה אזלינן בתר המקח הן לענין בטול מקח הן לענין מחילה דטעו אינשי במקח ולא במעות) (מרדכי פ' הזהב) .

(ה) אין המאנה חייב להחזיר עד שתהיה האונאה יתר על פרוטה היתה פרוטה בשוה אינו מחזיר (וי"א דחייב להחזיר פרוטה) (טור בשם הרמ"ה והרא"ש) .

(ו) יש להסתפק אם מותר להונות את חברו בפחות משתות אם יש באונאה שוה פרוטה אבל מטבע כל זמן שלא הגיע לכדי אונאה מותר לכתחילה להוציאה ביפה.

(ז) עד מתי יכול לחזור ולתבוע אונאתו בשתות ולבטל המקח ביותר משתות עד כדי שיראה לתגר או לקרובו ואם שהה יותר אינו יכול לחזור ולא לתבוע אונאתו ואם יברר שהיה לו אונס ועל כן לא חקר בתוך זמן זה לידע אם נתאנה יכול לחזור בו עדיין היה יודע הלוקח בשעה שלקחו שנתאנה ושתק ומיד אחר הלקיחה קודם (זמן) שיראה לתגר או לקרובו תובע אונאתו לא אמרינן דמחל הואיל וידע (מרדכי ס"פ הזהב) .

(ח) בד"א בלוקח שהרי המקח בידו ומראהו אבל המוכר חוזר באונאה לעולם ואין צריך לומר בביטול מקח שאינו יודע דמי זה שמכר עד שיראה כמותו שנמכר בשוק לפיכך אם היה המקח דבר שאין במינו שינוי והוא כולו שוה כגון פלפלין וכיוצא בהם אינו חוזר אלא עד כדי שישאל

על שער שבשוק בלבד וכן אם נודע שבא לידו
בממכרו וידע שטעה ולא תבע אינו יכול
לחזור ולתבוע שהרי מחל.

(ט) בד"א כשלא נשתנה השער אבל אם
נשתנה השער ומפני כך רוצה לחזור בו אינו
רשאי הגה אמר המאנה שנשתנה השער
ומתאנה אומר שלא נשתנה על המתאנה
להביא ראיה דדרך השערים להשתנות תמיד
(מרדכי ס"פ המדיר) וכן אם מכר מפני
דוחקו וזלזל במכירתו יותר מכדי שהדעת
טוע' שניכר שמפני דוחקו הוצרך לזלזל אינו
יכול לחזו' דידע ומחיל.

(י) המוכר לחבירו שוה ארבע בחמש
שהרי המקח בטל ולא הספיק להראותו
לתגר או לקרובו והוקר ועמד בשבע לוקח
יכול לחזור בו ולא המוכר שהרי הלוקח
אומר למוכר אלו לא הוניתני לא היית יכול

לחזור ועתה שהוניתני תחזור היאך יהא
חוטא נשכר.

(יא) וכן מוכר שמכר שוה חמש בארבע וזל
ועמד בשלש מוכר יכול לחזור ולא לוקח
שהרי אומר לו המוכר ללוקח לא מפני
שהוניתני תחזור בי.

(יב) המוכר שוה חמש בשש ולא הספיק
להראותו עד שהוקר ועמד בשמנה הרי
המוכר חייב להחזיר האחת של אונאה שהרי
נקנה המקח וחייב להחזיר וכשהוקר ברשות
לוקח הוקר.

(יג) וכן אם מכר שש בחמש והוזלו ועמדו
על שלש הרי הלוקח חייב להחזיר סלע אחת
של אונאה שהרי נקנה המקח וברשות לוקח
הוזל.

(יד) כשם שיש אונאה להדיוט כך יש
אונאה לתגר אע"פ שהוא בקי.

(טו) בכל מטלטלים שייד אונאה אפילו
בספרים ואפי' באבנים טובות ומרגליות ויש
ללוקח לחזור בהם עד שיראה אותם
לתגרים הבקיאים בהם בכל מקום שהם
שאין הכל בקיין בדברים אלו לפיכך אם
לא היה מכיר באותה מדינה והוליד המקח
למקום אחר או שבא הבקי לאחר זמן
מרובה והודיעו שטעה ה"ז חוזר.

(טז) יש אונאה במטבעות עד שתות כיצד
הרי שהיה דינר זהב בכ"ד דינר כסף וצרפה
בעשרים דינר או בכ"ח ה"ז מחזיר האונאה
היה יתר על זה בטל הצירוף פחות מכאן
מחיל' וכן אם היה הסלע חסר שתות והיו
מוציא' הסלעים במנין ולא במשקל מחזיר
האונאה שאם היו מוציא' במשקל אפי'
בכל שהוא חוזר.

(יז) עד מתי חייב להחזיר הדינר או הסלע בכרכים עד כדי שיראה לשולחני ובכפרים שאין השולחני מצוי שם יש לו להחזיר עד ערבי שבתו' שבא להוציאה שאין מכיר הסלע וחסרונה ודמיה אלא השולחני ואחר זמן זה אין המאנה חייב להחליפה ומיהו מדת חסידות להחליפה אפ"י לאחר זמן זה אם הוא מכירה ובלבד שתצא ע"י הדחק.

(יח) נפחתה וחסר' כדי אונא' אסור לקיימה מפני שבקל מרמין בה ולא ימכרנ' לאנס או לתגר מפני שמרמין בה אחרים ולא יעשנה משקל ולא יזרקנה לתוך גרוטאותיו (פ"י שברי כלי כסף ושאר מתכות) אלא יתיכנה או יקבנה באמצעה ויתלנה בצואר בתו אבל לא יקבנה מן הצד ואם חסר עד שעמד על חציו כגון סלע שעמד על שקל ושקל שעמד על דינר ודינר על חציו מותר

לקיימו שאז אי אפשר לרמאות בה מפני
שניכר לכל הפחת שלו.

(יט) הלוקח בדמים אכסרה (פי' בלא מנין
ובלא מדה ובלא משקל) כגון שחפן מעות
וא"ל מכור לי פרתך באלו קנה ומחזיר
אונאה וה"ה ללוקח פירות אכסרה בסלע או
בשתיים שקנה ומחזיר אונאה.

(כ) המחליף כלים בכלים או בהמה בבהמ'
אפי' מחט בשריון או טלה בסוס אין לו
אונאה שזה רוצה במחט יותר מהשריון אבל
המחליף פירות בפירות בין ששמו אותם
קודם מכירה בין ששמו אותם אחר מכירה
יש להם אונאה.

(כא) האומר לחבירו ע"מ שאין לך עלי
אונאה יש לו עליו אונאה בד"א בסתם שאינו
יודע כמה אונאה יש בו כדי שימחול ואצ"ל
אם אמר ע"מ שאין בו אונאה שהרי יש בו

אבל במפרש אין לו אונאה כיצד מוכר שאמי
ללוקח חפץ זה שאני נותן לך בק"ק יודע אני
שאינו שוה אלא מאה ע"מ שאין לך עלי
אונאה אני מוכר לך אין לו עליו אונאה וכן
לוקח שאמר למוכר חפץ זה שאני לוקח ממך
בק' יודע אני ששוה ק"ק ע"מ שאין לך עלי
אונאה אני לוקח ממך אין לו עליו אונאה.

(כב) המוכר חפץ לחבירו במנה וא"ל חפץ
זה אינו שוה אלא זוז אחד ע"מ שאין לך עלי
אונאה יש לו עליו אונאה שהרי אומר כיון
שראיתי שאמר שאינו שוה אלא זוז ידעתי
שאינו מכוין אלא להשביח דעתי עד שיפרש
כדי האונא' שיש במקחו בודאי או קרוב לה
בכדי שהדעת [טועה] שהרי ידע בודאי הדבר
שמחל לו.

(כג) בעל הבית המוכר את כלי תשמישו
ואינה את הלוקח אין בו דין אונאה שאילו

לא הרבה לו בדמים לא היה מוכר כלי
תשמישו ואפי' מכרם מחמת דוחק אין בו
אונאה ויש מי שאומר דדוקא שהלוקח יודע
שזה המוכר בעל הבית אבל אם לא ידע או
שקנה ע"י סרסור יש בו אונאה.

(כד) הא דמוכר כלי תשמישו ואינה את
הלוקח אין לו דין אונאה הני מילי בשתות
אבל ביותר משתות הרי הוא כשאר כל אדם
ויש חולקים.

(כה) מוכר ולוקח שנתרצו לגמור המקח על
פי שומת לוי ושם אותו בסך ידוע ונמצא
שיש בו אונאה יש בו דין אונאה ואם אי
אפשר להחזיר האונא' כגון שהלך המאנ'
לדרכו אם לוי הוא תגר ובקי בשומא ולא
קיבל שכר על השומא פטור.

(כו) עכו"ם אין לו אונאה שנאמר איש את
אחיו וגו' ועכו"ם שהונה את ישראל מחזיר

אונאה בדינים שלנו שלא יהיה זה חמור
מישראל.

(כז) הנו"נ באמונה אין לו עליו אונא' כיצד
חפץ זה בכך וכך לקחתיו כך וכך אני משתכר
בו אין לו עליו אונאה.

(כח) הנושא והנותן באמונה לא יחשוב הרע
באמונ' והיפה בשויו שאם קנה י' יריעות בי'
דינרים ויש בהם שאינם שוות דינר ויש בהן
ששוות יותר לא יחשוב הרעות בדינר כל
אחת והיפות בשוויין אלא הכל באמונה כמו
שקנאם ביחד ומעלה לו על דמי המקח שכר
הכתף והפונדק וכוללם בדמי המקח אבל
שכר טרחו לא יעלה על דמי המקח ולא יקח
ממנו אלא כמו שנתפשר עמו שיתן לו ריוח.

(כט) אלו דברים שאין להם אונאה העבדים
והשטרות והקרקעות וההקדשות אפי' מכר

שוה אלף בדינר או שוה דינר באלף אין בהם
אונאה.

(ל) בד"א במוכר נכסי עצמו אבל השליח
או אפוטרופוס שטעה ונתאנה בכל שהוא בין
במטלטלין בין בקרקע חוזר ואם אינה את
הלוקח יש מי שאומר שהוא הדין שמכרו
בטל בכל שהוא ויש מי שאומר שדינו כשאר
כל אדם דעד שתות הוי מחילה וזכה המשלח
ביתרון.

(לא) דין ב"ד שמכרו בשל יתומים וטעו
נתבאר בסי' ק"ט.

(לב) כשם שאין לקרקעות אונאה כך
שכירות קרקע אין לו אונאה אפילו שכר
טרקלין גדול בדינר לשנה או רפת קטנה
בדינר בכל יום אין לו אונאה.

(לג) השוכר את חבירו לעשות עמו בין
בקרקע בין במטלטלין אין לו אונאה מפני

שהוא כקונה אותו לזמן ועבדים אין בהם
אונאה.

(לד) שכרו לזרוע לו קרקע ואמר זרעתי בה
זריעה הראוי בה ובאו עדים שזרע בה פחות
מהראוי לה הרי זה ספק אם יש לו אונאה
מפני הזרע או אם אין לו אונאה מפני
הקרקע לפיכך אין מוציאים מיד הנתבע וכן
אין משביעים אותו היסת מפני הקרקע שיש
כאן.

(לה) השוכר את הכלים או את הבהמה יש
להם אונאה שהשכירות מכירה בת יומא
היא ואם יש בה אונא' שתות או יותר בין
שנתאנה שוכר בין שנתאנה משכיר ה"ז
מחזיר אונאה ואפילו לאחר זמן מרובה.

(לו) הקבלן יש לו אונאה כיצד כגון שקיבל
עליו לארוג בגד זה בעשרה זוזים או לתפור
חלוק זה בשני זוזים הרי יש לו אונאה וכל

אחד משניהם בין קבלן בין בעל הבגד חוזר לעולם.

(לו) האחים והשותפים שחלקו המטלטלים הרי הם כלקוחות פחות משתות נקנה מקח ואין מחזיר כלום יתר על שתות בטל מקח שתות קנה ומחזיר אונאה ואם חלקו קרקעות אפי' שמו שוה מנה בדינר או שוה דינר במנה קיים (וי"א דדוקא עד פלגא) (טור) ואם הטעו זה את זה במדה או במשקל או במנין אפי' כל שהוא חוזרים ואם עשו שליח שחלק ביניהם וטעה בכל שהוא בטלה החלוקה.

(לח) ואם התנו ביניהם שיחלקו בשום הדיינים וטעו בשתות בטלה חלוקה שהדיינים ששמו ופחתו שתות או הותירו שתות מכרן בטל.

(לט) ראובן ושמעון אחים חלקו על תנאי שמי שיפול לו בית פלוני שיפתח לו פתח למבוי ולא שמו אל לבם שיכולים בני המבוי לעכב עליו ונפל אותו הבית לראובן אם רוצה ראובן לבטל החלוקה הרשות בידו.

סימן רכ"ח: אסור להונות בדברים ולגנוב דעת הבריות ולרמות במקח וממכר. ובו כ סעיפים

228. (א) כשם שאונאה במקח וממכר כך אונאה בדברים וגדולה אונאת דברים מאונאת ממון שזה ניתן להשבון וזה לא ניתן להשבון זה בגופו וזה בממונו והצועק על אונאת דברים נענה מיד.

(ב) צריך לזהר ביותר באונאת הגר בין בגופו בין בממונו לפי שהזהר עליו בכמה מקומות.

(ג) צריך לזהר באונאת אשתו לפי שדמעת' מצוי'.

(ד) כיצד הוא אונאת דברים לא יאמר בכמה אתה רוצה ליתן חפץ זה והוא אינו רוצה לקנותו היו חמרים מבקשים לקנות תבואה לא יאמר להם לכו אצל פלוני והוא יודע שאין לו למכור אם היה חבירו בעל תשובה לא יאמר לו זכור מעשיך הראשונים אם היה בן גרים לא יאמר לו זכור מעשי אבותיך אם היו יסורין באים עליו לא יאמר לו כדרך שאמרו חביריו לאיוב הלא יראתך כסלתך זכר נא מי הוא נקי אבד אם נשאלה שאלה על דבר חכמה לא יאמר למי שאינו יודע אותה חכמה מה תשיב בדבר זה וכן כל כיוצא בדברים אלו.

(ה) יזהר שלא לכנות שם רע לחבירו אע"פ שהוא רגיל באותו כנוי אם כוונתו לביישו אסור.

(ו) אסור לרמות בני אדם במקח וממכר או לגנוב דעתם כגון אם יש מום במקחו צריך להודיעו ללוקח אף אם הוא עכו"ם לא ימכור לו בשר נבילה בחזקת שחוטה ואין לגנוב דעת הבריות בדברים שמרא' שעושה בשבילו ואינו עושי' אסור כיצד לא יסרהב (בחבירו) שיסעוד עמו והוא יודע שאינו סועד ולא ירבה לו בתקרובת והוא יודע שאינו מקבל ולא יפתח חביות הפתוחות לחנוני וזה סובר שפתחם בשבילו אלא צריך להודיעו שלא פתחם בשבילו ואם הוא דבר דאיבעי ליה לאסוקי אדעתיה שאינו עושה בשבילו ומטעה עצמו שסובר שעושה בשבילו לכבודו כגון שפגע בחבירו בדרך וסבור זה שיצא לקראתו לכבדו אין צריך להודיעו.

(ז) לא יאמר לו סוך שמן מפך זה והוא ריקן ולילך לבית האבל ובידו כלי ריקן

וסובר האבל שהוא מלא (יין) ואם הוא עושה כדי לכבדו מותר.

(ח) לא ימכור לו עור של בהמה מתה בחזקת שהיא שחוטי ולא ישלח לו חבית של יין ושמן צף על פיו.

(ט) אין מפרכסין לא אדם ולא בהמה ולא כלים כגון לצבוע זקן עבד העומד למכור כדי שיראה כבחור ולהשקות הבהמה מי סובין שמנפחין וזוקפין שערותיה כדי שתראה שמינה וכן אין מקרדין (פי' קרוד במגרדת או מסרקת ששניו דקים) ולא מקרצפין (פי' קרצוף מגרדת או מסרק ששניו עבים) אותה כדי לזקוף שערותיה ולצבוע כלים ישנים כדי שיראו כחדשים ואין נופחין בקרבים כדי שיראו שמנים ורחבים ואין שורין הבשר במים כדי שיראה לבן ושמן.

(י) אין מערבין מעט פירות רעים בהרבה פירות יפים כדי למכרם בחזקת יפים אפי' חדשים בחדשים ואצ"ל (חדשים בישנים ואפי') (טור) ישנים עם חדשים אפי' הישנים ביוקר מהחדשים מפני שהלוקח רוצה לישן.

(יא) ביין התירו לערב קשה ברך בין הגיתות בלבד מפני שמשביחו (וכ"ש רך בקשה דשרי) (טור ובית יוסף בשם הרא"ש) ואם היה טעמו ניכר מותר לערב בכל מקום שכל (דבר) הניכר טעמו מרגיש הלוקח ולפיכך מותר לערב אותו לעולם.

(יב) אין מערבין מים ביין ומי שנתערב מים ביינו לא ימכרנו בחנות אלא א"כ הודיע לקונה ולא ימכרנו לתגר אע"פ שמודיעו שמא ירמה בו אחרים.

(יג) מקום שנהגו לערב בין הגיתות מים מותר לערב כשיעור שדרכם לערב.

(יד) במקום שנהגו שכל מי שקונה דבר טועמו תחלה מותר לערב בו לעולם אבל אם אין הכל טועמים לא.

(טו) אין מערבין שמרי יין (ביין) אפי' אם קנו ממנו שתי חביות של יין אין מערבין שמרי חביות זה ביין של זה אבל אם קנו ממנו חבית יין המדה בכך וכך כשבא למדוד יכול לערב השמרים עם היין ומוכר לו הכל ביחד.

(טז) התגר נוטל מחמש גרנות ונותן למקום אחד או מחמש גיתות ונותן לתוך חבית אחד שהכל יודעים שלא גדלו כולם בשלו ובחזקת זה קונים ממנו ובלבד שלא יכוין לקנות הרוב ממקום הטוב כדי שיצא עליו קול

שהוא קונה הכל ממקום הטוב וגם קונה
ממקום הרע ומערבו עמו.

(יז) מותר לברור הפסולת מתוך הגריסים
ומן הקטניות כדי שיראו יפים שזהו דבר
הנראה לעין ויכול הלוקח לראות ולהבין
כמה שוים יותר בשביל שהוציא מהם
הפסולת ובלבד שלא יברור העליוני ויניח
הפסולת בתחתונים.

(יח) מותר לחנוני לחלק קליות ואגוזים
לתינוקות כדי להרגילם שיקנו ממנו וכן יכול
למכור בזול יותר מהשער כדי שיקנו ממנו
ואין בני השוק יכולים לעכב עליו (וע"ל סי'
קנ"ו ס"ה).

(יט) אסור לערב שמרים בין בין בשמן
ואפי' כל שהוא.

(כ) המוכר לחבירו שמן מזוקק אינו
מקבל שמרים מכר לו שמן סתם מקבל לוג

ומחצה שמרים לכל מאה לוג ומקבל בשאר
שמרים שמן עכור העולה למעלה על פני
השמן יתר על השמרים הידועים באותו
מקום בד"א כשנתן לו מעות בתשרי שהשמן
עכור ולקח השמן בניסן במדת תשרי שהיא
גדולה מפני אותו השמן הקופה למעלה אבל
אם לקח במדת ניסן שהיא קטנה מפני שכבר
צלל השמן אינו מקבל אלא השמרים בלבד
הגה וי"א דאין מנכה לו השמרים אלא
דמותר לערב שמריו שבחביות אבל אם לא
ערבן אינו מנכה לו רק בשביל הקמחים
הצפים למעלה בד"א כשמכר לו בשעה
שהוא עכור אבל כשמכר לו בשעה שהוא
צלול אינו מנכה לו אפילו הקמחים (טור
בשם הרא"ש).

סימן רכ"ט: המוכר לחבירו חטים או שעורים או

פירות כמה פסולת צריך לקבל הלוקח. ובו ב

סעיפים

229. (א) המוכר חטים לחבירו מקבל עליו רובע קטניות לכל סאה שעורים מקבל עליו רובע נישובית לסאה עדשים מקבל עליו רובע עפרורית לסאה תאנים מקבל עליו עשר מתליעות לכל מאה (וה"ה אחד לכל עשרה) (טור) מכר לו שאר פירות מקבל עליו רובע טינופת לכל סאה נמצא בהם יתר על השיעורים האלו כל שהוא ינפה הכל ויתן לו פירות מנופים וברורים שאין בהם כלום.

(ב) אין כל הדברים האלו אמורים אלא במקום שאין שם מנהג אבל במקום שיש להם מנהג הכל כמנהג המדינה יש מקומות שנהגו שיהיו כל הפירות מנוקים וברורים מכל דבר ושיהיו היינות והשמנים צלולים ולא ימכרו השמרים כלל ויש מקומות שנהגו אפ"י היה בהם מחצה שמרים או שהיו בפירות עפר או תבן או מין אחר ימכור כמות שהוא ולפיכך הבורר (צרור) מתוך גורנו של

חבירו נותן לו דמי חטים כשיעור צרור שברר
שאילו הניחו היה נמכר במדת חטים ואם
תאמר יחזירנה הרי אמרו אסור לערב כל
שהוא.

סימן ר"ל: המוכר לחבירו מרתף של יין והלוקח יין והחמיץ. ובו י סעיפים

230. (א) האומר לחבירו מרתף זה של יין אני
מוכר לך למקפה (פי' להשהותו להסתפק
ממנו מעט מעט לתבשיל) (או אומר מרתף
זה אני מוכר לך למקפה) (טור) או שמכר לו
מרתף של יין סתם הרי הלוקח מקבל עליו
עשרה קנקנים בכל ק' שלא יהיה יינם טוב
אלא כבר התחיל להשתנות יתר על זה לא
יקבל (וכל שא"ל שלקחו לשתות מעט מעט
הוי כאלו אמר למקפה) (המגיד פ"י) .

(ב) א"ל מרתף של יין אני מוכר לך
למקפה (או שאמר ליה מרתף אני מוכר לך

למקפה) (טור) או שאמר ליה חביות של יין
אני מוכר לך נותן לו יין שכולו יפה וראוי
לתבשיל.

(ג) א"ל מרתף זה של יין נותן לו יין
הנמכר בחנות שהוא בינוני לא רע ולא יפה
(וה"ה אם אמר חבית זה של יין) (טור) .

(ד) אמר ליה מרתף זה אני מוכר לך אפי'
כולו חומץ הגיעו.

(ה) המוכר יין לחבירו ונתנו הלוקח
בקנקניו והחמיץ מיד אינו חייב באחריותו
ואע"פ שא"ל לתבשיל אני צריך לו ואם ידוע
שיינו מחמיץ ה"ז מקח טעות (אם אמר לו
למקפה) (טור) .

(ו) מכר לו יין ונשאר בקנקניו של מוכר
והחמיץ אם א"ל למקפה אני צריך או שא"ל
לשתות מעט מעט אני צריך והחמיץ מחזיר
ואומר לו הרי יינך וקנקנך ואם לא אמר ליה

למקפה וגם לא א"ל לשתותו מעט מעט אינו יכול להחזיר שהרי אומר לו למה לא שתית אותו ולא היה לך להשהותו עד שיחמיץ.

(ז) המוכר חביות של שכר לחבירו והחביות של מוכר והחמיצה בתוך ג' ימים הראשונים הרי הוא ברשות מוכר ומחזיר את הדמים מכאן ואילך ברשות לוקח.

(ח) המוכר חביות של יין לחבירו כדי למכרה מעט מעט והחמיצה במחציתה או בשלישיתה חוזרת למוכר ואם שינה הלוקח הנקב שלה או שהגיע יום השוק ושהה ולא מכר הרי היא ברשות הלוקח.

(ט) וכן המקבל חבית של יין מחבירו כדי להוליכה למקו' פלוני למכר' שם וקודם שהגיע שם הוזל היין או החמיצה ה"ז ברשות מוכר מפני שהחבית והיין שלו.

(י) האומר לחבירו יין מבושל (או מבושם)
(טור והרי"ף והרא"ש) אני מוכר לך חייב
להעמיד לו עד העצרת (אם הוא בקנקנין של
מוכר) (טור) א"ל יין ישן אני מוכר לך נותן
לו משל שנה שעברה מיושן משל שלשה
שנים וצריך שיעמוד ולא יחמיץ עד החג
ובמקום שיש מנהג ידוע הכל כמנהג המדינה
הגה שכר אין דינו כיון וכל שהחמיץ תוך
שלשה לקנייתו ה"ז ברשות מוכר לאחר
שלשה ברשות לוקח ואם נתנו הלוקח
לקנקניו הרי זה מיד ברשות לוקח (טור)
ראובן תובע לשמעון מכרת לי יין בחזקת יין
טוב ושמעון אומר מה שטעמת אתה נוטל
הדין עם המוכר ואם אומר שאח"כ ערבו וזה
כופר ישבע ויפטר (מרדכי ס"פ הזהב) .

**סימן רל"א: שלא לרמות במדה ובמשקל כיצד
יעשה אותם וכיצד ישקול וחייבים להעמיד
ממונים על המדות ועל השערים. ובו כה סעיפים**

231. (א) המודד או שוקל חסר לחבירו או אפילו לעכו"ם עובר בלאו דלא תעשו עול במדה במשקל ובמשורה.

(ב) חייבים ב"ד להעמיד ממונים שיהיו מחזרים על החניות וכל מי שנמצא אתו מדה חסרה או משקל חסר או מאזנים מקולקלים רשאים להכותו ולקנסו כאשר יראה לב"ד.

(ג) אסור לאדם להשהות מדה חסרה [בביתו] אפי' שאינו מודד בה ואפי' לעשות עביט של מי רגלים שמא יבא מי שאינו יודע וימדוד בה ואם יש מנהג בעיר שאין מודדים אלא במדה הרשומה ברושם הידועה וזו אינה רשומה מותר להשהותה.

(ד) מכמה עושים המדות מסאה וחצי סאה ורובע סאה קב וחצי הקב ורובע הקב וחצי רובע הקב ושמינית רובע הקב אבל לא

יעשה קביים שלא תתחלף ברובע הסאה
שהוא קב ומחצה ומדות הלח עושין הין
וחצי הין ושלישית הין ורביעית הין ולוג
וחצי לוג ורביעית הלוג ושמינית ואחד
משמונה בשמינית.

(ה) אין עושים המחק (פ"י כעין מטה
שמעבירין ע"פ המדה למוחקה) מדלעת מפני
שהוא קל ורע למוכר ולא משל מתכת מפני
שהוא כבד ורע ללוקח אלא עושין משל אגוז
שקמה ואשכרוע (פ"י מין עץ בוס"ו בלע"ז)
ואין עושין אותו מצד אחד עב ומצד אחד
קצר ולא ימחוק מעט מעט מפני שהוא
מפחית ללוקח ולא ימחוק בבת אחת
[במהירות] מפני שהוא מפחית למוכר אלא
בפעם אחת במתון.

(ו) כשמודד דבר לח לא יעשה בענין
שתעלה הרתיחה ויראה המדה כאלו היא

מלאה אפי' היא קטנה מאד שאין ברתיעה
שזה פרוטה וצריך להשהותה אחר שיפסוק
הקילוח כדי שיטיפו ממנה שלשה טיפין
בד"א בבעל הבית המוכר אבל חנוני אינו
צריך להטיף.

(ז) הסיטון שקונה [הרבה] ביחד ומוכר
לחנונים מקנח המדות שמודד בהם דבר לח
אחת לשלשים יום ובע"ה שאינו מוכר כ"כ
די לו שיקנח אחת לי"ב חדש והחנוני שאינו
צריך להטיף שלשה טיפין ונדבק בה הרבה
צריך לקנח פעמים בשבת.

(ח) במקום שנהגו למוד בדקה לא ימדוד
בגסה אפי' אם יתן ג' גסות בשביל ד' דקות
וכן במקום שנהגו למוד בגסה לא ימדוד
בדקה ובמקום שנהגו לגדוש לא ימחוק אפי'
אם ירצה לתת לו שלשה מחוקות בשביל
שתים גדושות ואפי' במקום שמוכרים סאה

גדושה בג' דינרים ואמר ליה תן לי סאה
מחוקה בב' דינרים אסור וכן במקום שנהגו
למחוק אין לגדוש.

(ט) המשקולות עושין אותם ליטרא וחצי
ליטרא ורביע ליטרא אבל לא יעשה שליש
ליטרא ולא חמישית ליטרא ולא ג' רביעית
ליטרא מפני שמטעים בהם.

(י) אין עושין משקלות ממניי מתכת אלא
מצחיח סלע ויש מי שאומר שמשקלות של
כסף וזהב ושל דבר יבש עושים אותם של
מתכת אם ירצו.

(יא) אסור להטמין המשקלות במלח.

(יב) החנוני ששוקל דבר לח צריך לקנח
המשקל פעם אחת בשבת והמאזנים בכל
פעם ששוקל בהם.

(יג) המאזנים צריך שיהיו מיושרים כל אחד לפי מה שהוא כיצד מוכרי עששיות (פי' נגזר מן עשת שן כלומר חתיכות גדולות) של ברזל וכיוצא בהם צריך להיות חוטי המאזנים שאוחז השוקל בידו תלוי באויר ג' טפחים וגבוהים מהארץ ג' טפחים ואורך הקנה שכפי המאזנים תלויים בב' ראשיו י"ב טפחים ואורך החוטים שכפי המאזנים תלויים בהם י"ב טפחים של מוכרי צמר ושל מוכרי זכוכית יהיו גבוהים מהארץ ב' טפחים ואורך החוט שהם תלויים בו י"ב טפחים ואורך החוטים ואורך הקנה ט' ט' טפחים ושל חנוני ושל בעל הבית יהיו גבוהים מהארץ טפח ואורך החוט שהם תלויים בו טפח ואורך הקנה ואורך החוטים ו"ו טפחים ושל מוכרי כסף וזהב ושל מוכרי ארגמן טוב ושאר ענינים דקים יהיו גבוהים מהארץ שלשה אצבעות ואורך החוט שהם

תלויים בו ג' אצבעות ואורך הקנה ואורך
החוטים לא נתנו בהם שיעור אלא כפי מה
שירצה.

(יד) מקום שנהגו להכריע צריך להכריע
טפח ובמקום שלא נהגו להכריע שוקל עין
בעין וצריך להוסיף אחד מק' בלח ואחד מד'
מאות ביבש אם היה שוקל י' לטרים לא
יאמר לו שקול לי כל ליטרא וליטרא לבדה
עם הכרעה אלא שוקל את כולן בבת אחת
והכרע אחת לכולן היה שוקל לו שלשה
רביעי ליטרא לא יאמר לו שקול לי כל רביע
ורביע בפני עצמו אלא ישקול לו ליטרא ויתן
רביע ליטרא עם הבשר שאם אתה אומר יתן
חצי ליטרא ורביע ליטרא בכף אחת שמא
יפיל רביע הליטרא ולא יראהו הלוקח.

(טו) בני מדינה שרצו להוסיף על המדות או
על המשקלות לא יוסיפו יותר על שתות

שאם היה הקב משל (גיי ב"ה מכיל) חמש
ועשאוהו שש הרשות בידם יותר על ששה לא
יעשו.

(טז) במדידת קרקע בין אחים או בין
שותפין צריך לדקדק בחשבון מדידתו ע"פ
העיקרים המתבארים בכתבי הגימטריא
שאפילו מלא אצבע מהקרקע רואים אותה
כאילו היא מליאה כרכום.

(יז) ארבע אמות הסמוכים לחריץ מזלזלין
במדידתן והסמוכים לשפת הנהר אין
מודדין אותם כלל מפני שהם של בני ר"ה.

(יח) המודד את הקרקע לא ימדוד לאחד
בימות החמה ולאחר בימות הגשמים מפני
שהחבל מתקצר בימות החמה לפיכך אם
מדד בקנה או בשלשלת וכיוצא בהן אין בכך
כלום.

(יט) עונש המדות והמשקלות קשה מאוד שאי אפשר למודד או לשוקל שקר לשוב בתשובה הגונה והרי הוא ככופר ביציאת מצרים.

(כ) חייבים בית דין להעמיד ממונים על השערים שלא ירויח כל א' מה שירצה שאין לו לאדם להרויח בדברים שיש בהם חיי נפש כגון יינות שמנים וסלתות אלא השתות בד"א במוכר סחורתו ביחד בלא טורח אבל חנוני המוכר סחורתו מעט מעט שמין לו טרחו וכל יציאותיו ומותר עליהם ירויח שתות בד"א בשלא הוקר השער אבל אם הוקר השער ימכור כפי היוקר וה"מ היכא דאיכא ב"ד דפרשו לכולהו מוכרים לזבוני הכי אבל אי כל חד זבין בכל מה דיכול לא מחייב האי לחודיה לזבוני בזול.

(כא) כל המפקיע שערים שמוכר יותר מהראוי רשאים להלקותו ולענשו כפי הראוי.

(כב) אין משתכרין בביצים פעמים אלא התגר הראשון הוא מוכרן בשכר והלוקח ממנו מוכרן בקרן בלבד ויש מי שאומר שמותר להשתכר בביצים עד הכפל אבל לא יותר.

(כג) אסור לעשות סחורה בארץ ישראל בדברים שיש בהם חיי נפש אלא זה מביא מגרנו ומוכר וזה מביא מגרנו ומוכר כדי שימכרו בזול ובמקו' שהשמן מרוב' מותר להשתכר בשמן.

(כד) אין אוצרין פירות שיש בהן חיי נפש בארץ ישראל וכן בכל מקום שרובו ישראל בד"א בלוקח מהשוק אבל לאצור הגדל

בשלו מותר ובשנת בצורת לא יאצור יותר
מכדי פרנסת ביתו לשנה.

(כה) כל המפקיע שערים או שאצר פירות
בארץ ישראל או במקום שרובו ישראל ה"ז
כמלוה ברבית.

(כו) אין מוציאין פירות שיש בהן חיי נפש
מארץ ישראל לחוצה לארץ או לסוריא ולא
מרשות מלך זה לרשות מלך אחר בא"י.

(כז) רשאים בני העיר לקוץ להם שער לכל
דבר שירצו ולהתנות ביניהם שכל מי שיעבור
קונסים אותו כך וכך.

(כח) רשאים בעלי אומנות (לעשות תקנות
בענין מלאכתם כגון) (טור) לפסוק ביניהם
שלא יעשה א' ביום שיעשה חבירו וכיוצא
בזה וכל מי שיעבור על התנאי יענישו אותו
כך וכך.

**סימן רל"ב: המוכר דבר במדה ובמשקל וטעה או
שטעה במנין המעות ומוכר דבר ונמצא בו מום.
ובו כג סעיפים**

232. (א) המוכר לחבירו במדה במשקל או במנין וטעה בכל שהוא חוזר לעולם שאין אונאה אלא בדמים אבל בחשבון חוזר כיצד מכר לו מאה אגוזים בדינר ונמצא ק"א או צ"ט נקנה המקח ומחזיר הטעות ואפי' אחר כמה שנים וכן אם נמצא המעות חסר או יתר מהמנין שפסקו חוזר ואפי' לאחר שקנו מידו שלא נשאר לו אצל חבירו כלום חוזר שקנין בטעות הוא.

(ב) המקבל מעות מחבירו בין שהם במכר בין בהלואה בין בפרעון ומצא יתרון במעות אפילו אם לא תבעו חייב להחזיר אם הוא בכדי שהדעת טועה דהיינו שאם יש לחלק המעות העודפות להוציאם עשרה עשרה או

חמשה חמשה ואין אחת או שתיים עודפות
שאינן באות לכלל חמש י"ל שטעה בחשבוננו
אם הם עשירות טעה בין חמשים לארבעים
או בין ארבעים לשלשים ואם הם חמישיות
יש שרגילים למנות ה' ה' ואם היו נ"ה טעה
בעשירות כמו שנתבאר ובחמש העודפות
טעה בין שלשה חמישיות לארבע ואם
עודפות ט"ו או כ"ה טעה ג"פ או חמש
פעמים בחמישיות אבל אם עודפות על
החמישיות אחת או שתיים או שלשה או
ארבעה שאין מגיעות לחמש כולם מתנה
ובלבד שהמעות יתרים שמצא לא יהיו במנין
החמישיות או העשירות שאם היה במנינם
חייב להחזיר לו שמא האחרים שהיה מונה
בהם החמישיות או עשירות נתערבו עמהם.

(ג) המוכר לחבירו קרקע או עבד או
בהמה או שאר מטלטלין ונמצא במקח מום
שלא ידע בו הלוקח מחזירו אפי' לאחר כמה

שנים שזה מקח טעות הוא והוא שלא
ישתמש במקח אחר שידע במום אבל אם
נשתמש בו אחר שראה המום ה"ז מחלואינו
יכול להחזיר.

(ד) אין מחשבין פחת המום אפי' מכר לו
כלי שוה עשרה דינרים ונמצא בו מום
המפחיתו מדמיו איסר מחזיר את הכלי
ואינו יכול לומר לו הילך איסר פחת המום
שהלוקח אומר בחפץ שלם אני רוצה וכן אם
רוצה הלוקח ליקח פחת המום הרשות ביד
המוכר לומר או קח אותו כמו שהוא או
תקח מעותיך והחזיר לי מקחי.

(ה) ראובן שמכר לשמעון בתים שיש לו
בעיר אחרת וקודם גמר המקח נכנסו עכו"ם
בבתים וקלקלו קצת מקומות ועשנו
הכתלים ועקרו דלתות הבית והחלונות
ורוצה שמעון לחזור בו וראובן טוען שכיון

שהוא מום עובר ינכה לו מן הדמים כדי שיחזיר הבית לקדמותו ויקיים המקח הדין עם ראובן.

(ו) כל שהסכימו עליו בני המדינה שהוא מום שמחזירים בו מקח זה מחזירין וכל שהסכימו עליו שאינו מום ה"ז אינו מחזיר בו אלא אם פירש שכל הנושא ונותן סתם על מנהג המדינה הוא סומך.

(ז) כל הלוקח סתם אינו לוקח אלא הדבר שלם מכל מום ואם פירש המוכר ואמר ע"מ שאין אתה חוזר עלי במום ה"ז חוזר עד שיפרש המום שיש בממכרו וימחול הלוקח או עד שיאמר לו [כל מום] שימצא במקח זה הפוחת דמיו עד כך וכך קבלתי אותו שהמוחל צריך לידע הדבר שמוחל לו בו ויפרש אותו כמו המפרש האונאה.

(ח) המוכר לחבירו פרה וא"ל יש בה מום פלוני ופלוני הניכרים ובכללם הזכיר מום שאינו ניכר ונמצא בה אותו שאינו ניכר ולא האחרים הרי זה מקח טעות כגון שא"ל פרה זו חגרת ועוורת נשכנית ורבצנית ונמצאת נשכנית בלבד הרי זה מקח טעות שיאמר הלוקח כשראיתי שלא היתה לא חגרת ולא עוורת אמרתי כשם שאין בה אלו המומין כך אין בה מומין אחרים ואינו אומר אלא להשביח דעתי אבל [אם] יש בה מומים הניכרים בין כולם בין מקצתם ויש בה גם המום שאינו ניכר כגון שהיא חגרת וגם נשכנית או שהיא עוורת וגם נשכנית אין זה מקח טעות דכמו שמחל על הניכר כך מחל על שאינו ניכר.

(ט) היה בה מום א' ניכר והראהו לו וא"ל יש בה מום פלוני ופלוני שאינם ניכרים ונמצאו בה אותם המומים שהזכיר שאינם

ניכרים אין זה מקח טעות אפי' היה בה כל המומין שהזכיר שהרי לא הטעהו שלא הזכיר לו אלא מומין שבה.

(י) המוכר עבד או שפחה אין הלוקח יכול להחזירו מפני מומין שאין מבטלין אותו ממלאכתו והם הנקראים סמפון שאם היה סמפון זה גלוי כבר ראהו ואם אינו נראה כגון שומא בבשר או נשיכת כלב או ריח הפה או ריח החוטם וכיוצא בהם הואיל ואינו מבטלו ממלאכתו אינו מחזיר שאין העבדים לתשמיש המטה אלא למלאכה נמצא בו שחין רע או חולי המתיש כחו או שהיה נכפה (פירוש שיש לו שגעון שמפיל אותו לארץ) או משועמם (פי' ת"י ובתמהון לבב ובשעמימות לבא) הרי זה מום מפני שמבטלו ממלאכתו וכן אם נמצא בו צרעת וכיוצא בו מדברים המגואלים הרי זה מום מפני שנפשו של אדם אוננת מהם ונמצא שאינו מתעסק לו

במלאכת אכילה ושתיה וכן אם נמצא
לסטים מזוין הרי זה מום המאבד את כולו
מפני שהמלך תופס אותו והורגו וכן אם
נמצא מוכתב למלכות ה"ז מום ומחזירו
מפני שהמלך תופסו למלאכתו בכל עת
שירצה אבל אם נמצא גנב או חוטף או גונב
נפשות או בורח תמיד או זולל וסובא וכיוצא
בדברים אלו אינו יכול להחזיר שכל העבדים
בחזקת שיש בהם כל הרעות אא"כ פירש.

(יא) המוכר בהמה לחבירו לטבחה ושחטה
ונמצאת טרפה אם נודע בודאי שהיתה
טריפה כשלקחה כגון שנקבו בית הכוסות
והוגלד פי המכה שאז ידוע שיש לו ג' ימים
שניקב אם קנה תוך ג' ימים הוי מקח טעות
וצריך להחזיר הדמים ואם לא קנאה תוך ג'
ימים או שקנאה תוך ג' ימים ולא הוגלד פי
המכה דאז הוי ספק אם ניקב תוך ג' אם לאו

על הלוקח להביא ראיה ואם לא יפסיד ויתן
הדמים אם הם עדיין בידו.

(יב) טרפות דסירכא הוא הדין דמבטל
מקח ויש חולקים.

(יג) המוכר דבר שהיה מום בממכרו ועשה
בו הלוקח מום אחר קודם שידע לו המום
הראשון אם עשה דבר שדרכו לעשותו פטור
ואם שינה ועשה מום אחר קודם שידע לו
המום מחזיר המקח לבעליו ומשלם דמי
המום שעשה.

(יד) קנה סדין וקרעו לעשות חלוק ואחר
כך נודע המום מחמת הקריעה מחזיר לו
הקרעים תפרו ואח"כ נודע המום אם
השביח נוטל שבת התפירה מהמוכר וכן כל
כיוצא בזה.

(טו) המוכר קרקע לחבירו ואכל פירותיה
ולאחר זמן נראה לו בה מום אם רצה

להחזיר הקרקע לבעלים מחזיר כל הפירות
שאכל ואם היה חצר ודר בו צריך להעלות לו
שכר.

(טז) ראובן שמכר לשמעון (ג') גבנות
ולאחר שלשה ימים פתחם ומצאם מרוקבות
ריקבון (גדול) ישאלו לעושי גבנות בכמה
זמן ראוי לבא ריקבון ועיפוש כזה אם יאמרו
שנעשה הריקבון בבית המוכר נמצא שהיה
מקח טעות ואם הדבר ספק המוציא מחבירו
עליו הראיה.

(יז) ראובן שמכר לשמעון נאד שמן ולא
פתחו אלא סמך על המוכר שא"ל שהוא טוב
וכשפתחו מצאו עכור ישבע המוכר שנתן לו
שמן טוב כמו שהתנה עמו ואם לא ירצה
לישבע ישבע הלוקח שהתנה עמו לתת לו
שמן טוב וצלול ושזה הוא השמן שנתן לו
ויחזיר לו השמן או ישומו כמה דמיו

פחותים משמן טוב ואם ירצה הלוקח
לקחתו יחזיר לו הפחת.

(יח) המוכר דבר שיש בו מום שאינו נראה
ואבד המקח מחמת אותו המום ה"ז מחזיר
את הדמים כיצד המוכר לחבירו שור שאין
לו טוחנות (פ"י שיניים) והניחו הלוקח עם
הבקר שלו והיה מניח המאכל לפני כולם
ואוכלים ולא היה יודע שזה אינו אוכל עד
שמת ברעב הרי זה מחזיר לו את הנבלה
ויחזיר את הדמים וכן כל כיוצא בזה ואם
היה המוכר סרסור (פ"י קונה ומוכר בהמות
בשוק ביום שקונה מוכר רש"י) שלוקח מזה
ומוכר לזה ואינו משהה המקח עמו ולא ידע
במום זה הרי הספסר נשבע שבועת היסת
שלא ידע במום זה ויפטר מפני שהיה על
הלוקח לבדוק השור בפ"ע ולהחזירו לו
קודם שימות ויהיה הספסר מחזירו על

הלוקח הראשון והואיל ולא עשה כן הוא הפסיד על עצמו.

(יט) המוכר ביצים לחבירו ונמצאו מוזרות (פ"י שהתחיל להתהוות בו צורת האפרוח) שאינם ראויים לאכילה הוי מקח טעות ומחזיר את הדמים ועכשיו לא נהגו כן ומנהג מבטל הלכה.

(כ) המוכר לחבירו זרעוני גנה שאין עצמן של זרעונים נאכל וזרען ולא צמחו חייב באחריותן ומחזיר לו הדמים שלקח ממנו שחזקתן לזריעה והוא שלא צמחו מחמת עצמן אבל אם לקתה הארץ בברד וכיוצא בו אינו חייב באחריותן שמא מחמת הברד לא צמחו וכן כל כיוצא בזה.

(כא) מכר לו זרעים הנאכלים כגון חטים ושעורים וזרען ולא צמחו אינו חייב באחריותן אפ"י היה זרע פשתן שרוב בני

אדם קונים אותו לזריעה הואיל ואוכלים אותו אינו חייב באחריות זריעתו (מיהו אם לא נתן עדיין המעות י"א דיכול הלוקח לומר לזריעה קניתי (טור בשם הרמ"ה) וע' למטה סעיף כ"ג) ואם הודיעו שהוא קונה לזרע חייב באחריותו והוא הדין לדברים הנמכרים לרפואה ולצביעה וכן כל כיוצא בזה הלוקח מקח מחבירו והודיעו שהוא מוליכו למדינה פלונית למכרו שם ואחר שהוליכו לשם נמצא בו מום אינו יכול לומ' החזר לי מקחי לכאן אלא מחזיר לו הדמים והמוכר מטפל להביא ממכרו או למכרו שם ואפי' אבד או נגנב [אחרי שהודיעו] הרי הוא ברשות מוכר ואם היה המוכר יודע בממכרו שהיה בו מום חייב בהוצא' שהוציא הלוקח להוליך אותו למקום פלוני ואם לא היה יודע שהיה בו מום פטור מהוצאת ההולכה ואינו חייב אלא בהוצאת החזרה ואם לא הודיע

למוכר שמוליכו למדינה אחרת והוליכו
ונמצא בו שם מום הרי זה ברשות לוקח עד
שיחזיר המקח במומו למוכר.

(כב) הלוקח מקח ונמצא בו מום ואח"כ
אבד או נגנב הרי הוא ברשות הלוקח עד
שיחזיר המקח למוכר ואם התליע או נפסד
מחמת המום ה"ז ברשות מוכר ואם היה לו
להודיע למוכר ולא הודיעו ה"ז ברשות
לוקח.

(כג) המוכר שור לחבירו ונמצא נגחן אם
אין להוכיח אם קנאו לחרישה או לשחיטה
כגון שהוא אדם שהוא קונה לזה ולזה וגם
אין הוכחה בדמים כגון שנתייקר הבשר
בדמי שור לחריש' אינו מקח טעות שיכול לו'
לשחיטה מכרתיו אע"פ שהרוב קונים
לחרישה ולא אזלינן בתר רובא להוציא מיד
המוכר אבל אם עדיין המעות ביד הלוקח לא

מבעיא אם רובם קונים לחרישה אלא אפי' כי הדדי נינהו המוציא מחבירו עליו הראיה ואם הלוקח אינו רגיל לקנות אלא לחרישה והמוכר מכירו ה"ז מקח טעות ואם אינו רגיל לקנות אלא לשחיטה מסתמי' לשחיט' קנאו ואם הוא רגיל לקנות לשחיטה ולחרישה אם יש הוכחה בדמים אם נתן דמי שור לחרישה אומרים לחרישה קנאו והוי מקח טעות ואם נתן דמי שור לשחיטה אומרים לשחיטה קנאו.

סימן רל"ג: המוכר מין ונמצא מין אחר או רע

ונמצא יפה. ובו סעיף אחד

233. (א) המוכר לחבירו מין ממניי פירות ונתן לו מין אחר אין כאן מכר ושניהם יכולים לחזור בהם כיצד מכר לו חטים לבנות ונמצאו אדומות או איפכא או יין ונמצא חומץ או איפכא או עצים של זתים ונמצאו

של שקמה או איפכא אבל אם מכר לו חטים
יפות ונמצאו רעות לוקח יכול לחזור בו
אפילו לא נתאנה בסכום והמוכר אינו יכול
לחזור בו אפילו הוקרו ואם מכר לו רעות
ונמצאו יפות אפילו לא נתאנה בסכום מוכר
יכול לחזור בו והלוקח אינו יכול לחזור אפי'
אם הוזלו מכר לו רעות ונמצאו רעות יפות
ונמצאו יפות אע"פ שאינם יפות שאין
למעלה מהם ולא רעות שאין למטה מהם
ויש אונאה שתות אין אחד מהם יכול לחזור
בו אלא קנה ומחזיר אונא'.

סימן רל"ד: המוכר דבר איסור ואכלו הלוקח.

ובו ד סעיפים

234. (א) השוחט את הבכור ומכרו ונודע שלא
הראהו למומחה מה שאכל אכל ויחזיר לו
את הדמים והנשאר מהבשר ביד הלוקחות
יקבר ויחזיר להם את הדמים.

(ב) וכן השוחט פרה ומכרה ונודע שהיא טרפה מה שאכלו אכלו ויחזיר להם הדמים ומה שלא אכלו יחזיר לו הבשר והוא יחזיר להם הדמים ואם מכרו הלוקחים בשר זה של טריפה לעכו"ם או שהאכילוהו לכלבים יחשבו עם הטבח על דמי הטרפה ויחזיר להם הטבח את המותר וכן דין כל המוכר דבר שאיסור אכילתו מן התורה.

(ג) אבל המוכר לחבירו דבר שאיסור אכילתו מדברי סופרים אם היו הפירות קיימים מחזיר הפירות ונוטל דמיו ואם אכלם אכל ואין המוכר מחזיר לו כלום הגה מכר לו מבהמה שלא נבדקה כראוי הוי כאסורה מדברי סופרים שהרי הבדיקה היא מדברי סופרים (ריב"ש סי' תצ"ט).

(ד) כל איסורי הנאה בין מדברי תורה בין מדברי סופרים מחזיר את הדמים ואין בהם דין מכירה כלל.

סימן רל"ה: קטן וחרש ושוטה ושכור מתי מוכר מטלטלין והקונה בשבת וביום טוב. ובו כח סעיפים

235. (א) קטן עד שש שנים אין הקנייתו לאחריו כלום ומשש שנים עד שיגדיל אם יודע בטיב משא ומתן (דהיינו שבדקוהו ומצאוהו שיודע ולאחר עשרה כל שאינו שוטה) (טור) מקחו מקח וממכרו ממכר ומתנתו קיימת בין בדבר מרובה בין בדבר מועט בין במתנת בריא בין במתנת שכיב מרע ודבר זה מתקנת חכמים והכל במטלטלים (וי"א הואיל ואינו רק מכח תקנת חכמים א"כ במקום שעשו שלא כהוגן כגון שמכרו בנכסים מועטים שזכו בהן הבנות מכירתן לאו כלום הוא)

(תשובת הר"ן ס"י מ"ט) אבל בקרקע אינו מוכר ולא נותן עד שיגדיל (דהיינו שהקטן בן י"ג והקטנה בת י"ב והביאו שערות) (הרמב"ם) ואפי' הוא קרקע שניתן לו במתנה או שקנה לו האפוטרופס ואם נתנו אפי' במתנת שכיב מרע אינו כלום אפילו הוא קרקע שניתן לו ואע"פ שהוא יודע בטיב משא ומתן (מיהו כ"ז שחפץ הקטן במה שעשה ואין קרוביו או הב"ד בטלו מעשיו והלוקח אכל פירות קרקע שלקח א"צ לשלם מה שלקח) (תשובת רמב"ן ס"י ב') ואם ירש מאביו שטר חוב דינו כמטלטלים ויכול למוכרו או ליתנו לאחר.

(ב) בד"א בקטן שאין לו אפוטרופוס אבל אם היה לו אפוטרופוס אין מעשיו כלום אפילו במטלטלים אלא מדעת האפוטרופוס שאם רצה לקיים מקחו וממכרו ומתנתו במטלטלים קיים.

(ג) קטן היודע בטיב משא ומתן שאין לו אפוטרופוס שנשא ונתן במטלטלים וטעה דינו כדין הגדול פחות משתות מחילה שתות מחזיר אונאה יתר על שתות בטל מקח.

(ד) אין מקח הקטן וממכרו במטלטלים קיים אלא כשמשך או המשיך אבל אם נתן מעות על המקח וחזר בו אינו מקבל מי שפרע ואחרים שחזרו בו מקבלים מי שפרע.

(ה) וכן אם קנו מיד הקטן או השכיר מקום המטלטלים וחזר בו לא קנה לוקח שאין מוציאים מיד הקטן בדין ואין קונין מיד הקטן כלום שהקנין כשטר ואין העדים חותמין אלא על שטר של גדול.

(ו) וכן קטן שקנה מטלטלים וקנו מידו ושכר מהם המקום לא קנה עד שימשוך לפי שאין חצר הקטן קונה לו מפני שנתרבה מדין שליחות ואין שליחות לקטן ולא יהיה הקנין

או שכירות המקום גדולים מחצירו אבל
הקטני שנתרבתה חצרה מידה תקנה
המטלטלי מאחרים אם קנו מידה או
בשכירות מקום.

(ז) קטן שקנה קרקע ונתן דמים והחזיק
בקרקע תעמוד בידו לפי שזכין לאדם שלא
בפניו.

(ח) קטן שהגדיל והביא שתי שערות הזכר
אחר י"ג שנה והבת אחר י"ב אע"פ שאינו
יודע בטיב משא ומתן מקחו מקח וממכרו
ממכר ומתנתו מתנה במטלטלין אבל קרקע
אין מעשיו קיימים עד שיהיה יודע בטיב
משא ומתן אחר שהגדיל.

(ט) בד"א בקרקע שלו שקנאו או ניתן לו
במתנת בריא אבל קרקע שירש מאבותיו או
משאר מורישיו או שניתן לו במתנת שכ"מ
אין ממכרו ממכר עד שיהיה בן ד' שנה

שלימות ויביא שתי שערות אבל קודם
עשרים שנה שלימות אף ע"פ שהביא שתי
שערות ויודע בטיב משא ומתן לא שמא
ימכור בזול מפני שדעתו נוטה אחר המעות
ועדיין לא נתיישרה דעתו בדרכי העולם
וכשהוא בן עשרים שנה שלימות והביא שתי
שערות מוכר בין במטלטלים בין בקרקעות
בין שלו בין של אביו ואפי' אינו יודע בטיב
משא ומתן (ודלא כיש חולקין בזה).

(י) מתנתו כשהוא פחות מבן עשרים
ויותר על י"ג והביא ב' שערות בין מתנת
בריא בין מתנת שכיב מרע קיימת שאילו לא
הגיע לו הנאה גדולה לא נתן והוא דבר שאינו
מצוי תמיד ואמרו חכמים תתקיים מתנתו
כדי שיהיו דבריו נשמעים.

(יא) בד"א שיכול למכור קרקע אביו
כשהוא בן עשרים כשהביא שתי שערות או

שנולדו לו סימני סריס אבל אם לא הביא שתי שערות ולא נולדו לו סימני סריס קטן הוא ואין ממכרו ממכר אפי' בנכסיו עד שיגדיל ויגיע לרוב שנותיו שהם שלשים ושש שנים.

(יב) מכר קודם שנתברר שהוא גדול כגון קודם עשרים ולא הביא שתי שערות ולא נולדו לו סימני סריס ולאחר זמן הביא ב' שערות שעתה נתברר שעכשיו הגדיל אין מכירתו שמכר עד עתה כלום אבל בסימני סריס מבן עשרים נעשה גדול למפרע מבן י"ג שנה ויום א' לפי שעתה נתברר שהוא סריס ממעי אמו ומה שלא הביא שתי שערות היה בסיבת זה ואיגלאי מלתא שמבן שלש עשרה ויום א' גדול היה וממכרו קיים.

(יג) מי שמכר בין בנכסיו בין בנכסי אביו ומת ובאו קרוביו וערערו לומר שקטן היה

בשעת המכר ובקשו לבדקו אין שומעין להם.

(יד) פחות מבן עשרים שמכר קרקע אביו חוזר ומוציא מיד הלקוחות בין קודם עשרים בין אחר עשרי' מיד ומוציא ממנו כל הפירות שאכל ואם הוציא הוצאות או שנטע וזרע שמין לו ומחזיר לו את השאר אבל אם כשנעשה בן עשרים לא מיחה שוב אינו יכול למחות אפי' היה קטן כשמכר.

(טו) קטן שלוח מאחרים יש מי שאומר שחייב לשלם כשיגדיל ויש מי שפוטר ויש מי שמחלק שאם ידוע שלוח לצורך מזונותיו נפרעין ממנו אבל אם אינו ידוע שלוח לצורך מזונותיו אין נפרעין ממנו.

(טז) קטן שערב לאחרים פטור מלשלם אף לכשיגדיל.

(יז) חרש שאינו שומע ואינו מדבר או מדבר ואינו שומע כלום מוכר ולוקח המטלטלים ברמיזה אבל לא בקרקע ואף במטלטלים לא יתקיימו מעשיו עד שבודקין אותו בדיקות רבות ומתיישבין בדבר.

(יח) אדם ששומע ואינו מדבר או מי שנשתתק מקחו מקח וממכרו ממכר ומתנותיו קיימות בין במטלטלין בין בקרקע והוא שיבדוק כדרך שבדקין לגיטין או יכתוב בכתב ידו.

(יט) מי שאינו שומע אא"כ מדברים עמו בקול אין זה חרש אלא הרי הוא כפקח לכל דבריו.

(כ) השוטה אין מקחו מקח ואין ממכרו ממכר ואין מתנותיו קיימות לא במטלטלין ולא בקרקע וב"ד מעמידין אפוטרופוס

לשוטים כדרך שממנים לקטנים (ואין לו זכייה כלל ע"י עצמו) (מרדכי פ' המקבל) .

(כא) מי שהוא עת שוטה ועת שפוי כגון אלו הנכפין כשהוא שפוי כל מעשיו קיימין וזוכה לעצמו ולאחרים ככל בן דעת וצריכים העדים לחקור הדבר היטב שמא בסוף שטותו או בתחלת שטותו עשה מה שעשה.

(כב) השכור מקחו מקח וממכרו ממכר ומתנותיו קיימים ואם הגיע לשכרותו של לוט והוא העושה ואינו יודע מה עושה אין מעשיו כלום והרי הוא כמו השוטה.

(כג) המוכר שמכר קרקע או מטלטלים וזכה בהם ללוקח שלא מדעתו יד הלוקח על העליונה אם רצה ליקח אין המוכר יכול לחזור בו ואם לא רצה תחזור לבעליה.

(כד) וכן העבד שקנה או מכר או נתן מתנה או נתנו לו יד האדון על העליונה אם רצה

לקיים מעשיו הרי אלו קיימים ואם לא רצו
בטלו כל מעשיו ובדברים בלבד הוא
שמקיים האדון או מבטל ואינו צריך לקנות
ממנו כלום.

(כה) דין מכירת הבעל בנכסי אשתו ומכירת
האשה בטור א"ה סימן פ"ה וצ'.

(כו) ב"ד שמכרו או לקחו בנכסי יתומים
בין בקרקע בין מטלטלים וכן
האפוטרופסים בין שמינו אותם ב"ד בין
שמינו אותם אבי יתומים מקחן מקח
וממכרן ממכר אבל מתנתם אינו כלום שאין
אדם נותן דבר שאינו שלו.

(כז) לצורך איזה דברים רשאים למכור
בנכסים יתבאר בסי' ר"צ ס"א.

(כח) המוכר או קונה קנין בשבת ויום
הכיפורים ויום טוב אע"פ שמכין אותו על

שעבר על דברי חכמים מעשיו קיימים
וכותבין אחר אותו יום .

**סימן רל"ו: עכו"ם שאנס קרקע מישראל או
בעלילות דברים. ובו ט סעיפים**

236. (א) העכו"ם המציקים לישראל ומבקשים
להרגן עד שיפדה עצמו מיד עכו"ם בשדהו
או בביתו ויתננה למציק ואחר כך יניחנו
כשירצה המציק למכור אותה הקרקע אם
יש ביד הבעלים ליקח מיד המציק הן
קודמין לכל אדם ואם אין ביד הבעלים
ליקח או ששהתה הקרקע ביד המציק י"ב
חדש כל הקודם ולקח מהמציק זכה ובלבד
שיתן לבעלי הראשונים רביע הקרקע או
שליש המעות מפני שזה המציק מוכר בזול
הואיל וקרקע שאינו שלו הוא מוכר ה"ז
מוכר בפחות רביע או קרוב לו וזה רביע של
בעלים שהרי מחמת שהיא שלהם מוכר בזול

לפיכך הלוקח מהמציק בשלשים נותן לבעלים עשרה או נותן להם רביע הקרקע ואחר כך יקנה הכל ואם לא נתן הרי הרביע כגזל בידו.

(ב) אם אינו מאמין לו בכמה קנאה וגם אין לו עדים בכמה קנאה ישבע לו בכמה קנאה.

(ג) אם קנה מעכו"ם תוך י"ב חדש אם ירצו הבעלים צריך להחזירה להם ויתן לו כמו שקנא' מעכו"ם ואם ירצו יניחוהו בידו ויתן להם שליש ממה שנתן לעכו"ם.

(ד) אפי' תוך י"ב חדש אם קנאה מהבעלים תחלה ואח"כ קנאה מעכו"ם מקחו קיים אבל אם קנאה מעכו"ם תחילה ואח"כ מהבעלים מקחו בטל ואפי' עושה לו שטר אא"כ קבל עליו אחריות או שהודה או יש עדים שקבל ממנו מעות.

(ה) לקח אחד מהעכו"ם ושהתה בידו ג' שנים ואח"כ מכרה לאחר אין לבעלים על לוקח שני כלום שטוענים לו שהראשון קנאה מהם ונתן להם שליש וה"ה אם לא שהתה ביד הראשון אלא יום אחד וביד לוקח שני שלשה שנים.

(ו) וכן הדין אם שהתה ביד הלוקח ג' שנים ומת והוריש' ליורשיו טוענים ליורש.

(ז) עכו"ם בעל זרוע שאנס נכסי ישראל וירד לתוך שדה מחמת שהיה לו חוב על בעל השדה או מחמת שיש לו נזק ביד זה הישראל או מחמת שהפסיד ממונו ואחר שתקף לו את השדה מכרה לישראל אחר אין הבעלים יכולים להוציאה מיד הלוקח בד"א כשהודו הבעלים שאמת טען העכו"ם וכן אם היה שם מלך או שר באותו מקום שיכול לכופ את העכו"ם שמכר לדין ולא תבעו

הבעלים את העכו"ם אינם יכולים להוציא מיד הלוקח מן העכו"ם אע"פ שאינם מודים לעכו"ם ואע"פ שאין שם עדים שאמת טוען העכו"ם שהרי אומר הלוקח לבעלים אם גזלן הוא העכו"ם למה לא תבעתה אותו בדיניה'.

(ח) בא עכו"ם בעקיפין על ישראל ולקח שדהו ולא היה מסור בידו להרגו ומכרו לישראל או נתנו צריך להחזירו לבעלים אפי' שהתה בידו כמה שנים וא"צ להחזירו בחנם אלא שמין כמה היה רוצה ליתן לעכו"ם כדי שיחזירנו לו וכך יתן לישראל ואם הוציא עליו הלוקח כדי להוציאה מיד העכו"ם עד כדי דמי הבית צריכים הבעלים ליתן לו אם רוצים ליטלו מידו (וגם) ואין צריכין ליתן לו יותר ממה שהוציא עליו כגון שאם היה העכו"ם אוהבו ונתנו לו בזול אין הבעלים צריכים ליתן לו אלא כמו שנתן לעכו"ם

אע"פ שהוא לא היה יכול להוציא בכך מיד
העכו"ם ואפי' שהעכו"ם נתנו לו בחנם צריך
להחזיר לבעלים ג"כ בחנם ואם בעודו בידו
בנה אותו הוי כיורד לתוך של חבירו שלא
ברשות ובנאו שיכול לומר לו טול עציך
ואבניך.

(ט) בד"א בשאין שופטים כדי שיוכל
להוציא שדהו מיד העכו"ם אבל אם יש
שופטים בארץ והיה אפשר להוציאו מיד
עכו"ם בדין ולא עשה אז ודאי נתייאש
וישאר ביד הלוקח ולא יתן לבעלים כלום.

סימן רל"ז: המחזיר אחר דבר לקנותו וקדם אחר

וקנאו. ובו ב' סעיפים

237. (א) המחזיר אחר דבר לקנותו או לשכרו
בין קרקע בין מטלטלים ובא אחר וקנאו
נקרא רשע והוא הדין לרוצה להשכיר עצמו
אצל אחר וי"א שאם בא לזכות בהפקר או

לקבל מתנה מאחר ובא אחר וקדמו אינו
נקרא רשע כיון שאינו דבר המצוי לו במקום
אחר (והקונה קרקע על מצר חבירו אע"פ
שאיין בה משום דינא דבר מצרא יכול בעל
מצר (לקדמו) לקנותה ולא מקרי רשע דהוי
כמציאה (ב"י בשם מרדכי פ"ק דמציעא) וכן
אם קונה דבר אחד ובא חבירו ויוכל לקנותו
בזול שאינו מוצא לקנותו כך במקום אחר
הוי כמו מציאה ויוכל לקנותו כל זמן שלא
זכה בו הקונה) (תשוי' מהרד"ך בית ל"א)
וי"א דלא שנא.

(ב) אסור למלמד להשכיר עצמו לבע"ה
שיש לו מלמד אחר בביתו אם לא שיאמר
הבע"ה אין רצוני לעכב המלמד שלי אבל אם
שכר בעל הבית מלמד אחד יכול בעל הבית
אחר לשכור אותו מלמד עצמו.

סימן רל"ח: כותבין שטר למוכר ולא ללוקח. ובו

ג סעיפים

238. (א) כותבין שטר למוכר שמכר שדהו

לפלוגי אע"פ שאין אותו פלוגי לפנינו והוא

שמיד הקנה לו השדה בקנין או שהעיד על

עצמו שכבר קנה באחד מדרכי הקנייה

ובלבד שיהיו העדים מכירים השמות

שבשטר שזהו פב"פ וזהו פב"פ אבל אין

כותבין שטר ללוקח אלא מדעת המוכר ויש

מי שאומר שאפי' קנו מהמוכר שהקנה

לפלוגי שלא בפני הלוקח ובא הלוקח

שיכתבו לו השטר אין שומעין לו שלא אמרו

סתם קנין לכתיבה עומד אלא בפניו.

(ב) הלוקח נותן שכר הסופר אפי' במוכר

שדהו מפני רעתה.

(ג) יש מי שאומר דהא דכותבין שטר

למוכר אע"פ שאין לוקח עמו דוקא

כשמעידים על עצמו שכבר קיבל המעות מיד
הלוקח ואם לא כתבו כן כשיתבענו לדין
ליתן הדמים צריך להביא ראיי שמכירי זו
היתה מדעתו ויש מי שאומר שאפיי העידו
על עצמו שקיבל המעות אם משמע מתוך
השטר שהמקח הוא מדעת שניהם אין
כותבים ויש מי שאומר שכותבין אפיי לא
העידו על עצמו שקיבל המעות.

סימן רל"ט: מי שבא ואמר אבד שטר קנייתי

כיצד כותבין לו שטר אחר. ובו ב סעיפים

239. (א) מי שבא ואמר אבד שטר שהיה לי על
שדה פלוני שקניתי מכלוני שומעין לו
לכתוב אחר.

(ב) אף על גב דשטרי חוב המאוחרים
כשרים שטרי מכר המאוחרין פסולין אם לא
פירש בהם שהם מאוחרים.

סימן ר"מ: שני שטרי מכר היוצאים על שדה

אחת מזמן אחד. ובו ד' סעיפים

240. (א) שני שטרות היוצאים על שדה אחת

בשם קונה אחד ואין זמנם שוה אם היה הראשון מתנה והשני מכר לא ביטל האחרון את הראשון שי"ל שלהוסיף לו אחריו חזר וכתב בשם מכר אע"פ שלא היה כתוב שם אחריות שאחריות טעות סופר הוא וכן אם הראשון מכר והשני מתנה קנה השדה מזמן הראשון שלא כתב לו שטר מתנה אלא ליפות כחו משום דין בן המצר.

(ב) היו ב' השטרות במכר או שניהם

במתנה אם הוסיף בשני כלום הרי הראשון קיים שלא כתב הב' אלא מפני התוס' ואם לא הוסיף בטל שטר השני את הראשון ואין לו אחריות אלא מזמן שני לפיכך כל הפירות שאכל הלוקח מזמן ראשון עד זמן שני

מחזיר אותם ואם היה על אותה שדה חוק
למלך בכל שנה הנותן או המוכר נותן אותו
החוק עד זמן השטר השני.

(ג) שני שטרות שזמנם ביום א' והם
כתובים על שדה אחד בין במכר בין במתנה
אם (אין) דרך אנשי המקו' לכתוב שעות הרי
הדבר מסור לדייני' כל שדעתם נוטה
להעמיד שדה זו בידו יעמידו.

(ד) בד"א בשטר שאין בו קנין אלא קנה
שדה זו בשטר זה שאין אנו יודעים מי הוא
משניהם שהגיע שטרו לידו תחילה אבל אם
בכל שטר מהם קנין כל שקדם לו הקנין זכה
וישאלו העדים וכן אם היו שם עדים שזה
הגיע לידו שטר מתנתו תחלה קנה הראשון.

**סימן רמ"א: המתנה במה תתקיים וכן המחילה
והנותן דבר שאינו מסויים. ובו יב סעיפים**

241. (א) הנותן מתנה לחבירו בין קרקע בין מטלטלין אין המקבל זוכה בה אלא באי מהדרכים שהקונה זוכה בהם וכיון שקנה באחד מהדרכים ההם אפילו שלא בפני עדים קנה אם שניהם מודים אבל בדברים לא זכה המקבל אלא כל אי יכול לחזור בו ואם אמר ליתן לחבירו מתנה מועטת אם חוזר בו יש בו משום מחוסר אמנה.

(ב) מחל לחבירו חוב שיש לו עליו או נתן לו הפקדון שהיה מופקד אצלו הרי זה מתנה הנקנית בדברים בלבד.

(ג) המוחל לחבירו מה שיטול מנכסיו יכול לחזור בו קודם שיטול אבל לאחר שנטל מה שנטל נטל ודוקא מטלטלים אבל קרקע לא אפי' דר והחזיק בה וכן האומר לחבירו מנה שיש לי בידך תנהו לזה קנה ואין אי

מהם יכול לחזור בו כמו שנתבאר סימן קכ"ו.

(ד) י"א שכשם שהמוכר צריך לסיים הממכר כך הנותן כיצד הכותב לחבירו קרקע מנכסי נתונה לך או שכתב לו כל נכסי נתונים לך חוץ ממקצתם הואיל ולא סיים הדבר שנתן לו ואינו ידוע לא קנה כלום ואינו יכול לומר לו תן לי פחות שבנכסייך עד שיסיים לו המקום שנתן לו אבל אם אמר לו חלק כך וכך בשדה פלונית הואיל וסיים השדה אע"פ שלא סיים החלק נוטל אותו חלק מהפחות שבאותה שדה ויש חולקין ואומרים שבין במכר בין במתנה יכול להקנות דבר שאינו מסוים (וע"ל ריש סי' ר"ט וסי' ס' ס"ב מדין זה).

(ה) יש מי שאומר שהנותן מתנה לחבירו אינו מתנה אא"כ שיהיה בדעת הנותן שתהא

ברשות מקבל לעשות בה כל חפצו בד"א
שנתנה לו סתם אלא שניכר מתוך מחשבתו
שאינו מכוין ליתנה לו שיעשה בה כל חפצו
אבל אם מפרש אפי" אם נתנה לו ע"מ שלא
ליתנה לאחר או שלא למכרה או שלא
להקדישה או אפילו ע"מ שלא יעשה בה שום
דבר אלא דבר פלוני הוי מתנה לאותו דבר
שפירש בלבד.

(ו) הנותן מתנה ע"מ להחזיר בין מיד בין
לזמן קצוב או כל ימי חיי הנותן או כל ימי
חיי המקבל הויא מתנה לזמן הקצוב בין
בקרקע בין במטלטלים ואוכל הפירות עד
אותו הזמן והוא שמחזירה לנותן לזמן
הקצוב אבל אם אינו מחזירה נתבטלה
המתנה .

(ז) לפיכך הנותן שור לחבירו וא"ל על
מנת שתחזירהו והקדישו והחזירו הרי זה

קדוש אבל אם א"ל על מנת שתחזירהו לי
אינו קדוש שלא התנה עליו שיחזיר לו אלא
דבר הראוי לו.

(ח) נתן שור לחבירו ע"מ להחזירו בתוך ל'
יום ומת בתוך הזמן פטור מלשלם.

(ט) כל הנותן מתנה על תנאי בין שהתנה
הנותן בין שהתנה המקבל והחזיקו המקבל
וזכה בה אם נתקיים התנאי נתקיימה
המתנה ואם לא נתקיים התנאי בטלה
המתנה ויחזיר פירות שאכל והוא שיהיה
התנאי כראוי ע"פ מה שיתבאר בטור אבן
העזר סי' ל"ח.

(י) האומר לחבירו הריני נותן לך כך וכך
ע"מ שתעשה דבר פלוני על המקבל להביא
ראיה שקיים תנאו אבל אם אמר ליה ע"מ
שלא תעשה על הנותן להביא ראיה שביטל
תנאו.

(יא) ראובן נתן ממונו לשני בניו וריבה לזה ומיעט לזה והטיל תנאי ע"מ שלא יוכל אחד מהם למכור שום דבר עד שיהא לקטן עשרים שנה ועמד הגדול ומכר קודם שהיה לקטן כ' שנה זה שביטל התנאי נתבטלה מתנתו מעיקרא ונשארה ביד אביו ואחרי מות אביו ירשו הוא ואחיו הקטן ומתנת הקטן קיימת וגם זכה בחצי מתנת אחיו.

(יב) בד"א כשהיה תנאי זה כדין התנאים הקיימים על הדרך שיתבאר בטור אבן העזר סימן ל"ח או שכתוב בסוף השטר וקנינא מיניה כחומר כל תנאים וקנינים העשויים כתיקון חכמים שאם לא כן המתנה קיימת והתנאי בטל.

**סימן רמ"ב: דין מתנה באונס ומסירת מודעה
ומתנה טמירתא. ובו י סעיפים**

242. (א) הנותן מתנה מחמת אונס שאנסוהו ליתן אינה מתנה ואפי' קבל עליו אחריות נכסים בשטר ואפי' אם אינו מוסר מודעא אי ידעינן באונס אינה מתנה לפיכך המוסר מודעא על המתנה כתבינן ליה אע"ג דלא ידעי' באונסיה שהרי אפילו היתה המודעא שקר כיון שגילה בדעתו שאינו חפץ במתנה הרי היא בטלה.

(ב) והיכא דידעינן באונסיה ומסר מודעא ובטלה לא מהני הביטול כיון דאונס הוא אפילו אי לא מסר מודעא לא הוי מתנה אבל אי מסר מודעא ולא ידעינן באונסיה ואח"כ ביטלה מדעתו הוי ביטול כיון שלא הכירו באונסו ולכך נהגו לכתוב ביטול מודעא במתנה.

(ג) כל מתנה בין של בריא בין של שכיב מרע צריך שתהא גלויה ומפורסמת לא

מבעיא אם אמר לעדים תתחבאו וכתבו אלא
אפי' אמר סתם כתבו לו אינה כלום אא"כ
אמר כתבוה בשוקא וחתמו בפרהסיא
וכיוצא בזה לפיכך כל שטר מתנה שאין
כתוב בו ואמר לנו הנותן שבו בשווקים
וברחובות וכתבו לו מתנה גלוייה ומפורסמת
וכיוצא בענין זה חוששין לה שמא מתנה
מסותרת היא ולא זכה המקבל ואפי' אי קנו
מיניה.

(ד) אם לא צוה לכתוב בפרהסיא וצוה
לחתמו בפרהסיא כשר ואע"פ שלא צוה
ליתנו בעידי מסירה בפרהסיא כשר ואם צוה
ליתנו בעידי מסירה בפרהסיא כשר אע"פ
שלא צוה כן על החתימה (וכן אם צוה על
החתימה שתהיה בפרהסיא ולא צוה על
המסירה) (טור) .

(ה) יש מי שאומר דהאידנא לא חיישי
לסתמא משום דנהיגי למיכתב בכל שטרי
מתנתא הכי הילכך כשמצוה לכתוב שטר
מתנה סתם דעתו שיכתבו כמנהג הסופרים
הילכך הוי כאילו אמר כתבוהו בשוקא
וחתמוה בפרהסיא (ומ"מ לכתחלה טוב
לפרש בהדיא) (נ"י פ' חזקת מדברי ה"ר יונה)

(ו) שכיב מרע שצוה ואמר לא תגלו מתנה
זו ולא תודיעו בה אדם אלא לאחר מיתה
הרי זו מתנה קיימת שבעת שהקנה אותו
שהיא אחר מותו הרי אמר גלו אותה מצוה
מחמת מיתה אינו צריך לומר גלו את
המתנה אלא אע"פ שהיא כתובה סתם אין
חוששין לה שמא מסותרת היא.

(ז) י"א דמתנה טמירתא אם החזיקו
הנותן בנכסים או שהחזיק הוא בהם בפני

הנותן ולא מיחה בו קנה (וכבר נתבאר סעיף ג').

(ח) הכותב שתי מתנות על שדה אחת הראשונה מסותרת או סתם והשנייה גלויה ומפורסמת אחרון קנה אפי' היתה הראשונה סתם (ולא אמרי' דהראשונה הוי כמודעא) (טור).

(ט) מי שהיו הדברים מוכיחים שאין דעתו ליתן מתנה זו אפי' שנתנה מתנה גלויה ונמצא שנתנה מקודם מתנה מסותרת הרי שתי המתנות בטלו הראשונה (מפני שהיא מסותרת והשנייה) (רמב"ם) מפני שהדבר מוכיח שאינו רוצה והרי קדמה זאת המתני שנמצא כמו מודעי לה.

(י) מעשה באחד שרצה לישא אשה אמרה לו איני נשאת לך עד שתכתוב לי [כל] נכסיד שמע בנו הגדול וצווח על שמניחו ריקן אמר

לעדים לכו והחביאו וכתבו לו כל נכסי
במתנה ואח"כ כתב לה כל נכסיו ונשאה ובא
מעשה לפני חכמים ואמרו הבן לא קנה
והאש' לא קנתה שהרי לא ברצונו כתב לה
וכאנוס בדבר הוא שהרי גילה דעתו במתנה
הראשונה אע"פ שהיא בטלה מפני שהיא
מסותרת אבל אי לא היתה מתנה ראשונה
הוי מתנה שנייה קיימת דלא מקרי אנוס
גמור) (טור) .

סימן רמ"ג: דין המזכה לחבירו על ידי אחר

ורוצה הנותן או המקבל לחזור בו. ובו כה

סעיפים

243. (א) המזכה לחבירו מתנה ע"י אחר כיון
שהחזיק הזוכה בנכסים או בקרקע או
שהגיע השטר לידו זכה המקבל ואין הנותן
יכול לחזור בו ויד המקבל על העליונה אם
רוצה מקבל ואם אינו רוצה אינו מקבל.

(ב) בד"א כשאמר לו זכה במתנה זו לפלוני אבל אם אמר לו הולך לפלוני מנה זה יכול לחזור בו כל זמן שלא הגיע ליד המקבל ואם המקבל עני אינו יכול לחזור בו (ואפילו בעשיר יש בו משום מחוסר אמנה) אם היא מתנה מועטת כמו שנתבאר.

(ג) דין אם אמר לו תן לפלוני נתבאר בסי' קכ"ה.

(ד) אפילו אם א"ל זכו לפלוני אינו קונה אלא א"כ הוא ברשותו אבל אם אינו ברשותו לא ומיהו אפילו אם אינו ברשותו לכשיבא לרשותו זכה בשבילו אם לא יחזור בו הנותן קודם שתבא לרשותו.

(ה) דין אמר הולך מנה לפלוני ומצא שמת המקבל נתבאר בסימן קכ"ה.

(ו) אמר לשנים זכו בשדה זו לפלוני וכתבו שטר עליו והחזיקו בשדה יכול הנותן לחזור

בו בשטר עד שיגיע ליד בעל המתנה אע"פ שאינו יכול לחזור במתנה עצמה.

(ז) אמר להם זכו לו בשדה זו על מנת שתכתבו לו את השטר או על מנת שתתנו לו ק"ק זוז אע"פ שהחזיקו בשדה יכול לחזור בו שלא יכתבו לו שטר או שלא יתנו לו ק"ק זוז ותתבטל גם המתנה ואפי' כתבו לו השטר כל זמן שלא מסרוהו בידו אם מיחה בהם מלמסרו לו בטלה המתנה.

(ח) אפי' אם מכר שדהו ואמר לשנים זכו לו בשדה זו וכתבו לו שטר והחזיקו בשדה יכול למחות מלכתוב השטר (מיהו חייב באחריותו לגבות מבני חורין אבל אינו טורף ממשעבדי הואיל ומוחה בשטר (טור) והלוקח יכול לחזור בו ולומר לא קניתי אלא על מנת שתכתבו לי את השטר.

(ט) יש מי שאומר דהא שחוזר בשטר היינו דוקא כשאומר לאחריו זכו לפלוני אבל אם אמר ללוקח או למקבל עצמו זכה ואכתוב לך שטר כיון שזכה אינו יכול לחזור מלכתוב את השטר.

(י) אפילו קנו מידו על השטר שאמר בפירוש אני מקנה לכתוב את השטר ולא אוכל למחות קנין דברים הוא ויכול לחזור בו.

(יא) אפי' אמר כתבו וזכו לו בשטר יכול לחזור וי"א שכיון שנכתוב זכו לו ואינו יכול לחזור בו.

(יב) שטר שכתוב בו שנתן קרקע לפלוני בקנין אף על פי שלא בא שטר זה ליד המקבל אלא לאחר מיתת נותן קנה.

(יג) מי שמת ונמצא אצלו מופקד שטר מתני' שנתן ראובן קרקע לשמעון וראובן מת יחזירו ליורשי נותן.

(יד) אין אדם זוכה במתנה לחבירו עד שיהא הזוכה גדול ובן דעת ואחד איש וא' אשה אפי' עבד אפילו אשת איש או שפחה (ודוקא מיד אחרים אבל לא מרבו או מבעלה אלא במקום דזכיה לנפשיה) (המגיד פ"ד דזכיה) אבל העכו"ם אינו זוכה הואיל ואינו ראוי לשליח לעולם וכשם שאין ישראל נעשה שליח לעכו"ם כך אינו זוכה לעכו"ם.

(טו) קטן שנותנים לו צרור וזורקו אגוז ונטלו זוכה לעצמו (ודוקא כשיש דעת אחרת מקנה לו אבל במציאה לא) (המגיד פ"ד דזכיה ור"ן פ' המקבל) (וע"ל סי' רנ"ה) ואינו זוכה לאחרים פחות מזה לא לעצמו ולא לאחרים.

(טז) השוטה אינו זוכה לא לעצמו ולא לאחרים והמזכה לשוטה ע"י בן דעת זכה.

(יז) החרש זוכה לעצמו ואינו זוכה לאחרים.

(יח) זכין לקטן אפי' בן יום אחד ולגדול בין בפניו בין שלא בפניו.

(יט) יש מי שאומר שמי שמתחייב לקטן בין בשטר בין בקנין כיון שאין אותו דבר תחת ידו (דהקטן) אינו זוכה אא"כ זיכהו ע"י אחר.

(כ) חצרו של אדם קונה לו שלא מדעתו אע"פ שאינו עומד שם כיון שהגיע המתנה לחצירו כאילו זכה בה אחר.

(כא) בד"א בחצר המשתמרת אבל בחצר שאינ' משתמרת כגון שדהו וחורבתו עד

שיהיה עומד בצדה ויאמר זכתה לי שדי (ויש
חולקין כמו שנתבאר לעיל סימן ר').

(כב) וכן ארבע אמות של אדם שהוא עומד
בצדן קונין לו בסימטא או בצידי רשות
הרבים או בחצר שאין לה בעלים אבל בר"ה
או בשדה חבירו אינו קונה עד שתגיע מתנה
לידו.

(כג) קטנה זכתה לה חצרה וארבע אמות
שלה (ודוקא קטנה שאין לה אב) (נ"י פ"ק
דמציעא) אבל הקטן אינו זוכה עד שתגיע
מתנה לידו או עד שיזכה לו אחר.

(כד) הזורק ארנקי לבית בפתח זה ויצא
בפתח אחרת ונתנו לבעל הבית במתנה וחזר
בו בעודו באויר הבית הוי ספק ולא זכה בעל
הבית משום דמוקמינן ליה בחזק' מריה
קמא אבל אם הפקירו וזכה בו אחר מוציאין
מידו ונותנין לבעל הבית.

(כה) בד"א באויר שאין סופו לנוח אבל אם
סופו לנוח כגון שעומד בגג וזרקו לחצר ונתנו
לבעל החצר וחזר בו בעודו באויר כמונח דמי
ואינו יכול לחזור בו וזכה בו בעל החצר.

**סימן רמ"ד: האומר לשנים לכתוב שטר מתנה
לפלוגי. ובו סעיף אחד**

244. (א) המתנה כגט שאין אדם יכול למסור
דברים לשליח כיצד אמר לשלשה אמרו
לפלוגי ופלוגי שיכתבו ויחתמו בשטר מתנה
ויתנוהו לפלוגי אין זה כלום ואם אמרו
לאותם העדים וכתבו ונתנו למקבל לא קנה
(וכ"ש אם חתמו הם בעצמם) (טור) וכן אם
אמר לשנים כתבו וחתמו בשטר מתנה
ותנוהו לפלוגי אינם יכולים לומר לסופר
לכתוב אלא הם עצמם כותבים ויש מכשירי'
באומר אמרו לפלוגי ופלוגי שיכתבו ויחתמו
בשטר מתנה ויתנוהו לפלוגי.

**סימן רמ"ה: הכותב נתתי שדה פלוני לפלוני
והאומר נתתי שדה פלוני לפלוני והוא אומר לא
נתת לי. ובו יא סעיפים**

245. (א) הכותב בשטר נתתי שדה פלונית לפלוני או שכתב נתתיה לו או הרי היא שלו ה"ז זוכה בה כשיגיע השטר לידו (אבל בדיבורא בעלמא לא קנה אא"כ קנו מידו (טור בשם הרמ"ה) והא דאמר' דלא קנה היינו שרוצה ליתן עכשיו בלשונות אלו אבל אם אמר נתתי בלשון הודאה י"א דקנה (ר"ן פ' המקבל) וע"ל סי' ס' ס"ו) אבל אם כתב בשטר אתננו לו אע"פ שהעידו עליו העדים לא זכה המקבל.

(ב) ויש אומרים שאם קנו מידו מהני לשון אתן ומהרי"ו פסק כסברא ראשונה ולכן כתב דהכותב לאשתו בשעת השידוכין לעשות לה כתובה גדולה לא זכתה כל זמן

שלא כתב לה ולכן נהגו לעשות תנאים
חדשים בשעת החפה וע' באבן העזר סי' נ"א

(ג) ויש מי שאומר שאם כתב לו בשטר
שדה פלונית תהא נתונה לך או תהא שלך
קנה.

(ד) יש מי שאומר שאם אמר אתננו לו
מעכשיו בין בשטר בין בקנין קנה לאלתר
האומר נתתי שדה פלונית לפלוני והוא אומר
לא נתת לי הולכין אחר דברי הנותן דאיכא
למימר זיכה לו ע"י אחר ואין בעל חוב של
הנותן גובה ממנו כל זמן שישאר ביד הנותן
ממה לפרוע אבל אם לא נשאר בידו לפרוע
לבעל חובו לא מהני הודאתו לחוב לבעל
חובו.

(ה) אמר כתבתי שדה פלונית לפלוני ונתתי
לו בידו והלה אומר לא נתת לי אם המקבל

מתנה הוא שאמר כן הודאת בעל דין כמאה עדים דמי והנותן אוכל פירות שדהו ואם בן המקבל הוא שאמר כן לא נתת לאבי שדה זו והוא אומר כתבתי ונתתי לו מניחים את הפירות ע"י שליש עד שיוודע הדבר היאך הוא.

(ו) ויש מי שאומר דדוקא כשהבן אומר אני הייתי במעמד שאתה אומר שנתת לאבי וראיתי שלא נתת לו כלום אבל אם לא היה במעמד דינו כאומר נתתי שדה פלונית לפלוני והוא אומר לא נתת לי.

(ז) מקבל מתנה שבא בעל חובו לגבות ממנו ואמר אינה מתנה בידי אלא שומר אני עליה או שאמר בטלה היתה מתחלתה נשבע היסת ותחזור לבעליה (וע' למטה ס"י) .

(ח) טען הנותן ואמר שומר אתה עליה או שאמר שלא מדעתי נתתיה או גזולה היא

בידך וזה אומר נתת לי אם החזיק בה שני
חזקה או שהיא מתנת מטלטלין נשבע
המקבל שבועת היסת ונפטר.

(ט) נתן שדה פלונית במתנה לראובן
ואח"כ החזיר ראובן שטר מתנה לנותן וגם
עשה לו מחילה לא נתבטלה המתנה בכך.

(י) המקבל את המתנה וזכה בה ואחר
שבאה לידו והוא שותק חזר בו ואמר איני
רוצה בה או איני מקבלה או הרי היא בטלה
או מום זה נראה לי בה לא אמר כלום לענין
שתחזיר לבעלים אלא הרי היא הפקר וכל
הקודם בה זכה (ואם יש לו בעל חוב גובה
ממנה) (טור) אבל אם היה צווח מעיקרא לא
קנה המקבל וחוזר לבעלים הראשונים .

(יא) זיכה לו ע"י אחר וכששמע המקבל
שתק ואח"כ צווח ואמר איני מקבלה ה"ז
ספק אם זה ששתק כבר רצה וזה שצווח חזר

בו או ששתק מפני שעדיין לא הגיע לידו כלום וזה שצווח הוכיח סופו על תחלתו לפיכך אם קדם אחר וזכה בה לעצמו אין מוציאים מידו שמא המקבל זכה וכיון שאמר איני רוצה בה הרי הפקירה וזה שקדם ולקחה מההפקר זכה ואם חזרו בעלי הראשוני ותפסוה מיד זה שקדם וזכה בה אין מוציאים מידם שמא המקבל לא זכה שכיון שאמר איני רוצה הוכיח סופו על תחלתו ולא קנה אותה וברשות הבעלים הראשונים היא קיימת עדיין וי"א שאם היתה מתנת שכיב מרע כיון ששתק בשע' ששמע קנה .

סימן רמ"ו: השומע שמת בנו וכתב נכסיו לאחר.

ובו יז סעיפים

246. (א) לעולם אומדי' דעת הנותן אם היו הדבריי מראין סוף דעתו עושים ע"פ האומר

אע"פ שלא פירש כיצד מי שהלך בנו למדינת
הים ושמע שמת וכתב כל נכסיו לאחר מתנה
גלויה גמורה ואח"כ בא בנו אין מתנתו
קיימת שהדברים מוכיחים שאלו ידע שבנו
קיים לא היה נותן כל נכסיו לפיכך אם שייר
מנכסיו כל שהוא בין קרקע בין מטלטלין
מתנתו קיימת.

(ב) יש מי שאומר שדין זה דוקא בשכיב
מרע אבל לא בבריא ויש מי שאומר דאפי'
בבריי היא.

(ג) יש מי שאומר דה"ה בריא שכתב כל
נכסיו לאחר מחמת שהיה צריך לברוח מפני
בעלי חוביו או מפני אויביו ואח"כ עשה
פשרה עם בעלי חוביו ואויביו או שמתו אם
נתברר שלא כתב מתנה זו אלא מחמת כן
הואיל ונדחית השעה מפניו והרי הוא צריך
לנכסיו בטלה המתנה.

(ד) הכותב כל נכסיו מתנה לאחד מבניו
בין שהיה בריא בין שהיה שכיב מרע (וי"א
דדוקא שכתב לו בלי מתנה אבל ש"מ שכתב
לו לשון ירושה קנה) (טור) אפי"היה בן קטן
המוטל בעריסה לא עשאו אלא אפוטרופוס
והרי הוא בכל הנכסים כאחד מאחיו ואפי'
האריך בלשון כדרך שופרא דשטרי ילך יזכה
יחזיק אומדן דעת הוא שלא נתכוין אלא
להיות אחיו נשמעים לו ואם שייר כל שהוא
בין קרקע בין מטלטלים זכה הבן במתנה
ואם פירש בשטר שמקני' לו הקנאה גמור'
ולא בתורת אפוטרופוס או שפירשבשטר
שיהא רשאי למכור ולתת לאחרים או שכתב
לו מטלטלי אגב מקרקעי או שהקנה לו
בקנין וכן כל שכתוב בשטר המתני' לשון
שאפשר להוכיח ממנו דל מתנה גמורה
נתכוין קנה.

(ה) וכל היכא דאיכא לאסתפוקי בלשון המתנה אם נתכוין למתנה גמורה על המקבל להביא ראיה.

(ו) בד"א שכתב לבן בין הבנים אבל אם כתב לבן בין הבנות או לבת בין הבנות (או לבת בין הבנים) (טור) או לא' מהיורשים בין שאר יורשים אע"פ שלא שייר כלום מתנתו קיימת (וי"א דבת בין הבנים או בין הבנות לא קנתה) (טור בשם הרא"ש והרמ"ה).

(ז) יש מי שאומר דכותב כל נכסיו לבן בין הבני' אם נתן לו בקנין וייפה כחו קנה ויש מי שאומר שאע"פ כן לא קנה.

(ח) אם אמר כתבו תנו לו כל נכסי ולא ייפה כחו לומר תנו לו כל נכסיו אף כתבו אפי' אפוטרופוס לא עשאו.

(ט) הכותב כל נכסיו לאחד מבניו ולאחר זה האחר קנה חצי הנכסים במתנה ונשאר

החצי לבניו והבן שנתנו לו אפוטרופוס מינהו
על שאר אחיו.

(י) יש מי שאומר שאם כתב חצי נכסי
לבני וחצי נכסי לפלוני לבנו נמי הוי מתנה
ואם כתב שני שלישי נכסי לבני והשליש
לאחר לא עשה בנו אלא אפוטרופוס.

(יא) כתב כל נכסיו לשני בניו שניהם
אפוטרופסים ואם כתב חצי נכסי לבני פלוני
וחצי נכסי לבני פלוני הראשון הוי מתנה
והשני הוי אפוטרופוס על החצי לכל הבנים
וגם הראשון שנתן לו חצי הנכסים יש לו
חלק בחצי האחר כשאר האחים.

(יב) הכותב כל נכסיו לאשתו לא עשאה
אלא אפוטרופוס ונתבארו פרטי דין זה בטור
אבן העזר סי' ק"ז.

(יג) הכותב נכסיו לבניו וכתב לאשתו
קרקע כל שהוא נתבאר בטור הנזכר סי' ק"ו.

(יד) הכותב כל נכסיו לאשתו ויצא עליו
שטר מוקדם נתבאר בטור הנזכר בסי' ק"ז.

(טו) דין שטר במתנה שלא נעשה אלא
להבריח בטור הנזכר סימן צ'.

(טז) דין שכיב מרע שאמר תטול אשתי
כאחד מהבנים בטור הנזכר סימן ק"ח.

(יז) כל הנותנים כל נכסיהם משתבטל
המתנה ויחזרו כל הנכסים לבעלים
הראשונים אין המקבל מתנה מחזיר פירות.

**סימן רמ"ז: השולח חפצים לבני ביתו ולא פירש
היאך יחלקום. ובו ה' סעיפים**

247. (א) בריא ששלח כלים ממדינת הים ואמר
ינתנו אלו לבני הרי אלו ינתנו לבנים ולבנות
הראוי לבנים כגון ספרים וכלי מלחמה
לבנים והראוי לבנות כגון כלי משי הצבועים

וחלי זהב יטלוס הבנות היו ראויים לזכרים
ולנקבות יטלו אותם הזכרים.

(ב) וכן המשלח כלים לביתו סתם והיו
בהם כלים הראויים לבנות יטלו אותם
בנותיו אומדן דעת הוא שלהן שלח ואם אין
לו בנות או שהיו בנותיו נשואות יטלו אותם
נשי בניו שהדעת נוטה שלהם שלח ויש מי
שאומר דה"מ דלית ליה איתתא אבל אי
אית ליה איתתא ודאי לדידה שדר דכגופו
דמיא.

(ג) שכיב מרע שאמר נכסי לבני בלשון
רבים ולא היה לו אלא בן אחד ובנות הכל
לבן לבדו (וכ"ש אם יש לו בנים רבים דהכל
לבנים) ואין הבנות בכלל (ואם אמר בפ"י
לבני ולבנותי הראוי לבנים לבנים והראוי
לבנות לבנות) (מרדכי פרק מי שמת) וכן אין
בן הבן בכללן (ומעשה באחד שצוה כל אשר

לו לבנו רק שיתן סך מה לכל אחת מבנותיו
ומתה א' מהן בחייו והניחה בן אין לבן בתו
כלום דלה ולא ליורשיה קאמר ועוד דבן בתו
לא מקרי בן (מרדכי פ' מי שאחזו) יש מי
שאומר דאי לית ברא אלא בר ברא ודאי
אבר ברא קאמר.

(ד) מי שחלק נכסיו מחמת מיתה וכתב
והשאר יחלוקו ב' אחיותי ויתמי אחותי ויש
ביתמי אחותו זכרים ונקבות גדולים
וקטנים כלם בכלל אפילו נקבות נשואות.

(ה) האומר נכסי לפלוני ולבני חולקים
אותו פלוני נוטל מחצה וכל בניו מחצה אמר
לפלוני ופלוני ולבני (פלוני) נוטלים בני פלוני
מחצה ושני האחרים מחצה אפילו הנפרטים
מרובים והנכללים מועטים נוטלים
הנפרטים מחצה ואף אם יגיע לא'
מהנפרטים פחות מלאחד מהנכללים כגון

שאמר נכסי לפלוני ולפלוני ולפלוני ולבני
ראובן ולא היה לראובן אלא שני בנים.

**סימן רמ"ח: הנותן מתנה לחבירו ואמר ליה
ואחריך לפלוני. ובו יג סעיפים**

248. (א) שכיב מרע שאמר נכסי לפלוני ואחריו
לפלוני אין לשני אלא מה ששייר ראשון ואם
היה הראשון ראוי ליורשו כגון שהיה בן
מכלל הבנים אין לשני כלום (ואפי' אם גם
השני ראוי לירש (המגיד פרק י"ב דזכיה
וב"י בשם הר"ן) וכן אפילו הקדישה אחריו
של ראשון אין להקדש כלום (תשו' רשב"א
סי' תש"ד וב"י בשם גאונים) שכל לשון
מתנה ליורש הרי הוא כלשון ירושה וירושה
אין לה הפסק ואע"פ שיאמר ואחריו לפלוני.

(ב) שכיב מרע שאמר נכסי לך ואחריך
לפלוני והיה הראשון ראוי ליורשו ופי' ואמר
לא משום ירושה אני נותן לך שאין לה הפסק

אלא במתנה והרי הפסקתיה השני קונה מה ששייר ראשון לפיכך אם נתן המעות ע"י שלישי ואמר תנו לבני שקל בכל שבת ולא משום ירושה אני נותנה להם והנשאר מהנכסים אחר מותם יהיה לפלוני אין נותנים להם אלא שקל אע"פ שאינו מספיק להם (וע"ל סי' רנ"ג סעיף ו').

(ג) נכסי לפלוני ואחריו לפ' ואחריו לפלוני מת ראשון קנה ב' מת ב' קנה ג' מת שני בחיי ראשון הנכסים של יורשי ראשון וכן דין שלישי עם השני (המגיד הנ"ל) אע"פ שאמרנו אין לשני אלא מה ששייר ראשון אסור לראשון למכור או ליתן גופו אלא אוכל הפירות עד שימות ויזכה השני ואם עבר הא' ומכר או נתן במתנה אין השני מוציא מיד הלקוחות שאין לשני לא מהגוף ולא מהפירות אלא הנשאר וכל המשיא עצה לראשון למכור נקרא רשע ואפי' היו בהם

עבדים והוציאם הראשון לחירות או כלים
ועשאם תכריכים למת מעשיו קיימים.

(ד) בד"א כשמכר הראשון או נתן מתנה
לאחרים אבל אם מכרם לאחד מיורשיו או
נתנם לו במתנה לא עשה כלום וכן אם נתנם
מתנת שכיב מרע אפי' לאחרים לא עשה
כלום שאין מתנת שכיב מרע קונה אלא
לאחר מיתה וכשימות יקדם השני לזכות.

(ה) היה חוב על הראשון או כתובת אשה
ובאו לב"ד ליפרע מנכסים אלו אע"פ
שהראשון קיים אין ב"ד מגבים אותם מגוף
הנכסים אלא מהפירות בלבד שמין להם.

(ו) מת הראשון ובא בעל חובו ואשתו
לגבות מנכסים אלו אין מגבין להם כלום
אפילו עשאן אפותיקי או שיחדם לאשתו
בכתובתה אינם גובים מנכסים אלו כלום

אלא הרי הם של שני (וכן נראה עיקר אע"פ שרבים חולקים) .

(ז) אין כל דברים הללו אמורים אלא באומר ואחריך לפלוני ולא אמר מהיום אבל אם א"ל ואחריך מהיום לפלוני ומכר הראשון השני מוציא מיד הלוקחות.

(ח) שכיב מרע שאמר לאשה פנויה נכסי לך ואחריך לפלוני ולא אמר מהיום ועמדה ונשאת בעל לוקח הוי ואין השני מוציא מיד הבעל ואם אמר לה כשהיא נשואה ומתה השני מוציא מיד הבעל שכיין שזיכה בנכסים על תנאי זה כשהיא נשואה נמצא כאלו אמר לה בפירוש אחריך יקנה פלוני לא הבעל לפיכך אם מכרה נכסים אלו כשהיא תחת בעלה ומתה תחת בעלה יעמדו הנכסים ביד הלוקח.

(ט) האומר נכסי לאמי ואחריה ליורשיה
והיתה לו בת נשואה ומתה הבת בחיי בעלה
ובחיי אם אביה אין הבעל יורש אותם
נכסים מפני שהם ראויים לאשתו ולא זכתה
בהם האשה אלא אחר שמתה אבל אם
הניחה הבת בן או בת היו יורשים הנכסים
שמשמע יורשיה ואפילו יורשי יורשים ואילו
אמר לכשתמות הזקנה הרי הם לבתו
מעכשיו היה הבעל יורש אותם אחר מיתת
אשתו.

(י) הנותן מתנה ואמר מטלטלין שיש לי
לפלוגי נוטל כל כלי תשמישו אבל לא חטין
ושעורים וכיוצא בהם ואם אמר כל
המטלטלים שלי נוטל הכל והעבדים בכלל
המטלטלים אבל לא ריחיים התחתונה
וכיוצא בהם שהרי היא מחוברת לארץ ואם
אמר כל המטלטל נוטל אף ריחיים התחתונה
וכיוצא בהם.

(יא) אמר נכסי לפי נוטל כל המטלטלים
וכל הקרקעות והבגדים והעבדים והבהמות
והעופות והתפילין עם שאר ספרים הכל
בכלל נכסים אבל ספר תורה יש בו ספק אם
הוא בכלל נכסים או אינו לפיכך אם תפסו
אין מוציאים מידו (אמר לתת לה בגדיה כל
מה שמקרי בגד הוא בכלל בין בגדי חול בין
בגדי שבת) (הרא"ש סוף כלל ע"ז) .

(יב) הכותב לחבירו שנתן לו ד' אמות
קרקע ואגבן כל מטלטלין שיש לו בין זהב
וכסף בין שאר כל כלים גדולים וקטנים
ובגדי פשתן וצמר ומשי וכל מה ששמו ממון
וכל מה ששמו נכסים לא קנה לא קרקעות
מפני שאין קרקע נקנה באגב ולא עבדים
משום דקיי"ל החזיק בקרקעות לא קנה
עבדים ולא ספר תורה (מיהו בספר תורה אם
תפס אין מוציאים ממנו) (טור) .

(יג) הנותן לחבירו כל נכסיו מטלטלי אגב מקרקעי ולא שייר ליורשיו אלא חמשה זהובים והיו לו בביתו שטרי חובות אם מתנת שכיב מרע היתה קנה דשטרות בכלל נכסים הם אבל אם היתה מתנת בריא לא קנה כיון דלא כתב ליה קנה אינהו וכל שיעבודא דאית בהו ולכן יזכו בהן היורשין.

סימן רמ"ט: הנותן מתנה וחוזר בו או הנותן

לעבד ואשה. ובו ה' סעיפים

249. (א) האומר ליתן מתנה מועטת לחבירו וחזר בו הרי זה ממחוסרי אמנה (ועיין לעיל סימן ר"ד ס"ח) .

(ב) עכו"ם שאינו גר תושב אסור ליתן לו מתנה אא"כ הוא מכירו או אם יש בו בדבר משום דרכי שלום.

(ג) הנותן מתנה לעבד או לאשה קנו האדון והבעל האדון קנה גם הגוף והבעל לא

קנה אלא הפירות אבל הגוף שלה
כשתתאלמן או תתגרש ונתבאר זה בטור
א"ה סי' פ"ה.

(ד) הכותב כל נכסיו לעבדו קנה עצמו בן
חורין ונתבאר זה בטור יורה דעה בסי'
רס"ז.

(ה) מדת חסידות שלא לקבל מתנה אלא
לבטוח בהשם שיתן לו די מחסורו שנאמר
ושונא מתנות יחיה.

סימן ר"נ: דין מתנת שכיב מרע במקצת או

בכולה בלא קנין ובקנין. ובו כו סעיפים

250. (א) מתנת שכיב מרע א"צ להקנותה בשום
א' מדרכי ההקנאה שדברי ש"מ ככתובים
וכמסורים דמי.

(ב) שכיב מרע שכתב כל נכסיו לאחרים
ולא שייר כלום אע"פ שקנו מידו אם עמד

ונתרפא לגמרי המתנה בטלה ממילא (ואפי'
התנה בשעת המתנה שלא יוכל לחזור בו אם
עמד חוזר אא"כ קנו מידו) (תשובת רשב"א
סי' תתקע"ה ותשובת רמב"ן סי' ג' וריב"ש
סי' ר"ז) ואם לא נתרפא לגמרי אלא ניתק
מחולי לחולי אם לא עמד ולא הלך ונשען על
מקלו בשוק מתנתו מתנה (אע"פ שהלך
בביתו על משענתו) (מרדכי פרק אלמנה
ופרק מי שמת) ואם עמד בין החולי שצוה בו
ובין החולי שמת ממנו והלך ונשען על מקלו
אומדין אותו על פי רופאים אם מחמת חולי
הראשון מת מתנתו קיימת ואם לאו אינה
מתנה ואם הלך בשוק בלא משענת אינו
צריך אומד אלא בטלו מתנותיו הראשונות.

(ג) בד"א בנותן מתנה אבל אם הודה על
נכסיו שהם של פלוני קנה הלה ואפי' יעמוד
זה א"י לחזור בו.

(ד) אין כל הדברים הללו אמורים אלא בנותן כל נכסיו ולא שייר כלום אבל אם שייר כלום שלא נתן דינו כמתנת בריא שאינה נקנית אלא בקנין.

(ה) הסומא או הפסח או הגדם או החושש בראשו או בעינו או בידו או ברגלו וכיוצא בהם הרי הוא כבריא לכל דבריו במקחו וממכרו ומתנותיו אבל החולה שתשש כח כל הגוף וכשל כחו מחמת החולי עד שאינו יכול להלך על רגליו בשוק והרי הוא נופל על המטה הוא הנקרא שכיב מרע אע"פ שלא אמר שמצוה מחמת החולי (ב"י בשם תש"ו רשב"א) וי"א דוקא ג' ימים הראשונים דינו כשכיב מרע אבל לאחר ג' ימים או שקפץ עליו החולי אפילו תוך ג' דינו כמצוה מחמת מיתה שיתבאר לקמן סעיף ז' וסעיף י"ז (טור בשם הרא"ש ועיין בב"י).

(ו) אם נשתתק ואינו יכול לדבר ורמז ליתן מתנה בודקין אותו כדרך שבדקין אותו לגיטין שנתבאר בטור אבן העזר סי' קכ"א ואם השיב על לאו לאו ועל הן הן מתנתו מתנה ואם לאו אין מתנתו מתנה.

(ז) בד"א שמתנת שכיב מרע שיש בה שיוור אינה נקנית אלא בקנין ואם עמד אינו חוזר כשנתן סתם אבל אם פירש מחמת מיתה או אפי' לא פירש אלא שיראה מתוך דבריו שהוא נותן מחמת מיתה כגון שמתאונן על מיתתו וכיוצא בזה אפי' אם יש בה שיוור נקנית באמירה בלא קנין לכשימות ואם עמד חוזר אפי' יש בה קנין במקצת.

(ח) המפרש בים והיוצא בשיירא והיוצא בקולר והמסוכן והוא שקפץ עליו החולי והכביד עליו חליו כל אחד מארבעתם כמצוה מחמת מיתה והרי דבריו ככתובים

וכמסורים דמי ומקיימים אותם אם מת
ואם ניצל ועמד אפי' קנו מידו במקצת חוזר
כדין כל מצוה מחמת מיתה.

(ט) בד"א דמתנת שכיב מרע במקצת בעי
קנין בסתם אבל אם נתן מקצת נכסיו
בפירוש במתנת ש"מ א"צ קנין ואם עמד
חוזר ואם לא עמד קונה זה המקצת ואם יש
בו קנין אינו קונה אא"כ כתב כמיפה כחו וכן
אם כתב כל נכסיו ומפרש שנותן הכל
מעכשיו ומקנה לו מחיים הרי היא כשאר
מתנת בריא שאם הגיע השטר ליד המקבל
או שקנו מיד הנותן קנה הכל ואינו יכול
לחזור בו.

(י) שכיב מרע שנתן הנכסים שהדבר גלוי
שהם כל נכסים שיש לו ה"ז כמתנה במקצת
(וצריכה קנין) (טור) ואם קנו מידו ועמד אינו
חוזר חוששים אנו שמא נשארו לו נכסים

אחרי' במדינ' הים עד שיאמר כל נכסי שהם
אלו או שהוא מוחזק שאין לו נכסים אלא
אלו ואז תהיה המתנה בכל.

(יא) אין חלוק במתנת שכיב מרע בכולה
בין אם נתן לא' בין אם נתן לשנים כאחד
לפיכך שכיב מרע שחילק כל נכסיו לשנים או
לשלושה אם לא הפסיק בין א' לחבירו אלא
חלק זה לפלו' וזה לפלו' ומת קנו כולם אפי'
בלא קנין עמד חוזר בכולם אפי' בקנין
דכולה חדא מתנה היא בלא שיור ואם
הפסיק בין א' לחבירו כמי שנמלך על
הראשונים חוץ מהאחרון יש להם דין מתנת
שכיב מרע במקצת שצריכה קנין אפי' מת
ולפיכך אם עמד אינו חוזר ואם אין בהם
קנין לא יקנו אפי' אם ימות והאחרון הוא
מתנת שכיב מרע בכולה וקונה אם מת אפי'
בלא קנין ולפיכך אם עמד חוזר.

(יב) שכיב מרע שנתן כל נכסיו וחזר
במקצת סתמא חזר בכל .

(יג) ש"מ שכי' לאחר וחזר וכתב לאחר
האחרון קנה שיש לו לחזור עד שימות (אם
פירש שיהא במתנת שכיב מרע כמו שנתבאר
סעיף ט"ו) בין בכל בין במקצת בין לעצמו בין
לאחר ואפי' כתב וזיכה לראשון וכתב וזיכה
לאחרון האחרון קנה ששכיב מרע שזיכה
עדיין מתנת שכי"מ היא (וע"ל ס"ד ותפיסה
ל"מ מיהו אם כת' והגיע המתנה ליד המקבל
מתנה משמע בטור דמהני וצ"ע מנא ליה)
אבל שכי"מ שכתב וזיכה וקנו מידו אין לאחר
קנין כלום וא"י לחזור בו לא לאחר ולא
לעצמו בין שנתן בכל בין שנתן מקצת.

(יד) מצוה מחמת מיתה אפי' כתב וזיכה
וקנו מידו בכל מיני הקנאות יכול לחזור בו
(ומיהו אם פירש בהדיא שנותן במתנת בריא

במעכשיו וקנו מידו קנה) (נ"י הנ"ל) ויש מי שאומר דה"מ כשפירש בהדיא שמחמת מיתה הוא נותן אבל סתם מצוה מחמת מיתה כגון דאמר וי דקא מיית דינו כשכיב מרע.

(טו) שכיב מרע שכתב כל נכסיו לעבדו חוזר בנכסים ואינו חוזר בעבד לפי שיצא עליו קול שהוא בן חורין ואם כתב לו בפ"י מהיום אם ימות יכול לחזור בו.

(טז) ראובן ואשתו שהתנו ביניהם שאם ימות בחייה ירשו אחיו שני שלישי הממון והיא תטול השליש והגיע השטר ליד האחים וחלה ראובן וצוה לתת משני שלישי הממון גם לאחרים ומת ובאים האחים לבטל הצוואה מפני שזכו הם בשני שלישי הממון אין בדבריהם כלום וצוואתו קיימת.

(יז) מתנת ש"מ בכולה שנתנה בקנין לא קנה אפי' מת ואפי' אם נכתבה המתנה בשטר ומסר לו השטר מחיים לא קנה דשמא לא גמר להקנות לו אלא בקנין ואין קנין לאחר מיתה ואם פירש שלא הקנה אלא כדי לייפות כחו כגון שכתב וקנינא מיניה מוסף על מתנת' דא קנה (וכן אם כתב דשטר זה יהיה בכל אופן המועיל הוי כאלו כתוב יפוי כח וקנה) (מהר"ם פאדוואה סי' נ"ו) ויש מי שאומר דה"ה נמי מצוה מחמת מיתה בקנין דינו כמתנת ש"מ שהקנין מגרע כחו אלא א"כ יפה כחו.

(יח) וכן אם צוה ש"מ שיכתבו שטר למקבל עם הנתינה ומת אין כותבין ונותנין שמא לא גמר להקנותו אלא בשטר ואין שטר לאחר מיתה אא"כ ייפה כחו בכתיבה כגון שאמר תנו אף כתבו לו ואם לא ייפה כחו אפילו אם

נכתב השטר מחיים אין נותנים לו לאחר מיתה.

(יט) הא דאמרי' שאפי' הגיע השטר ליד המקבל לא קנה אא"כ ייפה כחו דוקא כשאין השטר כתוב בלשון צוואה אלא בלשון מתנה שכתוב בו שדי נתונה לך ומסר השטר לידו דאז הוי מסירת השטר כמו קנין וצריך יפוי כח אבל אם השטר כתוב בו בלשון צוואה כדרך שמצוה אל ביתו שאז אינו עומד אלא לראיה אם הגיע ליד המקבל מחיים קנה (וכן אם כתב בכתב ידו שדי נתונה לפלוני אינו אלא כצוואה דעלמא וקנה בלא יפוי כח) (ב"י בשם רבי ירוחם) .

(כ) אם כתב לאחד והקנה לו וחזר וכתב לשני והקנה לו יש מי שאומר שהשני קונה אפי' בלא יפוי כח ואפי' לא הגיע השטר לידו מחיים וכן אם כתב ומסר וזיכה לזה וחזר

וכתב ומסר וזיכה לשני שני קונה אף בלא
יפוי כח דקנין דשני לאו לגרועי אתא אלא
שהוא סבור שלא יקנה אם פחת לו
מהראשון.

(כא) הא דאמר"י שאם צוה שכיב מרע
שיכתבו שטר למקבל עם הנתונה חוששין
שמה לא גמר להקנותו אלא בשטר דוקא
בכה"ג אבל ש"מ שמסדר ענינו וגומר
צוואתו ומצוה לכתבה אינו מצוה לכתבה
אלא לזכרון בעלמא וגמר להקנות לו מיד
ואין צריך יפוי כח.

(כב) יש מי שאומר דלא שני לן בין אומר
כתבו ותנו לו לאומר תנו וכתבו לו ויש מי
שאומר דהא דבעינן יפוי כח דוקא באומר
כתבו ותנו מנה לפלו' דמשמע כתבו מנה
לפלו' ותנו לו את השטר אבל כשאומר תנו
מנה לפלו' וכתבו לו את השטר דכיון שאינו

מזכיר שיתנו לו השטר לא נתכוין בצוואת
כתיבת השטר אלא לזכרון דברים ולא
להקנות לו בשטר וכן ש"מ שאמר תנו מנה
לפלוי ואחר כדי דבור אמר כתבו ותנו לו את
השטר מסתמא לא לחזור ממתנה ראשוני
(נתכוון) אלא ליפות כחו שיהא לו לראיה
והעדים כותבין מה שצוה בפניהם ואין
כותבין ואמר לנו כתבו ותנו לפי שנמצאו
מבטלים בכך המתנה.

(כג) בריא שאמר כתבו ותנו מנה לפלוי ומת
אין נותנים אפי' במיפה כחו ויש מי שאומר
דהיינו משום דאמר כתבו ותנו אבל אם אמר
תנו ולא אמר כתבו נותני' משום מצוה
לקיים דברי המת וי"א דלא אמרי' מצוה
לקיים דברי המת אלא היכא דאתפסיה ביד
שליש (וע"ל סי' רנ"ב) .

(כד) בריא שאמר כתבו ותנו שדה זו לפלו' אם מחיים כותבים ונותנים אי לא הדר ביה קמי דמטי שטרא לידיה אבל לאחר מיתה אין כותבין ונותנין אא"כ קנו מידו.

(כה) מי שמת ונמצאת מתנה קשורה על ירכו אע"פ שהיא בעדים וקנו מידו כדי ליפות כח אלו שנתן להם הרי זה אינה כלום שאני אומר כתבה ונמלך ואם זיכה בה לאחר בין מהיורשים בין שאינו מהיורשים כל הדברים שבה קיימים ככל מתנת שכיב מרע וכן מי שכתב שטר חוב על עצמו בשם אחר או בשם אחד מבניו ונתן השטר על יד שלישי וא"ל יהי זה אצלך ולא פירש לו כלום או שא"ל הנח עד שאומר לך מה תעשה ומת אינו כלום ובמתנת בריא בקנין כשהקנה קנה המקבל) (טור בשם הרא"ש).

(כו) הנותן סתם מטלטליו לאחר מעכשיו ולאחר מותו ואחר שמת טוענים היורשין הבא ראייה שמטלטלים אלו היו לו בשעת מתנה דשמא לאחר מכאן לקחון אין בדבריהם כלום דמסתמא כאן נמצאו וכאן היו (ועיין לעיל ס"י ס' סעיף ו') .

סימן רנ"א: דיני מתנת שכיב מרע או בריא. ובו

ב סעיפים

251. (א) הנותן מתנה כשהוא ש"מ וכתב בה בחיים ובמות או מחיים ובמות בין בכל בין במקצת הואיל וכתוב בה ובמות ה"ז מתנת שכיב מרע שזה שכתוב בה ובמות שלא יקנה אלא לאחר מיתה וזה שכתוב בה מחיים סימן ליישב את דעתו שיחיה מחולי זה אבל בריא שנתן מתנה וכתב בשטר מחיים ובמות הרי זה מתנה גמורה מחיים וזה שכתב בה

ובמות כמי שאומר מעתה ועד עולם וכמו
נויי השטר הוא זה.

(ב) מתנת ש"מ שאין כתוב בה
שמתוך החולי הזה שצוה בו מת ואין העדים
מצויים לשאול להם.

**סימן רנ"ב: מתנת שכיב מרע מוציאין ממנו
למזון האשה והבנות. ובו ב סעיפים**

252. (א) מתנת שכיב מרע אינה קונה אלא
לאחר מיתה ואין אחר זוכה בדבר שצוה לו
בין במקרקעי בין במטלטלי אלא לאחר
מיתה לפיכך מוציאין אפי' לכתובת בנין
דכרין ולמזון האשה והבנות מיד אלו שצוה
לתת להם שהרי במיתתו נתחייבו הנכסים
בכתובה ובמזונות ואלו שנתן להם לא יקנו
אלא לאחר מיתה.

(ב) מצוה לקיים דברי המת אפי' בריא שצוה ומת והוא שנותנו עכשיו לשליש לשם כך.

סימן רנ"ג: איזה לשון מועיל לש"מ ואמר תנו מנה לפלוני ומאתים לפלוני וש' לפלוני. ובו לג סעיפים

253. (א) שנים שנכנסו לבקר את החולה וצוה בפניהם כותבין ואין עושין דין ואם היו שלשה רצו כותבין רצו עושים דין.

(ב) ש"מ שצוה ואמר יטול פלוני כל נכסי או מקצת נכסי או יחזיק או יזכה או יקנה כולם לשון מתנה הם וכן אם אמר יחסון או יירש על מי שראוי ליורשו ה"ז קנה אבל אם אמר יהנה פלוני בנכסי או יעמוד בהם או יראה או ישען בהם לא קנה ואם אמר אני מניח לפלוני הוי לשון מתנה ואם אמר לשון יפול לפלוני כך וכך לשון ירושה הוא.

(ג) לשונות אלו של מתנה המועילים
בשכיב מרע י"א שהוא הדין שמועילים
בבריא ויש אומרים שאינם מועילים.

(ד) מה שכותבים במתנה תלך ותזכה
ותירש ותמשכון ותעשה ממנה חפצך ורצונך
אין לשונות אלו אלא שופרא דשטרא ואע"פ
שלא נכתבו הויא מתנה (אם כתוב בשטר
צוואה לשון דאפשר לתלות בטעות סופר ע'
לעיל סי' מ"ט סעיף ו').

(ה) שכיב מרע שאמרו לו נכסיך למי אמר
כמדומה שיש לי בן או שאשתי מעוברת
עכשיו שאין לי בן ושאין אשתי מעוברת
נכסי לפלוני ונודע שיש לו בן או שאשתו
מעוברת אין מתנתו מתנה אפי' מת הבן או
הפילה אשתו אחר כך.

(ו) ש"מ שאמר נכסי לפלוני או שאמרו לו
נכסיך למי שמא לפלוני והשיב להם אלא

למי יהיו אם הוא ראוי ליורשו זוכה בהם משום ירושה ונפקא מיניה שאם אמר ואחריו לפלוני אינו כלום שירושה אין לה הפסק ואם אינו ראוי זוכה בהם משום מתנה (ואם פי' בהדיא שנותן לו במתנה אפי' ראוי ליורשו אינו אלא לשון מתנה) (ב"י בשם מהרי"ל ומגיד פ"ט דזכיה) (ועיין לעיל ר"ס רמ"ח סעיף א"ב) .

(ז) בד"א שזוכה בהם משום ירושה כשהיה היורש הזה אחת מבנותיו או אחד משאר יורשים אבל אם היה אחד מבניו לא עשאו אלא אפוטרופוס כמו שנתבאר בסי' רמ"ו.

(ח) שכ"מ שאמר תנו ק"ק זוז לפלוני בני כראוי לו או לאשתי כראוי לה או לבעל חובי כראוי לו נוטלים ק"ק זוז עודף על חלק הבכורה והכתובה והחוב ואם אמר תנו ק"ק

זוז לבני בבכורתו או לאשתי בכתובתה לא
יטלו שניהם אלא א' מהם וידן על העליונה
ואם ק"ק זוז יותר נוטלים ק"ק זוז ואם
הבכורה והכתובה יותר מק"ק זוז נוטלים
אותה אבל אם אמר תנו ק"ק לבעל חובי
בחובו אין לו אלא חובו ואם אמר ר' זוז לבני
פ' שהוא פשוט בירושתו אין לו אלא ר' זוז)
(טור) ואם לא אמר לא כראוי לו ולא
בבכורתו ולא בכתובתה ולא בחובו בכולם
ידם על העליונה ואפי' בבעל חוב אם אמר
תנו ק"ק זוז לפלוני בעל חובי רצה נוטלן
רצה נוטל חובו ויש חולקין ואומרים שאם
אמר סתם לבני פלוני או לאשתי (או לפלוני
בעל חובי) (טור) מתנה נתן להם יתר על
הראוי להם ואם אמר לבני בכורי דינו כאילו
אמר בבכורתו מדהזכיר בכורה.

(ט) שכיב מרע שאמר תנו ק"ק זוז לפלוני
וש' לפלוני ות' לפלוני אין אומרים הקודם

בשטר זכה (וכגון שלא שתק בנתים דהיינו נמלך) (פי' רשב"ם) לפיכך אם לא הניח אלא תת"ק חולקים הנמצא לפי מה שכתב להם ואם יצא עליו שטר חוב גובה מכלם מכל אחד ואחד כפי מה שכתב להם כיצד היה החוב ת"ן בעל הק"ק נותן מאה ובעל השי' ק"ן ובעל הת' נותן ק"ק אבל אם אמר תנו ק"ק זוז לפלוני ואחריו שי' לפלוני ואחריו ת' לפלוני כל הקודם בשטר זכה.

(י) שכיב מרע שנתן מתנה והניח נכסיו ליורשיו אם יצא עליו שטר גובה כולו מהיורשים ואם לא הספיק גובה השאר ממקבל המתנה וה"מ שפירש חלק מקבל המתנה ולא פירש חלק היורש אבל אם אמר תנו ק"ק זוז לפלוני בני וק"ק זוז לאיש פלוני בנו קודם שהרי הקדימו ואם יצא עליו שטר חוב גובה מאותו איש נכרי כיון שאיחרו.

(יא) מי שאומר יש לי כך וכך נכסים ביד פלוני כך וכך נכסים ביד פלוני והיה מונה והולך את שלו ומתוך כך צוה ואמר תנו לפלוני ק"ק זוז אין נותנים לו כל הק"ק זוז מיד אלא לפי חשבון מה שיקבצו שהרי גילה דעתו שממה שיש לו רוצה לתת לו לפי חשבון.

(יב) שכיב מרע שאמר תנו ר' זוז לפי וישא בתי ה"ז כמי שנתן לו ב' מתנות כל איזה מהם שירצה יקח לפיכך אם רצה ליקח המעות ולא ישא הבת הרשות בידו אבל אם אמר יקח בתי ויתנו לו ק"ק זוז הרי זה תנאי ולא זכה במעות אם לא ישא הבת.

(יג) שכיב מרע שאמר תנו לפלוני שוה ק"ק זוז מייני והחמיץ קצת מהיין ההפסד לפי חשבון וכן אם אמר תנו לו מדמי ייני ק"ק זוז ונמכר ונאבדו קצת מהמעות ההפסד לפי

חשבון אבל אם אמר תנו לו ק"ק זוז מייני
בין אם החמיץ קצת מהיין או נמכר ואבדו
קצת מהמעות כל האחריות על היורשים
ונוטל המקבל ק"ק זוז שלימים ואם נתייקר
לעולם הריוח ליורשים בכל ענין שאמר ואין
נותנים לו אלא ק"ק זוז וכן אם הוזל ההפסד
ליורשים.

(יד) שכיב מרע שאמר תנו לפלוני בית
המחזיק ק' חביות ולא נמצא לו בית מחזיק
פחות מק"כ זכה באותה בית שמחזיק ק"כ.

(טו) שכיב מרע שאמר תנו ת' זוז לבתי
בכתובתה או לכתובתה אם דרך אנשי העיר
להוסיף בשומת הנדוניא ולכתוב שוה מנה
במאתים אינה נוטלת אלא ק"ק שהרי לא
אמר ת' סתם.

(טז) אם אמר ק"ק זוז לפלונית בנדוניית'
אין להם לתת עד שתנשא ותצטרך לכך ואם

מתה בנתים אין ליורשיה כלום אבל האומר
תנו ק"ק זוז לפלונית לנדוניותא חייבים
לתת לה מעכשיו יוקרא וזולא דידה הוי ואם
מתה קודם שתנשא זכו בהם יורשיה.

(יז) ש"מ שאמר תנו לבני שקל בכל שבת
או שאמר אל תתנו להם אלא שקל ונמצא
שאינו מספיק להם אלא סלע בכל שבת
נותנים להם כל צורכם ואם אמר אם מתו
ירשו אחרים תחתיהם אין נותנים להם אלא
שקל ועיין בסי' רמ"ח (אימת אין לאחריהם
כלום) .

(יח) ש"מ שאמר תנו מנה לפלוני נותנים
בין אמר מנה זו בין אמר מנה סתם וה"מ
במצוה מחמת מיתה שקונה באמירה או
במחלק כל נכסיו להרבה בני אדם וצוה לתת
מכללם מנה לזה דהוי מסתמא מצוה מחמת
מיתה אבל היכא דלא אקני אלא חד מנה

בסתם הוי מתנת שכיב מרע במקצת דלא
קנה אלא בקנין ובמיפה כחו והכא כיון
דמנה אקני ליה אפי' בקנין לא קנה דמטבע
אינו נקנה בחליפין וצריך להקנות לו אגב
קרקע או דמסר ממונא ליד שליש מחיים.

(יט) יש מי שאומר שאם אמר הריני נותן
מנה לפלוני מנה ממש דוקא קאמר ואי
איתיה בעיניה ממש ונאבד מראהו אבוד וכן
אם יש לו כמה מנים בעין כל אחד בפני עצמו
ונאבד אחד מדאהו אבוד ואפילו אמר
מנכסי ואם אין לו מנה מיוחד אלא ת"ק זוז
בבת אחת ונאבד מנה מהם לא הפסיד זה
אלא לפי חשבון ואם אין לו מעות כלל בעין
ולא אמר מנכסי איכא למימר שלא זכה
מקבל הגה דמנה ממש דוקא קאמר והא לית
ליה (שם) וכ"ש אם אמר ליתן לו מעות או
זהובים דדוקא קאמר ואי לית ליה הפסיד
אם לא אמר מנכסי או ל' אחר שמשמע כמו

נכסי (מהרי"ק שורש צ"ד ותשו' רמב"ן סי'
ס"ב) .

(כ) שכיב מרע שאמר הלואתי או פקדוני
שביד פלוני תנו לפלוני דבריו קיימים וא"צ
מעמד שלשתן וכן אם אמר שט"ח שיש לי על
פלוני תנו לפלוני זכה במה שיש בשטר
וכאילו כתב ומסר אע"פ שלא משך השטר
ואין היורש יכול למחול שטר שניתן במתנת
ש"מ והא דאמרי' שזכה בחוב בשלא שייר
כלום שאל"כ הו"א לה מתנת ש"מ במקצת
ולא קניא אלא א"כ הקנה לו בקנין ובמיפה
כחו או שהוא מצוה מחמת מיתה וי"א הא
דשכיב מרע יכול להקנות הלואה שלו שביד
אחרים היינו בהלואה שיש לו ביד ישראל
אבל לא הלואה שיש לו ביד עכו"ם ואפי' יש
לו משכון או שטר מן העכו"ם יש להסתפק
אם יוכל להקנות (מרדכי פ' מי שמת והגה"מ

פ"י דזכיה ומהר"ם פאדוואה בתשו' סי' נ"ו)
וכנ"ל להורות .

(כא) שכיב מרע שאמר ידור פלוני בבית זה
יאכל פלוני פירות דקל זה לא אמר כלום
שלא הקנה להם דבר שיש בו ממש שהדירה
והאכילה וכיוצא בהם הרי הם כדיבור
וכשינה שאין נקנים אבל אם אמר תנו בית
לפלו' כדי שידור בו עד זמן פלו' או תנו דקל
זה לפלו' כדי שיאכל פירותיו דבריו קיימים
שהרי הקנה להם הגוף לפירות והגוף דבר
שיש בו ממש וכן כל כיוצא בזה.

(כב) צוה שיתנו דקל לפלו' והניח שני חצאי
דקל יטלם שלזה נתכוון והם שקרא דקל
(ואפי' יש לו דקלים שלימי' יכולין יורשין
לומר שלזה נתכוין טור).

(כג) שכיב מרע שאמר תנו ק"ק זוז לעניים
או ספר תורה לבית הכנסת יתנו במקום

שהוא רגיל היה רגיל בשתים יתנו לכל אחד ואחד ונתבאר בטור י"ד ס"י רנ"ח.

(כד) ש"מ שאמר נכסי לפלוי ופלוי חולקים בשוה אפי' הם מאה אמר נכסי לפלוי ולבניו חולקים אותו פלוי נוטל מחצה וכל הבנים מחצה אמר לפלוי ופלוי ולבני פלוי נוטלים בני פלוי מחצה ושנים הראשוני' מחצה] יחלוק פלוי בנכסי יטול מחצה[תנו חלק לפלוי בנכסי יטול אחד מששה עשר ויש מי שהורה שיטול רביע הנכסים.

(כה) שכיב מרע שאמר תנו חלק לפלוי בבור היין שיש לי יטול רביע היין אמר תנו לו בו חלק לחביות הרי מיעט ויטול שמינית היין אמר תנו לו בו לקדרה נוטל חלק משנים עשר מן היין אמר תנו לו בו לטפיח (פי' כלי קטן לשתות בו) נוטל חלק מששה עשר מהיין שבבור שהרי גילה דעתו שלחלק מועט

נתכוין ואין למדים מהשעורים האילו לדין
אחר.

(כו) ש"מ שצוה לתת מתנה לעובר שבמע
אמו אם הוא בנו זכה העובר מפני שדעתו של
אדם קרובה אצל בנו כמו שנתבאר בסי' ר"י.

(כז) אמר אם תלד אשתי זכר יטול מנה
ואם נקבה מאתים וילדה זכר נוטל מנה
ילדה נקבה נוטלת מאתים ילדה זכר ונקבה
הזכר נוטל מנה והנקבה ק"ק ילדה טומטום
ואנדרוגינוס נוטל בפחות שבשניהם ואם
נקרע ואח"כ נמצא זכר יטול מנה.

(כח) אמר אם תלד אשתי זכר ינתן לו שני
שלישי ממוני ולאחי השליש ואם תלד נקבה
ינתן לה שלישי ממוני ולאחי ב' שלישים
וילדה זכר ונקבה נתבטלה המתנה שנתן
לאחיו וחוזר הדבר לדין תורה והכל לבן.

(כט) שכיב מרע שאמר נכסי לטוביה ומת
ובא א' ששמו טוביה ואמר אני הוא נוטלן)
ואפ"י אם יש טוביה אחר שראוי להסתפק בו
אין ממתינין לו) (טור) ואם הוחזק שמו רב
טוביה אינו נוטלן ואם היה הש"מ גס בו
וקורא אותו בשמו נוטלן באו שנים לתבוע
וכל אחד מהם הוחזק שמו טוביה אם היה
אחד מהם ת"ח ת"ח קודם (אא"כ ידוע
שדעתו יותר קרובה על שכינו או קרובו
ששמו כך) (טור) אין בהם ת"ח והיה אחד
מהן שכן או קרוב הוא קודם היה אחד שכן
ואחד קרוב שכן קודם שניהם קרובים או
שניהם שכנים או שניהם ת"ח יעשו הדיינים
כמו שיראה להם כל מי שדעתם נוטה שעל
זה אמר נותנים לו וכן אם היו רבים (והאי
שכן לא בשכן הדר אצלו אלא בשכן חבירו
הרגיל אצלו במשא ובמתן) (טור) והא
דאומדין דעת הנותן היינו דוקא בנותן להם

מתנה אבל אם אמר שחייב לטוביה ובאו
שנים שוין יחלוקו ביחד דהא ליכא אומדנא
מאחר שחייב להן (ר"ן פ' הכותב) .

(ל) ש"מ שצוה ואמר אל תספדוהו אין
סופדין אותו אמר אל תקברוהו מנכסיו אין
שומעין לו אלא כופין את היורשים לקברו
מנכסיו.

(לא) מי שנתן מממונו מתנות הרבה ושייר
מעט ליורשיו היורשים חייבים לקוברו מי
שאמר מנה לפלוני בני ולא יירש ומנה לפלוני
בני ויירש והיו לו נכסים הרבה ואין לו רק
אלו השני בנים השני יורש הכל ואין לראשון
רק המנה שנתן לו (טור בשם ת' הרא"ש סוף
כלל פ"ב) .

(לב) שטרי צוואה העולים בערכאות של
עכו"ם כשרים.

(לג) מי שאמר נכסי לבני שמעון הזכרים
אם יהיו לו ואם לא יהיו לו יהיו לבני נפתלי
הזכרים וירדו מיד בני נפתלי לנכסים ואחר
פטירת המצוה היו בנים זכרים לשמעון לא
זכו במתנה זו לא אלו ולא אלו אלא הנכסים
חוזרים ליורש.

**סימן רנ"ד: ש"מ שביקש שיעשו קנין במתנות.
ובו סעיף אחד**

254. (א) אע"פ שמתנת שכיב מרע אינה צריכה
קנין אם ביקש שיקנו ממנו קונים אפי'
בשבת שזה הקנין אינו צריך וי"א שאפי' אם
יש נפקותא בקנין כגון שכותב כל נכסיו
ומפרש שלא יחזור בו אם יעמוד קונים
בשבת.

**סימן רנ"ה: שכיב מרע שאמר יש לי מנה ביד
פלו' או של פלו' ביד. ובו ט סעיפים**

255. (א) ש"מ שאמר יש לי מנה ביד פלוי

כותבין העדים כך וכך צוה פלוי אע"פ שאין יודעים אם אמת הוא אומר לפיכך כשבאים יורשיו לגבות צריכים להביא ראיה.

(ב) שכ"מ שאמר מנה לפלוי בידי אם אמר תנו נותנים לא אמר תנו אין נותנין שמא לא אמר מנה יש לו לפלוי בידי אלא כדי שלא יאמרו על יורשיו שיש להם ממון לפיכך אם אמר זה דרך הודאה ולא היה שם חשש הערמי נותני אע"פ שלא אמר תנו וכן אם הודה בכתב ידו שכל נכסיו הם של פ' הויא הודאה ולא אמרי' בכי הא אדם עשוי שלא להשביע את בניו.

(ג) המקדיש כל נכסיו אינו נאמן לומר אחר שהקדיש חוב לפלוי עלי או כלי זה של פלוני הוא שמא יעשו קנוניא על ההקדש ואפי' היה שטר ביד ב"ח אינו גובה ע"פ

הודאתו אלא כדרך שגובה כל ב"ח בד"א
בבריא אבל חולה שהקדיש כל נכסיו ואמר
בשעה שהקדיש מנה לפלוני בידי נאמן שאין
אדם עושה הערמה על ההקדש בשעת מיתתו
וחוטא לאחרים שהרי הוא הולך למות
לפיכך אם אמר תנו אותה נוטל בלא שבועה
ואם לא אמר תנו אין נותנין אלא א"כ היה
בידו שטר מקויים הרי זה נוטל מההקדש
מפני הצוואה ואם אחר שהקדיש אמר תנו
אין שומעין לו אלא הרי הוא כשאר בעלי
חובות אם נתקיים שטרו נשבע וגובה
מהפודה לא מההקדש.

(ד) אמר מנה לפלוני בידי ואמרו יתומים
פרענו אינם נאמנים שהרי לא אמר תנו ומנין
ידעו שחייבים ליתן אבל אם אמר תנו ואמרו
יתומים פרענו נאמנים ונשבעים שבועת
היסת שפרעו (וי"א דבכל ענין נאמנים לומר
פרענו) (טור בשם הראב"ד והר"ר ישעיה) .

(ה) שכיב מרע שהודה שיש לפלוני בידו מנה ואמרו יתומים חזר ואמר לנו אבינו פרעתיו נאמנים ונשבעים על זה היסת אבל אם אמר תנו ואמרו יתומים חזר ואמר לנו אבינו פרעתיו אינם נאמנים.

(ו) צוה מחמת מיתה לתת מנה לשמעון ומת ומכרו היורשים כל הנכסים שלא מצא שמעון לגבות את שלו גובה מהלקוחות ואין היורשין נאמנים לומר פרענוהו כיון ששטר הצוואה יוצא מתחת ידו אבל אם אין כתב הצוואה יוצא מתחת ידו נאמנים לומר פרענו ואם אומרים שלא פרעוהו חוששים לקנוניא.

(ז) ראה שהטמין אביו מעות ואמר של פלוני הם או של הקדש הם אם כמוסר דבריו בלשון צוואה דבריו קיימין ואם כמערים שלא יחזיקוהו בעשיר א"צ לקיים דבריו.

(ח) בא אחד ואמר ראיתי את אביך שהטמין מעות ואמר של פלוני הם או של הקדש הם אם הם טמונים במקום שהמגיד היה יכול ליטלם נאמן ואם לאו אינו נאמן.

(ט) היה פקדון ביד אביהם ואינו יודע היכן הניחו ואמרו לו בחלום כך וכך הם ובמקום פלו' הם ושל פלוני הם או של מעשר שני הם ומצאם במקום שנאמר לו ובמנין שנאמר לו דברי חלומות לא מעלין ולא מורידין אלא הרי הם שלו.

סימן רנ"ו: עכו"ם שנתגייר שנתן מתנת שכ"מ או ששחרר עבדו. ובו ד סעיפים

256. (א) גר שיש לו בן שאין הורתו בקדושה הואיל ואינו יורשו כך אינו יכול ליתן לו נכסיו במתנת ש"מ לא כולן ולא מקצתן שלשון ירושה ומתנה לגבי יורש אחד הם ואם תאמר יקנה נמצא זה יורש את אביו

לפיכך אם נתן לגר משאר הגרים מתנתו קיימת.

(ב) עובד עכו"ם שנתגייר שנתן מתנה לבנו שהורתו שלא בקדושה וצוה שיתן בנו מנה ליתומה פלונית אע"פ שאין מתנה זו כלום זכה הבן במנה של יתומה ליתומה.

(ג) ש"מ שהודה שיש לפלוני אצלו כך וכך תנוהו לו הודאתו הודא' ואפי' הודאת הגר לבנו שאין הורתו בקדושה או לעכו"ם נותנים לו אבל שכיב מרע שצוה לתת לעכו"ם מתנה אין שומעין לו שזה כמי שצוה לעבור עבירה מנכסיו.

(ד) אמר פלוני עבדי עשו אותו בן חורין או שאמר עשיתי אותו בן חורין או הרי הוא בן חורין כופין את היורשים ומשחררים אותו אמר פלונית שפחתי עשו לה קורת רוח עושין לה קורת רוח ואינה עובדת אלא עבודות

שהיא רוצה בה מכל העבודות הידועות
לעבדים באותו מקום (וי"א שאם רוצה
כופין אותם לשחררה) (טור בשם רש"י
והרא"ש) (וע' ביורה דעה סי' רס"ז סי' ע"ז).

**סימן רנ"ז: הכותב נכסיו לבנו או לאחר מהיום
ולאחר מותו ומתנת בריא שכתבו בה מהיום
ולאחר מיתה. ובו ז' סעיפים**

257. (א) הכותב נכסיו לבנו לאחר מותו הרי
הגוף של בן מזמן השטר והפירות לאב עד
שימות לפיכך האב אינו יכול למכור מפני
שהם נתונים לבן והבן אינו יכול למכור מפני
שהם ברשות האב.

(ב) מת האב והניח פירות המחוברים
לקרקע הרי הן של בן מפני שדעתו של אדם
קרובה אצל בנו היו תלושים או שהגיעו
ליבצר הרי הם של יורשים.

(ג) עבר האב ומכר מכורים (הפירות) עד שימות (ואפי' חזר ולקחה האב לא היה במכירתו כלום) (נ"י פרק יש נוחלין) וכשימות האב מוציא הבן (או יורשיו) (טור) מיד הלקוחות ואם היו שם פירות מחוברין שמין אותם ללוקח ונותן הבן דמיהם היו תלושים או שהגיעו ליבצר הרי הם של לוקח (וי"א שדין הבן עם הלוקח כמו עם האב) (טור וב"י בשם רשב"ם) .

(ד) עבר הבן ומכר אין ללוקח כלום עד שימות האב.

(ה) מכר הבן בחיי האב ומת הבן ואח"כ מת האב כשימות האב קנה הלוקח שאין לאב אלא פירות וקנין פירות אינו כקנין הגוף.

(ו) מתנת בריא שכתב בה מהיום ולאחר מיתה הרי הוא כמתנת שכ"מ שאינה קונה

אלא לאחר מיתה שמשמע דברים אלו
שאע"פ שקנה הגוף מהיום ואינו יכול לחזור
בו אינו זוכה בו ואוכל פירות אלא לאחר
מיתה.

(ז) כתב לו מהיום אם לא אחזור בי עד
לאחר מיתה היא לגמרי כמתנת שכ"מ ויכול
לחזור בו כל ימי חייו אף מהגוף.

**סימן רנ"ח: מתנה שכתוב בה לאחר מיתה אם
יש בו זמן. ובו ב' סעיפים**

258. (א) שטר מתנה שכתוב בו שיקנה פלוני
שדה פלונית לאחד מיתה בין שהיה בשטר
קנין בין שלא היה בו קנין כיון שכתוב בו זמן
ובזמן הזה חי היה הזמן מוכיח שמחיים
הקנה לו (ולא שאינו) [ואינו] זוכה אלא
לאחר מיתה שאילו היה בדעתו להקנות לו
בשטר זה לאחר מיתה לא היה כותב בו זמן
לפיכך אע"פ שאין כתוב בו מהיום ולאחר

מיתה קונה לאחר מיתה (והוי כאילו כתב לו מהיום ולאחר מיתה שנתבאר דינו סי' רנ"ז) וזה שכותבים בכל המתנות והממכרות מעכשיו אע"פ שיש בשטר זמן להרויח הדבר (כותבין) כן אע"פ שאינו צריך.

(ב) וכן אם יש בו קנין קונה הגוף מיד אפילו אין בו זמן.

סימן רנ"ט: השבת אבידה מאיזה מקום חייב להשיבה. ובו ט סעיפים

259. (א) הרואה אבידת ישראל חייב לטפל בה להשיבה לבעליה שנאמר השב תשיבם ואם נטלה ע"מ לגזלה ועדיין לא נתייאשו הבעלים ממנה עובר משום השב תשיבם לאחיד ומשום לא תגזול ומשום לא תוכל להתעלם ואפי' אם יחזירנה אח"כ כבר עבר על לא תוכל להתעלם נטלה לפני יאוש על דעת להחזירה ולאחר ייאוש נתכוון לגזלה

אינו עובר אלא משום השב תשיבם המתין
עד אחר יאוש ונטלה אינו עובר אלא משום
לא תוכל להתעלם.

(ב) בד"א במקום שהוא חייב להשיב משם
ובמקום שראוי להסתפק בה באבידה
ושתהא בענין שמוכח שהיא אבידה ושלא
תהי' מדעת ושיהי' בה שוה פרוטה ושיש סי'
בגופה או במקומי' ושהיה מטפל בה אם
היתה שלו ושתהי' של מי שחייב להשיב
אבידתו אבל אם חסר א' מכל אלו אינו חייב
להשיב אבידתו.

(ג) כיצד המוציא מציאה במקום
שישראל מצוים שם חייב להכריז שלא
נתייאשו הבעלים ואפי' העיר מחצה עכו"ם
ומחצה ישראל או אפי' רובה עכו"ם והוא
מצאה במקום שרוב העוברים שם ישראל
חייב להחזיר אבל אם רוב העיר עכו"ם או

אפי' רובה ישראל ומצאה במקום שרוב
העוברים שם עכו"ם אינו חייב אפי' אם ידע
שמישראל נפלה ויש בה סיי שודאי נתיאשו
הבעלים וכגון שהוא מדברים שיש לתלות
שידע מיד בנפילתו וכמו שיתבאר.

(ד) לפיכך המוציא חביות של יין בעיר
שרובה עכו"ם יינה אסור בהנא' והקנקן
מותר ואם בא ישראל ונתן בה סימן אז ודאי
של ישראל היא ונתיאשו ממנה ומותרת
למוצאה בשתייה אם היא סתומה (וע' ביי"ד
סי' קכ"ט מדין זה).

(ה) אע"פ שמן הדין במקום שרוב עכו"ם
מצויים אפילו נתן ישראל בה סימן אינו
חייב להחזיר טוב וישר לעשות לפנים
משורת הדין להחזיר לישראל שנתן בה
סימן (ואם הוא עני ובעל אבידה עשיר א"צ
לעשות לפנים משורת הדין).

(ו) מקום שרובן עכו"ם ורוב טבחים
ישראל בהמה או עוף הנמצא שם שחוט
מותר והוא של מוצאו ואם עוף חטף בשר
והשליכו למקום אחר אפילו אם רוב ישראל
היא של מוצאו שודאי נתיאשו בעליו.

(ז) המציל מהארי והדוב וזוטו של ים (פי'
לשון ים החוזר לאחוריו עשרה או ט"ו
פרסאות ושוטף כל מה שמוצא בדרך חזרתו
וכן עושה בכל יום ושולליתו של נהר (פי'
כשהנהר גדל ויוצא על גדותיו ופושט רש"י)
הרי אלו שלו אפי' הבעל עומד וצווח (מ"מ
טוב וישר להחזיר כמו שנתבאר סעיף ה')
ואע"ג דמדינא אין חייבין להחזיר באבידות
אלו אם גזר המלך או ב"ד חייב להחזיר מכח
דינא דמלכותא או הפקר ב"ד הפקר ולכן
פסקו ז"ל בספינה שטבעה בים שגזר המושל
גם הקהלות שכל מי שקונה מן העכו"ם
שהצילו מן האבידה ההוא שיחזיר לבעליו

שצריכין להשיב ואין לו מן הבעלים אלא מה שנתן (מרדכי ריש פ' אלו מציאות) ואם יש מכשולות בנהר שעל ידי כן דבר הצף בו עומד שם אם הוא דבר שיש בו סיי מסתמא לא הוי יאוש.

(ח) נהר שעושים בו סכר לצוד בו דגים ופועלים ישראלים רגילים לעשותו ולתקנו כשמתקלקל המוצא בו מציאה חייב להכריז.

(ט) אבידת קרקע ג"כ חייב להשיב שאם ראה מים באים לשטוף שדה חבירו חייב לגדור בפניהם כדי להציל.

סימן ר"ס: המוצא דבר שמוכח שהונח שם. ובו

יא סעיפים

260. (א) המוצא בגל או בכותל ישן שאין זוכרים מי בנאו ולא היה מימות עולם בחזקת זה שדר בו עתה ובחזקת אבותיו הרי

הוא של מוצאה והוא שהעלה חלודה שאני
אומר של עכו"ם הקדמונים הוא והוא
שימצאנה מטה מטה כדרך כל המטמוניות
הישנים אבל אם מראים הדברים שהם
מטמון חדש אפי' נסתפק לו הדבר ה"ז לא
יגע בהם שמא מונחים הם שם וכותל חדש
דהיינו שידוע שאבותיו של זה שהוא דר שם
בנאוהו ולא יצא מרשותם מציאה הנמצאת
בו מחציו לחוץ הוא של מוצאו אפי' יש בו
סימן והוא שהעלה חלודה שודאי נתיאשו
בעליו ממנו כיון שארך לו שם הימים מחציו
ולפנים של בעל הבית אפי' אם העלה חלודה
ואם הוא ממלא כל הכותל חולקים אפילו
אם כל הכותל משופע ולא אמרין ממקום
הגבוה הוא ונתגלגל למקום השפל.

(ב) במה דברים אמורים במוכין או
בנסכא שאין הוכחה מאיזה מקום בא לשם
אבל סכין או כיס הוא מוכיח על עצמו

מאיזה מקום בא שאם יד הסכין ורצועת הכיס לצד חוץ ודאי מחוץ בא שם והיא של מוצאו ואפי' מחציו ולפנים ואם הם לצד פנים הם של בעל הבית אפי' מחציו ולחוץ.

(ג) בד"א שמחציו ולפנים של בעל הבית כשהוא טוען שהוא שלו או שהיה יורש שאנו טוענים לו שמא של אביו היה אבל אם הודה שהם מציאה הרי היא של מוצאה לפיכך אם היה משכיר לאחריו הרי הם של שוכר אחרון ואם השכירו לג' עכו"ם כאחת הרי עשאו פונדק וכל הנמצא בו אפי' בתוך הבית הרי הוא של מוצאו מפני שאין אחר יכול לטעון שהם שלו או שהוא טמון שהרי עשאו פונדק.

(ד) ראובן הדר עם שמעון בביתו ומעלה לו שכר אם צבי שבור או גוזלות שלא פרחו נכנסו לתוך הבית זכו בהם שניהם דהו כשנים השותפין בחצר (טור) אבל אם קנה

א' מהם בו מציאה מגנב אין לחבירו זכות
בה .

(ה) המוצא מעות בחנות אם היו בין תיבה
לחנוני הרי הם של בעל החנות ואם מצאם
על התיבה ואצ"ל מתיב' ולחוץ הרי הם של
מוצאם ואפי' יש בה סימן (וי"א דעל התיבה
של חנוני הם) (הכל בטור ונ"י) מצא מעות
בחנות השולחני בין כסא לשולחני הרי אלו
של שולחני מצאו על הכסא לפני השולחני
אפי'היו צרורין ומונחין הרי אלו של מוצאם
והוא שיהי' רוב עכו"ם שאם לא כן חייב
להכריז מפני שהם צרורים יש בהם סימן.

(ו) המוצא קציעות בדרך אפי' בצד שדה
קציעות הרי אלו שלו וכן תאנה שהיא נוטה
לדרך ונמצאו תאנים תחתיה מותרים
שהבעלים מתייאשים מהם מפני שהתאנה
וכיוצא בה עם נפילתה נמאסת אבל זיתים

וחרובים וכיוצא בהם אסורים ותמרי'
שמשירם הרוח מותרים שחזקתן שהבעלים
מחלום לכל אדם מפני שהבהמות והחיות
אוכלים אותם מחמת מתיקותם ואם היו
של יתומים שאינם בני מחילה אסורים וכן
אם הקפיד בעל השדה והקיף מקום
האילנות או תיקן מקום שיפלו בו הנובלות
עד שילקטם הרי אלו אסורים שהרי גילה
דעתו שלא מחל.

(ז) מצא פירות מפוזרות במקום הגרנות
אם היו כמו קב בתוך ד' אמות או ביותר על
ד' אמות הרי אלו שלו מפני שאין הבעלים
מטפלים באסיפתן היו מפוזרים בפחות מד'
אמות לא יגע בהם שמא הבעלים הניחו שם
(וכן יותר מקב בד' אמות) (טור) היו כמו חצי
קב בב' אמות או קביים בח' אמות או שהיה
הקב משנים וג' מינים כגון תמרים

ושומשמין כל אלו ספק לפיכך לא יטול ואם
נטל אינו חייב להכריז.

(ח) גוזל שמדדה (פי' שמתנודד) ואינו יכול
לפרוח הנמצא קרוב לשובך בתוך חמשים
אמה הרי הוא של בעל השובך חוץ לחמשים
אמה הרי הוא של מוצאו שאין הגוזל מדדה
יותר על חמשים אמה (ובשביל של כרמים
אפילו חוץ לני אמה הוי של בעל השובך) (טור)
נמצא בין שובכות הרי הוא של קרוב
מחצה למחצ' יחלקו בד"א כשהיו יוני שתי
השובכות שוין במנין אבל אם היו יוני האחד
רבים הלך אחר הרוב אע"פ שהוא רחוק (וכל
זה בגוזלות שאינן מפריחים אבל אם הם
מפריחים בכל ענין של מוצאו) (טור) .

(ט) כל המוצא אבידה בין שיש בה סימן
בין שאין בה סימן אם מצאה דרך הנחה
אסור ליגע בה שמא בעלי' הניחוח שם עד

שיחזרו לה ואם יבא ליטלה והוי דבר שאין
בו סימן הרי איבד ממון חבירו שהרי אין לו
בה סימן להחזיר בו ואם היה דבר שיש בו
סימן ה"ז הטריחן לרדוף אחריה ולתת
סימניה לפיכך אסור לו שיגע בה עד
שימצאנה דרך נפילה אפי' נסתפק לו הדבר
ולא ידע אם דבר זה אבוד או מונח ה"ז לא
יגע בו ואם עבר ונטלו אסור לו להחזירו
לשם ואם היה דבר שאין בו סימן זכה בו
ואינו חייב להחזירו וכל דבר שיש בו סימן
בין ספק הנחה בין בדרך נפילה בין ברה"י
בין ברה"ע חייב להכריז.

(י) כיצד מצא טלית או קרדום בצד הגדר
ה"ז לא יגע בהם בסרטיא (פי' דרך רחבה
שהולכים שם רבים תדיר) נוטל ומכריז מצא
גוזלות מקושרים בכנפיהם ומדדין אחר
הגדר (פי' גדר של אבנים) או אחר הגפה (גפה
סתימת כותל של עצים או של קנים) או

בשבילין שבשדות ה"ז לא יגע בהם שמא בעליהן הניחום שם ואם נטלם הרי אלו שלו ואם היו קשורים קשר שהוא סימן חייב להכריז וכן אם מצאם קבועים במקומ' חייב להכריז שהמקום סימן.

(יא) מצא באשפה כלי מכוסה ה"ז לא יגע בו.

סימן רס"א: דין המוצא במקום שניכר שאינ' אבידה. ובו ד' סעיפים

261. (א) מצא חמור או פרה רועים בדרך ביום אין זה אבידה בלילה (או אם רואה חמור וכליו הפוכין) (טור) ה"ז אבידה בפנות היום ובנשף אם ראה אותם ג' ימים זה אחר זה הרי זו אבידה ונוטל ומכריז.

(ב) ראה פרה רצה בדרך אם פניה כלפי העיר אין זו אבידה כלפי השדה ה"ז אבידה מצאה רועה בין הכרמים חייב להחזיר

משום אבידת קרקע לפיכך אם היו הכרמים של עכו"ם אינה אבידה ואינו חייב להחזיר ואם חשש שמא יהרגנה העכו"ם כשימצאנה מפני שהפסידה הכרם ה"ז אבידה ונוטל ומכריז (וה"ה במקום שפורעין קנס מבהמות שרועים בשדות אחרים) (ר' ירוחם נ"ב) .

(ג) מצא פרה בר"ה אם עומדת בר"ה חייב להחזירו היתה רועה בעשבים או שהיתה ברפת שאינה משתמרת ואינה מאבדת לא יגע בה שאין זו אביד'.

(ד) המאבד ממונו לדעת אין נזקקין לו כיצד הניח פרתו ברפת שאין לה דלת ולא קשרה והלך לו (וי"א דרפת לא מקרי אבידה מדעת וחייב להחזירה) (טור) השליך כיסו ברשות הרבים והלך לו ה"ז איבד ממונו לדעתו ואע"פ שאסור לרואה דבר זה ליטול

לעצמו אינו זקוק להחזיר שנא' אשר תאבד
פרט למאבד לדעתו וי"א דאבידה מדעת הוי
הפקר וכל הקודם זכה (טור) .

סימן רס"ב: על איזה דבר חייב להכריז ואיזה

דבר הוא של מוצאו. ובו כא סעיפים

262. (א) כל אבידה שאינו שוה פרוטה בשעת
אבידה ובשעת מציאה אינו חייב להכריז
עליה אפי' היתה שוה פרוטה בשעת אבידה
והוזלה או שלא היתה שוה פרוטה בשעת
אבידה והוקרה אינו חייב אבל אם היתה
שוה פרוטה בשעת אבידה ובשעת מציאה
אפי' הוזלה באמצע חייב וכן אפי' הוזלה
אחר מציא' חייב להכריז.

(ב) אפי' אבידה ששוה הרבה אם היא של
שותפים הרבה שאין מגיע לכל אחד שוה
פרוטה אינו חייב להחזירה בד"א שידוע
שהם שותפים בה אבל בסתם שראה חפץ או

מטבע שנפל משלשה ואינו שוה אלא שתי פרוטות חייב להחזיר דשמא שותפים הם בו ואחד מהם מחל חלקו לחבירו והרי יש בו שוה שתי פרוטות לשנים ואם אח"כ נודע שלא מחל א' לחבירו הרי הוא שלו אפי' בא לידו קודם שנודע ואם היה שוה פחות מב' פרוטות הרי הוא שלו דלא חיישינן דילמא שנים מחלו לאחד.

(ג) אין המוצא מציאה חייב להכריז אלא בדבר שיש בו סימן בגופו או שראוי ליתן סימן במקומו או בקשריו או במנינו או במדתו או במשקלו אבל אם אין בו שום סימן אפי' במקומו כגון שניכר שלא הונח שם בכוונה אלא דרך נפילה בא שם אם הוא דבר שיש לתלות שבעליו הרגישו בו מיד כשנפל ממנו או מחמת כובדו או מחמת חשיבותו ותמיד היה ממשמש בו ומרגיש כשנופל הרי הוא של מוצאו שהרי נתייאש

מיד כשידע שנפל כיון שאין בו סימן ובא לידו בהיתר כיון שנתייאשו בעליו ואם לא צריך להחזיר אע"פ שנתייאש אח"כ כיון שבא לידו קודם יאוש.

(ד) ראה אבידה שנפלה משנים או משלשה צריך להחזיר אפי' אין בו סימן שאם ראה ממנו מהם נפל יחזירנו לו ואם לא ראה ממנו מהם נפל אם יש בו סימן יכריז ביניהם ואם אין בו סימן יהא בידו עד שיבא אליהו ודוקא ששוה שתי פרוטות כמו שנתבאר ס"ב (טור) .

(ה) מצא דבר שנתייאשו הבעלים ממנו כגון שאמרו וי לחסרון כיס אפי' יש בו סימן הוא של מוצאו וכן המוצא דבר שמוכיח בו שיש זמן רב שנאבד מבעליו ונתייאשו הבעלים הוא של מוצאו אפי' יש סימן בגופו או במקומו.

(ו) לפיכך המוצא מעות מפוזרים ועיגולי דבילה וככרות של נחתום ומחרוזות של דגים שאין בהם סימן לא בקשרים ולא במנינם וחתיכות של בשר שאין בהם סימן ולשונות של ארגמן וגיזי צמר שאינם צבועים ואניצי פשתן הרי אלו שלו שבכל אלו מסתמא הרגישו הבעלים בנפילתם וכיון שאין בהם סימן מתייאש.

(ז) מצא פירות מפוזרים אם דרך הנחה לא יגע בהם ואם דרך נפילה הרי הם שלו.

(ח) המוצא ככרות של בעל הבית וגיזי צמר הצבועים וחתיכות בשר או דג שיש בהן סימן וכן כל דבר שיש בו סימן חייב להכריז.

(ט) מצא כריכות קטנות של שבלים בר"ה הרי אלו שלו שהרי אין בהם סימן ואם מצאם ברשות היחיד אם דרך נפילה הרי אלו שלו ואם דרך הנחה חייב להכריז

שאע"פ שאין בהם סימן המקום הוי סימן
אבל אם מצא אלומות בין ברשות היחיד בין
ברשות הרבים נוטל ומכריז.

(יז) המוצא צבורי פירות או פירות בכלי
או כלי כמות שהוא חייב להכריז.

(יח) המוצא מעות מפוזרים הרי אלו שלו
אפי' היו מקצת מטבעות זה על גב זה הרי
הם כמפוזרים אבל אם מצא צבור מעות
חייב להכריז.

(יט) מצא שלשה מטבעות זה על גב זה והם
עשויים כמגדל.

(כ) בד"א שמחזירים מטבע בסימנים
שאמרנו אבל אם אין בו סימנים הללו אפי'
אמר רשומה היא בחותם מלך פלוני או אפי'
אמר שמי כתוב עליה אין מחזירין לו מפני
שמטבע ניתן להוצאה ושמא הוציאה

ומאחר נפלו וי"א דנסדק במטבע הוי סימן
(נ"י וב"י בשם הרמב"ן) .

(יד) ראה שנפל מטבע מחבירו בתוך החול
או בתוך העפר מותר לקחתו שודאי נתייאש
ואפי' ראהו שהביא כברה לכבור החול או
העפר לחפשו אין חוששין לו.

(טו) מצא עיגול ובתוכו חרס ככר ובתוכו
מעות (וי"א דסי' הבא מאיליו לא הוי סימן)
(טז בשם הרא"ש) חתיכת בשר משונה
בחיתוכו דג נשוד וכן כל כיוצא באלו הואיל
ויש בהם שינוי חייב להכריז שלא עשאו
בעליהם אלא לסימן אבל חתיכת בשר שאינו
משונה בחיתוכו הרי הוא שלו שאפי' יכוין
זה ויאמר מהירך היא או מהצואר אינו סי'.

(טז) המוצא מחטים וצינורות ומסמרים
וכיוצא בהם מצאם אחת אחת הרי אלו שלו

שנים שנים או יותר חייב להכריז שמנין סימן.

(יז) הלוקח פירות מחבירו או ששגרם לו חבירו ומצא בהם מעות אם צרורי' הם חייב להכריז שהקשר סימן ואם הם מפוזרים הרי אלו שלו בד"א בלוקח מהתגר או מבעל הבית שלקחה מהתגר והוא הדין אם התגר עצמו מצאם אם שהו בידו כדי שיוכל לערבם עם פירותיו (ואפילו יודע של מי הוא דכבר נתיאשו ממנו הבעלים) (נ"י שם) אבל אם לקחם מב"ה שדש הפירות בעצמו או על ידי עבדיו ושפחותיו הכנענים חייב להחזיר.

(יח) מצא חמור ואוכף עליו הנותן סי' באוכף מחזירין לו גם החמור.

(יט) מצא כלי ולפניו פירות הפירות שלו והכלי נוטל ומכריז שאני אומר הכלי של אי' והפירות של אחר והרי אין בהם סימן ואם

מראים הדברים שהם של אדם אחר חייב להכריז כיצד היו אחורי הכלי לפני הפירות הרי אלו שלו היו פני הכלי לפני הפירות חוששין שמא מן הכלי נשפכו ואם היו] אוגנים] (פי' שפת הכלי כפולים לתוכו רש"י) לכלי אע"פ שפניו כלפי הפירות הרי אלו שלו שאילו נשפכו מהכלי היה נשאר מהם בתוכו מפני האוגנים היו מקצת הפירות בכלי ומקצתם בארץ חייב להכריז.

(כ) מצא כיס ולפניו מעות מפוזרים הרי אלו שלו ואם מראים הדברים שהכיס ומעות של אדם אחד ומהכיס נפלו חייב להכריז.

(כא) המוצא כלי מכלים שצורת כולם שוה אם כלי חדש הוא הרי הוא שלו ואם היה שטבעתו העין חייב להכריז שאם יבא תלמיד חכם ויאמר אע"פ שאיני יכול ליתן

בכלי זה סי' יש לי בו טביעת עין חייב
להראותו לו אם מכירו ואמר שלי הוא
מחזירין אותו בד"א בתלמיד ותיק שאינו
משנה בדיבורו כלל אלא בדברי שלום או
במסכתא (פי' אם ישאלוהו על מסכתא אחת
אם היא סדורה בידו יענה לאו דרך ענוה) או
בפוריא (פי' אם ישאלוהו חבירו שכבת על
מטה זו יאמר לא פן יראו בה קרי ויתגנה
תוס' וכן כתב הרמב"ם) או באושפיזא (פי'
כדאמרינן בערכין מברך רעהו בקול גדול וגו'
קללה תחשב לו שלא יספר בשבחו שקבלוהו
בסבר פנים יפות בין בני אדם שאינם
מהוגנים שלא יקפצו עליו ויכלו ממונו)
(תוספות) וכשהוא מקפיד על חלוקו להפכו
בענין שלא יראו התפירות המגונות.

סימן רס"ג: המוצא אבידה שמתבייש להשיבה.

ובו ג סעיפים

263. (א) מצא שק או קופה אם היה חכם או

זקן מכובד שאין דרכו ליטול כלים אלו בידו
אינו חייב ליטפל בהם ואומד דעתו אילו היו
שלו אם היה מחזירן לעצמו כך חייב להחזיר
של חברו ואם לא היה מוחל על כבודו אפי'
היו שלו כך בשל חברו אינו חייב להחזיר.

(ב) היה דרכו להחזיר כלים כאלו בשדה
ואין דרכו להחזירן בעיר ומצאן בעיר אינו
חייב להחזיר מצאם בשדה חייב להחזיר עד
שיגיעו לרשות הבעלים ואע"פ שהרי נכנס
בהם לעיר ואין דרכו בכך (וי"א דלא יחזיר
בעיר אלא יכניסה מן השדה לעיר ויניחנה)
(טור בשם הרא"ש) וכן אם מצא בהמה
והכישו נתחייב ליטפל בה ולהחזירה אע"פ
שאינה לפי כבודו שהרי התחיל במצוה.

(ג) ההולך בדרך הטוב והישר ועושה
לפנים משורת הדין מחזיר את האבידה בכל
מקום ואע"פ שאינה לפי כבודו.

**סימן רס"ד: אבידתו קודמת לכל אדם אבידת
רבו ואבידת אביו של מי קודמת. ובו ח סעיפים**

264. (א) מי שאבדה לו אבידה ופגע באבידתו
ובאבידת חבירו אם יכול לחזור את שתיהן
חייב להחזירם ואם לא יחזיר את שלו
שאבידתו קודמת אפי' לאבידת אביו ורבו
כדדרשינן מאפס לא יהיה בך אביון ואעפ"כ
יש לו לאדם ליכנס לפנים משורת הדין ולא
לדקדק ולומר שלי קודם אם לא בהפסד
מוכח ואם תמיד מדקדק פורק ממנו עול
גמילות חסדים וסוף שיצטרך לבריות.

(ב) פגע באבידת אביו ובאבידת רבו אם
היה אביו שקול כנגד רבו של אביו קודמת
ואם לאו של רבו קודמת והוא שיהיה רבו

מובהק שרוב חכמתו של תורה למד ממנו
(ועבי"ד סי' רמ"ב סל"ד) .

(ג) הניח אבידתו והחזיר אבידת חבירו
אין לו אלא שכר הראוי לו כיצד שטף נהר
חמורו וחמור חבירו שלו שוה מנה ושל
חבירו ק"ק הניח שלו והציל של חבירו אין
לו אלא שכר הראוי לו ואם אמר לו אציל את
שלך ואתה נותן דמי שלי או שהתנה כן בפני
ב"ד חייב ליתן לו דמי שלו ואע"פ שעלה
חמורו מאיליו זכה במה שהתנה עמו.

(ד) ירד להציל ולא הציל אין לו אלא שכרו
הראוי לו.

(ה) וכן שנים שהיו באים בדרך זה בחבית
של יין וזה בכד של דבש ונסדק הכד של דבש
וקודם שישפך הדבש לארץ שפך זה יינו
והציל הדבש לתוך החבית אין לו אלא שכרו
הראוי לו ואם א"ל אציל את שלך ואתה נותן

לי דמי שלי או שהתנה כן בפני ב"ד הרי זה חייב ליתן לו ובעל היין חייב לשפוך יינו כדי להציל דבש חבירו הואיל והבעלים אומרים לשלם לו (טור בסי' רע"ד בשם הרא"ש) (ויש חולקין) (שם בשם הרי"ף והרמ"ה) ואם נשפך הדבש לארץ הרי זה הפקר וכל המציל לעצמו מציל.

(ו) היה זה בא בכד של דבש וזה בא בקנקנים ריקנים ונסדק כד הדבש ואמר לו בעל הקנקנים איני מציל לך דבש זה בקנקני עד שתתן לי חציו או שלישו או כך וכך דינרים וקבל עליו בעל הדבש ואמר לו הן הרי זה שחק בו ואינו נותן לו אלא שכרו הראוי לו שהרי לא הפסידו כלום.

(ז) וכן מי שברח מבית האסורים והיתה מעבורת לפניו וא"ל העבירני ואני נותן לך דינר והעבירו אין לו אלא שכרו הראוי לו

ואם היה צייד וא"ל בטל מצודתך והעבירני
נותן לו כל מה שהתנה עמו וכן כל כיוצא בזה

(ח) בד"א בשלא נתן לו אבל אם נתן לו
בכל אלו הדברים אינו יכול להוציא מידו.

סימן רס"ה: אין ליטול שכר על האבידה. ובו

סעיף אחד

265. (א) הרואה אבידה חייב להחזיר בחנם אם
הוא בטל אבל אם היה עוסק במלאכה ובטל
ממלאכתו ששנה דינר והחזיר אבידה ששנה
מאה דינר לא יאמר לו תן לי דינר שהפסדתי
אלא נותן לו שכרו כפועל בטל שיבטל
מאותה מלאכה שהיה עוסק בה.

סימן רס"ו: דין אבידת עוברי עבירה. ובו ה

סעיפים

266. (א) אבידת העכו"ם מותרת שנא' אבידת אחיך והמחזירה ה"ז עובר עבירה מפני שהוא מחזיק ידי עוברי עבירה ואם החזירה לקדש את השם כדי שיפארו את ישראל וידעו שהם בעלי אמונה ה"ז משובח ובמקום שיש חילול השם אבידתו אסורה וחייב להחזירה ובכל מקום מכניסים כליהם ככלי ישראל מפני דרכי שלום.

(ב) חייב להחזיר אבידת ישראל אפי' היה בעל האבידה רשע ואוכל נבילה לתיאבון אבל אוכל נבילה להכעיס הרי הוא אפיקורוס מישראל והאפיקורסים ועובדי עבודת עכו"ם וישראל מחללי שבת בפרהסיא אסור להחזיר להם אבידה כעכו"ם.

(ג) דין המודר הנאה מחבירו לענין החזרת אבידה נתבאר בטור י"ד סי' רכ"א.

(ד) חתול רע שמזיק לקטנים אין צריך להשיבו לבעלים אלא כל המוצאו הורגו וזוכה בעורו.

(ה) אמר לו אביו אל תחזיר את האבידה הרי זה לא ישמע לו.

סימן רס"ז: כיצד מכריז וכיצד מטפל בה בעודו

בידו. ובו כז סעיפים

267. (א) חייב לטפל באבידה עד שיחזירנו לרשות בעליה במקום המשתמר אבל אם החזירה למקום שאינו משתמר כגון גנה וחורבה ואבדה משם חייב באחריותה החזיר את האבידה בשחרית למקום שהבעלים נכנסים ויוצאים שם בשחרית אינו חייב ליטפל בה שהרי הבעלים רואים אותה אע"פ שאינו מקום המשתמר אבל בבעלי חיים לעולם חייב ליטפל בה עד שיכניסנה לרשות הבעלים המשתמרת ואינו

צריך דעת בעלים ראה בהמה שברחה מן
הדיר והחזירה למקומה הרי זה קיים
המצוה ואינו צריך דעת בעלים.

(ב) החזירה וברחה אפי' מאה פעמים
חייב להחזירה שנא' השב תשיבם השב אפי'
מאה פעמים משמע.

(ג) המוצא אבידה (ואינו מכיר את
בעליה) (טור) מכריז עליה בבתי כנסיות
ובבתי מדרשות ובזמן שיש אנשים
שאומרים אבידה הנמצאת של מלך היא
מודיע לשכניו ומיודעיו ודיו.

(ד) כיצד מכריז אם מצא מעות מכריז מי
שאבד לו מטבע וכן מכריז מי שאבד לו כסות
או בהמה או שטרות ויבא ויתן סימניה
ויטול ואינו חושש (לרמאי) מפני שהודיע מין
האבידה לפי שאינו מחזירה עד שיתן
סימנים מובהקים.

(ה) בא בעל האבידה ונתן סימנים שאינם מובהקים אין מחזירין והרמאי אע"פ שאמר סימנים מובהקים אין מחזירין לו עד שיביא עדים שהיא שלו.

(ו) בראשונה כל מי שאבד לו אבידה ובא ונתן סימנים מחזירים אותה לו אא"כ הוחזק רמאי משרבו הרמאים התקינו ב"ד שיהיו אומרים לו הבא עדים שאין אתה רמאי וטול.

(ז) המדה או המשקל או המנין או מקום האבידה סימנים מובהקים הם.

(ח) באו שנים זה נתן סימני האבידה וזה נתן סימני האבידה כמו שנתן האחר לא יתן לא לזה ולא לזה אלא תהא מונחת עד שיודה הא' לחבירו או יעשה פשרה ביניהם.

(ט) נתן האחד סימנים והשני הביא עדים
יתן לבעל העדים אפי' אין מעידים שנפלו
ממנו אלא מעידים שמכירים שהוא שלו.

(י) זה נתן סימנים וזה נתן סימנים ועד
אחד העד אחד כמי שאינו ויניח.

(יא) מצא שמלה וכיוצא בה זה הביא עידי
אריגה שארגוה לו וזה הביא עידי נפילה יתן
למי שהביא עידי נפילה.

(יב) זה נתן מדת ארכה וזה נתן מדת רחבה
יתן למי שנתן מדת ארכה שמדת רחבה
אפשר לשערו כשהיה בעליה מתכסה בה.

(יג) זה נתן מדת ארכה ורחבה וזה נתן
משקלה יתן למי שכיוון משקלה.

(יד) זה אומר כך ארכה וכך רחבה וזה
אומר ארכה ורחבה כך וכך אבל איני יודע

כמה באורך וכמה ברוחב ינתן למי שאמר כך
ארכה וכך רחבה.

(טו) הכריז ולא באו הבעלים תהא
המציאה מונחת אצלו עד שיבא אליהו.

(טז) כל זמן שהאבדה אצלו אם נגנבה או
אבדה חייב באחריותה כדין שומר שכר.

(יז) כל זמן שהיא אצלו חייב להטפל בה
שלא תפסד ולהשביחה כגון לגזוז הצאן
ואפי' גיזת זנב השור שהוא דבר מועט חייב
ליטפל בו.

(יח) וצריך לבקרה ולבדקה כדי שלא תפסד
כיצד מצא כסות של צמר מנערה אחת
לשלשים יום ולא ינערנה במקל ולא בשני בני
אדם ושוטח' על גבי מטה לצרכה בלבד אבל
לא לצרכה ולצרכו נזדמנו אורחים לא
ישטחנה בפניהם ואפי' לצורכה שמא תגנב.

(יט) מצא כלי עץ משתמש בהם צורכן מעט כדי שלא ירקבו כלי נחשת משתמש בהם בחמין אבל לאישים הכלי על גבי האור מפני שמשחיקן כלי כסף משתמש בהם בצונן אבל לא בחמין מפני שמשחירן מצא מגריפות (פ"י כלים שגורפין ומסירין בהם הדשן) וקרדומות (פ"י כלים שמבקעים בהם עצים) משתמש בהן ברך אבל לא בקשה מפני שמפחיתן מצא כלי זהב וכלי זכוכית וכסות של פשתן הרי זה לא יגע בהן עד שיבא אליהו.

(כ) מצא ספרים קורא בהם אחת לשלשים יום ואם א"י לקרות גוללן כל ל' יום ולעולם לא ילמד בהם דבר שלא למד מעולם ולא יקרא פרשה וישנה ולא יקרא פרשה ויתרגם ולא יפתח בו יותר משלשה דפין ולא יהיו שנים קורין בשני ענינים אבל קורין בענין אחד שנים דוקא אבל לא שלשה.

(כא) מצא תפילין שם דמיהן ומניחן עליו
מיד אם ירצה שדבר מצוי הוא לקנות בכל
שעה.

(כב) מצא דבר שיש בו רוח חיים שהרי הוא
צריך להאכילו אם היה דבר שעושה ואוכל
כגון פרה וחמור מיטפל בהם י"ב חדש מיום
המציאה ושוכרן ולוקח שכרן ומאכילן ואם
היה שכרו יותר על אכילתם הרי היתר
לבעלים וכן התרנגולת מוכר ביציהן
ומאכילן כל י"ב חדש מכאן ואילך שם
דמיהן עליו והרי הם שלו ושל בעלים
בשותפות כדין כל השם מחבירו.

(כג) מצא עגלים וסייחים של רעי מיטפל
בהם ג' חדשים ושל פטם ל' יום.

(כד) אווזים ותרנגולים זכרים (גדולים)
מיטפל בהם ל' יום קטנים ביותר וכל דבר
שטיפולו מרובה משכרו מיטפל בהם ג' ימים

מכאן ואילך מוכרן בב"ד (וי"א דא"צ ב"ד
ויכול לשומן ולקחתן באותן הדמים) (טור
בשם ר"י והרא"ש) .

(כה) מה יעשה בדמים ינתנו למוצא ויש לו
רשות להשתמש בהם לפיכך אם נאנסו חייב
לשלם ואע"פ שלא נשתמש בהם שכיון שיש
לו רשות להשתמש בהם הרי הם אצלו
כשאלה בד"א שיש לו רשות להשתמש בהם
בדמי אבידה מפני שטרח להטפל בה אבל
אם מצא מעות לא ישתמש בהם לפיכך אם
אבדו באונס פטור שאינו עליהם אלא
כשומר שכר.

(כו) כל אותן הימים שמיטפל באבידה
קודם שימכרנה בב"ד אם האכילן משלו
נוטל מהבעלים בלא שבועה מפני תיקון
העולם.

(כז) המוצא מציאה לא ישבע מפני תיקון העולם שאם אתה אומר ישבע יניח המציאה וילך לו כדי שלא ישבע אפי' מצא כיס וטען בעל המציאה ששני כיסים קשורים היו ואי אפשר שימצא האחד אא"כ נמצא האחר הקשור עמו ה"ז לא ישבע.

סימן רס"ח: דין קנייה בחצירו ובד' אמותיו. ובו ה סעיפים

268. (א) כל מציאה שאמרנו שהיא של מוצאה אינו זוכה בה עד שתגיע לידו או לרשותו אבל אם ראה את המציאה אפי' נפל עליה ובא אחר והחזיק בה זה שהחזיק בה זכה בה.

(ב) ד' אמות של אדם שהוא עומד בצדן הרי אלו קונים לו ואם הגיע המציאה לתוך ד' אמות שלו זכה בה וחכמים תקנו דבר זה כדי שלא יריבו המוצאים זה עם זה בד"א

בסימטא או בצידי רשות הרבים שאין הרבים דוחקים בהם או בשדה שאין לה בעלים אבל העומד ברשות הרבים או בתוך שדה חבירו אין ד' אמות קונות לו ואינו קונה שם עד שתגיע מציאה לידו.

(ג) חצירו של אדם קונה לו שלא מדעתו ואם נפל בה מציאה הרי היא של בעל החצר בד"א בחצר המשתמרת (ואין חצירו קונה לו) אלא ביודע במליאה או דאסיק אדעתיה אבל בדבר שאינו רגיל לבא אין חצירו קונה לו אע"פ שבאה מציאה לשם ובא אחר ונטלה שם זכה הואיל ולא ידע בעל החצר במציאה אשר שם קודם שזכה בה השני (נ"י ומרדכי פ' אלו מציאות) וע' לעיל סי' רכ"ב סעיף י"ח ואם סוחר ח' הביא סחורה בזול לחצירו של שמעון ובא שמעון ואמר תקנה לי חצירי ובא ראובן אח"כ ולקחה י"א דזכה ראובן דמאחר שאינו מציאה גמורה כי בעל

החצר צריך לקנותה (במעות) לא זכתה לו
חצירו וי"א דזכה בעל החצר (מרדכי פ"ק
דמציעא ב' הדיעות) ואם אח"כ בא סחורה
לחצירו של ראובן ואמר תקנה לי חצירי
וקנאה שמעון וראובן אינו רוצה ליתן
הסחורה לשמעון כי אמר שחצירו קנה לו
ושמעון טוען ממה נפשך תתן לי הסחורה
הראשונה או השנייה אם כבר נפסק הדין
במעשה הראשון א"כ הוי המעשה השני
לחוד והמוציא מחבירו עליו הראיה אבל אם
לא נפסק הדין בראשונה עד שאירע מעשה
שני צריך ראובן ליתן לשמעון סחורה אחת
ממה נפשך (ת"ה סי' ש"י) אבל בשדה וגנה
וכיוצא בהן אם היה עומד בצד שדהו ואמר
זכתה לי שדי זכה בהם ואם אינו עומד שם
או שהיה עומד ולא אמר זכתה לי שדי כל
הקודם זכה (וי"א דבעומד בצד שדהו לחוד

סגי טור בשם הרא"ש והמגיד פי"ז דגזילה
בשם רשב"א) ועי' לעיל סי' ר' .

(ד) ראה אחרים רצים אחר המציאה והרי
הוא צבי שבור או גוזלות שלא פרחו אם היה
עומד בצד שדהו שהם בתוכה ואלו היה רץ
מגיען ואמר זכתה לי שדי זכתה לו שדהו
ואם אינו יכול להגיען הרי אלו כצבי שהוא
רץ כדרכו ובגוזלות המפריחים ולא אמר
כלום אלא כל הקודם בהם זכה ואם נתנו
לובמתנה הואיל ואחר הקנס לו והרי הם
מתגלגלים בתוך שדהו קנה שדהו ואם היה
צבי רץ כדרכו וגוזלות מפריחים לא קנתה לו
שדהו .

(ה) קטנה יש לה חצר ויש לה ד' אמות
אבל קטן אין לו חצר ואין לו ד' אמות.

**סימן רס"ט: המגביה מציאה לחבירו ואם
הגביהו חרש ופקח. ובו ו' סעיפים**

269. (א) המגביה מציאה לחבירו אע"פ שלא
אמר לו כלום זכה בה.

(ב) שנים שהגביהו מציאה קנאוה שניהם.

(ג) הגביהה לו חרש או שוטה או קטן לא
קנה הפקח לפי שאין להם דעת.

(ד) הגביהו חרש ופקח כאחד מתוך שלא
קנה פקח (נ"י חרש) לא קנה חרש (פקח)
והחוטפה מידם זכה ומיהו מה שביד כל
אחד קנה ואם היו שניהם חרשים תקנו
חכמים שיקנו כדי שלא יבאו להתקוטט.

(ה) טלית שמונח חציה על גבי עמוד
שגבוה ג' טפחים וחציה על גבי קרקע ובא
אחד והגביה ראש אחד שעל גבי קרקע
וניתק ראש השני מעל גבי עמוד ונפל ע"ג
קרקע קנאה כיון שראש האחד עדיין היא
בידו וראש השני הי' מוגבה מכחו ג' טפחים
מהארץ אבל אם לא הי' ראש השני עדיין

בידו בעוד שהטלית באויר לא קנאה ואע"פ
שהיה מוגבה מכחו ג' טפחים כיון שעתה
כולו בארץ וכן אפילו ראש האחד בידו ולא
ניתק ראש השני מעל גבי העמוד לא קנה
אע"פ שאילו נתקו הי' מוגבה מכחו ואם
טלית מונח על גב דף והכה ועלה מכחו
שלשה טפחים קנאו אבל אם לא עלה מכח
הכאתו למעלי' אלא נפל לארץ אפי' שהדף
גבוה ג' טפחים לא קנה.

(ו) היה רוכב ע"ג בהמה וראה את
המציאה ואמר לחבירו זכה לי בה כיון
שהגביהה לו קנה הרוכב ואע"פ שלא הגיע
לידו ואין המגביה נאמן לומר לצרכי
הגבהתיה אפי' בעודה בידו [טור] ואם א"ל
תנה לי ונטלה ואמר אני זכיתי בה זכה בה
הנוטל ואם משנתנה לרוכב אמר אני זכיתי
בה תחלה לא אמר כלום.

**סימן ר"ע: מציאת חרש שוטה וקטן ובנו ובתו
ועבדו ושפחתו ואשתו ופועלו. ובו ג סעיפים**

270. (א) מציאת חרש שוטה וקטן אין בה משום גזל אלא מפני דרכי שלום לפיכך אם עבר אי' וגזלה מידם אינה יוצאה בדיונים.

(ב) מציאת בנו ובתו הסמוכים על שולחנו אע"פ שהם גדולים ומציאת בתוהנערה אע"פ שאינה סומכת על שולחנו ומציאת עבדו ושפחתו הכנענים ומציאת אשתו הרי אלו שלו (וה"ה אם הרויחו בסחורה או במלאכה (ב"י סס"י קע"ז בשם עיטור) אבל אם מת אינו מוריש מלאכת בן אחד לשאר (ורשיו) (הגהות שניות דמרדכי דב"מ) אבל מציאת בנו שאינו סומך על שולחנו אע"פ שהוא קטן ומציאת עבדו ושפחתו העברים ומציאת אשתו שהיא מגורשת ואינה מגורשת אינה שלו ואם נתנו מתנה לקטן

הסומך על שולחן אביו הרי היא של אביו
אבל לא בבנו הגדול (נ"י פ"ק דמציעא) יתום
הסמוך על שלחן אחרים מציאתו לעצמו
(מרדכי ותוס' פ"ק דמציעא) .

(ג) מציאת פועל לעצמו אע"פ שאמר לו
עשה עמי מלאכה היום ואצ"ל אם א"ל עדור
עמי היום אבל אם שכרו ללקט מציאות כגון
שחסר הנהר ושכרו ללקט הדגים הנמצאים
באגם הרי מציאותו לב"ה ואפי' מצא כיס
מלא דינרים ויש אומרים דהוא הדין שכרו
סתם ומראה לו ללקט מציאות (טור בשם
הרמ"ה) .

סימן רע"א: מציאת בהמה ושט"ח ושובר וגט

אשה. ובו ה' סעיפים

271. (א) ב' שראו גמל או חמור של מציאה
וקדמו שניהם והנהיגוהו או משכוהו או
שהיה אחד מנהיג ואחד מושך קנו שניהם

בד"א בחמור אבל בגמל אם היה אחד מנהיג
ואחד מושך המושך קנה אבל לא המנהיג.

(ב) בהמת מציאה שקדם אחד ואחז
במוסירה לא קנה עד שימשוך או ינהיג וכן
בנכסי הגר אבל קנה המוסירה לבדו.

(ג) היה אחד רוכב ואחד אחז במוסירה
הרוכב קנה הבהמה והמוסירה שעל לחיי
הבהמה בלבד וזה שאחז המוסירה קנה
ממנה מה שאחז בידו ושאר המוסירה לא
קנה שום אחד מהם.

(ד) דין מציאות שטרות ושוברים נתבאר
בסימן ס"ה.

(ה) דין מציאת גט נתבאר בטור א"ה סי'
קל"ב וסי' קנ"ג.

**סימן רע"ב: דין בהמות או ספינות שפגעו זה
בזה. ובו יח סעיפים**

272. (א) מי שפגע בחבירו בדרך ובהמתו רובצת תחת משאה בין שהיה עליה משא הראוי לה בין שהיה עליה יותר ממשאה ה"ז מצוה לפרוק מעליה שנא' עזוב תעזוב עמו (היה דרך הבהמה לרבוץ תמיד תחת משאה או שהיא עומדת תחת משאה אינו חייב) (טור ס"ה) ולא יפרוק ויניחנו נבהל וילך אלא יקים עמו ויחזור ויטעון משאו עליו שנאמר הקם תקים ואם הניחו נבהל ולא פרק ולא טען ביטל מצות עשה ועבר על מצות ל"ת שנא' לא תראה את חמור אחיד.

(ב) היה כהן והבהמה רובצת בין הקברות אינו מטמא לה.

(ג) וכן אם היה זקן שאין דרכו לפרוק ולטעון הואיל ואינה לפי כבודו פטור (טור ס"ח) זה הכלל כל שאילו היתה שלו היה פורק וטוען ה"ז חייב לטעון ולפרוק בשל

חבירו ואם היה חסיד ועושה לפנים משורת
הדין אפי' היה הנשיא הגדול וראה בהמת
חבירו רובצת תחת משאה של תבן או של
קנים וכיוצא בהם פורק וטוען עמו (ויש
חולקין בזה כמו שנתבאר לעיל סוף סימן
רס"ג) (טור ס"ט בשם הרא"ש) .

(ד) פרק וטען וחזרה ונפלה חייב לטעון
ולפרוק פעם אחרת אפי' מאה פעמים
שנאמר עזוב תעזוב הקם תקים עמו לפיכך
צריך לדדות עמו עד פרסה אא"כ אומר לו
בעל המשא איני צריך לך.

(ה) מאימתי יתחייב לפרוק ולטעון עמו
משיראהו ראה [שהיא] כפגיעה שהרי נאמר
כי תראה ונאמר כי תפגע וכמה שיערו
חכמים שיהיה ביניהם רס"ו אמה וב' שלישי
אמה שהיא אחר מז' ומחצה במיל היה
רחוק ממנו יותר מזה אינו זקוק לו.

(ו) מצוה מן התורה לפרוק עמו בחנם (כמו באבידה וע"ל סי' רס"ה) אבל לטעון עליו ה"ז מצוה ונוטל שכרו וכן בשעה שמדדה עמו עד פרסה יש לו שכר.

(ז) מצא בהמת חבירו רבוצה אע"פ שאין הבעלים עמה מצוה לפרוק מעליה ולטעון עליה שנאמר עזוב תעזוב הקם תקים מ"מ א"כ למה נאמר עמו שאם היה בעל הבהמה שם והלך וישב לו ואמר לזה שפגע בו הואיל ועליך מצוה אם רצית לפרוק לבדך פרוק הרי זה פטור שנא' עמו ואם היה בעל הבהמה זקן או חולה חייב לטעון ולפרוק לבדו.

(ח) בהמת עכו"ם והמשא של ישראל אם היה העכו"ם מחמר אחר בהמתו אינו זקוק לה ואם לאו חייב לפרוק ולטעון משום צער ישראל.

(ט) וכן אם היתה הבהמה של ישראל והמשוי של עכו"ם חייב לפרוק ולטעון משום צער ישראל אבל בהמת עכו"ם ומשאו אינו חייב להטפל בו אלא משום איבה.

(י) הפוגע בשנים אחד רובץ תחת משאו וא' פרק מעליו ולא מצא מי שיטעון עמו מצוה לפרוק בתחלה משום צער בעלי חיים ואח"כ טוען בד"א כשהיו שניהם שונאים או אוהבים אבל אם היה אחד שונא ואחד אוהב מצוה לטעון עם השונא תחלה כדי לכוף את יצרו הרע.

(יא) השונא האמור בתורה לא מעכו"ם הוא אלא מישראל והיאך יהיה לישראל שונא [מישראל] והכתוב אומר לא תשנא את אחיך בלבבך אמרו חכמים כגון שראהו לבדו שעבר עבירה והתרה בו ולא חזר הרי מצוה לשנאותו עד שיעשה תשובה וישוב

מרשעתו ואע"פ שעדיין לא עשה תשובה אם
מצאו נבהל במשאו מצוה לטעון ולפרוק עמו
ולא יניחנו נוטה למות שמא ישהה בשביל
ממונו ויבא לידי סכנה והתורה הקפידה על
נפשות ישראל בין רשעים בין צדיקים מאחר
שהם נלויים אל ה' ומאמינים בעיקר הדת
שנאמר אמור אליהם חי אני נאם ה' אלהים
אם אחפוץ במות הרשע כי אם בשוב רשע
מדרכו וחיה.

(יב) חמורים שרגליו של אחד מהם רעועות
אינם רשאים חביריו להקדים ולעבור מעליו
נפל רשאים לעבור מעליו.

(יג) היה אחד טעון ואחד רכוב והדרך צר
מעבירים את הרכוב מפני הטעון אחד טעון
ואחד ריקן מעבירים הריקן מפני הטעון
שניהם טעונים שניהם רוכבים שניהם
ריקנים עושים פשרה ביניהם.

(יד) וכן שתי ספינות העוברות ופגעו זו בזו
אם שתיהן עוברות [בבת אחת] שתיהן
טובעות ואם בזו אחר זו עוברות וכן ב'
גמלים העולים במעלה גבוהה ופגעו זה בזה
אם עוברים שניהם בבת אחת נופלים ואם
בזה אחר זה עולים כיצד הם עושים טעונה
ושאינה טעונה תדחה שאינה טעונה מפני
הטעון' קרובה ורחוקה תדחה קרוב' מפני
שאינה קרובה שתיהן רחוקות או שתיהן
קרובות או טעונות הואיל וכולן בדוחק א'
הטל פשרה ביניהם והם מעלים שכר זה לזה
ובזה וכיוצא בו נאמר בצדק תשפוט עמיתך.

(טו) שיירא שחנתה במדבר ועמד עליה
גייס לטרפה ופסקו עם הגייס ממון מחשבין
לפי ממונם ואין מחשבין לפי נפשות ואם
שכרו תייר לפנייהם להודיעם הדרך מחשבין
לפי ממון ולפי נפשות ואל ישנו ממנהג
החמרים.

(טז) רשאים החמרים להתנות ביניהם כל מי שתאבד ממנו חמור מבני השיירא מעמידים לו חמור אחרת ואם פשע הוא ואבדה אין חייבין להעמיד לו אבדה חמור ואמר תנו לי דמים ואיני רוצה ליקח חמור והריני שומר עמכם אין שומעין לו אלא מעמידין לו חמור אחרת כדי שיזדרז עצמו וישמור בהמתו ואפילו היתה לו בהמה אחרת בשיירא שיותר מוסר נפשו לשמור על שנים.

(יז) ספינה שהיתה מהלכת בים ועמד עליה נחשול לטובע' והקילו ממשאה מחשבין לפי משאוי ואין מחשבין לפי ממון (וע"ל ש"א ס"א) ואל ישנה ממנהג הספנים.

(יח) רשאים הספנים להתנות ביניהם כל מי שתאבד לו ספינה מעמידים לו ספינה אחרת פשע בה ואבדה או שפירש למקום

שאין הולכין בו באותו זמן אין חייבין
להעמיד לו.

**סימן רע"ג: דין הזוכה מן ההפקר והפקר כיצד
וכמה. ובו יח סעיפים**

273. (א) כל דבר של הפקר כל הקודם בו זכה
בין שהוא דבר מופקר ועומד בין שהיו לו
בעלים והפקירוהו.

(ב) ההפקר אע"פ שאינו נדר הרי הוא כמו
נדר שאסור לחזור בו.

(ג) ומה הוא ההפקר שיאמר אדם נכסי
אלו הפקר לכל בין במטלטלים בין
בקרקות.

(ד) כיצד דין ההפקר כל הקודם וזכה בו
קנהו לעצמו ונעשי' שלו ואפי' זה שהפקירו
דינו בו כדין כל אדם אם קדם וזכה בו קנהו.

(ה) המפקיר לעניים אבל לא לעשירים
אינו הפקר עד שיפקיר לכל כשמיטה.

(ו) המפקיר עבדיו הגדולים קנו עצמם
והקטנים כל הקודם והחזיק בהם זכה.

(ז) המפקיר את הקרקע כל הקודם
והחזיק בה זכה דין תורה אפי' הפקיר בפני
א' ה"ז הפקר ונפטר מהמעשרות אבל מדברי
סופרים אינו הפקר עד שיפקיר בפני ג' כדי
שיהיה א' זוכה אם רצה והשנים מעידים.

(ח) האומר ה"ז הפקר וזה הרי השני ספק
הפקר ואם אמר וזה כמו זה או שאמר וגם
זה הרי התפיס השני ויהי' הפקר ודאי.

(ט) המפקיר את שדהו ולא זכה בה אדם
כל שלשה ימים יכול לחזור בו אחר שלשה
ימים א"י לחזור בו אא"כ קדם וזכה בה
ה"ה כזוכה מההפקר בין הוא בין אחר.

(י) האומר שדה זו מופקרת ליום אחד לחדש אחד לשנה אחת לשבוע אחת עד שלא זכה בה הוא או אחר יכול לחזור בו ומשזכה בה בין הוא בין אחר אינו יכול לחזור בו.

(יא) דבר המופקר שבא אחד ושמרו והיה מביט בו שלא יטלנו אדם לא זכה עד שיגביהנו אם הוא מטלטל או יחזיק בקרקע כדרך שקונים הלקוחות.

(יב) המדברות והימים והנהרות והנחלים כל שבהם הפקר וכל הקודם בהם זכה כגון העשבים והעצים והפירות של אילנות של יער וכיוצא בהם.

(יג) הצד דגים מהימים ומהנהרות או שצד עופות או מיני חיות הואיל ואין להם בעלים זכה ובלבד שלא יצוד בשדה חבירו ואם צד שם קנה ואם היו הדגים בביברין של בעלים וכן חיה ועוף שבביברים אע"פ שהוא ביבר

גדול והוא מחוסר צידה ה"ז של בעל הביברים והצד משם ה"ז גזלן הלוקח דגים מתוך מצודתו של חבירו כשהוא בתוך הים או שלקח חיה ממצודתו כשהיא פרוסה במדבר ה"ז אסור מדברי סופרים ואם היה המצודה כלי ולקח מתוך המצודה ה"ז גזלן.

(יד) הפורס מצודה בשדה חבירו וצד בה חיה או עוף אע"פ שאין לו רשות לעשות דבר זה קנה ואם היה עומד בעל השדה בתוך שדהו ואמר זכתה לי שדי קנה בעל השדה ואין לבעל המצודה כלום (וה"ה אם החצר משתמר אע"פ שלא עמד בצד שדהו) (טור סי' רס"ח).

(טו) דגים שקפצו לתוך הספינה קנה בעל הספינה שזו כחצר המשתמרת היא ואינה חצר המהלכת שהמים הם שמוליכין אותה ואינה הולכת מחמת עצמה.

(טז) עני המנקף (פי' חותך כמו ונשאר בו
עוללות כנוקף זית רש"י) בראש האילן
ומשיר פירותיה ונפלו לארץ אם בא לידי
העני קודם שנפלו לארץ קנאם ואם נטלן
אחר אחר שנפלו לארץ מוציאין מידו אבל
אם לא בא לידי מתחלה אין בהם משום גזל
להוציאם מיד הנוטל אבל לכתחלה אסור לו
ליטלם.

(יז) שחלים (פי' הרמב"ם בערבי חבשא"ר
ובלע"ז קישרון) הגדלים בשדה פשתן מותר
כל אדם ליטלן מפני שהם הפקר שמפסידים
הפשתן ואם הם עומדים על המצר או
שהוקשו לזרע אסור.

(יח) שדה שיש בו כלאים אם יש בו אחד
מכ"ד ממין אחר מפקירים בית דין כל
השדה.

**סימן רע"ד: עכו"ם שמכר שדה לישראל וקבל
הדמים ולא כתב לו השטר הרי הוא כהפקר וכל
הקודם בהם זכה ונתבאר בסימן קצ"ד**

274. (א) הגה עשרה תנאים התנה יהושע בארץ
וכולן נוהגות אף בחוץ לארץ וכתבן הרמב"ם
פ"ה דהלכות נזקי ממון והטור סי' רע"ד א'
ולא ידעתי למה השמיטן המחבר הזה ואולי
משום שאינן שכיחין שרובם אינן רק
במקום שיש לישראל שדות וכרמים וזה
אינו שכיח בגלות והרוצה לעמוד על דיניהן
יעיין בפנים מי שהיה לו נחיל של דבורים
ויצאו וישבו על אילן של חבירו י"א דיכול
לקוץ ענף כדי להציל נחילו ונותן דמי ענף
לבעל האילן (טור בשם אביו הרא"ש) ויש
חולקין (שם בשם הרי"ף והרמ"ה) .

**סימן רע"ה: דין הזוכה בנכסי עכו"ם שנתגייר
ומת בלא יורשין. ובו לא סעיפים**

275. (א) גר שמת ולא הניח בן שהורתו ולידתו בקדושה אע"פ שיש לו בנים שהורתם שלא בקדושה ולידתם בקדושה כל נכסיו הפקר וכל הקודם בהם זכה .

(ב) גר שמת ובזבזו ישראל כל נכסיו אין הזוכים בנכסיו חייבים בקבורתו יותר משאר כל ישראל.

(ג) שדה המסויימת במצריה כיון שהכיש (פירש"י כיון שחפר בה בהכאה אחת) בה מכוש אחד קנה את כולה ואם אינה מסויימת במצריה קונה ממנה באותה מכוש כדי שילך הצמד בשעת חרישה ויחזור.

(ד) המצר (פ"י כמו במשעול הכרמים שעוברים בו בני אדם משדה לשדה ערוך) והחצב (פ"י חצב נגזר מן לחצוב להם בורות כלומר עשב ואילן ששרשיו חוצבין ויורדין בארץ אמות הרבה) שמתחמים (פ"י מתחמין

מגבילין תרגום והגבלת ונתחם) בו תחומין
מפסיקין בנכסי הגר וכל המחזיק בשדה לא
קנה אלא עד המצר או החצב.

(ה) כל המפסיק לפאה מפסיק בנכסי הגר
כיצד היה שם נחל או אמת המים לא קנה
אלא עד הנחל או עד האמה וכל המפסיק
בר"ה [נ"א ברשויות שבת] מפסיק בנכסי
הגר כגון שהיה בין שתי השדות רשות היחיד
או כרמלית אפי' היה ביניהם רשות שחולק
לגיטין מפסיק.

(ו) כל דבר המפסיק לטומאה מפסיק
בנכסי הגר כיצד כגון שנכנס אדם לבקעה זו
וטומאה בבקעה בצדה האחר ואינו יודע אם
הגיע למקום הטומאה אם לאו כל מקום
שמחזיקים אותה לטומאה הרי הוא כמקום
אחר מוחלק בפני עצמו.

(ז) בקעה גדולה שיש בה שדות רבות וכולם של גר אחד ולא היה ביניהם לא מצר ולא חצב ולא דבר מדברים המפסיקים ובא אחד והחזיק במקצת הבקעה לקנות את כולה כל הנקרא על שם אותו הגר קונה אותו.

(ח) שתי שדות בנכסי הגר ומצר אחד ביניהם החזיק באחד מהם לקנותה קנאה החזיק בה לקנותה ולקנות את חברתה זו שהחזיק בה קנה אבל חברתה לא קנה החזיק בה כדי לקנות חברתה לא קנה אחת מהן חברתה מפני שלא החזיק בה ואותה מפני שלא החזיק בה כדי לקנותה.

(ט) החזיק בה לקנותה ולקנות את חברתה ואת המצר שביניהם או שהחזיק במצר לקנות את שתיהן ה"ז ספק ואם בא אחר והחזיק בה כדי לקנותה זכה האחרון.

(י) וכן שני בתים זה לפנים מזה שהחזיק בא' מהם לקנותו ולקנות את השני לא קנה אלא זה שהחזיק בו בלבד החזיק באחד מהם כדי לקנות את השני אף זה שהחזיק בו לא קנה.

(יא) המחזיק בשטר מנכסי הגר כדי לקנות הקרקע הכתובה באותו שטר לא קנה אלא השטר בלבד לצור על פי צלוחיתו.

(יב) נכסי גר שאין לו יורשים ונכסי ההפקר ושדה שמכרה העכו"ם לישראל ועדיין לא החזיק בה כולם דינם שוה כל המחזיק בהם בדרך מדרכי החזקה שנתבארו בהלכות מכירה קנה חוץ מאכילת פירות כיצד הלוקח קרקע מחברו והחזיק בה באכילת פירותיה קנה כמו שנתבאר בסי' קצ"ב אבל בנכסי גר או נכסי הפקר אפי' אכל פירות האילן כמה שנים לא קנה לא גוף האילן ולא

גוף הקרקע עד שיעשה מעשה בגוף הארץ או
יעבוד עבודה באילן.

(יג) יש דברים רבים שאם החזיק בהם
הלוקח לא קנה ואם החזיק באחת מהם
בנכסי הגר או נכסי הפקר קנה כיצד המוציא
פלטין גדולים בנויים בנכסי הגר או בנכסי
הפקר וסייד בהם סיוד אחד או כייר בהם
כיור אחד כגון אמה אחת או יותר כנגד
הפתח קנה.

(יד) הצר צורה בנכסי הגר קנה.

(טו) המציע מצעות בנכסי הגר כיון שייפה
הקרקע בהצעתן קנה.

(טז) הניר את השדה בנכסי הגר קנה.

(יז) המפצל זמורות הגפן או שריגי אילנות
וכפות תמרים בנכסי הגר אם דעתו לעבודת
האילן קנה ואם דעתו להאכיל העצים

לבהמה לא קנה כיצד היה כורת מכאן
ומכאן חזקתו שנתכוין לעבודת האילן היה
כורת מרוח אחת אינו מתכוין אלא לעצים.

(יח) וכן המלקט עצים ואבנים מן השדה
אם דעתו לתקן הארץ קנה ואם דעתו לעצים
לא קנה כיצד לקט הגס והדק הרי זה
בחזקת שנתכוין לתקן הארץ לקט הגס ולא
הדק ה"ז בחזקת שנתכוין לעצים (ואפי'
אמר שכוון לתקנה לא קנה דבעינן שיהיו
מעשיו מוכיחין) (טור) .

(יט) וכן המשוה פני הארץ אם דעתו לתקן
הארץ קנה ואם דעתו להשוות מקום
שיעמיד בו גורן לא קנה כיצד היה לוקח עפר
ממקום גבוה ונותנו למקום הנמוך הרי זה
מתקן הארץ ואם אינו מקפיד על זה אלא
משליך העפר והצרורות בכל מקום בלא

הקפדה הרי זה בחזקה שאינו מתכוין אלא להשוות מקום לדוש בו.

(כ) וכן הפותח מים לתוך הארץ אם לתקן הארץ קנה ואם לצוד דגים לא קנה כיצד עשה מקום שיכנסו בו המים בלבד ה"ז מתכוין לתקן הארץ עשה שני פתחים א' להכניס ואחד להוציא ה"ז מתכוין לצוד דגים.

(כא) הבונה פלטרין גדולים בנכסי הגר ובא אחד והעמיד להם דלתות קנה האחרון שהראשון לא עשה בגוף הארץ כלום והרי הוא כמי שעש' גל אבנים שאינו קונה שהרי לא הועיל בגדר זה מפני שהוא רחב ביותר ומפולש ואין צורת אותו הבנין מועלת עד שיעמיד דלתות.

(כב) המפיץ הזרע לתוך התלמים לא קנה שבעת שהשליך הזרע לא השביח כלום ובעת

שצמח והשביח שבח הבא מאליו הוא ואינו
קונה.

(כג) היתה מחיצה בנכסי הגר ובא זה ועשה
מחיצה אחרת על גבה לא קנה ואפי' נבלעה
מחיצה תחתונה והרי העליונה קיימת שבעת
שבנה לא הועיל ובעת שהועיל מאליו בא
המעשה.

(כד) המחזיק בנכסי הגר ובהפקר ואין
דעתו לקנות אע"פ שגדר ובנה לא קנה.

(כה) העודר בנכסי הגר וכסבור שהם שלו
לא קנה.

(כו) עדר בנכסי גר זה כסבור שהיה של גר
אחר הואיל ונתכוין במעשיו אלו לזכות
מההפקר ה"ז קנה.

(כז) היה משכון ישראל ביד הגר וכשמת
הגר בא ישראל אחר והחזיק במשכון זה

מוציאין אותו מידו שכיון שמת הגר בטל
שעבודו והוא הדין אם יש לו לגר שטר חוב
על משכונות קרקע מוחזקת.

(כח) היה משכון הגר ביד ישראל ובא
ישראל אחר והחזיק בו לוקח ממנו הראשון
כנגד מעותיו והאחרון קונה את השאר בד"א
כשלא היה המשכון בחצר הראשון אבל אם
היה בחצרו חצרו קונה לו שלא מדעתו ואין
לזה האחרון כלום.

(כט) גר שמת ובזבזו ישראל נכסיו והיו
בהם עבדים גדולים קנו עצמם בני חורין
קטנים כל המחזיק בהם זכה.

(ל) גר שמת ובזבזו ישראל נכסיו ושמעו
שעדיין לא מת או שיש לו בן או שאשתו
מעוברת כולם חייבים להחזיר החזירו כולם
ואח"כ שמעו ששמועה ראשונה אמת היתה
ובראשונה מת או מת בנו מקודם או הפילה

אשתו כל המחזיק בשניי קנה ובראשונה לא קנה.

(לא) גר שמת ובזבזו ישראל נכסיו והיו עלו חובות כל מלוה שנגבית מהיורשים ומהלקוחות נגבית גם מאלו שזכו בהם ואין גובים מהם אלא בשבועי היו רבים שהחזיקו בהם האחרון נפסד אין לו גובין משלפניו.

סימן רע"ו: סדר נחלות כיצד הוא. ובו ז' סעיפים

276. (א) סדר נחלות כך מי שמת בנו יורשו לא נמצא (לו) בן רואים אם יש לבן זרע בין זכר בין נקיבה עד סוף כל הדורות עומד במקומו ויורש הכל לא נמצא זרע לבן אם יש לו בת תירשנו לא נמצא לו בת אם יש לה זרע בין זכר בין נקיבה עד סוף כל הדורות יורש הכל לא נמצא לה זרע תחזיר הירושה לאביו של מת ואם אין אביו קיים תחזור לזרעו שהם אחי המת אם יש לו אח יורש הכל לא נמצא

לו אח אם הניח זרע עד סוף כל הדורות עומד
במקומו לירש לא נמצא לו אח ולא זרע ממנו
תחזור הירושה לאחות המת או לזרעה עד
סוף כל הדורות לא נמצא אחות ולא זרע
ממנה תחזור הירושה לאבי אביו של מת
ואם אינו קיים חוזר לזרעו שהם אחי אבי
המת אם יש לו אחים או לזרעם עד סוף כל
הדורות ואם אין אחים לאבי המת ולא זרע
מהם חוזרות לאחות אבי המת או לזרעה עד
סוף כל הדורות ואם אין אחות לאבי המת
ולא זרע ממנה חוזרת לאבי אביו של מת
ואם אינו חי מורישו לזרעו שהם אחי אבי
אביו של מת או לזרעם עד סוף כל הדורות
לא נמצאו אחי אבי אביו של מת ולא זרעם
חוזרות לאחות אבי אביו של מת או לזרעה
עד סוף כל הדורות ועל זה הדרך נחלה
ממשמשת למעלה עד ראובן.

(ב) מי שמת והניח בת ובת הבן אפי' בת בת הבן עד סוף כמה דורות היא קודמת ותירש הכל ואין לבת כלום וה"ה לבת האח עם האחיות ולבת בן אחי אביו עם אחות אביו וכן כל כיוצא בזה.

(ג) מי שהיו לו שני בנים ומתו שניהם בחייו והניח האחד שלשה בנים והשני לא הניח אלא בת אחת ואח"כ מת הזקן בת הבן יורשת חצי הנכסים ושלשת בני הבן האחר יורשים החצי האחר שאנו רואים כאילו הבנים קיימים ויורשים בשוה וכל אחד מוריש לבניו חלקו ועל דרך זה חולקים בני האחים ובני אחי האב עד ראש הדורות.

(ד) משפחת האם אינה קרויה משפחה שאין האם יורשת את בנה ולא את בתה ואחין מאם ולא מאב אין יורשים זה את זה אלא כל אחד משפחת אביו יורש אותו (ואפי'

שתוקי שאין לו יורשין מן האב אין משפחת
אמו יורשין אותו אלא הרי הוא כגר ונכסיו
הפקר (תרומת הדשן סי' שני"ב) אבל האיש
יורש את אמו וכן הבת את אמה אם אין לה
בן שדינה בנכסי האם כמו בנכסי האב
שניהם יורשים אותה אלא שהבן וזרעו
קודמין לבת.

(ה) אין הבן יורש את אמו בקבר להנחיל
לאחיו מהאב שאם מת בחייה ואח"כ מתה
אין אומרים אילו היה עודנו חי היה יורשה
עכשיו ג"כ אם אין לו זרע אחיו מאביו יעמדו
במקומו לירש אותה אלא תחזור ירושתה
למשפחת בית אביה כיון שאין לבנה זרע
אבל אם מתה האם בחייו ואח"כ מת הוא
אפי' היה קטן בן יומו הואיל וחי אחריה
אפי' שעה אחת יורשה ומנחיל הירושה
ליורשיו ממשפחת אביו.

(ו) כל הקרובים בעבירה יורשים ככשרים
כיצד היה לו אח או בן ממזר ה"ז יורש ככשר
וכן שאר כל היורשים אבל בן משפחה או
עכו"ם אינו בן לדבר מהדברים ואינו יורש
כלל.

**סימן רע"ז: הבכור נוטל פי שנים ואיזה הוא
בכור לנחלה וספק בכור. ובו טו סעיפים**

277. (א) הבכור נוטל פי שנים בנכסי אביו כיצד
הניח חמשה בנים ואחד מהם בכור הבכור
נוטל שליש הממון וכל אחד מהארבעה
פשוטים נוטל שתות הניח תשעה בנים הרי
האחד הבכור נוטל חמישותו וכל אי
מהשמונה פשוטים נוטל עשירית וכן על דרך
החלוקה הזאת חולקים לעולם.

(ב) אלו שני חלקים נוטל אותם כאחד
במצר אחד.

(ג) בכור שנולד אחר מיתת אביו אינו נוטל פי שנים ואם יצאה פדחתו בחיי אביו אע"פ שלא יצא כל ראשו לאויר העולם אלא לאחר מיתת אביו ה"ז נוטל פי שנים (י"א דאם נולד כשהוא גוסס אינו נוטל פי שנים) (נ"י בשם התוספות וראב"ד) .

(ד) בכור שנולד טומטום ואח"כ נקרע ונמצא זכר אינו נוטל פי שנים וכן (בן פשוט שנקרע ונמצא זכר) אינו ממעט בחלק בכורה שנאמר וילדו לו בנים עד שיהיה בן משעת לידה כיצד אינו ממעט בחלק בכורה הרי שהיה לו בן בכור ושני פשוטים וזה הטומטום שנקרע ונמצא זכר הבכור נוטל רביע הממון [בחלק הבכורה] וכאילו אין עמו אלא שני פשוטים בלבד והשלשה רביעים הנשארים חולקים אותו שני הפשוטים עם הנקרע ועם הבכור בשוה.

(ה) קטן בן יום אחד ממעט בחלק בכורה
אבל לא העובר ובן שנולד אחר מיתת אביו
אינו ממעט בחלק בכורה.

(ו) הבא אחר נפלים אע"פ שיצא ראש
הנפל כשהוא חי הבא אחריו בכור לנחלה וכן
בן ט' שיצא ראשו מת הבא אחריו בכור
לנחלה שזה שנא' ראשית אונו הוא שלא
נולד לו קודם לזה (ילד) שיצא חי לאויר
העולם לפיכך בן ט' שהוציא רוב ראשו חי
הבא אחריו אינו בכור.

(ז) יוצא דופן והבא אחריו שניהם אינם
בכורים הראשון לפי שלא נולד ונאמר וילדו
לו בנים והשני שהרי קדמו אחר.

(ח) בכור לנחלה הוא הנולד לאב ראשון
שנאמר כי הוא ראשית אונו ואין משגיחין
על האם אפי' ילדה כמה בנים הואיל וזה
ראשון לאביו יורש פי שנים.

(ט) היה לו בנים כשהיה עכו"ם ונתגיר
אין לו בכור לנחלה אבל ישראל שהיה לו בן
מהשפחה או מהעכו"ם הואיל ואינו קרוי
בנו הבא לו אחריו מהישראלית בכור לנחלה
ונוטל פי שנים.

(י) היה הבכור ממזר נוטל פי שנים שנא'
כי את הבכור בן השנואה יכיר זו ששנואה
בנישואיה וא"צ לומר אם היה בן גרושה או
בן חלוצה.

(יא) מי שנסתפק לנו אם הוא בכור או
פשוט כגון שנתערב עם אחר אינו נוטל פי
שנים וכיצד עושין אם הוכרו ולבסוף נתערבו
כותבים הרשאה זה לזה ונוטלים חלק
בכורה ואם לא הוכרו כגון שילדו במחבואה
אחת אין נוטלין חלק בכורה .

(יב) שלשה נאמנים על הבכור חיה ואמו
ואביו חיה מיד שאם אמרה זה יצא ראשון

נאמנת אמו כל שבעת ימי הלידה נאמנת
לומר זהו הבכור אביו לעולם אפי' אמר האב
על מי שלא הוחזק בנו כלל בני הוא ובכורי
הוא נאמן וכן אם אמר על המוחזק לנו
שהוא בכורו אינו בכור נאמן.

(יג) שמעו עדים שאמר פלוני בני בכורי
הוא נוטל פי שנים פלוני בני בכור הוא אינו
נוטל פי שנים שמא בכור לאמו הוא דקאמר
ואם אמר דברים שמוכיחים שנתכוין לומר
שהוא בכור לאב נוטל פי שנים כגון שאמר
פלוני בני בכור הוא ורוקו מרפא חולי
העינים דגמירי דרוק של בכור לאב מרפא
ולא של בכור לאם (וה"ה אם מת הבכור
והזכיר עליו בהספדו הוי על בני בכורי)
(מהרי"ק שורש קמ"א) .

(יד) האב שנשתתק בודקין אותו כדרך שבודקין לגיטין אם רמז או כתב שזה בנו בכורו נוטל פי שנים.

(טו) מי שהיו לו שני בנים בכור ופשוט ומתו שניהם בחייו והניחו בנים הבכור הניח בת והפשוט הניח בן הרי הבן הפשוט יורש בנכסי הזקן שליש שהוא חלק אביו ובת הבכור יורשת שני שלישים שהוא חלק אביה.

סימן רע"ח: אין הבכור נוטל פי שנים לא במלוה ולא בשבח ואם מכר חלק בכורה. ובו י סעיפים

278. (א) אין הבכור נוטל פי שנים אלא בנכסי האב אבל לא בנכסי האם אפי' אם הוא בכור לאב ולאם חולקים בנכסים הוא והפשוט בשוה.

(ב) מי שמת והניח בנים ואלמנה ומתה האלמנה קודם שנשבעה על כתובתה כל

הנכסים בחזקת היורשים ונוטל בהם הבכור
פי שנים.

(ג) אין הבכור נוטל פי שנים בנכסים
הראויים לבא לאחר מיתת אביו אלא
בנכסים המוחזקים לאביו שבאו לרשותו
שנא' בכל אשר ימצא לו כיצד אחד ממורישי
אביו שמת לאחר מיתת אביו הבכור והפשוט
יורשים כאחד וכן אם היתה לאביו מלוה
יורשים אותה כאחד.

(ד) הניח להם פרה מושכרת או מוחכרת
או שהיתה רועה באפר (פי' מעשב השדה
רשב"ם) וילדה הבכור נוטל בה ובולדה פי
שנים.

(ה) שחט אחד ממכירי אביו בהמה ואח"כ
מת אביו נוטל פי שנים במתנות של אותה
בהמה.

(ו) אין הבכור נוטל פי שנים בשבח ששבחו נכסים לאחר מיתת אביו אלא מעלה אותו השבח בדמים ונותן היתר לפשוט והוא שישתנו הנכסים כגון כרמל שנעשו שבלים וכפניות (פי' תמרים בעודן סמדר רש"י) שנעשו תמרים אבל שבחו מחמת עצמן ולא נשתנו כגון אילן קטן שגדל ועבה וארץ שעלתה שרטון (פי' שנתקבץ העפר ודחה אמת המים שבשדה) ה"ז נוטל בשבח פי שנים ואם מחמת הוצא' השביח אינו נוטל.

(ז) אין הבכור נוטל פי שנים במלוה אף ע"פ שהיא בשטר ואע"פ שגבו קרקע בחוב אביהם (היה לו שותפות ביד אחרים מקרי מוחזק) (מהרי"ק שורש קמ"ה) היה לאב מלוה ביד הבכור ה"ז ספק אם נוטל בה פי שנים הואיל וישנה תחת ידו או לא יטול הואיל ומחמת אביו יורשה ועדיין לא בא ליד אביו לפיכך (לא) יטול ממנה אלא חצי חלק

בכורה בד"א במלוה שלא במשכון אבל במשכון נוטל פי שנים דכמוחזק דמי אפי' משכנו בשעת הלוואתו (וי"א דוקא במשכון של ישראל) אבל במשכון של עכו"ם לא מיקרי מוחזק אא"כ חלוט לו המשכון (מהרי"ק הנ"ל) ואם המלוה על משכונא של קרקע באתרא דלא מסלקי שקיל בה פי שנים והוא דלא מטא זימנא בחיי אביהם.

(ח) בכור שמכר חלק בכורה קודם חלוקה ממכרו קיים מפני שיש לבכור חלק בכורה קודם חלוקה לפיכך אם חלק עם אחיו במקצת נכסים בין בקרקע בין במטלטלין ונטל חלק כפשוט ויתר בכל הנכסים ואינו נוטל בשאר אלא כפשוט.

(ט) בד"א כשלא מיחה אבל אם מיחה באחיו ואמר בפני שנים ענבים אלו שאני חולק עם אחי בשוה לא מפני שמחלתי חלק

בכורה הרי זו מחאה ולא ויתר בשאר נכסים ואפי' מיחה בענבים כשהם מחוברים ובצרום וחלקום בשוה לא ויתר בשאר נכסים אבל אם דרכום וחלק עמהם בשוה ביין ולא מיחה בהם משנעשה יין ויתר (פי' ענין ויתר הוא השתיקה והמחילה על דבר שיש לו עליו טענה אם ירצה) בשאר נכסים הא למה זה דומה למי שמיחה בענבים וחלק עמהם בזיתים שהרי ויתר בכל וכן כל כיוצא בזה.

(י) יצא עליהם שטר חוב בכור פורע בו פי שנים ואם אינו רוצה ליטול פי שנים ולא לפרוע פי שנים רשאי ונפקא מינה שאם שאר היורשים קטנים או אינם כאן שאין בעל חוב יכול לגבות ממנו אלא כפי החלק הפשיטות ויש מי שאומר שאם רוצה לחזור בו אינו יכול.

סימן רע"ט: דין האומר זה בני או אחי או עבדי

וחזר ואמר איפכא. ובו ו סעיפים

279. (א) האומר זה בני וזה אחי או זה אחי אבי

או שאר היורשים אותי אע"פ שהודה

באנשים שאינם מוחזקים שהם קרוביו ה"ז

נאמן ויירשנו בין שאמר כשהוא בריא בין

שאמר כשהוא שכיב מרע אפי' נשתתק וכתב

בכתב ידו שזה יורשו בודקים אותו כדרך

שבודקין לגיטין.

(ב) היינו מוחזקין בזה שהוא אחיו או בן

דודו ואמר אינו אחי ואינו בן דודי אינו נאמן

אבל נאמן הוא על מי שהוחזק שהוא בנו

לומר אינו בני ולא יירשנו ואפי' היו לבן בנים

אע"פ שאינו נאמן עליו לומר אינו בני לענין

יחוס ואין מחזיקין אותו ממזר על פיו נאמן

הוא לענין ירושה ולא יירשנו.

(ג) האומר זה בני וחזר ואמר עבדי הוא אינו נאמן אמר עבדי וחזר ואמר בני אע"פ שהוא משמשו כעבד נאמן שזה שאמר עבדי לומר שהוא לו כעבד ואם היו קורים לו עבד בן אמה וכיוצא בדברים אלו שאין אומרים אותם בייחוד אלא לעבדים אינו נאמן.

(ד) היה עובר על בית המכס ואמר בני הוא זה וחזר אח"כ ואמר עבדי הוא נאמן שלא אמר בני אלא להבריח מהמכס אבל אם אמר בבית המכס עבדי הוא וחזר ואמר בני הוא אינו נאמן וה"מ דלא אתחזק אמיה בבת ישראל אבל אתחזק אמיה בבת ישראל לאו כל כמיניה לומר עבדי הוא.

(ה) העבדים והשפחות אין קורין להם אבא פלוני ואימא פלונית שלא יבא מהדבר תקלה ונמצא זה הבן נפגם לפיכך אם היו העבדים והשפחות חשובים ביותר ויש להם

קול וכל הקהל מכירים אותם ואת בניו
ועבדי אדוניהם כגון עבדי הנשיא הרי אלו
מותר לקרות להם אבא ואימא.

(ו) מי שהיה לו שפחה והוליד ממנה בן
והיה נוהג בו מנהג בנים או שאמר בני הוא
ומשוחררת היא אמו אם תלמיד חכם הוא
או אדם כשר שהוא בדוק בדקדוקי מצוה
הרי זה יירשנו ואעפ"כ אינו נושא בת ישראל
עד שיביא ראיה שנשתחררה אמו ואח"כ
ילדה שהרי הוחזקה שפחה בפנינו ואם
משאר הדיוטות הוא ואין צ"ל אם היה
מהמפקירין עצמם לכך ה"ז בחזקת עבד לכל
דבר ואחיו מאביו מוכרים אותו ואם אין
לאביו בן חוץ ממנו אשת אביו מתייבמת.

**סימן ר"פ: אמר אחד זה אחינו או שבא אחד
ואמר אני אחיך. ובו יב סעיפים**

280. (א) כל היורשים יורשין בחזקתן כיצד
עדים שהעידו שזה מוחזק לנו שהוא בנו של
פלוני או אחיו אע"פ שאינם עידי ייחוס ולא
ידעו אמיתת היחוסים הרי אלו יורשים
בעדות זו.

(ב) יעקב שמת והניח ראובן ושמעון ולא
הוחזק לו בן אלא שניהם תפס ראובן לוי
מהשוק ואמר גם זה אחינו הוא ושמעון
אומר איני יודע הרי שמעון נוטל חצי הממון
וראובן שליש שהרי הודה שהם שלשה אחים
ולוי נוטל שתות מת לוי יחזיר השתות
לראובן נפל ללוי נכסים אחרים יחלקו
אותם ראובן ושמעון שהרי ראובן מודה
לשמעון שלוי זה אחיהם.

(ג) השביח השתות מאליו ואח"כ מת לוי
אם שבח המגיע לכתפיו הוא כגון ענביו
שהגיעו להבצר הרי השבח זה כנכסים שנפלו

מאחרים ויחלוקו בהם ואם עדיין לא הגיעו
להבצר הרי הם של ראובן לבדו.

(ד) אמר שמעון אין לוי זה אחי ונטל לוי
בחלק ראובן כמו שנתבאר ואח"כ מת לוי
לא יירש שמעון ממנו כלום אלא ראובן לבדו
יירש השתות עם שאר נכסים אחרים שהניח
לוי.

(ה) והוא הדין בכל היורשים שידו
מקצתם ביורשים אחרים שלא יודו מקצתו.

(ו) הרי שיושב בנחלתו ובא אחד ואמר לו
אחיך אני חלוק עמי וזה אומר לו איני
מכירך נאמן ואפי' שיצא קול שיש לו אח
במדינת הים.

(ז) מי שמת והניח בן וטומטום או
אנדרוגינוס הרי הבן יורש את הכל
שהטומטום ואנדרוגינוס ספק.

(ח) הניח בנות וטומטום ואנדרוגינוס
יורשות בשוה והרי הוא כאחת מהבנות.

(ט) מי שמת והניח בנים ובנות וטומטום
או אנדרוגינוס בזמן שהנכסים מרובים
הבנים יורשים ודוחים הטומטום אצל
הבנות וניזון כמותן ובזמן שהנכסים
מועטים הבנות דוחות את הטומטום אצל
הבנים ואומרות לו זכר אתה ואין לך עמנו
מזונות.

(י) נפל הבית עליו ועל אמו יורשי הבן
אומרים האם מתה תחילה ויורשי האם
אומרים הבן מת תחילה מעמידים נכסי
האם בחזקת יורשיה שהם יורשים ודאים
והוא הדין לנפל הבית עליו ועל בתו נשואה
ואין ידוע איזה מהם מת תחלה שנכסי האב
בחזקת יורשי האב ואין הבעל יורש בהם
כלום.

(יא) נפל הבית עליו ועל בן בתו ואין ידוע איזה מהם מת תחלה יחלוקו יורשי האב עם יורשי בן הבת וכן הדין אם נשבה האב ומת בשביה ומת בן בתו כאן או שנשבה בן בתו ומת בשביה ומת אבי אמו כאן ואין ידוע איזה מת קודם (יש אומרים דהנכסים בחזקת יורשי האב) (טור בשם הר"ר ישעיה ותשובת רשב"א סי' תשכ"ו) .

(יב) נפל הבית עליו ועל אביו או על אחד ממורישיו ואין ידוע איזה מהם מת תחלה והיתה עליו כתובת אשה ובעלי חובות הנכסים בחזקת היורשים ואין לאשה ולבעל חוב כלום.

סימן רפ"א: המעביר נכסיו מבניו ליתנם לאחד.

ובו י סעיפים

281. (א) אין אדם יכול להוריש מי שאינו ראוי ליורש ולא לעקור הירושה מהיורש בין

שצוה והוא בריא בין שהיה שכיב מרע בין
על פה בין בכתב לפיכך האומר איש פלוני
בכורי לא יטול פי שנים איש פלוני בני לא
יירש עם אחיו לא אמר כלום איש פלוני
יירשני במקום שיש לו בת בתי תירשני
במקום שיש לו בן לא אמר כלום וכן כל
כיוצא בזה אבל אם היו לו יורשים רבים
כגון בנים רבים או אחים או בנות ואמר
כשהוא שכ"מ פלוני אחי יירשני מכלל אחי
או בתי פלונית יירשני מכלל בנותי (או שריבה
לאחד ומיעט לאחד) (טור) דבריו קיימים בין
שאמר ע"פ בין שאמר בכתב אבל אם אמר
פלוני בני יירשני לבדו אם אמר ע"פ דבריו
קיימים אבל אם כתב כל נכסיו לבנו לא
עשאו אלא אפוטרופוס כמו שנתבאר בסי'
רמ"ו.

(ב) אמר פלוני בני יירש חצי נכסי ושאר
בני החצי דבריו קיימים.

(ג) אמר פלוני בני לא יירש אלא כך וכך
או שאמר ראובן בני יירש חלקו וחלק שמעון
או שאמר לא יירש שמעון אלא ראובן לא
אמר כלום אבל אם אמר ראובן בני יירשני
או יירש כל נכסי ולא יירש שמעון דבריו
קיימים.

(ד) בד"א בפשוטים אבל בבכור אם אמר
יירש כפשוט או שאמר לא יטול פי שנים או
לא יירש פי שנים לא אמר כלום שנאמר לא
יוכל לבכר את בן האהובה.

(ה) אם היה בריא אינו יכול להוסיף ולא
לגרוע לא לבכור ולא לאחד משאר יורשים.

(ו) שכיב מרע שיש לו בכור ופשוטים
ורובה לאחד מהפשוטים בלשון ירושה כגון
שאמר פלוני בני יירש כך וכך לא אמר כלום
וי"א שחלוקת הפשוטים קיימת ומקבצים
מכלם לפי חשבון ומשלימים לבכור.

(ז) אין כל הדברים הללו אמורים אלא כשאמר לשון ירושה אבל אם אמר לשון מתנה דבריו קיימים לפיכך המחלק נכסיו על פיו כשהוא ש"מ וריבה לאחד ומיעט לאחד והשוה להם הבכור או שנתן למי שאינו ראוי ליורשו דבריו קיימים ואם אמר משום ירושה לא אמר כלום כתב בין בתחלה בין באמצע בין בסוף משום מתנה אע"פ שהזכיר לשון ירושה בתחלה ובסוף דבריו קיימים כיצד תנתן שדה פלונית לפלוני בני ויירשנה או שאמר יירשנה ותנתן לו ויירשנה או יירשנה ותנתן לו הואיל ויש שם לשון מתנה אע"פ שהזכיר לשון ירושה בתחלה ובסוף דבריו קיימים וכן אם היו ג' שדות לג' יורשים ואמר יירש פלוני שדה פלונית ותנתן לפלוני שדה פלונית ויירש פלוני שדה פלונית קנו אע"פ שזה שא"ל בלשון ירושה אינו זה שאמר ליה בלשון מתנה והוא שלא ישהה

בין אמירה לאמירה כדי דבור אבל אם שהה צריך שיהיה לשון המתנה מעורב בשלשתן הגה בד"א בג' שדות לג' בני אדם אבל אם נתן לאדם אחד או שדה אחת לג' בני אדם אפילו לאחר כדי דיבור מהני (טור) וי"א דדוקא שאמר ותנתן בוי"ו אבל אם אמר תנתן בלא ו' לא מהני ללשון ירושה שלפניו (נ"י בשם רשב"א) הכותב לבתו שתקח לאחר מותו כחצי חלק זכר דינו כירושה בעלמא ובעל חוב וכתובה קודמין למתנה זו וכן עשור נכסי הבת וכל ימי חיי הנותן יכול למכור הנכסים אע"פ שכתב לה מהיום ולאחר מיתה ואין הבת נוטלת אלא בנכסים שהיו לו בשעת נתינה אבל לא אח"כ דאין אדם יכול להקנות דבר שלא בא לעולם (מרדכי פ' יש נוחלין) מיהו נ"ל דמה שנוהגין עכשיו לכתוב שטר חוב לבתו ולהתנות שאם יתן לבתו חלק חצי זכר יפטור מן החוב צריך

ליתן לה בכל אשר לו דעיקר הוא החוב ולכן צריך לקיים תנאו או ישלמו החוב וכן המנהג. כתב לבתו שטר חצי זכר וכתב לה ויוצאי חלציה בנותיה ובניה נוטלין בשוה הואיל ולא כ' יורשי' יוצאי חלציה (פסקי מהרא"י) התנה שלא יהא חלק לבתו בספרים והלוה על הספרים אין בעל חוב קונה משכון ולכן יש לבת חלק בהן אבל אם הוחלטו הספרים בידו אין לבת חלק בהן (מהרי"ו סי' ק"ט) .

(ח) לשון יחזיק בנכסים הוי לשון מתנה וכן לשון יחלוקו הוי לשון מתנה.

(ט) חלק כל נכסיו לאחרים בלשון מתנה אע"פ שלא שייר כלום ליורש דבריו קיימים.

(י) מי שהיו לו בני אחיות ובן אח ונתן מתנה לבן אח וכתב שבאותה מתנה סילק

כל חלק וזכות מכל ירושתו ומת בן האב
יורש הכל .

**סימן רפ"ב: שלא להעביר נחלה ממי שראוי
לירש. ובו סעיף אחד**

282. (א) כל הנותן נכסיו לאחרים והניח
היורשים אע"פ שאין היורשים נוהגים בו
כשורה אין רוח חכמים נוחה הימנו וזכו
האחרים בכל מה שנתן להם ומדת חסידות
שלא להעיד בצוואה שמעבירין בה הירושה
מהיורש אפי' מבן שאינו נוהג כשורה לאחיו
חכם ונוהג כשורה.

**סימן רפ"ג: דין ירושת עכו"ם וגר וישראל מומר
לעכו"ם. ובו ג' סעיפים**

283. (א) העכו"ם יורש את אביו דבר תורה
והגר אינו יורש את אביו עכו"ם אלא
מדבריהם תקנו לו שיירש כשהיה שמא
יחזיר למרדו ותנאי מועיל בירושה זו הואיל

ואין העכו"ם מחויב לעמוד בתקנת חכמים
ולא העכו"ם יורש את אביו הגר ולא גר את
גר לא מדברי תורה ולא מדברי סופרים אפי'
היה לו בן שלידתו בקדושה מאחר שהורתו
שלא בקדושה אינו יורש את אביו ולא אביו
יורשו.

(ב) ישראל שהמיר לעכו"ם יורש את
קרוביו הישראלים כשהיה ואם ראו ב"ד
לאבד את ממונו ולקנסו שלא יירש שלא
לחזק ידי הרשעים הרשות בידם ואם יש להן
בנים בישראל תנתן ירושת אביהם המומר
להם.

(ג) לאה נשבית ואמה קבצה מעות
לפדיונה ואח"כ שמעה שהמירה ונטמעה בין
העכו"ם אם א"א להחזיר לכל אחד מה
שנתן יהיה הקרן קיים לפדיון שבויים ואם

יתכן לפדות באחרית הימים אותה שבויה
תפדה בהם (וע' ביי"ד סי' רנ"ג סעיף ו').

**סימן רפ"ד: אין צריך עדות ליורש שהוא קרוב
וצריך עדות שמת. ובו ד סעיפים**

284. (א) הגה כל היורשין יורשין בחזקה
שהעידו העדים שהוחזק להן שהוא פלוני
אע"פ שאינן יודעין אמיתת יחוסו והוא הדין
בשאר יורשין (טור) מי שהוא מוחזק באחד
שהוא קרוב המת ואין אנו יודעין קרוב יותר
ממנו הרי זה יורשו ולא חיישי' שמא יש
קרוב יותר ממנו כל זמן שלא יודעין (הרא"ש
כלל פ"ו סי' ט' ואגודה) ועיין לעיל סי' ר"פ
סעיף ז' ולא מורידין קרוב לירושה על פי עד
אחד (ריב"ש סי' מ"ו).

(ב) אין היורשים נוחלים עד שיביאו ראיה
שמת מורישן אבל אם שמעו בו שמת או
שבאו עכו"ם מסיחים לפי תומם אע"פ

שמיאין את אשתו על פיהם] ונוטלת את כתובתה[וכן האשה שבאה ואמרה מת בעלי אע"פ שהיא נאמנת ותנשא ותטול כתובתה אין היורשים נכנסים לנחלה על פיה.

(ג) אמרה מת בעלי ונתיבמה הרי יבמה נכנס לנחלה על פיה שנאמר יקום על שם אחיו המת והרי קם.

(ד) מי שטבע במים שאין להם סוף ובאו עדים שטבע בפניהם ואמרו אבד זכרו אע"פ שאין משיאין את אשתו לכתחלה הרי היורשים נוחלים על פיהם וכן אם באו עדים שנפל לגוב אריות ונמרים או שראוהו צלוב והעוף אוכל בו או שנדקר במלחמה ומת או נהרג ולא הכירו פניו אבל היו לו סימנים מובהקים בגופו והכירו אותן בכל אלו הדברים וכיוצא בהם אם אבד זכרו אח"כ יורדים לנחלה בעדות זו אע"פ שאין משיאין

את אשתו שלא החמירו בדברים אלו אלא מפני איסור כרת אבל לענין ממון אם העידו העדים בדברים שחזקתן למיתה והעידו שראו אותם הדברים ואבד זכרו ואח"כ נשמע שמת הרי אלו נוחלים על פיהם.

**סימן רפ"ה: שבוי שברח והיוצא לדעת מה יעשו
בנכסים. ובו י סעיפים**

285. (א) שבוי שנשבה ונשמע שמת וירדו יורשיו לנחלה וחלקו אותם ביניהם אין מוציאין אותם מידם וכן הבורח מחמת סכנה אבל היוצא לדעת ששמעו בו שמת וירדו יורשיו לנכסיו וחולקים מוציאים מידם עד שיביאו ראיה שמת מורישן.

(ב) שבוי שנשבה ובורח מחמת סכנות נפשות חייבים ב"ד להתעסק בנכסיהם כיצד עושים כל המטלטלים יהיו מופקדים ביד נאמן ע"פ ב"ד ומורידין לתוך הקרקעות

קרובים הראוים לירש כדי לעבוד הקרקעות ולהתעסק בהם עד שיוודע שמתו או ער שיבאו.

(ג) נשבה השבוי וברח המסוכן והניח קמה לקצור וענבים לבצור תמרים לגדור וזיתים למסוק בב"ד יורדים לנכסיו ומעמידים להם אפוטרופוס וקוצר ובוצר וגודר ומוסק ומוכר הפירות ומניח דמיהם עם שאר המטלטלים בב"ד ואח"כ מורידין הקרוב לנכסי ושאם ירד תחלה שמא יתלוש אלו הפירות שהם כתלושים ויאכל אותם וה"ה בחצירות ופונדקאות חניות העשויות לשכר ואינם צריכים עבודה ולא טורח ואין אדם נותן אותם באריסות אין מורידין להם יורש שהרי גובה השכר ואוכל אלא כיצד עושין בב"ד מעמידין להם גבאי ויהיה השכר מונח בב"ד עד שיביא ראיה שמת או עד שיבא ויטול שלו ואין מורידין הקרוב לעולם

אלא לשדות וגנות וכרמים וכיוצא בהם
שיהיו בהם כאריס כדי שלא יפסדו ונמצאו
בורים (פ"י שוממים) ונשמים (פ"י מענין
והארץ הנשמה והם שמות נרדפים) .

(ד) מי שיצא לדעת והניח נכסיו ואין ידוע
להיכן הלך ולא מה אירע לו אין מורידין
קרוב לנכסיו ואם ירד מסלקין אותו ואין
ב"ד צריכים להטפל בו ולהעמיד לו
אפוטרופוס לא לקרקע ולא למטלטלין
שהרי לדעתו יצא והניח נכסיו וכיצד יהיה
דין נכסי זה מטלטלין יעמדו ביד זה שהם
תחת ידו עד שיבא זה ויתבע או עד שימות
ויתבעו היורשים והקרקעות מי שהניחו שכן
(בהן) אין לוקחין ממנו שכר ושדה או כרם
שהיה בהן אריס ישארו כמו שהניחם עד
שיבא ושדה או כרם שהניחם בורים ישארו
בורים שהרי הוא ברצונו איבד ממונו
ואבידה לדעת אין אנו מצווין להחזירה.

(ה) שמעו בו שמת הרי ב"ד מוציאין כל המטלטלי ומניחים אותן אצל נאמן על פיהם.

(ו) כשמורידין קרוב לנכסי שבוי או בורח או לנכסי היוצא לדעת ששמעו בו שמת לא יורידו קטן שמא יפסיד הנכסים ואין מורידין קרוב לנכסי קטן שמא יטעון ויאמר זה חלקי המגיע לי בירושתי ואפי' קרוב מחמת קרוב אין מורידין כיצד היו שני אחים אחד גדול ואחד קטן ונשבה הקטן או ברח אין מורידין הגדול לתוך שדהו מפני שהקטן אינו יכול למחות ושמא יחזיק זה האח ולאחר שנים יאמר זה חלקי שהגיע בירושתי ואפי' בן אחיו של זה הקטן שנשבה אין מורידין אותו לנכסיו שמא יאמר מחמת אבי ירשתי חלק זה.

(ז) ולעולם אין מורידין קרוב לנכסי קטן
אפי' קרוב מחמת אחי האם (של הקטן)
שאינם ראויים ליירש הרחקה יתירה היא זו
ואפי' יש ביניהם שטר חלוקה בין בבתים בין
בשדות לא ירד ואפי' אמר כתבו עלי שטר
אריסות לא ירד שמא יאבדו השטרות
ויאריכו הימ"י ויטעון ויאמר שזה חלק
ירושה בא לו מחמתו או מחמת מורישו.

(ח) הא דאין מורידין קרוב לנכסי קטן
דוקא במקרקעי אבל מעות של קטן ממנים
עליהם אפי' קרוב.

(ט) מעשה באשה אחת שהיו לה שלשה
בנות ונשבית הזקנה ובת אחת ומתה בת
שניה והניחה בן קטן ואמרו חכמים אין
מורידין את הבת הנשארת לנכסים שמא
מתה הזקנה ונמצאו שליש נכסים אלו לקטן
ואין מורידין קרוב לנכסי קטן וכן אין

מורידין לזה הקטן בנכסים שמא עדיין
הזקנה בחיים ואין מורידין קטן לנכסי שבוי
כיצד עושים מתוך שצריך להעמיד
אפוטרופוס לחצי של קטן מעמידים
אפוטרופוס על כל נכסי הזקנה אחר זמן
שמעו שמתה הזקנה אמרו חכמים תרד הבת
הנשאת לשליש מנכסים שהוא חלק
ירשתה וירד הקטן לשליש שהוא חלקו
מנכסי הזקנה והשליש של בת השבויה
השניה מעמידים לה אפוטרופוס מפני חלק
הקטן שמא מתה גם הבת השבויה ויש לזה
הקטן חצי השליש וכן כל כיוצא בזה.

(י) שבויה שהמירה ונשאת לעכו"ם ויש
לה כאן קרקעות ומטלטלין מתנהגין בנכסי
כדין נכסי שבוי שלא המיר.

סימן רפ"ו: יתומים גדולים וקטנים היאך

ניזונים מנכסיהם. ובו ה' סעיפים

286. (א) מי שמת והניח בנים גדולים וקטנים או בנות גדולות וקטנות והגדולי צריכי להוציא יותר במלבושים והקטנים צריכים להוציא יותר במזונות אין ניזונים ולובשים מן האמצע אלא חולקין בשוה וכל אחד ילבוש ויזון משלו ודוקא בשמיחו (מחאה מהני אפי' כולם גדולים) (המ"מ פ"ט מה' נחלות) אבל בסתם ניזונים ומתפרנסים אלו עם אלו דסתמן שותפים נינהו ומוחלין זה לזה ויש מי שחולק בזה.

(ב) בד"א שאין תועלת לקטנים במה שלובשים הגדולים אבל גדול האחים הנושא ונותן בנכסים ויש תועלת לקטנים במה שהוא מלובש יפה כדי שיהיו דבריו נשמעים ה"ז לובש מתפיסת הבית ואם מיחו בידו הרשות בידן.

(ג) נשאו גדולים לאחר מיתת אביהם
ישאו הקטנים ג"כ מכלל הנכסים ואח"כ
יחלקו נשאו הגדולים בחיי אביהם ואמרו
הקטנים לאחר מיתת אביהם הרי אנו
נושאים כדרך שנשאתם אתם אין' שומעין
להם אלא מה שנתן אביהם נתן.

(ד) השיא האב את בנו ועשה לו משתה
והיתה ההוצאה משל אב ונשתלחה
שושבינות לזה הבן בחיי האב כשהיא חוזרת
לאחר מיתת האב חוזרת מן אמצע אבל אם
הוציא הבן במשתה משלו אינו חוזר אלא
(מחלק) הבן שנשתלחה לו בלבד.

(ה) האב ששלח שושבינות בשם אחד
מבניו כשתחזור השושבינות לאותו הבן הרי
היא שלו אבל אם שלחה האב בשם בניו
סתם כשתחזור תחזור לאמצע ואין זה
שנשתלחה לו חייב להחזירה עד שישמחו בו

כלם שהרי כלם שושבינים שבשם כלם
נשתלחה לפיכך אם שמח במקצתם מחזיר
חלק זה ששמח עמו בלבד והרי הוא לאמצע.

סימן רפ"ז: מי שמת והניח בנים גדולים

וקטנים. ובו ג סעיפים

287. (א) מי שמת והניח בנים גדולים וקטנים
והשביחו הגדולים את הנכסים כל השבח
לאמצע ואפי' שכר עמלם לא יטלו ואם אמרו
ראו מה שהניח לנו אבא הרי אנו עושים
ואוכלים השבח של משביח והוא שיהיה
השבח מחמת הוצאה שהוציא המשביח אבל
שבחו נכסים מחמת עצמן השבח לאמצע וכן
אם היתה אשתו של מת היא היורשת בכלל
אחיותיה או בכלל בנות דודיה והשביחה
הנכסים השבח לאמצע ואם אמרה ראו מה
שהניח לי בעלי הריני עושה ואוכלת
והשביחה הנכסים מחמת הוצאה השבח

שלה זהו דעת הרמב"ם לבדו ולא מצינו לו
חבר אבל דעת הכל שזה שאמרנו ברישא
שאם השביחו גדולים את הנכסים השביחו
לאמצע היינו דוקא כששבחו הנכסים מחמת
עצמן דהיינו ששכרו פועלי' מממון תפיסת
הבית או שנשאו ונתנו בסחור' אבל אם
השביחו ע"י שהוציאו הוצאו' משלהם או
שטרחו בגופם לחפור ולבנות השבח לעצמן
ואם השביחו בדבר שאם היו מודיעים
לקטנים גם הם יכולים לעשותו כגון לשמור
וכיוצא בו השבח לאמצע אע"פ שטרחו
בגופם כיון שלא הודיעום תחלה ואם אמרו
ראו מה שהניח לנו אבא הרי אנו עושים
ואוכלים כל השבח שהשביחו בכל הנכסים
אפי' בחלק האחים הוא של עצמם ואפי'
השביחו מחמת נכסים.

(ב) א' מהאחים שלקח מעות ועשה בהם
סחורה אם היה תלמיד חכם גדול שאינו

מניח תורתו שעה אחת הרי השכר שלו שאין זה מניח תורתו ומתעסק לצורך אחיו.

(ג) מי שירש את אביו והשביח הנכסים ונטע ובנה ואח"כ נודע שיש לו אחים במדינה אחרת אם קטנים הם השבח לאמצע ואם היו גדולים הואיל ולא נודע שיש לו אחים שמין לו כאריס וכן אח שירד לנכסי קטן והשביח אין שמין לו כאריס אלא השבח לאמצע שהרי לא ברשות ירד.

סימן רפ"ח: היאך שמין מה שעל בניהם

ובנותיהם כשחולקים. ובו ב סעיפים

288. (א) האחים שחלקו שמין מה שעליהם (וי"א דגדול האחין אין שמין מה שעליו) (טור) אבל מה שעל בניהם ובנותיהם שקנו להם מתפיסת הבית אין שמין וכן מה שעל נשותיהן שכבר זכו בהם לעצמם בד"א

בבגדי חול אבל בבגדי שבת ומועד שמין מה
שעליהם.

(ב) מי שצוה בשעת מיתתו שיתנו לפלוני
דקל או שדה מנכסיו וחלקו האחים ולא
נתנו לו כלום החלוקה בטלה ויתנו לזה מה
שצוה מורישן ואח"כ חוזרים וחולקים
בתחלה.

סימן רפ"ט: אחים גדולים וקטנים ורוצים

לחלוק. ובו ה סעיפים

289. (א) מי שהניח יתומים מקצתן גדולים
ומקצתן קטנים ורצו לחלוק בנכסי אביהם
כדי שיטלו הגדולים חלקם מעמידים ב"ד
אפוטרופוס לקטנים ובורר להם החלק היפה
(וי"א דצריכים לחלוק בגורל) (טור) ואם
הגדילו אינם יכולים למחות שהרי ע"פ ב"ד
חלקו להם ואם טעו ב"ד בשומא ופחתו

שתות יכולים למחות וחוזרים וחולקים
חלוקה אחרת אחר שהגדילו.

(ב) אם לא היו כאן כל האחים ואותן
שבכאן מבקשים לחלוק או שחלקו ובא אח
או בעל חוב ונוטל חלק אחד מהם נתבאר
בסימן קע"ה.

(ג) אחד מהאחים שירד לאומנות או חלה
או רוצה לילך ללמוד נתבאר בסימן קע"ז.

(ד) אחד מהאחים שהיו שטרות יוצאים
על שמו וטוען שלי הם נתבאר בסי' ס"ב.

(ה) יורשים שקצתם לקחו מנכסי מורישם
בלא חלוקה וקצתם לא לקחו ויש ביד אחר
מנכסי המת אם היורשים שלא לקחו
מערערים שלא ליטול ממה שביד אותו אחר
לקבורה הדין עמהם ויבואו לחשבון וכל
אחד מהאחים יתן חלקו המגיע לו.

**סימן ר"צ: דין אפוטרופוס מי ימנו וכיצד יתנהג
וכל משפטיו. ובו כח סעיפים**

290. (א) מי שמת והניח יורשים קטנים או שאשתו מעוברת או שהניח קטנים וגדולים צריך מורישם למנות להם אפוטרופוס שיתעסק בשביל הקטנים עד שיגדילו ואם לא מינהו ב"ד חייבים להעמיד להם אפוטרופוס עד שיגדילו שב"ד הוא אביהם של יתומים.

(ב) אבל אין ב"ד ממנים אפוטרופוס לא אשה לא עבד ולא קטן ולא עם הארץ שהוא בחזקת חשוד על העבירות אלא בודקין אדם נאמן ואיש חיל ויודע להפך בזכות היתומים וטוען טענתם ויש לו כח בעסקי העולם כדי לשמור הנכסים ולהרויח בהם ומעמידים אותו על הקטנים בין שיהיה רחוק בין שיהיה קרוב לקטן אלא שאם היה קרוב לא

ירד לקרקעות כמו שנתבאר בסי' רפ"ה)
ויכולין ב"ד למנות קרוב שלהן לאפוטרופוס
אם ראוי לכך (ב"י בשם הרשב"א) .

(ג) כשימנו אותו צריכין ב"ד לחשוב עמו
ולכתוב חשבון המטלטלין והקרקעות
והחובות וכל דבר שמוסרים בידו דהא על
טענת ברי משבעינן ליה לכך צריך שידעו מה
שמקבל ומה שמחזיר וכותבים ב' שטרות
אות באות אחת לאפוטרופוס ואחת ביד ב"ד
בשביל היתומים.

(ד) רשאי האפוטרופוס ללבוש בגדים
נאים מנכסי היתומים לתועלתם כדי שיהיו
דבריו נשמעים והוא שיהי' ליתומים הנאה
מנכסיהם בהיות דבריו נשמעים.

(ה) ב"ד שהעמידו אפוטרופוס ושמעו עליו
שהוא אוכל ושותה ומוציא הוצאות יותר
מדבר שהיה אמוד בו יש להם לחוש לו שמא

מנכסי יתומים הוא אוכל ומסלקין אותו ומעמידים אחר אבל אם מינהו אבי יתומים אין מסלקין אותו שמא מציאה מצא אבל אם באו עדים שהוא מפסיד נכסי היתומים מסלקין אותו ומשביעים אותו הואיל והוא מפסיד.

(ו) והוא הדין לאפוטרופוס שמינהו אבי היתומים והיתה שמועתו טובה והיה ישר ורודף במצות וחזר להיות זולל וסובא והולך בדרכי חשך או שפרוץ בנדרים ובאבק גזל ב"ד חייבים לסלק אותו ולהשביעו ולמצוא להם אפוטרופוס כשר וכל הדברים אלו כפי מה שיראה לדיין שכל ב"ד וב"ד הוא אביהם של יתומים.

(ז) כשמעמידים בית דין אפוטרופוס ליתומי מוסרים לו כל נכסי הקטן הקרקע והמטלטלים שלא נמכרו והוא מוציא

ומכניס ובונה וסותר ושוכר ונוטע וזורע
ועושה כפי מה שיראה שזה טוב ליתומים
ומאכילן ומשקן ונותן להם כל ההוצאה כפי
הממון וכפי הראוי להם ולא ירויח להם
יותר מדאי ולא יצמצם עליהם יותר מדאי.

(ח) מעות של יתומים שהניח להם אביהם
אינם צריכים אפוטרופוס.

(ט) כל המטלטלין של יתומים שמים
אותם ומוכרים אותם בב"ד.

(י) אין שולחים מטלטלים או סחורה של
יתומים בדרך ים ולא בדרך שיש בה ספק
אונס אלא שכר שיש בו חשש שמא יחמיץ
כמו שנתבאר וכן כל כיוצא בזה.

(יא) יש לאפוטרופוס למכור בהמה ועבדים
שדות וכרמים להאכיל ליתומים ומוכרים
בהמה קודם לעבדים ועבדים קודם לבתים
והכל לפי ראות האפוטרופוס שהוא תועלת

היתומים (טור) אבל אין מוכרין ומניחים
המעות ואין מוכרים שדות ליקח עבדים ולא
עבדים ליקח שדות שמא לא יצליח (ויש
מתירין למכור עבדים ולקנות שדות) (טור
בשם הרא"ש והרמ"ה) אבל מוכרים שדה
ליקח שוורים לעבודת שדות אחרות
שהשוורים הם עיקר כל נכסי שדות ואינו
רשאי למכור אפי' שדה רעה ורחוקה כדי
לקנות בדמיה שדה טובה וקרובה שמא לא
יצליח זה שקנה אין אפוטרופס יכול להקנות
מעות יתומים במעמד שלשה אבל אם אחר
מקנה ליתומים במעמד אפוטרופוס קנו
(ת"ה ס"י שמ"ו) .

(יב) היה לאדם תביעה אצל היתומים אין
לאפוטרופוס לטעון בשבילם לדון עמו שמא
יתחייב בדין אבל אם ירד עמו לדין וטען
בשבילם וזכה הדין קיים.

(יג) אין האפוטרופסין רשאים להוציא עבדים לחירות אפי' לוקח מהעבד דמים שיצא לחירות אבל מוכרים אותם לאחרים ולוקחים מהם הדמים ע"מ שיוציאוהו לחירות ואותם האחרים הם שמשחררים אותם (וכל זה לא מיירי אלא בלא רשות ב"ד אבל אם נטלו רשות מב"ד מותר לעשות כל מה שירצה) (טור בשם הר"ן ור"ן פ' הניזקין)

(יד) האפוטרופסין תורמין ומעשרין נכסי יתומים כדי להאכילן שאין מאכילין את היתומים דבר האסור אבל לא יעשרו ולא יתרומו כדי להניח פירות מתוקנים אלא ימכרו אותם טבל.

(טו) האפוטרופסין עושים לקטנים לולב וסוכה וציצית ושופר וספר תורה ותפילין ומזוזות ומגילה כללו של דבר כל מצות עשה

שיש לה קצבה בין שהיא מדברי תורה בין שהיא מדברי סופרים עושים להם אע"פ שאינם חייבים במצוה מכל אלו המצות אלא כדי לחנכן אבל אין פוסקים עליהם צדקה אפי' לפדיון שבויים מפני שמצות אלו אין להם קצבה מיהו אם פסק עליהם צדקה לאחשובינהו כדי שיצא עליהם שם טוב והם אמודים לכך שפיר דמי ומי שנשתטה או נתחרש ב"ד פוסקין עליו צדקה אם היה ראוי (ועיין לעיל סימן קס"ג סעיף ד').

(טז) כשיגדילו היתומים נותן להם ממון מורישן ואינו צריך לעשות להם חשבונות מה שהכניס והוציא אלא אומר להם זה הנשאר ונשבע בנקיטת חפץ שלא גזלם כלום בד"א בשמינוהו ב"ד אבל אפוטרופוס שמינהו אבי היתומים וכן שאר המורישין אין נשבע על טענת ספק.

(יז) אע"פ שאין האפוטרופוס צריך לעשות חשבון כמו שנתבאר צריך לחשוב בינו לבין עצמו לדקדק ולהזהר הרבה מאביהם של אלו היתומים שהוא רוכב ערבות שנא' סולו לרוכב בערבות וגו' אבי יתומים (אפוטרופוס שנתמנה ע"פ ערכאות של עכו"ם צריך ליתן חשבון כי הכי הוא בדיניהם) (ריב"ש סי' שכ"ד) .

(יח) אין ב"ד יכולים למנות אפוטרופוס להאמינו בלא שבועה אא"כ אינם מוצאים אדם הגון שירצה להיות אפוטרופוס אם לא יאמינוהו בלא שבועה.

(יט) כשמשיעין אפוטרופוס שבועת המשנה צריך שיטענוהו ב"ד או היתומים אפי' בטענת שמא שתי כסף ופרוטה ויכפור בשתי כסף ויודה בפרוטה אבל אם לא היתה טענה או כפירה והודאה כשיעור זה אם

טוענין אותו טענת ודאי נשבע היסת ומגלגל
עליו שלא עיכב בידו משלו כלום.

(כ) אפוטרופוס בין מנוהו ב"ד בין מנוהו
אבי יתומים פטור מגניבה ואבידה וחייב
בפשיעה (אפוטרופוס שטען בב"ד מה שלא
היה לו לטעון ועי"ז בא לזה שכנגד היתומים
השבועה ואילו טען כהוגן היה מגיע
ליתומים השבועה לא מקרי פשיעה דמי
יימר דמשתבע ולא מקרי פשיעה אלא אם
נוטל זה בלא שבועה ואלו טען כהוגן היו
נוטלים היתומים בלא שבועה (מרדכי פ'
המפקיד ותשובת רשב"א סי' אלף ק"ו) .

(כא) אפוטרופוס של יתומים שקנה להם
שור ולא היו לו שיניים ונתנו הרועה עם
השוורים ולא ידע שלא היה אוכל ומת אינה
פשיעה לאפוטרופוס ופטור וממי משתלמים
היתומים נתבאר בסי' רל"ב סעיף י"ח.

(כב) דין אפוטרופוס שלוח לצורך היתומים
נתבאר בסי' ק"י.

(כג) אפוטרופוס בין מינהו אבי היתומים
בין מינהו ב"ד עד שלא החזיק בנכסי
היתומים (ולא נתעסק עדיין בצרכיהם)
(ריב"ש סי' תפ"ט) יכול לחזור בו משהחזיק
בנכסי היתומים (או התחיל להתעסק
בצרכיהם) אינו יכול לחזור בו (ודווקא אם
נשאר בעיר אבל אם הולך מן העיר מביא
הנכסים לב"ד והם ממנין אחר) (ב"י בשם
הרשב"ץ).

(כד) יתומים קטנים שסמכו אצל בעל
הבית הם מעצמם ונשתדל בשלהם יש לו דין
אפוטרופוס לכל דבר ואפי' סמכו אצל אשה
וי"א שאין משביעין אותו וי"א שמשביעים
אותו.

(כה) יתומים שסמכו אצל בעל הבית וזן אותם משלו לא הניח מעותיו על קרן הצבי (ועבי"ד סי' רנ"ג ס"ה) וה"ה אחד שאמר שהלוח ליתומים (ת"ה סי' שמ"ח) אבל אם פרנסם בתורת גמילות חסדים פטורים (סי' התרומות שער ס"ה ור"י נ"ח ח"א) .

(כו) קטן שהגדיל אפי' היה אוכל ושותה יותר מדאי ומפסיד והולך בדרך רעה אין ב"ד מונע"י ממנו ממונו ואין מעמידים לו אפוטרופוס אא"כ צוה מורישו שלא יתנו אלא אם יהיה כשר ומצליח או שלא יתנו לו עד זמן מרובה ואע"פ כן מוכיחים אותו ומלמדין אותו ללכת בדרך ישרה ואורחו' צדיקי'.

(כז) השוטה והחרש דינם כקטני' ומעמידים להם אפוטרופוס.

(כח) אפוטרופוס שמת והוציא בנו פנקס
אביו שכתוב בו שהוציא בפרנסת היתומים
מנה אין מוציאים מהיתומים בכך דשמה
נתפרע ולא נמחק (אבל בעודו חי נאמן על
מה שאומר שהלוח להן ונוטל בשבועה)
(רמב"ן סי' נ"י) .

**סימן רצ"א: דין שומר חנם מאימתי מתחייב
בשמירה וכיצד הוא השמירה. ובו כח סעיפים**

291. (א) שומר חנם פטור בשבוע' מגניב' ואביד'
ואינו חייב לשלם כ"א בפשיעה.

(ב) שומר חנם הוא שהפקיד אצלו כסף או
כלים או בהמה או כל דבר לשמור והוא קבל
עליו לשומרו ואפי' לא קיבל בפ"י אלא
שאמר לו הנח לפני הוא שומר חנם אבל אם
אמר לו הנח לפניך או הנח סתם או שאמר
לו הרי הבית לפניך (רמב"ם פ"ב מה'
שכירות וטור) אפי' שומר חנם לא הוי ואינו

חייב שבועה כלל אבל מחרים על מי שלקח
פקדון שלו ולא יחזירנו לבעליו ומ"מ מי
שהיה מהלך בדרך וא"ל חבירו הולך עמך
אלו המנעלים ואמר לו הניחם כאן על
החמור והניחם שם ולא קבלם הנפקד בידו
אלא כמו שהניחם המפקיד על החמור כך
הולכים ולא קשרם והלך לו מן הצד להסד
רגליו והניח החמור על אם הדרך ונאבדו
המנעלים הוי שומר חנם והו"ל פושע וחייב
לשלם.

(ג) בקש מחבירו שיתן רשות להכניס
בהמתו או פירותיו לחצרו ונתן לו רשות ולא
פירש כלום בשמירתן אינו חייב בשמירתן
כלל.

(ד) אפי' כשקיבל עליו אינו חייב אלא כפי
שווי החפץ שקבל עליו לשמור שאם נתן לו
לשמור דינר זהב ואמר לו הזהר בו של כסף

הוא ופשע בו ונאבד אינו חייב אלא בשל כסף שיאמר לו לא קבלתי עלי אלא שמירת דינר של כסף וכן כל כיוצא בזה אבל אם הפסידו בידים משלם של זהב.

(ה) ויש מי שאומר שהשומר הזה מיד כשקבל עליו לשמור או שאמר הנח לפני ונסתלקו הבעלים משמירה חייב עליו אם פשע אע"פ שלא משך ויש מי שאומר שאינו חייב עד שימשוך ובמקום שמשיכה קונה.

(ו) אם פשע בו ולא שמרו כראוי לענין אחד אע"פ שלבסוף נאבד באונס בענין אחר חשיב פושע וחייב לשלם מעשה בא' שהפקיד מעות אצל חבירו והניחם במחיצה של קנים והיו טמונות בעובי המחיצה ונגנבו משם ואמרו חכמים אע"פ שזו שמירה מעולה לענין גניבה אינה שמירה כראוי לענין האש ומאחר שלא טמנו בקרקע או בכותל בנין

פושע הוא וכל שתחלתו בפשיעה וסופו
באונס חייב וכן כל כיוצא בזה.

(ז) המפקיד אצל חבירו בין כלים בין
מעות ואמר תן לי פקדוני ואמר לו השומר
איני יודע אנה הנחתי פקדון זה או באיזה
מקום קברתי הכספים המתן לי עד שאבקש
ואמצא ואחזיר לך ה"ז פושע וחייב לשלם
מיד (מהר"ם פ' המפקיד) .

(ח) באו עליו גנבים וגנבו הפקדון ואלו
צווח היו באים בני אדם להציל חייב דכיון
שלא צווח פשע ואפי' אם באו אנשים צריך
לצעוק ולבקש אנשים שיעזרוהו לעמוד
כנגדם. ואם היה אפשר לו לעשות כן ולא
עשה חייב ודוקא בחנם אבל אם לא היה
מוצא מי שיבא לעזרו אלא בשכר פטור.

(ט) פשע השומר ולא שמר הבהמה כראוי
ויצאה לאגם ומתה שם כדרכה פטור אע"פ

שתחלתו בפשיעה לענין זאבים וגנבים ואם
טרפה זאב או נגנבה משם היה חייב עכשיו
שמתה כדרכה פטור שלא גרמה לה יציאתה
אבל אם גנבה גנב מהאגם ומתה כדרכה
בבית הגנב הרי השומר חייב אע"פ שהוא
שומר חנם שאפי' לא מתה הרי היא אבודה
ביד הגנב ויציאתה גרמה לה להיגנב וכן כל
כיוצא בזה.

(י) העלה הבהמה לראש ההר ונפלה
ומתה ה"ז פשיעה מתה שם כדרכה פטור.

(יא) עלתה מאליה אפי' לא עלתה בעל
כרחו אין זו פשיעה אלא דומה לגנבה ופטור
ש"ח.

(יב) שומר חנם שהניח הבהמה ונכנס לעיר
ובא ארי ודרסה זאב וטרפה אם נכנס בשעה
שדרך בני אדם ליכנס פטור אפי' אם הי'
יכול להציל אם היה שם ואם נכנס בשעה

שאין דרך בני אדם ליכנס רואים אלו היה יכול להציל אם היה שם חייב ואם לאו פטור.

(יג) כיצד דרך השומרים הכל לפי הפקדון יש פקדון שדרך שמירתו להניחו בבית שער כגון הקורות והאבנים ויש פקדון שדרך שמירתו להניחו בחצר כגון חבילות פשתן הגדולים וכיוצא בהן ויש פקדון שדרך שמירתו להניחו בבית כגון שמלה וטלית ויש פקדון שדרך שמירתו להניחו בתיבה או בארגז ונועל עליו כגון בגדי משי וכלי כסף וכלי זהב וכיוצא בהם.

(יד) השומר שהניח הפקדון במקום שאינו ראוי לו ונגנב משם או אבד אפי' נאנס שם כגון שנפלה דליקה ושרף כל הבית ה"ז פושע וחייב לשלם ואע"פ שהניח הפקדון עם שלו אם ראוי לשמירה פטור ואם אין המקום

ראוי לשמיר' חייב בשלו הוא רשאי ואינו
רשאי בשל אחרים.

(טו) הכספים והדינרים ולשונות של זהב
ושל כסף ואבנים טובות אין להם שמירה
אלא בקרקע ויתן עליהם טפח עפר או
יטמינם בכותל בטפח התחתון הסמוך
לקרקע או בטפח הסמוך לקורה אפי' לא
יתנם באמצע עובי הכותל רק שיכניס טפח
בתוכו אבל לא באמצע הכותל שמא יחפרו
הגנבים ויגנבו אפי' נעל עליהם כראוי בתיבה
או החביא אותם במקום שאין אדם מכירו
ולא מרגיש בו ה"ז פושע וחייב לשלם.

(טז) המפקיד אצל חבירו כספים ערב שבת
סמוך לבין השמשות אינו חייב לטרוח
ולקבור אותם עד מוצאי שבת ואם נתאחר
למוצאי שבת כדי לקברם ולא קברם ונגנבו
או נאנסו חייב ואם תלמיד חכם הוא

המפקיד אינו חייב עד שישהא אחר שיבדיל
כדי לקברן (וי"א דה"ה אם הנפקד ת"ח)
(טור בשם הראב"ד) .

(יז) התנה הנפקד על מנת שלא אטמנם
בקרקע וכן כל דבר ודבר שיניחנו עם שלו
הכל לפי תנאו.

(יח) בד"א שכספים אין להם שמירה אלא
בקרקע בשעה שגנבים מצוים ואנשים
רמאים שמחפשים אחריהם אבל במקום
דליכא כל הני א"צ לכסותם בקרקע אלא
מניחם במקום שמניח מעותיו ובמקום
המשתמר כפי דרך המקום וכפי הזמן שהוא
מפקיד (מרדכי פ' המפקיד וב"י) .

(יט) אפי' בשעה שגנבים מצויים לא אמרו
כספים אין להם שמירה אלא בקרקע אלא
במפקיד סתם אצל חבירו לשמרם אבל
מפקיד מעות אצל חבירו כדי להתעסק בהם

וירויח פשיטא דהוי כמו אמר לו בפירוש
שאינו מצריכו לקברן בקרקע.

(כ) המפקיד כספים אצל חבירו בדרך
להוליכם לביתו או ששלח עמו מעות ממקום
למקום צריכים שיהיו צרורים ומונחים בידו
או קשורים כראוי על בטנו מכנגד פניו עד
שיגיע לביתו ויקברם כראוי ואם לא קשרם
בדרך הזאת אפי' נאנסו חייב לשלם שהרי
תחילתו בפשיעה.

(כא) כל המפקיד אצל בעל הבית בין כלים
בין מעות על דעת אשתו ובניו ובני ביתו]
הגדולים[הוא מפקיד (וכן אם הנפקד החזיר
הפקדון לאשת המפקיד פטור מרדכי פרק
המפקיד) (וע"ל סי' ש"מ סעיף ח') אבל אם
מסר לבניו ובני ביתו הקטנים או לעבדיו בין
גדולים בין קטנים או לאחד מקרוביו שאינם
שרויים עמו בבית ואין סומכין על שלחנו

וא"צ לומר אם מסרם לאחר הרי זה פושע
וחייב לשלם אא"כ הביא השומר השני
ראייה שלא פשע (וכן אם הניח אחרים
ליכנס במקום שהפקדון מונח אע"פ שאינן
בחזקת גנבים אם נגנב חייב לשלם דהוי
פשיעה (ת"ה ס"י של"ג) .

(כב) מי שהוא ידוע בודאי שאינו רגיל
לשמור הפקדון אלא למסרו ביד אחר שאינו
שרוי בביתו ואינו סומך על שלחנו דינו
כמוסר לבני ביתו.

(כג) מעשה בא' שהפקיד מעות אצל חבירו
ונתנם השומר לאמו והחביאה אותם ולא
טמנה אותם ונגנבו ואמרו חכמים אין
השומר חייב לשלם מפני שנתנם לאמו שכל
המפקיד על דעת בניו ובני ביתו הוא מפקיד
ואע"פ שלא אמר להם פקדון הם יש לו
לטעון כל שכן שהיתה נזהרת בהם אם היתה

סבורה שהם שלו וכן אין אמו חייבת לשלם
שהרי לא אמר לה שהם פקדון ואמרו
חכמים ישבע השומר שאותם המעו' עצמם
הם שנתן לאמו ותשבע אמו שהחביאה
אותם ונגנבו ויפטרו שניהם וכן כל כיוצא
בזה (ודוקא במעות וכיוצא בזה בדבר שאינו
מסויים צריכין שניהם לישבע אבל אם הוא
חפץ מסויים נשבע השני ולא הראשון)
(המגיד פ"ד דשאלה ונ"י בשם הר"ן) .

(כד) מכאן אתה למד שהשומר שמסר
הפקדון לאשתו ובני ביתו והודיעם שהוא
פקדון ולא שמרו כדרך השומרים שהם
חייבים לשלם לבעל הפקדון ובעל הבית
פטור שכל המפקיד על דעת אשתו ובניו הוא
מפקיד ואם אין להם לשלם י"א דבעל הבית
חייב לשלם (טור בשם הרא"ש ובסי' ע"ב
בשם בה"ת) וי"א דפטור (טור בסי' זה בשם
הרמב"ם והמגיד פ"ד דשאלה) .

(כה) מעשה באחד שהפקיד כשות אצל אי
והיה לשומר כשות אחרים ואמר לשמשו
מזה הכשות תשליך לתוך השכר והלך
השמש והשליך מכשות של פקדון אמרו
חכמים השמש פטור שהרי לא אמר מזה
תשליך ומזה אל תשליך ודימה שהוא מראה
מקום ואינו מקפיד על זה וכן בעל הבית
פטור שהרי אמר לו מזה תשליך ואינו משלם
אלא דמי מה שנהנה בלבד לפיכך אם נעשה
השכר חומץ פטור מלשלם בין כך ובין כך
חייב השומר בשבועה שכך אירע וכן כל
כיוצא בזה ואם היה כשות הפקדון רחוק
ממקום הטלת השכר ושלו קרוב ושהה
השליח לבא והיה שם בעל הבית ולא אמר
ליה דבר חייב לפי שכשראה אותו שוהה ה"ל
להעלות על דעתו קודם שישליכנו לתוך
השכר שממקום רחוק הביאו ואם היה ש"ש

יש מי שאומר שבין כך ובין כך חייב שהיה ליה לפרש ולומר לא תשליך מזה.

(כו) שומר שמסר לשומר חייב אפילו אם הוא שומר חנם ומסר לשומר שכר דא"ל את מהימן לי בשבועה היאך לא מהימן לי בשבועה אפי' אם ידוע לכל שהשני טוב וכשר יותר מהראשון.

(כז) במה דברים אמורים שאין ש"ח חייב אלא בפשיעה בסתם שומר אבל אם התנה שיתחייב אף באונסים חייב אף בדברים בלא קנין.

(כח) המפקיד אצל חבירו בין בחנם בין בשכר או השאילו או השכירו אם שאל השומר את הבעלים עם הדבר שלהם או שכרם הרי השומר פטור מכלום אפי' פשע בדבר ששמר ואבד מחמת הפשיעה הרי זה פטור שנאמר אם בעליו עמו לא ישלם בד"א

כששאל הבעלים או שכרן בעת שנטל החפץ או שהיו שאולים או שכורים אצלו מקודם לכן כיון שהם עמו במלאכתו בשעה שנטל אע"פ שלא היו עמו במלאכתו בשעה שנאבד פטור אבל אם נטל החפץ ונעשה עליו שומר תחלה ואח"כ שכר הבעלים או שאלם אע"פ שהיו הבעלים עמו במלאכתו בעת שנאבד חייב.

סימן רצ"ב: שלא לשלוח יד בפקדון ואם שלח בו יד. ובו כב סעיפים

292. (א) אין הנפקד רשאי לשלוח יד בפקדון ואם שלח יד אפי' אינו מכוין לגזולו אלא להשתמש בו קם ליה ברשותיה וחייב באונסים אע"פ שעדיין לא נשתמש בו דשליחות יד אינה צריכה חסרון רק שיגביהנה כדי להשתמש בה בתשמיש שמחסרו אז חייב כאלו חסרו אבל אם

הגביהו לעשות בו תשמיש שאינו מחסרו
אינו חייב משעת הגבהה אלא משעת
תשמיש ולא משום שליחות יד שהרי אינו
שולח בו יד כיון שאינו מחסרו אלא מפני
שהוא שואל שלא מדעת דהוי כגזלן.

(ב) הטה את החבית ונטל ממנה רביעית
ונשברה אינו חייב אלא ברביעית כיון שלא
הגביהה אבל אם הגביהה כדי ליטול ממנה
רביעית חייב אפי' לא נטל אבל אם הגביה
את הכיס ליטול ממנה דינר וכיוצא בכיס
מדברים שאינם גוף אחד הרי זה ספק אם
נתחייב בכל הכיס או לא נתחייב אלא בדינר
בלבד.

(ג) וכן אם הטה ונטל ממנה רביעית
והחמיצה חייב בכולה שמחמת שחסרה
החמיצה בד"א בחבית של יין שדרכו
להחמיץ כשהוא חסר אבל שאר פירות

ששלח יד במקצתם ולא הגביהן אינו מתחייב אלא כפי מה שנטל.

(ד) אמר שרוצה לשלוח יד בפקדון אינו חייב אע"פ שאומר כן בפני עדים.

(ה) השולח יד בפקדון על ידו או ע"י שלוחו ה"ז גזלן ונתחייב באונסיו ונעשית הגזילה ברשותו ומשלם אותה כדין הגזלנים שיתבאר בהלכות גזילה.

(ו) המפקיד חבית אצל חבירו בין שייחדו לה הבעלים מקום בין שלא ייחדו לה מקום וטלטלה לצורכו ונשבר' בין קודם שהחזירה למקומה בין אחר שהחזירה למקום שייחדו לה חייב לשלם ואם טלטלה לצורכה בין שנשברה מתוך ידו בין שנשברה משהניחה במקום אחר פטור.

(ז) היה הנפקד שולחני או חנוני והופקד אצלו מעות אם אינם חתומים ולא קשורים

קשר משונה אע"פ שהם צרורים מותר לו להשתמש בהם לפיכך נעשה עליהם ש"ש וחייב בגניבה ואבידה אפי' קודם שנשתמש בהם ואם כבר נשתמש בהם חייב גם באונסי' אפי' אחר שהחזירם למקומם עד שיחזירם לבעליהם ואם היו המעות צרורים וחתומים או קשורים קשר משונה לא ישתמש בהם לפיכך אבדו או נגנבו אינו חייב באחריותן ואם הופקדו אצל בעל הבית אפי' הם מותרים לא ישתמש בהם לפיכך אבדו או נגנבו אינו חייב באחריותן והוא שיטמנם בקרקע כמו שנתבאר (בסי' רצ"א סט"ו) ובעל הבית שרוב עסקיו בריבית דינו כשולחני לפי שצריך תמיד למעות.

(ח) המפקיד אצל חברו ממון או כלים חשובים ובאו עליו גנבים וקדם ונתן להם הפקדון להציל עצמו אם היה אמוד שהוא בעל ממון חייב שחזקתו שבגללו באו הגנבים

ונמצא זה מציל עצמו בממון חבירו ואם
אינו אמוד חזקתו שלא באו אלא לשמע
הפקדון.

(ט) הופקד אצלו ממון של פדיון שבויים
ובאו עליו אנסים ונתנו להם להציל עצמו
אם לא היה מצוי אצלו שם ממון אחר
לפדות עצמו בו פטור שאין לך פדיון שבויים
גדול מזה ודוקא שהיה ממון של פדיון
שבויים סתם אבל אם היה של פדיון שבויים
ידועים חייב.

(י) המפקיד פירות אצל חבירו ה"ז לא
יערבים עם פירותיו עבר וערבים יחשוב כמה
היה הפקדון ויראה כמה חסר הכל ויחשוב
חסרון הפקדון ויתן לו אחר שישבע.

(יא) נסתפק מהם ולא ידע כמה נסתפק
יוציא לו חסרונו לחטים ולאורז קלוף ד'
קבין ומחצה לכל כור לשעורים ולדוחן ט'

קבין לכל כור לכוסמין ולזרע פשתן בגבעוליו
ולאורז שאינו קלוף ג' סאים לכל כור וכמדה
הזו לכל שנה ושנה.

(יב) בד"א שמדד לו בימות הגורן והחזיר
לו בימות הגורן אבל מדד לו בימות הגורן
והחזיר לו בימות הגשמים אינו מוציא
חסרונות מפני שהם מותירות.

(יג) וכן מוציא לו שתות ליין ושלשה לוגין
שמן למאה לוגין לוג ומחצה שמרים ולוג
ומחצה בלע ואם היה שמן מזוקק אינו
מוציא לו שמרים ואם היו הקנקנים ישנים
אינו מוציא לו בלע.

(יד) הפקיד אצלו פירות שאינם מדודין
ועירבן עם פירותיו ולא מדדן ה"ז פושע ואם
בעל הפקדון אומר כך וכך היו ושומר אומר
איני יודע ישלם בלא שבועה שהרי חייב

עצמו בתשלומין ואינו יודע כמה הוא חייב
ונמצא חייב שבועה שאינו יכול לישבע.

(טו) לא ערבם עם פירותיו אע"פ שחסרים
ומתמעטים והולכין לא יגע בהם בד"א
בשחסרו חסרון הראוי להם בכל שנה אבל
אם חסרו יותר מכדי חסרון אם בעל
הפקדון בעיר יודיענו ואם אינו בעיר מוכרן
בב"ד.

(טז) המפקיד פירות אצל חבירו והרקיבו
דבש ונפסד יין והחמיץ עושה תקנה לבעל
הפקדון אם אינו בעיר ומוכרן בב"ד אע"פ
שעמדו בהפסדן ואין ההפסד (פושה) בהם
הרי הסלים והקנקנים מוסיפים הפסד.

(יז) המפקיד חמץ אצל חבירו והגיע הפסח
ה"ז לא יגע בו עד שעה חמישית ביום י"ד
מכאן ואילך יוצא ומוכר בשוק לשעתו מפני
השבת אבדה לבעלים.

(יח) וה"ה לשאר פקדונות שלא יגע בהם
אע"פ שהוא יודע בודאי שיוזלו בזמן פלוני
או יאנוס אותם המלך שמא יבואו בעליהם
קודם ויטלו ממנו.

(יט) כל המוכר פקדון ע"פ ב"ד ה"ז מוכר
לאחרים ואינו מוכר לעצמו מפני החשד
והדמים יהיו מונחים אצלו ויש לו רשות
להשתמש בהם לפיכך הרי הוא עליהם שומר
שכר אע"פ שעדיין לא נשתמש בהם.

(כ) המפקיד ס"ת אצל חבירו גוללו פעם
אחת לי"ב חודש ואם כשהוא גוללו פתחו
וקרא בו מותר אבל לא יפתח בגלל עצמו
ויקרא וה"ה שאר ספרים ואם פתח (וקרא)
וגלל בגלל עצמו הרי שלח יד בפקדון
ונתחייב באונסים.

(כא) הפקיד אצלו כסות מנערה בענין
שנתבאר בסי' רס"ז.

(כב) בד"א בפקדון שהלכו בעליו למדינת
הים אבל היו עמו באותה הארץ ה"ז לא יגע
בו אע"פ שיאבד.

**סימן רצ"ג: מתי ניתן הפקדון ליתבע ואם יכול
להחזירו בכל מקום. ובו ד' סעיפים**

293. (א) אין המפקיד יכול לתבוע הפקדון אלא
במקום שהפקידו לשם שאם הפקידו אצלו
בטבריא אינו יכול לתובעו בצפורי אבל בכל
מקום שירצה הנפקד להחזיר למפקיד
פקדונו צריך לקבלו אפי' נתנו לו בעל כרחו
חשיבה נתינה ופטור (ודוקא שנתנו לו אבל
אם אמר להביא לו והמפקיד הלך לו חייב
הנפקד) (מרדכי פרק מי שאחזו) ואם
הפקידו אצלו לזמן ידוע אינו יכול להכריחו
לקבלו ממנו תוך הזמן.

(ב) בד"א בישוב אבל אם הפקיד אצלו
בישוב והביא פקדונו במדבר אינו מקבלו

ממנו אלא יאמר לו הרי הוא באחריותך עד שתחזירנו לי ביישוב כדרך שהפקדתו אצלך ביישוב ואם כשהפקידו אצלו אמר לו אני רוצה לצאת למדבר והשיב הנפקד גם אני רוצה לילך למדבר הוי כאילו פירש לו על מנת שאחזירנו לך במדבר ויכול להחזיר לו במדבר.

(ג) המפקיד אצל חבירו והלך בעל הפקדון למדינת הים והנפקד רוצה לפרש בים או לצאת בשיירא אם בא והביא הפקדון לב"ד נפטר מאחריות שמירתו שאין אוסרים זה במדינה זו מפני פקדון של זה שהלך [וואי אפשר] (וא"א) לו להוליכה עמו שמא יארע לו אונס ויהיה חייב באחריותו ב"ד מפקידים ביד אדם נאמן אצלם מפני השבת אבידה לבעלים.

(ד) שלח לו פקדונו ע"י אחר בין שא"ל הולך לו או תן לו פקדונו חייב באחריותו עד שיגיע ליד הבעלים כיון שבעל הפקדון לא עשאו שליח להביא לו לפיכך אם בא לחזור וליטול מיד השליח רשאי בד"א שלא הוחזק הנפקד כפרן אבל הוחזק כפרן זכה השליח מיד בשביל המפקיד ואין הנפקד יכול לחזור וליטלו מידו ומ"מ חייב באחריותו עד שיגיע ליד המפקיד (וע"ל סי' רצ"א סכ"א אם החזיר לאשת המפקיד) ויש מי שאומר דה"ה נמי אפי' לא החזיק כפרן אלא שהיה רגיל בעל הפקדון להפקיד לזה שהופקד אצלו עתה באחרונה וכן נמי אי שדר ליה פלניא גברא מהימנא הוא אע"ג דלא פטרי' אינו יכול לחזור בו וחייב באחריותו.

סימן רצ"ד: הכופר בפקדון או שטוען נגנב. ובו ו

סעיפים

294. (א) תבעו הפקדון וכפר בו מיד נעשה עליו
גזלן וחייב באונסים ופסול לעדות ולשבועה
בד"א שיש עדים שבשעה שכפר בו היה
ברשותו אבל אם אין עדים לא שמא נאבד
ממנו ואמר אכפור בו ואדחנו עד שאמצאנו
ואחזירנו לו.

(ב) לא כפר בו אלא טען נגנב או נאבד אם
אמר שאירע הדבר במקום שיש עדים
מצויים יביא ראיה בעדים לדבריו ויפטר
אפי' משבועה ואם לא יביא עדים לדבריו
ישלם ואם הוא במקום שאין עדים מצויים
ישבע שהוא כדבריו ומגלגלין עליו בשבועתו
שלא פשע בשמירתו אלא ששמרו כדרך
השומרים ושלא שלח בו יד קודם לכן שאם
שלח בו יד קודם לכן ליהנות ממנו נתחייב
אפי' נאנס.

(ג) זה שאמרנו שבמקום שיש עדים מצויים אם לא הביא עדים שיעידו כדבריו ישלם ה"מ במידי דשלטא ביה עינא כגון מעביר חבית בשוק וכיוצא בו אבל מילתא דעביד דמתרמי דלא שלטא ביה עינא כגון מאן דנקט חפצא בידיה דאפשר שאע"פ שרבים מצויים שם ליתרע אונסא ולא ירגישו בו בני אדם דינו כמקו' שאין עדים מצויים.

(ד) מי שהפקידו אצלו גלימא וטוען שנאנסה והביא עדים שנאנס לו גלימא אע"פ שלא ידעו אם היתה גלימת המפקיד פטור כיון שאילו היתה גלימא בידו ומפקיד אומר לא זו היא ונפקד אומר זו היא נאמן בשבועת היסת ואם המפקיד אומר שמא והנפקד אומר ברי אפילו היסת ליכא והכא כיון דמפקיד לא ידע האי גלימא דאיתניס אי דידיה היא או לא נפקד מהימן.

(ה) אם התנה הנפקד שיהא פטור משבועה
תנאו קיים.

(ו) נגנב הפקדון באונס ואח"כ הוכר הגנב
אחד שומר שכר ואחד שומר חנם עושה דין
עם הגנב ואינו נשבע קדם ונשבע ואח"כ
הוכר הגנב אם ש"ח הוא רצה עומד
בשבועתו רצה עושה דין עם הגנב ואם ש"ש
הוא עושה עמו דין.

סימן רצ"ה: שילם הנפקד כיצד משביעין אותו.

ובו ג סעיפים

295. (א) שומר חנם שאמר הריני משלם ואיני
נשבע אם היה הפקדון דבר שכל מינו שוה
ומצוי בשוק לקנות כמותו כגון פירות או
יריעות של צמר ושל פשתן השוות בכל
ענינים או קורות שאינם מצויירות וכל
כיוצא בהם ה"ז משלם ואינו נשבע אבל אם
היה הפקדון [בהמה או] בגד מצוייר או כלי

מתוקן או דבר שאינו מוצא לקנות כמותו
בשוק חוששין שמא עיניו נתן בו ומשביעים
אותו בנקיטת חפץ שאינו ברשותו ואח"כ
משלם וה"ה לשאר השומרים כגון השואל
שאמר מתה או נגנבה ושומר שכר והשוכר
שאמרו נגנבה או אבדה אע"פ שהם חייבים
לשלם משביעים אותם שבועה שאינה
ברשותם ואח"כ משלמים דמי הבהמה או
החפץ שאנו חוששים לו שמא עיניו נתן בה
ואם אמרו הבעלים יתר על זה היה שוה כולל
בשבועתו שאינו שוה אלא כך וכך.

(ב) נמצא כל שומר שנשבע שבועת
השומרים כולל בשבועתו ג' דברים ששמר
כדרך השומרים ושאירעו כך וכך ושאינו
ברשותו ושלא שלח בו יד קודם שאירעו
המאורע הפוטר אותו ואם רצה לשלם נשבע
שאינו ברשותו וכולל בשבועתו שכך וכך הי'
שוה שילם ולא רצה לישבע ואח"כ הוכר

הגנב קנה כל שבח דאתי מעלמא אבל לא
שבח דמגופא (טור) .

(ג) יש מי שאומר שאפי' היה הדבר
המופקד או המושכר או השאול שוה פרוטה
הרי השומר נשבע עליו ואין א' מהשומרים
צריך להודאה במקצת ולא לכפירה במקצת
ורבו החולקים עליו במה שכתב שאפי' היה
הדבר המופקד שוה פרוטה נשבע עליו
ואומרים שצריכים כפירת שתי כסף.

סימן רצ"ו: המפקיד בעדים וטוען הנפקד נגנבה או להד"מ. ובו ח סעיפים

296. (א) א' המפקיד או המשאיל או המשכיר
את חבירו בעדים או שלא בעדים דין א' יש
להם כיון שהודה זה מפי עצמו שהפקיד בידו
או שהשאילו או שהשכירו ה"ז נשבע שבועת
השומרים שאין אומרים מגו לפוטרו
משבועה אלא לפוטרו מלשלם (וי"א

דאמרינן מיגו ליפטור משבועה אלא שאין זה מיגו טוב לכן לא אמרינן ליה (טור בשם הרא"ש ור"ן ר"פ הנשבעין והמגיד פ"ב דשכירות) .

(ב) אבל אם טען לא הפקדת בידי מאומה ולא השאלתני ולא השכרתני או שאמר אמת הפקדת בידי או השכרתני או השאלתני אבל החזרתי לך נשבע היסת ונפטר אפי' הפקיד בידו או השאילו או השכירו בשטר נאמן בשבועה בנקיטת חפץ לומר החזרתי לך במיגו שהיה יכול לומר נגנב אם הוא ש"ח או נאנס אם הוא ש"ש ומתה מחמת מלאכה אם הוא שואל וכשם שאם היה טוען כן היה צריך לישבע מן התורה בנקיטת חפץ כך כשטוען החזרתי צריך לישבע כעין של תורה.

(ג) בד"א כשהיה השומר יכול לטעון לומר נאנסו ולא נצרך אותו להביא ראיה על

טענתו אבל אם היה חייב להביא ראיה על
טענתו כגון שהיה במקום שעדים מצויים
אינו נאמן לומר החזרתי אלא ישבע בעל
השטר בנקיטת חפץ שלא החזיר לו וישלם
והוא דאמר לו ישתבע לי שלא החזרתיו לך
אבל אנן לכתחלה אמרינן ליה זיל שלים
ליה.

(ד) בא להחזיר לו פקדונו וא"ל המפקיד
אין זה פקדוני אלא אחר הוא או שלם היה
ושברתו או חדש היה ונשתמשת בו מאה
סאין הפקדתי אצלך ואין אלו אלא חמשים
וב"ה אומר זהו שהפקדת בעצמך וזה שנתת
אתה נוטל הרי השומר נשבע היסת כשאר כל
הנשבעים שאין כל שומר נשבע שבועת
השומרים האמורה בתורה אלא בזמן
שמודה בעצמו של פקדון כמו שאמר
המפקיד אלא שטוען שנגנב או אבד או נשבה
אבל אם אמר זהו שהשאלתני או שהשכרת

לי או שנטלתי שכר על שמירתו והבעלים
אומרים אינו זה אלא אחר או נשתנה
מכמות שהיה הרי השומר נשבע היסת או
שבועת התורה אם הודה במקצת כיצד מאה
סאה הפקדתי אצלך והשומר אומר לא
הפקדת אצלי אלא חמשים נשבע שבועת
התורה מפני שהודה במקצת לא משום
שבועת השומרים מאה כור של חטים
הפקדתי אצלך והוא אומר לא הפקדת אצלי
אלא מאה של שעורים נשבע היסת כשאר כל
הנשבעים בטענה כזו.

(ה) מתנה ש"ח להיות פטור משבועה
והשואל להיות פטור מלשלם וכן מתנה בעל
הפקדון על ש"ח או ש"ש ושוכר להיות
חייבים בכל כשואל שכל תנאי בממון או
בשבועת ממון קיים וא"צ לא קנין ולא
עדים.

(ו) טען זה שהיה שם תנאי והשומר אומר לא היה שם תנאי נשבע השומר שבועת השומרים ומגלגל בה שלא היה שם תנאי.

(ז) טען שהפקיד אצלו וזה אמר לא אמרתי אלא הנח לפניך ולא נעשיתי לך שומר נשבע היסת שלא קבלו אלא בדרך זו וכולל בשבועתו שלא שלח בו יד ולא איבדו בידים ולא בגרם שגרם לו שיהיה חייב לשלם.

(ח) הודה השומר שפשע וטען תנאי היה בינינו שלא אצטרך לשומרו כדרך השומרים והמפקיד אומר לא היה שם תנאי אע"פ שהפקיד אצלו בעדים שמעידים שדבר זה פקדון הוא אצל זה אבל לא ידענו אם היה בתנאי אם לאו השומר נאמן מתוך שהיה יכול לומר שמרתי כדרך השומרים ונאנסתי נאמן לומר שהיה ביניהם תנאי לפיכך ישבע

שלא שלח בו יד ושאינו ברשותו ושהיה בהם
תנאי ואם הביא המפקיד עדים שפשע חייב
השומר ואינו נאמן במה שטוען תנאי היה
בינינו שהרי אין כאן מגו.

**סימן רצ"ז: הכופר בפקדון אפי' נותן המפקיד
סימן. ובו סעיף אחד**

297. (א) המפקיד אצל חברו שלא בעדים נאמן
לומר להד"מ אע"פ שאין הנפקד אמוד
שיהא לו חפץ כזה והמפקיד נותן בו סימן
ואפי' הפקיד אצלו בעדים אם לא ראו עתה
בידו נאמן לומר החזרתיו לך או נתתו לי
במתנה ואפי' אם טוען הפקדתי בידך חטים
וזה אומר החזרתי לך והלה אומר והרי כך
וכך היו ונתתם בחבית פלונית ונמצא
כדבריו אפי' הכי נאמן הנפקד לומר החזרתי
לך את שלך ואלו אחרים הם אפי' הפקידם
בעדים אבל אם עדים מעידים שהפקיד בידו

זה החפץ ורואים אותו עתה בידו אינו נאמן
לומר חזרתי [ולקחתי ממך] או נתתו לי
במתנה ולא מבעיא אם הוא חי שמוציאין
אותו מידו אלא אפי' אם מת מוציאים אותו
מהיורשי' אפי' בלא שבועה.

**סימן רצ"ח: נפקד אומר איני יודע במה אני חייב
והמפקיד טוען ברי. ובו ב סעיפים**

298. (א) כל שומר שנתחייב לשלם ואמר איני
יודע כמה דמים אני חייב לשלם והבעלים
אומרים אנו יודעים כך וכך היה שוה כגון
שהפקיד אצלו כיס מלא זהובים ופשע בו
הבעלים אומרים ק"ק דינרים היו והשומר
אומר ודאי שהיה בו דינרים אבל איני יודע
כמה היו נמצא זה כטוען ק"ק ומודה לו
במקצת ואמר השאר איני יודע שהוא
מחוייב שבועה ואינו יכול לישבע ומשלם
ולפיכך הבעלים יטלו בלא שבועה והוא

שיטענו דבר שהם אמודים בו ויש לשומר
להחרים על מי שלקח ממנו יותר מהראוי לו
(וע"ל סי' צ' סעיף י').

(ב) מת אביו והניח לו שק צרור והפקידו
אצל חבירו ופשע בו המפקיד אומר איני יודע
מה היה בו שמא מרגליות היו בו וכן השומר
אומר איני יודע כמה אני חייב לשלם שמא
זכוכית היה מלא ישבע השומר כתקנת
חכמים שאינו ברשותו ויכלול בשבועתו
שאינו יודע בודאי שהיה בו יותר על שוה כך
וכך וישלם מה שהודה לו (מפקיד שאמר
נגב לי מן הפקדון והשומר אומר איני יודע
נשבע שאינו יודע ופטור) (תשו' רשב"א סי'
אלף קל"ד).

**סימן רצ"ט: שנים שהפקידו ביד אחד וא' מהם
בא לתבוע. ובו סעיף אחד**

299. (א) שנים שהפקידו אצל אחד ובא אחד מהם ליטול את שלו אין שומעין לו עד שיבא חבירו בד"א כשאין השני בעיר אבל אם הוא בעיר וידע שתבעו חבירו ולא בא ניתא ליה במאי דעביד חבריה ושליחותיה קא עביד ונתבארו פרטי דין זה בסי' קע"ו סעיף כ"ה ובסי' קכ"ב ואם הפקיד אצל שנים הוה כהלוח לשנים (נימוקי יוסף ריש פ' המפקיד) (וע' לעיל סי' ע"ז) .

סימן ש': שנים שהפקידו א' ק' וא' ר' וכל אחד תובע ר'. ובו ד' סעיפים

300. (א) שנים שהפקידו אצל אחד זה מנה וזה מאתים וכל א' משניהם אומר אני הוא שהפקדתי המאתים והשומר אומר איני יודע ישבע כל א' מהם שהפקיד ק"ק ויתן ק"ק לזה וק"ק לזה ונמצא מפסיד מנה מביתו מפני שפשע שה"ל לכתוב שם כל א'

על כיס שלו ואי אינהו לא תבעו ליה כל חד
בברי אם בא לצאת ידי שמים חייב אבל
בדיני אדם פטור לפיכך אם הביאו לו השנים
כא' שלש מאות בכרך אחד ובאו ותבעו וכל
א' אומר הק"ק שלי נותן מאה לזה ומאה
לזה והשאר יהא מונח אצלו (וי"א דיהא
מונח ביד ב"ד) (מרדכי פ' המפקיד וע' בב"י)
עד לעולם או עד שיודה האחד לחבירו שהרי
הוא אומר להם כיון שראיתי שאינכם
מקפידין זה על זה והבאתם בכרך א' לא
הטרחתי עצמי לידע ולזכור תמיד מי בעל
המאה ומי בעל המאתים ואפי' בבא לצאת
ידי שמים פטור (וי"א דאם תבעו ליה חייב
בבא לצאת ידי שמים אפילו בכי האי גוונא)
(טור) .

(ב) וכן אם הפקידו אצלו שני כלים א'
גדול וא' קטן וכל א' אומר אני בעל הגדול
ישבעו שניהם ויתן הגדול לא' מהם ודמי

הגדול לשני וישאר לו הקטן ואם הביאום
בכרך א' כאחד נותן הקטן לאח' ודמי הקטן
לשני והשאר יהיה מונח עד שיודה האחד
לחבירו או עד לעולם.

(ג) וכן מי שתבעוהו שנים זה אומר אני
הוא בעל הפקדון וזה אומר אני הוא והשומר
אומר א' מכם הוא ואיני יודע מי הוא ישלם
לשניהם.

(ד) וכן שנים שהפקידו שתי בהמות אצל
רועה ומתה אחת מהן ואינו יודע של מי
היתה ישלם לשניהם ואם הפקידו בעדרו
שלא מדעתו מניח הבהמה ביניהם ומסתלק
ותהיה מונחת עד שיודה האחד לחבירו או
עד שירצו לחלק אותו.

**סימן ש"א: דין השומרים בעבדים וקרקעות
ובהקדשות ובשל עניים. ובו י סעיפים**

301. (א) ג' דינים האמורים בתורה בארבעה שומרים אינם לא בקרקעות ולא בעבדים ולא בשטרות ולא בנכסי עכו"ם ולא בהקדשות הן של מזבח או של בדק הבית ש"ח אינו נשבע נושא שכר או שוכר או שואל אינם משלמים ומ"מ ש"ש מפסיד שכרו עד שישבע ששמר כראוי וכן פטורים אף מפשיעה (והכי קי"ל) ויש מחייבים בפשיעה וכל אלו חוץ מן ההקדשות פטורים אפילו משבועה שאינם ברשותו.

(ב) הא דאין נשבעין על אלו ה"מ בפני עצמן אבל ע"י גלגול נשבעים.

(ג) אע"פ שאמרו שאין נשבעים על אלו הני מילי מדאורייתא אבל נשבעים עליהם היסת אם היתה שם טענת ודאי.

(ד) כל אלו אם קנו מידם להתחייב באחריותם חייבים.

(ה) המוסר לחבירו לשמור דבר המחובר לקרקע דינו כקרקע אפי' ענבים העומדים ליבצר.

(ו) מי שהפקידו אצלו מעות עניים או פדיון שבויים ופשע בהם ונגנבו פטור שנא' לשמור ולא לחלק לעניים והרי הוא ממון שאין לו תובעין בד"א כשאין זה הממון מופקד לעניי מקום זה או לשבויים ידועים אבל אם היה לעניים אלו או לשבויים אלו והרי הוא קצוץ להם הרי זה הממון שיש לו תובעים וישלם אם פשע או ישבע שלא פשע כדרך כל השומרים וכן אם הגבאי אמר לשומר שמור לי חייב כשאר שומר (מרדכי פ' החובל).

(ז) מי שהפקידו אצלו ממון פדיון שבויים ובאו עליו גנבים וקדם והציל עצמו בממון

שבויים אם הוא פטור נתבאר בסימן רצ"ב
סעיף ט'.

(ח) מי שיש בידו מעות של יתומים דינו
כדין מעות שאר כל אדם ואסור להשתמש
בהם.

(ט) עכו"ם שהפקיד ואח"כ נתגייר אין לו
כל דיני השומרים עד שיהיה תחלתו וסופו
ישראל (וכן חולין ואח"כ הקדישן ביד
השומר) (טור בשם רמב"ם פ"ב דשכירות) .

(י) אין השומר חייב אא"כ נתנו לו בתורת
שמירה אבל אם נתנו לו לאבד פטור
דדרשין לשמור ולא לקרוע ולא לאבד וה"מ
דאתא לידיה מעיקרא בתורת קריעה ואיבוד
אבל אי אתו לידי מעיקרא בתורת שמירה
והדר אמר ליה קרע חייב או לא א"ל על מנת
לפטור.

סימן ש"ב: דיני שומרים א' האיש וא' האשה.

ובו ב סעיפים

302. (א) א' האיש וא' האשה בדיני השומרים

בין שהיה הדבר השמור של האשה בין שהי' ביד האשה.

(ב) קטן שהפקיד או השאיל לגדול נשבע

שבועת השומרים לקטן (ויש חולקין ועיין לעיל סוף סי' צ"ו) .

סימן ש"ג: שומר שכר באיזה דבר חייב או פטור

ומאימתי מתחייב. ובו טו סעיפים

303. (א) שומר שכר גם הוא אינו מתחייב

בשמירתו עד שימשוך במקום שראוי למשוך כמו שנתבאר בסירצ"א בש"ח.

(ב) שומר שכר חייב בגניבה ואביד' וי"א

שאפילו שמר כראוי ונתן הכספים תחת הקרקע בעומק מאה אמה שאי אפשר לגנבם

משם אם לא ע"י מחילות או גם בעידנא
דניימי אינשי ונגנבו או קפץ עליו חולי ולא
יכול לשומרה וכל כיוצא בזה חייב ואפי'
הקיפו חומה של ברזל ואפילו אם אילו היה
שם לא היה יכול להציל חייב בגניבה
ואבידה אא"כ היה שם ולא היה יכול
להציל.

(ג) שומר שכר פטור מאונסים איזהו
אונס בא עליו לסטים מזויין אפי' אם גם
הרועה מזויין לפי שהליסטים מוסר נפשו
יותר.

(ד) רועה שבאו זאבים וטרפו ממנו אם
היה זאב אחד אינו אונס אפילו בשעת
משלחת זאבים ואם היו שני זאבים הרי זה
אונס שני כלבים אינם אונס אפי' באו משתי
רוחות היו יותר על שנים ה"ז אונס.

(ה) יש מי שאומר דכל מה דאמרינן דלא
הוי אונס דוקא בשלא השתדל להציל אבל
אם השתדל להציל ולא יוכל אין לך אונס
גדול מזה ונשבע על זה ונפטר.

(ו) הארי והדוב והנמר והברדלס (פירש"י
פוטוויש בלע"ז ובערוך פי' מין בעל חי שבז'
שנים הוא זכר ונקרא צבוע ואח"כ יתהפך
לנקבה נקרא לפרוא ואז הוא יותר רע
מקודם מבואר בפ"ק דב"ק דף ט"ז ע"א)
והנחש הרי אלו אונסים בזמן שבאו
מאליהם אבל אם הולیکن למקום גדודי חיה
ולסטים אין אלו אונסים וחייב לשלם.

(ז) רועה שמצא גנב והתחיל להתגרות בו
ולהראותו שאינו חושש ממנו וא"ל הרי אנו
במקום פלוני כך וכך רועים אנחנו כך וכך
כלי מלחמה יש לנו ובא אותו הלסטים ונצחו
ולקח מהם הרי הרועה חייב.

(ח) רועה שהיה לו להציל הטריפה או השבויה ברועים אחרים ובמקלות ולא קרא רועים אחרים ולא הביא מקלות להציל ה"ז חייב אחד ש"ח ואחד ש"ש אלא שש"ח קורא רועים ומביא מקלות בחנם ואם לא מצא פטור אבל ש"ש חייב לשכור הרועים והמקלות עד כדי דמי הבהמה כדי להציל וחוזר ולוקח שכרן מבעל הבית ואם לא עשה כן והיה לו לשכור ולא שכר הרי זה פושע וחייב.

(ט) רועה שטען הצלתי ע"י רועים בשכר נשבע ונוטל מה שטען שאינו יכול לטעון אלא עד כדי דמיהן ויכול היה לומר נטרפה וישבע בנקיטת חפץ.

(י) רועה שהניח עדרו ובא לעיר בין בשעה שדרך הרועים להכנס בין בעת שאין דרך הרועים ליכנס ובא זאב וטרף ארי ודרס אין

אומרים אילו היה שם היה מציל אלא
אומדין אותו אם יכול להציל ע"י רועים
ומקלות חייב ואם לאו פטור ואם אין הדבר
ידוע חייב לשלם.

(יא) רועה שומר שכר שהעביר הבהמות על
הגשר ודחפה אחת מהן לחבירתה ונפלה
לשבולת נהר (פ"י מקום שמים נגרים בכח)
ה"ז חייב שהיה לו להעבירם אחת אחת
שאין השומר נוטל שכר אלא לשמור שמירה
מעולה הואיל ופשע בשמירתן בתחלה
והעבירן כאחד אע"פ שנאנס בסוף בעת
הנפילה הרי הוא חייב.

(יב) מתה כדרכה פטור סיגפה ומתה כגון
שהעמידה בחמה או בצינה אפי" לא מתה
מיד חייב.

(יג) תקפתו ועלתה לראשי צוקין ותקפתו
ונפלה ה"ז אונס.

(יד) העלה לראשי הצוקין או שעלתה מאיליה והוא יכול למנעה ולא מנעה אע"פ שתקפתו ונפלה ומתה או נשברה חייב שכל שתחלתה בפשיעה וסופו באונס חייב.

(טו) העלה לראש ההר ומתה שם כדרכה או שפשע בה ולא שמרה כראוי ויצאה לאגם ומתה שם כדרכה פטור אבל אם נגנבה מהאגם ומתה בבית הגנב חייב (שומר שכר שכלה זמנו עיין לקמן סי' שמ"ג) .

סימן ש"ד: המעביר חבית ממקום למקום

ונשבר מתי חייב. ובו ו' סעיפים

304. (א) המעביר חבית ממקום למקום בשכר ונשברה דין תורה הוא שישלם שאין זה אונס גדול והרי השבירה כגניבה ואבידה שהוא חייב בהן אבל תקנו חכמים שיהיה חייב שבועה שלא פשע בה שאם אתה אומר ישלם אין לך אדם שיעביר חבית לחבירו

ולפיכך עשו בו שבירת החבית כמיתת
הבהמה ושבירתה.

(ב) ועוד תקנו בדבר זה שאם נשאו אותה
שנים במוט ונשברה משלמים חצי הואיל
ומשאוי זה גדול לגבי אחד וקל לגבי שנים
הוי כאונס ואינו אונס ומשלמים מחצה אם
יש עדים שלא פשעו בה.

(ג) נשברה במקום שאין עדים מצוים
נשבעים שלא שברוה בפשיעה ומשלמים חצי
דמיה שהרי לא היה לכל א' להעביר אלא
משוי שהיה יכול להעביר בפ"ע.

(ד) מכאן אתה למד שהאחד שהעביר
חבית גדולה שאין דרך כל הסבלים
להעבירה ביחיד שהוא פושע ואם נשברה
בידו משלם הכל.

(ה) הסבל ששבר חבית של יין לחנוני
ונתחייב לשלם והרי הוא שוה ביום השוק ד'

ובשאר ימים ג' אם החזירו ביום השוק חייבים להחזיר חבית של יין או ישלמו לו ארבע והוא שלא היה לו יין למכור ביום השוק אבל אם היה לו יין מחזירין לו שלשה ואם החזירו לו בשאר ימים מחזירין לו שלשה ומנכין לו בכל זמן טורח שהיה טורח במכירתה ופגם הנקב שהיה נוקב החבית וכן כל כיוצא בזה.

(ו) ש"ש כיון שכלה זמנו כלתה שמירתו ואפי' היא עדיין בביתו אינו עליה אלא ש"ח.

סימן ש"ה: שומר שכופר או שטוען נאנס או

נגנב. ובו ז' סעיפים

305. (א) שומר שכר דינו כש"ח לענין אם כפר או טענות אחרות שביניהם כגון אם אמר לו נשתמשת בחפץ וקלקלתו וכיוצא בזה נשבע היסת ונפטר ואם השומר טוען שנאנסה אם במקום שעדים מצויים יביא עדים ויפטר או

ישלם ואם אין מצוים ישבע שהיא כדבריו
ויכלול בשבועתו שלא שלח בה יד ושאינה
ברשותו ואם טוען נגנבה או אפי' שאומר
פשעתי בה והריני משלם משביעין אותו
שאינו ברשותו.

(ב) נגנבה בלסטים מזויין והוכר הגנב
צריך לפרוע לבעל הבית והוא יעמיד הגנב
בדין ואפילו אם נשבע כבר ונפטר קודם
והוכר הגנב כיון שנמצא הגנב צריך להעמידו
בדין והוא יפרע לבע"ה.

(ג) היו הבעלים עמו במלאכתו בשעה
שמשך החפץ לשמור פטור אף מפשיעה כמו
שנתבאר בדיני ש"ח.

(ד) קבל עליו ש"ש להתחייב אף באונסים
או שהתנה ליפטר מגנבה ואבידה ומשבועה
הכל לפי תנאו (אמר סתם על מנת שלא

אתחייב באחריותו פטור אפילו מפשיעה)
(מרדכי ס"פ האומנים) .

(ה) שומר שכר שמסר לשומר אחר נתבאר
משפטו בסימן רצ"א.

(ו) האומר לחבירו שמור לי ואשמור לך
(י"א דהוא הדין השאילני ואשאילך) [טור
ס"ז בשם הרמ"ה ומהרי"ק שורש ע"ז] הרי
זה שמירה בבעלים אמר ליה שמור לי היום
ואשמור לך למחר השאילני היום ואני
אשאילך למחר שמור לי היום ואשאילך
למחר השאילני היום ואשמור לך למחר
כולם נעשו שומרי שכר זה לזה.

(ז) אמר לו השאילני גלימא שלך שהיא
קלה וטול שלי שהיא כבדה ובאו לסטים
ונטלו האחת הנשארת היא של בעל הראשון.

סימן ש"ו: האומנים שומרי שכר ואם קלקלו

וטבח שנבל. ובו ח סעיפים

306. (א) כל האומנים שומרי שכר הם וכולם שאמרו טול את שלך והבא מעות או שא"ל האומן גמרתיו ולא לקחו הבעלים הכלי הרי האומן שומר חנם אבל אם אמר האומן הבא מעות וטול את שלך עדיין הוא שומר שכר כמו שהיה (ואם אמר טול את שלך ואיני שומרו עוד פטור) (ב"י בשם תלמידי הרשב"א).

(ב) נתן לאומנים לתקן וקלקלו חייבים לשלם כיצד נתן לחרש שידה תיבה ומגדל לקבוע בהם מסמר ושברו או נתן לו עצים לעשות מהם שידה תיבה ומגדל ונשברו אחר שנעשו משלם לו דמי שידה תיבה ומגדל שאין האומן קונה בשבח כלי ע"י בא"ע סי' כ"ח סט"ו.

(ג) נתן צמר לצבע והקדיחתו יורה נותן לו דמי צמרו צבעו כעור או נתנו לו לצבעו אדום

וצבעו שחור שחור וצבעו אדום נתן עצים
לחרש לעשות מהם כסא נאה ועש' כסא רע
או ספסל אם השבח יתר על ההוצאה נותן
בעל הכלי את ההוצאה ואם ההוצאה יתירה
על השבח נותן לו את השבח בלבד (ומה
שהיה ראוי להשביח אילו לא שינה היא
בכלל הקרן וחשבינן השבח (וההוצאה) בלא
זה) (טור) אמר בעל הכלי איני רוצה בתקנה
זו אלא יתן לי דמי הצמר או דמי העצים אין
שומעין לו וכן אם אמר האומן הא לך דמי
צמרך או דמי עציך ולך אין שומעין לו שאין
האומן קונה בשבח כלי שעשה.

(ד) המוליד חטין לטחון ולא לתתן ועשאן
סובין או מורסן נתן קמח לנחתום ועשאו פת
נפולין בהמה לטבח וניבלה בשכר חייבים
לשלם דמיהן ואם שחט בחנם אם היה טבח
מומחה פטור ואם אינו מומחה חייב
(והטבחים שלוקחין הכרכשאות מן

הכשרות מקרי שכר ואם נבלו חייבים
לשלם) (טור) .

(ה) בד"א שניבלה בוודאי אבל אם עשה
בה טרפות הפוסלה מספק כגון ששהה
במיעוט סימנים פטור וכן אם מצא הסכין
פגום והוא בדקו תחלה כיון דאיכא למימר
בעצם המפרקת נפגמה לענין ממון לא
מפקינן מספק.

(ו) המראה דינר לשולחני ואמר לו יפה
הוא ונמצא רע אם בשכר ראהו חייב לשלם
אע"פ שהוא בקי ואינו צריך להתלמד ואם
בחנם ראהו פטור והוא שיהיה בקי שאינו
צריך להתלמד ואם אינו בקי חייב לשלם
אע"פ שהוא בחנם והוא שיאמר לשולחני
עליך אני סומך או שהיו הדברים מראים
שהוא סומך על ראייתו ולא יראה לאחרים
(וי"א דאפי' סתמא נמי חייב (טור בשם

רבינו יצחק (והרא"ש) ומ"מ הסברא
הראשונה נראה עיקר) .

(ז) טבח שעושה בחנם וניבל וכן שולחני
שאמר יפה ונמצא רע וכן כל כיוצא בזה
עליהם להביא ראיה שהם מומחים ואם לא
הביאו ראיה משלמין.

(ח) הנוטע אילנות לבני המדינה שהפסיד
(וי"א דהוא הדין ליחיד (טור) וכן טבח של
בני העיר שנבל הבהמות והמקזיז דם שחבל
והסופר שטעה בשטרות ומלמד תינוקות
שפשע בתינוקות ולא למד (אפי' רק יום או
יומים (מרדכי שם) או למד בטעות וכל
כיוצא באלו והאומנים שאי אפשר שיחזרו
ההפסד שהפסידו מסלקין אותם בלא
התראה שהם כמותרים ועומדים עד
שישתדלו במלאכתם הואיל והעמידו אותם
הצבור עליהם.

סימן ש"ז: דיני השוכר וחיובו ופטורו ואם

השאל או השכיר. ובו ז' סעיפים

307. (א) השוכר מחבירו בהמה או כלים דינו

כשומר שכר להתחייב בגניבה ואבידה
וליפטר מאונסין.

(ב) יכולין המשכיר והשוכר לחזור בהם

עד שימשוך או שיעשה א' מדרכי הקנין וכן
אינו מתחייב בגניבה ואבידה עד שיעשה
אחד מדרכי הקנייה וי"א שמשסילק הבעל
שמירתו מעליו מדעת השומר נתחייב
בשמירתה.

(ג) ראובן שכר בית משמעון ונתן שם

חטה ומחמת שעמדה שם ימים הרבה
נתקלקלו הכותלים ונפלו והזיקו לשמעון
ולשכניו אם היה ניכר וידוע קלקול
הכותלים והתרו בו לסלק החטה ולא סלקה
פושע הוא וחייב לשלם כל ההיזק.

(ד) אין השוכר בהמה או מטלטלים רשאי להשכיר לאחר ואם השכיר לאחר דינו כדין ש"ש שמסר לשומר אחר שנתבאר בסי' רצ"א.

(ה) השוכר פרה מחבירו והשאילה לאחר ומתה כדרכה או נאנסה כיון שהשני חייב תחזור לבעלים הראשונים שאין הלה עושה סחורה בפרתו של זה ואם אמר לשוכר אם תרצה תשאילנה ויהיה דינך עם השואל ויהיה דיני עמך אז ישלם השואל לשוכר.

(ו) השוכר פרה מחבירו ונולדה בה מכה בפשיעת השוכר שלא מחמת מלאכה י"א שהוא פטור מלשלם כיון שסופה להתרפאות מאותה מכה לא הוי אלא שבת ואין שבת בבהמה לפיכך אם מתבטלת כמה ימים פטור כיון שסופה להתרפאות ויש מחייבים (והסברא הראשונה נראה עיקר) .

(ז) אין אדם רשאי לדוש בפרתו ערבית
ולהשכירה שחרית.

**סימן ש"ח: השוכר בהמה לרכוב עליה כמה
יטעון עליה. ובו ז' סעיפים**

308. (א) השוכר בהמה לרכוב עליה איש לא
ירכיב עליה אשה (והוא הדין לעכו"ם)
(מרדכי פרק האומנין) מיהו יש אומרים
דוקא לכתחלה אבל אם עבר והרכיב עליה
אשה אע"פ שניזוקה הבהמה אינו חייב
לשלם (המגיד פ"ד דשכירות בשם הרשב"א)
ויש חולקין (שם לדעת הרמב"ם) ולכולי
עלמא אם מנהג המקום להתייקר ברכיבת
הנשים צריך להוסיף לו כפי המנהג (המגיד
הנזכר לעיל) לרכוב עליה אשה ירכיב עליה
איש.

(ב) שכרה לרכוב עליה אשה מרכיב עליה
כל אשה בין גדולה בין קטנה ואפי' מעוברת
ומניקה.

(ג) השוכר את החמור לרכוב עליה יש לו
להניח עליה כסותו ולגינו ומזונותיו של
אותו הדרך לפי שאין דרך השוכר לחזור בכל
מלון ומלון לקנות מזונות יתר על זה הרי
מעכב עליו בעל החמור וכן יש לבעל החמור
להניח עליה שעורים ותבן ומזונות של אותו
היום יתר על זה השוכר מעכב עליו מפני
שאפשר לו לקנות בכל מלון ומלון לפיכך אם
אין שם מאין יקנה מניח עליו מזונותיו
ומזונות בהמתו של כל אותה הדרך וכל אלו
הדברים בשוכר סתם ובמקום שאין מנהג
ידוע אבל במקום שיש מנהג הכל לפי המנהג.

(ד) השוכר את הבהמה להביא עליה ק"ק
ליטרין של חטים והביא ק"ק ליטרין של

שעורים ומתה חייב מפני שהנפח קשה למשוי והשעורים יש להם נפח וכן אם שכרה להביא תבואה והביא במשקלה תבן אבל אם שכרה להביא עליה שעורים והביא במשקלן חטים ומתה פטור וכן כל כיוצא בזה.

(ה) השוכר את הבהמה לשאת עליה משקל ידוע והוסיף על משאו אם הוסיף חלק משלשים על השיעור שפסק עמו ומתה חייב פחות מכאן פטור אבל נותן הוא שכר התוספות (וע"ל סי' של"ה ס"א) .

(ו) שכר סתם אינו נושא אלא משקל הידוע במדינה לאותה בהמה ואם הוסיף חלק משלשים כגון שדרכה לשאת ל' וטען עליה ל' ואחד ומתה או נשברה חייב.

(ז) הכתף שהוסיף על משאו קב א' והוזק במשא זה חייב בנזקיו שאע"פ שהוא בן דעת

והרי הוא מרגיש בכובד המשא יעלה על לבו
מחמת חליו הוא זה הכובד.

**סימן ש"ט: השוכר את הבהמה לילך למקום
ידוע והוליכה למקום אחד. ובו ה' סעיפים**

309. (א) השוכר את החמור להוליכה בהר
והוליכה בבקעה אם הוחלקה פטור אע"פ
שעבר על דעת הבעלים ואם הוחמה חייב.

(ב) שכרה להוליכה בבקעה והוליכה בהר
אם הוחלקה חייב שהחלקות יותר בהר
מבבקעה ואם הוחמה פטור שבבקעה
חמימות יותר מבהר מפני הרוח שמנשבת
בראש ההרים ואם הוחמה מחמת המעלה
חייב וכן כל כיוצא בזה.

(ג) השכיר בהמתו לילך בה למקום פלוני
ולהחזירה למחר והלך השוכר עליה למקום
ההוא והחזירה בו ביום ונתרעם המשכיר
לזקני העיר על אשר הוליכה והביאה ביום

א' ואמרו למשכיר לקבלה ולהשתדל
ברפואתה וכן עשה ומתה לסוף ח' ימים חייב
השוכר כיון שפשע בה.

(ד) השוכר את הפרה לחרוש בהר וחרש
בבקעה ונשבר הקנקן והוא הכלי שחורש בו
הרי השוכר פטור ודין בעל הפרה עם
האומנין שחרשו וכן אם לא שינה על דעת
הבעלים ונשבר הקנקן דין בעל הפרה עם
האומנים שכרה לחרוש בבקעה וחרשה בהר
ונשבר הקנקן השוכר חייב ודינו של שוכר
עם האומנים.

(ה) שכרה לדוש בקטנית ודש בתבואה
והוחלקה פטור בתבואה ודש בקטניות חייב
שהקטנית מחלקת.

**סימן ש"י: השוכר את החמור ונסתמא או מת או
נשבר. ובו ג סעיפים**

310. (א) השוכר את הבהמה וחלתה (ועדיין
ראויה למלאכה) (טור) או נשתטית או
נלקחה לעבודת המלך אע"פ שאין סופה
לחזור אם נלקחה דרך הליכה הרי המשכיר
אומר לשוכר הרי שלך לפניך ונותן לו שכרו
משלם בד"א כששכרה לשאת עליה משאוי
שאפשר להשליכה בלא הקפדה אבל אם
שכרה לרכוב עליה או לשאת עליה כלי
זכוכית וכיוצא בהם חייב להעמיד לו בהמה
אחרת ואם לא העמיד יחזיר השכר ויחשוב
עמו על שכר כמה שהלך בה מתה הבהמה או
נשברה בין ששכרה לשאת בין ששכרה
לרכוב אם אמר לו חמור סתם אני משכיר
לך חייב להעמיד לו בהמה אחרת ואם לא
העמיד יש לשוכר למכור הבהמה וליקח בה
בהמה אחרת ואם אין בדמים ליקח בהמה
אחרת שוכר בדמים בהמה אחרת עד שיגיע
למקום שפסק עמו.

(ב) א"ל חמור זה אני שוכר לך אם שכרה לרכוב עליה או לכלי זכוכית ומתה בחצי הדרך אם יש בדמיה ליקח בהמה אחרת יקח ואם אין בדמיה ליקח שוכר אפי' בדמי כולה עד שיגיעו למקום שפסק עמו ואם אין בדמיה לא ליקח ולא לשכור נותן לו שכרו של חצי הדרך ואין לו עליו אלא תרעומת ואם שכרה למשא הואיל וא"ל חמור זה ומת בחצי הדרך אינו חייב להעמיד לו אחרת אלא נותן לו שכרו של חצי הדרך ומניח לו נבלתו.

(ג) ראובן השכיר בהמתו לשני ימים לילך ולחזור ובחזרתו ביום השני גדל הנהר עד שהוצרך לעכב יום אחד אם שכרה לימים פשיטא שצריך ליתן לו שכירות כל יום ויום ואם שכרה למקום פלוני ולחזור או ששכרה לשני ימים והזכיר המקום שרוצה לילך שם וידוע שהוא מהלך שני ימים ועכבו הנהר אם

לא היה רגיל להתגדל פסידא דבעל בהמה
ואם היה רגיל להתגדל והשוכר מכיר ענין
הנהר ולא המשכיר פסידא דשוכר ואם
שניהם ידעו פסידא דבעל בהמה ומזונות
הבהמה והשכירות דין אחד להם.

**סימן שי"א: השוכר את הספינה ופרקה בחצי
הדרך או טבעה בחצי הדרך. ובו ו סעיפים**

311. (א) ספינה שהוסיף בה א' משלשים על
משאה וטבעה חייב לשלם דמיה.

(ב) השוכר את הספינה וטבעה בחצי
הדרך אם א"ל ספינה זו אני משכיר לך
ושכרה השוכר להוליך בה יין סתם אע"פ
שנתן לו השכר יחזיר כל השכר שהרי זה
אומר לו הבא לי הספינה עצמה ששכרתי
שהקפדה גדולה יש בספינה זו ואני אביא יין
מכל מקום ואוליך בה.

(ג) א"ל ספינה סתם אני משכיר לך
ושכרה השוכר להוליד בה יין זה אע"פ שלא
נתן לו מהשכר כלום חייב ליתן כל השכר
שהרי אומר לו הבא לי היין עצמו ואני אביא
לך ספינה מ"מ ואוליכנו אבל צריך לנכות
כדי הטורח של חצי הדרך שאינו דומה
המטפל בהולכת הספינה ליושב ובטל (ויש
אומרים דאינו נותן לו אלא שכירות מחצי
הדרך) (טור בשם הרא"ש) .

(ד) אמר לו ספינה זו אני משכיר לך ושכר
השוכר להוליד בה יין זה אם נתן השכר אינו
יכול להחזירו ואם לא נתן לא יתן שאין זה
יכול להביא הספינה עצמה ולא זה יכול
להביא יין עצמו.

(ה) שכר ספינה סתם ליין סתם הרי אלו
חולקין השכר ודוקא כשאין אחד מהם רוצה
להשלים אבל (אם) זה מביא יינו וזה אינו

מביא ספינה אם נתן שכר נמי יטול ויוציא
מתחת ידו.

(ו) השוכר את הספינה ופרקה בחצי
הדרך נותן לו שכר כל הדרך ואם מצא
השוכר מי שישכיר אותה לו עד המקום
שפסק שוכר ויש לבעל הספינה עליו תרעומת
(וצריך ליתן לבעל הספינה מה שהספינה
נפסדת בהוצאת הסחורה (הראשונה)
ובהכנסת השנייה) (טור) וכן אם מכר כל
הסחורה שבספינה לאיש אחר בחצי הדרך
וירד ועלה הלוקח נוטל שכר חצי הדרך
מהראשון ושכר החצי מזה האחרון ויש
לבעל הספינה עליו תרעומת מפני שגרם לו
לסבול דעת איש אחר שעדיין לא הורגל בו
וכן כל כיוצא בזה.

סימן שי"ב: המשכיר בית לחבירו לזמן קצוב או

סתם. ובו כ סעיפים

312. (א) המשכיר לחבירו בית או חצר או מרחץ או חנות לזמן קצוב אינו יכול לחזור בו ולהוציאו תוך זמנו אפילו נפל ביתו של משכיר שאין לו מקום לדור בו ואפילו העני וצריך למכרו לאחר אינו יכול להוציאו והמקח קיים ולוקח צריך להניחו ביד השוכר עד שישלים זמנו ואם היה מושכר בענין שלא היה יכול לפדותו לעולם אם לא מכרו יכול למכרו ולהוציאו מיד (הרא"ש ומרדכי פ' השואל) התנה עמו שיוכל להוציאו לצרכו ומכרו אין הלוקח יכול להוציאו (ריב"ש סי' רכ"ז) ואם הקדים לו השכר אפי' לזמן מרובה אינו יכול להוציאו עד שיכלה זמן כל השכירות שהקדים לו.

(ב) אם חזר אחר שהשכירו לזה והשכירו או מכרו לעכו"ם או אנס שהפקיע שכירות הראשון ה"ז חייב להשכיר לו בית אחר כמותו וכן כל כיוצא בזה.

(ג) משכנו לשנים ידועים בכך וכך לכל שנה ושנה כ"ז שלא יפדנו וחזר ומכרו לאחר אין הלוקח יכול לקחתו מיד המלוה תוך השנה אבל אחר השנה יכול לקחתו.

(ד) השכיר לו ללינה אין פחות מיום אחד לשביתה אין פחות משני ימים לנישואין אין פחות מל' יום.

(ה) המשכיר בית לחבירו סתם אינו יכול להוציאו עד שיודיעו ל' יום מקודם כדי לבקש מקום ולא יהא מושלך בדרך ולסוף הלי' יצא בד"א בימות החמה אבל בימות הגשמים אינו יכול להוציאו מהחג ועד הפסח.

(ו) קבע לו שלשים יום לפני החג אם נשאר מהל' יום אפי' יום א' אינו יכול להוציאו עד מוצאי הפסח והוא שיודיעו ל' יום מקודם בד"א בעיירות אבל בכרכים

אחד בימות החמה ואחד בימות הגשמים
צריך להודיעו שנים עשר חדש מקודם וחנות
בין בכרכים בין בעיירות צריך להודיעו י"ב
חדש מקודם ובחנות של נחתומין וצבעין
צריך להודיעו ג' שנים מקודם (טור) .

(ז) כשם שהמשכיר חייב להודיעו כך
השוכר חייב להודיעו מקודם שלשים יום
בעיירות או מקודם י"ב חדש בכרכים כדי
שיבקש שכן ולא ישאר ביתו פנוי ואם לא
הודיעו אינו יכול לצאת אלא יתן השכר.

(ח) אם שכרו לזמן קצוב כיון שכלה הזמן
יכול להוציאו מיד אפי' כלה הזמן באמצע
ימות הגשמים.

(ט) מה שאמרנו שאין המשכיר יכול
להוציאו ולא השוכר יכול לצאת עד
שיודיענו מקודם אם הוקרו הבתים יש
למשכיר להוסיף עליו ולומר לשוכר או שכור

בשוויה או תצא וכן אם הוזלו הבתים יש לשוכר לפחות השכר ולומר למשכיר או שכור לי כשער של עכשיו או הרי ביתך לפניך מיהו דוקא דהתנו הכי מקודם הזמן ואע"פ שעבר זמן הודעה אבל אם עמדו בסתם מסתמא דעתם היה על השכר הראשון.

(י) בד"א שהשכירו סתם אבל אם השכירו לזמן ידוע אע"פ שנתייקרו הבתים או הוזלו אינם יכולים לא להוסיף ולא לגרוע.

(יא) נפל בית המשכיר שהיה דר בו ה"ז יכול להוציא השוכר מביתו ואומר לו אינו בדין שתהיי אתה יושב בביתי עד שתמצא מקום ואני מושלך בדרך שאין אתה בעל זכות בבית זה יותר ממני ודוקא בשוכר סתם אבל בשוכר לזמן ידוע אינו יכול להוציאו תוך זמנו.

(יב) נתן הבית לבנו לישא בו אשה אם היה יודע שבנו נעשה חתן בזמן פלוני והיה אפשר לו להודיעו מקודם ולא הודיעו אינו יכול להוציאו ואם עכשיו נזדמנה לו אשה והרי הוא נושאה מיד ה"ז יש לו להוציאו שאינו בדין שיהא זה יושב בביתו ובן בעל הבית ישכור בית שיעשה לו חתונה.

(יג) מכר הבית או נתנו או הורישו אין השני יכול להוציאו עד שיודיעו מקודם לי יום או מקודם י"ב חדש שהרי השוכר אומר לו אין כחך יותר מכח זה שזכית בבית זה.

(יד) מקום שנוהגין שיש להם ראש שנה קבוע לשכירות הבתים וראובן שכר בית משמעון לשנה אחת ואחר שכלתה השנה נשאר בבית חדש אחד ולא דברו זה עם זה כלום בשכירות שנה הבאה ורצה ראובן

לצאת מהבית ושמעון מעכב על ידו שלא לצאת עד תשלום שנה שניה הדין עם שמעון.

(טו) המשכיר בית לשנה בסכום ידוע ונתעברה השנה נתעברה לשוכר השכיר לחדשים נתעברה למשכיר הזכיר לו חדשים ושנה בין שאמר לו דינר לחדש שנים עשר דינר בשנה בין שאמר לו י"ב דינר לשנה דינר בכל חדש הרי חדש העיבור של משכיר שהקרקע בחזקת בעליה.

(טז) ב"ה שאמר לזמן השכרתיך והשוכר אומר לא שכרתי אלא סתם או לזמן ארוך על השוכר להביא ראיה ואם לא הביא ב"ה נשבע היסת ומוציאו מן הבית.

(יז) המשכיר בית לחבירו לזמן ורוצה לסתרו בתוך הזמן השוכר יכול לעכב עליו ואם עבר וסתרו בתוך הזמן חייב להעמיד לו בית אחר או ישכיר לו כמותו ואם מעצמו

נפל אם אמר לו בית זה אני משכיר לך אינו
חייב לבנותו (ואפילו בנאו המשכיר יכול
לומר שלא ידור בו) (ב"י מדברי הרשב"א)
אלא מחשב על מה שנשתמש בו ומחזיר לו
שאר השכירות (ואפילו השוכר אומר אבננו
משלי אין שומעין לו) (ב"י) ויש מי שאומר
דדוקא בשנפל כולו אבל אם הוא קיים אלא
שהוא מסוכן לדור בו חייב המשכיר לתקנו
אם יש בידו שכירות מוקדם ואם אמר לו
בית סתם ונפל חייב לבנותו או יתן לו בית
אחר ואם היה קטן מהבית שנפל אין השוכר
יכול לעכב עליו והוא שיהיה קרוי בית שלא
השכיר אלא בית סתם (אבל כ"ז שלא נפל
הראשון אינו יכול להוציאו וליתן לו בית
קטן כזה) (נ"י סוף פרק השואל) אבל אם
אמר לו בית כזה אני משכיר לך חייב
להעמיד לו בית כמדת ארכו ומדת רחבו של
בית זה שהראהו ואינו יכול לומר לא היה

ענין דברי אלא שיהיה קרוב לנהר או לשוק
או למרחץ כזה אלא חייב להעמיד לו בית
כמדתו וכצורתו (ואע"פ שאינו נאה בבנינו
ובקישוטו) (נ"י הנ"ל) לפיכך אם היה קטן
לא יעשנו גדול גדול לא יעשנו קטן א' לא
יעשנו שנים שנים לא יעשנו אחד ולא יפחות
מהחלונות שהיו בו ולא יוסיף עליהם אלא
מדעת שניהם.

(יח) המשכיר עלייה סתם חייב להעמיד לו
עלייה אמר לו עלייה זו שעל גבי בית זה אני
משכיר לך הרי שעבד בית לעלייה לפיכך אם
נפחתה העלייה בארבע טפחים או יותר חייב
המשכיר לתקן ואם לא תקן הרי השוכר
יורד ודר בבית עם בעל הבית ונכנס ויוצא
דרך פתח הבית עד שיתקן לו את העלייה
אבל אם נפל הבית והעלייה א"צ לבנות לו
אחר כיון שאמר לו בית זה.

(יט) היו שתי עליות זו על גב זו ונפחתה העליונה דר בתחתונה נפחתה התחתונה הרי זה ספק אם ידור בעליונה או בבית לפיכך לא ידור ואם דר אין מוציאין אותו משם.

(כ) מעשה באחד שאמר לחבירו דלית (פי' גפן מודלית על אילן שפירותיו אפרסקין) זו שעל גבי אפרסק הזה אני משכיר לך ונעקר אילן האפרסק ממקומו ובא מעשה לפני חכמים ואמרו לו חייב אתה להעמיד האפרסק כ"ז שהדלית קיימת וכן כל כיוצא בזה.

**סימן שי"ג: המשכיר בית לחבירו בבירה גדולה
באיזה מקום רשאי להשתמש. ובו ד' סעיפים**

313. (א) המשכיר בית לחבירו בבירה גדולה משתמש בזיזים ובכותלים עד ארבע אמות ובתרבץ של חצר וברחבה שאחורי הבתים ומקום שנהגו להשתמש בעובי הכותלים

ובכל אלו הדברים הולכים אחר מנהג
המדינה והשמות הידועים להם.

(ב) המשכיר חצרו סתם לא השכיר הרפת
שבה.

(ג) הזבל שבחצר הרי הוא של שוכר
לפיכך הוא מיטפל בו להוציאו ואם יש שם
מנהג הולכים אחר המנהג בד"א כשהיו
הבהמות שעשו הזבל של שוכר אבל אם
הבהמות של אחרים הזבל של בעל החצר
שחצירו של אדם קונה לו שלא מדעתו אע"פ
שהיא שכורה ביד אחרים.

(ד) והאפר היוצא מהתנור וכירה של
שוכר (אפילו אחרים אופין ומבשלין) (טור
בשם הרמ"ה) .

**סימן שי"ד: מה הדברים שעל המשכיר לעשות
או על השוכר. ובו ב סעיפים**

314. (א) המשכיר בית לחבירו חייב להעמיד לו דלתות ולפתוח לו החלונות שנתקלקלו ולחזק את התקרה ולסמוך את הקורה שנשברה ולעשות נגר ומנעול וכן אם נפחתה המעזיבה והתקרה בד' טפחים חייב לתקנה וכל כיוצא בזה מדברים שהם מעשה אומן והם עיקר גדול בישיבת הבתים והחצרות.

(ב) השוכר חייב לעשות מעקה ומזוזה ולתקן מקום המזוזה משלו וכן אם רצה לעשות סולם או מרזב או להטיח גגו הרי זה עושה משל עצמו.

סימן שט"ו: דין המשכיר בית על תנאי. ובו ד'

סעיפים

315. (א) שכירות קרקע נשכר בדרכים שהוא נקנה בהם (ואין אונאה לשכירות קרקע כמו במכירת קרקע (הרא"ש כלל א' ס"י ז').

(ב) כשם שמתנה אדם כל תנאי שירצה במקח כך מתנה בשכירות וכל שממכרו ממכר בנכסיו שכירותו שכירות וכל שאין לו למכור אין לו להשכיר אלא אם כן יש לו פירות בלבד באותו קרקע שזה שוכר ואינו מוכר.

(ג) השוכר בית מחבירו וטוען ששכרו על תנאי שיכניס עמו דיורין אחרים והמשכיר מכחישו ישבע המשכיר שלא התנה כן והוא הדין לכל טענות שביניהם (ועיין לעיל סי' שיי"ב סעיף ט"ז ולקמן סי' שט"ז סעיף ב').

(ד) ראובן שכר נער לשמשו ואמר לו שמעון לסמוך עליו לשלם לו כל מה שיפסיד בהיות הנער בביתו אע"פ שלא היה קנין בדבר חייב כי כל תנאי שכירות אינו צריך קנין.

**סימן שט"ז: המשכיר בית לחבירו לזמן קצוב
ורצה השוכר להשכירו לאחרים. ובו ג סעיפים**

316. (א) המשכיר בית לחבירו לזמן קצוב ורצה השוכר להשכיר הבית לאחר משכיר עד סוף זמנו והוא שלא יהיו מניין בני בית האחר יותר מבני ביתו ואם אמר לו המשכיר למה תטרח ותשכיר בייתי לאחרים אם לא תרצה לעמוד בו צא והניחהו ואני פוטר אותך משכירותו שומעין לו.

(ב) שנים ששכרו בית בשותפות לדור בו יחד אין אחד מהשותפין יכול להושיב אחר במקומו אפי' יש לו דיורין פחותים ממנו כי יכול לומר אותך אני יכול לקבל אבל אחר איני יכול לקבל ואינו יכול לכופו לחלוק שהבית אינו שלהם אלא שכור להם לזמן (וע"ל סי' קע"א סעיף ט' דיש חולקין) .

(ג) ראובן משכן ביתו לזמן והתנה שאחר הזמן יהיה רשות (בידו) לדור בו הוא וסייעתו או למשכן או להשכיר למי שירצה יש מי שאומר שאפ"י בלא תנאי רשאי להשכיר או למשכן למי שבני ביתו אינן מרובין) ומפני התנאי רשאי להשכיר ולמשכן אפ"י למי שיש סיעה גדולה מסיעתו.

סימן שי"ז: אמר השוכר פרעתי שכר הבית

והמשכיר אומר לא פרעתי. ובו ד' סעיפים

317. (א) השוכר שאמר נתתי שכר הבית שנתחייבתי בו והמשכיר אומר עדיין לא נטלתי בין שהיתה בשטר (או בעדים) בין שהיתה בלא עדים אם תבעו בתוך (זמן השכירות כגון ששכרו) לל' יום (ותבעו בתוך ל"י) (טור) על השוכר להביא ראיה או יתן ויחרים על מי שלקח ממנו שלא כדין או יטעון עליו בדמים שנתן תחלה טענה בפני

עצמה וישביענו היסת ואם תבעו המשכיר
לאחר ל' יום אפי' ביום ל' על המשכיר
להביא ראיה או ישבע השוכר שכבר נתן לו
שכרו ויפטר וכן אם שכר ממנו שיתן לו
השכר שנה בשנה ותבעו בתוך השנה על
השוכר להביא ראיה תבעו לאחר השנה
ואפי' ביום אחרון של השנה על המשכיר
להביא ראיה (וע' לעיל סי' ע"ח סעיף ג').

(ב) המשכיר בית לחבירו בשטר לעשרה
שנים ואין בו זמן השוכר אומר עדיין לא עבר
מזמן השטר אלא שנה והמשכיר אומר כבר
עברו ושלמו שני השכירות ושכנת עשרה
שנים על השוכר להביא ראיה ואם לא הביא
ראיה ישבע המשכיר היסת ויוציאנו (וה"ה
בשאר טענות שביניהן) (מרדכי ס"פ השואל)
ומיהו י"א דאם הוא לאחר זמן השכירות
שיכול לומר פרעתי או לא שכרתי מעולם
ונפל טענה בין המשכיר והשוכר אע"ג

שקרקע בחזקת בעליה עומדת השוכר נאמן
במיגו (נ"י פרק השואל והמקבל) .

(ג) שטר השכירות או שטר המשכנתא
שכתוב בו שנים סתם בעל הפירות אומר
שלשה ובעל הקרקע אומר ב' וקדם זה
השוכר או המלוה ואכל הפירות הרי הפירות
בחזקת אוכליהם עד שיביא בעל הקרקע
ראיה ויש מי שאומר שאם יראה ב"ד שלא
יוכל השוכר או הממשכן לברר עוד דבריו
מוציאין מידו.

(ד) אכלה השוכר או הממשכן שלשה
שנים וכבש השטר ואמר לחמש שנים יש לי
פירות ובעל הקרקע אמר לג' אמר לו הבא
שטרך ואמר אבד השוכר נאמן שאילו רצה
אמר לקוחה היא בידי שהרי אכלה ג' שנים
ודוקא שאין עדים שהיא מושכרת או

ממושכנת בידו וגם בעל הקרקע לא מיחה
הא לאו הכי אינו נאמן.

**סימן שי"ח: השוכר רחים מחבירו ושוב לא
נצטרך. ובו סעיף אחד**

318. (א) השוכר רחים מחבירו שיטחן לו
עשרים סאה בכל חדש בשכרו והעשיר בעל
הרחים והרי אינו צריך לטחון שם אם יש
לשוכר חטים שצריך לטחון לעצמו או
לאחרים כופין אותו ליתן דמי טחינת
עשרים סאה שזו מדת סדום היא ואם אין
לו יכול לומר אין לי דמים והריני טוחן לך
כמו ששכרתי ואם אין אתה צריך מכור
לאחרים.

**סימן שי"ט: מי שהטעה חבירו עד שהכניס
פירותיו לביתו. ובו סעיף אחד**

319. (א) מי שהכניס פירותיו לבית חבירו שלא
מדעתו או שהטעהו עד שהכניס פירותיו

והניחם והלך יש לבעל הבית למכור לו מאותם הפירות כדי ליתן שכר הפועלים שמוציאין אותם ומשליכים אותם לשוק ומדת חסידות הוא שיודיע לב"ד וישכירו במקצת דמיהם מקום משום השבת אבידה לבעלים אע"פ שלא עשה כהוגן וי"א דצריך להודיעו תחילה ואם נאנסו לאחר שהודיעוהו פטור (הרא"ש וטור) .

סימן ש"כ: מקבל או חוכר מחבירו היאך יתנהגו זה עם זה. ובו ה' סעיפים

320. (א) אחד השוכר מחבירו שדה לזרעה או כרם לאכול פירותיו בדמים או ששכר ממנו בפירות קצובים דין אחד יש להם והשוכר בפירות הוא נקרא חוכר.

(ב) המקבל שדה או פרדס כדי לעבוד אותו ולהוציא עליו יציאות ויתן לבעל

הקרקע שליש התבואות או רביע או מה שיתנו ביניהם הוא נקרא מקבל.

(ג) כל דבר שהוא לסייג הארץ בעל הקרקע חייב בו וכל דבר שהוא שמירה יתירה החוכר או המקבל חייב בו הקרדום שחופרין בו הארץ והכלים שנושאים בהם העפר והדלי והכד וכיוצא בהם שדולים בהם המים על בעל הקרקע וחטיטת המקומות שמקבצים בהם המים על החוכר או על המקבל (וי"א דבחוכר אין על בעל השדה כלום) טור בשם י"א ושהכי מסתברא וכן נ"ל).

(ד) בין חוכר בין מקבל מקום שנהגו לקצור התבואה אינו רשאי לעקור. לעקור אינו רשאי לקצור ואיזה מהם שבא לשנות חבירו מעכב עליו ובמקום שנהגו לחרוש אהר הקצירה צריך לחרוש אפי' אין מנהג

לנכש עשבים רעים והוא ניכש ואם פירש
בשעת הניכוש שעושה זה כדי שלא יחרוש
ושתק בעל השדה גלי דעתיה דניחא ליה ואם
נהגו לנכש והוא אינו רוצה אין שומעין לו
אפי' אם ירצה לחרוש אחר הקצירה כדי
לעקור העשבים.

(ה) אם נוהגין שהחוכר שדה סתם נוטל
חלקו באילנות שבו יש לו חלק בהם אפי' אם
הוסיף בעל השדה בחלק החוכר ואינו יכול
לומר הוספתי לך בחלקך כדי שלא תקח
חלק באילנות ואם נהגו שלא ליטול חלק
באילנות אז הם של בעל השדה אפי' אם
הוסיף בחלק של בעל השדה.

סימן שכ"א: המקבל בית השלחין ושדה האילן

ויבשו. ובו ב סעיפים

321. (א) החוכר או המקבל שדה מחבירו והוא
בית השלחין או בית האילן ויבש מעין בית

השלחין ולא פסק הנהר הגדול אלא אפשר להביא ממנו בדלי או שנקצץ האילן של בית האילנות אינו מנכה לו מחכירו ואם מכת מדינה היא כגון שיבש הנהר מנכה לו מחכירו.

(ב) היה עומד בתוך השדה ואמר לו בית השלחין זה אני משכיר לך בית האילן הזה אני משכיר לך יבש המעיין או נקצץ האילן מנכה לו מחכירו שהרי הוא עומד בתוכה ולא אמר לו הזה אלא כמי שאומר כמות שהיא עתה אני משכיר.

סימן שכ"ב: המקבל שדה מחבירו ואכלה חגב

או נשדפה. ובו ב' סעיפים

322. (א) החוכר או השוכר שדה מחבירו ואכלה חגב או נשדפה אם אירע דבר זה לרוב השדות של אותה העיר מנכה לו מחכירו הכל לפי ההפסד שאירעו ואם לא פשטה

המכה ברוב השדות אינו מנכה לו מחכירו
אע"פ שנשתדפו כל השדות של בעל הקרקע
נשתדפו כל השדו' של השוכר או החוכר
אע"פ שפשטה המכה ברב השדות אינו מנכה
לו מחכירו שאין זה ההפסד תלוי אלא
בשוכר.

(ב) התנה עליו בעל הקרקע שיזרענה
חטים וזרעה שעורים או שלא זרעה כלל או
שזרעה ולא צמחה אע"פ שבא חגב או שדפון
והוכה רוב המדינה אינו מנכה לו מחכירו
ועד מתי חייב להטפל ולזרוע פעם אחרת אם
לא צמחה כ"ז שראוי לזריעה באותו מקו'.

סימן שכ"ג: המקבל שדה מחבירו ולקחה

בעומריה. ובו סעיף אחד

323. (א) החוכר שדה מחבירו בעשרה כורים
חטים ולקחה נותן לו מתוכה היו חטין יפות

לא יאמר לו הריני לוקח מן השוק אלא נותן
לו מתוכה.

**סימן שכ"ד: המקבל שדה לזרעה מין ידוע ובא
לשנותה. ובו סעיף אחד**

324. (א) החוכר שדה מחבירו לזרעה שעורים
לא יזרענה חטים מפני שהחטים מכחישות
את הקרקע יותר מהשעורים חכרה לזרעה
חטים יזרענה שעורים קטנית לא יזרענה
תבואה תבואה יזרענה קטנית (וי"א בהפך
תבואה לא יזרענה קטנית קטנית יזרענה
תבואה) (טור ס"א) ובבבל וכיוצא בה לא
יזרענה קטנית מפני שהקטנית שם מכחשת
את הארץ.

**סימן שכ"ה: המקבל שדה מחבירו אם רשאי
לזרע' פשתן. ובו סעיף אחד**

325. (א) המקבל שדה מחבירו לשנים מועטות
לא יזרענה פשתן ואין לו בקורות שקמה

וכיוצא בה ולא בשבח האילנות שיצאו
מאליהם בשדה אבל מחשבים לו מקום
האילנות כאילו היה בהם אותה זרע שזרע
בכל השדה והוא שצמחו האילנות במקום
הראוי לזריעה.

סימן שכ"ו: המקבל שדה לזורעה שומשמין

וזרעה חטין. ובו סעיף אחד

326. (א) המקבל שדה מחבירו לזורעה
שומשמין וזרעה חטים ועשתה חטים ששוין
כמו שהיתה ראויה לעשות מהשומשמין אין
לו עליו אלא תרעומת עשתה פחות ממה
שהיא ראויה לעשות מהשומשמין משלם לו
המקבל כפי מה שהיא ראויה לעשות
מהשומשמין עשתה חטים יותר ממה שהיא
ראויה לעשות מהשומשמין חולקין לפי
התנאי שביניהם אע"פ שמשתכר בעל
הקרקע.

**סימן שכ"ז: דין מקבל שבא להסתלק ועדיין לא
נגמרו הזרעים. ובו ב סעיפים**

327. (א) מקבל שהגיע זמנו להסתלק מהשדה והיו שם זרעים שעדיין לא הגיע להמכר או שנגמרו ולא הגיע יום השוק למוכרן שמין אותן ונוטל מבעל הקרקע.

(ב) כשם שחולקין המקבל ובעל הקרקע בתבואה כך חולקין בתבן ובקש כשם שחולקין ביין כך חולקין בזמורות אבל הקנים שמעמידין תחת הגפנים אם קנו אותם בשותפות הרי אלו חולקים בהם ואם הם משל אחד מהם זה שקנה אותם הרי הם שלו וכן כל כיוצא בזה.

**סימן שכ"ח: דין מקבל שרוצה להסתלק מפני
רעת השדה. ובו ב סעיפים**

328. (א) המקבל שדה מחבירו ולא עשתה אם יש בה כדי להוציא סאתים יתר על ההוצאה

חייב המקבל ליטפל בה שכך כותב לבעל
הקרקע אנא אקום ואזרע וכו' ואעמיד כרי
לפניך ותטול חלקך וכו' (ואפ"י לא כתב כך
כמאן דכתיב דמי) (המגיד פרק י"ח
דשכירות וב"י בשם התו' והרא"ש).

(ב) לא עבדה אלא הובירה כולה או
מקצתה שמין אותה כמה היא ראויה לעשות
ונותן לו חלקו שה"י מגיע לו ואם התנה עמו
אם אוביר ולא אעביד אשלם אלף זוז הרי זו
אסמכתא ואינו חייב לשלם אלא נותן כפי
מה שראויה לעשות בלבד.

סימן שכ"ט: המקבל שדה לזמן ומת והניח בן.

ובו סעיף אחד

329. (א) המקבל שדה מחבירו לזמן ידוע ומת
והניח בן לא יאמר תן לי מה שאכל אביך וכן
הבן לא יאמר לו תן לי מה שעשה אבי אלא

שמין מה שעשה עד עת מותו ויתן לו אפילו
שהתני' עמו לזמן קבוע.

סימן ש"ל: המקבל שדה ליטע כמה אילנות. ובו ה סעיפים

330. (א) המקבל שדה מחבירו ליטע מקבל עליו
בעל השדה עשר בוראות (פרוש עשרה
אילנות בורים ושוממים לכל סאה אילנות
יפים) לסאה (וי"א למאה) (טור ס"א וב"י
בשם רמב"ם) יתר על זה מגלגלין עליו את
הכל.

(ב) מקום שנהגו שיהיה הנוטע אילנות
נוטל חצי השבח ובעל הקרקע החצי ונטע
והשביח ונטע והפסיד מחשבין לו חצי השבח
שיש לו ומנכין לו מה [שהפסיד ונוטל השאר]
ואפי' התנה על עצמו שאם יפסיד לא יטול
כלום הרי זה אסמכתא ואין מנכין לו אלא
מה שהפסיד.

(ג) נטע הנוטע והשביח ורצה להסתלק
שנמצא בעל הקרקע צריך להוריד אריס הרי
בעל הקרקע מוריד אריס (וסתם אריס נוטל
שליש מן השבח טור) ויטול בעל הקרקע
החצי ולא יפסיד כלום ויטול האריס שלישי
והשתות הנשאר של נוטע שהרי סילק עצמו
ברצונו מיהו לא יוכל להסתלק בלא רשות
בעל השדה (נ"י פ' המקבל) .

(ד) כל שתלן שנוטל החצי בפירות כך נוטל
החצי בגפנים שהזקינו אבל אם שטפן נהר
או עקרון הרוח אין לו בהם אלא רביע.

(ה) טען האריס שהתנה שיטול החצי ובעל
השדה טען שלא התנה אלא ליתן לו השליש
הולכים אחר מנהג המדינה.

**סימן של"א: השוכר פועלים ינהג עמהם כמנהג
המדינה. ובו ג סעיפים**

331. (א) השוכר את הפועלים ואמר להם להשכים ולהעריב מקום שנהגו שלא להשכים ושלא להעריב אינו יכול לכופן אפי' הוסיף על שכרן כיון שלא התנה כן בשעה ששכרן.

(ב) מקום שנהגו לזון יזון לספק בגרוגרות או בתמרי' וכיוצא בהם יספק הכל כמנהג המדינה.

(ג) השוכר את הפועל ואמרו לו כאחד וכשנים מבני העיר מחשבין היתר שבשכירו' והפחות שבשכירו' ומה שביניהם נותן החצי כגון אם היתר בשש והפחות בארבע נותן להם חמש.

סימן של"ב: דין האומר לשלוחו צא ושכור לי

פועלים ושכרן יותר ממה שאמר לו. ובו ז

סעיפים

332. (א) אמר לשלוחו צא ושכור לי פועלים בשלשה והלך ושכרן בארבעה אם אמר להם השליח שכרכם עלי נותן להם ארבעה ונוטל מבעל הבית שלשה ומפסיד אחד מכיסו (וי"א אם כל הפועלים אינן נשכרים רק בארבע הבעל הבית נותן לשליח כפי מה שהנהגו) (טור ס"א וע' בב"י) ואם אמר להם שכרכם על בעל הבית נותן להם ב"ה כמנהג המדינה היה במדינה מי שנשכר בג' ומי שנשכר בד' אינו נותן להם אלא ג' ויש להם תרעומת על השליח במה דברים אמורים כשאין מלאכתן ניכרת אבל אם היתה מלאכתן ניכרת והרי שוה ד' נותן להם ב"ה ד' שאילו לא אמר להם שלוחו ארבעה לא טרחו ועשו שוה ארבעה.

(ב) אמר לו בעל הבית שכור לי בארבעה והלך השליח ושכר בשלשה אע"פ שמלאכתן שוה ד' אין להם אלא ג' שהרי קיבלו על

עצמם ויש להם תרעומת על השליח (ול"ש
אמר שכרכם עלי או שאמר להם שכרכם על
בעל הבית) (טור ס"א) .

(ג) אמר לו בע"ה בג' והלך השליח ואמר
להם בד' ואמרו הריני כמו שאמר בעל הבית
אין דעתם אלא שיתן בעל הבית יתר על
ארבעה לפיכך שמין מה שעשו אם שוה
ארבעה נוטלין ארבעה מבעל הבית ואם אינו
שוה או שאינו ידוע אין להם אלא שלשה.

(ד) אמר לו בעל הבית בארבעה והלך
השליח ואמר להם בג' ואמרו לו כמו שאמר
בעל הבית אע"פ שמלאכתן שוה ארבעה אין
להם אלא ג' שהרי שמעו ג' וקבלו עליהם.

(ה) שכר ב"ה בעצמו בסלע ונתדלזלה
המלאכה והראה להם ב"ה פנים זועפים
ופייסוהו בדברים אינו יכול לומר לא
נתפייסתי אלא על דעת שתפחתו משכרכם

כפי הזול שהם יאמרו לא פייסנוך אלא על
דעת שנעש' המלאכה טובה וכן עשינו.

(ו) אם המלאכה שוה ה' ושכרם בד'
והוזלה ועמדה על ד' נותן להם ד' (ולא יוכל
לומר להם גם עתה תקחו דינר פחות ממה
ששוה) (טור ס"ה) וכן אם שכרן ביותר דינר
מהראוי והוקרה המלאכה אינם יכולים
לומר גם עתה תוסיף לנו דינר יותר מהראוי
לפי היוקר של עכשיו.

סימן של"ג: השוכר את הפועל ובא הפועל לחזור קודם שהתחיל או אחר כן. ובו ח סעיפים

333. (א) השוכר את הפועלים והטעו את
בעה"ב או בעל הבית הטעה אותם אין להם
זה על זה אלא תרעומות.

(ב) בד"א שאין להם עליו אלא תרעומות
בשלא הלכו דוקא בשלא היו יכולים
להשכיר עצמם אמש כששכרם ב"ה זה אבל

אם היו נשכרים אמש ועכשיו אינם נשכרים
כלל ה"ז כדבר האבוד להם ונותן להם
שכרם כפועל בטל ואם נשכרים בפחות
משלם הפחת ואם הלכו ודוקא שהלכו
עצמם אבל לא שלוחם (המגיד פ"ט בשמם)
אע"פ שלא היו מוצאים להשכיר עצמם
אמש נותן להם שכרם כפועל בטל והוא
שעכשיו אינם נשכרים כלל אבל אם מוצאים
מי שישכירם בשכירותו אין להם אלא
תרעומת (וי"א דאפי' לא מצאו רק מלאכה
כבידה מזו רק שרוצים להוסיף בשכרן
צריכין להשכיר עצמן במקום אחר (מרדכי
פ' האומנין בשם מהר"ם) ויש חולקין (ב"י
בשם תלמידי רשב"א) ואם אינם מוצאים
להיות נשכרים אלא בפחות משלם להם
הפחת וכל אלו הדינים כשלא ביקר בעה"ב
מלאכתו מבערב שהוא בפשיעתו אבל אם

לא היתה פשיעת בעל הבית בדבר כלל ה"ז
אנוס ונפטר כמו שנתבאר.

(ג) התחיל הפועל במלאכה וחזר בו בחצי
היום חוזר ואפי' קבל כבר דמי שכירות ואין
בידו לשלם לבעל הבית יכול לחזור בו
והמעות חוב עליו שנאמר כי לי בני ישראל
עבדים ולא עבדים לעבדים.

(ד) כיצד דין הפועל שחזר בו אחר
שהתחיל שמין לו מה שעשה ונוטל (בין
הוקרה המלאכה או הוזלה ודוקא שחזר
סתם אבל אם חוזר מכח יוקר אין שומעין
לו) (טור בשם ר"י) ואם קבלן הוא שמין לו
את שעתיד לעשות (ע"ל סי' ע"ו (קע"ו)
סכ"ג) בין שהוזלה בעת ששכרו בין שלא
הוזלה בין שהוזלה המלאכה אח"כ בין שלא
הוזלה שמין לו מה שעתיד לעשות כיצד קבל
ממנו קמה לקצור בשתי סלעים (או שקבל

ע"ע לעשות כך וכך חביות של יין) (ת"ה סי' שמ"ט) קצר חצייה והניח חציה בגד לארוג בשתי סלעים ארג חציו והניח חציו שמין לו מה שעתיד לעשות אם היה שוה ו' דינרים נותן לו שקל או יגמרו את מלאכתן ואם היה הנשאר יפה שני דינרים אינו נותן אלא סלע שהרי לא עשו אלא חצי מלאכה.

(ה) בד"א בדבר שאינו אבוד אבל בדבר האבוד כגון פשתן להעלות מהמשרה או ששכר חמור להביא חלילין למת או לכלה וכיוצא בהם אחד פועל ואחד קבלן אינו יכול לחזור בו (משרתת או עבד של בעה"ב מקרי דבר האבוד דב"ה לא יכול לעשות מלאכה בעצמו וע"י זה נאבד שלו) (ת"ה סי' שכ"ט) אא"כ נאנס כגון שחלה (הוא או אשתו ובניו) (ת"ה סי' שכ"ט) או ששמע שמת לו מת (ל' הטור) ומיהו אינו צריך לשלם להם כל שכרם רק מה שעשו וידם על העליונה (טור

שם והרא"ש ורש"י ושאר פוסקים ע' ס"ק כ"ה) ואם חזר בע"ה וקבלן לאחר שעבר האונס סתם וחזרו ועשו אח"כ מלאכתן צריך לשלם להן כל מלאכתן ואינו מנכה להן כלום (טור בשם אביו הרא"ש והוא בפסקיו) אבל בלא"ה מנכה לו כל ימי חליו או אנסו אע"פ שלא חזר בו הפועל (תוס' ורשב"ץ ותשובת מיימוני ס"ס קנ"ן סי' ל"א) וה"ה למלמד שחלה שמנכין לו דמי חליו ומיהו אם כבר קבל הפועל או המלמד שכרו י"א דאינו צריך להחזיר (שם בתשו' מיימוני ובמרדכי עיין בס"ק כ"ה) ומלמד החוזר בו מקרי דבר האבוד וכן סופר המקבל לכתוב ספר אחד וחוזר בו מקרי דבר האבוד (תשו' מיימוני הנ"ל ומרדכי פ' האומנין) מלמדין דינן כשאר פועלים שצריכין לעשות כמנהג להשכים או להעריב כמו שנתבאר סי' של"א ואסור לעשות מלאכתו עם הלמוד או לנעור

בלילה יותר מדאי או להרבות במאכל וכל המשנה ידו על התחתונה ומעברין ליה (מרדכי פ' האומנין בשם הירושלמי והגהות מיימוני סוף הלכות שכירות) שכר עצמו לזמן יש לו דין פועל אבל אם שכר עצמו ללמוד ספר או חצי ספר יש לו דין קבלן (הגהות מיימוני פ"ט משכירות) וע"ל סי' של"ד ושל"ה מדיני מלמד ואם לא נאנס וחזר בו אם היה מוצא פועלים אחרים לשכור כששכר את אלו ועכשיו אינו מוצא שוכר עליהם או מטען (עס"ק כ"ח).

(ו) כיצד שוכר עליהם פועלים וגומרים מלאכתן שלא תאבד וכל שיוסיף לאלו הפועלים האחרים על מה שפסק לראשונים נוטל מהראשונים עד כמה עד כדי שכרן של ראשונים ואם היה להם ממון תחת ידו שוכר להשלים המלאכה עד ארבעים או חמשים

זוז בכל יום לכל פועל אע"פ ששכר הפועל
בשלשה או ארבעה.

(ז) בד"א שאין שם פועלים לשכור בשכרן
להשלים המלאכה אבל אם יש פועלים
לשכור בשכרן ואמר לו צא ושכור מאלו
והשלם מלאכתך בין שכיר בין קבלן אין לו
עליהם אלא תרעומת ושמין לשכיר מה
שעשה ולקבלן מה שעתיד לעשות .

(ח) אמר לאומן עשה לי דבר פלוני ואקחנו
ממך ועשאו האומן ואח"כ אינו רוצה
לקחתו והוא דבר שאם לא יקחנו מיד יפסיד
חייב.

**סימן של"ד: השוכר את הפועל להשקות השדה
והשוכר מלמד וחלה בנו. ובו ד' סעיפים**

334. (א) השוכר את הפועל להשקות השדה
מזה הנהר ופסק הנהר בחצי היום אם אין
דרכו להפסיק או אפי' שדרכו לפסוק והפועל

יודע דרך הנהר פסידא דפועל ואין בעל הבית
נותן לו כלום אע"פ שגם בע"ה יודע דרך
הנהר אבל אם אין הפועל יודע דרך הנהר
ובע"ה יודע נותן לו שכרו כפועל בטל.

(ב) שכרו להשקות שדהו ובא מטר בלילה
בענין שאינו צריך אינו נותן לו כלום וכן אם
בא בחצי היום אינו נותן לו מחצי היום
ואילך כלום אבל אם בא הנהר נותן להם כל
שכרן מן השמים נסתייעו.

(ג) בד"א בפועל אבל מי שפסק עם אריסו
שאם ישקה שדה זו ד' פעמים ביום יטול חצי
הפירות וכל האריסין שהם משקין שני
פעמים אינם נוטלים אלא רביע הפירות ובא
המטר ולא הוצרך לדלות ולהשקות נוטל
חצי הפירות כמו שפסק עמו שהאריס כשותף
ואינו כפועל.

(ד) מי ששכר מלמד לבנו וחלה התלמיד
אם אינו רגיל באותו חולי (והוא הדין אם
מת הנער) (מרדכי ריש פרק האומנין) ואפי'
אם רגיל והמלמד מהעיר ומכיר בו פסידא
דמלמד אבל אם רגיל בחולי ואין המלמד
מכיר בו כגון שאינו מן העיר פסידא דבעל
הבית ונותן לו כל שכרו משלם.

סימן של"ה: השוכר פועל למלאכ' סתם או

למלאכה ידוע'. ובו ג סעיפים

335. (א) השוכר את הפועל למלאכה ידועה
ונשלמה בחצי היום אם יש לו מלאכ' כמותה
או קלה ממנה עוש' ואם אין לו נותן לו שכרו
כפועל בטל.

(ב) השוכר את הפועל להביא לו שליחות
ממקום למקום והלך ולא מצא שם מה
שיביא נותן לו שכרו משלם.

(ג) שכרו להביא תפוחים לחולה והלך
והביא ומצאו שמת או שהבריא לא יאמר
טול מה שהבאת בשכרך אלא נותן לו כל
שכרו וכן כל כיוצא בזה .

סימן של"ו: השוכר את הפועל לעשות בשלו והראהו בשל חבירו. ובו ד' סעיפים

336. (א) השוכר את הפועל לעשות בשלו
והראהו בשל חבירו נותן לו שכרו משלם
וחוזר ונוטל מחבירו מה שההנהו וא"י לומר
לו טול מה שעשית בשכרך אפי' לא אמר לו
שכרך עלי אלא שכרו סתם אבל אם שכרו
לעשות בשל חבירו סתם יכול לומר טול מה
שעשית בשכרך ואם א"ל שכרך עלי אינו
יכול לומר לו כן.

(ב) השוכר את הפועל לעשות בשלו או
ללקט לו דבר של הפקר אינו יכול לומר לו
טול מה שעשית בשכרך ואם נתרצה הפועל

ליטלו בשכרו ואח"כ חזר בו אין שומעין לו
והוא שעשה משיכה או הגבהה או שהוא
ברשותו.

(ג) שכרו לשמור לו דבר של הפקר יכול
לומר לו טול מה שעשית בשכרך לפי שעדיין
לא זכה בו ב"ה וילך הוא ויזכה בו.

(ד) השוכר את הפועל ונאחז באנגריא
לעבודת המלך א"י לומר הריני לפניך אלא
אינו נותן לו אלא כפי מה שעשה עמו.

סימן של"ז: דין אכילת פועל בשעת מלאכה

ממה אוכל או מתי אוכל. ובו כ סעיפים

337. (א) פועל העושה מלאכה לבעל הבית בדבר
מאכל ה"ז אוכל ממה שהוא עושה אפי' אינו
עושה לא בידיו ולא ברגליו רק שנושא על
כתפו ואסור לחסמו שלא יאכל (ואם חסמו
שלומי משלם ליה מלקי לא לקי) (טור בשם
הרמ"ה) .

(ב) בד"א שאוכל כשהוא עושה בגדולי קרקע במחובר בשעת גמר מלאכה כגון בוצר ענבים ומוסק בזתים ואורה בתאנים וגודר בתמרי' ובתלוש מהקרקע קודם שיגמר סוף מלאכה המחייבת אותו בחיוב האחרון שבו אבל העושה בדבר שאין גדולי קרקע כגון החולב והמחבץ (פי' המוציא חמאה מן החלב ערוך וי"א המקפה את החלב בקיבה להיות נקרש רש"י בפ"י דשבת) והמגבן אינו אוכל וכן העושה במחובר שלא בשעת גמר מלאכה כגון העודר בגפנים או מכסה שרשי האילנות ואפי' המנכש בבצלים ושומים כגון שעוקר את הקטנים מן הגדולים לא יאכל מהם ואע"פ שהוא גמר מלאכת הקטנים שעיקר המלאכ' לצורך הגדולים להרחיב להם ועדיין לא נגמרה מלאכתן.

(ג) העושה בתלוש לאחר שנגמרה מלאכתו למעשר כגון בודל (פי' שנדבקו זו

בזו ומבדילן) בתמרים ובגרוגרות אינו אוכל
שכל דבר שאין אחר חיוב מעשר חיוב אחר
כגון תאנים וענבים לאחר שנתחייבו במעשר
אינו אוכל ממנו ובדבר שיש בו חיוב אחר
כגון חטים העומדים לעשות פת שחייבת
בחלה אוכל עד שיגמור מלאכתו להתחייב
בחלה ולאחר מכאן אינו אוכל.

(ד) הבודל בתמרים רעים שלא נתבשלו כל
צרכן ונותנים אותם בסל ומתחממים
ומתרככים שם עדיין לא נגמרה מלאכתן
ויכול לאכול מהם.

(ה) נפתחו חביותיו ונתפרסו עיגוליו
ושכרו לעשות בהם לא יאכל מהם שכבר
נתחייבו במעשר בד"א כשיודע הפועל
שנפתחו אבל אם לא ידע וסבור שעדיין לא
נתחייבו במעשר חייב לעשר ולהאכילו.

(ו) השומר במחובר אפי' בשעת גמר מלאכה אינו אוכל אבל השומר בתלוש עד שלא נגמרה מלאכתו אע"פ שאינו אוכל מן התורה אוכל מהל' מדינה שנהגו כן.

(ז) יכול הפועל לאכול יותר משכרו כגון ששכרו אינו אלא דינר יכול לאכול קישות או כותבת שוה סלע ומ"מ מלמדין אותו שלא לעשות כן כדי שלא ימנעו מלהשכירו.

(ח) היה משמר ארבעה או חמשה ערימות של חמשה בני אדם לא ימלא כריסו מאחד מהן אלא אוכל מכולם לפי חשבון.

(ט) היה עושה בתאנים לא יאכל בענבים אפי' שכרו לעשות בשניהם אבל יכול הוא למנוע עצמו מלאכול עד שמגיע למקום היפות ואוכל לפיכך הפועלים עד שלא הלכו שתי וערב בגת אוכלים ענבים ואין שותים תירוש מפני שאין מלאכתן ניכרת ביין והוה

ליה כעושה במין זה ואוכל במין אחר
משהלכו שתי וערב אוכלים בענבים ושותים
בתירוש.

(י) היה עושה בגפן זה לא יאכל בגפן אחר
ואי אכל לא מפקינן מיניה ולא מנכינן
מאגריה ומיהו גפן שמודלת על גב חבירתה
ועושה באחד מהם יכול לאכול מהשניה.

(יא) אין רשאי לאכול אלא בשעת עשיית
מלאכה ולא שישב ויאמר מנעתי עצמי עד
עתה ולא נטלתי לאכול ועל כן אשב עתה
ואוכל ומפני תקנת בעל הבית שלא יתבטל
ממלאכתו אמרו חכמים שאחר שגמר
מלאכת שורה זו והולך להתחיל שורה
אחרת יכול לאכול אע"פ שאינו בשעת
מלאכ' שטוב הוא לבע"ה כדי שלא יתבטל.

(יב) לא יאכל עם הענבים פת או דבר אחר
כדי שיאכל הרבה מהענבים ולא יאכל במלח

ואם קצץ עם ב"ה שיאכל עד שיעור כך וכך
אוכל בין בפת בין במלח בין בכל דבר
שירצה.

(יג) אסור לפועל למוץ הענבים וכן אסור
לו להבהב השבולים באור או להפריך על גב
הסלע אפילו אין מתבטל ממלאכתו בהבהב
או בהפרכה.

(יד) אסוי' לפועל לאכול ממה שהוא אוכל
אכילת גסה.

(טו) רשאי הפועל לטבל פתו בציר (פי'
לחלוח היוצא מכניסה ועצירת הדג) כדי
שיאכל ענבים הרבה ורשאי ב"ה להשקות
את הפועל יין כדי שלא יאכל ענבים הרבה.

(טז) פועל שאמר לב"ה תן לאשתי ובני מה
שהיה לי לאכול או שאמר הריני נוטל מעט
מזה שנטלתי לאכול לאשתי ובני אין שומעין

לו אפי' נזיר שהיה עושה בענבים ואמר תנו
לאשתי ובני אין שומעין לו.

(יז) פועל שהי' עושה הוא ואשתו ובניו
ועבדיו והתנה עם בע"ה שלא יאכל ממה
שהם עושים אם הם גדולי' (ומדעתן) (טור
סי"ו) לא יאכלו אבל אם הם קטנים יאכלו.

(יח) האוכל בשעה שאין לו לאכול וכן אם
הוליד בידו ממה שעושה או שנתן לאחרים
עובר בלא תעשה.

(יט) אין הפועל רשאי לעשות מלאכה
בלילה ולהשכיר עצמו ביום ולא ירעב ויסגף
עצמו ויאכיל מזונותיו לבניו מפני ביטול
מלאכתו של בעה"ב שהרי מחליש כחו שלא
יוכל לעשות מלאכת בע"ה בכח.

(כ) מוזהר הפועל שלא יבטל מעט כאן
ומעט כאן אלא חייב לדקדק על עצמו בזמן
שהרי הקפידו על ברכה רביעית של ברכת

המזון שלא יברך אותה וכן חייב לעבוד בכל
כחו שהרי יעקב הצדיק אמר כי בכל כחי
עבדתי את אביכן לפיכך נטל שכרו בעוה"ז
שנא' ויפרוץ האיש מאד מאד.

סימן של"ח: דין אכילת בהמה בשעת מלאכה ואיסור חסימותה. ובו ט סעיפים

338. (א) הבהמה אוכלת כל זמן שהיא עושה
בגידולי קרקע בין במחובר בין בתלוש
ואוכלת ממשוי שעל גבה עד שתהיי פורקת
ובלבד שלא יטול בידו ויאכילנה.

(ב) כל המונע הבהמה מלאכול בשעת
מלאכ' לוקה שנא' לא תחסום שור בדישו
אחד שור וא' כל מיני בהמה וחיה בין
טמאים בין טהורים וא' הדישה ואחד כל
שאר מלאכות של גדולי קרקע ולא נאמר
שור בדישו אלא בהווה.

(ג) א' החוסס אותה בשעת מלאכה ואחד החוסס אותה מקודם ועשה בה מלאכה והיא חסומה אפי' חסמה בקול לוקה.

(ד) שכר בהמה וחסמה ודש בה לוקה ומשלם לבעלים ד' קבין לפרה ג' קבין לחמור (היינו בכל יום ובדישה מרובה שיש לה לדוש כל היום) (נ"י פ' הפועלים בשם רשב"א) שמשעת משיכה נתחייב במזונותיה ואינו חייב מלקות עד שידוש בה חסומה.

(ה) ישראל הדש בפרתו של עכו"ם עובר משום לא תחסום ועכו"ם שדש בפרתו של ישראל אינו עובר משום לא תחסום.

(ו) אמר לעכו"ם חסום פרתי ודוש בה (דאמירה לעכו"ם אסור בכל איסורין כמו בשבת) (טור בשם הרא"ש ורש"י והמגיד סוף הלכות שכירות) ישב לה קוץ בפיה ודש בה והרי אינה אוכלת רבץ לה ארי מבחוץ

הרביץ בנה מבחוץ הרי שצמאה ואינו משקה
אותה פירש עור על הדיש כדי שלא תאכל כל
זה וכיוצא בזה אסור ואינו לוקה.

(ז) היה הדבר שהוא עושה בו רע לבני
מעיה ומזיקה או שהיתה חולה ואם תאכל
מזה תתריז (פ"י חולי מעיים מוציאה רעי
כמים) מותר למונעה שלא הקפידה תורה
אלא על הנאתה והרי אינה נהנית.

(ח) פרות המהלכות על התבואה לפי שירט
להן הדרך אינו עובר על לא תחסום.

(ט) רשאי השוכר להאכילה פקיעי עמיר
(פ"י אגודת קש של שבלים שנדושו רש"י) כדי
שלא תאכל הרבה מהדיש ורשאי בעל הפרה
להרעיבה כדי שתאכל הרבה מהדיש.

**סימן של"ט: לתת שכר אדם בהמה וכלים בזמנו
ומתי זמנו. ובו יא סעיפים**

339. (א) מצוה לתת שכר שכיר בזמנו ואם אחרו עובר בלאו אחד שכר אדם או בהמה או כלים אבל על שכר קרקע יש מי שאומר שאינו עובר.

(ב) כל הכובש שכר שכיר כאלו נוטל נשמתו ועובר בחמשה לאוין ועשה.

(ג) איזהו זמנו שכיר יום יש לו זמן ליתנו לו כל הלילה לא נתנו לו עובר עליו בבקר משום בל תלין שכיר לילה זמנו ליתנו לו כל היום לא נתנו לו עובר עליו בערב משום ביומו תתן שכרו.

(ד) שכיר שעות אם כלה שכירותו ביום יש לו תשלום כל אותו יום אם כלה בלילה יש לו תשלום כל אותו הלילה.

(ה) שכיר שבת שכיר חדש שכיר שנה שכיר שבוע יצא ביום גובה כל אותו היום יצא בלילה גובה כל אותו הלילה.

(ו) נתן טליתו לאומן לתקנה בקבלנות וגמרה כל זמן שהטלית ביד האומן אינו עובר נתנו לו אפי' בחצי היום כיון ששקעה עליו חמה עובר משום בל תלין שקבלנות כשכירות לפורעו בזמנו.

(ז) האומר לשלוחו צא ושכור לי פועלים ושכרם ואמר להם שכרכם על ב"ה אין שום א' מהם עובר על בל תלין ומיהו ב"ה עובר משום אל תאמר לרעך לך ושוב אם אינו טרוד ומכוין לדחותם ואם לא אמר שכרכם על ב"ה אפי' לא אמר להם שכרכם עלי אלא שכרם סתם הוא חייב בשכרם לפיכך הוא עובר משום בל תלין.

(ח) עבר זמנו אין ב"ה עובר משום בל תלין ומ"מ חייב ליתן לו מיד ובכל עת שישהא עובר על לאו של דבריהם שנא' אל תאמר לרעך.

(ט) שכיר שמכיר בבע"ה שאין דרכו להיות בידו מעות אלא ביום השוק אינו עובר בבל תלין אפילו יש לו מעות ומיום השוק ואילך אם אינו נותן לו עובר משום אל תאמר לרעד.

(י) אין ב"ה עובר משום בל תלין אא"כ תבעו השכיר לא תבעו או שתבעו ולא היה לו מעות ליתן לו או שהמחהו אצל שולחני ליתן לו וקבל עליו ליתן לו אינו עובר אפי' אין לב"ה ביד שולחני כלום ומ"מ אם רצה השכיר לחזור בו שלא לקבל מהשולחני אלא מבעל הבית הרשות בידו.

(יא) דיני שכיר שנשבע ונוטל נתבאר בסימן פ"ט.

סימן ש"מ: השואל חייב באונס ובהמה שמתה מחמת מלאכה ואם שלחה על יד בנו או עבדו. ובו ח סעיפים

340. (א) השואל מחבירו בהמה או מטלטלים ונאנסו בידו כגון שמתה או נשבר או נשבה חייב.

(ב) נכחש הבשר מאליו וסופו לחזור פטור אבל אם נכחשה מאליה ומתה אח"כ שהוא חייב לשלם כיון שאינה בעין משלם כמו שהיתה בשעת שאלה.

(ג) השואל בהמה מחבירו לילך דרך ידוע ובאו עליו לסטים באותו הדרך או חיות רעות ואנסוה ממנו חשיב שפיר מתה מחמת מלאכה.

(ד) השואל בהמה חייב במזונותיה משעה שמשכה עד סוף ימי שאלתה.

(ה) השואל פרה מחבירו ושלחה לו המשאיל ביד בנו או ביד שלוחו או ביד עבדו אפי' שלחו לו ביד בנו או ביד עבדו או ביד שלוחו של שואל ומתה קודם שתכנס לרשות

השואל הרי זה פטור ואם אמר לו השואל שלחה לי ביד בני או ביד עבדי או ביד שלוחי או ביד בנך או ביד עבדך העברי או ביד שלוחך או שאמר לו המשאיל הריני משלחה לך ביד בנך או עבדך או ביד שלוחך או ביד בני או ביד עבדי העברי או ביד שלוחי ואמר לו השואל שלח ושלחה ומתה בדרך ה"ז חייב.

(ו) שלחה לו המשאיל ביד עבדו הכנעני אע"פ שאמר ליה השואל שלח ומתה פטור שידו כיד רבו ועדיין לא יצאה מרשות המשאיל.

(ז) אמר לו השואל הכישה במקל והיא תבא מאליה ועשה המשאיל כך אין השואל חייב בה עד שתכנס לרשותו.

(ח) וכן בשעה שמחזירה השואל לבעלים אם שלחה ביד אחר ומתה קודם שהגיע

לרשות המשאיל הרי זה חייב שעדיין היא
באחריות השואל (וי"א דהוא הדין אם
החזירה ליד אשת המשאיל ונאנסה חייב)
(ב"י מס"ב בשם הרשב"א) (וע"ל בסי' ע"ב
סל"א ובס"ס ק"כ מ"ש מזה ועיין לעיל סי'
רצ"א סעיף כ"א) ואם שלחה מדעת
המשאיל ע"י אחר ומתה פטור שלחה ביד
עבדו הכנעני אע"פ שאמר לו המשאיל שלח
אם מתה בדרך חייב שיד העבד כיד רבו
ועדיין לא יצאה מיד השואל בד"א
כשהחזירה תוך ימי שאלתה אבל אם
החזירה אחר ימי שאלתה יצתה מדין
שאילה והרי הוא כשומר שכר וה"ה אם היא
עדיין בביתו של שואל כיון שעברו ימי
שאלתה יצא מדין שואל והרי הוא כשומר
שכר.

סימן שמ"א: השואל מחבירו חפץ סתם או לזמן

קצוב. ובו ח סעיפים

341. (א) השואל מחבירו כלי או בהמה סתם הרי המשאיל (תובעו) בכל עת שירצה שאלו לזמן קצוב כיון שמשך וזכה בו אין הבעלים יכולים להחזירו מתחת ידו עד סוף ימי השאלה ואפי' מת השואל הרי היורשים משתמשים בשאלה עד סוף הזמן.

(ב) השואל פונדק מחבירו ללינה אין פחות מיום אחד לשביתה אין פחות משני ימים לנשואין אין פחות משלשים יום שאל חלוק מחבירו לילך בו לבית האבל כדי שילך ויחזור שאלו לבית המשתה כל אותו היום שאלו לעשות המשתה שלו אין פחות משבעה ימים וי"א לבית האבל אינו רשאי ליטלו עד שיצאו ימי אבילות וברגל עד שיצאו ימי הרגל ובמשתה עד שיצאו ימי המשתה (טור ס"ד בשם הרא"ש) (ועיין בי"ד סי' ש"מ) .

(ג) הניח להם אביהם פרה שאולה משתמשים בה כל ימי שאלתה ואין חייבין באונסי' אפי' נשתמשו בה אבל חייבים עליה כשומר שכר (וע"ל סי' ע"ב ס"י) אפי' לא נשתמשו בה ויש מי שאומר שאם אמר המשאיל ליתומים החזירו לי הפרה שהשאלתי את אביכם או קבלו עליכם חיוב אונסים שומעין לו.

(ד) חשבו שהיא של אביהם וטבחוה ואכלוה משלמים דמי בשר בזול שהוא שני שלישים והעור ישלמו כולו ואם הניח להם נכסים וטבחוה משלמים דמיה מנכסיו.

(ה) השואל כלי מחבירו לעשות בו מלאכה פלונית כיון שמשך השואל אין המשאיל יכול להחזירו מתחת ידו עד שיעשה בו אותה מלאכה וכן אם שאל ממנו בהמה לילך בה

למקום פלוני אינו יכול להחזירה מיד
השואל עד שילך בה לשם ויחזור.

(ו) השואל כלי מחבירו להשתמש בו וא"ל
השאלני דבר פלוני בטובתך כלומר אין
אתה משאיל לי דבר זה כדרך כל המשאילין
אלא כפי טובת לבך ונדבותיך שאינך מקפיד
על הזמן אם קנו מיד המשאיל על זה הרי
השואל משתמש בו לעולם עד שיתבטל הכלי
מלעשות מלאכתו ויחזיר שבריו או שיריו
ואין השואל רשאי לחזור ולתקן הכלי או
לעשותו פעם אחרת.

(ז) האומר לחבירו השאלני קרדום
לעדור בו הפרדס הזה עודר בו אותו הפרדס
בלבד ואינו רשאי לעדור בו פרדס אחר אפי'
הוא כמוהו אמר לו פרדס סתם עודר בו
פרדס אחד אי זה שירצה אפי' אינו שלו
שאלו לעדור בו פרדסים הרבה שלו עודר בו

כל פרדסים שלו ואפי' נשחת כל הברזל
בעדירה מחזיר לו הנצב של עץ ויש מי
שאומר דדוקא באותה שנה אבל לא בשנה
אחרת.

(ח) האומר לחבירו השאילני שוקת זה
ונפל אינו יכול לחזור ולבנותו א"ל השאילני
שוקת סתם ונפל חוזר ובונה עד שישקה כל
שדותיו א"ל השאילני מקום שוקת ה"ז בונה
בכ"מ שירצה בקרקע המשאיל ובונה מקום
השוקת שיספיק לו להשקות ממנה כל
שדותיו או כל בהמותיו לפי מה שהתנה עם
המשאיל והוא שלקח ממנו בקנין על זה.

סימן שמ"ב: אין השואל רשאי להשאיל. ובו

סעיף אחד

342. (א) אין השואל רשאי להשאיל אפי' שאל
ספר תורה שעושה מצוה בשאלתו אינו
רשאי להשאיל לאחרים ואם השאיל

לאחרים אפי' נתקלקל מחמת המלאכ'
ששאלו בשבילי חייב אא"כ יש לו ראייה
שיכול ליפטר בה אילו היה בידו כמו
שנתבאר בסי' רצ"א סעיף כ"ו.

**סימן שמ"ג: דין השואל אחר כלות זמן השאלה.
ובו ב סעיפים**

343. (א) השואל חפץ או כל דבר לזמן מיד
כשיכלה הזמן חוזר הדבר השאול לרשות
המשאיל להפטר השואל מאונסים אפי' הוא
עדיין בביתו ומ"מ חייב הוא בגניבה ואבידה
כדין שומר שכר ואם שלחו לו בתוך הזמן
ביד עבדו או שלוחו של משאיל או של שואל
נתבאר בסי' ש"מ.

(ב) שומר שכר לזמן כיון שכלה זמנו
כלתה שמירתו ואפי' הוא עדיין בביתו אינו
עליה אלא ש"ח.

**סימן שמ"ד: טען שמתה מחמת מלאכה או רוצה
לשלם או לישבע. ובו ד סעיפים**

344. (א) טען השואל שמתה מחמת מלאכה אם הוא במקום שעדים מצוים אינו נפטר עד שיביא עדים שהוא כדבריו ושלא שינה בו ואם הוא במקום שאין עדים מצויים ישבע כמו שנתבאר בסי' רצ"ד ואם התנה שלא ישבע או שלא ישלם אם נגנבה או נאנסה הכל לפי תנאו.

(ב) כשישלם השואל שמין לו השברים שאם שאל כלי ונשבר שמין לו השברים כמו שהיו שוים בשעת השבירה ונותנים לבעלים ומשלמים עליהם ואם הוזלו בין שעת שבירה לשעת העמדה בדין שמין אותם כמו שהיו שוין בשעת שבירה וכן אם שאל בהמה ומתה שמין כמה היתה שוה הנבלה בשעה שמתה ונותן לו ומשלמים לו עליה.

(ג) ראובן השאיל חפץ לשמעון והפסידו
אמר שמעון לראובן השבע כמה היה שוה
ואפרענו לך והשיב בעל החפץ השבע אתה
והפטר ישבע בעליו ויפרע שכנגדו ע"פ
שבועתו ואם לא ישבע לא יפרע שכנגדו ואינו
נקרא מחויב שבועה ואינו יכול ליšבע
שמשלם.

(ד) השואל פרה מחבירו שאלה חצי יום
ושכרה חצי יום או שאלה היום ושכרה
למחר או שאל אחת ושכר אחת (ומתה אחת)
מהן המשאיל אומר שאולה מתה ביום
שהיתה שאולה מתה בשעה שהיתה שאולה
מתה והשוכר אומר איני יודע או שאמר
השומר שכורה מתה ביום שהיתה שכורה
מתה בשעה שהיתה שכורה מתה והמשאיל
אומר איני יודע או שזה אומר א"י וזה אומר
איני יודע המוציא מחבירו עליו הראיה ואם
לא היתה שם ראיה בזמן שהמשאיל טוענו

ודאי ישבע השוכר ששכורה מתה או שא"י
ובזמן שהמשאיל אומר איני יודע ישבע
השומר שבועת השומרים שמתה כדרכה
וע"י גלגול ישבע השומר ששכורה מתה או
שאינו יודע וה"ה אם זה אומר שאולה מתה
וזה אומר שכורה מתה או זה אומר איני
יודע וזה אומר איני יודע .

סימן שמ"ה: דין שואל פרה ושכר אחרת. ובו ב

סעיפים

345. (א) שאל שתי פרות חצי היום בשאלה
וחצי היום בשכירו' המשאיל אומר בזמן
השאלה מתה והלה אומר אחת מתה בזמן
השאלה והאחרת איני יודע מתוך שאינו
יכול לישבע ישלם השתים.

(ב) וכן אם מסר לו שלשה פרות שתיים
שאולות ואחת שכורה המשאיל אומר שתיים
השאולות הן שמתו והשואל אומר אחת

השאולה מתה ודאי אבל השניה שמתה איני יודע אם השאולה היא או השכורה מתוך שאינו יכול לישבע שהרי אומר איני יודע ישלם השתים.

סימן שמ"ו: דין פטור שאלה בבעלים עם כל דיניו ובעל בנכסי אשתו. ובו יט סעיפים

346. (א) השואל והיה המשאיל עם השואל במלאכתו בשע' שמשך הדבר השאול אפי' גגב או נאבד בפשיעה פטור שנא' אם בעליו עמו לא ישלם לא שנא היה עמו בשאלה שהשאיל את עצמו לעשות מלאכתו לא שנא היה עמו בשכירות שהשכיר עצמו לו לא שנא הי' עמו באותה מלאכה של הדבר השאול ל"ש במלאכה אחרת אפי' א"ל השקני מים והשקהו והשאיל לו פרתו בעוד שהוא משקהו הוי שאלה בבעלים אבל אם משך

תחלה ואח"כ השקהו לא הוי שאלה
בבעלים.

(ב) לא שנא אם באו שאלת הבעלים עם
שאלת הפרה כאחד לא שנא הי' הוא שאול
או שכור לו ואח"כ השאיל לו פרתו פטור
אפי' לא היה עמו בשעת שבירה ומיתה אבל
אם לא היה עמו בשעת שאלה ואח"כ שאל
את הבעלים או השכירם אין זה שאלה
בבעלים אע"פ שהי' עמו בשעת שבירה
ומיתה.

(ג) שאל הבעל ונתרצה להיות שאול לו
אע"פ שלא התחיל במלאכת השואל בשעת
משיכת הפרה אלא מזמין ומכין עצמו ללכת
חשיב שפיר עמו במלאכתו אבל באמירה
שאומר להיות שאול לו ולא הכין עצמו
למלאכתו לא הוי שאלה בבעלים.

(ד) השאיל לו בהמתו או השכירה לו למשוי והלך עמה לסעדה ולהטעינה הוי שאלה בבעלי אע"פ שמעצמו נשאל לו (ודלא כיש חולקין בזה) (מרדכי ריש פ' השואל) ואם לא הלך אלא לראות שלא יוסיף המשוי אין זה שאלה בבעלים (וכן אם תפס לו הש"טגרב הוי לתקנת בהמתו ולא מקרי שאלה בבעלים) (מרדכי הנ"ל בשם ראבי"ה)

(ה) א"ל שמור לי ואשמור לך או שמור לי היום ואשמור לך למחר נתבאר בסי' ש"ה.

(ו) האומר לשלוחו צא והשאל עם פרתי אינה שאלה בבעלי שנא' אם בעליו עמו הבעלי עצמם ולא שליח (ויש חולקין ואומרים דשלוחו של אדם כמותו) (טור ס"ט בשם הרמ"ה) ואם אמר לעבדו הכנעני צא

והשאל עם פרתי הרי זה שאלה בבעלים שיד
העבד כיד רבו.

(ז) שותפים ששאל אחד מחבירו הוי
שאלה בבעלים.

(ח) האומר לחבירו השאילני היום
ואשאילך למחר אינו שאלה בבעלים.

(ט) שאל מהאשה פרת נכסי מלוג ונשאל
לו בעלה או אשה ששאלה פרה לצורך נכסי
מלוג שלה ונשאל בעל הפרה לבעלה לא הוי
שאלה בבעלים משום דקנין פירות לאו
כקנין הגוף דמי.

(י) שאל פרה לרבעה או ליראות (בה) או
לעשות בה פחות מש"פ או ששאל שתי פרות
לעשות בהן שוה פרוטה הרי זה ספק ואין
מוציאין מידו.

(יא) שאל מב' שותפים ונשאל לו אחד מהן
וכן השותפים ששאלו ונשאל לא' מהם ה"ז
ספק אם הוא שאלה בבעלים אם לאו לפיכך
אם מתה אינו משלם ואם תפסו הבעלים אין
מוציאים מידם ואם פשע בה יש מחייבים
ויש פוטרים.

(יב) מלמד תינוקות והנוטע לבני המדינה
והמקיז להם דם והסופר שלהם כל אלו
וכיוצא בהם יום שהוא יושב בו לעשות
במלאכתו אם השאיל או השכיר לא' מאלו
שהוא עוסק במלאכתם ה"ז שמירה בבעלים
ואפי' פשע בה השומר פטור אבל הוא ששאל
או שכר מהם חייב שאינם שאולים לו ויש
אומרים שבזמן הראוי למלאכ' אף ע"פ
שאינם עסוקים בה לפי שאינו רשאי להשמט
מהמלאכ' ההוא בכל עת שצריכים לו הוי
לגביהו שאלה בבעלים אפי' אם צריך לתת
לו שכר מ"מ מוכרח הוא לעשות לו מלאכתו

מידי דהוה אשותפים ששכרו שכיר חדש או שנה דבכל שעה הוי שאלה בבעלים לכל אחד מהם.

(יג) הרב השונה לתלמידיו אם הם צריכים ללמוד עמו בכל מסכתא שירצה הוא ואף אם התחילו מסכתא אחת יכול לשנותה לאחרת אז הוי הם כשאולים לו שהם עמו במלאכ' ואם שאל מהם הוי שאלה בבעלים ואם הוא צריך ללמוד עמהם בכ"מ שירצו אז הוא נשאל להם ואפי' שלא בשעת הלימוד כיון שצריך ללמוד עמהם בכל עת שירצו ואם הדבר תלוי בשניהם שהמסכת שהתחיל יגמרו ואין הרב יכול לשנות המסכתא שלא מדעת התלמידי' ולא התלמידי' בלא דעת הרב אז אינם שאולים זה לזה כלל ולפני המועדים שדרך לדרוש לעם הלכות המועד הוא נשאל להם.

(יד) שאלה בבעלים ושכרה שלא בבעלים
פטור שהשכירות תלוי בשאלי אבל אם
שכרה בבעלים וחזר ושאלה שלא בבעלים או
שאלי בבעלים וחזר ושכרה שלא בבעלים
וחזר ושאלי שלא בבעלים או ששכרה
בבעלים וחזר ושאלה שלא בבעלים וחזר
ושכר' שלא בבעלים כל אלו ספק שמירה
בבעלים הוא.

(טו) יש אומרים שאם שכרה בבעלים וחזר
ושכר' שלא בבעלים הוי שניה בבעלים כמו
הראשונה אבל אם ראשוני שלא בבעלים
ושניה בבעלים אין הראשוני גוררת את
השניה להיות שלא בבעלים.

(טז) בעל בנכסי מלוג של אשתו אפי' פשע
בהם ונאבדו פטור שהיא עמו במלאכתו.

(יז) אשה ששאל' ואח"כ נשאת הרי הבעל
כלוקח ואין לו דין שומר לפיכך אם הדבר

השאל בהמ' ומתה הבעל פטור אע"פ שהוא משתמש בה כל ימי שאלתה אפי' פשע מפני שהוא כלוקח.

(יח) לוקח בהמה לשלשים יום שומר חנם עליה.

(יט) כל אלו החלוקים של שאלה בבעלים נוהגים ג"כ בכל השומרים.

סימן שמ"ז: דין הזיק שור של שואל לשל

משאיל או איפכא. ובו סעיף אחד

347. (א) שאל פרה בסתם והזיק שורו של שואל לשורו של משאיל אפי' אם הוא תם משלם נזק שלם שאפי' אם הוזק משור דעלמא צריך לשלם דמסתמא צריך לשומרו שלא יוזק ושלא יזיק ואם קבל עליו שמירתו שלא יזיק אבל לא שלא יוזק והזיקו (שורו) של שואל תם משלם חצי נזק ומועד נזק שלם ואי אזקיה תורא דמשאיל לתורא דשואל

והשאלה הית' בסתם בין תם בין מועד פטור ואי אזיק לתורא דעלמא שואל בעי לשלומי שעליו מוטל לשומרו שלא יזיק ואם קיבל עליו לשמרו שלא יוזק אבל לא שלא יזיק והזיק לשורו של שואל משלם לו המשאיל תם חצי נזק ומועד נזק שלם.

סימן שמ"ח: איסור גניבה ומי נקרא גנב ומאיזה שעה מתחייב. ובו ח סעיפים

348. (א) אסור לגנוב אפי' כל שהוא דין תורה ואסור לגנוב אפי' דרך שחוק ואפי' ע"מ להחזיר או כדי לשלם תשלומי כפל או כדי לצערו הכל אסור כדי שלא ירגיל עצמו בכך.

(ב) כל הגונב אפי' שוה פרוטה עובר על לאו דלא תגנובו וחייב לשלם אחד הגונב ממון ישראל או הגונב ממון של עכו"ם ואחד הגונב מגדול או מקטן.

(ג) איזהו גנב הלוקח ממון אדם בסתר ואין הבעלים יודעים אבל אם לקח בגלוי ובפרהסיא אין זה גנב אלא גזלן.

(ד) משעה שמשך הגניבה נעשה עליה גנב במה דברים אמורים שמשכה חוץ מרשות הבעלים אבל כ"ז שהיא ברשות הבעלים אינו חייב עד שיגביהנה ואם הכניסה לרשותו אפי' לגגו חצרו וקרפיו אם היא משתמרת חייב אע"פ שלא משך ולא הגביה.

(ה) תשלומי גניבה אם יש לו מטלטלים יורדים להם ואם אין לו מטלטלין אלא קרקעות יורדים להם וגובין מהעידית שלו כשאר נזיקין.

(ו) מי שגנב והגביה הגניבה ובא אחר וסייע להוליכה משם פטור זה השני.

(ז) ראובן שראה שמעון שנכנס לבית לוי וגנב חפץ אחד ובא אותו חפץ ליד ראובן

והחזירו (לשמעון) אין לוי יכול להוציא ממנו
בדין.

(ח) ראובן תבע לשמעון שנכנס לחדרו וגנב
ספריו והוציאם מרשותו והשיב שמעון אמת
היה שהוצאתים אבל כך היה המעשה
שבקשני קרובתי כלתך להוציאם כי לא
יכלה שאתם ולא ידעתי של מי היו וגם לא
הגבהתים אך היא הגביהתם ונתנתם לי
שמעון חייב להחזירם כי מה לו ליכנס
לחדרו להוציא הספרים וניכר הדבר שכוון
לסייע לגזול לחמיה ומה שטוען שהיא
הגביהתם ונתנתם לו מ"מ הרי טוען שהיו
כבדים ולא יכלה שאתם וכיון שלא יכלה
להוציאם משם אם לא סייעה הוה ליה
כאילו הוציאם הוא ויגבה ראובן ממי
שירצה מכלתו שהודית לו שהם ברשותה
ואם ירצה יגבה משמעון.

סימן שמ"ט: דין אשה ועבד וקטן שגנבו. ובו ה

סעיפים

349. (א) אחד האיש ואחד האשה שגנבו

חייבים לשלם אלא שאשת איש שגנבה אם

אין הקרן בעין או חלופיו אין לה ממה לשלם

עד שתתאלמן או תתגרש.

(ב) אשת ראובן השאילה לאשת שמעון

חפצים ויצא קול בעיר שגנבו אם שמעון

מודה שהחפצים באו לרשותו ואינו יודע מה

נעשה בהם צריך לישבע שאינם ברשותו

ושלא שלח בהם יד וגם האשה תשבע שאינם

ברשותה ויכתבו עליה פסק דין שחייבת

לשלם לה החפצים לכשתתאלמן או תתגרש

(וע"ל ס"ס צ"ז).

(ג) קטן שגנב מחזירין קרן לבעלים אם

הוא בעין ואם אינו בעין פטור אף לאחר

שיגדיל.

(ד) עבד שגנב מחזירין קרן לבעלים אם הוא בעין ואם אינו בעין אין בעליו חייב לשלם נשתחרר העבד חייב לשלם אם יש לו.

(ה) ראוי לב"ד להכות הקטנים כפי כח הקטן על הגניבה כדי שלא יהיו רגילים בה וכן אם הזיקו שאר נזקים וכן מכים העבדים אם הזיקו מכה רבה שלא יהיו משולחים להזיק.

סימן ש"נ: גנב חלבו של חברו ואכלו משלם לו דמי חלבו

350. (א) .

סימן שנ"א: דין הגונב כיס בשבת. ובו סעיף אחד

351. (א) יש גנב שפטור מלשלם ואיזה זה שבא עם התשלומין חיוב מיתה כגון הגונב כיס בשבת ולא הגביהו ברשות הבעלים אלא היה

מגררו ומוציאו מרשות הבעלים לרשות
הרבים ואבדו שם.

**סימן שנ"ב: הפקיד לשנים וטענו נגנב והודה
האחד ועל השני באו עדים בין שניהם משלמין
הקרן**

352. (א) .

**סימן שנ"ג: נשתנה הגניבה ביד הגנב או
שנתיאשו בעליה ממנה. ובו ד סעיפים**

353. (א) נשתנה שם הגניבה ביד הגנב כגון שגנב
טלה ונעשה איל עגל ונעשה שור קנאה
בשינוי השם ואין להחזיר אלא דמיה
ומשלם כמו שהיתה שוה בשעת הגניבה וכן
כל שינוי כיוצא בזה שאינו חוזר לברייתו
אבל שינוי החוזר אינו קונה אפי' מדרבנן
ובסימן ש"ס יתבאר איזה שינוי החוזר.

(ב) נתייאשו הבעלים מהגניבה אינו קונה
וצריך להחזירה ואם יש עם היאוש שינוי
השם שחוזר לברייתו י"א שקונה ואינו צריך
להחזיר אלא דמיה.

(ג) אם יש עם היאוש שינוי רשות בין
שנתייאשו ואח"כ מכר הגנב בין שנתיאשו
אחר שמכר ויש חולקין (טור ס"ו בשם
הרא"ש ורש"י ומרדכי ר"פ הגוזל בתרא
וב"י בשם רשב"א) (וע"ל סי' שני"ו) קנה
לענין שאין הקונה צריך להחזיר גוף הגניבה
אבל מחזיר דמים אם לקח מגנב מפורסם
(וי"א דא"צ ליתן לו דמים דקנה לגמרי) (טור
ס"ה בשם ר"י וב"י בשם רש"י ורשב"א)
ואם לא הי' גנב מפורסם אינו נותן כלל לא
חפץ ולא דמים מפני תקנת השוק כמו
שיתבאר בסי' שני"ו.

(ד) אין נקרא שינוי רשות אלא במוכר או נותן אבל אם מת והורישוהו לבניו לא דרשות יורש לאו כרשות לוקח דמי ויתבאר בסי' שס"א ושם יתבאר עוד אי זה נקרא שינוי רשות.

סימן שנ"ד: השביחה הגניבה ביד הגנב. ובו ו

סעיפים

354. (א) הית' הגניב' ביד הגנב והשביח' מאיליה כגון כבשה שהיתה מעוברת בשעת גניב' וילדה או שהית' טעונה בשעת גניב' וגזזה משלם אותה ואת גיזותיה ואת ולדותיה ואם אחר יאוש ילדה וגזזה משלם כשעת הגניבה הוציא עליה והשביח' כגון שפטמה הרי השבח של גנב אפי' לפני יאוש וכשמחזיר הגניב' נוטל השבח מהבעלים.

(ב) הגניב' עצמה שהיא ביד הגנב ולא נשתנית חוזרת לבעלים בין לפני יאוש בין

לאחר יאוש אלא שלאחר יאוש השבח לגנב
כמו שיתבאר נשתנית הגניבה ביד הגנב
קנאה וקנה שבחה אפי' לפני יאוש ואינו
משלם אלא דמים (הרא"ש) ויתבארו פרטי
דינין אלו בסי' שס"ב.

(ג) גנב בהמה או כלי וכיוצא בהם ובשעת
גניבה היה שוה ארבעה ועכשיו בעת העמד'
בדין שוה שנים משלם קרן כשעת גניבה
הית' שוה בשעת גניבה שנים ובשעת העמדה
בדין ארבעה אם שחט או מכר או שבר הכלי
או אבדו משלם כשעת העמד' בדין ואם מתה
הבהמ' או אבד הכלי מאליו משלם כשעת
גניב'.

(ד) גנב כחושה והשמינה או שמינה
והכחיש' משלם כשעת גניבה.

(ה) גנב כלי ושברו או פחתו או נשבר או
נפחת מאיליו אין אומרים יתן לבעלים

השברים וישלים עליהם אלא הוא יטול
השברים ויתן לבעלים כלי שלם או דמיו
(וכ"כ לקמן סי' שס"ג) ודוקא דאית ליה
מעוֹת אבל אי לית ליה לא גריעי שברים אלו
משאר מטלטלין (נ"י פ"ק דב"ק) ואם רצו
הבעלים ליטול הכלי השבור וישלם להם
הפחת שומעין להם.

(ו) גנב או גזל ולא נתיאשו הבעלים אינם
יכולים להקדיש לא הגנב והגזלן ולא
הבעלים אפי' אם יש להם עידי גניבה וגזילה
שיכולים להוציאו בדיינים בד"א
במטלטלים אבל בקרקע אם יש לבעלים
עדים שיכולים להוציאו בדיינים יכולים
הבעלים להקדישו.

**סימן שנ"ה: גנב שהחזיר הגניבה שלא מדעת
הבעלים. ובו ג סעיפים**

355. (א) הגונב חפץ מבית חבירו והחזירו למקומו ולא ידעו הבעלים שהחזירו אם ידעו הבעלים שנגנב מהם אע"פ שהחזירו הגנב לא נפטר והוא באחריותו עד שידעו הבעלים כגון שימנה חפציו וימצאם שלמים ומיהו כשמנאם נפטר אע"פ שלא ידעו הבעלים בשעה שהחזירו לפיכך גנב לו מעות והבליעם לו בחשבון ונתנם לתוך כיסו אם יודע מנין המעות שלו יצא שאדם עשוי למשמש בו בכל שעה והרי מצא שהחזיר לו בכלל מעותיו אבל אם זרקן לכיסו שאין בו כלום לא יצא וחייב באחריות הגזילה עד שיודיענו שהחזיר לכיס פלוני ואם לא ידעו הבעלים שנגנב מהם מיד כשהחזירם למקומם יצא אע"פ שלא מנאום הבעלים.

(ב) בד"א בדבר שאין בו רוח חיים אבל הגונב טלה מן העדר וידעו בו הבעלים והחזירו לעדר שלא מדעת בעלים ומת או

נגנב חייב באחריותו ואם מנו את הצאן והיא שלימה פטור ואם לא ידעו הבעלים לא בגניבתו ולא בחזרתו אע"פ שמנו את הצאן והיא שלימה חייב באחריותו עד שיודיע את הבעלים כדי שישמרו את הטלה הגנוב שהרי למדו דרך אחרת חוץ מדרך שאר הצאן שבעדר זה.

(ג) בד"א שנפטר כשמחזירו למקומו בגנב הגונב מבית הבעלים אבל שומר שגנב מרשות עצמו כגון שהופקד אתו כיס או טלה ויש עדים שגנבו אע"פ שיש עדים שהחזיר למקומו חייב באחריותו עד שיודיע לבעלים שהרי כלתה שמירתו ואינו עוד שומר עליו והרי הוא כאילו לא החזירו עד שיודיע לבעלים.

**סימן שנ"ו: אסור לקנות שום דבר מהגנב
והקונה מגנב מפורסם או אינו מפורסם. ובו י
סעיפים**

356. (א) אסור לקנות מהגנב החפץ שגנב ועון גדול הוא שהרי מחזיק ידי עוברי עבירה וגורם לו לגנוב גניבות אחרות שאם לא ימצא לוקח אינו גונב (וכן אסור לסייע לגנב בשום דבר כדי שיגנוב) (ב"י בשם ריב"ש סי' ק"ח) .

(ב) הגונב ומכר ולא נתייאשו הבעלים (וע"ל סימן שס"ח) ואח"כ הוכר הגנב ובאו עדים שזה החפץ שמכר פלוני הוא גנבו בפנינו חוזר החפץ לבעלים והבעלים נותנים ללוקח דמים שנתן לגנב מפני תקנת השוק והבעלים חוזרים ועושים דין עם הגנב ואם גנב מפורסם הוא לא עשו בו תקנת השוק (טור ס"ד בשם רי"ף ורמב"ם) ואין הבעלים

נותנים ללוקח כלום אלא חוזר הלוקח
ועושה דין עם הגנב ומוציא ממנו דמים שנתן
לו.

(ג) נתיאשו הבעלים מהגניבה בין
שנתיאשו ואח"כ מכר בין שנתיאשו אחר
שמכר קנה לוקח ביאוש ושינוי [רשות] (ו
וי"א דאם נתיאש לאחר שמכר לא קנה
לוקח דאין יאוש ושינוי רשות קונה אלא אם
נתיאש קודם שמכר (טור סי' שני'ג בשם
הרא"ש) וכן נ"ל להורות) (וע"ל סי' שס"ג)
ואינו מחזיר הגניבה עצמה לבעליה אלא
נותן להם הדמים אם לקח מגנב מפורסם או
אינו נותן כלל לא חפץ ולא דמים אם לא היה
זה המוכר גנב מפורסם.

(ד) בזמן שהלוקח עושה דין עם ב"ה אם
אין עדים בכמה קנה נשבע הלוקח בנקיטת
חפץ בכמה לקח ונוטל מהבעלים.

(ה) בזמן שהלוקח עושה דין עם הגנב והוא אומר בכך וכך לקחתי ממך והוא אומר לא מכרתי לך אלא בפחות מזה הלוקח נשבע בנקיטת חפץ ונוטל מהגנב.

(ו) גנב ופרע בחובו גנב ופרע בהקיפו אין בזה תקנת השוק אלא הבעלים נוטלים הגניבה בלא דמים וישאר חוב אלו על הגנב כמו שהיה.

(ז) משכן הגניבה בין שמשכנה יתר על דמיה או בפחות מדמיה הבעלים נותנים לבעל המשכון (מעותיו) וחוזרים ועושים דין עם הגנב אא"כ היה גנב מפורסם כמו שנתבאר.

(ח) הלוקח מגנב שאינו מפורסם בין שלקח ממנו שוה מאה במאתים או שוה מאתים במאה הרי זה נוטל הדמים מב"ה

ואח"כ מחזיר הגניבה מפני תקנת השוק כמו שנתבאר.

(ט) היה נושה בגנב מאה זוז וגנב והביא לבעל חובו ונתן לו מאה אחרים הרי הגניבה חוזרת לבעליה ואומרים (לו) לך ותבע הגנב במאתים שלא נתת לו המאה האחרים מפני החפץ שהביא לך בלבד כשם שהאמנתו בראשונה האמנתו באחרונה וה"מ כשנתן לו החפץ סתם אבל אם פירש ואמר הלוני על חפץ זה מנה ודאי זו היא משכונא שעשו בה תקנת השוק ויחרימו סתם שכך היה.

(י) לקח מגנב שאינו מפורסם במאה ומכר לאחר במאה ועשרים והוכר הגנב בעל הגניבה נותן לזה האחרון מאה ועשרים ונוטל גניבתו וחוזר הבעל ונוטל מהמוכר עשרים שהרויח ונוטל המאה מהגנב ואם גנב מפורסם הוא נוטל המאה ועשרים מהתגר

שלקח מהגנב והולך התגר ותובע הגנב
במאה של קרן והוא הדין אם מכר השני
לשלישי והשלישי לרביעי ואפי' מאה שהוא
נוטל מכל אחד וא' מה שנשכר ונוטל הקרן
מהגנב וכל הדברים האלו לפני יאוש כמו
שנתבאר.

סימן שנ"ז: המכיר כליו וספריו ויצא לו שם גניבה בעיר. ובו ג' סעיפים

357. (א) בעל הבית שאינו עשוי למכור את כליו
ויצא לו שם גניבה בעיר והכיר כליו וספריו
ביד אחרים או שהיה עשוי למכור והיו כליו
אלו שהכיר מכלים העשויין להשאיל
ולהשכיר אם באו עדים שזה כליו של זה
ישבע זה שהם בידו בנקיטת חפץ בכמה לקח
ויטול מב"ה ויחזיר לו כליו (ויו"א דכיון
שהוא טוען גנובים אתרע ליה חזקה דעשויין
להשאיל ולהשכיר שהרי הוא אינו טוען כן

ולכן חיישינן שמא מכרן) (טור בשם הרא"ש)
היה בעל הבית עשוי למכור את כליו ולא היו
מהדברים העשויים להשאיל ולהשכיר אע"פ
שיצא לו שם גניבה בעיר והוכרו כליו אינו
מחזירן מיד לקוחות שמא הוא מכרן
לאחרים אבל אם באו בני אדם ולנו בתוך
ביתו ועמד וזעק בלילה נגנבו כלי וספרי ובאו
בני אדם ומצאו מחתרת חתורה ובני אדם
שלנו בתוך ביתו יוצאים וצרורות של כלים
על כתפיהם והכל אומרים הללו כליו וספריו
של פלוני ה"ז נאמן וישבע זה שהכלים בידו
בנקיטת חפץ כמה הוציא ויטול מבעל הגניב'
ויחזיר לו כליו.

(ב) דין מי שנכנס לבית חבירו והוציא
כלים תחת בגדיו נתבאר בסימן צ'.

(ג) ראובן שנגנבו כליו או נאבדו או
נטלוהו לסטים ובאו ליד עכו"ם וקנאם

ישראל אחר בפחות משוויו ובאו הבעלים
ותבעום מיד זה שקנאם יתבאר בסי' שס"ח.

**סימן שנ"ח: דברים האסורים לקנות מהרועים
ומשומרי פירות ומבעלי אומנות. ובו יב סעיפים**

358. (א) כל דבר שחזקתו שהוא גנוב אסור
ליקח אותו וכן אם רוב אותו דבר שהוא גנוב
אין לוקחין אותו לפיכך אין לוקחים
מהרועים צמר או חלב או גדיים אבל
לוקחים מהם חלב וגבינה במדבר אבל לא
ביישוב ומותר ליקח מהרועים ד' צאן או ד'
גיזות של צמר מעדר קטן או חמשה מעדר
גדול שאין חזקתו שהוא גנוב כללו של דבר
כל שהרועה מוכרו אם היה ב"ה מרגיש בו
מותר ללוקחו ואם לאו אסור.

(ב) אין לוקחין עצים או פירות משומרי
פירות אלא בזמן שהם יושבים ומוכרים

והסלים והפלס בפניהם שהרי הדבר גלוי
ויש לו קול והוא שיהיה על פתח הגינה.

(ג) וכולם שאמרו הטמן אסור לקחת
מהם.

(ד) מותר ליקח מהאריס שהרי יש לו חלק
בפירות ובעצים.

(ה) אין לוקחין מהנשים ומהעבדים
ומהקטנים אלא דברים שחזקתן שהם
שלהם מדעת הבעלים כגון נשים שמכרו כלי
פשתן בגליל או עגלים בשרון ולוקחין בצים
ותרנגולים בכל מקום [מכל אדם] וכלם
שאמרו הטמן אסור.

(ו) לוקחים מהבדדים (וכ' ה"ה פרוש
בעלי בית הבד ושוכרין אותו לעשות בו שמן
ורש"י פי' בעלי בית הבד שתגרין הן בשמן
ולוקחין מן נשיהן במדה שהיא בפרהסיא)
זתים במדה ושמן במדה אבל לא זתים

מועטים ושמן מועט שחזקתן גניבה וכן כל
כיוצא בזה.

(ז) מוכין שהכובס מוציא הרי אלו שלו
ושהסורק מוציא הרי אלו של בעל הבית
(דכל מה שמקפיד עליו ב"ה הוא שלו) (טור
ס"ב) .

(ח) הכובס נוטל ג' חוטין והם שלו יתר
מכאן של בעל הבית ואם היה שחור על גבי
לבן נוטל את הכל והם שלו.

(ט) החייט ששייר מהחוט כדי משיכת
מחט ושייר מהבגד מטלית שהוא ג' אצבעות
על ג' אצבעות חייב להחזירה לבעלים פחות
מכאן שלו.

(י) נסורת שהחרש מוציא במעצד שלו
בכשיל של ב"ה ואם היה עושה אצל ב"ה אף
הנסורת של ב"ה וכן בשאר מלאכות כל

שב"ה מקפיד עליו הוא של ב"ה שאינו
מקפיד הוא של פועל (טור שם) .

(יא) בכל הדברים וכיוצא בהם הולכים
אחר מנהג המדינה.

(יב) כל אומן שמכר דבר מהדברים שאינם
שלו בהלכות מדינה כגון מוכין שמכרן
הסורק במקום שנהגו שיהיה של בעל הבית
אסור ליקח ממנו אבל לוקחים ממנו כר
מלא מוכין (דהוי נשתנה ביד הגנב ואע"ג
דשינוי החוזר אינו קונה מ"מ בספק גניבה
מותר בכי האי גוונא וכל כיוצא בזה) (המגיד
פ"ו דגניבה) ואם מכר האומן דברים שהם
שלו בהלכות המדינה לוקחים ממנו ואם
אמר הטמן אסור.

**סימן שנ"ט: איסור גזילה אפילו ע"מ להחזיר
ומה נקרא גזילה ואיסור לא תחמוד ולא תתאוה.
ובו יב סעיפים**

359. (א) אסור לגזול או לעשוק אפי' כל שהוא

בין מישראל בין מעכו"ם ואם הוא דבר
דליכא מאן דקפיד ביה שרי כגון ליטול
מהחבילה או מהגדר לחצוץ בו שיניו ואף זה
אוסר בירושלמי ממדת חסידות.

(ב) אסור לגזול אפי' ע"מ לשלם דבר יפה
ממנו ויש מי שאומר דהיינו אם (אין)
התשלומין בעין שאם הם בעין כיון שהם
יפים מהדבר שלוקח זכות הוא להם ויזכה
אותם לבעלים ע"י אחר.

(ג) כל הגוזל את חברו אפי' שוה פרוט'
כאלו נוטל נפשו.

(ד) אפי' הוא בסכנת מות וצריך לגזול את
חברו כדי להציל נפשו צריך שלא יקחנו
אלא על דעת לשלם (וע"ל סי' ש"פ ס"ג) .

(ה) אפי' הלוקח בשאלה שלא מדעת
הבעלים נקרא גזלן.

(ו) החוטף משכון מיד הלוח שלא ברשות
ביד היז גזלן אע"פ שהוא חייב לו ואין צ"ל
אם נכנס לתוך בית חבירו ומשכנו.

(ז) איזהו גזלן הלוקח ממון האדם
בחזקה כגון שחטף מידו מטלטלים או
שנכנס ברשותו שלא לרצון הבעלים ונטל
משם כלים או שתקף בעבדו או בבהמתו
ונשתמש בהם או שירד לתוך שדהו ואכל
פירותיה וכל כיוצא בזה.

(ח) איזהו עושק זה שבא ממון חבירו
לתוך ידו ברצון הבעלים וכיון שתבעוהו כבש
הממון בחזקה ולא החזירה כגון שהיה לו
ביד חבירו הלואה או שכירות והוא תובעו
ואינו יכול להוציא ממנו מפני שהוא אלם
וקשה.

(ט) הכופה את חבירו למכור את שלו ונותן לו דמיו אסור אבל אין לו דין גזלן ליפסל מדאורייתא אלא מדרבנן כמו שנתבאר.

(י) כל החומד עבדו או אמתו או ביתו או כליו של חבירו או כל דבר שאיפשר שיקנהו ממנו והכביד עליו רעים והפציר בו עד שלקחו ממנו הרי זה עובר בלא תחמוד כל המתאוה ביתו או אשתו וכליו של חבירו וכל כיוצא בזה כיון שחשב בלבו איך יקנה דבר זה ונפתה בלבו בדבר עבר בלא תעשה של לא תתאוה ואין תאוה אלא בלב בלבד.

(יא) התאוה מביא לידי חמוד והחמוד מביא לידי גזל שאם לא רצו הבעלים למכור אע"פ שהרבה להם בדמים והפציר ברעים יבא לידי גזל שנא' וחמדו בתים וגזלו ואם עמדו הבעלים בפניו להציל ממונם או

מנעוהו מלגזול יבא לידי שפיכות דמים צא
ולמד ממעשה אחאב ונבות.

(יב) הא למדת שהמתאווה עובר בלאו אחד
והקונה דבר שהתאווה בהפצר שהפציר
בבעלים עובר בבי' לאוין לכך נאמר לא
תחמוד ולא תתאווה ואם גזל עובר בג' לאוין.

**סימן ש"ס: מצוה על הגזלן להשיב הגזילה ואם
אין בה שוה פרוטה או נשתנית. ובו י סעיפים**

360. (א) כל הגוזל חייב להחזיר הגזילה עצמה
שנא' והשיב את הגזילה אשר גזל ואם אבדה
או נשתנית משלם דמיה בין שהודה מפי
עצמו בין שבאו עליו עדים שגזל אפי' גזל
קורה ובנאה בבירה גדולה הואיל ולא
נשתנית דין תורה הוא שיהרוס כל הבנין
ויחזר הקורה לבעלים אבל תקנו חכמים
מפני תקנת השבים שיהיה נותן את דמיה
ולא יפסיד הבנין אפי' גזל קורה ועשאה

בסוכות החג ובא בעל הקורה ותובעה בתוך
החג נותן לו את דמיה אבל אחר החג הואיל
ולא נשתנית ולא בנאה בטיט מחזיר את
הקורה עצמה.

(ב) הגוזל פחות משה פרוטה אע"פ שעבר
אינו בתורת השבה.

(ג) גזל ג' אגודות שוות שלשה פרוטות
והוזלו והרי שלשתן שוות ב' פרוטות והחזיר
לו שתיים חייב להחזיר השלישית הואיל
ובתחילתה היתה שוה פרוטה.

(ד) גזל שתיים שוות פרוטה והחזיר אחת
אע"פ שגזילה אין כאן מצות השבת גזילה
אין כאן .

(ה) נשתנית הגזילה אע"פ שלא נתייאשו
הבעלים אין צריך להחזיר אלא דמיה כמו
שהיתה שוה בשעת הגזילה והוא שלא יהא
שינוי החוזר לברייתו כיצד הגוזל עצים

ודבקם במסמרים ועשה מהם תיבה אינו שינוי שהרי אפשר לפורקן וחוזרים לוחות כשהיו גזל עפר ועשאה לבינה לא קנה שאם ידוק הלבנה תחזור עפר כשהיתה גזל לשון של מתכת ועשאו מטבע לא קנה שאם יתיך המטבע יחזור לשון כשהיה וכן כל כיוצא בזה.

(ו) אבל הגזל עצים ושיפן וקצצן או חקק בהם ועשה כלים או שגזל צמר וצבעו או נפצו או לבנו או עשאו לבדים או שגזל לבינה ועשאה עפר או אבנים וסתתן או מעות והתיכן ה"ז שינוי בידו שאם יעשה מעות אחרות פנים חדשות הן וכן כל כיוצא בזה ואין נקרא שינוי אא"כ נשתנה שם הגזילה מכח השינוי (טור סי"ד) .

(ז) הגזל מעות ישנות ושיפן וחדשן לא קנה שהרי מתיישנין וחוזרים כשהיו גזל

מעוות חדשים וישנן קנה שאם יחדשם פנים
חדשות הם (גזל אבנים וסתתן קנה. צמר
וצבעו או לבנו בענין שאינו חוזר לברייתו
קנה (טור שם) .

(ח) גזל דקל מחובר וקצצו לא קנה אפילו
כרתו חוליות חוליות עשאו קורות קנה.

(ט) גזל קורות גדולות ועשאו קטנות לא
קנה קצצן לוחות עד שנשתנה שמם קנה.

(י) גזל לולב והפריד עליו קנה העלין גזל
עלים ועשאו חופיא קנה (טלה ונעשה איל
עגל ונעשה שור קנה) (טור שם) .

סימן שס"א: דין יאוש אם יש עמו שינוי השם

או שינוי רשות. ובו ח סעיפים

361. (א) יאוש לחוד לא קנה.

(ב) יאוש עם שינוי השם גרוע שחוזר
לברייתו י"א שקונה ואינו צריך להחזיר
אלא דמיה.

(ג) בד"א בידוע שנתייאשו הבעלים אבל
סתם גזילה לא הוי יאוש בעלים.

(ד) יאוש עם שינוי רשות קנה ונתבארו
משפטיו בסי' שני"ג.

(ה) לא הוי שינוי אא"כ מכרו או נתנו
לאחר (י"א (נ"י פ' חז"ה) דאם מכרו
באחריות או נתנו בטעות או בעל כרחו לא
מקרי שינוי רשות) (תשוי' רשב"א סי'
תתקס"ח) אבל אם בא אחר ונטלו מבית
הגזלן שלא מרצונו כאלו נטלו מבית הבעלים
אם ירצה הנגזל גובה מהראשון או מהשני
או אם ירצה יגבה חצי מזה וחצי מזה ואם
פרעו השני לראשון או שהגזלן הראשון מחל
לשני אינו כלום כי אין דינו של שני אלא עם

הבעלים ל"ש אם ידע השני שהוא גזול ביד
הגזלן ל"ש שלא ידע ואפי' אם אכלו השני
חייב לשלם לבעלים.

(ו) בד"א שלא נתייאשו אבל אם נתייאשו
ובא אחד ואכלו פטור נהי שאם היה בעין
היה חייב להחזירו עתה שאכלו פטור.

(ז) מת והוריש הגזילה לבניו לא הוי שינוי
רשות אלא הוי כאלו אביהם קיים שאם הוא
בעין ולא נשתנית צריכים להחזירה אפי'
נתיאשו הבעלים ואם נשתנית והיא קיימת
נותנים דמיה אבל אם אכלוה בין בחיי האב
בין לאחר מותו אם קודם יאוש אכלוה
חייבים לשלם לאחר יאוש פטורים אם לא
הניח אביהם נכסים אבל אם הניח אביהם
נכסים אפי' אכלוה אחר יאוש חייבים לשלם
וכן אם מכרה האב או נתנה לאחר אם הניח
נכסים חייבים לשלם ואין חילוק בזה בין

גדולים לקטנים ואם אמרו הגדולים יודעים
אנו שעשה אבינו חשבון עמך ולא נשאר לך
כלום בידו נאמנים וי"א דה"מ כשאין ידוע
שגזלה אביהם אלא על פיהם אבל אם היו
עדים שגזלה אינם נאמנים.

(ח) הגוזל את חברו בעדים יש אומרים
שאינו צריך להחזיר לו בעדים וי"א שצריך.

סימן שס"ב: השביחה הגזילה ביד הגזלן

ממילא. ובו יג סעיפים

362. (א) הגזילה שלא נשתנית אלא הרי היא
כמו שהיתה אע"פ שנתיאשו הבעלים ממנה
ואע"פ שמת הגזלן והרי היא ביד בניו הרי זו
חוזרת לבעליה בעצמה ואם נשתנית ביד
הגזלן אע"פ שעדיין לא נתיאשו הבעלים
ממנה קנאה בשינוי ומשלם דמיה כשעת
הגזיל'.

(ב) נתיאשו הבעלים ממנה ולא נשתנית קנה הגזלן כל השבח שהשביחו אחר יאוש ואינו משלם אלא כשעת הגזילה ודבר זה מדבריהם מפני תקנת השבים וכשמחזיר לו הגזילה שמין לו השבח ונוטל מן הנגזל.

(ג) מכרה הגזלן או נתנה במתנה אף ע"פ שלא נשתנית הגזיל' אינה חוזרת בעצמה מיד הלוקח הואיל ונתיאשו הבעלים בין לפני מכיר' ונתינה בין לאחר מכירה ונתינה קנאה הלוקח ביאוש ושינוי רשות (ויש חולקין ועיין לעיל סי' שני"ג) (טור סי' שני"ג בשם הרא"ש).

(ד) הגוזל והשביח ומכר או הוריש לפני יאוש מה שהשביח הוריש ומה שהשביח מכר וקנה לוקח או יורש את השבח ונוטל דמי השבח מנגזל ומחזיר הגזיל' וחוז' הנגזל ונוטל דמי השבח מהגזלן שהרי לא נתיאש

וכן אם השביח הלוקח או היורש נוטל
השבח מהנגזל.

(ה) מכר הגזלן לעכו"ם והשביח העכו"ם
השבח חוזרת לבעלים.

(ו) מכרה העכו"ם לישראל אחר שהשביח
הואיל והגזלן ישראל וזה שבידו ישראל קנה
השבח ואם תפס הנגזל אין מוציאין מידו.

(ז) כבר נתבאר שהגזיל' שהשביחה אחר
יאוש או אחר שנשתנית השבח לגזלן אע"פ
שהשביח' מאיליה כיצד גזל פרה ונתעברה
אצלו בין שילדה קודם שתבעו בדין בין
שעדיין לא ילדה גזל רחל ונטענה אצלו בין
שגזזה קודם שתבעו בדין בין שעדיין לא
גזזה הואיל ונתייאשו הבעלים משלם כשעת
הגזיל' ואם ילד' וגזזה הגיזות והולדות של
גזלן ואם עדיין לא ילדה ולא גזזה שמין לו
ונוטל השבח מהנגזל ומחזיר הבהמ' עצמה.

(ח) גזל פרה מעוברת ונתייאשו הבעלים ואח"כ ילדה רחל טעונה ונתייאשו הבעלי ואח"כ גזזה משלם דמי פרה העומדת לילד ודמי רחל העומדת ליגזז ואם לפני יאוש וקודם שנשתנית ילדה או גזזה הרי הגיזות והולדות של בעלים ואע"פ שנתעבר' או נטעני ביד הגזלן הואיל ולא נתייאשו הבעלים ולא נשתנית הגזיל' היא ברשות בעליה אע"פ שהגזלן חייב באונסים.

(ט) בד"א בשבח הבא מאיליו כגון גיזות וולדות אבל אם היתה כחושה והוציא עליה ופטמה אפי' לפני יאוש נוטל מהנגזל שבח הפטום וכן כל כיוצא בזה משבח שיש בו הוצא'.

(י) גזיל' שלא נשתנית והוקרה אף על פי שנתייאשו הבעלים ממנה הרי זו חוזרת לבעלים ואין לגזלן בה כלום שלא תקנו

לגזול את השבח אחר יאוש אלא כגון שבח
גיזות וולדות אבל שבח היוקר אם הית'
הגזיל' חוזרת בעיניה אינו זוכה בה הגוזל
חבית של יין מחבירו והרי הוא שוה דינר
בשעת הגזיל' והוקרה אצלו ועמד' בארבע'
שבר החבית או שתה אותה או מכרה או
נתנה במתנ' אחר שהוקרה משלם ארבע'
כשעת הוצאה מן העולם שאילו הניח' הית'
חוזרת בעצמ' נשברה מעצמה או אבדה
משלם דינר כשעת הגזיל'.

(יא) הית' שוה בשעת הגזיל' ארבע' ובשעת
הוצאה מן העולם דינר משלם ארבע' כשעת
הגזיל' בין ששברה או שתאה בין שנשבר' או
אבדה מאיליה וכן כל כיוצא בזה.

(יב) הגוזל אשכול של תמרים ובו נ' תמרים
ואם ימכרו כלם ביחד אינו שוה אלא מ"ט

פרוטות ואם ימכרו כל אחת בפני עצמו ישו
חמשיי אינו משלם אלא מ"ט.

(יג) הגוזל כלי ושברו אין אומרים יתן
השברים וישלי עליהם ודינו כמו שנתבאר
בסימן שנ"ד (ס"ה ע"ש) .

**סימן שס"ג: הגוזל בהמ' ועבדים והזקינ' והדר
בחצר חבירו שלא מדעתו. ובו יא סעיפים**

363. (א) גזל בהמ' והזקינ' או כחשה כחש
שאינו יכול לחזור כגון חלאים שאין להם
רפואות תעלי או שגזל מטבע ונסדק או פסלו
המלך (וי"א דמטבע אפי' פסלה המלך אומר
לו הרי שלך לפניך) (טור ס"א בשם הרא"ש)
או שגזל פירות והרקיבו כולם או שגזל יין
והחמיץ ה"ז כמו שגזל כלי ושברו ומשלם
כשעת הגזיל אבל אם גזל בהמות וכחשו
כחש שאפשר לחזור או שגזל עבדים והזקינ'
או שגזל מטבע ונפסל במדינ' זו והרי הוא

יוצא במדינ' אחרת או שגזל פירות והרקיבו
מקצתם או תרומ' ונטמאת או שגזל חמץ
ועבר עליו הפסח או בהמה ונעבד' בה עביר'
או נפסלה מליקרב או שהית' יוצאת ליסקל
אומר לו הרי שלך לפניך ומחזיר אותה
בעצמ'.

(ב) במה דברים אמורים כשהחזיר הגזיל'
אבל אם נשרפ' הגזיל' או אבדה אחר
שנאסר' בהנא' חייב להחזיר לו דמיה כשעת
הגזיל'.

(ג) הגזול בהמ' ונשא עליה משא או רכב
עליה או חרש או דש בה וכיוצא בזה והחזיר'
לבעליה אף ע"פ שעבר בל"ת אינו חייב
לשלם כלום שהרי לא הפסיד' ולא הכחיש'
ואם הוחזק אדם זה לגזול או לעשוק או
לעשות מעשים אלו פעם אחר פעם קונסין

אותו ואפ"י בח"ל ושמין השכר או השבח
שהשביח בבהמ' ומשלם לנגזל.

(ד) התוקף עבדו של חבירו ועשה בו
מלאכ' ולא בטלו ממלאכ' אחרת פטור שנוח
לו לאדם שלא ילמד עבדו דרכי הבטל' ואם
בטלו ממלאכ' אחרת משלם לו כפועל.

(ה) התוקף ספינתו של חבירו ועשה בה
מלאכ' אם אינה עשויה לשכר שמין כמה
פיחתה ומשלם ואם היא עשויה לשכר אם
ירד לה בתורת שכירות הואיל וירד שלא
ברשות אם רצה הבעל ליטול שכרה נוטל
רצה ליטול פחתה נוטל ואם ירד לה בתורת
גזל נותן הפחת וכן כל כיוצא בזה וה"ה אם
נטלה על דעת שאלה שלא מדעת גזלן הוי.

(ו) הדר בחצר חבירו שלא מדעתו שאמר
לו צא ולא יצא חייב ליתן לו כל שכרו ואם
לא אמר לו צא אם אותה חצר אינה עשויה

לשכר אינו צריך להעלות לו שכר (אע"פ שהוציא את הבעל הבית בעל כרחו מן הבית והוא דר בו (מרדכי פרק כיצד הרגל) ואפילו היה רגיל להשכירו רק שעכשיו לא עביד למיגר בתר האי שעתא אזלינן) (נ"י פ' הנ"ל) אע"פ שדרך זה הדר לשכור מקום לעצמו שזה נהנה וזה אינו חסר.

(ז) י"א דכשאין החצר עומד לשכר דאמרי' דאינו צריך להעלות לו שכר אם חסרו אפי' דבר מועט כגון שהיה הבית חדש וזה חסרו במה שהשחירו אע"פ שאין הפסד אותו שחרורית אלא מועט ע"י מגלגלין עליו כל השכר כפי מה שנהנה (וא"כ אם אין דרך זה לשכור פטור דהא לא נהנה ויש חולקין) (ר' ירוחם נ"ב שתי הדעות) .

(ח) יש אומרים דהא דאמרינן דכשהחצר אינו עומד לשכר אינו צריך להעלות לו שכר

דוקא שלא גילה הדר בדעתו שהיה רצונו
ליתן לו שכר אם לא יניחנו לדור בו בחנם
אבל אם גילה בדעתו כן צריך ליתן לו שכר.

(ט) י"א דהא דאמרי' דבחצר שאינו עומד
לשכר אינו צריך להעלות לו שכר אפי' אם
שכרו מאחר שהיה סבור שהוא שלו ונמצא
שאינו שלו א"צ ליתן לו שכר אע"פ שנכנס
על דעת ליתן לו שכר ואפי' אם נתנו לזה
ששכרו ממנו צריך להחזירו ואם נתן לו
השכר כיון שהוא ברור שבטעות יהב ליה
חייב להחזירו.

(י) י"א שזה שאמרנו בחצר העשויה
לשכר חייב להעלות לו שכר אפי' שכרו
מראובן ונתן לו השכר ונמצאת שאינו שלו
אלא של שמעון צריך ליתן לשמעון שכרו.

(יא) מי שהיה לו צמר וסמנים שרויין ובא
אחד וגזלן וצבע הצמר בסימנים והוזל צמר

הצבוע בענין שאינו שוה אלא כמו שהיה שוה בהיותו לבן ושואל הנגזל מהגזלן דמי סמנים פטור ואם תפס הנגזל אין מוציאין מידו.

סימן שס"ד: הנכנס בבית פלוני והוציא כלים או חטף מידו זהובים. ובו ט סעיפים

364. (א) מי שהעידו עליו שנכנס לביתו של פלוני בפניו ונטל כלים ואין ידוע כמה נטל נתבארו משפטיו בסי' צ'.

(ב) ראוהו עדים שנכנס לתוך בית חבירו שלא בפניו ב"ה ונטל משם כלים אע"פ שהוציאם מגולים ואע"פ שהבעל הבית הזה עשוי למכור את כליו אם טען ואמר דרך גזל לקחם והלה אומר ברשותך באתי ואתה מכרתם לי או נתתם לי או בחוב שיש לי אצלך תפסתים אינו נאמן שכל הנכנס לבית חבירו שלא בפניו ונטל כלים משם והוציאם בפני עדים ה"ז בחזקת גזלן לפיכך מחזיר

הכלים לב"ה ואין כאן שבועה שהרי העדים
ראו מה גזל ואחר שיחזיר חוזר ותובע את
בע"ה בכל מה שיטעון והדין ביניהם.

(ג) וכן אם היה שם עד אחד בלבד ובעל
הבית טוען שגזל הוא כלי זה בידו והלה
אומר לקוח הוא בידי או בחוב גביתיו או
שלי היה ופקדון הוא אצלך ה"ז חייב
להחזיר הכלי לבעליו בלא שבועה שאילו
היה שני עדים היה חייב לשלם ועכשיו שאין
שם אלא עד אחד חייב שבועה ואינו יכול
לישבע שהרי אינו מכחיש את העד וכל
המחוייב שבועה ואינו יכול לישבע משלם
לפיכך אם כפר ואמר לא נכנסתי לביתו ולא
נטלתי כלום הואיל ואין שם אלא עד אחד
והוא מכחישו הרי זה נשבע שבועת התורה
שלא לקח מביתו כלום ונפטר (ע"ל סי' צ'
סי"ג).

(ד) חטף לשון כסף מיד חבירו בפני עד אחד ואמר חטפתי ודידי חטפתי חייב להחזיר.

(ה) חטף ממנו זהובים בפני עד אחד והוא אומר שלי חטפתי ועשרים היו אע"פ שאין העד יודע כמה חטף ה"ז משלם העשרים שהרי ידע בודאי שזהובים חטף ונמצא שהוא מחוייב שבועה שאינו יכול ליšבע ומשלם.

(ו) אמר החוטף עשרים חטפתי ושלי הם והנגזל אומר מאה חטף משלם העשרים שהודה בהם ועל השאר נשבע היסת.

(ז) נכנס לביתו של חבירו שלא בפניו ונטל משם כלים בפני עד אחד ואין העד יודע כמה נטל בעל הבית אומר עשרים כלים היו בביתי וגזלן אומר לא נטלתי אלא עשרה והם שלי חייב להחזיר העשרה מפני שהוא מחוייב

שבועה ואינו יכול לישבע ואינו נשבע על
השאר אפי' שבועת היסת מפני שאינו יכול
לטעון על הגזלן טענת ודאי.

(ח) (כפול לעיל סי' ע"ה ס"ח) האומר
לחבירו גזלתני מאה אם אמר לא גזלתי
נשבע היסת ואם הודה שגזלו חמשים משלם
חמשים ונשבע שבועת התורה על השאר
כשאר הנשבעים שהרי לא הוחזק גזלן
בעדים.

(ט) וכן הטוען את חבירו שנכנס לביתו
וגזלו כלים והוא אומר דרך משכון לקחתים
בחובי שיש לי אצלך ובעל הבית אומר אין
לך בידי כלום אע"פ שהודה שמשכנו שלא
ברשות הואיל ואין שם עדים מעידים שגזל
הרי זה נשבע וגובה חובו מהמשכון.

סימן שס"ה: הגזל ואינו יודע ממי גזל. ובו ב

סעיפים

365. (א) הגזול אחד מחמשה ואינו יודע לאיזה מהם גזל כל אחד מהם אומר אותי גזל אע"פ שאין שם עדים שגזל הרי כל אחד מהם נשבע שזה גזלו ומשלם גזילה לכל אחד ואחד.

(ב) אמר לשנים גזלתי את אחד מכם ואיני יודע איזהו אינו נותן אלא מנה והם חולקים ביניהם מאחר שהם לא היו יודעים שנגזלו אלא על פיו ועם כל זה אם בא לצאת ידי שמים חייב לשלם כל הגזילה לכל אחד ואחד אבל שנים שתבעו את אחד וכל אי מהם אי"ל גזלתי מנה והוא משיב אמת שגזלתי את אחד מכם מנה אבל איני יודע לאיזה מכם חייב לשלם לכל אחד מהם מנה.

סימן שס"ו: גזלן שבא לעשות תשובה אם מקבלין ממנו. ובו ד' סעיפים

366. (א) גזלן מפורסם (שעסקיו בכך ותשובתו

קשה) הבא לעשות תשובה מעצמו אם אין הגזילה קיימת אין מקבלין ממנו כדי שלא ימנע מלעשות תשובה ואם רצה לצאת ידי שמים והחזיר אין מוחין ביד הנגזל מלקבלו.

(ב) הרועים והגבאים והמוכסים תשובתן קשה מפני שגזלו את הרבים ואינם יודעים למי יחזרו לפיכך יעשו בו צרכי רבים כגון בורות שיחין ומערות.

(ג) היה כלי ביד בנו של בע"ה או ביד עבדו ולקחו אחד מהם ונשתמש בו ה"ז שואל שלא מדעת ונעשה ברשותו ונתחייב באונסין עד שיחזירנו לבעלים לפיכך אם החזירו לקטן שהיה בידו ואבד ממנו או נשבר חייב לשלם.

(ד) הגוזל את חברו בישוב ובא להחזיר לו במדבר לא יצא ואם ירצה הנגזל לא יקחנו

עד שיגיע ליישוב אבל אם מחזירו ביישוב
אפי' אינו באותו מקו' שגזלו יצא.

סימן שס"ז: גזלן שבא להחזיר את הגזילה והגזל את אביו. ובו ו' סעיפים

367. (א) הגזל את חבירו אע"פ שכפר בו הואיל
ולא נשבע אם חזר והודה אינו חייב לרדוף
אחר הבעלים להחזיר להם אלא יהא בידו
עד שיבואו (ויודיע אותם) (טור ס"א) ויטלו
את שלהם אבל אם נשבע על שוה פרוטה
ומעלה חייב לרדוף אחר הבעלים עד שיחזיר
להם אפי' הם באיי הים מפני שכבר נתיאשו
מאחר שנשבע ואינם באים עוד לתובעו.

(ב) אפי' החזיר הגזילה כולה חוץ משה
פרוטה חייב הגזלן להוליכה אחר הנגזל ולא
יתן לא לבנו של נגזל ולא לשלוחו אא"כ עשה
הנגזל השליח בעדים וכן אם עשו ב"ד שליח

בעדים ונתן לו יצא ואצ"ל אם נתן לב"ד שיצא.

(ג) החזיר לו כל הגזיל' או שמחל לו עליה חוץ מפחות שוה פרוטה אינו צריך להוליך אחריו אלא יבא הנגזל ויטול השאר ואע"פ שהגזילה עצמה קיימת אין חוששין שמא תתייקר ונמצא הנשאר שוה פרוטה.

(ד) מת הנגזל כשבא הגזלן לעשות תשובה יחזיר ליורשיו אם הגזילה בעין ואם אינה בעין [או שנשתנית] יחזיר להם דמיה כשם שהיה מחזיר למורישם.

(ה) (טור הביאו בס"ח) הגוזל את אביו ונשבע לו ומת האב אם אין הגזילה קיימת או נשתנית עושה חשבון עם אחיו על הקרן ואם הגזיל' קיימת חייב להוצי' הגזיל' עצמה מתחת ידו לפיכך נותן הגזילה לאחיו ועושה עמהם חשבון (וי"א דאינו נוטל כלום

נגד הגזילה ואם הוא עני ולא יכול לוותר
חלקו לזה מאחרים והם באים ונפרעים
מחלקו) (טור ס"ה) ואם אין לו אחים
שנמצא זה הגזלן לבדו הוא היורש מוציא
הגזילה מתחת ידו לבניו ואם אין בנים לזה
הבן הגזלן נותנם לבעל חובו בהלואתו או
לצדק' הואיל ויצאה גזילה עצמה מתחת ידו
נפטר אע"פ שנתנ' מתנה או פרעה בחובו
והוא שיודיעם ויאמר זה גזל אבא (ויש
חולקין וסבירא להו דאם אין לגזלן (אחים)
נותן לאחי אביו) (טור) .

(ו) הגוזל את הגר ונשבע לו ומת הגר בלא
יורשים אפי' הודה לגר וזקפו עליו במלוה
אע"פ שזכה בגזילה חייב להוציאה מתחת
ידו.

סימן שס"ח: דין המציל או הקונה מלסטים
ישראל או עכו"ם. ובו סעיף אחד

368. (א) (ע"ל סי' שפ"א ס"ג) המציל מיד לסטים ישראל הרי אלו שלו מפני שסתם הדבר שנתיאשו הבעלי ואם ידע שלא נתיאשו חייב להחזיר אבל המציל מיד לסטים עכו"ם או מוכס עכו"ם חייב להחזיר שסתם הדבר שלא נתיאשו הבעלים ואם נתיאשו הרי אלו שלו ומפני מה אמרו סתם לסטים ישראל נתיאשו הבעלים וסתם עכו"ם לא נתיאשו מפני שהבעלים יודעים שעכו"ם מחזירין מיד הגזלן אע"פ שאין שם עדים שגזל אלא בראיות רעועות ובאומדן הדעת.

**סימן שס"ט: אסור לקנות מגזלן ולסטים
וליהנות מממונם ודינא דמלכותא כיצד. ובו יא
סעיפים**

369. (א) אסור לקנות דבר הגזול מהגזלן ואסור לסעדו על שינויו כדי שיקנהו שכל העושה

דברים אלו וכיוצא בהם מחזיק ידי עוברי
עבירה ועובר על ולפני עור לא תתן מכשול
והלוקח ממנו מטלטלין דינו כלוקח מהגנב
שנתבאר בסי' שני'.

(ב) אסור ליהנות בדבר הגזול ואפי' לאחר
יאוש והוא שידע בודאי שדבר זה היא הגזיל'
עצמה כיצד ידע שבהמה זו גזולי אסור
לרכוב עליה או לחרוש בה גזל בית או שדה
אסור לעבור בתוכה או ליכנס בה בחמה
מפני החמה ובגשמים מפני הגשמים ואם דר
בה חייב להעלות שכר לבעלים אם היתה
עשוי' לשכר גזל דקלים ועשה מהם גשר
אסור לעבור עליו וכן כל כיוצא בזה (מיהו
אם מסרו לרבים מותר ליהנות ממנו דהא
הוי יאוש עם שינוי רשות) (המגיד פ"ה) אבל
מלך שכרת אילנות של בעלי בתים ועשה
מהם גשר מותר לעבור עליו אפי' שצוה
המלך לעבדיו לכרות מכל אחד ואחד דבר

ידוע והלכו הם וכרתו הכל מאחד מותר וכן
אם הרס בתים ועשה דרך או חומה מותר
ליהנות בה וכן כל כיוצא בזה שדין המלך דין
והוא שיהי' מטבעו יוצא באותם הארצות
שהרי הסכימו עליו בני אות' הארץ וסמכה
דעתם שהוא אדוניהם והם לו עבדים שאם
לא כן הרי הוא כגזלן בעל זרוע.

(ג) אסור ליהנות מהגזלן (שהוחזק ממנו
שבא בגזילה) (טור ס"ה) ואם היה מיעוט
שלו אע"פ שרוב ממנו גזול מותר ליהנות
ממנו עד שידע בודאי שדבר זה גזול בידו.

(ד) בני אדם שחזקתם גזלנים וחזקת כל
ממונם גזל מפני שמלאכתם מלאכת גזלנים
כגון המוכסים והליסטים אסור ליהנות
מהם שחזקת מלאכה זו שהיא גזל ואין
מצרפים דינרים מהתיבה שלהם שהכל
בחזקת גזילה אבל ממה שיש לו בבית או

בשוק שלא בתיבת המוכסים מותר לצרף ואפילו מתיבתו אם הוא חייב לתת לו חצי דינר ואין לו אלא דינר נותנו לו ולוקח ממנו חצי דינר אפילו מתיבת המוכסין מפני שהוא כמציל מידו.

(ה) נטלו מוכסין כסותו והחזירו לו אחרת הרי אלו שלו מפני שזו כמכירה היא וחזקתה שנתייאשו הבעלים ממנה ואינו יודע בודאי שזו גזולה ואם היה ותיק ומחמיר על עצמו מחזירן לבעלים הראשונים (ובידוע שלא נתיאשו הבעלים צריך להחזירו לבעלים בחנם) (מרדכי ר"פ הגוזל בתרא) .

(ו) בד"א שהמוכס כלסטים בזמן שהמוכס עכו"ם או מוכס העומד מאליו או מוכס העומד מחמת המלך ואין לו קצבה אלא לוקח מה שירצה אבל מוכס שפסקו

המלך ליטול דבר קצוב (ואפי' צוה שישראל יתן יותר מעכו"ם מ"מ מקרי דבר קצוב לכל איש) (מהרי"ק שורש קצ"ד) והעמיד מוכס ישראל לגבותו למלך ונודע שאדם זה נאמן ואינו מוסיף כלום על מה שגזר המלך אינו בחזקת גזלן משום דדינא דמלכותא דינא ולא עוד אלא שהמברח ממכס זה עובר (על לא תגזול) מפני שהוא גוזל מנת המלך בין שהיה מלך ישראל בין שהיה מלך עכו"ם וכן אם ישראל קנה המכס מהמלך המברח עצמו הרי זה גוזל ישראל שקנאו (וי"א דאפי' ידוע דהישראל לוקח יותר מן הקצבה מ"מ אסור להברח ממנו דבר הקצוב דהוי כגזל מן הגזלן דאסור) (ב"י) אבל אם קנאו עכו"ם מותר משום דהוי כהפקע' הלוואתו דשרי במקום דליכא חלול השם.

(ז) וכן מלך ששם מס על בני העיר או על כל איש ואיש דבר קצוב משנה לשנה או על

כל שדה ושדה דבר קצוב או שגזר שכל מי שיעבור על דבר זה ילקחו כל נכסיו לבית המלך או כל מי שימצא בשדה בשעת הגזר הוא יתן המס שעליה בין שהיה הוא בעל השדה בין שאינו בעל השדה וכל כיוצא בדברים אלו אינו גזל וישראל שגבה אותם למלך אינו בחזקת גזלן והרי הוא כשר והוא שלא יוסיף ולא ישנה ולא יקח לעצמו כלום.

(ח) וכן מלך שכעס על אחד מעבדיו ושמשיו מבני המדינה ולקח שדהו או חצירו אינו גזל ומותר ליהנות בה והלוקחה מהמלך הרי הוא שלו ואין הבעלים מוציאים אותה מידו (וכ"כ לעיל ס"ס רל"ז) אבל מלך שלקח שדה או חצר של אחד מבני המדינה שלא בדינים שחקק הרי זה גזלן והלוקח ממנו מוציאים הבעלים מידו כללו של דבר כל דין שיחקק אותו המלך לכל ולא יהיה לאדם אחד בפני עצמו אינו גזל וכל שיקח

מאיש זה בלבד שלא כדת הידוע לכל אלא
חמס את זה הרי זה גזל.

(ט) לפיכך גבאי המלך ושוטריו שמוכרים
השדות במס הקצובה על השדות ממכרן
ממכר אבל מס שעל כל איש ואיש אינו גובה
אלא מן האדם עצמו ואם מכרו השדה במס
שעל הראש ה"ז אינו ממכר אא"כ היה דין
המלך כך (וע"ל סי' ס"ח מדינא דמלכותא
גם בסי' ק"ד סעיף ב' מדין זה) .

(י) מלך שהיו דיניו שכל שלא יתן המס
שעל השד' תהיה השד' לנותן המס וברח בעל
השדה מפני המס ובא זה ונתן מס שעלי'
למלך ואכל פירותיה אין זה גזל אלא אוכל
פירות ונותן המס עד שיחזרו הבעלים שדין
המלך דין הוא כמו שאמרנו.

(יא) וכן מלך שגזר שכל מי שיתן מס
הקצוב על האיש ישתעבד בזה שלא נתן ובא

ישראל ונתן המס שעל ישראל זה העני הרי
זה עובד בו יותר מדאי שדין המלך דין אבל
אינו עובד בו כעבד.

**סימן ש"ע: דברים שהם גזל מדבריהם כגון
מפריחי יונים והמשחקים בקוביא. ובו ז' סעיפים**

370. (א) יש דברים שאסרו חכמים משום גזל
והעובר עליהם הרי זה גזלן מדבריהם
מפריחי יונים ומשחקים בקוביא מפריחי
יונים כיצד לא יפריח אדם בתוך היישוב
שהרי לוקח ממון אחרים שלא כדין מפני
שמשלח זכר ויביא נקיבה משובך אחר או
נקבה ותביא זכר ולא יונים בלבד אלא כל
העושה כזה בשאר עופות או חיה או בהמה
ה"ז גזלן מדבריהם.

(ב) המשחקים בקוביא כיצד אלו
שמשחקים בעצים או בצרורות או בעצמות
ועושים תנאי ביניהם שכל הנוצח את חבירו

באותו שחוק יקח כך וכך וכן המשחקים
בבהמה או בחיה או בעופות ועושים תנאי
שכל שתנצח בהמתו או תרוץ יותר יקח
מחבירו כך וכך וכן כל כיוצא בדברים אלו
הכל אסור וגזל מדבריהם הוא.

(ג) (טור הביאו בס"ו) יש מי שאומר
שהמשחק בקוביא עם העכו"ם אין בו משום
גזל אבל יש בו איסור עוסק בדברים בטלים
שאין ראוי לאדם שיעסוק כל ימיו אלא
בדברי חכמה ויישובו של עולם וחלקו עליו
לומר שאינו פסול אלא א"כ אין לו אומנות
אחרת.

(ד) הפורש מצודה שאין לה בית קבול וצד
חיה או עוף או דגים ובא אחר ונטלה הרי זה
גזל מדבריהם (ואם יש לו בית קבול ה"ז גזלן
דאורייתא) (טור ס"ט) .

(ה) עני המנקף בראש הזית זיתים של שכחה ונפלו לארץ עד שלא נטלם בידו אם בא אחר ונטלם ה"ז גזל מדבריהם (ואם כבר באו לידו הרי זה גזל גמור ומוציאין מידו) (טור ס"י) .

(ו) הגוזל נחיל דבורים או שמנעם מבעליו אם באו לרשותו ה"ז גזל מדבריהם.

(ז) כל מי שיש בידו גזל מדבריהם אינו יוצא מידו בדיינים.

סימן שע"א: קרקע אינה נגזלת אפי' נתייאשו

הבעלים. ובו ד' סעיפים

371. (א) קרקע אינה נגזלת לעולם אלא ברשות בעליה עומדת אפילו נמכרה לאלף זה אחר זה ונתייאשו הבעלים ה"ז חוזרת לנגזל בלא דמים וכל מי שיצא' מתחת ידו חוזר על זה שמכרה לו וחוזר המוכר השני על המוכר הראשון עד שיחזיר הלוקח מהגזלן על הגזלן

ויטול ממנו (וע"ל סי' רל"ו אם לקחה מעכו"ם גזלן מה דינו) .

(ב) לפיכך אם אירע בה קלקול הבא מאיליו כגון ששטפה נהר אין אחריות ההפסד על הגזלן שבחזקת בעליה עומדת ואומר לו הרי שלך לפניך אבל אם הפסידה הגזלן בידיו כגון שחפר בה בורות שיחין ומערות או שקצץ את האילנות ושחת את המעיינות והרס את הבנין חייב להעמיד לו בית או שדה כמו שהיו בשעת הגזילה או ישלם דמי מה שהפסיד.

(ג) גזל שדה ונטלוה מציקין בכח המלך אם מכת מדינה היא כגון שלקח המלך שדות או בתים של כל אנשי המדינה אומר לו הרי שלך לפניך ואם מחמת הגזלן נלקחה חייב להעמיד לו שדה אחרת.

(ד) אנס המלך את הגזלן ואמר לו הראה לנו את כל מה שיש לך והראהו שדה זו שגזל בכלל שדותיו ונטלה המלך חייב להעמיד לו שדה אחרת כמותה או נותן דמיה.

**סימן שע"ב: גזלן שהפסיד השדה ואכל פירות
כיצד גובה אותם הנגזל. ובו ג סעיפים**

372. (א) גזל קרקע והפסידה בידו או שאכל פירותיה כשבעל השדה גובה דמי מה שהפסיד הגזלן או דמי פירות שאכל גובה מנכסים בני חורין מפני שהיא כמלוה על פה ואם עמד הגזלן בדין ונתחייב לשלם ואח"כ מכר גובה מנכסים משועבדים ואם לא עמד בדין אלא על אחד מהם אינו מועיל לבי' להיות טורף ממשעבדי.

(ב) והוא הדין אם גזלוהו מהגזלן מחמתו שחייב להעמיד לו שדה אם עמד בדין ואח"כ מכר גובה הנגזל ממה שמכר.

(ג) גזל שדה והשביחה והנגזל בא לטורפה
שמין לו וידו על התחתונה אם השבח יתר על
ההוצאה נוטל ההוצאות בלבד מהנגזל ואם
ההוצאה יתירה על השבח אין לו מההוצאות
אלא שיעור השבח.

**סימן שע"ג: דין מכרה הגזלן והשביחה הלוקח
מה דינו של לוקח עם הגזלן. ובו ג' סעיפים**

373. (א) גזל שדה ומכרה והשביחה הלוקח אם
השבח יותר על ההוצאה נוטל ההוצאה
מבעל השדה (וי"א אפי' לא היתה עדיפא
מבשעה שגזלה כגון שהכסיפה הגזלן אפי'ה
נוטל היציאה מנגזל) (נ"י בפ"ק דמציעא בשם
הר"ן) ויש חולקין (שם בשם רש"י) והקרבן
עם שאר השבח נוטל מהגזלן הקרבן גובה
מנכסים משועבדים ושאר השבח מנכסים
בני חורין ואם הכיר בה שהיא גזולה
כשלקחה אינו נוטל מהגזלן אלא הקרבן בלבד

ומפסיד שאר השבח היתר על ההוצאה
היתה ההוצאה יתירה על השבח בין שהכיר
בה שהיא גזולה בין שלא הכיר אין לו
מההוצאה אלא שיעור השבח ונוטלו מבעל
השדה וי"א דהואיל וידע שאינה שלו הפסיד
אפילו ההוצאה (טור ס"א בשם ר"י
והרא"ש) וי"א דאם קבל אחריות בהדיא
צריך ליתן כפי מה שקבל עליו (שם בשם
הרמ"ה ותשובת הרשב"א בסימן אלף קנ"ה
וכן כתב הריב"ש בסי' ר"ן בשמו והמ"מ
פ"ט דגזילה בשם יש אומרים) ויש חולקין
(שם בשם אביו הרא"ש והמגיד פ"ח דגזלה
וני"י פ"ק דמציעא וגם הר"ן כתב דלא מחזור
בעיניו) והקרן נוטל מהגזלן מנכסים
משועבדים.

(ב) הפירות שאכל לוקח בעוד שהיתה
בידו צריך לשלם אותם לנגזל ודינו בהם עם
הגזלן כדינו של שבח שאם לא ידע שהיתה

גזולה גובה אותם מהגזלן מנכסים בני חורין
ואם ידע שהיתה גזולה אינו גובה מהם
כלום.

(ג) אם טען המוכר שהלוקח ידע שהיתה
גזולה והלוקח טען שלא ידע על המוכר
להביא ראיה.

סימן שע"ד: מכרה הגזלן וחזר וקנאה מהנגזל

או נתנה לו במתנה. ובו ו סעיפים

374. (א) הגזל שדה ומכרה או נתנה לאחר
שאינו מעשיו כלום כמו שנתבאר אם אחר כך
קנאה הגזלן מהנגזל נתקימה ביד הלוקח
מהגזלן או ביד המקבל המתנה ממנו שמפני
זה טרח הגזלן לקנותה כדי לעמוד בנאמנותו
לפיכך אם לא קנאה עד שתבע הלוקח את
הגזלן כגון שמכר לו השדה שאינה שלו
ונתחייב לשלם והתחיל ב"ד להכריז על נכסי
הגזלן כדי להגבות מהם ללוקח ואח"כ

קנאה הגזלן מהנגזל לא נתקיימה ביד
הלוקח ויכול הגזלן עצמו או יורשיו לתת לו
מעותיו ולהוציאה מידו.

(ב) לקחה הגזלן מהנגזל אחר שמכרה
כשהיא גזולה וחזר ומכרה לאחר או נתנה
במתנה או הורשה הרי גילה דעתו שאינו
רוצה להעמידה ביד זה שלקחה ממנו
כשהיתה גזולה וכן אם נפלה לגזלן בירושה
לא נתקיימה ביד הלוקח.

(ג) גבאה הגזלן בחובו אם יש לנגזל קרקע
אחרת וא"ל הגזלן זו אני גובה בחובי ה"ז
מתכוין להעמידה ביד הלוקח ואם אין לנגזל
קרקע אלא זו לגבות חובו הוא שנתכוון.

(ד) נתנה הבעלים לגזלן מתנה קנאה
הלוקח שאילו לא טרח לבעלים לא היו
נותנים לו במתנה ומפני זה טרח כדי שיזכה

בה בדין ויעמוד בנאמנותו ותתקיים ביד
הלוקח.

(ה) דין גזלן שמביא עדים שלקח שדה
מהנגזל נתבאר בסימן קנ"א.

(ו) עכו"ם שאנס שדה מישראל ומכרה
לישראל אחר נתבאר בסימן רל"ו.

סימן שע"ה: היורד לשדה חבירו או לתוך חורבתו ונטעו או בנאו. ובו ט סעיפים

375. (א) היורד לתוך שדה חבירו שלא ברשות
ונטעה אם היתה שדה העשויה ליטע אומדין
כמה אדם רוצה ליתן בשדה זו לנוטעה ונוטל
מבעל השדה ואם אינה עשויה ליטע שמין לו
וידו על התחתונה.

(ב) אמר ליה בעל השדה עקור אילנך ולך
שומעין לו אבל אם אמר הנוטע הריני עוקר
אילני אין שומעין לו מפני שמכחיש הארץ.

(ג) היורד לתוך שדה חבירו שלא ברשות ונטע או בנה ואח"כ בא בעל השדה והשלים הבנין או ששמר הנטיעות וכיוצא באלו הדברים שמראה שדעתו נוטה למה שעשה זה וברצונו בא הדבר שמין וידו על העליונה.

(ד) היורד לשדה חבירו ברשות אפילו נטע שדה שאינה עשויה ליטע שמין לו וידו על העליונה שאם היתה ההוצאה יתירה על השבח נוטל ההוצאה ואם השבח יתירה על ההוצאה נוטל השבח (ואם בעל השדה הוא עצמו אריס חזר להיות דינו כאילו עשוי ליטע רק ששמין כמה רוצה ליתן שלא יצטרך לטרוח בעצמו) (נ"י פ' האשה שנפנו)

(ה) בעל בנכסי מלוג אשתו קטנה והשותף בשדה שיש לו חלק בה כיורד ברשות הן

ושמין להם וידם על העליונה (וע"ל ס"ס
קע"ח וס"ס ת"ד) .

(ו) היורד לתוך חורבתו של חבירו ובנאה
שלא ברשות שמין לו וידו על התחתונה ואם
אמר בעל הבנין עצי ואבני אני נוטל שומעין
לו (שם ד"ה) א"ל בעל הקרקע טול מה
שבנית שומעין לו.

(ז) (רמב"ם פ"י דגזילה טור הביאו ס"ט)
החצרות הרי הם ראוי' לבנין ולהוסיף בהם
בתים ועליות ולפיכך הבונה בחצר חבירו
ה"ז כנוטע שדה העשויה ליטע ושמין לו כמה
אדם רוצה ליתן בנין זה לבנותו והוא שיבנה
בנין המועיל הראוי לאותה חצר כמנהג אותו
מקום .

(ח) כל מי ששמין לו בין שהיתה ידו על
העליונה בין שהיתה ידו על התחתונה אינו
נוטל כלום עד שישבע בנקיטת חפץ כמה

הוציא ואם אמר יבואו הדיינים (ל' הטור
הבנאים) ויעשו שומת ההוצאה והרי היא
גלויה לעיניהם וישערו העצים והאבנים
והסיד ושכר האומנים בפחות שבשעורים
שומעין לו ונוטל בלא שבועה וכן זה שנוטל
השבח בלבד והיתה ידו על העליוני אינו צריך
שבועה.

(ט) כל ששמין לו ונוטל שטען בעל השדה
ואמר נתתי והיורד אומר לא נטלתי היורד
נאמן ונשבע שלא נטל כלום ונוטל שהרי
אומרים לבעל השדה עדיין לא שמו לך ולא
ידעת כמה אתה חייב ליתן היאך נתת אבל
אם שמו לו ואמרו לבעל השדה תן לו ואמר
נתתי אע"פ שעדיין לא נשבע היורד הרי בעל
השדה נאמן וישבע היסת שנתן ויפטר
שהקרקע בחזקת בעליה.

סימן שע"ו: דין המסיג גבול רעהו. ובו סעיף

אחד

376. (א) המסיג גבול רעהו והכניס מתחום חבירו בתוך תחומו אפילו מלא אצבע אם בחזקה עשה הרי זה גזלן ואם הסיג בסתר הרי זה גנב ואם בא"י הסיג הגבול הרי זה עובר בשני לאוין בלאו גניבה או בלאו גזילה ובלאו דלא תסיג (אם מותר לאדם ליקח מערופיא של חבירו עיין לעיל סי' קנ"ו) .

סימן שע"ז: מי שדרך הרבים עובר בתוך שדהו.

ובו סעיף אחד

377. (א) מי שהיתה דרך הרבים עוברת בתוך שדהו נטלה ונתן להם מן הצד מה שנתן נתן וזכו בו וזה שנטל לא זכה בו (מצר שהחזיקו בו רבים ברשות אסור לקלקלו) (מרדכי דבבא מציעא) .

סימן שע"ח: אסור להזיק ממון חבירו ולא לגרו'

שום היזק. ובו ט סעיפים

378. (א) אסור להזיק ממון חבירו ואם הזיקו

אע"פ שאינו נהנה חייב לשלם נזק שלם בין שהי' שוגג בין שהיה אנוס (ודווקא שאינו אנוס גמור כמו שיתבאר) כיצד נפל מהגג ושבר את הכלי או שנתקל כשהוא מהלך ונפל על הכלי ושברו חייב נזק שלם.

(ב) נפל מן הגג והזיק חייב לשלם נזק שלם

בין שנפל ברוח מצויה בין שנפל ברוח שאינה מצויה (דלא מקרי אונס גמור) (טור) .

(ג) היה עולה בסולם ונשמטה שליבי'

מתחתיו ונפל והזיק אם לא היתה מהודקת בחזקה חייב ואם הית' חזקה ומהודקת ונשמטה או שהתליעה הרי זה פטור שזו מכה בידי שמים הוא וכן כל כיוצא בזה.

(ד) כל אלו הדבריי ברשוי הניזק אבל
ברשות המזיק פטור עד שיתכוין להזיק כמו
שיתבאר .

(ה) אפי' בראייתו אם יש בו היזק לחבירו
אסור להסתכל בו לפיכך אסור לאדם לעמוד
על שדה חבירו בשעה שעומדת בקמותיה.

(ו) כל מקום שמזיק חייב לשלם בין בר"ה
בין ברשות הניזק ואפי' ברשות המזיק אם
הכניס בו הניזק ממונו שלא ברשות והזיקו
ל"ש בגופו ל"ש בממונו חייב לשלם דנהי
שיש לו רשות להוציאו אין לו רשות להזיקו
ודוקא במזיקו במזיד אבל אם הזיקו בשוגג
פטור בע"ה ואם בע"ה הוזק בנכנס אפי'
בשוגג חייב הנכנס כיון שנכנס שלא ברשות
ויש מי שאומר דדוקא בשלא ידע בעל הבית
שנכנס אבל אם ראהו שנכנס אם הוזק בו
פטור.

(ז) היו שניהם ברשות או שניהם שלא ברשות והוזקו זה בזה בין בגופם בין בממונם אם לא ידעו זה בזה פטורים אבל אם ראו זה את זה אע"פ שלא כיונו חייבים לפיכך ב' שהיו רצים בר"ה או שהיו מהלכי' והוזקו זה בזה פטורי' הוזקו זה את זה חייבי'.

(ח) היה אחד רץ ואחד מהלך והוזק המהלך ברץ חייב מפני שרץ שלא ברשות בד"א בחול אבל בע"ש בין השמשות פטור מפני שרץ ברשות (ודוקא בסתם דתלינן דרץ לצורך שבת אבל אם ידוע דאינו רץ אלא לשאר חפציו ולא שייכי ביה צורך שבת חייב כמו בחול) (ר"ן פ' המניח) .

(ט) אם בא אחד רוכב בסוסו מאחרי חבירו ופגע בסוס שחבירו רוכב בו והכה את הסוס חייב לשלם כל מה שישומו ב"ד

שנפחת מחמת הכא' זו ואפי' היה הסוס המוכה של עכו"ם וצריך הניזק לשלם לעכו"ם יותר ממה שנפחתו דמי הסוס אין המזיק חייב לשלם יותר ממה שישומו ב"ד (בחורים הרוכבים לקראת חתן וכלה והזיקו זה את זה ממון חבירו דרך שמחה ושחוק וכן בשאר דבר שמחה הואיל ונהגו כן פטורין (מרדכי ס"פ הישן ותוס' והרא"ש ואגודה פ' לולב וערבה) מ"מ אם נראה לב"ד לעשות סייג וגדר הרשות בידם) (פסקי מהרא"י סי' ר"י) .

סימן שע"ט: דין זה בא בחביתו וזה בא בקורתו ונשבר החבית. ובו ד' סעיפים

379. (א) שנים שהיו מהלכים בר"ה זה בא בחביתו וזה בא בקורתו ופגעו זה בזה ונשבר' חבית בקורה פטור שלזה רשות להלך ולזה רשות להלך.

(ב) היה בעל קורה ראשון ובעל החבית אחרון ונשברה חבית בקורה פטור ואם עמד בעל הקורה לנוח מכובד משאו חייב ואם הזהיר לבעל החבית ואמר לו עמוד פטור ואם עמד לתקן משאו אע"פ שלא הזהירו פטור שטרוד היה ולא היה יכול להזהירו (וע"ל ר"ס תי"ג).

(ג) היה בעל החבית ראשון ובעל הקורה אחרון ונשברה חבית בקורה חייב ואם עמד בעל החבית לנוח פטור ואם הזהיר לבעל הקור' שיעמוד חייב ואם עמד לתקן משאו חייב בעל הקורה אע"פ שלא הזהירו בעל החבית וכן זה בא בנרו וזה בא בפשתנו.

(ד) הרי שמילא חצר חבירו כדי יין ושמן אפי' הכניס ברשות הואיל ולא קבל עליו בעל החצר לשמור ה"ז נכנס ויוצא כדרכו וכל שישתבר מהכדים בכניסתו וביציאתו הרי

הוא פטור עליהם ואם שברם בכוונ' אפילו
הכניסם בעל הכדים שלא ברשות ה"ז חייב.

**סימן ש"פ: האומר לחבירו קרע כסותי או של
חבירי או רודף או נרדף ששיברו כלים. ובו ד**

סעיפים

380. (א) האומר לחבירו קרע את כסותי שבר
את כדי ע"מ שאתה פטור ה"ז פטור (וי"א
אפי' לא ע"מ לפטור בפ"י אלא שא"ל דברים
שמשמעו כך כגון שא"ל שבור כדי וא"ל
המזיק ע"מ לפטוי וא"ל הניזק לא יש לנו
לומר דבתמיה קאמר לו ופטור) (טור ס"ב
בשם הרא"ש) ואם לא אמר לו ע"מ שאתה
פטור ה"ז חייב אע"פ שהרשהו להשחית
בד"א כשבאו הכלים לידו תחלי בתורת
שמיר' כגון שהיו שאולים או מופקדים אצלו
אבל אם לא באו לידו בתורת שמיר' כיון
שאמר לו קח כלי זה ושברו בגד זה וקרעו

ועשה כן ה"ז פטור אע"פ שלא אמר לו ע"מ שאתה פטור (וע"ל עוד סי' שפ"ב מדינין אלו האומר לחבירו זרוק מנה לים ואתחייב אני לך י"א דחייב וי"א דפטור) (ר"ן פ"ק דקידושין ב' הדעות) .

(ב) האומר לחבירו שבר כליו של פלוני ע"מ שאתה פטור ושברו ה"ז חייב ואע"פ שהעושה הוא חייב לשלם הרי זה האומר לו שותפו בעון ורשע הוא שהרי הכשיל עור וחזק ידי עוברי עבירה.

(ג) רודף שהיה רודף אחר חבירו להרגו או אחר אחת מהעריות לאונסה ושבר כלים בין של נרדף בין של כל אדם פטור שהרי הוא מתחייב בנפשו שכיון שרדף התיר עצמו למיתה ולכן פטור מהתשלומין ואם הנרדף שבר כלים של רודף פטור שלא יהא ממונו חמור מגופו ואם היו של אדם אחר חייב

שהמציל עצמו בממון חבריו חייב (וע"ל סי' שני"ט ס"ד) ואחד שרדף אחר הרודף להציל את הנרדף ושבר כלים בין של רודף בין של כל אדם פטור כדי שלא יבואו מלימנע מלהציל את הנרדף.

(ד) ספינה שחשבה להשבר מכובד המשווי ועמד א' מהם והקל מהמשא והשליך בים פטור שהמשא שבה כמו רודף אחריהם להורגם ומצוה רבה עשה שהשליך והושיעם.

סימן שפ"א: דין חמשה שישבו על ספסל אחד.

ובו סעיף אחד

381. (א) חמשה שישבו על הכסא ולא נשבר ובא אחרון וישב עליו ונסמך עליהם ולא הניחם לעמוד ונשבר אע"פ שהיה ראוי לישבר בהם קודם (שישב) הואיל וקרוב שבירתו האחרון חייב שהרי אומרים לו אילו לא נסמכת (עליו) [עלינו] היינו עומדים קודם שישבר

ואם ישבו כאחד ונשבר כולם חייבים וכן כל
כיוצא בזה.

**סימן שפ"ב: הקוצץ אילן של חבירו והמונע
חבירו מלעשות מצוה. ובו סעיף אחד**

382. (א) שור שהיה עומד להריגה מפני שהוא
מזיק את הבריות ואילן העומד לקציצה
מפני שהוא מזיק את הרבים וקדם אחד
ושחט שור זה וקצץ אילן זה שלא מדעת
הבעלים חייב לשלם לבעלים כמו שיראו
הדיינים שהרי הפקיעם מלעשות מצוה ואם
טען ואמר אתה אמרת לי להרגו ולקצצו
הואיל והוא עומד לכך ה"ז פטור (אבל שאר
מזיק אינו נאמן לומר שהוא נתן לו רשות
(טור ס"ג) אפי' יש לו מיגו לומר לא הזקתי
כגון דליכא עדים שהזיקו דהוי כמיגו
במקום חזקה דלא הוי מיגו (מרדכי ונ"י פ'
החובל) אבל נאמן לומר (לא הזקתי) [נ"א

אתה אמרת לי וכו'] במיגו דלא היה שלך מה שהזקתי אלא שלי היה (מרדכי שם) וכן מי ששחט חיה ועוף ובא אחר וכיסה הדם שלא מדעת השוחט חייב ליתן כמו שיראו הדיינים ויש מי שהורה שהוא נותן קנס קצוב והוא י' זהובים וכן הורו שכל המונע הבעלים מלעשות מצות עשה שהם ראויים לעשותה וקדם אחר ועשאה משלם לבעלים י' זהובים (היה לו בן למול ובא אחר ומלו חייב ליתן לו י' זהובים אבל נתנו לאחר לימול ובא אחר ומלו פטור) (רבי' ירוחם נל"א ח"ד) ובזמן הזה אין מגבין אותו אבל אם תפס לא מפקינן מיניה.

סימן שפ"ג: דין אדם המזיק לבהמת חברו. ובו ה סעיפים

383. (א) הניח גחלת על לב שור חברו כשהוא כפות ונשרף או שדחפו לים חייב ואם הניח

גחלת על לב חבירו ונשרף יתבאר בסימן
תי"ח.

(ב) שור שעלה על גב שור להורגו ברשות
הניזק שהוא בעל התחתון בין שהיה תם בין
שהיה מועד ובא בעל התחתון ושמט את
שורו להצילו ונפל עליון ומת הרי זה פטור
דחפו לעליון ומת אם היה יכול לשומטו ולא
שמטו ה"ז חייב ואם לא היה יכול לשומטו
הרי זה פטור.

(ג) ב' שהמיתו את הבהמה כאחד או
שברו את הכלי כאחד משלמים ביניהם.

(ד) ה' שהניחו ה' חבילות על הבהמה ולא
מתה ובא זה האחרון והניח חבילתו עליה
ומתה אם היתה מהלכת באותם החבילות
ומשהוסיף זה חבילתו עמדה ולא הלכה
האחרון חייב ואם מתחלתה לא היתה

מהלכת האחרון פטור ואם אין ידוע כולם משלמין בשוה.

(ה) הכובש בהמת חבירו במים או שהניחה בחמה וצמצם עליה המקום כדי שלא תמצא צל עד שהרגתה החמה חייב.

סימן שפ"ד: דין אדם המזיק שלא בגופו. ובו ד

סעיפים

384. (א) א' המזיק בידו (או בשאר גופו) (טור ס"א) או שזרק אבן או ירה חץ והזיק בו או שפטר (פ"י שפתח) מים על חבירו או על הכלים והזיק או שרק ונע והזיק בכוחו (פ"י רוק עב היוצא בכח) וניעו (פ"י רוק דק שהולך ומתנועע) בעת שהלכו מכוחו ה"ז כמזיק בידו והם תולדות של אדם אבל אם רק הרוק והניח על הארץ ואח"כ נתקל מהם אדם ה"ז חייב משום בורו שכל תקלה תולדות בור הוא.

(ב) היה מכה בפטיש ויצא גץ (פ"י שביב יוצא מתחת הפטיש כשמכין בו על הסדן) מתחת הפטיש והזיק ה"ז חייב.

(ג) הבנאי שקבל עליו את הכותל לסותרו ושבר את האבנים או הזיק חייב היה סותר מצד זה ונפל מצד אחר פטור ואם מחמת המכה חייב.

(ד) החוצב (פ"י שחוצב אבנים מההר) שחצב אבן ונתנו לסתת (פ"י הפוסל אבני גזית ומרבעה ומחליקה רש"י) והזיק בו הסתת חייב מסרה הסתת לחמר החמר חייב מסרו החמר לכתף הכתף חייב מסרה הכתף לבנאי הבנאי חייב מסרה הבנאי למסדר המסדרו על שורת הבנין המסדר חייב ואם אחר שסדרו על שורת הבנין נפל והזיק אם הם קבלנים וכולם שותפים במלאכה כולם

חייבים ואם הם שכירי יום האחרון חייב
וכלם פטורים.

**סימן שפ"ה: דין היזק שאינו ניכר כגון מנסך
יינו של חברו. ובו ב סעיפים**

385. (א) המזיק את חברו היזק שאינו ניכר
כגון שעירב יין נסך ביינו מן התורה הוא
פטור אבל חכמים קנסוהו לשלם נזק שלם
מהיפה שבנכסיו כדין כל המזיקים לפיכך
אם מת המזיק קודם שישלם אין קונסין בנו
אחריו לשלם וכן אם היה שוגג או אנוס
פטור שלא קנסו אלא מזיד.

(ב) המנסך יין חברו לעכו"ם לא נאסר
שאין אדם מישראל אוסר דבר שאינו שלו
ואם היה לו בו שותפות או שהיה מומר
שהרי הוא כעכו"ם או שהתרו בו וקבל
ההתראה שהרי הוא מומר ה"ז אוסר היין
וחייב לשלם אע"פ שהוא מתחייב בנפשו

מפני שמשעה שהגביהו נתחייב לשלם ואינו מתחייב בנפשו עד שינסך.

**סימן שפ"ו: חילוק שבין גרמא בנזקין לדינא
דגרמי והזורק כלי מראש הגג. ובו ד' סעיפים**

386. (א) קיימא לן כרבי מאיר דדאין דינא דגרמי (ודוקא באדם חייב דינא דגרמי אבל בבהמה לכולי עלמא פטור) (נ"י פ' הפרה) לפיכך הדוחף מטבע של חברו עד שירד לים חייב אע"פ שלא הגביהו וכן הפוחת מטבע של חברו והעביר צורתו חייב אע"פ שלא חסרו והמוכר ש"ח לחבירו וחזר ומחלו דקי"ל שהוא מחול צריך לשלם ללוקח כמו שנתבאר בסי' ס"ו .

(ב) וכן השורף שטר חוב של חברו חייב לשלם כל החוב שהיה בשטר שאע"פ שאין גוף השטר ממון הרי גרם לאבד ממון ובלבד שיודה לו המזיק ששטר מקויים היה וכך

וכך היה כתוב בו ומחמת ששרפו הוא אינו יכול לגבות החוב אבל אם לא האמינו אינו משלם לו אלא דמי הנייר בלבד (ומיירי שאין עדים שיודעים כמה היה כתוב בו שאם היו עדים אינו חייב לו כלום שהם יעשו לו שטר אחר כמו שנתבאר בסי' מ"א) (טור) .

(ג) וכן הזורק כלי שלו מראש הגג והיו תחתיו כרים וכסתות שאם יפול עליהם לא ישבר וקדם אחר וסלקם ונחבט הכלי בארץ ונשבר חייב המסלק וכן כל כיוצא בזה.

(ד) הזורק כלים מראש הגג ואין תחתיהם כרים וכסתות ובעודם באויר בא אחר ושברם במקל הזורק חייב והמשבר פטור דחשבינן ליה כשבור משעה שזרקו.

סימן שפ"ז: שמין השברים לניזק ומשלם לו עליהם. ובו סעיף אחד

387. (א) שמין למזיק בידו כדרך ששמין לו אם הזיק ממנו כיצד הרי שהרג בהמת חבירו או שבר כליו שמין כמה היתה הבהמה שוה וכמה הנבילה שוה וכמה היתה הכלי שוה והוא שלם וכמה שוה עתה ומשלם הפחת לניזק עם הנבילה או הכלי השבור כדרך שנתבאר בשורו שהוזק בסי' ת"ג.

סימן שפ"ח: דין ניזק נשבע ונוטל. ובו טז

סעיפים

388. (א) המזיק ממון חבירו ואינו יודע מה הזיק נשבע הניזק ונוטל כיצד לקח כיס חבירו והשליכו למים או לאש או שמסרו ליד אנס ואבד בעל הכיס אומר.

(ב) המוסר ממון בידי אנס בין אנס עכו"ם בין אנס ישראל חייב לשלם מהיפה שבנכסיו כל מה שלקח האנס אע"פ שלא נשא המוסר ולא נתן בידו אלא הרגיל בלבד ואם מת

גובים מיורשיו כשאר כל המזיקים וי"א
דדוקא שעמד בדין אבל אם לא עמד בדין
אין היורשין חייבין לשלם ואשה שמסרה
משמתינן לה ואם יש לה ממון שאין לבעל
רשות בו משלמת ואם יש לה נכסי מלוג
הבעל אוכל פירות כל ימי חייה ואם מתה
חייב לשלם לנמסר וכן לשאר ניזק ואין
הבעל לענין זה רק כיורש שחייב לשלם
(מרדכי פ' החובל) בד"א כשהראה המוסר
מעצמו אבל אם אנסוהו עכו"ם או ישראל
אנס להראות והראה ה"ז פטור מתשלומין
(ואם אנסו להראות שלו והראה [שלו ו]של
חבירו חייב) (טור ס"א) ואם נשא ונתן ביד
אע"פ שהוא אנוס חייב לשלם שהמציל עצמו
בממון חבירו חייב כיצד הרי שגזר המלך
להביא לו יין או תבן וכיוצא בדברים אלו
ועמד מוסר ואמר הרי יש לפלוני אוצר יין או

תבן במקום פלוני והלכו ולקחוהו חייב לשלם .

(ג) אנסו המלך למוסר זה עד שיראה לו ממון חבירו שהוא בורח מלפניו והראה לו מפני האונס ה"ז פטור שאם לא יראה לו יכהו או ימיתהו.

(ד) נשא ממון חבירו בידו ונתנו לאנס חייב לשלם מ"מ אע"פ שהמלך אנסו להביא) ב' שותפים שהיה להן חוב ביחד ואנס שר לאחד לפטור החוב פטור דזה לא מקרי נתן ביד) (מרדכי פ' הגוזל בתרא) בד"א שאם אנסו להביא והביא חייב כשלא הגיע הממון לרשות האנס אבל אנס שאנס את ישראל עד שהראהו ועמד האנס על הממון ונעשה ברשותו) דהיינו שיוכל לשלוט עליו וליטלו. המגיד פ"ח דחובל) ואנס את ישראל עד שהוליו למקום אחר ואפי' הוליו זה

המוסר שהראהו הרי זה פטור שכיון שעמד האנס בצד האוצר כבר אבד כל מה שיש בו וכאלו נשרף.

(ה) בעלי דין שהיתה ביניהם מריבה על הקרקע או על מטלטלין זה אומר שלי וזה אומר שלי עמד אחד מהם ומסרה ביד אנס מנדין אותו עד שיחזיר הדבר לכמות שהיה ויסלק יד אנס מביניהם ויעשו דין בישראל.

(ו) מי שנתפס על חבירו ולקחו עכו"ם ממון ממנו בגלל חבירו אין חבירו חייב לשלם אין לך מי שנתפס על חבירו ויהיה חברו חייב לשלם לו חוץ מהנתפס מפני המס הקצוב על כל איש ואיש בכל שנה או הנתפס על התשורה שנותן כל איש למלך בעוברו עליהם או חיילותיו ה"ז חייב לשלם לו והוא שיקחו ממנו בפירוש בגלל פלוני בפני עדים ונתבאר עוד בסי' קכ"ח.

(ז) מי שיש עליו עדים שמסר ממון חבירו כגון שהראה מעצמו או שנאנס ונשא ונתן ולא ידעו העדים כמה הפסידו במסירתו והנמסר אומר כך וכך הפסידני והמוסר כופר במה שטענו אם תפס הנמסר אין מוציאין מידו אלא נשבע בנקיטת חפץ וזוכה במה שתפס וי"א דבספיקא דדינא לא מהני תפיסה (טור בשם הרא"ש) (וע"ל ס"ק ל"ב) ואם לא תפס אין מוציאין מן המוסר אלא בראייה ברורה (ואם ידעו ברור הדברים רק שהוצרך להתפשר עם השר בכך וכך הנמסר נשבע ונוטל (מרדכי פ' הגוזל בתרא) ויש מי שאומר שאם המוסר אומר איני יודע כמה הפסדת ע"י ישבע הנמסר ויטול.

(ח) אין משביעין את המוסר שהראה מעצמו לא שבועה חמורה ולא שבועת היסת מפני שהוא רשע ואין לך פסול יותר מזה ואפי' לא מסרו עדיין רק שאומר אלך

ואמסור אם אומר כך בפרהסיא נפסל
לעדות ולא אמרי' בכה"ג עביד אינש דגזים
ולא עביד (מרדכי פ' הגוזל בתרא) וי"ח
אא"כ מוחזק בכך (מרדכי שם בפ' הנשבעין)
ואפי' לא יודעין אם רגיל בכך או לא מ"מ
יוכל זה שכנגדו לעמוד ולהציל עצמו ע"י
עכו"ם אע"פ שיגיע נזק לזה (מהר"ם
מריזבורק ותשו' רשב"א סי' קפ"א והרא"ש
כלל ט"ז) אבל המוסר שאנסוהו להראות או
להביא ונתן ונשא ביד אע"פ שהוא חייב
לשלם אינו רשע ובן תשלומין הוא בלבד
[ומשביעין אותו] כשאר הכשרים.

(ט) אסור למסור לישראל ביד עכו"ם בין
בגופו בין בממונו ואפי' היה רשע ובעל
עבירות ואפי' היה מצר לו ומצער.

(י) מותר להרוג המוסר בכל מקום אפי'
בזמן הזה ומותר להורגו קודם שימסור אלא

כשאמר הריני מוסר פלוני בגופו או בממונו
אפי' ממון קל התיר עצמו למיתה ומתרין בו
ואומרים לו אל תמסור אם העז פניו ואמר
לא כי אלא אמסרנו מצוה להורגו וכל
הקודם להרגו זכה.

(יא) עשה המוסר אשר זמם ומסר אסור
להורגו אלא א"כ הוחזק למסור שהרי זה
יהרג שמא ימסור אחרים.

(יב) כל המוסר הצבור ומצערן מותר
למסרו ביד עכו"ם להכותו ולאסרו ולקנסו
אבל מפני צער יחיד אסור למסרו.

(יג) אסור לאבד ממונו של מוסר אע"פ
שמותר לאבד גופו שהרי ממונו ראוי
ליורשיו (וע"ל סי' ק"ח ס"ב) וי"א דמותר
ליטול ממונו לעצמו דאינו אסור אלא לאבדו
(מרדכי פ' הגוזל בתרא) .

(יד) מוסר מקבלים עדות שלא בפניו.

(טו) מי שמוחזק ששלשה פעמים מסר ישראל או ממונם ביד עכו"ם מבקשים עצה ותחבולה לבערו מהעולם.

(טז) הוצאות שעשו לבער מוסר כל הדרים בעיר חייבים לפרוע בהם אפי' אותם שפורעים מס במקום אחר .

סימן שפ"ט: דין ממון האדם שהיזק וחילוק שבין תם למועד ובאיזה מקום חייב קרן ושן ורגל. ובו כ סעיפים

389. (א) כל נפש חיה שהיא ברשותו של אדם שהזיקו חייבים הבעלים לשלם שנאמר כי יגוף שור איש את שור רעהו א' השור ואחד שאר בהמה חיה ועוף לא דבר הכתוב בשור אלא בהווה.

(ב) וכמה משלם אם הזיקו בדברים שדרכה לעשות תמיד כמנהג ברייתה כגון בהמה שאכלה תבן או עמיר או שהזיקה

ברגלה או בדרך הילוכה חייב לשלם נזק שלם מהיפה שבנכסיו שנאמר מיטב שדהו ומיטב כרמו ישלם ואם שנה ועשה מעשים שאין דרכה לעשות תמיד והזיקה בהם כגון שור שנגח או נשך חייב לשלם חצי נזק מגוף המזיק עצמו שנאמר ומכרו את השור החי וחצו את כספו וגו'.

(ג) כיצד שור שוה מנה שנגח לשור שוה עשרים והמיתו והרי הנבילה שוה ארבעה בעל השור המזיק חייב לשלם שמנה ואינו חייב לשלם אלא מגוף השור שהזיק שנאמר ומכרו את השור החי.

(ד) לפיכך אם המית שור שוה עשרים לשור שוה מאתים והנבלה שוה מנה אין בעל הנבלה יכול לומר לבעל החי תן לי חמשים אלא אומר לו הרי שור שהזיק לפניך קחהו

ולך אפי' אינו שוה אלא דינר וכן כל כיוצא
בזה.

(ה) העושה מעשה שדרכו לעשות תמיד
כמנהג ברייתו הוא הנקרא מועד והמשנה
ועשה מעשה שאין דרך כל מינו לעשותו כן
תמיד כגון שנגח או נשך הוא נקרא תם וזה
המשנה אם הרגיל בשינויו פעמים רבות נעש'
מועד לאותו דבר שהרגיל בו שנא' או נודע כי
שור נגח הוא.

(ו) חמשה מעשים תמים יש בבהמה ואם
הועד לא' מהם נעשית מועדות לאותו מעשה
ואלו הם הבהמה אינה מועדת מתחלתה לא
ליגח ולא ליגוף ולא לנשוך ולא לרבוץ על
הכלים גדולים ולא לבעוט ואם הועדה לאחד
מהם הרי זו מועדת לו אבל השן מועדת
מתחלתה לאכול את הראוי לה והרגל
מועדת מתחלתה לשבר בדרך הילוכה.

(ז) הבהמה יש מי שאומר שהיא מועדת מתחלתה לרבוץ על פכים קטנים ולמעך אותם ויש חולקין עליו.

(ח) חמשה מיני חיה מועדים מתחלת ברייתן להזיק אפי' אם הם בני תרבות לפיכך אם הזיקו או המיתו בנגיחה או בנשיכה ודריסה וכיוצא בהם חייב נזק שלם ואלו הם הזאב והארי והדוב והנמר והברדלס וכן הנחש שנשך ה"ז מועד ואפי' היה בן תרבות (וי"א דוקא נחש מועד לכל מיני היזק אבל האחרים אינן מועדין אלא מה שדרכן בכך כגון ארי לדרוס וזאב לטרוף אבל לא איפכא) (טור ס"ג בשם ר"י והרא"ש).

(ט) כל מועד משלם נזק שלם מהיפה שבנכסיו וכל תם משלם חצי נזק מגופו.

(י) בד"א כשנכנסת הבהמה לרשות הניזק והזיקתהו אבל אם נכנס הניזק לרשות המזיק והזיקתהו בהמתו של בע"ה ה"ז פטור על הכל שהרי הוא אומר לו אילו לא נכנסת לרשותי לא הגיע לך היזק והרי מפורש בתורה ושלח את בעירה ובער בשדה אחר.

(יא) הזיקה ברשות הרבים או בחצר שאינה של שניהם לא למזיק ולא לניזק או בחצר שהוא של שניהם והרי היא מיוחדת להניח בה פירות ולהכניס לה בהמה כגון הבקעה וכיוצא בה או שהיא של שניהם להכניס בה בהמה ואין שום אחד מהם רשאי להכניס בה פירות אם בשן ורגל הזיקה כדרכה ה"ז פטור מפני שיש לה רשות להלך בכאן ודרך הבהמה להלך ולאכול כדרכה ולשבר בדרך הלוכה ואם נגחה או

נגפה או רבצה או בעטה או נשכה אם תמה
היא משלם חצי נזק ואם מועדת נזק שלם.

(יב) היה החצר של שניהם מיוחדת לפירות
ולא להכניס בה בהמה והכניס שם אחד
מהשותפים בהמה והזיקה חייב אפילו על
השן ועל הרגל.

(יג) וכן אם היתה מיוחדת לבהמה
לשניהם והיה רשות לאחד מהם בלבד
להכניס לה פירות והזיקה פירותיו חייב על
השן ועל הרגל.

(יד) אם הוא של אחד מהם לפירות ולא
לשוורים ולשני לשוורים ולא לפירות
והזיקה בהמתו של אותו שמיוחדת לו
לשוורים ולא לפירות לאותו שמיוחדת לו
לפירות בשן ורגל חייב דלגביהו הו"ל הצר
הניזק בקרן פטור דלגבי ידיה הוה ליה חצר
המזיק ואם הזיקה בהמתו של אותו

שמיוחדת לו לפירות לאותו שמיוחדת לו
לשוורים בקרן חייב דלגבי דידיה הוה ליה
חצר הניזק בשן ורגל פטור דלגבייהו הוי
חצר המזיק.

(טו) שן ורגל אין חייבין אא"כ הזיקו
ברשות הניזק אבל בר"ה פטורים וא"צ
לומר ברשות המזיק ומיהו אם התיז אבנים
בר"ה והלכו והזיקו ברשות הניזק או עץ
ארוך מקצתו ברשות הרבים ומקצתו
ברשות הניזק ודרסה עליו בר"ה ושיברה
כלים ברשות הניזק חייב.

(טז) ראובן שהכניס פירותיו לחצר שמעון
שלא ברשותו ונכנס שורו של לוי שם
ואכלתם פטור.

(יז) חצר שהוא של שניהם לשוורים
ולאחד מהם לשאר דברים והכניס בה טליתו
וחבירו שמיוחדת לו לשורים הכניס בה שורו

והזיק השור לטלית וגם הטלית לשור אין
אומרים יצאו זה בזה אלא שמין הנזקין
בב"ד וכל מי שהזיק יותר ישלם.

(יח) ג' אבות נזיקין בשור הקרן והשן
והרגל ונקראו אבות מפני שהם כתובים
בפסוק ולהם תולדות שכל דבר הדומה לו
מכל אלו נקראו תולדות ודינו כמוהו חוץ
מנזק צרורות כמו שיתבאר.

(יט) כיצד שור האמור בתורה הוא שנגח
בקרן ואין דרכו בכך אלא דרך מקרה ואין
לו הנאה בהזיקו וכל הדומה לו דינו כמותו
כגון שנגפה בגופה או נשכה או בעטה או
רבצה על כלים ושברתם וכן אם אכלה כסות
או כלים דינה כקרן ואינו משלם אלא חצי
נזק בין ברשות הניזק בין בר"ה ועוד יש
דברים שהזיקה ברגלה או בפיה ודינם כקרן
ויתבארו בסי' ש"צ.

(כ) פרה שרבצה בר"ה והלכה פרה אחרת דרך עליה ובעטה בה אע"פ שזאת שינתה ורבצה אין למהלכת לבעוט בה אבל אם הזיקה דרך הילוכה פטורה.

**סימן ש"צ: נזקי רגל ותולדותיו ודיני צרורות
וכלב ותרנגול שקפצו. ובו יב סעיפים**

390. (א) רגל היא אב שושלח את בעירה הכתוב בתורה הוא שהבהמה הולכת ברגליה ומזקת בדרך הילוכה והוא דבר שדרכה בכך ואין לה בו הנאה וכל הדומה לדברים אלו הוא תולדותיו ודינו כמוהו כיצד כגון שהזיקה בגופה דרך הילוכה או בשערה או בשליף (פ"י) הברטנורא בראשון מקמא שליף משאוי באמתחות ומרצופין) שעליה או בפרומביא (פ"י רסן) שבפיה או בזוג שבצוארה או במשוי שעליה ותרנגולים שהיו פורחים ממקום למקום ושברו כלים

בכנפיהם או שהיו מהדסין (פ"י מהדסין ענין דריסה ורקידה) על גבי עיסה או פירות וטנפום או נקרו בהם וכן כל דבר המחובר בגופה כגון עגלה המושכת בקרון והוליכתה על גבי הכלים ושברתם כל אלו תולדות הרגל ודינם כמוהו.

(ב) כשכשה בזנבה כשכוש רב שאין דרכה לעשות תמיד והזיקה ברשות הרבים או שכשכשה בגיד שלה ברשות הרבים והזיקה פטור ואם תפס הניזק גובה חצי נזק ממה שתפס שזה הדבר ספק הוא אם אלו תולדות הקרן שחייב עליה ברשות הרבים או תולדות הרגל שפטור עליה ברשות הרבים.

(ג) כל תולדה כאב שלה חוץ מצרורות המנתזין מתחת רגלי הבהמה בשעת הילוכה שאע"פ שתולדות רגל הם ופטור עליהם בר"ה כרגל ואם הזיקו ברשות הניזק משלם

מהיפה שבנכסיו כרגל שהוא אב אעפ"כ אינו משלם אלא חצי נזק כיצד בהמה שנכנסה לחצר הניזק והיו צרורות מנתזין מתחת רגליה ושברו את הכלים משלם חצי נזק מהיפה שבנכסיו ודבר זה הלכה למשה מסיני.

(ד) וכן אם היתה מהלכת בר"ה ונתזו צרורות מתחת רגליה לרשות הניזק ושבר את הכלים משלם חצי נזק והוא הדין לתרנגולים שהדסו והעלו עפר או צרורות ושברו וכן חזיר שהיה נובר באשפה והתיז צרורות והזיק משלם חצי נזק.

(ה) דרסה על הכלי ברשות הניזק ושברתו ונפל על כלי אחר ושברו על הראשון משלם נזק שלם ועל האחרון משלם חצי נזק ויש מי שאומר שהוא הדין לכח כחו.

(ו) היתה מהלכת ברשות הרבים ובעטה והתיזה צרורות והזיקו ברשות הרבים פטור ואם תפס הניזק רביע נזק אין מוציאין מידו שהדבר ספק הוא שמא שינוי הוא ואינו תולדת רגל שהרי בעטה.

(ז) בעטה בארץ ברשות הניזק והתיזה צרורות מחמת הבעיטה והזיקה שם חייב לשלם רביע נזק שזה שינוי הוא בהתזת צרורות ואם תפס הניזק ח"נ אין מוציאין מידו ואפי' היתה מהלכת במקום שאי אפשר לה שלא תתיז וביעטה והתיזה משלם רביע נזק ואם תפס הניזק חצי נזק אין מוציאין מידו.

(ח) בהמה שהטילה גללים לעיסה היינו צרורות וכגון דדחיק לה עלמא שאין לה מקום לנטות אנה ואנה דאי לאו הכי הוי שינוי ותולדה דקרן הוא.

(ט) כשם שחייב על כח שיש בו ממש שהתיז צרורות כך חייב על כח שאין בו ממש כגון סוס שצנף (פ"י צניפה בסוס כמו נעירה בחמור ונביחה בכלב ושאגה באריה) וחמור שנוער ושברו כלים בכח קולם ותרנגול שבר כלים ברוח כנפיו או שהושיט ראשו לאויר כלי ותקע בו ושברו בד"א כשיש בו זרעונים דהשתא הוי אורחיה אבל אם אין בו זרעונים הוי שינוי ולא דיינין ליה השתא.

(י) התרנגולים מועדים להלך כדרךן ולשבר או היה חוט או רצועה קשור ברגליהם ונסתבך כלי באותו החוט ונתגלגל ונשבר משלם חצי נזק.

(יא) תרנגול שהיה מחטט בחבל דלי ונפסק החבל ונשבר הדלי אם עיסה דבוקה בחבל דהשתא אורחיה היא או אפי' אין בו עיסה והוא בלוי שדרכו ליפסק על ידי חטיטת

התרנגול חייב בין על החבל בין על הדלי נזק שלם ואם החבל חדש ואין עיסה דבוקה בו משונה הוא ואינו חייב אלא חצי נזק בין על החבל בין על הדלי ואם הוא הולך אחר הדלי ומגלגלו עד המקום שנשבר שם משלם נזק שלם.

(יב) הכלב והגדי שקפצו מראש הגג מלמעלה למטה ושברו את הכלים משלמים נזק שלם מפני שמועדים הם לדבר זה וכן אם נפלו והזיקו שעלייתן לראש הגג פשיעה ואע"פ שנפילתן אונס כל שתחלתו בפשיעה וסופו באונס חייב.

**סימן שצ"א: שן באיזה מקום ובאיזה אכילה
משלם מה שהזיקה או מה שנהנית. ובו יב
סעיפים**

391. (א) שן היא אב דושלח את בעירה (וביער)
דכתיב בקרא מוקמינן לה נמי בבהמה

שאוכלת פירות חבירו דברים הראוים לה
ונהנית באכילתן חייב נזק שלם בין שאכלתן
בין שלא אכלתן אלא שהפסידתן ולא כלתה
אותם לגמרי לפיכך כל הדומה לזה שמזיק
בדבר שהיא נהנית היא תולדה דשן כגון
נתחככה בכותל להנאתה והזיקה או שטנפה
פירות וכלים להנאתה כגון שנתגלגלה
עליהם.

(ב) בד"א שאכלה דבר הראוי לה אבל
אכלה דבר שאין ראוי לה כגון כסות וכלים
שינוי הוא ואינו משלם אלא חצי נזק בין
שאכלה אותם בחצר הניזק בין שאכלה
אותם ברשות הרבים.

(ג) אכלה דבר שאין דרכה לאכול אלא
ע"י הדחק כגון פרה שאכלה שעורים וחמור
שאכל כרשינין וכלב שלקק את השמן וחזיר
שאכל חתיכת בשר וחתול שאכל תמרים

חשיב שפיר אכילה אבל בהמה שאכלה בשר
או תבשיל לאו אורחא הוא ומשלם חצי נזק
אכלה פת הוי אורחא אבל חיה לאו אורחא
לא בפת ולא בתבשיל.

(ד) בהמה שראתה לחם בסל ושברה הסל
ואכלה הלחם משלם נזק שלם גם על הסל
שכך דרכה לשבר הסל כדי לאכול הלחם
אבל אם אכלה הלחם תחלה ואח"כ שברה
הסל אינו משלם על הסל אלא חצי נזק דהוי
קרן ואינו משתלם אלא מגופו.

(ה) ראתה אוכלים ע"פ החבית ונסתבכה
בחבית לעלות כדי לאכול האוכלים ושברתו
משלם גם על החבית נזק שלם שכן דרכה
לעלות עליו כדי לאכול האוכלים.

(ו) חיה שטרפה בהמה ואכלתה או
שאכלה בשר חי אורחא היא ומשלם נזק
שלם אבל כלב שהמית כבש וחתול שהמית

תרנגולים גדולים ואכלם משונה הוא ואינו משלם אלא חצי נזק ודוקא בפחת שפחתה מיתה אבל דמי הנבילה משלם ברשות הניזק נזק שלם ובר"ה מה שנהנית שאכילה אינו שינוי שכן דרכן לאכול נבילות אפי' של בהמות גדולות.

(ז) אין חייב השן לשלם נזק שלם אא"כ אוכלת ברשות הניזק אבל אם לקחה בחצרו והוציאה משם ואכלה בר"ה או בחצר של אחר פטור מלשלם יותר ממה שנהנית ואם לקחה בר"ה והלכה ואכלה ברשות הניזק יש מחייבים לשלם נזק שלם משום דפי פרה כחצר הניזק דמי ונ"מ אפילו במקום שאין לחייב על הנטילה כגון שהיו הפירות מונחים במקום שאי אפשר ליטלם משם ובא ראובן והושיט פירות של שמעון שבחצר שמעון לפי פרת לוי חייב לוי אם המושיט חרש שוטה וקטן או שאין לו לשלם שאם היה אפשר

להשתלם ממנו היה הוא חייב ובעל הפרה
פטור.

(ח) אכלה בר"ה משלם כל מה שנהנית
דהיינו כל מה שאכלה אינו משלם אותו אלא
כאלו היה תבן (וי"א דמי שעורים בזול) (טור
ס"ג בשם הראב"ד והרא"ש והרא"ה
וריטב"א ונ"י ואם אכלה אוכלים הרעים לה
כגון שאכלה חטים הואיל ולא נהנית פטור.

(ט) היו הפירות מונחים בצידי רחבה והיא
בתוך הרחבה והחזירה ראשה לצידי רחבה
ואכלה מהן אינו משלם אלא מה שנהנית
דכיון דגופה ברשות הרבים הוי ליה שן
ברה"ר אבל אם יצאה מרחב' לצידי רחבה
ואכלה שם משלם מה שהזיקה אכלה מפתח
החנות אינו משלם אלא מה שנהנית מתוך
החנות משלם מה שהזיקה.

(י) הקצה מקום מרשותו לרשות הרבים
והניח שם פירותיו ואכלתם שם חשוב
כרשות הרבים.

(יא) היתה מהלכת בר"ה ופשטה צוארה
ואכלה מעל גבי חבירתה ואפי' עמדה אינו
משלם אלא מה שנהנית שכן דרך הבהמות
לאכול זו מעל גבי זו ואם קפצה ואכלה מעל
גבי חבירתה משלם מה שהזיק' גבי חבירתה
כחצר הניזק הוא חשיב.

(יב) בהמה שהית' עומדת ברשות הניזק
ותלשה פירות מר"ה ואכלתן ברשות הניזק
הרי הדבר ספק.

סימן שצ"ב: דין כלב שנטל חררה ואכל חררה והדליק הגדיש. ובו סעיף אחד

392. (א) כלב שנטל את החררה והלך לו לגדיש
(של בעל החררה טור ס"א) אם הניחה בגדיש
ואכל את החלה והדליק את הגדיש על

החלה ועל מקום החררה משלם נזק שלם
ועל הגדיש חצי נזק ואם היה מגרר את
החלה על הגדיש והולך ושורף משלם על
החררה נזק שלם ועל מקום הגחלת חצי נזק
ועל שאר הגדיש פטור (וי"א דמשלם על כל
הגדיש חצי נזק) (טור שם וב"י בשם
הרשב"א) בד"א כששמר בעל הגחלת את
אשו וסגר הדלת ובא הכלב וחתר ונטל את
החררה מעל האש אבל אם לא שמר אשו
בעל האש חייב על שריפת הגדיש ובעל הכלב
חייב על אכילת החררה ועל מקומה (וכ"כ
הטור בשם הרמ"ה).

סימן שצ"ג: הכניס פירותיו לחצר חבירו שלא

ברשות והוזק בהן בעל החצר. ובו ד סעיפים

393. (א) הכניס פירותיו לחצר (בעל הבית) שלא
ברשות ואכלתן בהמתו של בעל הבית פטור
(ואפי' הי' בעל החצר טוחן והביא זה חטים

לטחון שישתכר בהן בעל החצר אפי' הכי מקרי שלא ברשות (טור ס"א) ואם הוחלקה בהם והוזקה בעל הפירות חייב ואם הכניס ברשות פטור (וי"ח) (טור בסי' רצ"א וסימן שצ"ח בשם ר"י והרא"ש) כמו שיתבאר לקמן סוף סי' שצ"ח) ואם קבל עליו ב"ה לשמור את הפירות בעל הבית חייב.

(ב) הכניסן שלא ברשות ואכלתן בהמתו של בעה"ב והוזקה באכילתן בעל הפירות פטור מפני שהי' לה שלא תאכל.

(ג) הכניסן ברשות והניחו בעלי החצר את זה שהרשוהו בחצר לשמרו ואכלתן בהמתו של בע"ה והוזק' באכילתן בעל הפירות חייב שכיון שראה הבהמ' אוכלת דברים המזיקים לה והניח' חייב שהרי אין בעלי החצר מצויים שם להעביר הבהמ' מהם ומעשה באש' אחת שנכנס' בבית שכנתה

ללוש ולאפות והניחוח ונתעלמו כדי שלא
יביטו בה בעת לישתי ואפייתי ובא עז של
בעה"ב ואכל הבצק ומת וחייבוה חכמים
לשלם דמיו וכן כל כיוצא בזה.

(ד) המגדיש בתוך שדה חבירו שלא
ברשות ואכלתם בהמתו של בעל השד' פטור
ואם הוחלק' בהם והוזק' בעל הפירות חייב
אכלתן והוזק' באכילתן פטור ואם הגדיש
ברשות בעל השד' חייב אע"פ שלא קבל עליו
לשמור שהשומר בגרנות כיון שא"ל הגדש
בכאן כמי שאמר לו הגדש ואני אשמר לך
הוא חשוב .

סימן שצ"ד: בהמה שנפלה לגנה והזיק' וכיצד

משערין ההיזק. ובו ו סעיפים

394. (א) בהמה שהוחלק' באבן או במימי
רגלים ונפלה לגנה ונחבטה על גבי פירות
וירקות או שאכל' משלם מה שנהנית ואפי'

הלכ' מערוגה לערוג' ואפי' נשאר' שם כל
היום כולו אינו משלם אלא מה שנהנית ומה
הנאה יש לה בחבטה שהרי מצאה מקום רך
ולא נתרסקו איבריה אבל אם ירדה כדרכ'
ואכלה משלם מה שהזיק' ואפי' טנפה פירות
במי לידה משלם מה שהזיק' מפני שתחלתו
בפשיע' וכן אם דחפה חבירת' ונפלי' משלם
מה שהזיק' מפני שהי' לו להעבירם אחת
אחת כדי שלא ידחפו זו את זו (וכן דעת
הרי"ף) הגה וי"א דאם דחפה חבירתה לא
מקרי פשיעה אלא הוי אונס ופטור (טור ס"ד
בשם ר"י והרמ"ה והרא"ש) אם העבירה
אצל גינת חבירו והיה אפשר לה לירד וליכנס
לגינה אפילו נפלה באונס חייב דהוי תחלתו
בפשיעה וסופו באונס (טור ס"א ותוספות
והרא"ש) ויש מי שחולק בזה (ב"י בשם
הרשב"א בשם הראב"ד) .

(ב) הוחלקה ונפלי ויצאי (והוא ידע) (טור ס"ב) וחזרה לגינה אע"פ שחזר' שלא לדעת הבעלים משלם מה שהזיק' מפני שהי' לו לשומר' שלא תחזור שהדבר ידוע שכיון שידע' דרך הגינה הרי היא חוזרת מאליה.

(ג) המעמיד בהמת חבירו על גבי קמת חבירו המעמיד חייב לשלם מה שהזיק' וכן אם הכישה (פי' הכה אותה) עד שהלכה לקמת חבירו והזיק' זה שהכיש' חייב.

(ד) כל בהמ' שהזיק' פירות מחוברים משערים מה שהזיק' בששים ומשלם מי שנתחייב לשלם כיצד הרי שאכל' בית סאה שמין ששים בית סאה באות' השד' כמה הי' שוה וכמה היא שוה עתה אחר שנפסד בו הבית סאה ומשלם השאר וכן אם אכלה קב או רובע אפי' קלח אחד שמין אותו בששים.

(ה) אכלה פירות גמורים שאינם צריכי לקרקע משל' דמי פירות גמורי' בשיווייהן אם סאה דמי סאה ואם סאתים דמי סאתים.

(ו) הרי שאכלה פירות דקל אחד וכן הקוצץ פירות דקל חבירו ואכל אם היה דקל רומי וכיוצא בו שאין התמרים שלו יפות משערים אותו בששים על גבי הקרקע ואם דקל פרסי וכיוצא בו הוא שהתמרים שלו יפות ביותר משערים הדקל בפני עצמו כמה היה שוה וכמה הוא שוה עתה.

סימן שצ"ה: המשסה את הכלב בחבירו או

בעצמו. ובו סעיף אחד

395. (א) המשסה (פ"י משלח ומקניט) כלבו של חבירו בחבירו פטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים ובעל הכלב חייב חצי נזק שכיון שהוא יודע שאם שסה את כלבו להזיק נושך לא

היה לו להניחו ואם שסהו בעצמו בעל הכלב
פטור שכל המשני ובא אחר ושיני' בו פטור.

**סימן שצ"ו: כיצד שמירת תם ומועד או מסרן
לשומר חנם או לשומר שכר. ובו י סעיפים**

396. (א) שור המועד וכן שן ורגל שהם מועדים
מתחילתן די להם בשמיר' פחותה לפיכך אם
קשרם בעליו במוסרה או שמרם שמיר'
פחותה ויצא' והזיקו פטור בד"א במועד אבל
תם לא סגי ליה לא במוסירה ולא בשמירה
פחותה עד שישמרנו שמירה מעולה אי זו
היא שמירה מעולה דלת שיכול' לעמוד
אפילו ברוח שאינה מצויה ושמירה פחות'
שיכולה לעמוד ברוח מצויה ולא בשאינה
מצויה אבל אם אינה יכולה לעמוד אפילו
ברוח מצויה כאלו לא שמרו כלל וחייב
אפילו לא נפלה הדלת ע"י הרוח אלא לסטים
הוציאו' או חפרה או חתר' הדלת והפילתו

דתחילתו בפשיעה לגבי נפילת הדלת וסופו באונס לגבי חתירה וקיימא לן כל שתחלתו בפשיע' וסופו באונס הבא מחמת הפשיעה חייב אבל אם חתרה פרצה ויצא' משם פטור שאין האונס בא מחמת הפשיעה.

(ב) שמרה כראוי ונפרצה בליל' או שחתר' הדלת ויצאה והזיק' פטור אפי' ידע שנפרצה שאינו חייב לצאת לטרוח אחריה ודוקא נפרצה בליל אבל נפרצ' ביום חייב דקלא איתי למלתא ומסתמא ידע.

(ג) הוציאוה לסטים הם חייבים משעת משיכה או שהכישוה במקל להוציאה ודווקא שהוציאו' כדי לגזלה אבל הוציאוה כדי לאבדה פטורים.

(ד) הפורץ גדר לפני בהמת חבירו ויצא' והזיקה אם היה גדר בריא וחזק חייב וי"א דאינו חייב בנזקי הבהמה אלא אם הכישה

והזמינה לנזק וכן עיקר (טור ס"ד בשם הראב"ד והמגיד פ"ד דנ"מ) וי"א דאפילו על הבהמה עצמה אינו חייב אם נאבדה (טור) ואם היה כותל רעוע פטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים.

(ה) הניחה בחמה אפי' חתרה ויצא' והזיק' חייב זה שהניח' שם שכיון שהניחה בחמה הרי היא מצטערה ועושה כל שאיפשר לה לעשות לברוח.

(ו) מסר השור לחרש שוטה וקטן אע"פ שהי' השור קשור הבעלים חייבין שדרך השור להתיר הקשר ולצאת ולהזיק אפי' שמרוהו שמיר' מעולה וחתרה ויצא' והזיק' הבעלים חייבים.

(ז) מסר שורו לחמש' בני אדם ופשע בו א' מהם ויצא והזיק אם אינו משתמר אלא בחמשתן זה שפשע בשמירתו חייב ואם

משתמר בשאר אף אלו הנשארים חייבים
ויש מי שאומר דה"מ כשאמרו כיון שאינך
רוצי לשמרו גם אנו מסולקים משמירתו
אבל אם לא נסתלקו משמירתו הוא פטור
והם חייבים.

(ח) מסרו לאחד מארבעי שומרים מסתמא
קבל עליו שלא יזיק ושלא יוזק וה"מ בשור
סתם אבל אם מכיר בו שהוא נגחן אינו
מקבל עליו אלא שלא יזיק אבל לא שלא
יוזק ואם לא שמרוהו כלל ויצא והזיק נכנסו
תחת הבעלים וחייבים לשלם תם חצי נזק
ומועד נזק שלם והבעלים פטורים ואם אחר
שהזיק התם ברשותו אומרים לבעלים הרי
שלך לפניך לא אמר כלום שהרי ב"ד לוקחים
אותו להשתלם מגופו ואם שמרוהו כראוי
שמירי מעולי השומרים פטורים והבעלים
חייבים בנזק קרן בלבד שהיא תמה אבל
בנזק שן ורגל גם הבעלים פטורים ואם

שמרוהו שמירה פחותה אם ש"ח הוא פטור
ואם ש"ש או שוכר או שואל הוא חייבים.

(ט) מסרו השומר לשומר אחר והזיק חייב
ששומר שמסר לשומר חייב אפי' שומר חנם
שמסר לשומר שכר ואם הזיק חייב השומר
הראשון לשלם לניזק וילך לעשות דין עם
השומר השני ואם מסרה שומר ראשון לבנו
או לבן ביתו או למסעדו נכנסו תחת השומר
וחייבים.

(י) אם הזיק שורו של שואל לשורו של
משאיל או איפכא נתבאר בסי' שמ"ז.

סימן שצ"ז: מי שבהמתו רגילה ליכנס לתוך

שדה חבירו ובהמת הקצבים שמזקת. ובו ב

סעיפים

397. (א) מי שבהמתו רגילי ליכנס לשד' חבירו
ומזיקתו יכול בעל השדה להתרות בבעל
הבהמה שישמור בהמתו וצריך לשומר'

(ואם לא שמרה והזיקה חייב לשלם היזקו)
(כן מוכח מדברי התוס' והרא"ש) ואינו יכול
לומר לו גדור שדך כדי שלא תכנס בו.

(ב) הקצבים שיש להם בהמות לשחוט
ביום השוק אם הם מזיקות אפי' בר"ה
מתרים בבעלי' ג' פעמים שישמרם ואם לא
שמרום רשאי הניזק לשחטם שחיטה כשירי'
ואומרים לבעלים בואו ומכרו הבשר שלכם.

סימן שצ"ח: הכניס שורו לחצר חבירו שלא ברשות או נתן לו רשות להכניסו. ובו ה' סעיפים

398. (א) הכניס שורו לחצר חבירו שלא ברשות
ונגחו שורו של בעל החצר פטור וכן אם
הזיקו בעל החצר פטור שיכול לומר כיון
שהכניסו שלא לדעת לא ידעתי בו עד
ששגיתי בו ומיהו אם הזיקו לדעת חייב
לשלם נזק שלם שאע"פ שיש לו רשות
להוציאו מרשותו אין לו רשות להזיקו.

(ב) הזיק שור הנכנס לבעל החצר או לשורו דינו כאלו הזיקו בר"ה ומשלם תם חצי נזק ומועד נזק שלם.

(ג) קלקל את החצר כגון שחפר בו בורות שיחין ומערות בעל השור חייב בנזקי החצר ובעל החצר חייב בנזקי הבור מפני שהיה לו לסתמו.

(ד) נפל לבור שבחצר והבאיש את מימיו אם הבאישם בשעת נפילי חייב בנזקי המים ואם הבאישם אחר נפילי פטור שהרי נעשה כשאר תקלה שחשוב כבור והמים חשובים ככלים ובור פטור בנזקי כלים.

(ה) אם הכניסו ברשות בעל החצר פטור בעל השור ואם הזיק שור בעל (החצר) לשור הנכנס ברשות פטור אא"כ קבל עליו בעל החצר שמירתו.

סימן שצ"ט: פרה שהזיקה גובה מולדה ושור

שנגח פרה מעוברת כיצד שמין אותה. ובו ה

סעיפים

399. (א) פרה מעוברת שהזיק' גובה חצי נזק

ממנה ומולדה מפני שהיא כגופה אפי' ליתא

לפרה משתלם כל חצי נזק מהולד מפני

שהיא מגופה אבל תרנגולת שהזיק' אינו

גובה מביצת' מפני שהביצה אינו מגופה אלא

מובדלת ומופרשת.

(ב) פרה מעוברת שנגח' ונמצא עוברה

בצדה ואין ידוע אם קודם נגיח' ילדה ואז

אין להשתלם מהולד או לאחר נגיח' ילדה

ויש להשתלם מהולד ואין הפרה לפנינו

המוציא מחבירו עליו הראי' ולא יטול

מהולד.

(ג) וכן שור שנגח את הפרה ונמצא עוברה

מת בצדה ואין ידוע אם מחמת נגיחה הפיל'

או אם הפילה קודם המוציא מחבירו עליו
הראי' ואפי' שהניזק טוען ברי והמזיק טוען
שמא ואפי' שאין המזיק מוחזק כגון
שעומדת באגם פטור ואפי' משבוע'.

(ד) נגח פרה מעוברת והפיל' אין שמין
פחת פרה בפני עצמה ופחת הולד בפני עצמו
אלא שמין כמה היתה הפר' שוה כשהית'
מעוברת ובריאה וכמה היא שוה עכשיו היא
והנפל שלה ומשלם הפחת או חציו אם היה
תם.

(ה) היתה הפרה לאחד והולד לאחר הרי
פחת השומן שפחת גוף הפר' לבעל הפר'
ופחת הנפח (דהיינו מה שהיתה נראית
תחילה יותר גדולה) (טור) חולקין אותו בעל
הפר' עם בעל הולד והנפל של בעל הולד.

**סימן ת': שור שהיה רודף אחר חבירו או שנים
רודפים או שנים נרדפים. ובו ד סעיפים**

400. (א) שור שהיה רודף אחר שור אחר והוזק זה אומר שורך הזיק וזה אומר לא כי אלא בסלע לקה המוציא מחבירו עליו הראי' אפי' ניזק טוען ברי ומזיק טוען שמא ואם טען הניזק אתה יודע ששורך הזיק נשבע היסת שאינו יודע בד"א במועד אבל בתם פטור אף מהיסת שהרי אם הוד' היה פטור הואיל והוא קנס.

(ב) היו שנים רודפים אחר אחד והרי עדים שא' מהם הזיק ואינם יודעים איזה משניהם זה אומר שורך הזיק וזה אומר שורך הזיק שניהם פטורים ואם היו של איש א' חייב לשלם מגוף הפחות שבשניהם ואם היו מועדים משלם נזק שלם מנכסיו בד"א ששני השוורים עומדים אבל אם מת אחד מהם או אבד והיה אחד מהם תם אע"פ שהם של איש אחד פטור שהרי אומר לו הבא ראי' שזה העומד הוא שהזיק ואשלם לך.

(ג) היו שני השוורים הרודפים אחד גדול ואחד קטן הניזק אומר הגדול הזיק והמזיק אומר קטן הזיק היה אחד תם ואחד מועד הניזק אומר מועד הזיק והמזיק אומר תם הזיק המוציא מתבירו עליו הראי' (לא היה שם ראי' ברורי' שזה הזיק אלא עדים מעידים שא' משני אלו הזיק משלם המזיק כמו שאומר) ואם טען הניזק אתה יודע ודאי שזה הזיק בפניך הרי המזיק משלם מה שהודה ונשבע שבועת התור' על השאר הגה וי"א דאין כאן שבועה כלל דהו"ל כטענו חטין והודה לו בשעורים דפטור אף במה שהודה ואפי' תפס מפקינן מיניה (טור ס"ב בשם הרא"ש) ודוקא טען הניזק ברי אבל אם טוען שמא משלם המזיק כמו שהוא טוען (שם) .

(ד) היו הנזקין שנים אחד גדול ואחד קטן והמזיקים ב' א' גדול ואחד קטן הניזק אומר

גדול הזיק את הגדול וקטן את הקטן
והמזיק אומר לא כי אלא הקטן הזיק את
הגדול וגדול הזיק את הקטן או שהי' אחד
תם וא' מועד הניזק אומר מועד הזיק את
הגדול ותם את הקטן והמזיק אומר תם
הזיק את הגדול ומועד את הקטן המוציא
מחבירו עליו הראי' ואם לא הביא ראיה
ברור' פטור המזיק שהרי זה כטענו לו חטים
והוד' לו בשעורים שהוא נשבע היסת ופטור
אף מדמי שעורים (זו היא סברת י"א
שכתבתי בסמוך אבל יש מחלקים דאם היו
כאן עדים שאומרים אחד מהן הזיק אלא
שאינם יודעין איזה הוא משלם כמו שאמר
מזיק ולא מקרי כהאי גוונא טענו חטין
והודה לו בשעורין (המגיד פ"ט דב"מ)
וכסברא הראשונה שכ' המחבר שמקרי
הודאה וכמו שנתבאר) ואם תפס הניזק ה"ז
משלם לקטן מהגדול ולגדול מהקטן כמו

שהודה המזיק ואפי' תפס בעדים נוטל כמו
שאמר המזיק אבל אינו נוטל כפי דבריו
ודוקא תפס קודם שבא לב"ד אבל לאחר
שבא לב"ד לא מהניא ליה תפיסה אפי'
ליטול כדברי המזיק.

סימן ת"א: שור שנגח וחזר ונגח ואם תפס ניזק

וחזר ונגח. ובו ב' סעיפים

401. (א) שור שנגח וחזר ונגח שור אחר הרי
הניזק הראשון והבעלים כשותפים בו כיצד
שור שוה ק"ק שנגח שור שוה ק"ק ואין
הנביל' יפה כלום הניזק נוטל ק' ובעל השור
ק' חזר ונגח שור אחד שוה ק"ק ואין הנבילה
יפה כלום האחרון נוטל מאה והניזק שלפניו
עם הבעלים נוטלים נ' נ' זוז חזר ונגח שור
שוה מאתים ואין הנביל' יפה כלום האחרון
נוטל מאה והניזק שלפניו חמשים והניזק

הראשון עם הבעלים כ"ה וכן על דרך זה
חולקים והולכים.

(ב) ניזק שתפס בהמה שהזיק' לגבות חצי
נזקו מגופ' נעשה עלי' שומר שכר לנזקים
ואם יצאת והזיקה הניזק הראשון חייב
בנזקי' והבעלים פטורים כיצד שור שוה ק"ק
שנגח והפסיד ה"ק ותפסו הניזק לגבות ממנו
ק' וחזר ונגח והפסיד ק"מ הרי הניזק
האחרון משתלם ע' והניזק הראשון שתפסו
משתלם מותר נזקו והוא ל' והבעלים ק' וכן
כל כיוצא בזה.

**סימן ת"ב: ב' שוורים שחבלו זה בזה והן תמים
או מועדים. ובו סעיף אחד**

402. (א) ב' שוורים תמים שחבלו זה בזה
משלמים במותר חצי נזק כגון אם אחד
הזיק בחבירו שוה ק' והשני הזיק שוה נ'
יצאו חמשים בחמשים והנ' הנותרי' ישלם

לו חצים ואפי' נאבד האחד ודוקא ששוה כל אחד דמי נזקו אבל אם אינו שוה כ"כ אינו מנכה לו רק מה שיוכל לגבות מגופו (נ"י שם) ואם שניהם מועדים משלמים במותר נזק שלם ואם היה אחד תם ואחד מועד מועד בתם שהזיק המועד לתם יותר ממה שהזיקו ישלם במותר נזק שלם כגון אם הזיק מועד בתם מאה והתם לא הזיקו אלא נ' משלם לו ע"ה תם במועד ישלם לו חצי נזק כגון שהזיק תם במועד ק' והמועד לא הזיקו אלא כ"ה משלם לו כ"ה.

סימן ת"ג: שמין השוורים לניזק ואם פיחתו או הותירו. ובו ג' סעיפים

403. (א) שמין השוורים בנזיקי' אם שבר כלי הוא או בהמתו א"א יתן לו כלי שלם ויקח השברים אלא שמין כמה נפחתו דמיו בשביל

השבירי ויקח הניזק השבירי והמזיק ישלים עליהם.

(ב) פחת הנבילי לניזק ושבח הנבילי חולקים אותו המזיק והניזק כיצד שור שוה מאתים שנגחוהו ומת והרי הנבילי שוה בשעת מיתה מאה ובשעת העמד' בדין פחת' והרי שוה פ' אין המזיק משלם אלא ק' ואם היה תם משל' לו נ' מגופו (נ"י) (ודוקא שנודע לניזק בשעת מיתה אבל אם לא נודע לו הפחת על המזיק עד שיוודע לניזק וי"א דה"ה אם הוזלה (טור ס"ח) ויש חולקין דבזולא אע"ג דלא נודע ליה הוי של ניזק) (נ"י פ' הנ"ל) השביחי הנבילי והרי היא שוה בשעת העמד' בדין ק"כ הרי המזיק משלם תשעים ואם היה תם משלם מ"ה מגופו וזהו וגם את המת יחצון.

(ג) על המזיק לטרוח בנבילי עד שממציא אותו לניזק כיצד כגון שנפל השור לבור ומת מעלה הנבילי מהבור ונותני לניזק ואח"כ שמין לו פחת נבילי שנאמר כסף ישיב לבעליו והמת יהי לו מלמד שהוא חייב להשיב את הנבילי ואת הפחת שפחת' מן החי לניזק ואם היה תם חצי הפחת.

סימן ת"ד: שור שחבל בשור או השביח או

פיגם. ובו ב סעיפים

404. (א) שור שוה מאתים שנגח שור שוה מאתים והפחיתו חמשים ובשעת העמד' בדין השביח הניזק והרי הוא שוה ת' ואלמלא הנגיח' שהפחיתו היה שוה ת"ת בין שפטמו בין ששבח מאליו אינו נותן אלא כשעת הנזק.

(ב) כחש מחמת המכה בשעת העמד' בדין והרי הפחת שוה מאה נותן לו כשעת העמדה

בדין השביח המזיק בשעת העמד' בדין אם
מחמת שפטמו שבח אינו משתלם ממנו אלא
מה שהי' שוה בשעה שהזיק (וי"א דאם
השבח יתר על ההוצאה נוטל המזיק דמי
ההוצאה ושכר טרחו ועמלו ובשאר השבח
נוטל הניזק חלקו) (טור ס"ג) ואם מחמת
עצמו השביח משתלם ממנו כשעת העמד'
בדין.

סימן ת"ה: שור שחבל באדם או שנגח אשה או שפחה. ובו ג' סעיפים

405. (א) שור שחבל באדם אפי' נתכוון לבהמ'
וחבל באדם דינו כדין שור שהזיק לשור תם
משל' חצי נזק ומועד נזק שלם ופטור מצער
וריפוי ושבת ובושת שלא חייבה תורה בד'
דברים אלו אלא באדם.

(ב) שורו שחבל באביו ואמו או שהדליק גדיש בשבת חייב בנזקיו אע"פ שאם עשה הוא כן היה פטור.

(ג) נגח אשה ויצאו ילדיה פטור מדמי ולדות אע"פ שהוא מועד לנגוח אבל אם נגח שפחה מעוברת ויצאו ילדיה חייב כאילו נגח בהמה מעוברת ושמין אותה כמה היתה שוה תחלה וכמה נפחת דמיה ומשלם תם חצי נזק ומועד נזק שלם.

סימן ת"ו: שור של עכו"ם או של הפקר או של

חרש שוטה וקטן. ובו ה סעיפים

406. (א) שור של ישראל שנגח שור של עכו"ם פטור ושל עכו"ם שנגח לשל ישראל בין תם בין מועד משלם נזק שלם.

(ב) שור של הפקר שנגח וקודם שיתפוס אותו הניזק קדם אחר וזכה בו פטור.

(ג) נגח שורו והפקירו קודם שעמד בדין וזכה בו אחר פטור אבל אם זכה בו הוא עצמו חייב.

(ד) נגח ואח"כ מכר או הוריש חייב.

(ה) שור של פקח שנגח לשור חרש שוטה וקטן חייב ושל חרש שוטה וקטן שנגח לשל פקח וכן שור שהלכו בעליו למדינת הים ונגח פטורים.

סימן ת"ז: שור שנגח ומכרו מזיק או ניזק. ובו ד

סעיפים

407. (א) שור תם שהזיק אם מכרו המזיק עד שלא עמד בדין אע"פ שהוא מכור הרי הניזק גובה הימנו וחוזר הלוקח וגובה מהמזיק שמכר לו שכיון שנגח קול יש לו ולא היה לו ללוקח ליקח אותו עד שיגבה הניזק.

(ב) שחטו מזיק גובה מבשרו (וי"א דצריך לשלם פחת השחיטה) (טור שם מהג"מ פ' המניח) וכן אם נשתמש בו חייב ליתן לניזק שכירות (טור וב"י בשם רש"י והראב"ד) נתנה במתנה מה שעשה עשוי ויגבה הניזק ממנו.

(ג) בד"א כשמכר או נתן קודם שעמד בדין אבל אם עמד בדין ואח"כ מכרו או נתנו במתנה לא עשה כלום.

(ד) יקדמו בעל חוב של מזיק ותפסוהו בין שחב עד שלא הזיק בין הזיק עד שלא חב לא זכה אלא הניזק גובה ממנו שאפי' היה אצל בעל חוב מתחלה והזיק היה גובה מגופו.

סימן ת"ח: אין דנין דיני נזיקין אלא בעדות

ברורה. ובו ב סעיפים

408. (א) אין הנזיקים משתלמים אלא בראיה ברורה ובעדים כשרים (ואין מקבלין העדות

אלא בפני בעל דין אפי' היה הוא ועדיו
חולים) (נ"י פרק כיצד) .

(ב) שור שהיה רועה ונמצא שור הרוג
בצדו אף ע"פ שזה מנוגח וזה מועד ליגח זה
מנושך וזה מועד לנשוך אין אומרים בידוע
שזה נגחו או נשכו אפי' גמל האוחר בין
הגמלים ונמצא הרוג בצדו אין אומרים
בידוע שזה הרגו עד שיראוהו עדים כשרים.

**סימן ת"ט: אין מגדלים בהמה דקה בישוב
וחזיר וכלב רע בכל מקום. ובו ד' סעיפים**

409. (א) אין מגדלים בהמה דקה בארץ ישראל
מפני שדרכם לרעות בשדות של אחרים
והיזקם מצוי אבל מגדלים בסוריא
ובמדברות שבארץ ישראל והאידנא שאין
מצוי שיהיו לישראל בארץ ישראל שדות
נראה דשרי.

(ב) לא יגדל ישראל חזירים בכ"מ אפילו
למשוח בהם עורות ואין צ"ל לסחורה.

(ג) אסור לגדל כלב רע אא"כ הוא אסור
בשלשלאות של ברזל וקשור בהם ובעיר
הסמוכה לספר מותר לגדלו וקושרו ביום
ומתירו בלילה.

(ד) מי שנפלו לו כלבים וחזירים בירושה
אין מחייבים אותו למכרם ביחד אלא מוכר
מעט מעט.

סימן ת"י: בור באיזה מקום חיובו וכמה שיעורו וכל משפטי בור. ובו לה סעיפים

410. (א) בור הוא מאבות נזיקין דכתיב כי
יכרה איש בור שמאחר שחפרו נתחייב
בנזקיו כיון שעשה דבר המזיק וזהו ממונו
שמזיק במקום שעשאו שאינו זו ממקומו
אלא עומד במקומו והעובר עליו ניזק לפיכך
כל הדומה לו שהוא ממונו ומונח במקומו

ומזיק אפי' שפך מים ברשות הרבים והוחלק
בהם אחר חייב.

(ב) אחד הכורה בור ואחד הפותח בור
שכרהו אחר וכסהו כראוי ובא זה וגילהו
חייב.

(ג) המוצא בור וכסהו וחזר וגילהו בעל
הבור חייב וזה האחרון פטור סתמו בעפר
וחזר והוציא את כל העפר זה האחרון חייב
שכיון שסתמו בעפר נסתלק מעשה ראשון.

(ד) אחד החופר או הלוקח או שניתן לו
במתנה שנאמר בעל הבור ישלם מי שיש לו
בעלים מ"מ וכן אם נחפר מאיליו או שחפרו
בהמה וחיה ברשותו הואיל והוא חייב
למלאותו או לכסותו ולא עשה הרי זה חייב
בנזיקין.

(ה) שורו שחפר ברה"ר או ברשות אחר
פטור בעל השור שנאמר כי יכרה איש בור
ולא שור בור.

(ו) אחד החופר בור ברשות הרבים או
החופר בור ברשותו ופתחו לר"ה או פתחו
לרשות חבירו או שחפר ופתח לרשותו
והפקיר רשותו ולא הפקיר בורו ה"ז חייב
בנזקיו אבל אם הפקיר רשותו ובורו או
שהפקיר בורו שברשותו ה"ז פטור שנאמר
בעל הבור ישלם מי שיש לו בעלים וזה הפקר
ובתחלה ברשות חפר מפני שחפר ברשותו.

(ז) החופר בור בר"ה לצורך רבים ומסר
להם כיסויו או הודיע לב"ד שרוצה להסתלק
ממנו שהם יתעסקו בו לכסותו פטור והוא
שחפר במקום שיש לו רשות לחפור.

(ח) האומר לחבירו לחפור בור בר"ה
וחפרו החופר חייב והמשלח פטור.

(ט) הבונה סמוך לר"ה רשאי לחפור לצורך היסוד אפילו להרחיבו לצד ר"ה ואם הוזקו בו פטור כיון שעשה ברשות.

(י) אחד החופר בור או שיח או מערה או חריץ ולמה נאמר בור שיהא בו כדי להמית דהיינו עומק י' טפחים אבל אם היה פחות מ' טפחים ונפל לתוכו שור או שאר בהמה חיה ועוף ומת פטור ואם הזיק בעל התקלה חייב נזק שלם.

(יא) היה עומק הבור ט' טפחים ומהם טפח א' מים חייב שהטפח של מים חשוב כעומק ב' טפחים ביבשה.

(יב) היה עמוק שמנה ומהם ב' טפחים מים או שהיה עומקו ז' טפחים ומהם ג' טפחים מים ונפל לתוכו שור וכיוצא בו ומת אין מחייבין אותו לשלם ואם תפס אין מוציאין מידו.

(יג) חפר אחד שמנה ובא חבירו וחפר עוד
טפח שניהם חייבים בנזקין כל אחד לפי מה
שחפר.

(יד) החופר בור עשרה ובא אחר והשלימו
לכ' ובא אחר והשלימו לל' כלם חייבים.

(טו) חפר הראשון פחות מ' אפי' טפח ובא
אחרון והשלימו לעשרה בין שחפר בו טפח
או שהגביה בנין על שפתו זה האחרון חייב
(אפי' בנזקין) (טור ס"ח) סתם טפח שהוסיף
או שסתר טפח שבנה ה"ז ספק אם כבר
נסתלק מעשה ראשון או אם עדיין לא
נסתלק.

(טז) חפר הראשון בור עמוק ובא האחרון
והרחיבו ונפל לתוכו שור ומת אם מחמת
הבלו מת האחרון פטור שהרי מיעט הבלו
ואם מחמת חבטו מת האחרון חייב שהרי
הקריב היזק בור זה וכן אם נפל השור

מאותו הצד שהרחיב האחרון חייב שהרי
הקריב היזק בור זה אע"פ שמת מן ההבל
ואם מהצד שחפר הראשון נפל הראשון חייב
שזה האחרון מיעט הבלו.

(יז) בור שחייבה עליו תורה אפי' לא מתה
הבהמה אלא מהבלו ואין צ"ל אם מתה
מחבטו לפיכך אם היה עומק הבור כרחבו
אין לו הבל ואם לא נחבטה בו הבהמה ומתה
פטור היה עומקו יותר על רחבו יש לו הבל
ואם מתה בו הבהמה חייב אף ע"פ שלא
נחבטה בקרקעיתה.

(יח) עשה תל גבוה בר"ה ונחבטה בו
הבהמה ומתה אם היה גבוה י' טפחים חייב
לשלם ואם היה פחות מ' פטור על מיתת
הבהמה אבל אם הוזקה בלבד חייב לשלם
נזק שלם ואפי' בתל גבוה כל שהוא או
בחפירה כל שהיא שהנזק בכל שהוא דבר

מצוי וידוע ואין המיתה בכל שהוא מצויה
והרי הוא כמו אונס.

(יט) וכן אינו חייב על מיתת הבהמה בבור
או על חבטתה בתל אלא אם היתה הבהמה
קטנה או חרשת או שוטה או סומא או
שנפלה בלילה אבל אם היתה פקחת ונפלה
ביום ומתה פטור שזה כמו אונס מפני שדרך
הבהמה לראות ולסור מהמכשולות.

(כ) וכן אם נפל לתוכו אדם ומת אפילו
היה סומא או שנפל בלילה בין שהיה בן
חורין או עבד ה"ז פטור ואם הוזק בו האדם
או הבהמה הפקחת חייב נזק שלם.

(כא) נפלו כלים בבור והוזקו או נשתברו
פטור שנא' ונפל שמה שור או חמור שור ולא
אדם חמור ולא כלים ולא נתמעט אדם אלא
ממית' אבל אם הוזק בו חייב אבל על הכלים
פטור בין אם נשברו לגמרי בין אם הוזקו.

(כב) כסהו כראוי אע"פ שהתליע מתוכו
ונפל לתוכו שור ומת פטור שנא' ולא יכסנו
הא אם כסהו פטור.

(כג) כסהו בדבר שיכול לעמוד בפני שוורים
ואינו יכול לעמוד בפני גמלים והלכו עליו
גמלים ונתרועע והלכו עליו שוורים ונפלו בו
אם אין הגמלים מצויים באותו מקום הרי
זה פטור מפני שזה אונס (מיהו אם נפל
בתוכו גמל אפילו פקח חייב דהואיל וראהו
מכוסה עבר עליו טור ס"ט) ואם יבאו שם
גמלים אפילו לפרקים חייב.

(כד) התליע מתוכו ונפלו בו שורים אע"פ
שהגמלי' מצויים שם תמיד והרי הוא פושע
לגמלי' הואיל ומחמת שהתליע נפלו בו
השוורים פטור וכן כל כיוצא בזה.

(כה) בור של ב' שותפין ועבר עליו הראשון
ולא כיסהו השני ולא כיסהו הראשון חייב

עד שימסור דליו לשני (וי"א דשניהן חייבין
עד שימסור דליו לשני) (טור ס"י) ומשמסר
דליו לשני לדלות ממנו נפטר הראשון
ונתחייב השני לכסותו.

(כו) כסהו הראשון ובא השני ומצאו מגולי
ולא כסהו השני חייב ועד אימתי יהי השני
לבדו חייב עד שידע הראשון שהבור מגולי
וכדי שישכור פועלים ויכרות ארזים ויכסנו
וכל שימות בו תוך זמן זה הרי השני לבדו
חייב בו וכל שימות בו אחר זמן כזה שניהם
חייבים לשלי שהרי שניהם פשעו בו.

(כז) יש מי שאומר שאם אינו מוצא לקנות
ארזים אלא ביוקר צריך להמתין לו עד
שימצא לקנות בשווים.

(כח) כל הנזקים אם הוא דבר שאין דרכו
בעצמו לסלקו אין מחייבין אותו לסלקו עד
שישכור פועלים וה"מ דאנוס כגון בור

שכסהו כראוי והתליע אבל בור שהניחו
מגול' פושע הוא ולאלתר חייב בנזקיו.

(כט) המכסה בורו בדליו של חבירו ובא בעל
הדלי ונטל דליו בעל הבור חייב.

(ל) המוסר בורו לשומר חייב בנזקיו ואם
מסרו לחרש שוטה וקטן אע"פ שהיה מכוסה
הרי הבעלים חייבים שהבור עשוי להתגלות
ואלו אין בהם דעת.

(לא) בור שכרוי ועומד ונכנס בו אדם
להרחיבו או להעמיקו ועמד שור על שפתו
ונבעת מקול הכורה ונפל לתוכו בין לפניו בין
לאחריו חייב בעל הבור אפילו השור פקח
וביום שהכורה פטור שאינו אלא גרמא וכיון
שאי אפשר להשתלם ממנו ישתלם מבעל
הבור אבל אם נבעת השור מקול הכורה ונפל
לאחורי הבור פטור.

(לב) שור שדחף בהמה לתוך הבור ומת אם מועד הוא בעל הבור משלם מחצה ובעל השור מחצה ואם תם הוא בעל השור משלם רביע מגופו ובעל הבור משלם ג' חלקים מהיפי שבנכסיו שבעל הנבילי אומר לבעל הבור פחת נבילי זו יש לי אצלך אע"פ שהיא גדולה ופקחת כיון שנדחפה ה"ז כמי שנפלי בלילה כל שאני יכול להוציא מבעל השור אני מוציא והשאר אתה חייב לשלמו.

(לג) וכן המניח אבן על פי הבור ובא השור ונתקל בה ונפל לבור ומת המניח את האבן משלם מחצה ובעל הבור מחצה.

(לד) אם אדם ושור דחפו שור אחד לבור והיה אדם שלא בכוונה שאם היה בכוונה היה בעל הבור פטור שלשתן חייבים אם השור מועד משלשים ביניהם ואם הוא תם

משלם השתות והמותר ישלמו ביניהם
האדם ובעל הבור.

(לה) אם דחפו אשה ויצאו ילדיה האדם
לבדו חייב הכל ושור ובור פטורים.

(לו) אם דחפו בו אדם והוזק שלשתם
חייבים בנזק ואדם לבדו חייב בשאר ד'
דברים ואם דחפו בו כלים ונשברו אדם ובעל
השור חייבים ובעל הבור פטור.

(לז) יש מי שאומר הוא הדין לשנים
שהזיקו ושניהם בני חיובא אלא שהאחד
ברח או שאין לו במה לשלם משתלם מאחר
עד שיעור מה שהי' הוא חייב על נזק זה אלו
עשאו לבדו ויש חולקין דכיון דחבירו מדינא
בר תשלומין אלא שאין לו מה לשלם למה
יפרע זה בשבילו ולפי זה שור שדחף בהמ'
לבור האידנא אינו משלם אלא ג' חלקים
אע"פ שהשור פטור אף מהרביע שהרי אין

דנין דיני קנסות אין בעל הבור משל' אותו בשבילו.

(לח) החופר בור ברשות הרבים ונפל עליו שור והרגו בעל השור פטור ואם מת השור נוטל בעל השור דמי שורו מיורשי בעל הבור.

סימן תי"א: תולדות הבור כגון אבנו סכינו

ומשאו שהזיקו. ובו ז' סעיפים

411. (א) תולדות הבור אבנו סכינו ומשאו וכיוצא בהן שהניח' בר"ה והזיקו במקומם בין הפקירן או לא הפקירן או שהניחם בראש גגו ונפלו ברוח מצוי' והזיקו במקומם אחר שנחו שדומה לבור ממונו שמזיק במקום שמונח שם לפיכך יש לו כל דיני בור לחייב נזק שלם מתחלתו על מיתת בהמ' או הזיק' ועל נזקי אדם בין נתקל באבן והוזק באבן בין נתקל בקרקע והוזק באבן אבל אם נתקל באבן והוזק בקרקע פטור (ופטור) בו

ממיתת אדם ונזקי כלים וכן אם הניחם ברשותו והפקיר רשותו ולא הפקירם ונתקל בקרקע וניזק בתקלי' זו והוזק חייב בעל התקלה.

(ב) ואם נפלו ברוח שאינה מצוי' והזיקו בשעת נפיל' או אפי' אחר נפילה כל זמן שלא היה לו פנאי לסלק' פטור אבל לאחר מכאן חייב ואי אפקרינהו פטור אפי' לאחר מכאן.

(ג) אם הניחם בר"ה ולא הזיקו במקומם אלא נתגלגלו למקום אחר על ידי רגלי אדם או רגלי בהמה אם הזיקו דרך הלוכך ע"י רגלי אדם חייב המגלגל הכל שהוא פושע בהיזק זה ובעל התקלי' פטור.

(ד) אם גלגלם רגלי בהמה והזיקו בהילוכם חייב בעל הבהמ' החצי ובעל התקלי' החצי.

(ה) אם התיז' הבהמ' והזיק' דרך הלוכה משלם בעל הבהמה רביע ובעל התקל' ג' חלקים.

(ו) אם לאחר שנחו מגלגולם הזיקו הוה ליה בור וחייב בעל התקלה הכל.

(ז) הכניס שורו לחצר חבירו שלא ברשות והטיל בו גללים וטנפו כליו של בעל החצר פטור בעל השור דהו' ליה הנך גללים בור ובור פטור בכלים כמו שנתבאר בסי' שקודם זה.

**סימן תי"ב: המניח הכד ברה"ר ונתקל בו אחר
או טען כד ונתקל ונשבר והשופך מים לרשות
הרבים והזיקו. ובו ה סעיפים**

412. (א) המניח את הכד ברה"ר ובא אחר ונתקל בו ושברו פטור שאין דרך בני אדם להתבונן בדרכים ואם הוזק בו בעל הכד

חייב ואפי' הפקיר הכד שכל המפקיר נזקיו
בדבר שאין לו רשות לעשות מתחלה חייב.

(ב) הניח הכד במקום שיש לו רשות
להניחו כמו במקו' פנוי שלפני בית הבד ובא
אחר ונתקל בו ושברו חייב ואם הוזק בו
המהלך בעל הכד פטור מפני שהי' לו
להסתכל ואם היתה אפיל' או שמילא כל
הדרך כדים פטור על שבירתן ואם נתקל בה
והוזק בעל הכד חייב וכן כל כיוצא בזה ואם
מילא כל הדרך כדים שאי אפשר לעבור
אפילו שברו בידים פטור ומיהו אם בשעה
ששיברם הוזק בחרסיה פטור אע"פ שזה
מילא כל הדרך דאיהו דאזיק אנפשיה.

(ג) ודוקא אדם אין דרכו להסתכל
בדרכים אבל בהמ' שעניני' למטה דרכה לעיין
אנה תלך לפיכך אם נתקל' והוזקה בכד
המונח בר"ה פטור בעל הכד ואם שברתו

דרך הילוכה הוה ליה רגל ופטור דרך ביעוט
הוה ליה קרן וחייב.

(ד) מי שהיה טעון כד ונתקל ונשבר הכד
והזיק לאחרים בשעת נפילה פטור דנתקל
לאו פושע הוא (ע"ל טור סי' ש"ד) לפיכך אם
לאחר שנחו שברי הכד בארץ הוזק בהם
אדם או שהוחלק במים שנשפכו מהכד פטור
מדיני אדם דה"ל מפקיר נזקיו לאחר נפילת
אונס וחייב בדיני שמים אם היה לו פנאי
לסלקם ואם נתכוין לזכות בשברי החרס
חייב בנזיקין שיזיקו אח"כ דהשתא הוה ליה
בור ופטור בהם על הכלים ואם פשע בנפילתן
ונשבר הכד חייב על מה שיזיק בין בשעת
נפילה בין על אחר שנחו השברים אפי'
דאפקרינהו.

(ה) השופך מים בר"ה ונטנפו בהם כליו
של חבירו פטור דהוה ליה בור ופטור בו את

הכלים בין הפקירם בין לא הפקירם אבל
אם הוחלק בהם אדם ונפל לארץ והזיק חייב
וכל שכן אם נבלעו המים בארץ ונעשו רפש
וטיט והזיקו דהשתא ה"ל בור ממש אפי'
אם הוא בימות הגשמים שיש רשות לכל
אדם לפתוח ביב שלו להיות מקלח בר"ה
אפי' הכי אם הזיק חייב לשלם וכ"ש בימות
החמה דחייב כיון שהוא שלא ברשות שאין
לאדם רשות לפתוח לרשות הרבים בימות
החמה.

**סימן תי"ג: דין הקדרים שהולכין זה אחר זה
ונתקלו ונפלו. ובו ג' סעיפים**

413. (א) שני קדרים שהיו מהלכים בדרך זה
אחר זה ונתקל הראשון ונפל ונתקל השני
בראשון אם היה לראשון לעמוד ולא עמד
חייב הראשון בנזקי שני שאע"פ שהוא אנוס
בשעת נפילה אינו אנוס בהיותו מוטל לדרך

והרי הוא יכול לעמוד ואם לא היה לו לעמוד
פטור ואע"פ שלא הזהיר לזה שנתקל בו
מפני שהוא טרוד בנפשו (וי"א דחייב אם
היה לו פנאי להזהירו ולא הזהיר) (טור ס"א
בשם הרא"ש) בד"א שהוא חייב בנזקיו של
שני כשהוזק גופו של שני אבל אם הוזקו
כליו פטור שאינו חייב על הכלי בבור וכל
תקלה תולדו בור הוא כמו שנתבאר.

(ב) הקדרים והזגגים (פי' מוכרים כלי
זכוכית) וכיוצא בהם שהיו מהלכים זא"ז
ונתקל הראשון ונפל ונתקל השני בראשון
והשלישי בשני וכל אחד מהם יש לו לעמוד
ולא עמד הראשון חייב בנזקי גופו של שני
בין שהוזק בגופו של ראשון המוטל לארץ
בין שהוזק במשאו (ויש חולקין וסבירא להו
דאם הוזק במשאו אפי' גופו של שני פטור)
(טור שם בשם הרא"ש) והשני חייב בנזקי
גופו של שלישי אם הוזק בגופו של שני אבל

אם הוזק במשאו של שני שנפל פטור שהרי
אומר לו השני בור זה שהוא משאו אין אני
הכורה אותו שהרי הראשון הפיל השני עם
משאו ואם הזהירו זא"ז כלם פטורין.

(ג) נפל הראשון והיה מוטל לרוחב הדרך
ונתקל אחד בראשו ואחד ברגליו ואחד
בבטנו הרי הוא חייב בנזקי כולם הואיל
והיה לו לעמוד ולא עמד.

סימן תי"ד: אימתי אדם רשאי להוציא זבלים לרשות הרבים. ובו ב סעיפים

414. (א) לא יוציא אדם תבנו וקשו לרשות
הרבים כדי שידושו ויעשו זבל ואם הוציאם
קנסוהו חכמים שיהיו כהפקר וכל הקודם
בהם זכה מעת שנידושו והשביחו (מיהו יש
אומרים דאין מורין לו לכתחלה להחזיק רק
בשבח אבל לא בגופו ואם התרו בבעלים ולא
סלקו מפקירין אותו לכל (טור ס"ד) ואם

קדם אדם וזכה בהם משעת הוצאה לרשות הרבים אין מוציאין מידו (וי"א דלא מהני תפיסה) (ר"י ורא"ש וטור שם) (וע"ל סי' שפ"ח) ואע"פ שהם כהפקר אם הוזק בהם אדם או בהמה הרי זה המוציא חייב לשלם.

(ב) יש לכל אדם להוציא את הזבל והגללים לרשות הרבים בשעת הוצאת זבלים (אבל שלא בשעת הוצאת זבלים אסור להוציאו כדי להניחו שם אבל מוציאו כדי לפנותו לאלתר (טור ס"א) וכל שכן מים נקיים ושופכין שלו שאין שוהין ומתעכבים ברשות הרבים שמותר לשפכן אפי' בימות החמה ואפי' מים סרוחין כל שדעתו לפנותו לאלתר ואפילו מתקן בור פחות משלשה טפחים אין בני רשות הרבים יכולים לעכב) (מרדכי סוף ב"מ בשם מהר"מ) ולצבור אותם שם שלשים יום כדי שיהיה נשוף ברגלי אדם ואעפ"כ אם הזיק חייב לשלם וחייבים על זה

הגלל משום גזל כיון שאין בו שבח אם נדוש
לא קנסו בו.

**סימן תט"ו: הגודר גדרו בקוצים והוזק בהם
והמצניע קוצים בכותל חבירו. ובו ג' סעיפים**

415. (א) המצניע את הקוץ ואת הזכוכית
והגודר גדרו בקוצים והפריחו לרה"ר והוזק
בהם אחר חייב נזק שלם ואם גדר בקוצים
בצמצום בתוך רשותו פטור לפי שאין דרך
בני אדם להתחכך בכותלים.

(ב) המצניע קוציו וזכוכיותיו בתוך כותלו
של חבירו ובא בעל הכותל וסתר כותלו ונפל
לרה"ר והזיק אם כותל רעוע הוא המצניע
חייב ואם כותל בריא הוא בעל הכותל חייב.

(ג) מדת חסידות הוא שיצניע אדם קוציו
ושאר כל דבר המזיק במקום שלא יבא מהם
תקלה כגון שישליכם לנהר או ישרפם.

סימן תט"ז: הכותל והאילן שהיו רעועים ונפלו

והזיקו. ובו סעיף אחד

416. (א) הכותל והאילן שנפלו לרשות הרבים והזיקו פטור מלשלם אע"פ שהפקירם לפי שאינם דומים לבור שהרי אין תחילתן להזיק (וי"א דאם היה לו פנאי לסלקן ולא הפקירן חייב) (טור ס"א) ואם היו רעועין ב"ד קובעין לו זמן ודוקא שהתרו בו ב"ד אבל בלא ב"ד אע"פ שהתרו בו חביריו אינו כלום מיהו אם חפר בכותל וגרם להפילו חייב בניזקין דהוה ליה חציו ממש (ב"י בשם רשב"א) לקוץ את האילן ולסתור את הכותל וכמה הזמן לי יום (ואם הדבר נחוץ ויש לחוש שיזיק לאחרים אין נותנין לו זמן רק כופין אותו לסלק היזיקו מיד) (ב"י בשם ריטב"א) נפלו בתוך הזמן פטור לאחר הזמן חייב מפני שהשהה אותם.

סימן תי"ז: כל דבר המזיק אין מוציאין אותו

לר"ה. ובו ז' סעיפים

417. (א) לא יסקל אדם מרשותו לר"ה ואין עושין חלל תחת ר"ה ולא בורות ולא שיחין ולא מערות ואע"פ שהעגלה יכולה להלך על גביהן והיא טעונה אבנים שמא תפחת מלמטה שלא מדעתו.

(ב) אין מוציאין זיזין וגזוזטראות לר"ה אא"כ היו למעלה מגמל ורוכבו והוא שלא יאפיל הדרך על גבי ר"ה ואם רצה כונס לתוך שלו ומוציאו כנס ולא הוציא ה"ז מוציא כל זמן שירצה אבל אינו יכול להחזיר הכתלים למקומם לעולם שכל מצר שהחזיקו בו רבים אסור לקלקלו.

(ג) לקח חצר ובה זיזין וגזוזטראות יוצאות לר"ה ה"ז בחזקתה ואם נפלה חוזר ובונה אותה כשהיתה.

(ד) אילן שהוא נוטה לר"ה קוצץ כדי שיהא הגמל עובר ברוכבו ומניחים מקום פנוי משתי שפתות הנהר כרוחב כתפי המלחים שיורדי שם ומושכים הספינה וכל אילן הנמצא ברוחב זה קוצצין אותו מיד ואין מתרין בבעלי שהרי מעכב מושכי הספינה.

(ה) אין שורין טיט בר"ה להשהותו זמן רב ואין לובנים בו לבנים אבל גובלים שם טיט לצורך בנין אבל לא לעשות לבנים.

(ו) הבונה ברה"ר כשמכין האבני צריך שלא ישהה שם אלא מביא ובונה מיד.

(ז) וכלם שהזיקו חייבי לשלם נזק שלם.

**סימן תי"ח: נזקי האש פטורו וחיובו וטמון באש
וכל דיניו. ובו יח סעיפים**

418. (א) אש הוא אב דכתיב כי תצא אש ומצאה קוצים והוא ממונו שהולך למרחוק ומזיק ע"י הרוח שמוליכו לפיכך כל הדומה לו שהוא ממונו והולך ומזיק הוא תולדתו ויש לו דין אש לפטור בו טמון.

(ב) כתיב כי תצא אש אפילו מעצמה שהדליק בתוך שלו והלך ודלק בתוך של חבירו אפי' לא שרפה אלא עציו ואבניו או שליחה נירו חייב לשלם הכל אא"כ הרחיק כשיעור אבל אם הרחיק כשיעור ויצא והזיק פטור.

(ג) וכמה שיעור הרחקה הכל לפי גובה הדליקה ואם לא הרחיק כראוי ועברה האש והזיקה חייב לשלם נזק שלם.

(ד) הרחיק כראוי ועברה והזיקה פטור שזו מכה בידי שמים הוא וכן אם עברה נהר או שלולית שיש בהם מים ורחבם שמונה

אמות פטור (וי"א דאם הנהר רחב שמונה
אמות אפי' אין בו מים והיאור אפי' כל
שהוא ויש בו מים פטור) (טור ס"א) עברה
גדר אומדים גובה הגדר וגובה הדליקה
והעצי' והקוצי' המצויים שם אם אינה
ראויה לעבור פטור ואם ראויה לעבור חייב.

(ה) בד"א באש הקודחת אבל אם היה
להב גדול העולה ונכפף מגובה עליית הלהב
והיו עצים מצויים שם אין לה אומד אלא
אפי' עברה אלף אמה חייב.

(ו) נפלה דליקה בחצרו ונפל גדר שלא
מחמת הדליקה ועברה הדליקה בחצר
אחרת אם היה יכול לגדור הגדר שנפל ולא
גדרו חייב למה הדבר דומה לשורו שיצא
והזיק שהיה לו לשמרו ולא שמרו.

(ז) השולח את הבעירה ביד חרש שוטה
וקטן פטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים

בד"א כשמסר להם גחלת וליבוה (פ"י מענין לבת אש) שדרך הגחלת להכבות מאיליה קודם שתעבור ותדליק אבל אם מסר להם שלהבת חייב שהרי מעשיו גרמו.

(ח) שלח הבעירה ביד הפקח זה הפקח שהבעיר חייב לשלם והשולח פטור וכן אם הניח שומר לשמור הבעירה השומר חייב.

(ט) אחד הביא את האור וא' הביא את העצי' המביא את העצי' חייב אחד הביא את העצי' וא' הביא את האור המביא את האור חייב בא אחר וליבה המלבה חייב ליבתו רוח שאינה מצויה תמיד הרי כלם פטורי' (ואם הרוח מצויה האחרון חייב (טור ס"ד) וכן אם היה הרוח שאינה מצויה מנשב בשעה שבא האחרון כשם האחרון חייב) (המגיד פ"ד דב"מ) ליבה וליבתו הרוח חייב.

(יז) עשה האחד האש ובא אחר והוסיף אם יש במה שעשה הראשון כדי שתגיע למקום שהלכה הראשון חייב ואם לאו הראשון פטור והאחרון חייב.

(יח) הכופף קמתו של חבירו לפני הדליקה כדי שתגיע בה הדליקה אם כפפה במקום שתוכל הדליק' להגיע ברוח מצויה חייב לשלם ואם אינה יכולה להגיע ברוח מצויה פטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים (ואם הרוח שאינה מצויה כבר מנשב ואח"כ כפפה חייב בכל ענין) (המגיד הנ"ל) .

(יט) גמל שהוא טעון פשתן ועבר בר"ה ונכנס פשתנו לתוך החנות ודלקה בנרו של חנוני והדליק את כל הבירה בעל הגמל חייב מפני שהרבה במשאוי בין שעמדה הבהמה בין שלא עמדה ואם הניח החנוני נרו מבחוץ הוא חייב לשלם אף דמי הפשתן לבעל הגמל

ואפי' הוא נר חנוכה שהיה לו לישב ולשמור
שלא יזיק.

(יג) טמון באש פטור שאם הדליק גדיש
חבירו והיו טמונים בו אפי' מוריגים (פי'
קרשים נקובים ובהם יתדות של עץ או של
ברזל שדשים בהם התבואה) וכלי בקר
שדרך להטמינם בגדיש פטור ורואים מקום
הכלים הטמונים כאלו היה שם שעורים או
חטים כפי מה שהוא הגדיש וכך ישלם לו
בד"א במדליק בתוך שלו והלכה ודלקה בשל
חבירו וכלו חציו כגון שנפל הגדר שביניהם
שלא מחמת הדליקה והיה אפשר לו לגדור
ולא גדר אבל אם הדליק בתוך של חבירו או
אפי' בתוך שלו ולא כלו חציו כגון שנפל
הגדר מחמת הדליקה חייב בדבר שדרכו
להטמין בגדיש כגון מוריגים וכלי בקר כמו
שנתבאר בסי' צ' ובבית חייב על כל דבר
שדרך בני אדם להניח בבית כל כליהם וכל

חפציהם וכל מה שיטעון בעל הבית שהיה בבית ה"ז נשבע בנקיטת חפץ ונוטל ובלבד שיטעון דבריו שהוא אמוד בהם שהם שלו או שרגילים להפקיד בידו (וע"ל סי' צ').

(יד) המשאיל מקום לחבירו להגדיש בו והגדיש והטמין בו כלים והדליק המשאיל (דהיינו שעשה המשאיל אש ויצאה והדליקה) (טור) ושרף הגדיש והכלים שבתוכה אינו משלם אלא דמי גדיש בלבד.

(טו) השאילו מקום להגדיש חטים והגדיש שעורים או להגדיש שעורים והגדיש חטים או שהגדיש חטים וחיפם בשעורים או שהגדיש שעורים וחיפם בחטים אינו משלם לו אלא דמי שעורים בלבד.

(טז) מי שראה דליק' שמתקרבת לקמת חבירו והלך וכיס' הקמה אע"פ שגרם לו

הפסד שהרי עשאו טמון ה"ז פטור מדיני
אדם וחייב בדיני שמים.

(יז) אש שעברה והזיקה את האדם וחבלה
בו הרי המבעיר חייב בנזקו ובשבתו ובריפוי
ובצערו ובבשתו כאלו הזיקו בידו [שאע"פ]
שאש ממונו הוא הרי הוא כמו שהזיק בחציו
והוא שהי' האש ראוי להגיע שם למקום
שהזיק בשעה שהדליק אבל אם לא היה
ראוי להגיע שם כגון שהיה גדר ביניהם ונפל
שלא מחמת האש אפי' אם היה אפשר לו
לגדרה כבר כלו חציו ויש לו דין ממונו
שהזיק אדם שאינו חייב אלא בנזק בלבד
ופטור מארבע דברים.

(יח) הניח לחבירו גחלת על לבו ונשרף
פטור אפי' התרו בו שלא היה סבור שלא
יסלקנה שאין דרך שיניח אדם עצמו לשרוף
כדי שיהרוג חבירו אבל אם הניח גחלת על

בגדו של חברו ונשרף חייב שאינו חושש
לסלקו כיון שזה חייב לשלם לו ועבדו כגופו
ושורו כבגדו.

סימן תי"ט: כיצד נפרעים לנזקים מהמזיק

ומיורשיו. ובו ג' סעיפים

419. (א) כשב"ד נזקקים לגבות לניזק מנכסי
המזיק גובין מהמטלטלין תחלה ואם לא היו
(לו) מטלטלין כלל או שלא היו לו מטלטלין
כנגד כל הנזק גובין השאר מהקרקע
המעולה שבנכסי המזיק וכל זמן שימצא
מטלטלין ואפי' סובין אין נזקקין לקרקע
ואפי' שיש לו כסף יכול לפורעו בסובין דכל
מטלטלים מיטב נינהו ושמן אותה כמו
שיכול למוכרה מיד ובמקומו וכשמשלם
מהקרקע אפי' היתה זבורית של מזיק טובה
כעידית של ניזק אינו מקבל ממנו אלא מגבין
לו מעידית שבנכסי המזיק.

(ב) אם יש למזיק שני עידית אין הניזק יכול לומר לו תן לי מעידית פלוני אלא תלוי ברצון המזיק לתת לו איזה שירצה אבל אם המזיק חפץ לתת לו העידית שבקש אלא שהיא עתה בזול וממתין עד שתתייקר ואומר אם תרצה אותה קח אותה כפי מה שהיא עתידה להתייקר אין שומעין לו אלא צריך ליתנה לו כפי מה ששוה עתה.

(ג) מת המזיק קודם שיפרע מגבין לניזק מהמטלטלין של יתומים ואם לא הניח מטלטלין מגבין לו מזיבורית שבקרקעותיו שכל הבא ליפרע מנכסי יתומים לא יפרע אלא מהזיבורית.

**סימן ת"כ: החובל בחבירו חייב בה' דברים
וכיצד משערין אותם והמבייש בדברים ת"ח
וע"ה. ובו מד סעיפים**

420. (א) אסור לאדם להכו' חבירו ואם הכהו

עובר בלאו שנא' פן יוסיף ואם הקפידה
תורה בהכאת רשע שלא להכותו יותר על
רשעו קל וחומר בהכאת צדיק והמרים יד על
חבירו להכותו אע"פ שלא הכהו נקרא רשע.

(ב) הכהו מכה שאין בה שוה פרוטה לוקה
כיון שאין בה חיוב ממון ואפי' הכה עבד
כנעני לוקה הוא שהרי חייב במצות.

(ג) החובל בחבירו חייב בחמשה דברים
נזק צער רפוי שבת בושת אם החבלה בענין
שיש בה כל החמש.

(ד) כיצד קטע ידו או רגלו או אצבע א' או
שחסרו א' מכל אבריו נותן לו כל ה'
הדברים.

(ה) הכהו על ידו וצבתה וסופה לחזור או
הכהו על עינו ומרדה וסופה לחזור אין כאן
נזק ונותן לו שאר ארבע דברים.

(ו) הכהו על ראשו וצבתה אין כאן נזק
ושבת ונותן לו שאר השלשי דברים.

(ז) הכהו במקום שאינו נרא' ולא ראהו
שום אדם אינו נותן לו אלא צער וריפוי.

(ח) הכהו במטפחת שבידו או בשטר
וכיוצא בזה אין כאן אלא בושת (וי"א דוקא
שהוא במקום רואין) (הראב"ד) .

(ט) כוואו בשפוד על צפרנו במקום שאינו
עושה חבורה ואינו מעכבו ממלאכ' אינו נותן
אלא צער (ואם הי' במקום רואין חייב
בבושת) (המ"מ שם) .

(י) השקהו סם או שסכו סם ושינהו
ממראה עורו אינו משלם לו אלא ריפוי
בלבד.

(יא) הכניסו בחדר וסגר הדלת עליו ובטלו
ממלאכתו אינו נותן אלא שבת בלבד אבל

אם היה כבר בחדר וסגר עליו מלצאת הוי
גרמא בניזקין ופטור מדיני אדם.

(יב) גילח שער ראשו אינו נותן לו אלא
בושת סכו בסם עד שאין סוף השער לחזו'
חייב בה' דברים שהרי מצטער מן הסם
ושבת שהרי הוא ראוי לרקד ולנדנד [שער]
ראשו בשעת ריקוד ונמצא בטל ממלאכה זו.

(יג) המחסר את חבירו אבר שאינו חוזר
חייב בכל הה' דברים אפי' הפיל שינו חייב
בכל שאי אפשר שלא יחלה פיו שעה אחת
אע"פ שהשן אין לו רפואה בשר השניים
צריך רפואה.

(יד) אפי' חסרו כשעורה מעור בשרו חייב
בה' דברים שהעור אינו חוזר אלא צלקת (פי'
רושם מכה שנתרפאה) לפיכך החובל בחבירו
וקרע העור ויצא ממנו דם חייב בה' דברים.

(טו) כיצד משערים הה' דברים נזק אם חסרו אבר או חבל חבורה שאין סופה לחזור שמין אותו כאלו הוא עבד נמכר בשוק כמה היה שוה קודם שחבל בו וכמה נפחתו דמיו אחר החבלה וכך יתן לו.

(טז) צער כיצד הרי שקטע אצבעו אומדים כמה אדם רוצה ליתן בין לקטע לו אבר זה בסייף או לקטוע אותו בסם אם גזר המלך לקטוע אבר (בסייף) ומה שיש בין זה לזה משלם לו.

(יז) כיצד משערין השבת אם לא חסרו אבר אלא חלה ונפל למשכב או צבתה ידו וסופה לחזו' נותן לו שבתו של כל יום ויום כפועל בטל של אותה מלאכ' שבטל ממנה ואם חסרו אבר כגון שקטע ידו נותן לו דמי ידו שהוא הנזק ושבת רואין אותו כאילו הוא שומר קשואין ורואין כמה הוא שכר

שומר קשואים בכל יום ועושין חשבון כל ימי חוליו של זה ונותן לו וכן אם קטע רגלו רואין אותו כאלו הוא שומר על הפתח סימא את עינו רואין אותו כאלו הוא טוחן ברחים וכן כל כיוצא בזה.

(יח) כיצד משערין הריפוי אומדים בכמה ימים יחיה מחולי זה וכמה הוא צריך ונותן לו מיד ואין מחייבים אותו לתת דבר יום ביומו ודבר זה תקנה היא למזיק וכן השבת אומדין אותו ונותן הכל מיד אם היה מתגלגל בחוליו והולך וארך החולי יותר על מה שאמדוהו אינו מוסיף לו כלום וכן אם הבריא מיד אין פוחתין ממה שאמדוהו.

(יט) אמר המזיק אין רצוני בתקנה זו אלא ארפאנו דבר יום ביומו שומעין לו הרי שלא פסק עמו אלא הי' מרפא יום ויום ועלו בו צמחים מחמת המכה או נסתרה המכה

אחרי שחייתה חייב לרפאותו ולתת לו דמי
שבתו עלו בו צמחים שלא מחמת המכה אינו
חייב לרפאותו ולא לתת לו דמי שבתו.

(כ) עבר על דברי הרופא והכביד עליו
החולי אינו חייב לרפאותו.

(כא) אמר לו המזיק אני ארפא אותך או יש
לי רופא שמרפא בחנם אין שומעין לו אלא
מביא רופא אומן ומרפאו בשכר.

(כב) אם יאמר המזיק אביא לך רופא
ממקום רחוק שיקח שכר מועט יכול הנחבל
לומר לו הרופא שהוא במקומו מדקדק יותר
שלא יפסיד המחאתו.

(כג) אמר הנחבל תן לי שכר הרופא ואני
ארפא את עצמי יכול החובל לומר לו שמא
לא תרפא עצמך יפה ויקראו אותי מזיק
לעולם.

(כד) כיצד משערין הבושת הכל לפי המבייש והמתבייש אינו דומה מתבייש מהקטן למתבייש מאדם גדול ומכובד שזה שביישו הקל בושתו מרובה.

(כה) צעק באזנו וחרשו פטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים אחזו ותקע באזנו וחרשו או שהכהו באזנו וחרשו נותן לו דמי כולו אם אינו בעל אומנות ואם הוא בעל אומנות וראוי עדיין לאותו אומנות רואים כמה נפחתו דמיו ונותן לו.

(כו) סימא עינו ולא אמדוהו] קטע ידו ולא אמדוהו[וקטע רגלו ולא אמדוהו ואח"כ חרשו הואיל ולא אמדוהו בכל נזק ונזק נותן לו דמי כולו.

(כז) כשב"ד מגבין לנחבל ארבעה דברים אין נותנים לחובל בהם שום זמן אבל אם לא

עשה בו דבר אלא שביישו נותנים לו זמן כיון
שלא חסרו ממון.

(כח) כשם שאומדים למיתה כך אומדים
לניזקין כיצד הרי שהכה חבירו בצרור קטן
שאין בו כדי להזיק או בקיסם של עץ קטן
וחבל בו חבלה שאין חפץ זה ראוי לעשותו
הרי זה פטור שנא' באבן או באגרופ דבר
הראוי להזיק אבל חייב הוא בבושת בלבד
שאפילו רקק בגופו של חבירו חייב בבושת
לפיכך צריכים העדים לידע במה הזיק
ומביאים החפץ שהזיק בו לב"ד עד שאומדין
אותו ודנין עליו ואם אבד החפץ ואמר
החובל לא היה בו כדי להזיק ונחבל אומר
היה בו כדי להזיק ישבע הנחבל ויטול.

(כט) הברזל אין לו אומד ; אפי' מחט קטנה
ראויה היא להמית ואין צריך לומר להזיק
ודוקא כעין מחט שהיא חדה אבל אם לא

הזיק אלא מחמת משקלו שאינו מחודד כלל
אומדים אותו כשאר דברים.

(ל) הזורק אבן ולאחר שיצאה מתחת ידו
הוציא הלה ראשו מהחלון וקבלה פטור
מכולם שנא' ומצא את רעהו פרט לממציא
את עצמו.

(לא) החובל בעצמו אע"פ שאינו רשאי]
פטור[אחרי' שחבלו בו חייבים.

(לב) המבעית את חברו אע"פ שחלה
מהפחד פטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים
והוא שלא נגע בו כגון שצעק לו מאחוריו או
שנראה לו באפילה וכיוצא בו וכן אם זעק לו
באזנו וחרשו פטור מדיני אדם וחייב בדיני
שמים אחזו ותקע לו באזנו וחרשו או שנגע
בו והדפו בשעה שהבעיתו או שאחזו בבגדיו
חייב בתשלומין.

(לג) אם הנחבל אומר נחרשתי נסמית עיני ואיני רואה או איני שומע אינו נאמן שאין אנו מכירים הדבר ושמא יערים ואינו נוטל הנזק עד שיבדוק זמן מרובה ויהיה מוחזק שאבד מאור עיניו או נתחרש ואח"כ ישלם זה.

(לד) המבייש את הערום או מי שהוא בבית המרחץ פטור נשבה בו הרוח והגביה בגדיו ונראה ערום ובא אחר והוסיף בהפשטתו חייב בבושת ומ"מ אין בושתו של זה מרובה כמו המבייש את שאינו ערום כלל וכן אם הגביה בגדיו לירד לנהר או שעלה מנהר וביישו חייב ומ"מ אינו כל כך בושת כמו שמבייש המלובש.

(לה) ביישו כשהוא ישן ומת [בתוך שינתו] שלא הרגיש בבושת אין גובין אותו בושת

ואם תפסו יורשיו אין מוציאין מידם (וי"א
שהוא פטור) (טור סנ"ח בשם הרא"ש) .

(לו) ישן שבייש פטור.

(לז) המבייש את השוטה פטור את החרש
או את הגר או את העבד או את הקטן
שכשמכלימים אותו נכלם חייב ומ"מ אינו
דומה המבייש את הקטן למבייש את הגדול
ולא המבייש את העבד למבייש בן חורין ולא
המבייש חרש למבייש פקח.

(לח) רקק בחבירו חייב אבל רקק בבגדיו או
שביישו בדברים פטור ויש לב"ד בכל מקום
ובכל זמן לגדור כפי מה שיראו ויש אומרי'
שמנדין אותו עד שיפייס המבוויש.

(לט) אף על פי שהמבייש בדברים אינו בר
תשלומין עון גדול הוא ואין המחרף ומגדף
לעם ומביישן אלא שוטה רשע וגס רוח וכל

המלבין פני אדם כשר מישראל בדברים אין
לו חלק לעולם הבא.

(מ) דין המבייש ת"ח בדברים נתבאר
בטור י"ד סימן רמ"ג סעיף ז'.

(מא) יש הכאות רבות שיש בהם ביזוי וצער
מעט ואין בהם נזק וכבר פסקו להם חכמים
דמים קצובים וכל המכה את חברו הכאה
מהן משלם אותו הממון הקצוב וכולם
קנסות הן ואותו הממון הקצוב הוא דמי
הצער והבושת והריפוי והשבת בין צריך
לרפואה בין לא צריך זהו משלם וכמה הוא
משלם הבעט בחבירו ברגלו משלם ה'
סלעים הכהו בארכובתו משלם ג' סלעים
קבץ אצבעותיו כמו אוגד אגודה והכהו בידו
כשהיא אגודה משלם י"ג סלעים תקע את
חבירו בכפו משלם סלע סטרו על פניו משלם
חמשים סלעים סטרו באחורי ידו משלם ק'

סלעים וכן אם צרם באזנו או תלש בשערו
או רקק והגיע בו הרוק משלם מאה סלעים
וכזה הוא משלם על כל מעשה ומעשה כיצד
כגון שבעט בחבירו ארבע בעיטות אפי' זו
אחר זו משלם עשרים סלעי' סטרו על פניו
שתי סטירות משלם מאה סלע וכן בשאר.

(מב) כל אלו הסלעים הם מכסף מדינה
שאין בו כסף אלא שמינית שהם שלש מעין
שכל מעה משקל ט"ז שעורות כסף צרוף
שהוא עוטמני א'.

(מג) בד"א במכובד אבל אדם שהוא מבוזה
ואינו מקפיד בכל אלו הדברים וכיוצא בהם
אינו אלא כפי מה שיראו הדיינים שראוי
ליטול.

(מד) כיצד מגבין האידנ' חבלו' וקנסות אלו
נתבא' בסי' א'.

**סימן תכ"א: המבייש חברו שלא בכוונה
והחובל בחברו שלא בכוונה. ובו יד סעיפים**

421. (א) אינו חייב על הבושת עד שיתכוון לביישו והמבייש את חברו שלא בכוונה פטור לפיכך ישן שבייש פטור.

(ב) המתכוין לבייש את הקטן ובייש את הגדול נותן לגדול דמי בושתו של קטן נתכוין לבייש העבד ובייש בן חורין נותן לבן חורין דמי בושתו של עבד.

(ג) יש אומרים דצער ריפוי ושבת חייב אפי' שלא בכוונה ובלבד שלא יהא אנוס אלא שוגג קרוב למזיד אבל בנזק חייב אפי' אנוס דאדם מועד לעול' בין שוגג בין במזיד בין ער בין ישן.

(ד) בד"א שישן חייב בשישנו שניהם כאחד ונתהפך א' מהם על חברו והזיקו או קרע בגדיו אבל אם היה א' ישן ובא חברו

ושכב בצדו זה שבא באחרונה חייב אם הזיק לראשון ואם הראשון הזיקו פטור (וה"ה בכל אונס גדול כזה פטור המזיק) (ר"י נל"א ח"ב) וכן אם הניח כליו בצד הישן ונתהפך עליהם ושברם פטור שזה שהניחם בצדו פושע הוא במה שהניחם בצדו.

(ה) שנים שנתאבקו יחד ואחד הפיל חבירו לארץ ונפל וסימא את עינו פטור.

(ו) בכל מקום שחובל בחבירו בכוונה חייב בה' דברים אפי' נכנס חבירו לרשותו שלא ברשות וחבל בו והוציאו חייב דנהי שיש לו רשות להוציאו אין לו רשות לחבול בו אבל אם הוא מסרב בו ואינו רוצה לצאת י"א שיש לו רשות אפילו לחבול בו כדי להוציאו.

(ז) נכנס לחצר חבירו שלא ברשות ולא ידע בע"ה שנכנס והזיקו ב"ה שלא בכוונה

פטור ואם הוזק בו ב"ה חייב כיון שנכנס
שלא ברשות ודוקא בשלא ידע בו ולא ראהו
שנכנס אבל ראהו פטור דאיהו דאזיק
אנפשיה.

(ח) היו שניהם ברשות או שניהם שלא
ברשות והוזקו זה בזה שניהם פטורים
(הזיקו זה את זה בכוונה שניהם חייבים)
(טור ס"ט ועיין לעיל סי' שע"ח) .

(ט) המבקע עצים בר"ה ופרח עץ מהם
והזיק ברה"י או שבקע ברה"י והזיק ברה"י
אחר או שנכנס לחנותו של נגר בין ברשות
בין שלא ברשות ונתזה בקעת וטפחה לו על
פניו חייב בד' דברים ופטור מהבושת.

(י) היתה לו אבן מונחת בחיקו בין שלא
הכיר בה מעולם בין שהכיר בה ושכחה ועמד
ונפלה והזיקה וכן אם נתכוין לזרוק שנים

וזרק ד' והזיק או שהזיק כשהוא ישן חייב
בנזק ופטור מד' דברים.

(יא) מי שנפל מן הגג ברוח מצויה והזיק
חייב בד' דברים ופטור מהבושת נפל ברוח
שאינה מצויה חייב בנזק בלבד ופטור מד'
דברים (וע"ל סי' תי"ח סי"ג) ואם נתהפך
חייב בכל אף בבשת שכל המתכוין להזיק
אע"פ שלא נתכוין לבייש חייב בבושת.

(יב) המזיק לאשתו בתשמיש המטה חייב
בנזקיה האומר לחבירו קטע את ידי או סמא
את עיני ע"מ שאתה פטור הרי זה חייב
בחמשה דברים שהדבר ידוע שאין אדם
רוצה בכך.

(יג) שנים שחבלו זה בזה אם חבל האחד
בחבירו יותר ממה שחבל בו הוא משלם לו
במותר נזק שלם ודוקא שהתחילו שניהם
כאחד או לאחר שחבל בחבירו חזר גם הוא

מיד וחבל בו אבל אם התחיל האחד השני
פטור שיש לו רשות לשני לחבול בו כדי
להציל עצמו (וכן הוא לענין גידופים
וביושים המתחיל פורע הקנס (הגה"מ
דקידושין) ראובן שהכה לשמעון וחזר
שמעון ובא להכותו לראובן ובאתה אשתו
של ראובן והחזיקה בשמעון והוא נתק ידיו
והכה אותה פטור (מהרי"ו סי' כ"ח) וע"ל
ס"ס תכ"ד איש ואשה שחבלו זה בזה ומיהו
צריך אומד אם היה יכול להציל עצמו
בחבלה מועטת וחבל בו הרבה חייב (ודוקא
לענין חבלה שמשלם לו ד' דברים דהוי
כאדם המזיק בשוגג אבל פטור על הבושת
דהא לא כוון לבייש ולכן המכה חבירו
וחבירו קראו ממזר פטור שנא' והיה כי יחם
לבבו וגו' וכן אם אחד קרא לחבירו גנב והוא
אומר לו אתה מכזב כממזר או קראו ממזר
פטור מהאי טעמא) (מהרי"ו סימן כ"ח וסי'

ס') וכן הדין באדם הרואה א' מישראל מכה
חבירו וא"י להצילו אם לא שיכה המכה יכול
להכותו כדי לאפרושי מאיסורא.

(יד) שנים שחבלו באחד כא' שניהם
חייבים ומשלשים ביניהם היה א' מתכוין
והשני לא כוון השני פטור מבושת.

סימן תכ"ב: צריך החובל לפייס הנחבל שימחול לו. ובו ב' סעיפים

422. (א) החובל בחבירו אע"פ שנתן לו ה'
דברים אינו מתכפר לו עד שיבקש ממנו
וימחול לו ואסור לנחבל להיות אכזרי
מלמחול כי אין זה דרך זרע ישראל אלא כיון
שבקש ממנו החובל ונתחנן לו פעם ראשונה
ושניה וידוע שהוא שב מחטאו וניחם מרעתו
ימחול לו וכל הממהר למחול הרי זה משובח
ורוח חכמים נוחה הימנו.

(ב) דין נחבל נשבע ונוטל נתבאר בסימן צ'.

סימן תכ"ג: נגף אשה ויצאו ילדיה וכיצד שמין דמי ולדות. ובו ד סעיפים

423. (א) הנוגף את האשה ויצאו ילדיה אע"פ שלא נתכוין חייב לשלם דמי ולדות לבעלה ונזק וצער לאשה וכיצד משערין דמי ולדות שמין את האשה כמה היתה יפה עד שלא ילדה וכמה היא יפה משילדה ונותנים לבעל (וצער ונזק משערין כמה תפחת האשה ונכחשת יותר כשהיא מפלת ע"י הכאה משילדה כדרכה וכן בשבת וריפוי אם צריכה לכך) (טור ס"ד) (ועיין באבן העזר סי' פ"ג) ואם מת הבעל נותנים ליורשיו (שם ברמב"ם ד"ב) ואם נגפה אחר מיתת הבעל נותנים אף דמי ולדות לאשה (וי"א דהוא של יורשיו) (טור בשם הראב"ד והרא"ש).

(ב) היתה נשואה לגר וחבל בה בחיי הגר
נותן דמי ולדות לבעל מת הגר פטור ואם
חבל בה אחר מיתת הגר זכתה היא בדמי
ולדות (וי"א דהוא פטור) (טור ס"ג בשם
הרא"ש) .

(ג) היתה שפחה או עכו"ם בשעת הריון
ובשעת נגיפה נשתחררה או נתגיירה הרי
דמי ולדות שלה (וי"א דאם בעלה קיים הרי
הן של בעל ואם לאו הוא פטור) (טור ס"ד
בשם הרא"ש) .

(ד) הנוגף את האשה ויצאו ילדיה ומתה
אע"פ שהיה שוגג ה"ז פטור מהתשלומין
ואינו משלם כלום שנא' ולא יהיה אסון ענוש
יענש (לא חילק הכתוב בין שוגג למזיד בדבר
שיש בו מיתת ב"ד לפטרו מן התשלומין)
בד"א כשנתכוין לאשה אבל אם נתכוון
לחבירו ונגף את האשה אע"פ שמתה הואיל

והמיתה בלא כוונה ה"ז כדבר שאין בו
מיתת ב"ד ומשלם דמי ולדות (וי"א דאפי'
לא נתכוין לאשה פטור מתשלומין) (טור
ס"ט בשם הראב"ד).

**סימן תכ"ד: החובל באביו ואמו או החובל בבניו
או החובל בחבירו בשבת. ובו יא סעיפים**

424. (א) החובל באביו ואמו ולא הוציא מהם
דם חייב בה' דברים הוציא מהם דם חייב
מיתה לפיכך פטור מתשלומין אפי' הוא שוגג
לפיכך לא יקוי הבן לאביו ולא יוציא קוץ
מבשרו ולא יפתח לו מורסא שמא יבא
להוציא ממנו דם ונתבאר זה בטור יורה דעה
סימן רמ"א.

(ב) החובל בחבירו בשבת פטור מתשלומין
אפילו הוא שוגג כיון שיש בו מיתת ב"ד אבל
החובל בחבירו ב"הכ [אפילו] במזיד חייב
לשלם לו.

(ג) החובל בעבד כנעני שלו פטור חבלו בו
אחרים רבו נוטל ה' דברים ואפי' צערו בסם
ונתרפא מהרה הרי כל רפואתו לרבו.

(ד) מי שחציו עבד וחציו בן חורין שהכהו
אדם או נגחו שור נתבאר משפטו בטור י"ד
סי' רס"ז (סי' ס"ב).

(ה) מי שיצא לחירות ועדיין לא הגיע גט
שחרור לידו וחבלו בו אחרים פטורים.

(ו) החובל בבת קטנה של אחרים אם נזק
הפוחת אותה מכספה הוא הרי הוא של האב
וכן שבתה של אב שהרי מעשה ידיה וכסף
מכירתה של אביה (וי"א דוקא בסמוכה על
שולחנו אבל אינה סמוכה על שלחנו היא
שלה) טור בשם הרמב"ם וי"א אפי' בסמוכה
על שלחנו הוא שלה אם אחרים חבלו בה
(שם בשם הרא"ש) אבל צער וריפוי ובושת
שלה וכן נזק שאינה פוחתה מכספה הרי הוא

שלה וכן החובל בבתו משלם צער וריפוי
ובושת.

(ז) החובל בבניו הגדולים אם אינם
סמוכים על שלחנו נותן להם מיד והקטנים
ילקח קרקע בנזקן (וי"א ספר תורה) (טור
סי"א בשם הרא"ש) והם אוכלים פירותיו
וכן באחרים שחבלו בהם ואם היו סמוכים
על שולחנו (חבל) בהם (הוא) פטור בין שהיו
גדולים בין שהיו קטנים ואם אחרים חבלו
בהם בגדולים יתן להם מיד בקטנים ילקח
בהם קרקע והוא אוכל פירותיו עד שיגדלו.

(ח) החובל בחרש שוטה וקטן חייב והם
שחבלו באחרים פטורים אע"פ שנתפקח
החרש ונשתפה השוטה והגדיל הקטן אינם
חייבים לשלם שבשעה שחבלו בהם לא היו
בני דעת.

(ט) העבד והאשה החובל בהם חייב והם שחבלו באחרים פטורים אבל משלמים לאחר זמן אם נתגרשה האשה או נתאלמנה או נשתחרר העבד.

(י) האשה שחבלה בבעלה אם היה תוספת בכתובתה או נכסי מלוג או נכסי צאן ברזל מחייבים אותה למכרם לבעלה בטובת הנאה וגובה ממנה אם רצה הבעל ואם רצה לגרש' ולגבות ממנה הכל גובה ואם לא היה לה אינה יכולה למכור לו עיקר כתובתה שאסור לאדם לשהות את אשתו שעה אחת בלא כתובה אלא אם רצה הבעל כותב עליה שטר בדמי החבלה או מגרשה ונוטל מכתובתה הראוי לו.

(יא) דין אשת איש שחבלו בה אחרים או בעלה נתבאר בטור א"ה סימן פ"ג.

סימן תכ"ה: חייבי מיתת ב"ד היאך דנים אותן

בזמן הזה. ובו ה' סעיפים

425. (א) הגה כל חייבי מיתות ב"ד בזמן הזה

אין בידינו להלקותן או להגלותן או להרגן
או לחבטן אלא מנדין אותן ומבדילין אותן
מן הקהל (טור ס"א בשם רב נטרונאי גאון)
וכל זה מצד הדין אבל אם רואין ב"ד שהוא
צורך שעה ומגדר מילתא יכולין לענוש במה
שירצו (שם ובשם תשו' הגאון) כמו שנתבאר
לעיל סי' ב'.

(ב) לפיכך העוברת שהיא מקשה לילד
מותר לחתוך העובר במעיה בין בסם בין ביד
מפני שהוא כרודף אחריה להרגה ואם
הוציא ראשו אין נוגעין בו שאין דוחין נפש
מפני נפש וזהו טבעו של עולם.

(ג) וכן הרודף אחר הזכר או אחר אחת
מכל העריות (לאנסה) חוץ מהבהמה מצילין

אותו אפילו בנפש הרודף ואם רדף אחר
ערוה ותפס ושכב עמה כיון שהערה בה אע"פ
שלא גמר ביאתו אין ממיתין אותו עד עמדו
בדין.

(ד) רדף אחר ערוה ואחרים היו רודפים
אחריו להצילה ואמרה להם הניחוהו כדי
שלא יהרגני אין שומעין לה אלא מבהילין
אותו ומונעין אותו ע"י הכאת אבריו ואם
אינם יכולים באבריו אפילו בנפשו.

(ה) אפיקורס מישראל והם עובדי עכו"ם
או עושה עבירות להכעיס אפילו אכל נבילה
או לבש שעטנז להכעיס [הרי זה] אפיקורס
והכופרים בתורה ובנבואה מישראל מצוה
להעבירן אם יש בידו להעבירן בפרהסיא
מעבירן ואם לאו יסבב בסיבת העברתן כיצד
ראה אחד מהם שנפל לבאר והסול' בבאר
קודם ומסלקו ואומר הריני טרוד להוריד

בני מהגג ואחזירנו לך וכיוצא בדברי' אלו
אבל העכו"ם שאין בינינו ובינם מלחמה
ורועה בהמה דקה מישראל במקו' שהשדו'
הם של ישראל וכיוצ' בהם אין מסבבין להם
המית' ואסור להצילן (שם די"א ע"ל סל"ד
סי"ג ובסימן ת"ט) בד"א בישראל בעל
עבירות והוא עומד ברשעו ושונה בו תמיד
כגון רועה בהמה דקה שפקרו בגזל והם
הולכים באולתם אבל ישראל בעל עבירות
שאינו עומד ברשעו תמיד אלא עושה עבירות
להנאת עצמו כגון אוכל נבילות לתיאבון
מצוה להצילו ואסור לעמוד על דמו (שם)
(די"ג) (עיין ביורה דעה סי' קנ"ח) .

**סימן תכ"ו: חייב אדם להציל את חברו בין
בגופו בין בממונו. ובו סעיף אחד**

426. (א) הרואה את חברו טובע בים או
ליסטים באין עליו או חיה רעה באה עליו

ויכול להצילו הוא בעצמו או שישכור אחרים
להציל ולא הציל או ששמע עכו"ם או
מוסרים מחשבים עליו רעה או טומנים לו
פח ולא גילה אוזן חבירו והודיעו או שידע
בעכו"ם או באנס שהו' בא על חבירו ויכול
לפייסו בגלל חבירו ולהסיר מה שבלבו ולא
פייסו וכיוצא בדברים אלו עובר על לא
תעמוד על דם רעך.

**סימן תכ"ז: מצות עשה להסיר כל מכשול שיש
בו סכנת נפשות ועשיית מעקה לגגו. ובו י
סעיפים**

427. (א) מצות עשה לעשות אדם מעקה לגגו
שנא' ועשית מעקה לגגך והוא שיהיה בית
דיר' אבל בית אוצרות ובית הבקר וכיוצא
בהן אינו זקוק לו.

(ב) כל בית שאין בו ד' אמות על ד' אמות
פטור ממעקה.

(ג) בית של שני שותפים חייבים במעקה שנאמר כי יפול הנופל ממנו לא תלה אלא בנופל א"כ למה נאמר גגך למעט בתי כנסיות ובתי מדרשות לפי שאינם עשויים לדירה.

(ד) היתה ר"ה גבוה מגגו אינו זקוק למעקה שנאמר כי יפול הנופל ממנו .

(ה) גובה המעקה אין פחות מי' טפחים כדי שלא יפול ממנו הנופל וצריך להיות המחיצה חזקה כדי שישען אדם עליה ולא תפול.

(ו) כל המניח גגו בלא מעקה ביטל מצות עשה ועבר על לא תעשה שנא' ולא תשים דמים בביתך.

(ז) אחד הגג ואחד כל דבר שיש בו סכנה וראוי שיכשול בה אדם וימות כגון שהיתה לו באר (או בור) בחצירו בין שיש בו מים בין שאין בו מים חייב לעשות חוליא גבוה י'

טפחים או לעשות לה כיסוי כדי שלא יפול
בה אדם וימות.

(ח) וכן כל מכשול שיש בו סכנת נפשות
מצות עשה להסירו ולהשמר ממנו ולהזהר
בדבר יפה שנאמר השמר לך ושמור נפשך
ואם לא הסיר והניח המכשולות המביאים
לידי סכנה ביטל מצות עשה ועובר בלא
תשים דמים.

(ט) הרבה דברים אסרו חכמים מפני שיש
בהם סכנת נפשות וקצתם נתבארו בטור י"ד
סי' קט"ז ועוד יש דברים אחדים ואלו הן לא
יניח פיו על הסילון המקלח וישתה ולא
ישתה בלילה מהבארות ומהאגמים שמא
יבלע עלוקה והוא אינו רואה.

(י) כל העובר על דברים אלו וכיוצא בהם
ואמר הריני מסכן בעצמי ומה לאחרים עלי

בכך או איני מקפיד בכך מכין אותו מכת
מרדות והנזהר מהם עליו תבא ברכת טוב .